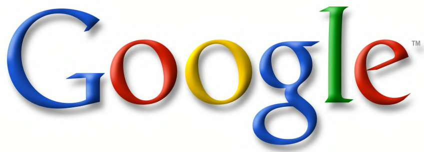
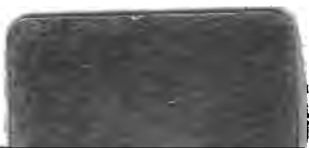

Google

Grevens Feide,

skildret

efter trykte og utrykte Kilder

af

Dr. C. Paludan-Müller,
Professor, Rector ved Nykjöbing Cathedralskole.

Anden Deel.

Kjøbenhavn.
C. A. Reitzels Bo og Arvinger.
Thieles Bogtrykkeri.
1854.

Indholdsfortegnelse.

Tredie Bog: Norske Forhold. Underhandlinger og Begivenheder indtil Kong Christian den Tredies endelige Fred med Lybek . . . . S. 1—247.

Første Afsnit. Norge efter Christian den Andens Flugt. Oluf Engelbrechtsen. Vincents Lunge. Norges Forbindelse med Danmark brydes og gjenknyttes i Frederik den Førstes Tid. S. 1—42.

Andet Afsnit. Stillingen i Norge efter Kong Frederik den Førstes Død. Rigsmøde i Romsdalen. Eske Bildes Reise og Fangenskab. Niels Lykke. Ny Strid mellem Erkebiskoppen og Vincents Lunge. De søndenfjeldske Rigsraader erklære sig for Christian den Tredie; Underhandlinger mellem dem og Erkebiskoppen; denne billiger deres Valg, men holder sig tilbage fra personlig Deltagelse i bindende Statsakter . . S. 43—85.

Tredie Afsnit. Nederlandenes Stilling til den danske Sag i Foraaret og Sommeren 1534. Det østerrigske Huses Planer. Pfalzgreve Frederik ægter Christian den Andens Datter. Hansadag i Lybek 1535. Frugtesløs Mægling. Det lybske Krigsparties Fald; dog loves Kjøbenhavn Undsætning . . . . . S. 86—120.

Fjerde Afsnit. Hertug Albrecht og Greve Christoffer søge Hjælp hos det burgundiske Hof, hos Frankrig og Geldern, og hos England. Markus Meyers Underhandlinger med Kong Henrik den Ottende. Engelske Gesandter i Norden. Wullenwever i Fængsel. Ouelackers Undergang . . . . . S. 121—158.

Femte Afsnit. Krigen i Danmark. Kong Christian den Tredies Stokholmsreise. Landskrones Overgivelse. De vendiske Søstæders Flaade i Øresund . . . . S. 159—191.

Sjette Afsnit. Tydske Fyrster mægle. Melchior Rantzau i Schmalkalden. Forlig og Forbund imellem Kong Christian den Tredie og Erkebiskoppen af Bremen. Wullenwevers Bekjendelser S. 192—218.

Syvende Afsnit. Fredsunderhandlinger i Hamborg. Endelig Fred imellem Kong Christian den Tredie og Lybek. De engelske Gesandter i Hamborg. Wullenwevers sidste Skjæbne S. 219—247.

Fjerde Bog: Krigens Slutning. Rigsdagen i Kjøbenhavn. Norge betvinges . . . . S. 248—409.

Første Afsnit. Krigen i Danmark. Herredag i Trondhjem. Vincents Lunges og Niels Lykkes Død. Indre Krig i Norge. Erkebiskoppen af Trondhjem tilbyder betinget Underkastelse S. 248—277.

Andet Afsnit. Stillingen i Kjøbenhavn. De Beleirede ønske en ny Mægling. Jørgen Kocks Møde med Kongen. Malmø overgiver sig paa gode Betingelser. Kong Christian den Tredie og Gustav Vasa . . . . S. 278—304.

Tredie Afsnit. Keiseren, Pfalzgreven og det burgundiske Hof beslutte at gribe ind i den nordiske Krig. Ambrosius Bogbinder i Brüssel. Keiserligt Gesandtskab til tydske Fyrster og Kong Christian den Tredie. Leonhard Funck i Kjøbenhavn. Markus Meyers Undergang . . . . S. 305—332.

Fjerde Afsnit. Det burgundiske Hofs Rustninger. Hollændernes Vrangvillighed og Keiserens Krig med Frankrig opholder den nederlandske Flaade. Danmarks Forbund med Geldern. Den grøningske Krig. Kjøbenhavns Overgivelse. Biskoppernes Fængsling. Rigsdagen i Kjøbenhavn . . . . S. 333—382.

Femte Afsnit. Treaarig Stilstand imellem Kong Christian og det burgundiske Hof. Norge betvinges. Slutning . S. 383—409.

Bilag I: Det norske Rigsraads Fornyelse af Forbundet imellem Norge og Danmark. Trondhjem, den 7de November 1532. S. 410—411.

Bilag II: Wullenwevers Bekjendelser . . . S. 412—428.

Bilag III: Gert Korffmackers Fortælling om den hanseatiske Flaades Togt til Kjøbenhavns Undsætning i Efteraaret 1535. S. 429—448.

Bilag IV: Kong Christian den Tredie til Landgreve Philip af Hessen. (1536. Juli.) . . . . S. 449—452.

Bilag V: Forlig imellem Kong Christian den Tredie og de i Kjøbenhavn Beleirede. I Marken udenfor Kjøbenhavn den 29de Juli 1536 . . . . S. 453—461.

Bilag VI: Eske Bildes Instruction for Stig Bagge, Mikel van Brunsberg og Bernd van Koffarde, der sendtes til Kong Christian den Tredie. Bergenhuus, den 18de Mai 1536. S. 462—467.

Grevens Feide.

Anden Deel.

Tredie Bog.

Norske Forhold. Underhandlinger og Begivenheder indtil Kong Christian den Tredies endelige Fred med Lybek.

Første Afsnit.

Norge efter Christian den Andens Flugt. Oluf Engelbrechtsen. Vincents Lunge. Norges Forbindelse med Danmark brydes og gjenknyttes i Frederik den Førstes Tid.

Krigen i Danmark var indtil Kjøbenhavns Beleiring et reent baltisk Anliggende, om man vil tillade dette Udtryk: det var i danske Lande og Farvande Kampen om Danmarks Krone førtes af Magter ved Østersøen. Men efter Midsommer 1535 antog den mere og mere Charakteren af en europæisk Sag derved, at den middelbart indvirkede paa Christenhedens almindelige Anliggender, men især fordi Europas Hovedmagter begyndte at rette deres Tanker mod dette Punkt og snart droge det med ind i Kredsen af deres politiske Beregninger. Dertil kommer, at Norge nu ogsaa stærkt paavirkedes af Begivenhederne i Danmark og ved dem Dag for Dag trængtes nærmere henimod en Katastrophe, hvis Virkninger det følte i Aarhundreder. Norge har vel ikke grebet afgjørende ind i Grevens Feide; men desto mere afgjørende har Grevens Feide virket tilbage paa Norge.

Saaledes drages Blikket baade vidt ud over Danmarks Grændser og til heelt forskjellige Sider. Som i en almindelig Brand, hvor fængbart Stof ofte tændes i lang Afstand fra Luerne, dukkede Ønsker og Planer op i fjerne Lande uden indbyrdes Forbindelse. Dette gjør Historieskriverens Opgave vanskeligere; det kan ikke undgaaes, at en Begivenhedsrække jævnligt maa afbrydes for at følge andre Rækker, som længe synes at løbe jævnsides, inden de bøie hen imod et Knudepunkt, hvorfra deres Betydning for det Hele først kan blive indlysende. Naar det derved kommer til at see ud som om Traaden flere Gange slippes uden tilstrækkelig Grund, maa Forfatteren gjøre Regning paa Læserens Tillid til, at han ikke leder ham anderledes, end Gjenstandens Natur nu engang kræver det.

Efter Kong Christian den Tredies Seire i Fyen staae vi netop ved et Punkt, hvor vi kunne afbryde Hovedrækken af Krigsbegivenhederne i Danmark for at medoptage hvad der hidtil er forbigaaet, men som nu træder i Forgrunden. Først vende vi os til Norge. For at forstaae hvorledes det, der skete i dette Land, kunde komme saaledes som det kom, maae vi gaae nogle Aar tilbage over Grevefeidens Begyndelse. Naar da Norges Historie er ført frem i lige Høide med de allerede fortalte Begivenheder i Danmark, maa endnu Huset Habsburgs og dets Medbeileres Stilling til den danske Sag paavises, inden vi kunne optage Fortællingen om det, der gik for sig i Danmark selv.

Som Danmarks Skjæbne i de fjorten Aar, der gik forud for Reformationens Indførelse, væsentlig betingedes af Oprøret imod Christian den Anden og Kongens ubetimelige Flugt, saaledes have disse ulykkelige Begivenheder ogsaa udøvet den største Indflydelse paa Norge og i sine fjernere

Følger bidraget mere end alt Andet til, at dette Rige endelig mistede sin Selvstændighed. Den Forbindelse imellem Danmark og Norge, som Dronning Margrethe havde knyttet, Kong Christian den Første fornyet, kunde ikke vedblive uforandret efter Christian den Andens Fald, der maatte føre enten til Norges Adskillelse fra, eller Underordning under Danmark. Man vilde ikke have Ret til at dadle indfødte Nordmænd, om de havde anseet sig beføiede til nu at løse Baandet; thi Norge var ikke paa nogen Maade forpligtet til at deltage i den danske Adels Oprør; tværtimod bød dets Pligt, at det burde staae fast med sin rette Herre og Konge. Men Christian den Anden lod Norge som Danmark i Stikken; hverken tyede han selv til dette sit Rige, eller indsatte han nogen Statholder, der kunde sammenholde hans Tilhængere. Og samtidigt med sin Konge mistede Landet sin Erkebiskop, der næst Kongen var Norges første Mand; ja den første blandt dets verdslige Høvdinger døde ogsaa samme Aar, og hans Plads indtoges af en danskfødt Mand, der snart fik overveiende Indflydelse paa Landets Skjæbne. Der manglede saaledes paa det afgjørende Vendepunkt i Aaret 1523 en Fører for dem, som ønskede Norges Uafhængighed, og det gunstige Øieblik gik uopretteligt tabt.

Frederik den Første kaldte sig Arving til Norge og betragtede sig som den, der nu var dette Riges retmæssige Konge. Sin Brodersøns Ret havde han ganske traadt under Fødder i Danmark og Hertugdømmerne; hvorfor skulde han da agte den mere i Norge? Endnu inden han havde faaet Danmarks Rige fuldstændigt i sin Magt, opfordrede han Norges Riges Raad baade sønden- og nordenfjelds til at anerkjende ham som Norges Konge for at opretholde den gamle Forbindelse imellem Rigerne; og uden at oppebie Svar eller afvente nogen Erklæring af det norske Raad, afgjorde han strax Regeringssager, bortgav Lehn, tilstod Benaadninger, handlede som om han allerede var Norges

Konge. Havde han ikke havt Tilhængere der i Landet, vilde disse Handlinger været uden al Betydning; men der var nok af dem, som søgte til ham, og i Hr. Henrik Krummedige fandt han et villigt Redskab for sine Planer. Denne Mand, Eier af betydeligt Jordgods i Norge, havde under Christian den Anden mistet sine Kronlehn, men atter faaet Kongens Løfte om dem, da han fjorten Dage før hans Flugt svor ham en ny Eed, — hvilken dog ikke afholdt ham fra at opsige ham Huldskab og Troskab et Par Maaneder derefter og at gaae over til Frederik den Første. Som dennes Statholder optraadte han nu i det søndenfjeldske Norge, og om han ikke formaaede at sætte sin nye Herre i virkelig Besiddelse af det hele Land, opretholdt han dog hans Sag og hans Paastand, indtil det øvrige Rigsraad i det følgende Aar endelig rakte Kong Frederik Haanden*).

Norges landflygtige Erkebiskop, Erik Valkendorf, var død i Rom i Foraaret 1523. Saasnart Efterretningen i Mai kom til Trondhjem, samledes Domkapitlet og valgte Erkedegnen Oluf Engelbrechtsen til hans Efterfølger. Denne tiltraadte strax Reisen til Rom for at hente Pavens Stadfæstelse; men paa Veien derhen indstillede han sig i Nederlandene for sin Konge, den landflygtige Christian den Anden; thi endnu erkjendte man nordenfjelds ingen anden Herre. I Mecheln aflagde han Troskabsløfte til Kongen og tilsagde ham at afvende efter Evne hans og hans Børns Skade og fremme deres Bedste. Men da han vendte tilbage fra Rom med pavelig Confirmation, fandt han Forholdene i Norden saa meget forandrede, at han for at komme i Besiddelse af

*) Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie 6, 4 ff. 61. Danske Magazin, 3die Række I, 249 ff. C. F. Allen, Breve og Aktstykker til Christiern den Andens og Frederik den Førstes Historie, Kjøbenhavn 1854, I, Nr. 39, S. 64. — C. Lange, de norske Klostres Historie i Middelalderen, Christiania 1847, S. 759.

sit Stift ansaae det raadeligst at underkaste sig Kong Frederik den Første og saaledes bryde den Eed, han nyligen havde svoret Christian den Anden*). Saaledes stod Norges Erkebiskop fra den første Dag, han tiltraadte sin vigtige Post, og indtil han tretten Aar derefter forlod den som en Flygtning, i en tvetydig, usikker Stilling imellem to hinanden modsigende Troskabsløfter til de to Herrer, der kæmpede om Norges Krone.

Under Oluf Engelbrechtsens Fraværelse var en mærkelig dansk Adelsmand kommen til Norge og havde strax vundet en betydelig Stilling der i Landet. Vincents Vincentsen Lunge, en Søn af Vincents Iversen Dyre, der antog Lungernes Navn, var, som Hvitfeld siger, en prægtig Mand, veltalende, forstandig og brugelig**). Han havde studeret ved fremmede Universiteter, var bleven Doctor saavel i Philosophi som i den geistlige og verdslige Ret, og ansattes 1521 som Professor i Lovkyndighed ved Kjøbenhavns Universitet, til hvis Rector han valgtes samme Aar. Snart gik han dog over til verdslige Sager, erholdt 1522 Krogen Slot til Lehn af Christian den Anden, men blev ham desuagtet ikke mere tro, end Henrik Krummedige, endskjøndt han som denne havde svoret Kongen en ny Eed kort før dennes Afreise. Og endnu 1523 sendte Kong Frederik den Første ham til Norge, hvor han strax vandt sikkert Fodfæste ved at træde i nærmere Forbindelse med den rige og ansete

---

*) Diplomatarium Norvegicum ved C. Lange og C. R. Unger Nr. 1061. 1062. II, S. 772 ff. — Oluf Engelbrechtsen synes personlig at have søgt Kong Frederik paa Tilbagereisen fra Rom; thi den 26de Marts 1524 var han i Lybek, den 7de April s. A. i Segeberg. Allen, Breve m. m. til Christ. II og Fred. I Historie, I, Nr. 141, S. 270.

**) Hvitfeld Christ. d. Tredie, Bl. Y. — Om Dr. Vincents Lunge see Werlauffs Program til Universitetets Jubelfest 1836, S. 14, og de der anførte Steder.

gyldenløviske Slægt. Den første verdslige Stormand i Norge var Rigets Hovmester Hr. Niels Henriksen af Slægten Gyldenløve, med hvem denne Familie uddøde paa Sværdsiden; men med sin Hustru, den rige og virksomme Fru Ingerd Ottosdatter Rømer, havde han fem Døttre, der alle bleve gifte med betydelige danske Adelsmænd. Saaledes vandt disse Gods og Magt i Norge. Vincents Lunge ægtede Hr. Niels Henriksens Datter Margrethe og fik af sin døende Svigerfader overdraget Formynderskabet over de andre Børn; han vandt saa fuldstændigt enten Magt over eller Tiltro hos Svigermoderen Fru Ingerd, at han fra den Tid er at betragte som Familiens Hoved. Fru Ingerd eiede det store Østerraad Gods i Fosens Fogderi ved Trondhjemsfjord foruden mere spredt Jordegods; tillige havde hun betydelige Lehn af Kronen nordenfjelds.

Saasnart Vincents Lunge kom til Norge, fik han Leilighed til at vise Kong Frederik en meget betydelig Tjeneste. Bergenhuus, den vigtigste Fæstning i Nord- og Vesterlandet, var under Christian den Anden betroet Jørgen Hansen. Denne havde efter Kongens Flugt ogsaa begivet sig til Nederlandene og imidlertid overdraget Slotsloven til Hr. Hans Knudsen, Degn og Kannik i Bergens Domkapitel. Han havde lovet denne at vende snart tilbage med Hjælp; men ligesaalidt som den landflygtige Konge selv formaaede han at holde sit Løfte; og da Hanseaterne, Christian den Andens Fjender, toge Anledning af, at Slottet holdtes til denne Konges Haand, til at udøve Fjendtligheder paa Kysten, hvilke Besætningen ikke var stærk nok til at afværge, blandede Biskopperne Oluf af Bergen og Høskuld af Stavanger tilligemed Hr. Niels Henriksen sig i Sagen og formaaede Hans Knudsen til at overgive dem Slottet. Niels Henriksen døde, inden Underhandlingerne derom sluttedes den 29de December 1523; derfor overdroge de to Biskopper Slotsloven til Vincents Lunge, at han skulde holde Gaarden og

Lehnet til Norges Krone og til den Herres Haand, der skulde blive Konge over Danmark og Norge,*) — en Forpligtelse, der rigtigere, end Biskopperne dengang anede, betegnede Bergenhuus's historiske Betydning i de følgende Aar som det, der blev det faste Støttepunkt for Norges og Danmarks Forbindelse.

Vincents Lunge var nu i en Stilling, hvor han i fuldeste Maade kunde gjøre sin overlegne Personlighed gjældende i Rigets Anliggender. Som indgiftet i Norge blev han ogsaa Medlem af Rigets Raad og sad saaledes allerede fast i Sadelen, da den nye Erkebiskop var ifærd med at indtage sin Plads som Norges første Stormand og Hovedet for Rigsraadet. Lunge var ingen Ven af Henrik Krummedige, og saavist som han aldrig glemte sin danske Herkomst, saa vist var han ogsaa saa meget besjælet af en norsk Magnats Aand, at han ikke vilde række Krummedige Haanden til at bringe Norge som et uprivilegeret Arverige til Kong Frederik. Han vilde vide Norges selvstændige Krone paa samme Hoved som Danmarks; men han vilde ingenlunde det norske Rigsraads Underordning under det danske, og han vilde sikkre dets og Rigets Friheder ved en norsk Haandfæstning. Denne Politik seirede. Norges Raad samledes i Bergen i August 1524; her opsagde det Christian den Anden Huldskab og Troskab, valgte, efter nogen Betænkning, Frederik den Første til Norges Konge og vedtog en Haandfæstning, der gjorde Norge til et med Danmark ligeberettiget Valgrige. Det kom nu an paa, om Kong Frederik vilde nøies hermed, eller om han vilde fastholde sin Paastand paa Arveret til Riget. Derfor sendtes Vincents Lunge med Haandfæstningen til Kongen, hvem han traf i Ribe; og virkelig formaaede han Kongen til at samtykke og

*) Norske Samlinger 6, 64 ff.

besegle Akten den 24de November 1524. De Hovedpunkter, der vare meest betegnende for den Statsret, Dr. Vincents nu seirrigt gjennemførte, vare disse: Kongen skal herefter ikke kalde sig Arving til Norge; han skal modtage alle Slotslove af Norges Rigsraads Haand og overdrage dem til indfødte eller indgiftede norske Adelsmænd; disse skulle holde dem til Kongens Haand, og til Erkebiskoppens og Rigsraadets Haand igjen, naar Kongen afgaaer ved Døden; forvandles nogen Slotslov anderledes, skal det ingen Magt have, „dog," tilføies der, „de Friheder og Sædvaner, som Vore Forfædre, Konger i Danmark og Norge, havt have, dermed uforkrænkede i alle Maader." Da Norges Rige er et frit Valgrige, maa Kongen ikke forlange af Rigsraadet eller menige Indbyggere, at de i hans Levetid skulle udvælge en af hans Sønner eller nogen Anden til hans Eftermand, med mindre det kan skee med deres gode Villie.*)

Frederik den Første blev nu virkelig anerkjendt som Norges Konge; men for Kongens Levetid bestod ikke længer noget statsretligt Baand imellem Danmark og Norge udenfor den fælleds Konges Person; og da Kong Frederik aldrig kom til Norge eller udøvede nogen personlig Indflydelse paa dette Lands Magnater, saa at Rigsraadet, eller rettere Rigsraaderne vare Landets sande Herrer, vilde Kronerne neppe blevet forenede efter hans Død, havde ikke saa mange danske Mænd havt betydelige Stillinger i Norge, havde ikke Begivenhederne vendt sig anderledes, end man kunde forudsee 1524, og havde ikke hiin mangetydige Tilsætning til Haandfæstningens Ord om Slotslovene sat Kongen istand til at overdrage de to Hovedslotte Aggershuus og Bergenhuus som Regnskabslehn til danske Mænd, medens Bahuus kom som Pant til Hr. Claus Bilde, der blev Med-

*) Norske Samlinger, I. 1 ff.

lem af det norske som af det danske Rigsraad. Hvor overordentlig stor en Indflydelse dette har havt paa Norges Skjæbne, vil det Følgende tilstrækkeligt vise.

Om endog Frederik den Første hellere havde seet en anden Tingenes Vending, maatte Vincents Lunge dog ansees for høit fortjent, naar Kongen modtog Kronen saaledes, som han bød den. Det var derfor kun billig Løn, at Vincents Lunge beholdt Bergenhuus som et Lehn af Kronen, med Forpligtelse til at holde det til Kongens Haand, og efter hans Død til det norske Rigsraads, saaledes som Haandfæstningen bød det; tillige blev han Kongens Statholder nordenfjelds. Henrik Krummedige tilsidesattes derimod, fik ikke sine norske Lehn tilbage, ja erklæredes endog en aaben Feide af Vincents Lunge i Rigsraadets Navn. I nogle Aar sad nu Dr. Vincents paa Bergenhuus ikke alene som den første verdslige Stormand i Norge, og som den umiddelbare Regent i betydelige Lehn, men ogsaa som den egentlige Bærer af den Statsret, der trængte igjennem 1524.*)

Kongsgaarden i Bergen var først under Jørgen Hansens Bestyrelse bleven et fast Slot, hvilket det nu var af saa meget større Vigtighed at gjøre til en Hovedfæstning, som det vestlige Norge bestandigt truedes af den landflygtige Konge. Men da Ildvaabnene saa meget forbedredes og deres Betydning steg saa høit netop i den første Deel af det sextende Aarhundrede, var dette vigtige Slots Beliggenhed ikke tilfredsstillende, især fordi flere faste Steenbygninger, Kirker og Klostere, stode det altfor nær. Rimeligviis har allerede Vincents Lunge fattet Tanken om at faae disse nedbrudte. Sortebrødrekloster brændte: — onde Tunger sagde, at Prioren selv stak Ild paa det, overtalt af Hr.

*) Norske Samlinger 6, 13. — Danske Mag. 3die Række, 1, 251. 268.

Vincentius.*) Apostelkirken i Kongsgaarden, en af Norges Prydelser og det første af de kongelige Kapeller, har han maaskee ogsaa udseet til Ødelæggelse; dens Klenodier bemægtigede han sig i det mindste. Men det var ikke ham forbeholdt at fuldende Ødelæggelsesværket; thi hans Vilkaarlighed, og især den fjendtlige Stilling, han indtog imod Kong Gustav af Sverrig, nødte Frederik den Første til at fratage ham Bergenhuus.

Gustav Vasas svenske Fjender og Rebeller fandt altfor villig Modtagelse og Beskyttelse i Norge, navnlig af Erkebiskoppen og Hr. Vincentius. Erkebiskop Knud af Upsala og Biskoppen af Vesteraas, Peder Kantsler, almindeligt kaldet Peder Sunnanveder, havde efter et mislykket Forsøg paa at bringe Dalkarlene i Bevægelse til Fordeel for Sturesłægten i Aaret 1524 søgt Tilflugt hos Erkebiskoppen af Trondhjem. Kong Gustav trængte paa denne, paa det norske Rigsraad, paa Kong Frederik selv, for at faae dem udleverede, idet han paaberaabte sig Malmøerforbundet af 1524; og Oluf Engelbrechtsen nødtes endelig til at give efter for sin egen Konges Villie og den svenske Konges paatrængende Fordringer. Men at Gustav ligesaa lidt tog Hensyn til hans Forbøn for de to Ulykkeliges Liv, som han holdt sit Løfte om at stille dem for tilbørlige Dommere, saaledes som en Prælat maatte forstaae dette Ord, kunde ikke andet end gjøre et smerteligt Indtryk paa den norske Erkebiskop; og at baade den danske og den svenske Konge i Odense og Vesteraas 1527 grebe saa dybt ind i Kirkens hidtil gjældende Rettigheder, maatte vække hans Frygt for, at Angrebet snart vilde naae ogsaa den norske Kirke. Men havde Oluf Engelbrechtsen saaledes fra sit Standpunkt Grund

*) Edvardsens haandskr.: Bergens Historie, I. 2den Bog, 8de Cap.; 3die Bog, 2det Cap.; II. 1ste Bog, 1ste Cap.

til Frygt for og Uvillie imod begge Konger, kan det kun betragtes som utilbørlig Egenraadighed, at Vincents Lunge og hans Svigermoder ogsaa blandede sig i disse Sager og gave Kong Gustav Anledning til grundede Klager. Ikke alene havde Fru Ingerd taget sig endnu ivrigere af Peder Sunnanveder, end Erkebiskoppen, som tilsidst endog med List og Vold maatte lade ham hente fra hendes Gaard Østerraad for at kunne udlevere ham til Sverrig; men da en for Gustav endnu farligere Urostifter, „Daljunkeren", den falske Niels Sture, tyede til Norge, fandt han 1527 den bedste Modtagelse hos Fru Ingerd og hendes Svigersøn, hvad enten de nu virkelig troede, at han var Steen Stures Søn, eller de haabede i ham at finde et brugeligt Redskab for deres Ærgjerrighed. Der aftaltes endog et Ægteskab imellem ham og Fru Ingerds yngste Datter Lucie.*) Dengang var Vincents Lunge i den bedste Forstaaelse med Oluf Engelbrechtsen, ja han talte endog om at ville i Forbindelse med denne modsætte sig de Danskes Omsiggriben i Norge, dengang da Nordmanden Hr. Oluf Galde maatte fratræde Aggershuus Slot og Lehn for at afløses af en dansk Befalingsmand. I et Brev af 26de Juni 1527 erklærer han sig endog bestemt paa at modsætte sig med Vaabenmagt, om de Danske ogsaa vilde fratage ham selv Bergenhuus.

Dog kunde Lunge ikke i Længden modstaae Kongen, hvem hans trodsige Holdning foruroligede, især da den truede med at bringe Danmark og Norge i en farlig Forvikling med Sverrig. Kong Gustavs Klager bleve altfor hef-

*) Om Erkebiskop Knuds og Peder Sunnanveders Ophold i Norge findes Efterretninger, foruden i de bekjendte Samlinger og Værker over Sverrigs Stats- og Kirkehistorie, i Norske Samlinger, 1, 478 ff., og i Biografiskt Lexikon öfver namnkunnige svenska män, 16de B. S. 204 ff. Om Daljunkeren i Norge see Norske Samlinger anf. St. D. Mag. 6, 344.

tige. Det hjalp nu ikke mere, at Vincents Lunge og Fru Ingerd endelig lode Daljunkeren fare 1528. Gustav krævede Straf over dem. Kong Frederik saae sig endelig nødt til et afgjørende Skridt. Ved Grændsemødet i Lødese i August 1528 lovede han at fratage Vincents Lunge Bergenhuus; og han holdt sit Ord. Det Følgende viser noksom, at det ikke har været godvilligt den myndige Magnat forlod Borgen, hvorfra han næsten som en Konge havde styret en stor Deel af Norge efter sit Hoved uden at bekymre sig stort om Kong Frederik. Dog høre vi Intet om, at han nu gjorde Alvor af sin Trusel fra forrige Aar. Kongen søgte ogsaa at stille ham tilfreds ved at forøge hans Forlehninger og ved at give ham Nonneseters Kloster, hvor Lunge opførte den skjønne Gaard, der endnu bærer hans Navn;*) men nødigt veeg han dog Bergenhuus i Foraaret 1529, især da den nye Lehnsmand var hans gamle Fjendes, Henrik Krummediges, Svigersøn Eske Bilde, hidtil Befalingsmand paa Hagenskov i Fyen. Vincents Lunge fik i det følgende Aar Tilhold om at gjøre Regnskab for Bergenhuus, Sogn og Jæmteland, og at aflevere til Eske Bilde de Kostbarheder, han havde taget af Apostelkirken og Sortebrødrekloster;**) men han beholdt Sogn og Jæmteland paa ti Aar, Finmarken paa Livstid som Lehn af Kronen, — beholdt overhovedet sin Stilling som Norges anseeligste verdslige Mand og var endnu saa lidet bøiet, at han strax gav sig i Strid med Eske Bilde, hvem han overleverede Bergenhuus saagodtsom

---

*) Allen, Breve og Aktstykker, 1, Nr. 227, S. 479; jfr. Norske Samlinger, 6. 18. 20. 21. Langes Klosterhistorie S. 506. Ekdahl, Christiern den Andens Arkiv 4, 1562. 1564. 1567.

**) Kong Frederik til Vinc. Lunge, dat. Gottorp Simonis & Judæ (28/10) 1529; Orig. i det danske Geheimearchiv. Norske Samlinger 6, 27.

med de nøgne Vægge, og som ikke engang kunde faae en Jordebog over Lehnet.*)

Den nye Lehnsmand paa Bergenhuus maatte nu fortsætte den begyndte Frigjørelse af Slottets Omegn; og han gjorde det med en hensynsløs Kraft, som vistnok fortjente al Paaskjønnelse af hans Konge, men som man ikke kan undre sig over har vakt smertelige Følelser i Nordmændenes Hjerter. Paa Kongens Bud blev Apostelkirken nedbrudt 1530 og dens Stene enten solgte eller anvendte til Gottorp Slots Bygning; og i det følgende Aar erhvervede Bilde endelig Biskop Oluf Torkelsens og hans Domkapitels Samtykke til Domkirkens, Bispegaardens og Kapitelhusets Nedbrydelse, imod at Kongen gav dem Munkelivs Kloster til Erstatning. Den store og skjønne Christkirke forsvandt med sine herlige Kongegrave, sine Minder om de Mænd og de Tider, der endnu den Dag i Dag ere Nordmændene dyrebare som deres Fædrelands Ære og Glæde.**) Men nu skuede ogsaa Mundingerne af Bergenhuses Kanoner frit og truende om til alle Sider.

Man skulde have troet, at Erkebiskoppen vilde have modsat sig „Kirkebryderen" eller i det mindste være bleven ham meget gram; men det var ikke Tilfældet. Tværtimod vedblev han at staae paa en ret god Fod med Bilde, som overhovedet med Henrik Krummediges Parti, hvilket sagtens har været begrundet i den Uvillie imod Vincents Lunge, som kom til Udbrud endnu før denne maatte forlade Bergenhuus. Med Bestemthed kunne vi ikke angive Grunden til det saa følgerige Fjendskab imellem Norges to første Mænd. Hvitfeld søger den i Vincents Lunges haanlige Yt-

*) Annaler for Nord. Oldkyndighed og Historie 1853 S. 24 ff.; jfr. Langes Klosterhistorie S. 528.

**) Edvardsen anf. St. D. Mag. 6, 342. Norske Saml. 2, 36. 46. 57. 88. — Langes Klosterhistorie S. 490 ff.

tringer om Oluf Engelbrechtsens nybagte Adelskab. Det er muligt, at den gammeladelige Hovmod saae med Ringeagt paa et Stamtræ, der maaskee ikke talte et halvthundrede Aar; det er ogsaa muligt, at Hr. Vincents, som nu førte Lungernes Navn, skjøndt han beholdt Dyrernes Vaaben, har ærgret sig over de tre Lilier i Erkebiskoppens Vaabenskjold. Dog, hvad enten det nu forholder sig saa eller ei, kunde det ikke feile paa Anstødsstene imellem to saa stolte og myndige Herrer, der begge vilde være de første Mænd i Riget, ikke at tale om Vincents Lunges Forgribelse paa geistligt Gods i Bergen, eller om at hans og hans Svigermoders Godser og Lehn overalt stødte sammen med Erkebiskoppens.

Denne Uvillie imellem de to Magnater gik i Aaret 1529 over til en aaben Feide; men det er ikke i Vincents Lunges danske Herkomst, at Kilden til Erkebiskoppens Vrede maa søges; thi ikke blot med Eske Bilde, men ogsaa med andre danske Mænd kunde han nok forliges. Saaledes synes Fru Ingerds anden Svigersøn, Hr. Niels Lykke, Medlem af Norges Riges Raad, en Søn af den danske Rigsraad Hr. Joachim Lykke, ikke at have været indviklet i sin Svogers og Svigermoders Feide.

Da Eske Bilde ankom til Bergen den 17de Mai 1529, fandt han denne indre Krig i fuld Gang. Erkebiskoppen havde undsagt Hr. Vincentius og Fru Ingerd og sat sig i Besiddelse af deres Godser og Lehn nordenfjelds.*)

Bilde søgte forgjæves at mægle, endskjøndt han selv havde den Fordeel af Feiden, at hans egne Stridigheder med Formanden ikke gik over til aabent Fjendskab. En Stilstand imellem Lunge og Erkebiskoppen bevirkedes vel

*) Eske Bilde til sin Hustru, Fru Sophie, Bergenhuus anden Guds Legems Dag ($\frac{2}{8}$) 1529; i den Kjøbenhavnske Samling Fasc. 7.

ved **Hertug Christians** Nærværelse i Norge i Sommeren 1529;*) men et virkeligt Forlig kom først istand i det følgende Aar ved Eske Bildes og Niels Lykkes Mægling.**) — Vincents Lunge var dengang i Danmark; at Henrik Krummedige var iblandt de Rigsraader, der fulgte Hertug Christian til Norge, og at han nu fik sine norske Lehn tilbage,***) havde sagtens i Forbindelse med Eske Bildes Ansættelse overtydet Lunge om Nødvendigheden af at modarbeide sine Uvenners Indflydelse hos Kongen. Han medbragte derfor til Danmark Klenodierne fra den nedbrudte Apostelkirke;†) men ganske kunde han dog ikke mere vinde Kongens Tillid; og bedre blev det vistnok ikke, da han efter sin Hjemkomst forlangte Bergenhuus af Eske Bilde under det Foregivende, at Kongen havde lovet ham dette Lehn paa ti Aar, — et Forlangende, Eske Bilde naturligviis afslog, og om hvilket Kongen paa nærmere Forespørgsel erklærede, at han aldrig havde givet noget saadant Løfte.††)

---

*) Vinc. Lunge til Eske Bilde, Oslo, Søndag efter Marie Magdalene ($\frac{25}{7}$) 1529; i den Kjøbenh. Saml. Fasc. 7.

**) Norske Saml. 1, 69. — Eske Bilde til Erkebiskoppen, udateret Afskrift (efter Indholdet fra 1530) i Geheimearchivet.

***) D. Mag. 3die R. 1, 257. 272. — I et Brev fra Henrik Krummedige til Eske Bilde (det samme, hvoraf nogle Uddrag ere trykte i D. Mag. 3die R. anf. St.) siger Brevskriveren: „Og raader jeg Eder, at ihvad I kunne være Erkebispen til Villie, da gjører det, og slaaer Eder det mindste i den Handel (Feiden mellem Erkeb. og V. L.), I kunne; thi det er ikke Alt saaledes som Doktoren haver sagt." Disse Ord ere betegnende for Partistillingen i Norge: fælleds Uvillie imod Vinc. Lunge bevirker Tilnærmelse imellem Oluf Engelbrechtsen og Henrik Krummedige, Eske Bilde og deres Parti.

†) Norske Saml. 6, 32. Langes Klosterhist. S. 529.

††) Vidnesbyrd af sex Mænd i Bergen, at de V. Fruedag nativ. ($\frac{8}{9}$) 1530 vare nærværende paa Bergenhuus, da Vincents Lunges Sendebud forlangte Slotsloven af Eske Bilde under det Foregivende, at

Havde Eske Bilde ladet sig imponere til at overgive Vincents Lunge Slottet, kan det efter hele Stillingen og denne Mands egne Yttringer i 1527 neppe betvivles, at han havde været beredt paa at gaae til det Yderste, om Kongen havde forsøgt at hævne sin krænkede Værdighed med Sværdet. Eske Bildes Fasthed lod det nu vel ikke komme saa vidt; men naar Lunge turde vove en saadan Adfærd imod Kongen, vil man ikke undre sig over, at han intet Hensyn tog til Erkebiskoppen, hvem han og hans Slægt gav ny Grund til Misfornøielse ved den Begjærlighed, hvormed de kastede sig over Kirkens Gods. Ikke tilfreds med sine Bedrifter i Bergen, tragtede Vincents Lunge efter at bemægtige sig Udsteens Kloster; hans Svigermoder gjorde sig imod Erkebiskoppens Villie til Forstanderske for Reins Kloster; Niels Lykke fik Abbeden i Tutterøens Kloster til at overdrage sig dette.*) Det er ganske den samme forargelige Jagt efter Kirkegods, som den vi see hos Danmarks Adel.

Dog var det ikke disse og lignende Sammenstød alene, der bragte Spænding tilveie i Norge. Der var saa megen Uklarhed i Norges Statsret, at Strid maatte komme, havde den end ikke havt anden Kilde end de forskjellige Meninger om Rigets Forfatning. Indtil Norges Forbindelse med Danmark var det et ved skreven Lov fast ordnet Arverige; om Aaret 1450 gjorde det til et reent Valgrige,

---

Kongen havde forlehnet V. L. dermed i ti samfælde Aar. E. Bilde svarede, at han ikke vilde overlevere den til nogen Anden end Kongen selv.

Kong Frederik til Eske Bilde, Gottorp Alle Sjæledag ($\frac{2}{11}$) 1530. Kongen har aldrig tænkt at fratage Bilde Slottet. Hvad Vinc. Lunge har gjort og sagt derom er Kongen ubevidst. — Begge Breve i Geheimearchivet.

*) Norske Samlinger 2, 40. 42. 44. 51. 72. 89. Langes Klosterhist. S. 289 ff. 381. 391. 603.

derom kunde man da som nu stride i det Uendelige. I den bergenske Overeenskomst af 29de August 1450*) bestemme de forenede danske og norske Rigsraader, at ved Fælledskongens Død „skal Rigets Raad i det Rige, hvor Kongen „døer, ufortøvet byde det andet Riges Raad til, at Rigets „Raad paa begge Sider da med det Første komme sammen „i Halmstad, saaledes som den ældre Forbindelse indeholdt „om det Sted. Haver da Kongen ægte Søn eller flere, da „kaare begge forskrevne Rigers Raad endrægtelig den til „Konge, som dem tykkes bedst skikket være, og de andre „forsynes i begge Rigerne, som tilbørligt er. Kunde og „saa haardelig tilfalde, som Gud forbyde, at ei var Konges ægte Søn til, da mødes dog begge Rigers Raad i „fornævnte Sted og kaare den med Endrægt til Konge, som „dem paa begge Rigers Vegne tykkes bedst at være skik„ket. I alle disse forskrevne Artikler skulle begge Riger „være i alle Maader uforsømte, og særdeles i Konges Kaa„ring skal hvert Riges Raad have sit frie Kaar, sin frie „Magt og frie Villie uden al Hinder og Modsigelse eller „Argelist. Og ei maae de adskilles, førend de vorde enige „om en Herre og Konge over begge Rigerne, og ei flere „Konger."

Denne Bestemmelse bærer som saa mange andre Statsakter de tydeligste Spor af at være bleven til ved en ufuldstændig Overeenskomst, hvor hver Part har faaet Sit indført i Akten uden at sammenarbeide de stridige Elementer til en virkelig Eenhed. Akten hævder hvert Riges Raad den fulde Valgfrihed, og forbyder dem dog at adskilles, førend de have valgt een fælleds Konge for begge Riger; i et og samme Aandedræt erklærer den Valget bundet til den afdøde Konges Sønner, om han efterlader flere, til hans

*) Norske Saml. 4, 344.

Søn altsaa, om han kun har een, og vil desuagtet, at det skal være et ganske frit Valg. Hvorledes disse Modsigelser skulde forenes, er ikke let at begribe. En gyldig Fortolkning af Overeenskomstens Ord maatte have løst Knuden; men en saadan er hverken given i noget Aktstykke eller har uddannet sig ved Brugen. Selve Overeenskomsten er aldrig offentlig bekjendtgjort; det er gaaet som med saa mange andre Overeenskomster, eller Forsøg til Overeenskomster, fra Kalmarunionens Tid, at Folkene have været ubekjendte med dem, saa at der ikke har dannet sig nogen almindelig Bevidsthed om de statsretlige Forhold. Aktstykkerne ere enten forblevne ufuldendte Udkast, eller ere sunkne tilbunds i Archiverne; Forhandlingerne ere gaaede af Minde, eftersom de faa Deltagere døde bort; de Enkelte, der enten af Aktstykkerne eller et usikkert Sagn kjendte Noget til hvad der dengang var vedtaget, kunde saaledes meget let faae en utilbørlig Indflydelse paa Manges Mening i det Øieblik, da der blev Spørgsmaal om Anvendelse af de gamle Overeenskomster. I Norge er det ikke gaaet anderledes til; her manglede derfor baade en klar Grundlov, en klar Arvelov og en sikker Praxis. At Frederik den Første kunde skrive sig Arving til Norge og betragte sig som Landets Herre fra den Tid, da Christian den Anden havde forladt Norden, vilde uden denne Uklarhed ikke have været muligt.

Da det imidlertid især ved Vincents Lunges Bestræbelser vendte sig saaledes, at Kongen antog den ham forelagte Haandfæstning, skulde det synes, at dens noksom klare Bestemmelser maatte gjøre Ende paa al Uvished. Men det maa vel erindres, at en Haandfæstning ikke var hvad vi kalde en Grundlov; den var en personlig Forpligtelse, der bandt den Konge, som antog Kronen paa disse Betingelser; men den forpligtede ikke Andre end ham. Derfor aflagde Kong Frederik vel Titelen af Arving til Norge og skrev sig i sin følgende Regeringstid udvalgt Konge — kronet

blev han jo aldrig i dette Rige; men har hans Slægt overhovedet nogensinde havt en Ret til at betragte Norge som sit Arverige, saa kunde Faderens personlige Forpligtelse ikke betage Sønnerne deres Ret. Derimod er det vist, at var Haandfæstningens Bud om Slotslovenes Forvandling til Rigsraadets Haand blevet udført efter dets Ophavsmænds sande Mening, vilde Raadet efter Kongens Død have havt det i sin Magt, at gjøre Kronens Valgbarhed gjældende. Dette har vel ogsaa netop været en af Grundene til, at Kongen overdrog de tre Hovedslotte til danske Mænd, hvis Hengivenhed for Rigernes Forbindelse ikke kunde være tvivlsom; men det er rigtignok et Spørgsmaal, hvorledes dette lod sig forene med den Bestemmelse i Haandfæstningen, der forbeholdt indfødte og indgiftede Mænd Kronens Lehn. Kunde Eske Bildes Frue maaskee til Nød betragtes som en norsk Qvinde, saa vide vi dog ikke, hvorledes Claus Bilde og Mogens Gyldenstjerne, eller, efter denne, Erik Gyldenstjerne kunde faae Bahuus og Aggershuus til Lehn af Kronen, med mindre det fleertydige Forbehold af Kongernes sædvansmæssige Ret har tjent til Paaskud for at bringe hine Slotte som Pante- eller Regnskabslehn i saadanne Mænds Hænder, hvem den danske Regering ansaae for paalidelige Redskaber til Foreningens Opretholdelse.

Allerede førend Kong Christian den Andens Angreb paa Norge 1531 kom det Uklare i Rigets Statsret tilsyne ved Hertug Christians norske Reise. Kong Frederik sendte i Sommeren 1529 denne sin ældste Søn med Biskop Styge Krumpen, Hr. Henrik Krummedige, Hr. Otto Krumpen og Knud Gyldenstjerne Pedersøn op til Norge for at stifte Fred og skifte Hvermand Lov og Ret. En Herredag holdtes i Oslo, hvor ogsaa Vincents Lunge og flere norske Rigsraader mødte. Men Hertug Christian forlangte ved denne Leilighed Hylding som Arving til Norges Krone. Dette afvendtes dog derved, at Erkebiskoppen fra Trondhjem af — thi til Herre-

dagen kom han ikke — gjorde det gjældende, at Norge ikke længer var noget Arverige, men saaledes forbundet med Danmark, at det ikke kunde have nogen anden Konge end den, som blev samtykt til Danmarks Rige — altsaa at en Hylding som den forlangte nu hverken var fornøden eller tilbørlig. Ifølge Kong Frederiks Haandfæstning kunde Hertugen jo heller ikke fordre enten Valg eller Hylding som en Ret; kunde han ikke formaae de norske Rigsraader til en godvillig Anerkjendelse, maatte han lade sin Anmodning falde. Og neppe have de danske Rigsraader i hans Følge været utilfredse med Erkebiskoppens Erklæring; thi dem kunde det ikke være tilpas, at Hertugen fik Norge som Arverige, da de derved enten nødtes til engang i Tiden at vælge ham til Danmarks Konge eller at opgive Forbindelsen imellem Rigerne. Paa den anden Side kunde Vincents Lunge og de andre norske Tilhængere af Forbindelsen ikke ville benytte Afslaget til mere end et Fælledsvalg i Forening med det danske Rigsraad, for saaledes at sikkre sig en norsk Haandfæstning som den nuregerende Konges. Saaledes maa man forklare det, at den forenede norsk-danske Herredag i Oslo istedetfor at hylde Hertug Christian atter fremdrog og fornyede Forbundsakten af 1450; men de norske Herrer modsatte sig dog ikke, at Hertugen vedblev at kalde sig Arving til Norge, ja anerkjendte middelbart denne Titels Retmæssighed ved at tilstede dens Brug i et af begge Rigers Raad udstedt Vidnesbyrd om Hertugens gode og tilfredsstillende Adfærd paa denne Herredag.*)

Vel bemærkes maa det imidlertid, at kun syv norske Rigsraader deltoge i Herredagen og i disse Statsakters Ud-

*) Hvitfeld, K. Frederik den Første S. 181 ff. Knud Gyldenstjerne til Eske Bilde, Aggershuus, Marie Magdal. ($\frac{22}{7}$) 1529, i den kjøbenhavnske Samling Fasc. 7. — Hertugen førte i Aktstykker fra denne Herredag Titelen af Arving til Norge, see Norske Saml. 1, 58.

færdigelse; navnlig var hverken Erkebiskoppen, eller Biskopperne af Hammer, Stavanger og Bergen personlig tilstede, ligesom der ogsaa manglede flere af Rigsraadets verdslige Medlemmer. Altsaa kunde der vel endog reises Tvivl om disse Akters forbindende Kraft overhovedet; og i ethvert Fald maa det erkjendes, at Fornyelsen af Unionen af 1450, der ikke ledsagedes af nogen Ophævelse af de Bestemmelser i Frederik den Førstes Haandfæstning, hvorpaa en Paastand om Norges Egenskab af et reent Valgrige kunde støttes, gjorde Rigets Statsret endnu mere uklar, end den allerede var. Enhver kunde forstaae den omtrent som han selv vilde; og man feiler neppe ved at forudsætte, at tre forskjellige Anskuelser, Udgangspunkter for ligesaa mange forskjellige Bestræbelser i den nærmeste Fremtid, efter den Tid gjorde sig gjældende hos Kongeslægten og Norges Stormænd. Hertug Christian betragtede sig fremdeles som ret Arving til Norge, hvad der dog ikke udelukker, at han jo ogsaa vilde modtage et Valg, hvis Omstændighederne skulde kræve det, og stadfæste Rigets Friheder i en Haandfæstning; Vincents Lunge vilde Forbindelsen med Danmark gjennem en Forbindelse mellem begge Rigers Raad og et Fælledsvalg i Overeensstemmelse med Foreningsbrevet af 1450; Erkebiskoppen fastholdt Norges fuldkommen frie Valg i Henhold til Kong Frederiks Haandfæstning, med Tanken rettet paa en Gjenindsættelse af Christian den Anden, der med god Grund betragtede Forhindringen af Hertug Christians Hylding som en Virkning af Erkebiskoppens Hengivenhed imod ham selv, og i varme Udtryk takkede ham derfor. At det frie Valg i og for sig ikke laa Oluf Engelbrechtsen paa Hjerte som Hovedsagen, sees deraf, at han i Januar 1532 anerkjendte Christian den Andens Søn, Hertug Hans, som Norges Arveherre*).

*) Allen, Breve og Aktstykker, 1, Nr. 262, S. 561. Kalkar, Aktstykker, S. 66 ff.

Det var ganske overeensstemmende med denne Erkebispens Stilling, at han undgik at komme til nogen fælleds dansk-norsk Herredag. Ligesaalidt som han var tilstede i Oslo 1529, ligesaa lidt indfandt han sig i Kjøbenhavn 1530, endskjøndt den da med ham forsonede Vincents Lunge sørgede for, at Herredagens Indkaldelse itide kom til hans Kundskab, og at han ikke blev ubekjendt med, at Kongens Mistro neppe vilde vige, før han selv personlig indstillede sig. Men Erkebiskoppen vilde aabenbart ikke indfinde sig; og snart traadte han i hemmelig Forbindelse med Kong Christian den Anden, der fra Nederlandene eller Nordtydskland forberedte et Angreb paa de nordiske Riger. Henrik Lille, Kongens Udsendte, var hos ham i Vinteren 1530—31, besøgte siden Biskop Magnus af Hammer og blev snart efterfulgt af Erkebiskop Gustav Trolle. Hvormeget man end bestræbte sig for at holde disse Rænker hemmelige, saa steg dog Mistanken imod Erkebiskoppen Dag for Dag. Alle følte, endog uden Kundskab til hine Forbindelser, at hans Holdning var farlig og mistænkelig. Derfor stræbte ogsaa andre norske Stormænd, navnlig Eske Bilde, som bestandig søgte at hindre et Brud imellem Kongen og Erkebiskoppen, ved indtrængende Forestillinger at formaae denne til at besøge den Herredag, der skulde holdes i Kjøbenhavn St. Hansdag 1531*). Men endskjøndt han erklærede, at han vilde komme, blev der dog heller ikke dennegang noget af Reisen. Trondhjems Domkirkes Brand den 3die Mai 1531 maatte tjene ham som Paaskud til at afslaae de andre Rigsraaders gjentagne Opfordringer. Da nu Biskopperne af Oslo og Stavanger, Provsten til Mariekirken i Oslo, Vincents Lunge, Niels Lykke, Erik Ugerup tilligemed Eske Bilde indfandt sig paa Herredagen, beholdt Erkebiskoppen og Biskop-

*) See 1ste Deel, S. 52.

pen af Hammer saa meget friere Leilighed til at fortsætte Forbindelserne med den landflygtige Konge. I denne Sommer var det ogsaa, at Gustav Trolle tildeels forklædt bereiste Norge.

Herredagen førte ikke til noget Resultat, fordi Kongen ved Efterretningerne om hvad der gik for sig i Ostfriesland bevægedes til at opgive Reisen til Kjøbenhavn. Men i den skriftlige Fremstilling, han lod Mogens Gjøe, Niels Lykke og Johan Friis forelægge Forsamlingen i Kjøbenhavn, var Regeringens Bekymring for et Anfald paa Norge udtalt meget stærkt, saa at man begriber, at den maatte føle Nødvendigheden af, nu endelig at komme paa en reen Fod med Erkebiskoppen. Eske Bilde kom i August 1531 til Kongen paa Gottorp. Ham gav Kong Frederik da Befaling til at underhandle med Oluf Engelbrechtsen, forsikkre ham om Kongens Tillid og Velvillie, føie hans Ønsker om Forlehninger, indrømme ham to Gaarde i Nærheden af Stenvigsholm, — kort, søge at vinde ham og fastholde hans vaklende Troskab ved Mildhed og Naade. Men paa Opreisen til Norge erfarede Bilde allerede, at Gustav Trolle havde været hos Erkebiskoppen, og han med de andre norske Stormænd, der havde været i Danmark, ere vel neppe mere end netop komne til deres Hjem, førend Uveiret brød løs*).

Kong Christian den Anden var landet i det sydlige Norge først i November 1531 og havde snart draget Biskopperne af Hammer og Stavanger med nogle af de verdslige Rigsraader over paa sin Side. Biskop Hans Reff af Oslo, som uden Tvivl helst havde holdt sig stille, havde intet Valg, da Kongen netop besatte Oslo med sin Hovedmagt. Det maa have været disse, der i Norges Rigsraads Navn

---

*) Norske Samlinger, 1, 54. 56. 60. 66. 69; 2, 75; 6, 35 ff. Hvitfeld, Frederik den Første S. 252 ff. Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie, 1858, S. 27.

fra Oslo opsagde Kong Frederik Huldskab og Troskab den 29de November 1531; thi af de nordenfjeldske Rigsraader var neppe nogen tilstede i Oslo dengang, i det mindste ikke Erkebiskoppen, som just den samme Dag i Trondhjem svor Kong Christian en ny Troskabseed i Gustav Trolles Haand. Kongen havde strax efter sin Ankomst opfordret Erkebiskoppen til at træde over paa hans Side; tillige paalagde han ham at anholde sine Fjender Vincents Lunge, Niels Lykke — han var dog dengang i Danmark — og Fru Ingerd, samt bemægtige sig alt deres Gods og alle deres Lehn. Erkebiskoppen efterkom denne Befaling, saavidt det stod til ham; og saaledes udbrød nu atter en forbittret Feide imellem ham og Vincents Lunge, hvem han dog ikke kunde overvælde fuldstændigt, især fordi Bergen, hvor Biskop Oluf blev Kong Frederik tro, hvor de Contorske naturligviis vare Christian den Anden fjendske, og hvor Eske Bilde holdt Bergenhuus i god Forsvarsstand, blev hans og hans Families sikkre Tilholdssted og Udgangspunktet for en Krig nordenfjelds, der vel ikke har gjort saa megen Opsigt som Hovedkrigen i Vigen og om Aggershuus, men dog paaført Befolkningen Lidelser nok. Det viste sig nu, med hvor rigtigt militært og politisk Blik man havde gjort dette Slot til Støttepunktet for den danske Magt nordenfjelds, og hvor heldigt Kong Frederiks Valg var, da han betroede Bergenhuus til Eske Bilde.

Det forstaaer sig, at denne nu optraadte som Erkebiskoppens aabne Modstander. Otto Stisen, som da var i Kong Frederiks Tjeneste, var sendt derop med nogle Folk. Han i Forbindelse med den jydske Adelsmand, Eske Bildes Underfoged, Thord Roed, og en af hans meget betroede Mænd, Niels Clausen, Laugmand i Stavanger, gjorde i Mai og Juni et Tog nordpaa med tre Skibe, udpressede en betydelig Brandskat af Borgerne i Trondhjem og Almuen paa Landet, brændte Bispegaarden i Trondhjem og to af

Erkebiskoppens Sædegaarde, saa at denne, ikke mægtig nok til at modstaae dem med egne Kræfter, opfordrede Kong Christian til at indtage Bergenhuus snarest muligt, da ellers baade han og Almuen nordenfjelds vare ødelagte; og det saa meget mere, som ogsaa svenske Tropper vare paa Veien til, eller allerede indrykkede i, det nordlige Norge*).

Men Kong Christian var, trods alle Erkebiskoppens Anstrengelser for at opdrive Midlerne til at fortsætte Krigen, allerede i saa stor Forlegenhed, at han havde mere end nok med sine egne Sager at gjøre og tilsidst ikke vidste anden Udvei, end at indgaae med de kongelige Commissærer *Overeenskomsten af 1ste Juli 1532*, og paa *Leide* af samme Dag at begive sig til Danmark. Denne Overeenskomst indeholdt ogsaa meget vigtige Bestemmelser om hans Tilhængeres Stilling saa længe, indtil han fik sluttet et Forlig med sin Farbroder. Alle de *Biskopper, Riddere* og *gode Mænd*, hedder det i Akten af 1ste Juli, som have haandgaaet Kong Christian og ville forblive ved den Eed, — altsaa ikke strax underkaste sig Kong Frederik igjen — skulle have Magt dertil og nyde Fred og *Stilstand*, indtil det er kommet til et *endeligt Forlig*

---

*) Hvitfeld Frederik den Første S. 266. 272. Norske Samlinger 2, 86. 96. 214. 217. 229. — Vinc. Lunge og Niels Lykke takke Fru Sophie Eske Bildes for alt Godt, hun har beviist deres Børn i deres Fraværelse, Trondhjem, Torsdag efter Dionysii ($\frac{11}{10}$) 1532; i den kjøbenhavnske Samling, Fasc. 7. — Erkeb. Oluf til Kong Christian, Stenvigsholm den 3die Juni 1532, Original i det danske Geheimearchiv. Niels Clausen og Thord Roed til Eske Bilde om deres Bedrifter paa Trondhjemstoget, dat. Hammersund vigilia Johannis ($\frac{23}{6}$) 1532, Original i den kjøbenhavnske Saml., Fasc. 7. Jfr. Hvitfeld Frederik den Første, S. 335. Norske Saml. 6, 54. Det var vel paa dette Tog, at Otto Stisen opbrændte Domkapitelets Bibliothek, hvorover Peder Clausen klager i Norges Beskrivelse S. 72.

imellem begge Kongerne. De skulle beholde deres Æresposter, Stand, Stilling og Eiendom saaledes, som de havde dem før Kong Christians Ankomst; og naar Kongerne have sluttet Forlig, skulle de igjen underkaste sig Kong Frederik og fornye deres Eed til ham, medmindre Kong Christian kan betinge det anderledes hos sin Farbroder. I ethvert Fald skal der gives dem fuldkommen Amnesti og Sikkerhed for Liv, Ære, Eiendom og Stilling. — Ogsaa Norges menige Indbyggere, Kjøbstædmænd, Bønder og Almue, der have givet sig til Kong Christian, skulle nyde fuldkommen Tilgivelse, saa at det skal være en evig "aftalen" Sag; dog at de herefter — altsaa strax — skikke dem redeligen, ærligen og tilbørligen mod Kong Frederik og hans Befalingsmænd*).

Ligesom der fra de kongelige Commissærer udgik Skrivelse til de nordenfjelds indrykkede Svenske med Taksigelse og Anmodning om at gaae tilbage, saaledes sendtes Overeenskomsten til alle Vedkommende, til Erkebiskoppen og andre Herrer nordenfjelds, med den Tilsætning, at den ene af Commissærerne, Niels Lykke, vilde blive sendt op for at underhandle nærmere med dem**).

Niels Lykke havde fra Kong Frederik medbragt en Fuldmagt for sig og sin Svoger Vincents Lunge til at handle med de Nordenfjeldske og bringe dem under Kongens Lydighed igjen. Den synes at have været ligesaa ubetinget som den, Biskop Knud Gyldenstjerne og hans Medcommissærer fik til at bringe Norge til Rolighed. Men Niels Lykke benyttede den ikke strax, da han med de andre Commissærer

*) Hvitfeld, Frederik den Første, S. 318.

**) Norske Samlinger, 1, 343. 2, 285 ff. Skrivelser fra de fire kongelige Commissærer (Knud og Magnus Gyldenstjerne, Niels Lykke og Reinold v. Heiderstorff) til Erkebiskoppen m. Fl. og til den menige Almue nordenfjelds, dat. Aggershuus d. 7de Juli 1532; norske Rigsarchiv, Münch. Saml. Nr. 3144 og 3146.

i Mai 1532 kom til Oslo, saa at Krigen nordenfjelds imod Erkebiskoppen førtes, som vi saae, af Otto Stisen og Eske Bildes Folk fra Bergenhuus, samt maaskee af de Svenske, om disse virkelig ere komne over Fjeldene. Formodentlig har man i Hovedqvarteret ikke anseet det raadeligt, at afgive noget af den Overmagt, hvormed de Kongelige nu i Mai og Juni stode ligeoverfor Christian den Anden, hvis Rytteri og duelige Anførere nogenlunde udjævnede Misforholdet i Troppernes Antal, saa at Niels Lykke vel ikke har villet gaae nordpaa alene, naar han ikke kunde bringe en klækkelig Krigsmagt med sig.

Først efterat Overeenskomsten var sluttet, begav Niels Lykke med Vincents Lunge sig paa Tog imod Erkebiskoppen for at udføre Kong Frederiks Ærinde, men nu naturligviis med den nærmere Begrændsning, som betingedes ved Overeenskomsten; thi Akten af 1ste Juli var deres Udgangspunkt, og de droge nordpaa med den Fuldmagt, Niels Lykke medbragte i Mai, for at udføre Overeenskomsten af 1ste Juli, hvis Bestemmelser Kong Frederik dog ligesaalidt nu havde paalagt dem at gjennemføre, som han ved Fuldmagtens Udfærdigelse kunde forudsee en saadan Tingenes Vending. Dette maa vel bemærkes for at opfatte det Følgende fra det rette Standpunkt.

Især Vincents Lunge var i høi Grad opbragt paa Erkebiskoppen over denne anden Feide. "Da maa I vide", skriver han til Eske Bilde, "at jeg for uærlig Forhandlings Skyld imod Kl. Majestæt, Riget og os Allé, saa og for mangfoldig Overlast, Rov, Tag, Skade, Fortred og Hovmod — er saa ganske og al forbistret og forstyrret paa den Erkebiskop, at skulde jeg end forføre hver den Karl, jeg haver, om Halsen, da skal jeg med Guds Hjælp have nogen Husvalelse igjen."*)

*) Vinc. Lunge til Eske Bilde, dat. Helle, 25 Febr. 1532. Kjøbenhavnske Saml., Fasc. 7.

Man skulde da have ventet, at han og Niels Lykke med al Hast havde kastet sig over den Fjende, de nu havde Magten over; men deres Tog gik dog temmelig langsomt. I Bergen, hvor de holdt et Slags Herredag og fik bevilliget en Kongeskat af Almuen, udbrød Mytteri blandt den Fænnike Landsknegte under Sixt v. Mönnichen, som de førte med sig, fordi de Contorske og med dem alle Sælgere vragede Kong Frederiks Klippinge*), hvormed Folket lønnedes. Eske Bilde har nok hjulpet dem ud af Forlegenheden; men først midt i August kunde de forlade Bergen for at gaae til Trondhjem. Da de ankom for denne Stad i de første Dage af September 1532, var Erkebiskoppen ikke mere der; han havde trukket sig tilbage til sit faste Slot Stenvigsholm. Vincents Lunge og Niels Lykke tilskreve ham et skarpt Brev den 3die September, hvori de spurgte, om han vilde erkjende Kong Frederik for sin rette Herre, og, dersom han, støttende sig til Oslooverenskomstens Ord, ikke endnu vilde det, om han da vilde erkjende Kong Frederik for Menigmands Herre og Konge? De forlangte, at han af alle de Lehn, han havde af Kronen, førend Kong Christian den Anden kom ind i Norge, skulde lade sex Mænd af hvert Skibrede møde i Trondhjem for at gjøre Kong Frederik en ny Troskabseed i de to Commissærers Haand. De lode ham desuden vide, at Kongen vilde have en Landehjælp af Almuen, nemlig to Lod Sølv af hver Mand, saaledes som det blev samtykt i Bergen; og de forlangte, at Erkebiskoppen skulde inddrive denne Skat i sine Lehn. Endelig for-

*) Vinc. Lunge og Niels Lykke til Kong Frederik, dat. halvanden Somiil fra Bergen, anden Dagen Assumtionis Mariæ ($\frac{16}{8}$) 1532: de tydske Kjøbmænd paa Bryggen ville kun tage en Tomarksklipping for 24, ja for 20 Skilling, og Fireskillingsstykkerne have de sat til 10 Hvide (ist. for til 12), og nu gjælde de neppe 8 Hvide. Alle Bergensere og Nordfarere efterfølge dette.

drede de, at han skulde tilbagekalde de Fogeder, han havde indsat i de occuperede Lehn. — Erkebiskop Oluf svarede dem ikke mindre skarpt fra Stenvigsholm, den 9de Septbr., idet han udtalte sin Forundring over, at de vilde benytte imod ham den Fuldmagt, de havde faaet fra Kjøbenhavn, da den kongelige Krigsmagt drog op til Norge; thi nu var der jo sluttet en Overeenskomst i Oslo, som Erkebiskoppen ganske henholdt sig til, saa at han vilde oppebie hvad hans Herre og Konge, Kong Christian, fik udrettet ved Underhandlinger. I Henhold til denne Overeenskomst erkjendte han Kong Frederik for Menigmands Herre og Konge; han vilde i sine Lehn holde Almuen, hvem han allerede havde forkyndt Osloakten, til Lydighed imod denne Konge; men de havde ikke dermed at gjøre. Vardøhuus Lehn, Nordlandene og Finmarken vilde han rømme, saasnart Vincents Lunge selv begav sig did, men Fru Ingerds Lehn ikke før, end de havde rømmet Trondhjems By, som hørte til de Forlehninger, han besad inden Kong Christian kom ind i Norge.

Man seer af dette Brev, at de to Herrer allerede havde besat Trondhjem; derfra besvarede de tredie Dag derefter Erkebiskoppens Skrivelse i et yderst skarpt og heftigt Brev, hvori de gjorde ham haarde Bebreidelser for hans hele Adfærd og afviste hans Klage over deres Trusler og "forsmædelige Ord" med den Erklæring, at de ikke gjøre og sige Andet, end hvad de kunne sige med Sandhed: "Være sig Keisere, Konger eller andre Mægtige i Verden, geistlige eller verdslige, saa som deres Handel og Gjerninger ere, siges dem efter baade i deres levende Live og efter deres Død. Thi vider, at I er ogsaa et Menneske i Verden og Døden undergiven som alle andre Mennesker. Vil I, at vi og Andre ikke skulle tale Sligt paa Eder i Eders Livstid og efter Eders Død, saa skal I handle christeligt og tilbørligt imod Gud og Mennesker." Overhovedet udtaler en heftig

Vrede sig i denne Brevvexling, hvor man tydeligen gjenkjender Vincents Lunges Sind og Pen. Iøvrigt fastholdt de to Herrer deres tidligere Fordringer, navnlig den, at han skulde lade Mænd fra sine Lehn komme til dem, for at fornye Troskabseden; thi han selv bekjender sig jo endnu at være Kong Christians Mand, hvorledes kan han da tage Eed af Almuen til Kong Frederiks Haand og holde den i hans Lydighed? Himmel og Jord forgaae, men Guds Ord bestaaer, som siger, at Ingen kan tjene to Herrer troligen.

Efter denne Brevvexling skulde man ikke vente Andet end en yderst heftig og skaanselløs Feide imellem de to Fjender, Erkebiskoppen og Vincents Lunge — Niels Lykke, skjøndt den egentlige kongelige Commissær, spillede kjendelig kun den anden Rolle. Men det kom dog ikke saaledes, da Erkebiskoppen ikke var istand til at vedligeholde sin trodsige Holding, mindst efter den Vending Kong Christians Sag tog i Danmark. Allerede faa Dage efter det sidste Brev overtaltes han af Trondhjems Borgere til at give saa vidt efter, at han erklærede sig beredt til at lade komme sex Mænd af hvert Skibrede i hans Lehn til de to Herrer for at aflægge den nye Troskabseed i deres Haand, og at han ved sine Fogeder vilde i sine Lehn lade oppebære hvad de kunde betinge af Almuen. Dette blev ogsaa virkelig udført. Almuen hyldede atter Kong Frederik og samtykte Skatten; men Erkebiskoppen for sin Person holdt sig endnu til Osloakten og vilde oppebie Udfaldet af Kongernes Underhandlinger om denne*). Herved kunde imidlertid Sagen ikke

---

*) Vinc. Lunge og Niels Lykke til Erkeb. Oluf, dat. for Trondhjem, Tirsdag for V. Frue Dag nativ. ($\frac{3}{9}$) 1532; beseglet Original. — Erkeb. Oluf til Vinc. Lunge og Niels Lykke, dat. Stenvigsholm, in crastino nativitatis (ɔ: Mariæ) 1532; egenhændigt Udkast. — Vinc. Lunge og Niels Lykke til Erkeb. Oluf, dat. Trondhjem, Torsdag efter V. Frue Dag nativ. ($\frac{12}{9}$) 1532; beseglet Original. —

blive staaende ret længe; Erkebiskoppens egen Stilling maatte snart komme til Afgjørelse. Maa man allerede forundre sig over, at Herrerne endnu den 25de September ikke vidste i Trondhjem, hvad der var gaaet for sig i Danmark for to Maaneder siden, saa begriber man, at Efterretningen om Christian den Andens Fængsling ikke kan være ankommen senere end i de Dage, da Erkebiskoppen gjorde de første Skridt til Udsoning med sine Fjender. Sandsynligviis har baade han og Vincents Lunge da faaet Kundskab om andre kongelige Commissærers Reise og have da begge erkjendt, at det var paa høie Tid de overvandt deres Hjerters Bitterhed og rakte hinanden Haanden. Thi Erkebispen var jo uden Redning fortabt, hvis Vincents Lunge med Krigsmagten forbandt sig med de nye Commissærer, om disse kom med kongelige Ordrer til hans Undergang; og Vincents Lunge, der naturligen maatte føle sig krænket ved denne anden Commission, har vel ogsaa frygtet for, at man i Danmark vilde benytte den gode Leilighed til at kue Norge fuldstændigt. At Erkebiskoppen personligt ydmygedes, var

---

Erkeb. Oluf til Vinc. Lunge og Niels Lykke, Stenvigsholm, Onsdag efter Helligkorsdag exaltat. ($\frac{18}{9}$) 1535, optagen i en Vidisse af Trondhjems Raadmænd af samme Dag; Original med paatrykte Sigiller. — Erkeb. Oluf indkalder sex Mænd af hvert Skibrede til Trondhjem, at hylde V. L. og N. L., Stenvigsholm, in crastino Mauricii ($\frac{23}{9}$) 1532, Udkast. Alle i det norske Rigsarchiv, Münch. Saml. — Vinc. Lunge og Niels Lykke til Eske Bilde paa Bergenhuus, dat. Trondhjem (St. Michaels Dag? — utydelig) 1532. — Erkeb. Olufs Forpligtelsesbrev til Vinc. Lunge og Niels Lykke, at han vil holde den Contract, som blev oprettet i Oslo, holde Menigmand til Lydighed imod Kong Frederik, og lade hver Mand i sine Lehn betale 2 Lod Sølv eller to Voger Rotsker, saaledes som besluttet blev paa Herremødet i Bergen. Stenvigsholm, Onsdag før Mikkelsdag ($\frac{25}{9}$) 1532. Det Første Original paa Papir med to paatrykte Segl, det Andet Afskrift i det danske Geheimearchiv, Norge.

ham ganske vist ikke imod; men at Hovedet for Norges Riges Raad maaskee nødtes til at underkaste sig Betingelser, som betoge Riget dets Friheder, saasom det frie Kongevalg og dermed Magten til at betinge sig en ganske selvstændig norsk Haandfæstning ved et Thronskifte, ja maaskee væsentlig forandrede Vincents Lunges eget Værk, Kong Frederiks Haandfæstning, — det kunde ikke være ligegyldigt for denne stolte Magnat, der for faa Aar siden endog vilde gribe til Vaaben mod sine Landsmænd og Slægtninge, for at Norge ikke skulde blive "en Ladegaard under Danmark". Vincents Lunge havde i Øieblikket Krigsmagten til sin Tjeneste; de andre Commissærer kom uden Tropper; enedes han nu rask med Erkebiskoppen inden deres Ankomst, var han saa vidt Situationens Herre, at væsentlige Indgreb i Rigets Ret kunde forebygges. Og saaledes skete det. Erkebiskoppen fik Leide til et personligt Møde med de to Herrer i Helgeseters Kloster ved Trondhjem, hvor han snart enedes med dem saa vidt, at han underkastede sig Kong Frederik og fornyede sin Troskabseed til ham i deres Haand. Han kunde saaledes den 9de October svare de nye Commissærer, som fra Oslo den 23de September havde opfordret ham til at møde dem paa Halvveien og sendt ham deres Leide, at han allerede havde afgjort Sagen med Vincents Lunge og Niels Lykke og var indtraadt i sin forrige Troskabseed til Kong Frederik; derfor bad han dem at umage sig selv til Trondhjem, især fordi de to Herrer endnu vare der tilstede. Men Erkebiskop Oluf slap dog ikke dermed; han maatte ogsaa tilfredsstille Vincents Lunge og Fru Ingerd for al den Skade, han havde tilføiet dem i denne Feide deels ved at bemægtige sig deres Gods, deels ved at fortrænge deres Fogeder og selv oppebære Indtægterne af deres Lehn. Han lovede nu ikke alene, at alt Fjendskab skulde være glemt, og at om der i Fremtiden kom nogen Uvillie imellem dem, skulde Sagen indstilles til

Norges Riges Raad; men han forpligtede sig ogsaa til at betale Vincents Lunge 1500 Mark danske Penge og tre tusinde Vaag Fisk, at erlægge terminsviis i Aaret 1533 og de nærmest paafølgende Aar*).

Saaledes var Erkebiskoppen forsonet med sine indenlandske Fjender; lod det sig end forudsee, at han maatte ydmyge sig ogsaa for Kongen, saa var dog den største Fare fjernet: enig med Vincents Lunge og Niels Lykke kunde han med større Ro imødesee de Andres Ankomst.

Dengang Biskop Knud Gyldenstjerne med Kong Christian den Anden efter Overeenskomsten i Oslo gik tilbage til Kjøbenhavn, fulgte Biskop Hans Reff med for i Kjøbenhavn at gjøre sin Fred med Seierherren. Saasnart Kongen og Rigsraadet vare blevne enige om Christian den Andens Skjæbne, maatte Spørgsmaal opstaae om Norges, navnlig de frafaldne Rigsraaders, Behandling. Overeenskomsten af 1ste Juli kunde ikke lægges til Grund; thi det blev jo netop Udgangspunktet for Kongens og det danske Raads Adfærd imod Christian den Anden, at denne Overeenskomst som sluttet uden tilstrækkelig Fuldmagt, og imod den itide ankomne kongelige Modbefaling, slet ingen forbindende Kraft besad.

*) Leidet for Erkebiskoppen til Mødet med V. Lunge og N. Lykke, dat. Trondhjem in profesto Francisci ($\frac{3}{10}$) 1532; Original paa Papir. — Leide af Hans Reff, Truid Ulfstand og Claus Bilde for Erkebiskop Oluf til Møde med dem, dat. Oslo, Mandag efter Matthæi ap. et evang. Dag ($\frac{23}{9}$) 1532; beseglet Original. — Erkeb. Oluf til de tre nævnte Herrer, dat. ex Monasterio sanctæ sedis (Helgeseter Kloster) prope Nidrosiam, feria tertia post Francisci anno domini 1532; Udkast. — Erkeb. Olufs Beviis til V. Lunge, dat. Trondhjem, Tirsdag efter elleve Tus. Jomfruers Dag ($\frac{22}{10}$) 1532; Udkast. Alle i det norske Rigsarchiv, Münchenske Saml. — Sammes Freds- og Forsikkringsbrev for Hr. Vincents Lunge, udateret Udkast sammesteds.

Man kan altsaa ikke sige, at dens Bestemmelser ogsaa bleve brudte, for saavidt de norske Magnater angik; thi den blev i det Hele slet ikke anerkjendt, saa at Kongen maatte paastaae at have ligesaa fri Haand imod sine norske Rebeller, som han havde imod sin aabenbare Fjende Kong Christian den Anden. Men nu, da denne var i sikker Forvaring paa Sønderborg, havde Kong Frederik ingen Fordeel af at forfølge sin formeente Ret imod Nordmændene til det Yderste, naar han ikke havde Villien eller Magten til at omstøde det norske Riges hele Forfatning og løsgjøre sig fra de Baand, hans norske Haandfæstning paalagde ham. Altsaa besluttedes det at fornye Rigernes Forbindelse, knytte den fastere end før, vel ogsaa at lade navnlig de meest compromitterede af Biskopperne erlægge klækkelige Bøder, men iøvrigt jævne Sagen med det Gode. Hans Reff, som var i Kongens Magt, kunde naturligviis ikke tænke paa at modsætte sig. Han skal have lovet 6000 Lod Sølv; og han udstedte desuden et Forpligtelsesbrev, hvori han erklærede, at da Kongen for Guds Skyld, og for Danmarks Riges Raads store Bøns Skyld, havde naadigen tilgivet hans Forseelse, vilde han herefter atter være ham huld og tro, opsige Kong Christian sin Eed, tilbagekalde med de andre norske Rigsraader det Hyldningsbrev for Kong Christians Søn, han med dem havde sendt til Keiseren; og naar Kong Frederik kaldes af denne Verden, da vil han ikke med Norges Riges Raad kaare eller samtykke nogen særegen Konge til Norges Rige, men vil "med Danmarks og Norges Riges Raad være forpligtet at keise, kaare, udvælge og samtykke den Samme til Herre og Konge over Norge, som Danmarks Riges Raad til Danmarks Rige udkaarende vorder, ligerviis som det Forbund, der begge Rigerne ere tilforn bundne med, indeholder og udviser", og skal han efter denne Dag aldrig lade sig trænge fra Kong Frederik og Danmarks Riges Raad, i hvor

stor Nød, Trang eller Overvold ham kan paakomme, under hans Livs og Stifts Fortabelse*).

Kunde den danske Regering faae lignende Forpligtelsesbreve fra andre norske Rigsraader, da havde det norske Raads frie Valgret tildeels været ophævet; og Biskoppen af Oslo maa være gaaet saa villigt ind paa at fremme dette, at han har overtydet Kongen om sin Paalidelighed, da han nu bestemtes til i Forbindelse med Truid Ulfstand og Claus Bilde at reise til Norge med dette Hverv. Kongen og det danske Rigsraad medgave disse tre Mænd en uindskrænket Fuldmagt til at "handle, tale og beslutte med Norges Riges Raad, Biskopper, Prælater, Riddere, Riddermændsmænd, Kjøbstædmænd, Bønder og menige Almue i Norges Rige besiddende, om Forbund, Fred og Enighed, disse Riger hertil imellem været haver og herefter at blive skulle til evindelig Tid."**)

Om Kong Frederik udtrykkelig tilbagekaldte den ældre Fuldmagt for Niels Lykke og Vincents Lunge, er ikke bekjendt; i de foreliggende Aktstykker er der ikke Tale derom. Men anerkjende den kunde han jo heller ikke mere, da han nu vidste, at de to Herrer først længe efter Overeenskomsten af 1ste Juli vare dragne til Trondhjem, saa at deres Underhandlinger maatte gaae ud fra denne Overeenskomst, hvilken Kongen ikke vilde vide af at sige. Han skrev derfor ogsaa først i September til Eske Bilde, hvem han takkede for den Vincents Lunge og Niels Lykke ydede Bistand, at

*) Hvitfeld, Frederik den Første, S. 363; Original paa Pergament, dat. Bispegaarden i Kjøbenhavn den 3die August 1532, med tre hængende Sigiller (Hans Reffs og den ene af hans Cautionisters, Joachim Rønnows, ere vel bevarede; det tredie, der maa have været Tyge Krabbes, har enten aldrig været indtrykt i Voxbullen, eller er nu ukjendeligt); i det danske Geheimearchiv.

**) Norske Samlinger 2, 241.

da Niels Lykke havde tøvet altfor længe, inden han drog fra Oslo, saa havde nu Truid Ulfstand og Claus Bilde faaet Befaling til at drage nordenfjelds*). Imidlertid høre vi intet til, at Kongen i de to Maaneder, som hengik imellem Udfærdigelsen af Fuldmagten for de sidste Commissærer og Erkebiskop Olufs Forlig med Vincents Lunge, har gjort noget Skridt for at standse disse sidstnævnte Underhandlinger.

De nye Commissærer toge sig god Tid paa deres Reise. Først den 23de September 1532 opfordrede de, som vi have seet, fra Oslo Erkebiskoppen til at møde dem paa Halvveien; da han undskyldte sig, maatte de selv reise til Trondhjem, hvor de maaskee**), foruden Erkebiskoppen, Vincents Lunge og Niels Lykke, have truffet flere Rigsraader samlede, saa at en Herredag kunde holdes.

Commissærerne fandt Erkebiskoppens Anliggende i Hovedsagen afgjort med Vincents Lunge og Niels Lykke; men da Osloakten nu ikke skulde gjælde, maatte Erkebiskoppen dog beqvemme sig til at erlægge en betydelig Bøde for sin Deltagelse i Oprøret. Han udstedte den 6te Novbr. 1532 sin Forpligtelse til de tre Commissærer at give som Skænk og Bekjendelse, at Kongen skal tilgive ham Alt, 15000 Mark danske Penge, af hvilken Sum han strax gav 4000 Lod Sølv og lovede at betale Resten, 9000

*) Kongen til Eske Bilde, dat. Gottorp, V. Frue Dag Nativ. ($\frac{8}{9}$) 1532, Original paa Papir med paatrykt Segl i det danske Geheimearchiv.

**) Maaskee; thi det er ikke vist, at alle de Herrer, der nævnes i de følgende Akter og som have hængt deres Sigiller for, ogsaa vare tilstede i Trondhjem. Det var ikke usædvanligt, at et Aktstykke, som skulde bekræftes af en Fraværende, først bagefter blev forsynet med hans Sigil, endskjøndt hans Navn var indført imellem de Tilstedeværendes. Om f. Ex. Biskop Mogens af Hammer var med i Trondhjem, forekommer os uvist, da han først senere sluttede sin Fred med Commissærerne.

Mark, terminsviis Mortensdag 1533 og 1534.*) Med denne følelige Bøde, af hvilken dog rimeligviis de følgende Begivenheder have befriet Erkebiskoppen fra at betale mere end den strax erlagte Deel, synes han at være sluppen; thi der findes intet Spor til, at han har maattet paatage sig en saadan Forpligtelse, som Biskop Hans Reff, eller at han overhovedet har indrømmet nogen Forandring i Norges Statsret. I de følgende Aar, da Danmarks Konge og Rigsraad saa ofte paaberaabte sig Forbindelsen imellem Rigerne, maatte ganske vist en saadan Forpligtelse være omtalt, hvis Erkebiskop Oluf virkelig havde udstedt den. Heller ikke kunde Commissærerne aftvinge ham den som Betingelse for Udsoning med Kongen uden at underkjende hvad Vincents Lunge og Niels Lykke havde gjort ifølge Kongens egen Fuldmagt; og disse Mænd vare vist ikke tilbøielige til at understøtte de nye Commissærer i denne Sag. — Da saaledes Erkebiskoppen havde tilfredsstillet de kongelige Commissærer, tilsikkrede disse ham d. 6te Novbr. 1532 Kongens fuldstændige Tilgivelse, saa at hans Forseelse skulde være "en aftalt Sag"; han og "hans Efterkommere, Erkebiskopper i Trondhjem, hans ærlige Capitel, Clerkeri, Tjenere og anhængende Venner efter denne Dag skulle have vor kjæreste naadigste Herres Hyldest, Gunst og Venskab og nyde sit Stift og Kirker med alle sine Friheder, Privilegier, Gods og Eiendele, ligesom han havde det førend Kong Christian kom hid nu sidste Gang ind i Riget".**) Tillige blev denne Forsoning i et aabent Brev af Commissærerne bekjendtgjort for Bønder og menige Almue i Trondhjems Bispedømme, hvem det i Kongens Navn paalagdes at være Erkebiskoppen

*) Original paa Pergament, dat. Trondhjem, Onsdag efter Allehelgens Dag ($\frac{6}{11}$) 1532. Sigillet mangler nu. I det danske Geheimearchiv.
**) Norske Samlinger, 2, 243.

lydige paa Kirkens Vegne som hidtil*). Den følgende Dag, den 7de November 1532, maatte nu de Rigsraader, som i sin Tid havde hyldet Christian den Anden, nemlig Erkebiskoppen, den forhenværende Biskop af Oslo, Anders Muus, Biskopperne Mogens af Hammer og Hans Reff af Oslo, Gute Galde, Ridder, Erik Eriksen og Erik Ugerup, opskrive Kong Christian deres Huldskab og Troskab, samt i en latinsk Skrivelse til Keiser Carl den Femte tilbagekalde det aabne Brev af 5te Januar 1532, hvori de havde anerkjendt hans Søstersøn Prinds Hans for Norges Riges Arveherre**).

Og nu vare alle de i disse Akter nævnte Rigsraader, eller dog de af dem, som vare tilstede og strax beseglede dem, forsonede med Kongen og atter bekræftede i deres Værdigheder som Biskopper, Lehnsmænd og Medlemmer af Rigets Raad, hvilket altsaa nu atter var en af alle Parter anerkjendt lovlig Autoritet i Norges Rige. Det lod sig ikke mere gjøre, at afnøde de enkelte tilstedeværende Rigsraader saadanne Forpligtelser som Biskop Hans Reffs, især naar Vincents Lunge og Niels Lykke ikke rakte Haanden dertil.

---

*) Aabent Brev, dat. Trondhjem, Onsdag efter Allehelgensdag ($\frac{6}{11}$) 1532; Original, med paatrykte Segl, i det norske Rigsarchiv, Münchenske Samling.

**) Opsigelsesbrevet dat. Trondhjem, Torsdag efter Allehelgensdag ($\frac{7}{11}$) 1532. Original paa Pergament med syv hængende Sigiller (de fire første i rødt Vox); i det danske Geheimearchiv. — Det latinske Tilbagekaldelsesbrev, dat. samme Sted og Dag, Udkast eller Afskrift i det norske Rigsarchiv, Münchenske Samling. Det er underskrevet af Erkebiskoppen, Biskopperne Andreas, Magnus, Johannes Reff, Provst Matthias, Norges Cantseler, Johannes, Abbed i Hovedø, "ceterique illius factionis regni consiliarii." Man kan saaledes af dette Udkast eller denne Afskrift ikke see, hvo det var der udstedte hiint Brev af 5te Januar 1532, som med Jørgen Hansen sendtes til Nederlandene og derved blev et af Paaskuddene til at bryde Kong Christians Leide af 1ste Juli 1532.

De tre Commissærer maatte handle med Rigsraadet, ikke med dets enkelte Medlemmer, om Norges fremtidige Stilling til Danmark; og denne blev bestemt endnu samme Dag i et offentligt Aktstykke, der maa betragtes som Udgangspunktet for Begivenhederne i de følgende Aar. Norges Riges Raad, nemlig Erkebiskoppen og de tre Biskopper Anders Muus, Mogens Lauritsen og Hans Reff, Vincents Lunge, Gute Galde, Niels Lykke, Riddere, Erik Ugerup og Erik Eriksen, Væbnere — hverken Biskopperne af Bergen og Stavanger, eller Rigets Cantseler, Provsten til Mariekirken i Oslo, eller nogen af Abbederne, eller Johan Krukow, ere nævnte — erklære deri, at de kongelige Commissærer Hr. Truid Ulfstand og Hr. Claus Bilde, udskikkede af Kongen og Danmarks Riges Raad, have i disses Navn foreholdt Norges Riges Raad, at der af deres Forfædre i begge Riger er gjort en bestandig Fred, Enighed og kjærligt Forbund, for at det ene Rige skal staae det andet bi med Raad, Daad, Hjælp, Trøst, Liv og Gods af al Magt og Formue. Dette Forbund bekræfte nu de nævnte norske Rigsraader, dog med Forbehold af alle Norges Riges Herligheder, Recesser, Friheder, Privilegier; behøves nogen yderligere Underhandling om hvad der vedkommer Kongens og begge Rigers Ære og Velfærd, da indstille de det til begge Rigers Raads almindelige Sammenkomst*).

Det var altsaa denne Fornyelse af de gamle Forbund mellem Rigerne, de kongelige Commissærer fik med tilbage. Der er her slet ikke Tale om et fælleds Kongevalg, endsige at Rigsraadet skulde, som Biskop Hans Reff, have forpligtet sig ubetinget til at antage den til Norges Konge, som det danske Rigsraad valgte til Danmarks Konge. Og hvilke

*) Original paa Pergament, dat. Trondhjem, septimo die Novembris 1532, med ni hængende Sigiller, de fire i rødt, de fem i grønt Vox; Geheimearchivet. See Bilag I.

gamle Forbund menes der? Forbundsbrevet af 29de August 1450 maaskee? men der er overalt slet ikke nævnt noget bestemt Brev eller noget Aktstykke; kun i Almindelighed tales om Forbund til Fred og Bistand.*) Havde da nu Erkebiskoppen tiltraadt den Fornyelse af Akten fra 1450, som nogle norske Rigsraader med nogle danske udstedte 1529, saa at han erkjendte Norges Forpligtelse til et fælleds og bundet Valg imellem den sidstafdøde Konges Sønner? Det er umuligt at sige det; og naar man seer, at alle Recesser m. m. fornyes, altsaa ogsaa Kong Frederiks Haandfæstning, hvori Kongen erkjender Norge for et fuldkommen frit Valgrige, saa føler man, at den norske Statsret, langtfra at blive klarere og bestemtere ved denne Akt, er om muligt bleven endnu mere dunkel og tvivlsom, end den allerede var førend Christian den Andens Ankomst.

Men Biskop Hans Reffs Forpligtelsesbrev af 3die August 1532 er ikke ophævet; og Biskop Mogens af Hammer maatte paatage sig en ligelydende Forpligtelse, — vi vide ikke om det er skeet før eller efter Herredagen i Trondhjem.**) Disse to Rigsraader vare altsaa vistnok for deres Personer bundne til at anerkjende Danmarks Konge ogsaa for Norges; og da de danskfødte Medlemmer af Rigsraadet under alle Omstændigheder vilde opretholde Forbindelsen med Danmark, var Spiren lagt til nye Stridigheder mellem Norges Stor-

---

*) Derefter maa Udtrykkene i 1ste Deel S. 94 rettes.

**) Original paa Papir med Biskoppens Segl paatrykt i rødt Vox. Forpligtelsesbrevet er aldeles ligelydende med Hans Reffs, kun at som Biskoppen af Hammers Cautionister nævnes Gute Galde og Erik Eriksen, som dog hverken have beseglet eller underskrevet det. Da det tillige er uden Steds og Tids Angivelse, kan det kun betragtes som et verificeret Udkast; men Biskoppen har nedenunder skrevet med egen Haand: "Omnia ut supra protestor ego Magnus Hamarensis manu propria". I det danske Geheimearchiv.

mænd, om Erkebiskoppen og hans Tilhængere vilde benytte Mangelen af en i bestemte Ord udtalt Forpligtelse, benytte den til at løsrive Norge fra Danmark ved det næste Thronskifte. Det er i alt dette knap en halv Snees Stormænd, der afgjøre Norges Skjæbne; Folket sidder ganske stille, i det høieste vover det hist eller her at negte et overordentligt Skattepaalæg. En Haandfuld Landsknegte holder enhver Bevægelse nede; Vincents Lunges og Niels Lykkes Fænnike er en Hær, der i Forbindelse med Bergenhuus bringer det hele Nordenfjeldske til Underkastelse.

Kort efter at disse Overeenskomster vare trufne, vendte de kongelige Commissærer tilbage til Oslo, hvor Biskop Mogens af Hammer endnu maatte give dem sit Brev paa en Bøde til Kongen af 2500 Lod Sølv, af hvilke han strax leverede dem 2000 Lod og forpligtede sig til at erlægge Resten til Mortensdag 1533*). Derpaa droge Truid Ulfstand og Claus Bilde til Kongen paa Gottorp, hvor de vare tilstede ved hans Død**); men vi vide ikke, om Kongen nogensinde antog og bekræftede de af dem sluttede Overeenskomster med Nordmændene. En egentlig Ratification, en Erklæring i bindende Form, kunde han jo heller ikke give førend han samledes med Danmarks Riges Raad, der havde givet Commissærerne Fuldmagten tilligemed ham, og som i Underhandlingerne med de norske Rigsraader optraadte som hans ligeberettigede Medforbundne. Denne Sag har sikkert været en af dem, der skulde forhandles paa den Herredag, Kongen havde indkaldt til Trinitatis Søndag 1533 til Nyborg; og rimeligviis var det norske Rigsraad indkaldt for at træffe de yderligere Overeenskomster, der maatte

*) Originalbrevet paa Pergament med hængende Sigil, dat. Oslo, Søndag efter Andreæ Dag ($\frac{1}{12}$) 1532, i Geheimearchivet.

**) See 1ste Deel, S. 94.

behøves, saasom for at udnævne en fælleds Efterfølger i begge Riger, da der nu ikke mere var Tale om Christian den Anden eller hans Søn. Kong Frederiks Død krydsede disse Planer og bragte atter Alt i Uvished, — i Norge som i Danmark.

Andet Afsnit.

Stillingen i Norge efter Kong Frederik den Førstes Død. Rigsmøde i Romsdalen. Eske Bildes Reise og Fangenskab. Niels Lykke. Ny Strid mellem Erkebiskoppen og Vincents Lunge. De søndenfjeldske Rigsraader erklære sig for Christian den Tredie; Underhandlinger mellem dem og Erkebiskoppen; denne billiger deres Valg, men holder sig tilbage fra personlig Deltagelse i bindende Statsakter.

Norge nød nu i et Par Aar nogenlunde indre Ro, og det lader til, at en af Hovedkilderne til de indre Tvistigheder, Spændingen imellem Erkebiskoppen og Fru Ingerd med hendes Svigersønner, var, om ikke ganske tilstoppet, saa dog for det Første betydelig svækket. De Erstatningssummer, Oluf Engelbrechtsen havde forpligtet sig til at betale dem, erlagde han terminsviis, og navnlig synes han at være kommen paa en ret god Fod med sin Nabo Niels Lykke. Ved Kong Frederik den Førstes Død den 10de April 1533 hævedes hans Stilling betydeligt som den, der stod i Spidsen for Norges Riges Raad, og hvem Tilsynet med Kronens Sager nærmest paahvilede. Kong Frederiks Haandfæstning fremstillede ham næsten som et Slags Vicekonge under Thronledigheden, idet den blandt andet bestemte, at Lehnsmændene skulde holde Kronens Lehn og Slotte til Kongens Haand, men efter hans Død til Erkebiskoppens og Rigsraadets. Til Oluf Engelbrechtsen henvendte ogsaa de sig, der ønskede i Vacancen at erholde en eller anden Begunstigelse

af Kronen.*) Hvorledes han vilde have benyttet denne Leilighed, havde ikke saa mange danske Mænd havt Magt og Indflydelse i Norge, kan efter hans hele øvrige Færd neppe være tvivlsomt.

En af de vigtigste danske Mænd, Eske Bilde paa Bergenhuus, tænkte da paa at forlade Norge;**) thi hans Svigerfader, Henrik Krummedige, var død i Aaret 1530, og Enken, Fru Anne Jørgensdatter Rud, trængte stærkt paa Eske Bilde, der som gift med hendes eneste Barn Sophie Krummediges Datter var hendes naturlige Forsvar, at han burde komme ned til Danmark for at værne om det betydelige Gods, der nu tilfaldt ham og hans Børn; hun selv var ikke istand til at forsvare det imod allehaande Anfægtelser. Det var Brunlaug i Norge, Hovedbestanddelen af det senere Grevskab Laurvig, Valden i Halland, Mogenstrup og Ellinge i Skaane, foruden meget Strøgods og endeel spredte Forlehninger, Fru Anne ikke saae sig istand til at styre uden Svigersønnens Bistand. Dette har uden Tvivl været en af Hovedgrundene til Eske Bildes ovenfor omtalte Reise til Herredagen i Danmark 1531; men i dette og det følgende Aar gjorde Krigen og de indre Uroligheder det naturligviis umuligt for ham at forlade Bergenhuus. Saasnart imidlertid Roligheden var gjenoprettet, søgte han atter at komme bort;

*) Anders Bilde til Erkeb. Oluf Engelbr. for sin Søn Bent Bilde, hvem Mester Anders Glob vil efterlade sit Degnedom i Bergen; Kbhvn. S. Knud Konges Dag (10/7) 1533. — Ove Bilde til Samme om samme Sag, sammest.: feria tertia infra octavas visit. Mariæ (8/7) 1533. — Hr. Gude Galde, N. R. R., anmoder Erkeb. om at hjælpe ham til Tune og Skiberg Skibreder, foruden de tre, han allerede har; dat. Nygaard, Mand. efter St. Peder ad vinc. (4/8) 1533. — I det norske Rigsarchiv, Münchenske Samling.

*) Om Eske Bildes Reise m. m. see Fire Studier til Grevefeidens Historie i Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie 1853. S. 24. ff.

han sendte i Foraaret 1533 sine betroede Mænd Michel van Brunsberg, Stig Bagge o. fl. til Lybek for at skaffe et Leide, da Krigen imellem Lybekkere og Hollændere gjorde Søen usikker, og for at bevirke hos Kong Frederik, at Slotsloven lagdes i andre Hænder. Helst ønskede han til sin Eftermand Albrecht Gjøe, den danske Rigshovmesters Søn, og stod i Underhandling med ham og hans Slægt om at oplade ham Slot og Lehn.*) Bildes Svende, der formodentlig ere gaaede med Skibsleilighed fra Bergen til Lybek, traf imidlertid ikke mere Kong Frederik i Live, saa at de for Øieblikket Intet kunde udrette for deres Herre.

De sjællandske og skaanske Medlemmer af det danske Rigsraad samlede sig strax efter Kongens Død og tilskreve fra Kjøbenhavn Erkebiskop Oluf det Brev af 25de April 1533, vi allerede tidligere have berørt.**) De melde deri, at Kongen er død, at de billige Erkebiskoppens Undskyldning for at indfinde sig paa den Herredag i Nyborg, Kongen havde indkaldt uden Rigsraadets Vidende, at de med det øvrige Danmarks Riges Raad ville holde den Overeenskomst med Norges Raad, Claus Bilde og Truid Ulfstand havde medbragt; og de opfordre Erkebiskoppen til at sammenkalde Norges Rigsraad og Adel med nogle anseete Raadmænd, for med dem at overveie Norges og Danmarks Bedste og bestemme Tid og Sted til en almindelig dansk-norsk Herredag i Danmark. I Brevet er omhyggeligt undgaaet ethvert Udtryk, der kunde støde Nordmændenes Selvstændighedsfølelse, ihvorvel det gaaer ud fra den nylig gjenoprettede Forening

*) Biskop Ove Bilde og Mogens Gjøe takke Eske Bilde, fordi han vil oplade sit Lehn for Albrecht Gjøe; dat. Aakjær, die ascensionis dni ($\frac{22}{5}$) 1533. — Eske Bilde anbefaler Albert Gjøe til Erkebiskoppen, dat. Bergenhuus, octav. visit. Mariæ ($\frac{9}{7}$) 1533. Norske Rigsarchiv, Münchenske Samling.

**) See 1ste Deel, S. 96.

imellem Rigerne, saa at begges Anliggender skulde forhandles paa begges Herredage; kun ganske svagt antydes det, at der tilkom det danske Rigsraad en Deltagelse i Norges indre Anliggender: "hvad Brøst," hedder det, "som hidtil desværre med Kirker og Klostre skeet er, bede vi Eder selv bringe i en god christelig Skikkelse og reformere, som det bør at være, før I Eder her ind i Riget begive. Vi ville det med menige Danmarks Riges Raad saa forhandle, at hvad god Skikkelse, I derpaa gjøre, skal ved Magt blive i alle Maader." Iøvrigt love de al Bistand fra Danmark, om Norge imidlertid skulde blive angrebet af nogen Fjende.*)

Saasnart Erkebiskoppen havde modtaget dette Brev, sammenkaldte han et norsk Rigsmøde af Raadet, menige Adel og Almue til Bud i Romsdalen til den 15de August 1533;**) men forinden modtog han endnu det samlede danske Rigsraads Brev af 18de Juni 1533, hvori det norske Raad indbødes til en fælleds Herredag i Kjøbenhavn til St. Hansdag 1534 for i Forening med det danske at foretage Kongevalget; tillige opfordredes det norske Raad til at lade baade Bergenhuus og andre Kronens Slotte og Lehn blive i de Mænds Hænder, der nu havde dem, indtil begge Rigers Raad samledes.***) Her traadte altsaa det danske Rigsraads Paastand paa et fælleds Kongevalg og paa Deltagelse i Norges indre Anliggender bestemtere frem; og naar det nu ikke oppebiede den norske Rigsdags Bestemmelse om Fællesmødet, saa havde dette vistnok sin Hovedgrund i Ønsket om at faae Kongevalgsagens Udsættelse til 1534 afgjort saa hurtigt som muligt, men var maaskee ogsaa fremkaldt ved Ønsket om at sætte Nødvendigheden af et

---

*) Aktst. t. Grevef. 2, No. 3, S. 8 ff.

**) Erkeb. Oluf til Eske Bilde, dat. Trondhjem, vigilia corporis Christi (11/6) 1533; beseglet Original i det danske Geheimearchiv.

***) Jfr. 1ste Deel, 102, Anm.

fælleds Valg udenfor al Tvivl, da det danske Rigsraad ikke var uden Frygt for, at de Norske vilde skride til et eensidigt Valg. Eske Bilde havde udtalt Muligheden af en saadan Vending for det danske Raad, der svarede med en Henviisning til de gjældende Statsakter, hvorefter begge Rigers Raad skulde i Forening vælge en Konge.*) Og til Beviis paa, at det danske Rigsraad betragtede reent norske Anliggender som ogsaa sig vedkommende, besvarede det Bildes Anmodning om Afsked fra Bergenhuus med Begjæring om, at han vilde beholde Slotsloven indtil den fælleds Herredag i samme Form og Maade, som han havde modtaget den.

Det danske Rigsraad berørte i sit Brev af 18de Juni 1533 slet ikke den norske Rigsdag i Bud. Har det villet antyde, at denne nu var overflødig, og at alle Sager helst maatte opsættes til den fælleds Valgherredag,**) saa laa netop heri en stærk Opfordring for Erkebiskoppen af Trondhjem til at holde fast ved det norske Rigsmøde og paa det bringe i det mindste Rigets indre Anliggender til Afgjørelse uden dansk Indblanding. Til et Kongevalg kom det dog ikke i Bud, og sikkert har Erkebiskoppen ikke fundet Stemningen blandt de ledende Mænd paa dette Møde gunstig for en Afsondring fra Danmark. Niels Lykke, Vincents

*) N. D. Mag. 2, 244.

**) Eske Bilde synes at have opfattet det danske Rigsraads Mening saaledes; i det mindste skriver han til Erkeb. fra Bergenhuus Tirsd. post visit. Mariæ (8/7) 1533 (norske Rigsarch. Münch Sl.), at han har faaet Breve fra det danske Rigsraad (nemlig dem af 18de Juni 1533), som Intet vil foretage ang. Kongevalget, førend Norges Rigsraad samles med det 1534; derfor raader han Erkeb. at udsætte Mødet (i Bud) til Foraaret, da det nordenfjeldske Raad samles i Bergen til Pintse, og derpaa samlede efter gammel Skik drage til Jerseen, der forhandle Alt med det hele Rigsraad og saa besøge Herredagen i Kjøbenhavn.

Lunge, Claus Bilde, Erik Ugerup, Biskop Hans Reff vare jo alle med de stærkeste Baand knyttede til Danmark; og kun om disse Rigsraader vide vi med Sikkerhed, at de indfandt sig i Bud. Biskopperne af Hammer og Bergen, Hr. Gute Galde og en Mængde Laugmænd og Laugrettesmænd, der skulde mødt paa Almuens Vegne, undskyldte sig af forskjellige Grunde;*) vi vide ikke, om Biskoppen af Stavanger, Johan Krukow, Erik Eriksen, og hvis der dengang har været endnu en eller to os ubekjendte Rigsraader, ere mødte. Paa en saadan Forsamling kunde et særegent Kongevalg aldrig sættes igjennem; men vel enedes de ledende Mænd om saadanne Bestemmelser, der hævdede Norges Selvstændighed og lige Ret med Danmark. Det besluttedes, at Norges Rigsraader vilde indfinde sig i Kjøbenhavn St. Hansdag 1534 for at vælge en Konge i Forening med det danske Rigsraad, ligesom ogsaa, at de, der nu havde Kronens Lehn, skulde beholde dem indtil da, men saaledes, at alle Slotte og Lehn holdes til Norges Riges Raads Haand alene og af dette, og ingen Anden, overdrages til den, der valgtes til Norges Konge; desuden skulde alle Kronens Indtægter opkræves som hidtil, men holdes tilstede af dem, der oppebar dem, for at Norges Rigsraad kunde overantvorde dem til den tilkommende Konge med Slottene og Lehnene, naar han kom ind i Norge til sin Kroning, hvor da tillige alle Rigets Friheder og Privilegier skulde bekræftes af ham.**)

*) Flere hidhørende Breve findes i det norske Rigsarchiv. Münch. Sl.

**) En Reces eller nogen anden samlet Optegnelse om det i Bud Besluttede, findes ikke nu; de ovenfor anførte Bestemmelser fremgaae af spredte Yttringer i Breve og Aktstykker fra den Tid. Blandt andre findes i det norske Rigsarchiv, Münch. Samling, følgende Optegnelse iblandt Erkebiskoppens Papirer: "Disse efterskrevne ere de Hverv og Ærinder, som i dette Herremøde udi Bud i Romsdalen staaende anno domini 1533, Torsdag post Bartholomei ($\frac{28}{8}$) (skal forhandles): Item, om nu skal handles om nogen Herre og Konning; Item, om Norges Riges Recesser,

Lode disse Beslutninger sig virkelig sætte i fuld Kraft, da stod det i det norske Rigsraads Magt at hævde Norges fuldkomne Ligeberettigelse med Danmark som et selvstændigt Rige, og at betinge sig en lignende Haandfæstning af den nye Fælledskonge, som den Vincents Lunge havde ud-

---

Friheder og Privilegier; Item, om det Herremøde i Kjøbenhavn Joannis ad Aare at stande; Item, om Norges Slot og Lehn; Item, om den Afgift af Skotland til Norges Rige af fire Slotte etc.; Item, om Grevedømmet Ørkenø og Hetland; Item, om Færøerne; Item, om Island; Item, om Grønland; Item, om Marked og Told ved Ny-Lødese; Item, om Rigets Indgjæld og Rente; Item, om de tydske Kjøbmænd udi Bergen; Item, om Privilegier, som udlændske Mænd af Cantsleren uden Norges Riges Raads Samtykke forhvervet have; Item, om Bud og Forbud, og andre kongelige Herligheder, som de tydske Kjøbmænd i Bergen sig "undervinde"; Item, om de Grunde paa Stranden, som Tydske ulovligen følge; Item om Skostrædet og dets kongelige Rettigheder og Tjeneste; Item, om nogle udlændske Kjøbmænd ved Bryggen eller andensteds her i Riget maae for de Sager, her inden Riget skee, forskyde sig udenlands." — Paa den sidste Side staaer med en anden Haand: Item Anders Adserson; it. Lodden Steenhugger; it. Henrik Matsonn; it. Niels Siurdson; Item, en Qvittants af Hr. Vincentius paa 314 Vaag Fisk; Item Fru Ingerd; Item om Herremødet her i Riget; Item Hr. (Claus Bilde?) om Kastelle Kloster, Peder Hansøn om Herberge i Kjøbenhavn; Item en "Sagemyster"; Item.... — Jfr. Aktst. til Grf. 2, Nr. 14, S. 24 ff.; Nr. 121, S. 282. — At Erkebiskoppen har stræbt at gjennemføre de i Bud tagne Bestemmelser, seer man blandt andet af de Breve, der maae være udgaaede fra ham til Island: Finni Johannæi Hist. eccles. Islandiæ T. II p. 268 ff. — I det norske Rigsarch. Münch. Saml. findes en Afskrift af et Brev fra Norges Riges Raad til Danmarks Riges Raad, skrevet i Boed, s. d. et a., at det vil lade møde paa den i Kjøbenhavn ang. Kongevalget berammede Herredag, skjøndt denne burde have været udskrevet af begge Rigers Raad i Forening. — Vinc. Lunge til sin Broder Ove Lunge, dat. Boed i Romsdalen nat. Mariæ 1533 (§); Orig. i Geheimearchivet.

virket hos Kong Frederik den Første; men forsaavidt Hovedbestemmelsen, den om Slotslovene, udkrævede nogen forandret eller fornyet Forpligtelse af Lehnsmændene til Rigsraadet alene i Thronledighedens Tid, er den udentvivl ikke kommen til Udførelse for de tre Hovedslottes Vedkommende. Claus Bilde var vel selv tilstede i Bud; Eske Bilde synes ligeledes at have deltaget i Mødet*); men hverken hører man om Forandringer, der skulde være foretagne ved Bahuses og Bergenhuses Slotslove, og heller ikke lade de følgende Aars Begivenheder og Forhandlinger grundet Tvivl om, at disse to Slotsherrer jo have beholdt deres Lehn uforandrede, paa de Betingelser, de havde dem før Rigsmødet. Erik Gyldenstjerne var ikke i Bud; han kan ikke have været bunden ved nogen udelukkende Forpligtelse til Norges Erkebiskop og Rigsraad; og i den Skrivelse til Erkebiskoppen, hvori han undskylder sig for at møde, tilføier han det betegnende, men for det reent norske Parti lidet trøstelige Løfte, at han vil "det Yderste, han maa og kan", rette sig efter hvad de Mødende beslutte.**) Aggershuus var under hans Befaling et fast Støttepunkt for det danske Parti og Kong Christian den Tredies Fordringer paa Norges Krone. Om disse Mænd da endog have i Almindelighed betragtet sig som forpligtede til Troskab imod Norge, vare de ved altfor mange og stærke Baand knyttede til Danmark, til at de tre Hovedslotte, hvor de førte Befalingen, skulde kunne siges i Virkeligheden at have staaet udelukkende under Norges Riges Raad. Eske Bildes Begjæring til det danske Rigsraad om sin Afsked, og dette Raads Svar, viser jo ogsaa tydeligt nok, at det norske Rigsraads Villie

*) Norske Saml. 3, 340.

**) Erik Gyldenstjerne til Erkebiskoppen, dat. Aggershuus die Olavi regis (29/7) 1533. Norske Rigsarchiv, Münch. Saml.

alene ikke var ham den høieste Lov for Bergenhuus. Men paa de tre Slotte beroede Norges Skjæbne.

Herrerne i Bud synes ikke at have været uden Frygt for Gustav Vasas Tanker og Planer i denne kongeløse Tid. Der gik Rygter om et forestaaende svensk Angreb paa Norge, hvilket fandt Støtte i at Kongen opbød den svenske Adel, hvad der dog i Sommeren 1533 var foranlediget ved Striden med Lybek, ikke ved Planer imod Norge. Rigsraaderne søgte derfor at holde Kongen rolig ved at indbyde ham til at beskikke den fælleds Valgherredag i Kjøbenhavn St. Hansdag 1534, hvor da de tre Rigers Mellemværende bedst kunde afgjøres, — en Anmodning, Gustav lovede at efterkomme, hvis han tillige modtog Indbydelse fra det danske Rigsraad.*)

Der er i Bud ogsaa handlet om andre vigtige Regeringssager, saasom om Hanseaternes Stilling i Bergen; men for vort Formaal er det hine tre Bestemmelser, der maa fattes skarpt i Øie. De havde fuld Retskraft som udgaaede fra den eneste Myndighed, hos hvem den hele Regering var forenet i Thronledighedens Tid. De der alvorligt vilde gjennemføre dem, formaaede det rigtignok ikke; men de stode utvivlsomt paa Rettens Grund.

Altsaa i Kjøbenhavn skulde ved Midsommerstid 1534 den fælleds Konge vælges af begge Rigers Raad. Paa Herredagen i Odense ved Mortensdagstid 1533**) havde det danske Rigsraad udfærdiget Leide for de norske Herrer til Reisen, uden Tvivl efter udtrykkeligt Forlangende af Eske Bilde, der stræbte at fjerne ethvert Paaskud for Erke-

*) Ifølge det anførte Brev fra Erik Gyldenstjerne til Erkebiskoppen af 29de Juli 1533, og et Brev fra Biskoppen af Hammer, dat. ex Hammaria vincula Petri (1/8) 1533; norske Rigsarch. Münch. Saml. — Norske Samlinger 1, 350 ff.

**) See 1ste Deel S. 127.

biskoppen til at holde sig hjemme. At Oluf Engelbrechtsen endnu ikke havde større Lyst, end tidligere, til at besøge et Fælledsmøde, især i Danmark, viste sig ogsaa strax, da han gjorde Eske Bilde den intetsigende Indvending imod det i sig selv aldeles ufornødne Leidebrev, at det manglede flere danske Rigsraaders Besegling, navnlig Mogens Gjøes, Oluf Rosenkrandses og Erik Banners, der havde været fraværende fra Odense, dengang det udfærdigedes. Men Eske Bilde forsømte Intet for at spærre ogsaa denne Udflugt; han sendte strax to af sine Svende ned til Danmark og lod dem opsøge alle de nævnte Mænd, der nu udstedte et Tillægsleide. *) Desuagtet kom Erkebiskoppen med de nordenfjeldske Rigsraader Niels Lykke og Johan Krukow ikke længer end til Bergen, hvor de i den sidste Deel af Juni 1534 holdt et Slags Herredag, afgjorde Regeringssager og sendte en trondhjemsk Kanonikus tilligemed Eske Bilde, der nu ikke længer vilde opsætte sin danske Reise, med Breve og Budskab til de norske og danske Rigsraader, som de forudsatte vare forsamlede i Kjøbenhavn. De havde nu ligget sex Uger paa Reisen til Danmark, skreve de, og frygtede at det vilde blive dem umuligt at komme, hvor gjerne de end vilde; derfor medgave de deres Sendebud Fuldmagt og Forholdsregler for deres Medbrødre, de mødende norske Rigsraader. Den, hvem Herredagen kaarede, vilde ogsaa de anerkjende for Norges Konge, men Bestemmelserne fra Mødet i Bud maatte overholdes, saa at alle Slotte og Lehn

*) Erkeb. Oluf til Eske Bilde, dat. Trondhjem, feria secunda næst efter domin. miseric. ($\frac{20}{4}$) 1534. Leide af M. Gjøe, Oluf Rosenkrands og Erik Banner for Norges Riges Raad, Skanderborg 3die Pintsed. ($\frac{3}{6}$) 1534. Begge Originaler med Segl i det danske Geheimearchiv. Oluf Rosenkrands til Eske Bilde, Nyborg, Mandag efter Trinitatis ($\frac{9}{6}$) 1534; beseglet Original i den Kjøbenhavnske Saml., Fasc. 53.

skulde erkjendes at høre under Norges Raad og af dette alene overdrages den Udkaarne tilligemed de imidlertid tilbageholdte Oppebørsler, saasnart han kom ind i Riget for at krones og bekræfte Rigets Friheder. Da de tillige frygtede for, at kun faa af Norges Raad vilde være tilstede i Kjøbenhavn, medgave de en Fuldmagt for Mogens Gjøe og Biskop Ove Bilde til at træde sammen med de Norske og med dem handle paa Norges Riges Bedste; ja det synes som om de endog have i det mindste foreløbigen optaget Eske Bilde i det norske Rigsraad, formodentlig af den samme Grund. Samme Dag, som disse Breve udfærdigedes, overdrog Bilde Bergenhuus til flere af sine Svende med den kloge og tappre Thord Roed i Spidsen, saa at de skulde holde Slottet til Bildes og ingen Andens, men, hvis han døede, da til Norges Krone og Rigsraadets tro Haand, dog i saa Fald ikke aflevere Slotsloven, før alle tre Riger samledes i Enighed og Forbund*). Og nu gik han ombord paa sit eget Skib med sin Frue, nogle af sine Børn og sine Svende for at indfinde sig paa Herredagen i Kjøbenhavn. Men netop i de samme Dage var det, at Lybekkerne havde landsat Grev Christoffer af Oldenborg paa Sjælland, saa at Bilde, der ikke vidste af dette fjendtlige Angreb at sige, faldt i Hænderne paa de lybske Skibsførere Henrik Adermann og Jost Kysel, dengang han den 2den Juli 1534 kom seilende op ad Sundet til Staden. De behandlede ham og hans Folk som Krigsfanger, uagtet han beraabte sig paa det Leide, han i det foregaaende Aar havde erhvervet hos

*) Norske Samlinger 2, 376. Aktstykker til Grevefeiden, 2den Saml. Nr. 13. 14. 15; S. 23 ff. Jfr. Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Historie. Aarg. 1853. S. 37. — Forpligtelsesbrev af Thord Roed, Stig Bagge, Truels og Niels Iude m. Fl. til Eske Bilde, Bergenhuus vigilia Johannis Bapt. (23/6) 1534; Original i det danske Geheimearchiv.

Lybeks Raad selv, paa sin Egenskab af Norges Riges Embedsmand, paa at Feiden var ham uvedkommende; dog tillode de ham paa Æresord at komme iland baade i Sjælland og Skaane, og at opholde sig paa sine Godser saa længe, indtil Sagen var indberettet til Raadet i Lybek og dettes Bestemmelse indløben. Saaledes kom de Breve og Fuldmagter, han medbragte, ikke i deres Hænder, for hvem de vare bestemte; og da Tingenes Vending i Danmark umuliggjorde Herredagen, gik Leiligheden til et af alle Vedkommende anerkjendt fælleds dansk-norsk Kongevalg uopprettelig tabt, saavel som ogsaa Leiligheden til at erhverve en norsk Haandfæstning, der sikkrede Norges Selvstændighed og Ligeberettigelse med Danmark. Dengang var det ikke Erkebiskop Oluf, eller overhovedet det norske Parti, der gjorde Vanskeligheder.

Af andre norske Rigsraader vare Vincents Lunge, uden Tvivl ogsaa Claus Bilde, reist ned til Herredagen, men kom ikke længer end til Landskrone, hvor den skaanske Adel samlede sig for at forsvare deres Land imod Lybekkerne og Greven. Ogsaa deres Reise var frugtesløs og paaførte navnlig Vincents Lunge betydeligt Tab ved et Par af hans Svendes troløse Adfærd*). Da Greven lod det Gods borttage,

*) V. Lunge var den 11te Juni 1534 paa Lunggaarden ved Bergen, hvor han udstedte en Qvittering for Afbetaling paa Erkebiskoppens Gjæld (Norske Rigsarchiv, Münch. Saml.); den 10de Juli s. A. var han hos den skaanske Adel i Landskrone, som man seer af deres Brev til Hr. Anders Bilde (Aktst. til Grf. 2den Saml. Nr. 20, S. 34); thi vel tales deri blot i Almindelighed om de tilstedeværende danske og norske Rigsraader, uden at disse navngives; men hans Vaaben (Dyrernes) er det fjerde i Ordenen; og uden Tvivl er Claus Bildes det sjette. Det er desuden vist nok, at V. L. var reist til Herredagen. Han siger i et Brev, dat. Lunggaarden Løverdag efter Mikkelsdag (⅔) 1534 til Eske Bilde, at de ikke behøvede at beklage for hinanden den Skade og Medgang, de

disse havde forraadt at deres Herre havde indsat paa Varberg Slot, maa han have betragtet Vincents Lunge som sin Modstander; og vist er det, at denne Norges indflydelsesrigeste Stormand ikke alene ikke med den skaanske Adel gik over til Greven, men tværtimod nærmede sig Modpartiet. Formodentlig har han fra Skaane begivet sig til sin ældre Broder Hr. Ove Lunge til Tirsbek; thi han medbragte til Erkebiskop Oluf og andre norske Rigsraader Brev fra Jyllands Raad, der imidlertid havde erklæret sig for Hertug Christian af Holsten. Jyderne undskyldte deri deres eensidige Valg med de farefulde Forholds Tvang og opfordrede Nordmændene til at forene sig med dem, da der var givet Kong Frederiks Børn Tilsagn om Thronen. Men heller ikke Modpartiet tabte Norge af Sigte; saasnart Skaaningerne havde svoret Grev Christoffer ved Lund den 10de August 1534, tilskrev det sjællandsk-skaanske Rigsraad Dagen efter det norske med en lignende Opfordring om at hylde Greven paa den fangne Konges Vegne og ikke adskille sig fra de Danske; deres Herre vilde gjerne bekræfte Norges Friheder. Og da der intet Svar kom fra Norge, gjentog Rigsraadet Anmodningen fra Kjøbenhavn, hvor det i October 1534

---

have havt for Norges Krones Skyld paa denne Herredagsreise, da hver af dem har havt nok for sin Part (Kjøbenhavnske Saml. Fasc. 8); og i Brev, dat. Laholm, Torsd. efter Bartholom. ($\frac{27}{8}$) 1534 fortæller Holger Ulfstand Eske Bilde, at to af Vincents Lunges Svende, som havde været nede i Landet, nu medbragte Grev Christoffers Brev til Truid Ulfstand paa Varberg, at han strax skulde udlevere to Kister og to Skrin, de havde fortalt at deres Herre havde indsat der paa Slottet: "saa ærligt og vel", tilføier Brevskriveren, "have de gode Karle beviist dem imod deres Husbond" (sammest., Fasc. 9). I et Brev til K. Christian den Tredie, dat. Aggershuus 1ste Mai 1535, fortæller Vinc. Lunge, at Fjenden i forrige Aar har gjort ham Skade for sex eller otte tusinde Mark. Geheimearch.

samledes med Greven, som nu ogsaa selv gjentagne Gange henvendte sig til det norske Raad og til Erkebiskoppen særskilt*). Erkebiskoppen besvarede intet af Brevene, men meddelte dem til de andre Rigsraader og opfordrede disse til at sidde stille og ikke blande sig i den danske Strid, indtil Raadet hen paa Foraaret kunde samles til et enigt Kongevalg.**)

Saaledes gik Aaret 1534 til Ende uden at den Enighed, der havde fremkaldt Bestemmelserne paa Mødet i Bud, blev hvad den kunde være bleven, havde Lykken begunstiget Norge: Udgangspunktet for en fri Forening imellem dette Rige og Danmark med Bevarelse af Norges Selvstændighed. De Spørgsmaal, der i sig bare Spiren til fordærvelig Tvist imellem de ledende Mænd, forbleve aabne; og snart luede den personlige Strid og det halvt dæmpede Had imellem Oluf Engelbrechtsen og Vincents Lunge op igjen med en Styrke og Bitterhed, som bragte den Ene Døden, drev den Anden i Landflygtighed og kostede Norges Rige dets Selvstændighed.

I Norges anseeligste Slægt, den gyldenløviske, trængte Forargelse og Sorg ind og frembragte det ulykkeligste Misforhold imellem dens Medlemmer. Af Fru Ingerds fem Døttre var Margrethe gift med Vincents Lunge, Eline med Niels Lykke, Anna med Erik Ugerup, medens Ingeborg og Lucie ugifte vare hos Moderen. Eline døde fra Mand og Børn i Aaret 1532, og snart udviklede sig en Elskovshandel imellem Enkemanden Niels Lykke og Svigerinden Lucie. Efter Niels

*) Cragii Annales, p. 49. Hvitfeld, Chr. III, Bl. H. iij vers. Aktst. til Grf. Nr. 120. 121, S. 204 ff. Grev Christoffer til det Norske Rigsraad, ex castro nostro Haffnensi, ipso die S. Elisabet ($\frac{19}{11}$) 1534, i det danske Geheimearchiv.

**) Cragii Annales anf. St. Erkeb. Oluf til N. R. Raad, Stenvigsholm, den 19de November 1534; Afskrift i det danske Geheimearchiv.

Lykkes Fremstilling af Sagen i et Brev til hans Fader havde han raadført sig med kyndige Mænd, der havde sagt ham, at et Ægteskab imellem ham og hans afdøde Hustrues kjødelige Søster ikke stred imod Guds Lov; ja baade han paastod, og hans Fjender gjentoge det, at Erkebiskoppen selv havde talt hans Sag hos Fru Ingerd, der dog tilligemed Vincents Lunge, den bedste Lovkyndige i Norge, bestemt afslog Anmodningen og modsatte sig Ægteskabet. Da kunde henimod Slutningen af 1534 Forbindelsen imellem de Elskende ikke længer skjules: Jomfrue Lucie blev svanger og fødte formodentlig i Begyndelsen af det følgende Aar en Søn, som døde i April samme Aar. Man kan tænke sig den stolte Slægts Følelser ved denne Skandale, der efter Datidens Anskuelser og Love var ikke blot en Plet paa dens Ære, men en Blodskam, en dødskyldig Forbrydelse imod Kirken og Kronen, et Kjætteri, som det kaldtes. Lod den sig afsone ved Kirkebod og Bøder til Kronen og Familen? i alt Fald ikke efter Vincents Lunges Anskuelse; han var rasende og vilde hverken høre om Forsoning eller Formildelse af Straffen, allermindst da Niels Lykke ikke bad om Naade, men tværtimod nu atter forlangte Lucie tilægte: det var jo den yderste Grad af Frækhed, at ville gjøre den noksom krænkede Slægt medskyldig i det afskyeligste Brud paa guddommelige og menneskelige Love! Om han har formelig undsagt Niels Lykke paa Liv og Død, vide vi ikke; men fra Begyndelsen af 1535 maae disse Mænd betragtes som Dødsfjender. Niels Lykke opholdt sig paa Hovedgaarden i sin Forlehning, Fosen ved Trondhjemsfjord, hvilken han lod befæste for at være sikker imod alle Tilfælde; Lunge var paa sin Gaard ved Bergen; Svigermoderen med de ugifte Døttre opholdt sig paa Østeraad og synes ikke at have været Niels Lykke slet saa fjendsk som Vinc. Lunge, idet hun vel med denne var enig i at afslaae Ægteskabet, men ikke tragtede ham efter Livet eller negtede at stede

ham til Bod og Forsoning. Dette var ogsaa Erkebiskoppens Mening; han forfulgte ikke strax Kjættersagen imod Lykke, gav ham tværtimod Leide indtil videre, at han kunde faae Tid til at forlige sig med Gud og Mennesker, ja betragtede og behandlede ham fremdeles som Medlem af Rigsraadet, — en Adfærd, der i Almindelighed maatte forarge; men især bringe Erkebiskoppen i en spændt Stilling til Vinc. Lunge.

Under disse Omstændigheder stræbte Niels Lykke at støtte sig til sin mægtige Slægt i Danmark; ja han vendte Blikket til Hertug Christian selv, naturligviis i Haab om at gjøre sin Stilling i Norges Rigsraad gjældende hos den Fyrste, der søgte Norges Krone. Han sendte derfor en Mand til Danmark med Breve, der, saavidt de nu ere bevarede, alle ere skrevne paa Fosen den 8de April 1535. Sin Fader gjorde han en ydmyg og angerfuld Bekjendelse af sin Brøde og knyttede dertil en Bøn om hans Hjælp i Ægteskabssagen hos Erkebiskoppen og Jfr. Lucies Slægt; til Biskop Ove Bilde, rimeligviis ogsaa til Mogens Gjøe og Andre af sin Slægt, hvis Ord han vidste havde Indflydelse i Norge, rettede han den samme Begjæring; og Hertug Christian anmodede han ikke alene om sin Mellemkomst, og om et Leide til frit Ophold i hans Lande, hvis han skulde nødes til at forlade Norge, men ogsaa om at udtale sig over Ægteskabets Lovlighed. Naar han tillige samtidigt tilskrev Hertugen og det danske Rigsraad som Medlem af Norges Raad om dette Riges Deltagelse i Kampen imod Lybekkerne, og om Hertug Christians Anerkjendelse som Norges Konge, undlod han ikke at udtale sin personlige Stemning for Hertugen, at lovprise hans gode Egenskaber, at love sin Bistand paa den forestaaende norske Valgherredag; men hverken kunde han love Skibe, som de Danske havde forlangt, eller aabent og afgjort erklære sig for en Hertugens Mand, fordi Forholdet til Erkebiskoppen, hvem det jo fremfor Alt kom an paa at vinde, her bandt hans

Hænder; derfor sluttede han sig til denne og underskrev med ham de Breve i Rigets Sager, som Oluf Engelbrechtsen udfærdigede til de Danske og de Søndenfjeldske i sit eget og de nordenfjeldske Rigsraaders Navn; men vi kunne vanskeligt undertrykke den Mistanke, at Niels Lykkes hele falske Stilling, Brødens og Feighedens sædvanlige Lod, har forledet ham til Rænkespil imod Erkebiskoppen selv, idet han har bag dennes Ryg meddeelt Hertug Christian Skrivelser fra Erkebiskoppen, der ingenlunde kunne have været bestemte til at komme Hertugen for Øie eller kunde tjene til at stemme denne gunstigt for Erkebiskoppen, ja at han maaskee endog har underslaaet Breve, som han selv havde underskrevet med Erkebiskoppen, men hvis Indtryk paa Hertugens Sind han rimeligviis har frygtet i det Øieblik, da det var ham af høieste Vigtighed at drage saa mægtig en Beskytter ind i sin egen ulykkelige Sag. Det er i det mindste vist, at i det danske Geheimearchiv findes endnu Afskrifter med Niels Lykkes Haand og Underskrift af vigtige Breve fra Erkebiskoppen til det norske Rigsraad søndenfjelds, medens der blandt Erkebiskoppens Papirer findes Originalen af hans og Niels Lykkes Svar til Hertug Christian, som vi snart skulle omtale nærmere, et Svar, der altsaa ikke er kommet til Hertugen, — maaskee snarest saaledes, at Niels Lykke har paataget sig at besørge det, men af den antydede Grund holdt det tilbage, og at det da ved hans Fængsling er med hans andre Sager atter kommet i Erkebiskoppens Hænder.

Nogen bestemt Trøst fik dog Niels Lykke ikke fra Danmark. Hr. Joachim Lykkes Svar er Udtrykket af en dybt nedbøiet gammel Faders Sorg og Harme over en uværdig Søns vanærende og brødefulde Levnet; Biskop Ove Bilde skriver vel noget mildere, men erklærer dog bestemt, at han aldeles ikke kan befatte sig med en Sag, der har geistlige og verdslige Love lige meget imod sig; mærkeligst

er Hertug Christians Svar, dat. Gottorp den 1ste Juni 1535: "Da give Vi Eder gunstigen for Svar", siger Hertugen, "at enddog den bibelske Lov vel tilsteder og tillader, at saadant Ægteskab maa skee, og det var billigt at følge den mere end Menneskenes Lov, da er dog al Keiserlov og Landslov, som ogsaa er af Gud, der tværtimod; og dersom I tilforn havde beraadet Eder i den Sag med Os, førend Gjerningen blev gjort, da skulde I ikke saa have fremfaret som nu skeet er. Og efterdi at Gjerningen er nu gjort, maa man hjælpe og raade deri til det Bedste, hvilket Vi og gjerne gjøre ville, saa meget Os muligt er og staaer til gjørendes." Dog kan Hertugen ikke opfylde hans Anmodning om at tilskrive Erkebiskoppen eller Jfr. Lucies Slægt og Venner, fordi disse endnu slet ikke have erklæret sig for ham eller ere traadte i nogen Forbindelse med ham.

Dette Brev betog altsaa ikke Niels Lykke Udsigten til at faae den mægtigste Bistand paa sin Side, naar først Hertug Christian var bleven Norges Konge; han fik saaledes heri den stærkeste Tilskyndelse til at arbeide for Hertugen navnlig paa den forestaaende Valgherredag i Trondhjem. Men maaskee ere disse Breve fra Danmark aldrig komne i hans Hænder, da hans Sag rimeligviis endnu inden hans Svend kunde ankomme til Fosen havde taget en anden Vending, end man der kunde formode, da han i April sendtes til Danmark.*)

*) Til Niels Lykkes Sag høre følgende Breve i Danmarks og Norges Archiver: Vincents Lunges Instrux til to af hans Mænd om hvad de skulle sige Niels Lykke paa hans Vegne angaaende Lykkes forargelige Forhold til deres fælleds Svigersøster Lucie, Niels Henriksens Datter; Lungegaard Sim. & Judæ ($\frac{28}{10}$) 1534, Norske Rigsarchiv, Münchenske Saml. — Lucie Nielsdatter til Biskopperne i Oslo og Hammer samt Hr. Claus Bilde, at de ville intercedere for hende og Niels Lykke hos Erkebiskoppen, hendes Moder, Hr. Vincents og hendes Søster Margrethe, Erik Ugerup og hendes

Medens saaledes en fordærvelig Kiv atter udbrød blandt de ledende Mænd i Norge, blev det dem ogsaa bestandigt vanskeligere at vedligeholde Rigets Neutralitet i den danske Krig. Paa Grev Christoffers og hans Tilhængeres Skrivelser havde de Norske slet ikke svaret; de vilde vel først see, hvor den danske Konge og det danske Rigsraad var, med hvem Norge var forbundet. Men strax efter Nytaar, da den skaanske Adel var falden fra Greven, tilskrev den dem atter; dog nu for at stemme dem for Hertug Christian; og i Februar 1535 ankom fra Bahuus de ovenfor omtalte Breve fra Ove Lunge og Ivar Juel*). Til Nordmændene medbragte disse ikke Brev fra Hertug Christian selv, men

---

Søster Anne, at de maae beholde Livet; Østeraad Nytaarsdag 1535, sammesteds. — Vincents Lunge til Niels Lykke, at han og den øvrige Slægt aldrig ville indvillige i Ægteskabet, Lungergaard, altera die trium regum ($\frac{7}{1}$) 1535, sammesteds. — Niels Lykke til sin Fader, Fosen den 8de April 1535, sammesteds; Niels Lykke til Hertug Christian ib. s. Dag og Aar; dansk Geheimearchiv. Niels Lykke til Danmarks R. Raad i Nørrejylland, ibid. s. Dag og Aar, sammesteds. — Claus Bilde klager for Erkebiskop Oluf over Niels Lykkes Udaad og skændige Forehavende; han og andre Øvrigheder kunne ikke styre Menigmand, dersom sligt skulde faae Fremgang; Bahuus, d. 18de April 1535, N. R. Arch. Münchenske Sl. — Niels Lykke til Erkebiskoppen: han vil komme til den Herredag, der er udskreven til Helligtrefoldigheds Søndag, om Erkebispen vil give ham sit Leide, at han maa "besøge samme Dag uforagtet"; Fosen, 13de Mai 1535, sammesteds. At han fik dette Leide, omtales flere Gange i senere Breve og Aktstykker. Ioachim Lykke til sin Søn Niels Lykke, Østrup (i Jylland) Løverdag de Helligtrefoldigheds Aften ($\frac{22}{5}$) 1535; Biskop Ove Bilde til Niels Lykke, Silkeborg, S. Barnabæ Dag ($\frac{11}{6}$) 1535. Hertug Christian til Niels Lykke, Gottorp, Tirsdag efter G. Legems Dag ($\frac{1}{6}$) 1535; alle i det norske Rigsarchiv, Münchenske Samling.

*) See 1ste Deel, S. 756.

fra Rigsraaderne i Jylland, og selv tilskreve de tillige i eget Navn baade det nordenfjeldske og det søndenfjeldske Rigsraad. De opfordrede Nordmændene til at hylde Hertug Christian og ikke agte de Danskes af Nødvendigheden paabudne eensidige Valg for nogen Afsondring; de lagde dem Hertugens Seiervindinger paa Hjerte, og den store Krigsmagt, han nu havde samlet; de lovede, at han skulde bekræfte Norges Friheder; de bade dem ikke løse det Baand, der nu saa længe knyttede Rigerne sammen; endelig anmodede de dem om at sende Skibe til Hertugens og Jydernes Understøttelse. Medens nu Gesandterne fortsatte Reisen til Kong Gustav, befordrede Claus Bilde, der under deres Nærværelse havde erklæret sig for Hertugen, Brevene til Oslo, hvor i Februar samledes en Herredag af de tre søndenfjeldske Prælater og de to verdslige Rigsraader Hr. Gude Galde og Erik Ugerup. Nu gik det ikke længer an at lukke Øinene for Tilstanden i Danmark; det kunde ikke bestrides, at ikke længer Jyllands, men Danmarks Rigsraad havde sluttet sig om Hertugen, især da det sjællandske Raad, som endnu ikke havde erklæret sig for denne, maatte betragtes som ikke mere tilværende efter Oprøret og Adelsjagten i Januar 1535*). De to af de i Oslo Forsamlede vare danske Mænd, Kantsleren Morten Krabbe, Provst til Mariakirken i Oslo, og Erik Ugerup, Lehnsmand i Tønsberg; Biskopperne af Oslo og Hammer vare saaledes bundne ved deres Forpligtelsesbreve fra 1532, at de ikke havde noget frit Valg: hvorledes skulde de kunne lade det komme dertil, at den danske Regering lagde dem og det norske Folk hine Aktstykker under Øine! Paa den anden Side stod jo Beslutningen i Bud fra August 1533 endnu ved Magt. Rigsraadsafdelingen i Oslo valgte derfor en

---

*) See 1ste Deel S. 367 ff.

Mellemvei; de svarede Ove Lunge og Ivar Juel, at de ikke kunde give saa hurtigt Svar paa Anmodningen om at hylde og kaare Hertug Christian, men haabede, at en almindelig norsk Herredag snart vilde blive samlet for at vælge en Konge, hvor de da ikke skulde forsømme at handle Hertug Christian, Danmarks Riges Raad og Adelen til Bedste; de havde ikke mærket, at nogen "god Mand" af Indflydelse i Norge stod paa Grev Christoffers eller de Lybskes Parti, og selv vilde de aldrig give deres Minde til, at disse skulde faae noget Herredømme i Riget. Men for det Forbunds Skyld, der var imellem Rigerne, vilde de komme de Danske tilhjælp med Sømagt, saasnart Isen brød op. Dette meldte de tillige Erkebiskoppen, idet de forsvarede saa godt de kunde, at de paa egen Haand havde tilsagt Hjælpen, og opfordrede ham til at sammenkalde en Herredag for at kaare en Konge og handle om Rigets Sager*). Men uden Tvivl have de tillige skrevet til Ove Lunge og Ivar Juel, — hvad de ikke sagde til Erkebispen, — at disse skulde see at formaae Hertug Christian til at lade "mærkelige Sendebud" møde paa den forestaaende norske Herredag: det Samme som halvveis at erklære hvad de selv da agtede at stemme og virke for**). Ifølge denne Beslutning tilrustede nu Erik Ugerup og Befalingsmanden paa Aggershuus Erik Gyldenstjerne deres Skibe for at gaae over til Jylland med første aabne Vande; og imidlertid undlod Gyldenstjerne ikke at bearbeide Stemningen saavel hos Raadets Medlemmer som hos Almuen saa godt han formaaede.

Ret længe blev det søndenfjeldske Raad dog ikke staaende paa Halvveien. Det kan ikke have varet mange

---

*) Aktstykker til Grf. 2, Nr. 32, S. 65.

**) Efter et udateret Brevudkast fra Hertug Christian til det jydske Raad i Tegnelser o. al. L. 1, 21.

Dage efter at hiint Brev til Erkebiskoppen var afgaaet, inden der ankom Skrivelser til det norske Rigsraad syd- og nordfor Fjeldene fra Hertug Christian selv, skrevet paa Haderslev Slot den 15de og 16de Februar 1535, hvori Hertugen næst efter at gjøre dem bekjendte med Situationen, sin Krigsmagt, sine nærmeste Planer, opfordrer dem til at overveie deres eget og Rigernes Gavn og blive faste hos ham som deres rette Herre og hos Danmarks Riges Raad; saasnart Gud vil føie det, at han kommer ind i Norge til dem, vil han holde dem Alle ved Norges Riges Lov, Friheder og gode gamle Sædvaner; desuden anmoder han om Orlogsskibe over til Jylland, eller hvor de kunne træffe hans Flaade*). Der var i dette Brev intet Ord om Valg: Hertugen forlangte ligefrem Anerkjendelse som Norges rette Herre; vandt han nu Seier i Danmark og derpaa vendte sig mod Norge med Fordring paa dets Krone som den, han altid havde paastaaet at være, ret Arving til den, men det norske Rigsraad ikke forinden havde valgt ham og endnu inden Kampens Afgjørelse faaet Valget antaget og Haandfæstningen underskreven, hvorledes vilde det da gaae med Rigets Friheder? hvorledes skulde det være muligt at opretholde dets Selvstændighed som et med Danmark forbundet ligeberettiget Valgrige? Det kan ikke tænkes, at denne Betragtning ikke skulde knytte sig til Hertugens Brev og gjøre betydeligt Indtryk paa de søndenfjeldske Raader, der, maaskee med Undtagelse af Nordmanden Hr. Gude Galde, vare stemte for eller forpligtede til at opretholde Rigernes Forbindelse. Og nu kom hertil, at de Lybske og Grevelige allerede begyndte Fjendtligheder imod det søndenfjeldske Norge, idet de i Foraaret, endnu før det norske Rigsraad havde erklæret sig for nogen af de om Danmarks Krone

*) Aktst. til Grevef. 2den St. Nr. 30, S. 58.

Kæmpende, optoge norske Skibe, ja brandskattede Byen Sarpsborg. Endelig indstillede sig ogsaa Vincents Lunge i Oslo. Han havde allerede udrustet Skibe til Hertug Christians Tjeneste; da han paa den ubefæstede Lungegaard ved Bergen ikke troede sig sikker — han havde jo nu baade Niels Lykke og Lybekkerne til Fjender, kunde altsaa ikke engang forlade sig til, at Hanseaterne i Bergen vilde lade ham sidde i Ro ret længe, — saa forlangte han af Thord Roed at have Tilhold paa Bergenhuus; men den kloge Slotsfoged har sagtens nok kjendt sin forhenværende Husbondes Lyst til selv at være Herre paa Slottet og afslog derfor hans Forlangende. Derfor tyede Vincents Lunge i April 1535 til Oslo, og her enedes han snart med Erik Gyldenstjerne om at overtage Befalingen paa Aggershuus i dennes Fraværelse paa Søtoget til Danmark. Disse to Mænds forenede Bestræbelser kunde eller vilde de øvrige søndenfjeldske Rigsraader saa meget mindre modstaae, som jo nu de fire af dem vare danske Mænd og de to Biskopper bundne ved deres Forskrivninger. Saaledes lod Raadet i Oslo sig henrive til en bestemt Erklæring for Hertug Christian. Den 5te Mai 1535 tilskreve de fire i Oslo tilstedeværende Rigsraader, formodentlig de tre Prælater og Vincents Lunge, Hertug Christian, at de nu paa deres egne og menige Indbyggeres Vegne havde "bejaet, fuldbyrdet og samtykt", at Hans Naade skulde blive en ret Herre og Konge over Norges Rige, dog med Forbehold af Rigets "gode, gamle lovlige Friheder, Privilegier, Recesser, Sædvaner og Herligheder", som fremfarne Herrer og Konger fordum havde givet Norges Rige, og tillige med Forbehold af deres frie Valg og Stemme paa den forestaaende Valgherredag i Trondhjem. Da vilde de med deres mærkelige fuldmyndige Sendebud give Hans Naade deres alvorlige og endrægtige Mening tilkjende, men imidlertid gjøre ham Bistand af al deres Magt imod de Lybske. Denne Erklæring

tiltraadte senere Gude Galde og Claus Bilde, som ikke vare i Oslo den 5te Mai.*)

Dette var altsaa endnu intet Valg, men en foreløbig Erklæring af samme Natur, som den de nitten fyenske Adelsmænd i det foregaaende Aar havde udstedt i Hjallese; og ganske i Overeensstemmelse med Vincents Lunges hidtilværende Politik fastholdt den det norske Rigsraads frie Valgret tilligemed den udvalgte Konges Forpligtelse til en norsk Haandfæstning. Men det var dog en bindende Erklæring, hvortil de Søndenfjeldske ikke vare berettigede, og som ikke kan undskyldes med den Omstændighedernes Tvang, der retfærddiggjør Jyders og Fyenboers Skridt i Rye og Hjallese.

Mindre paavirkede af Begivenhederne i Danmark havde imidlertid Erkebiskoppen og de Nordenfjeldske været mere tilbageholdende i deres Yttringer imod det danske Rigsraad. De havde ligesom de Søndenfjeldske modtaget Brevene fra Jyllands Rigsraader ved Ove Lunge og Ivar Juel, og fra disse selv, samt fra Erkebiskoppen af Lund og de øvrige Rigsraader i Skaane; og disse Breve havde for saavidt ikke været uden Virkning, som Erkebiskoppen nu bestemte sig til at sammenkalde en almindelig Herredag til Helligtrefoldigheds Søndag 1535 i Trondhjem (23/5), hvor da Kongevalget skulde foretages. Ikke Rigsraaderne alene, men ogsaa Udsendte af Almuen fra Kjøbstæderne og Landet bleve tilkaldte. Skrivelserne om denne Herredag udgik i Midten af Marts 1535; og samtidigt besvarede Erkebiskoppen de danske Rigsraaders Breve undvigende, idet han henviste til Herredagen og iøvrigt undskyldte de Nordenfjeldske for at sende Skibe.**)

*) Aktst. til Grf. anden Samling Nr. 37, S. 77.

**) Den her givne Fremstilling hviler paa Niels Lykkes Breve af 8de April 1535 til Hertug Christian og til det jydske Rigsraad, samt paa Erkebiskoppens til Rigsraadet i Skaane og til Ove Lunge, dat.

Ogsaa vogtede han sig omhyggeligt for nogen bestemt Erklæring for Hertugen, da han med Niels Lykke besvarede dennes Brev af 16de Februar 1535. Han indskrænkede sig til almindelige Udtryk, hvori Alt, hvad der kunde udtydes som Anerkjendelse af Hertugens Ret til Norges Krone, var undgaaet, og henviste iøvrigt ogsaa ham til den indkaldte Herredag.*)

Det viste sig dog snart, at i det mindste til den bestemte Dag vilde Rigsmødet ikke kunne aabnes i Trondhjem, da ikke alene flere af Rigsraadets Medlemmer, saasom Biskop Høskuld af Stavanger og Johan Krukow, hindredes af forskjellige Grunde, og Undskyldinger i Mængde indløbe ogsaa fra Kjøbstæderne og Landet**); men endog de i Oslo forsamlede søndenfjeldske Rigsraader erklærede ikke at kunne komme til den fastsatte Tid, da i Mai Maaned Veiene vilde være ufremkommelige og Reisens Besværligheder overhovedet for store, hvorfor de anmodede Erkebiskoppen om at udsætte Herredagen til St. Hansdag. Til den Tid, skrev Biskop Hans Reff, vilde han og Flere indfinde sig, kunde man blot formaae Hr. Vincents Lunge til at komme; thi uden ham var det til ingen Nytte, at de Andre samledes; og han vilde kun paa den Betingelse tiltræde Reisen, at

---

Stenvigsholm dom. Judica ($\frac{14}{3}$) 1535; alle Originaler eller Afskrifter i det danske Geheimearchiv. I de sidstnævnte Breve omtales allerede den forestaaende Herredag i Trondhjem. At Tilsigelsesbrevene maae være udgaaede fra Erkebiskoppens Cancelli senest i anden Halvdeel af Marts 1535, sees ogsaa af Svar- og Undskyldningsskrivelserne.

*) Aktst. t. Grf. 2, Nr. 35, S. 72. Det er dette Brev, der ikke kan være kommet til sin Adresse: see ovenfor S. 59.

**) Undskyldingsbreve fra de to nævnte Mænd, samt fra Erik Ormsen; fra Lagmand og Menighed i Stavanger; Claus Bilde; Borgermesterne i Sarpsborg; Engelbret Friis til Holme, alle fra April og Mai 1535, findes i det norske Rigsarchiv, Münch. Samling.

Erkebiskoppen gav ham tilstrækkelig Sikkerhed ikke alene imod Niels Lykkes Efterstræbelser, men ogsaa imod dennes fornyede Anmodning om Familiens Samtykke til Forbindelsen med Lucie Nielsdatter*).

Det var den 28de April 1535 at de i Oslo samlede Rigsraader svarede Erkebiskoppen saaledes; men dog oppebiede de ikke Herredagen, inden de i Skrivelsen af 5te Mai foreløbigen erklærede sig for Hertug Christian. Og snart gik de endnu videre. Erkebiskoppen besluttede netop paa samme Tid at forsøge en Tilnærmelse imellem Niels Lykke og Vincents Lunge i det mindste saavidt, at de kunde mødes paa en og samme Herredag. Han formaaede derfor Fru Ingerd til at anmode Lunge om at tilstaae Niels Lykke Leide, ikke for hans gode Gjerningers Skyld, men for at det ikke skulde komme til indbyrdes Feide i Norge selv under de nærværende mislige Forhold. Ligeledes havde Erkebiskoppen, endnu inden han modtog de Sønderfjeldskes Brev af 28de April, vendt sig til dem for at bevæge Vincents Lunge til nogen Eftergivenhed, saa at Niels Lykke maatte faae Leide og søge Forsoning med den fornærmede Slægt. Men det var saa langt fra, at disse Forestillinger gjorde noget Indtryk paa Lunges forbittrede Sind, at han tværtimod afviste al Tale om Forsoning og vendte sin Fortørnelse imod Erkebiskoppen selv, som om denne endnu haandhævede Forbryderen. Nu vilde han slet ikke komme til Trondhjem for

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 36, S. 75. Gude Galde til Erkeb. dat. Nygaard St. Jørgensdag ($\frac{23}{4}$) 1535; i det norske Rigsarch. Münchenske Saml. Naar de paaskyde Reisens Farer paa denne Aarstid (saaledes navnlig G. Galde), især Vandløb (jfr. Aktst. til Grf. 2, S. 207), da har det vel neppe været en tom Undskylding, som da overhovedet Brevene ikke røbe nogen Uvillie imod et samlet Rigsmøde i Trondhjem; men dengang var Reisen over Dovre om Foraar virkelig farefuld. See Peder Clausens Norges Beskrivelse S. 80. (Udg. 1757).

ikke at møde den forhadte Svoger; ja han udtalte sig saaledes, at Bispen af Oslo, der overbragte ham Erkebiskoppens Ønsker, indsaae at den ulykkelige Kiv maatte ende med den ene af Svogernes Undergang. Og saa overveiende var Vincents Lunges Indflydelse paa de søndenfjeldske Rigsraader, at Biskop Hans Reff, der dog allerhelst havde bevaret et venskabeligt Forhold til alle Parter, maatte gjøre Erkebiskoppen nærgaaende Bebreidelser for hans Overbærenhed med Niels Lykke; tillige gjentog han sin Erklæring, at naar Hr. Vincentius ikke vilde komme, nyttede det ikke, at han selv reiste, især da heller ikke Claus Bilde eller Provsten til Mariakirken agtede at indstille sig*). Saaledes var det altsaa givet, at i Trondhjem vilde intet almindeligt Rigsmøde komme istand; og de Søndenfjeldske vilde ikke engang give deres nordenfjeldske Medbrødre Fuldmagt til at beslutte og handle paa de Udeblivendes Vegne. De erklærede nu aabent, at for deres Vedkommende gave de Hertug Christian deres Stemmer til Kongevalget, og udfærdigede et Valgbrev, hvori de dog forbeholdt sig, at den Udvalgte skulde holde dem og Riget ved dets Friheder efter hans Faders Haandfæstning, indtil han efter Krigens Ende kom ind i Norges Rige for at modtage sin Kroning, da Recessen saa skulde tages under fornyet Overveielse; indtil da vilde de ogsaa have deres Mandskabs og Troskabs Eed og Menigmands Hylding forbeholden. Dette aabne Brev, dateret Oslo den 13de Mai 1535**), lod altsaa Erkebiskoppen og de Nordenfjeldske ikke længer noget Valg; og at Vincents

*) Aktst. t. Grf. 2, Nr. 41. 42. 49, S. 86. 90. 102. Fru Ingerd Ottosdatter til Erkebiskoppen, dat. Østeraad d. 9de Juni 1535, i det norske Rigsarchiv, Münch. Sam. — Hun beretter Erkebispen om hendes frugtesløse Forsøg paa at formilde Vincents Lunge: "Manden er baade hastig og gremsk af slige fordærvelige Tidender."

**) Aktst. t. Grevef. 2, Nr. 40, S. 84.

Lunges Parti sendte det til Trondhjem med den Opfordring til disse, at de, om de vare af samme Mening, vilde lade en formelig Valgakt udfærdige, forsyne den med Besegling, sende den tilbage til Oslo, for at de Søndenfjeldske kunde hænge deres Segl under, og da ved En af Rigsraadet lade den overbringe til Hertugen, var i Grunden ikke nogen virkelig Frihed, der indrømmedes Erkebiskoppen; thi denne saae sig jo nu stillet imellem den blinde Underkastelse under sin gamle Fjendes Villie, og et aabent Brud ikke alene med ham og dem, der lode sig lede af ham, men med Hertug Christian selv; især da de Søndenfjeldske ikke nøiedes med at sende Akten af 13de Mai til Trondhjem, men ogsaa, i det mindste underhaanden, besørgede den gjennem Claus Bilde sendt til Danmark*). Og til samme Tid maatte Erkebiskoppen høre bittre Bebreidelser af dem, fordi han i det foregaaende Aar havde med de andre Nordenfjeldske givet de danske Rigsraader Ove Bilde og Mogens Gjøe Fuldmagt til i Forbindelse med de mødende Norske at afgjøre Norges Anliggender paa den forventede Herredag i 1534, hvilket nu først blev de Søndenfjeldske bekjendt af nogle tilfældige Yttringer i et Brev fra Rigsraadet i Skaane**).

---

*) Hvitfeld Bl. N. iij. Hvitfeld, som ikke kjender Brevet af 5te Mai 1535, der er de Søndenfjeldskes Erklæring for og til Hert. Christian, antager dette Brev af 13de Mai for et fuldgyldigt Valgbrev, medens det kun er de Søndenfjeldskes Votum om Kongevalget, sendt til de Nordenfjeldske for at komme tilbage fra disse i gyldig Form. Men at Hvitfeld har fundet dette Brev i Danmark, bestyrker hans Beretning om, at de Søndenfjeldske sendte det til Claus Bilde, der meddelte det til de skaanske, og disse til de jydske Rigsraader. Derved bliver det vel ikke til en egentlig Valgakt; men i Hovedsagen havde de Søndenfjeldske dog saaledes indtaget en Stilling, som de nu vare i det mindste moralsk forpligtede imod det danske Rigsraad til at hævde, hvad saa end de Nordenfjeldske bestemte sig til.

**) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 44, S. 94.

Paa dette Sagens Standpunkt var det virkelig ikke Oluf Engelbrechtsen, der fremkaldte Striden med den lidenskabelige Vincents Lunge; tværtimod var han efter at have modtaget de Søndenfjeldskes første Skrivelse strax kommen dem imøde, idet han udsatte Herredagen til St. Hansdag efter deres Ønske. Og da han nu af Oslobrevene af 13de og 14de Mai ret klart saae, hvor voldsomt Hadet til Niels Lykke kogte i Vincents Lunges Barm, bestemte han sig til at lade hiin falde og som Rigets og Kirkens Overhoved vende sig afgjort imod den forstokkede Kjætter. Maaskee har han ogsaa faaet Nys om Niels Lykkes hemmelige Underhandlinger med Hertug Christian, fra hvem Svar til Lykke netop var underveis i Juni Maaned 1535, ja rimeligviis endog frygtet for, at han vilde kaste sig i Armene paa det evangeliske Parti*). Erkebiskoppen lod da sin høitbetroede

*) Blandt Erkebispens Papirer i det norske Rigsarchiv findes følgende Optegnelse: "For disse efterskrevne Artikler kan ikke hans Leide holdes":

"Item, Norges Riges Raad søndenfjelds skriver, at de ikke ville sidde paa Bænk med ham, men begjære at han skal straffes. Item, imod det i Leiden, at han skulde bøde imod Gud, har han ikke taget Skrifte eller nogen Pønitents af den hellige Kirke. Item, imod den Artikel i Leiden, at han skulde forlige sig med Fru Ingerd og hendes anhængende Venner, bestærker han sig med Grave og Volde og tvinger dertil menige Almue, saa at mange deres Jorder ligge derfor upløiede og usaaede. Item, Fru Ingerd for saadan Fares Skyld nødes hun til at befæste sig i Kirken og veed sig aldrig Nat eller Dag fri for Anfald af ham. Item, den Tid han lod begrave det Barn, da sagde han det at være sin ægte Søn, og sagde Os paa uden alt Skjæl og Redelighed, at Vi havde givet Lov dertil, at han skulde faae Lucie Nielsdatter til sin Ægtehustru. De samme hans Ord haver han forskrevet inden Riget og uden Riget. Item, siden han fik Vort Leide, da begjærede han ydermere Forvaring af Os paany i saa Maade, at han skulde være fri for al forhaanlig Tiltale eller Kjætters Navn, og lod han sig saa tykkes, at den Gjerning var christelig og ustraffelig for

Mand Christoffer Trondsen angribe Niels Lykke paa Gaarden Fosen, der snart maatte overgive sig. Medens hans Børn kom til deres Mormoder Fru Ingerd, bragtes Lykke selv til Stenvigsholm sidst i Juni eller først i Juli 1535*); men Erkebiskoppen vovede dog ikke at aflive en

---

alle christne Herrer og Fyrster. Item, han og hans Tjenere have ingen Langefaste holdt, ingen Fredag eller andre Fastedage; item ingen Helligdage, og forhaaner Guds Helgen. Item, han haver ladet holde Messer paa Dansk og ladet gjøre Bryllup paa forbudne Tider og ladet døbt Barn imod den hel. Kirkes Skik og Bud. Item, Skriftemaal og alle andre de syv hellige Sakramenter haver han han foragtet og forsmaaet. Item, Kjættere, som have faldet i saadan Sag, som han var selv falden udi, haver han givet qvit uden al Straf og Revselse. Item, en Karl, som laa hos en Vidue, tog han i Forsvar for Fru Ingerd og holder ham endnu i sin Tjeneste uden Skrifte og Afløsning. Item, Bandsmænd og forløbne Munke holder han og i Forsvar." — I denne ikke underskrevne Fortegnelse paa Niels Lykkes Synder, hvilken umiskjendelig er af Erkebiskoppen selv, er meget beviisligt overdrevent; men saameget fremgaaer deraf, at Hensynet til de søndenfjeldske af Vincents Lunge styrede Rigsraader, og Mistanke om at Niels Lykke maaskee vilde kaste sig i Reformpartiets Arme, har gjort meest Indtryk paa Erkebiskoppen. Har denne maaskee endog havt Nys om, at da Kong Frederik den 1ste Mai 1532 stadfæstede Overdragelsen af Tuttereens Kloster til Niels Lykke, paalagdes det ham at gjøre en christelig Skik i Klosteret med Guds Tjeneste og Guds Ords rene og klare Udlægning og Forkyndelse, kunde han have saa meget større Grund til at see i ham en hemmelig Lutheraner. See Langes Klosterhistorie S. 382.

*) Brev til Erkebispen, dat. Fosen 19de Juni 1535 (uden Underskrift, men kjendeligen fra Niels Lykke). Endnu dengang ventede N. L. intet Fjendtligt af Erkebispen.

Fru Ingerd til Samme, dat. Østeraad, Leofredi abbatis Dag ($\frac{25}{6}$) 1535. Da var Feiden endnu ikke begyndt. Samme til Samme, sammest. octava Petri et Pauli ($\frac{6}{7}$) 1535. Dengang var Niels Lykke fangen. — Biskop Hans Reff til Samme, Oslo Bispegaard crastino Jacobi ($\frac{26}{7}$) 1585. Alle i det norske Rigsarchiv, Münch. Samling.

Ridder og Rigsraad uden Dom. Han sammensatte en Domstol af nogle Adelsmænd, Lagmænd og Raadmænd i Trondhjem og lod Christoffer Trondsen anklage Fangen for det *Kjætteri*, han havde bedrevet med sin Hustrues Søster. Efter Anklagerens Fremstilling, hvis Rigtighed den Anklagede vedgik, havde denne givet sig fangen "Ind under Norges Riges Lov; hvad den gav ham, enten at steges, sydes eller brændes, det vilde han lide og undgjælde." Retten dømte ham da i Erkebiskoppens Hænder paa Kronens Vegne med Liv og Gods, "dog hans Liv ubehindret, indtil *Norges Raad* ydermere om hans Sag og Straf dømmende vorder"*).

For nu at bringe denne og andre svævende Sager til en Afgjørelse, sandsynligviis ogsaa for at lære Forhold og Tilstande i det Søndenfjeldske og i Danmark nøiere at kjende, sendte Erkebiskoppen i August 1535 Christoffer Trondsen til Oslo, hvor han traf de to Prælater Biskop Hans Reff og Provsten Morten Krabbe, samt Vincents Lunge, hvilke tilkaldte den nærmeste Rigsraad Hr. Gude Galde. I en offentlig Forsamling paa Raadstuen fremstillede Christoffer Trondsen nu Niels Lykkes Sag og forlangte *Raadets* Dom over ham; da fremtraadte Vincents Lunge som Værge for den gyldenløviske Slægt, anklagede Niels Lykke og beviste, at hans Gjerning var en Livssag og Bandsmaal. De to Prælater dømte efter Kirkeretten, — formodentlig at han var en *Kjætter*; men den øvrige Forsamling vilde ikke dømme om hans *Straf* efter Landets verdslige Lov og "gamle christelige Sædvaner", da Gude Galde som den eneste tilstedeværende verdslige Rigsraad — Vincents Lunge

---

*) Dommen, dat. Trondhjem Onsdag efter divisionis apostolorum ($\frac{21}{7}$) 1535, findes i et Transscript af Kannikerne i Trondhjems Domkapitel, dat. Trondhjem die Audomari episc. et confessoris ($\frac{8}{9}$) 1585, i det norske Rigsarchiv, Münch. Samling.

stod jo som Anklager — bestemt vægrede sig ved at fælde nogen Dom, men satte Sagen ind for en almindelig Herredag; og den øvrige Forsamling ansaae sig ikke competent her, hvor det gjaldt en Ridders Liv, ligesom den heller ikke fandt den verdslige Lov klar nok i denne Sag. Vincents Lunges Paatrængen bevirkede dog, at de Forsamlede tiltraadte Prælaternes Dom i Kirkesagen, der nu blev beskreven og overgiven Christoffer Trondsen, for at Erkebiskoppen og andre Prælater kunde medbesegle den. Men underhaanden raadede Hans Reff Erkebiskoppen, der jo paa Kronens Vegne tillige havde at udføre den verdslige Straf over Kjætteren, til Forsigtighed, da man endnu ikke kjendte den tilkommende Konges, Hertug Christians, saa lidt som det danske Rigsraads Anskuelse af denne Sag, hvorfor Erkebiskoppen gjorde klogest i at holde Fangen anstændigt, men vel forvaret indtil videre.

Om denne hele Fremgangsmaade var correct og stemmende med Rigets Retsforfatning, maae de afgjøre, der kjende denne bedre, end vi; men i ethvert Fald havde Erkebiskoppen, som selv havde draget andre baade verdslige og geistlige Dommere ind i Sagen, ingen Dom for sig, hvorefter Niels Lykke kunde retteligen aflives; og faktisk anerkjendte han dette ved fremdeles at holde ham i Forvaring.

Christoffer Trondsen havde endnu andre Hverv at udrette hos det søndenfjeldske Raad, saasom angaaende Besættelsen af Bergens Bispestol, der var bleven ledig ved Oluf Torkelsens Død den 23de Mai 1535, og som søgtes baade af Rigets Cantsler, Morten Krabbe, og af Erkedegnen i Bergens Kapitel, Mester Gjeble Pedersen; men især skulde han underhandle med de Søndenfjeldske om Kongevalget. Erkebiskoppen lod dem sige, at han endnu ikke havde erklæret sig for nogen Herre, saa at hans Stemme i Valgsagen var ganske fri; men han forlangte deres Raad om

hvad der var Riget tjenligst. De svarede, at de endnu som før ikke vidste bedre Raad end at vælge Hertug Christian, hvem nu ogsaa Krigslykken havde erklæret sig for, saa at han allerede stod med en stor Krigsmagt i Sjælland; og de opfordrede Erkebiskoppen til at forene sig med dem og at undskylde hos Hertugen, at han havde opsat sin Erklæring saa længe; hvorhos han dog som de burde forbeholde alle Rigets Friheder og forlange Kong Frederiks Haandfæstning overholdt, indtil den nye Konge kom ind i Norge til sin Kroning*).

Christoffer Trondsens Beretning om Sagernes Stilling maa have gjort Indtryk paa Erkebiskoppen; thi han ansaae det dog nu raadeligst at træde ud af sin afventende Holding. Dog valgte han en Form for sin Eftergivenhed, hvilken han vel har meent kunde udlægges som uforpligtende private Yttringer, hvis uforudseete Begivenheder skulde give den almindelige politiske Stilling et forandret Udseende. Han udfærdigede nemlig ikke Valgbrevet af 13de Mai 1535 eller forsynede det med sin Besegling, men tilskrev den 10de September 1535 Biskoppen af Oslo og Vincents Lunge, at han nu sluttede sig til de Søndenfjeldskes Valg og for sin Person erkjendte Hertug Christian for sin Herre og Konge, paa det at Danmark og Norge ikke skulde adskilles; han var villig til at overgive Kongen sit Stift og fremdeles

*) Om Christoffer Trondsens Sendelse og Hverv i Oslo findes følgende Breve blandt Erkebiskoppens Papirer i det norske Rigsarchiv: Biskopperne af Hammer og Oslo, Gude Galde og Vinc. Lunge til Erkebispen, Oslo Løverd. efter Laurentii ($\frac{14}{8}$) 1535; Biskop Hans Reff til Samme, Oslo sabbato post Laurent. ($\frac{14}{8}$) 1535; Samme med Morten Krabbe til Samme, Oslo, crastino assumt. Mariæ ($\frac{16}{8}$) 1535; (Bisk. Hans Reff) til Samme, Oslo feria qvarta intra octavas assumt. Mariæ ($\frac{18}{8}$) 1535, uden Underskrift; — alle beseglede Originaler.

være ham huld og tro*). Med dette Brev og med Skrivelser af samme Indhold til de danske Magnater Biskopperne af Aarsuus og Roskilde, Mogens Gjøe, Peder Lykke og Mester Johan Friis**) sendte han den trondhjemske Kannik Hr. Jens Olsen til Oslo for tillige at underhandle videre med de Søndenfjeldske om Rigets og sine egne Anliggender; og for at vise sin Beredvillighed til at slutte sig fuldstændigt til hine, eller maaskee snarere for at udsætte sin egen umiddelbare og personlige Deltagelse i bindende Statsakter, gav han Kanniken med Fuldmagten til at handle efter Omstændighederne ogsaa sit Segel til at bekræfte de Breve, der maatte blive udfærdigede fra Oslo i denne Anledning.

Men dette tilsyneladende saa imødekommende Skridt passede ikke længer ganske til Forholdene. De Søndenfjeldske, paa hvem den unge Konges Fremgang kjendelig har gjort et stærkt Indtryk, mente ikke at kunne blive staaende ved den foreløbige Erklæring om Kongevalget fra Mai 1535. Strax i Begyndelsen af September, efter Christoffer Trondsens Afreise fra Oslo og inden Hr. Jens Olsens Ankomst, trængte de atter paa Erkebiskoppen, at han endelig burde erklære sig, og sendte ham Udkast til et "Huldskabs- og Mandskabsbrev", altsaa til en endelig og bindende Forpligtelse imod Kongen, hvilket de anmodede

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 64, S. 136. I Geheimearchivet findes et Brev fra Biskop Hans Reff til Eske Bilde paa Bergenhuus, dat. ex curia nostra episcopali Asloensi feria qvarta ante dominicam Palmarum (²⁄₃) 1537. Deri siger Biskoppen, at han ikke kan opfylde Eske Bildes Anmodning om at sende en Copi af det Brev, i hvilket Erkebispen samtykte i Kong Christians Valg; thi dette Brev læste Vincents Lunge for ham og Claus Bilde i Trondhjem, lagde det derpaa i sin Kuffert og blev strax derefter dræbt, før han kom ud af Huset; siden have de ikke seet Brevet. — Efter denne Forklaring er det naturligt, at Originalen endnu findes blandt Erkebiskoppens Papirer.

**) Disse 5 Breve findes endnu i Geheimearchivet.

Erkebiskoppen om at besegle tilligemed de nordenfjeldske Rigsraader og da sende dem det tilbage, for at det, i Forbindelse med en Instruction og et Creditiv, der ligeledes medfulgte til Trondhjem, kunde overgives Vincents Lunge, hvem de ansaae for bedst skikket til at bringe Kongen Nordmændenes Valg og Troskabsløfte; svarede Erkebiskoppen ikke inden Juul, saae de sig ved deres tidligere Breve til Kongen og det danske Rigsraad tvungne til at gaae videre frem i Sagen paa deres egen Haand, uden at kunne vente længer efter Erkebiskoppen og de Nordenfjeldske*).

Da nu den trondhjemske Kannik kom til Oslo med Erkebiskoppens Sigil og Breve, befordrede de søndenfjeldske Herrer disse strax videre med Vincents Lunges Svend til Danmark, og underrettede desuden selv deres Slægt og Venner i Danmark om, at Erkebiskoppen nu havde erklæret sig for Kong Christian den Unge, — saa sagde de i det mindste selv senere til Oluf Engelbrechtsen**); men om dette ogsaa er sandt, saa er det dog vist, at Kong

*) Det søndenf. Raad til Erkeb. dat. Oslo die b. Egidii ($\frac{1}{9}$) 1535. — Bisperne Mogens og Hans, Provsten, Gude Galde og Claus Bilde til Samme, Oslo s. Dag; dog kun beseglet af de tre Prælater, saa at de to Riddere vel ikke have været tilstede, endskjøndt Brevet er udfærdiget ogsaa i deres Navn. — Hans Reff til Erkeb., Oslo in crast. s. Egidii ($\frac{2}{9}$) 1535; alle Originaler med Segl i det norske Rigsarchiv, Münchenske Saml.

**) Hans Reff og M. Krabbe til Erkeb., dat. ex Asloya feria secunda in octavis Martini ($\frac{15}{11}$) 1535; Orig. i norske Rigsarchiv. Deri hedder det blandt Andet: — "der han (Hr. Jens Olsen) kom hid, havde vi tilforn samdrægtelig, og Hr. Vincentius besynderlig, med alsomstørste hans Flid forskrevet ned til Danmark til nogle alles vores Venner, at de fremdeles skulde give vor naadigste unge Herre tilkjende, at Eders Naade samdrægtelig med os og flere Rigens Raad have velvilligen indtraadt at ville holde og have høib. Fyrste Hert. Christian til Herre og Konge her i Norge, og at samme vore Venner skulde sige Hans Naade, at Eders Naade vilde imidlertid handle Eders Stift Hans Naade tilhaande."

Christian ikke modtog nogen saadan Meddelelse, at han kunde ansee sig bunden imod Erkebiskoppen og de andre norske Rigsraader paa samme Maade, som de ved disse private Meddelelser gjennem Slægt og Venner havde bundet sig imod ham. Han har ingen umiddelbar Erklæring modtaget fra Erkebiskoppen og de Nordenfjeldske, — han har jo ikke engang faaet deres Svar paa hans Skrivelse af 16de Februar 1535; og de Søndenfjeldskes Erklæring af 5te Mai, som endnu ikke var efterfulgt af noget norsk Valgbrev, end sige af et Hyldingsbrev, overbragt af Rigsraadets Udsending med Forpligtelse for Modtageren til at stadfæste Rigets Friheder, om han modtog Kronen paa disse Betingelser, lod ham endnu aldeles fri Haand ligeoverfor det norske Rigsraad, navnlig Erkebiskoppen, medens disse efter Brevene i Mai og September ikke længer uden Ordbrud havde noget frit Valg. Og et Spørgsmaal bliver det tillige, om Kongen virkelig har modtaget en i det mindste halvofficiel Meddelelse om Erkebiskoppens nølende Eftergivenhed fra de søndenfjeldske Rigsraader; thi disse sendte deres Breve med Vincents Lunges Svend, der af sin Herre fik Befaling til formelig at sværte og bagtale Erkebiskoppen hos Kongen, saa at det neppe kan kaldes en ganske uretfærdig Mistanke, at han ogsaa har skullet undertrykke hvad der kunde tjene til Erkebiskoppens Anbefaling. Der gaaer overhovedet i hele Sommeren 1535, ved Siden af Underhandlingerne imellem Oslo og Trondhjem om Kongevalget, ivrige Forhandlinger af Biskop Hans Reff for at mægle imellem Oluf Engelbrechtsen og Vincents Lunge, — Forhandlinger, der vise os, hvor vel Biskoppen af Oslo indsaae det Fordærvelige i hine to Mænds Fjendskab, og hvor spændt dog Forholdet imellem dem vedblev at være indtil det ulykkelige Møde i Trondhjem ved Aarsskiftet. Vincents Lunges bittre Harme over Erkebiskoppens Adfærd i Niels Lykkes Sag havde vel tabt sig noget, da Svogeren var bleven fangen og stillet for Retten.

Men snart kom der nye Anledninger til Spænding. Da Christoffer Trondsen var i Oslo, reiste der sig ved et Gjæstebud hos Vincents Lunge en heftig Strid imellem denne og ham, hvor der faldt haarde og fornærmelige Ord om Erkebiskoppen selv, som man seer af Biskop Hans Reffs og Morten Krabbes ivrige Bestræbelser baade for at forlige de Stridende og for at fremstille Trætten fra den mindst ugunstige Side for Erkebiskoppen*). Biskop Hanses Angst for en ny Strid imellem Erkebiskoppen og Hr. Vincentius, hans Frygt for denne, hans Følelse af en saadan Strids ulykkelige Følger for alle Parter, ja for Riget selv, fremlyser af hver Linie i de Breve, han i denne Anledning skrev til Erkebiskoppen; og hvor lidet ærligt de forsonlige Yttringer, Vincents Lunge endelig lod sig fravriste ved hans ivrige Mægling, i Virkeligheden vare mente, sees allerbedst af en endnu bevaret Instruction af 4de September**), som Lunges Svend fik med, da han sendtes til Danmark. Deri paalægger hans Herre ham at indstille sig for Kongen, bringe Hr. Vincentses ydmyge Hilsen, overgive hans Brev,

*) Efter de ovenfor S. 75 i Anmærkningen anførte Breve. — Om Striden just er gaaet saa vidt, som det siges i Blandede Bidrag til Oplysning af Fædrelandets Historie i det 16de Aarhundrede (Suhms Nye Saml. 3, 271), at Vincents Lunge gav Christoffer Trondsen et Ørefigen, faaer staae ved sit Værd. Disse Bidrag, der udentvivl skyldes Anders Sørensen Vedel, indeholde adskilligt Anekdotagtigt.

**) I det norske Rigsarch. Münchenske Samling findes blandt Erkebiskoppens Papirer: Instrux som min Tjener Lasse Skonning skal have med sig neder til Danmark Anno domini Mdxxx (sic. l. 1535) Løverdagen post decollationem Joannis evangelistæ, hvilken baade Haanden og Indholdet viser er af Vincents Lunge selv; Dagen maa naturligviis være feilskreven for decol. baptistæ (4de September). Papiret bærer kjendelige Spor af at have været brugt af Svenden. I Erkebiskoppens Haand maa det være kommet ved Katastrophen i Trondhjem.

og da, naar Kongen sperger, om han ikke har andre Hverv, hemmeligen at sige ham følgende Ord: min Herre har befalet mig hemmelig at give Eders Majestæt tilkjende, hvorledes at Erkebiskoppen i Trondhjem endnu ikke har samtykt Eders Naade for Konge i Norge, men at det er ham imod af Hjerte, Hu og Sind, at Eders Naade skal der i Landet Konge vorde. Rigets Raad søndenfjelds har tidt og ofte skrevet ham til om hans Samtykke paa Eders Naades Vegne, og min Herre tilbød sig gjerne at ville være deres Sendebud ned til Eders Naades kongelige Majestæt; men den Erkebiskop har Dag for Dag, Tid for Tid, Stund for Stund forhalet dem og intet alvorligt Svar villet give fra sig. Den Tid Efterretningen om Slaget i Fyen kom til Trondhjem, var den saaledes forvendt, at der i Trondhjem overlydt sagdes, at Greven af Oldenborg havde vundet Slaget. Da gik det kosteligt til; en halv Tønde tydsk Øl blev oplagt i Borgestuen og gamle Kong Christierns Skaal drukket underhaanden: "Du faaer et godt Aar, det er Christian Fyenboes Skaal". — Der havde for længe siden været Afsendinge fra Riget nede hos Eders Naades kongelige Majestæt, havde ikke Erkebiskoppen forvoldt Opsættelse. Min Herre handler endnu idelig med Bud og Brev, at Erkebiskoppen skal gaae Eders Naade tilhaande; og nu, da jeg drog fra ham, havde han forelagt denne en bestemt Tid, saa at om han det da ikke gjorde, vilde min Herre med de andre gode Herrer i Rigets Raad søndenfjelds være fortænkte paa, særskilt for sig at sende Eders kongelige Majestæt Bud. Bergenhuus, Erkebiskoppen og alt Nordlandet holde endnu mellem "To og Syv" og ere ikke Eders Naade haandgangne, undtagen Vardøhuus Slot og de Lehn, som min Herre har, de ere indtingede under Eders Naades Vold og Magt. Item bad min Herre fremdeles sige Eders Naade, at dersom Eders Naade vilde give ham et aabent beseglet Befalingsbrev, lydende at indtage og forhandle Eders Naade

tilhaande Bergenhuus Slot med alle Nordlande paa hvad Maade han bedst kunde, enten ved Magt, Underhandling eller anden Lempe, med et aabent Brev til den menige Almue nordenfjelds, da vilde han med Guds Hjælp gjøre det Bedste, saa det skulde ingen Nød have".

Af de sidste Ord seer man, at Vincents Lunge endnu nærede den gamle Begjærlighed efter Bergenhuus, og at han ikke skyede at sætte Slotsherren, den fangne Eske Bilde, og hans troe Mænd paa Slottet i et slet Lys hos Kongen, for hvem han allerede i Mai havde beklaget sig over, at der var negtet ham Adgang til Bergenhuus blot fordi han var Hans kongelige Majestæt hengiven og Lybekkerne imod. Heller ikke forsømte han at stille sin egen Hengivenhed for Kongen, sin Vigtighed som den, der havde Norges Krone i sin Haand, i ligesaa klart Lys som sine Modstanderes Ondskab*). At han skulde have givet sin Svend en anden Befaling, efterat Erkebiskoppens Brev af 10de September var ankommet, er ikke bekjendt; og det kan ikke betvivles, at Svenden har havt Instructionen af 4de September med sig; det er ogsaa umiskjendeligt af Kong Christians Svar af 18de October, at hvad Vincents Lunge og hans Svend have sagt Kongen om Erkebiskoppen ikke kan have været til dennes Fordeel. Men Erkebiskoppen lod han forsikkre, at hvis det norske Rigsraad betroede ham Gesandtskabet til Kong Christian med Valg- og Hyldingsbrev, vilde han tale alt Godt om Erkebiskoppen og ikke gaae over til Rigets Anliggender, førend han havde faaet al Ugunst formildet og alle Knuder løste, som endnu vedligeholdt Spændingen imellem Kongen og nogle danske Rigsraader paa den ene, Erbebiskoppen

*) Saaledes i et Brev til den udvalgte Konge af Danmark Hertug Christian, dat. Aggershuus Philippi & Jacobidag (1/5) 1535, Orig. paa Papir med Besegling, i det danske Geheimearchiv.

paa den anden Side. Disse Forsikkringer gik igjennem Biskoppen af Oslo, der vedblivende gjorde sig al Umage for at hindre et Brud imellem de to Modstandere, og som idelig formanede Erkebiskoppen til at lukke sit Øre for Vincents Lunges Bagtalere og saavel for sin egen som for Rigets Skyld holde trygt Venskab med denne. Ja han lod endog Erkebiskoppen forstaae, at det kunde være passende at gjøre Hr. Vincents til Rigets Hovmester*), hvilken Post ikke havde været besat siden Hr. Niels Henrichsens Død. Og da Vincents Lunge klagede over, at Erkebiskoppen havde brudt Forliget af 1532, idet han ikkun havde erlagt et Hundrede af de 1000 Vaag Fisk, han i Aaret 1535 skulde betale Hr. Vincents, saa gik Hans Reff og Morten Krabbe i Borgen for Forligets nøiagtige Overholdelse, hvorimod de af Lunge modtoge en bestemt Forsikkring om, at han vilde aflægge alt Fjendskab imod Erkebiskoppen og være hans troe Talsmand hos Kongen**).

Oluf Engelbrechtsen takkede Hans Reff for disse Bestræbelser og udtalte sig overhovedet saa fredeligt og velvilligt i de Breve af 7de og 8de December 1535***), hvori han besvarede Skrivelserne fra Oslo, at man kunde blive

---

*) Biskop Hans Reffs Brev til Erkeb. af 2den Septbr. citeret ovenfor S. 77 Anm.

**) Hr. Jens Olsen til Erkebiskoppen, d. d. Oslo, feria secunda proxima post Martini ($\frac{15}{11}$) 1535; saaledes ogsaa de andre Breve fra Oslo til Samme af samme Dag; alle i det norske Rigsarchiv, Münchenske Samling.

***) Erkebiskop Oluf til Biskop Hans Reff, d. d. ex curia nostra archiepiscopali Nidrosiensi, in profesto conceptionis Mariæ ($\frac{7}{12}$) 1535. Samme til Provsten Morten Krabbe; Samme til Begge i Forening, af samme Tid og Sted; Samme til det norske Rigsraad søndenfjelds, ex Nidrosia die concept Mariæ virg. ($\frac{8}{12}$) 1535; de tre første Originaler med udvend. Forsegling, det fjerde maaskee Udkast eller Afskrift, i det norske Rigsarchiv, Münchenske Samling.

uvis om hans sande Mening, var ikke hans dobbelte Spil andenstedsfra bekjendt. Han havde den 23de November 1535 modtaget Keiser Carl den Femtes Skrivelse fra Barcelona af 10de April og Pfalzgrev Frederiks fra Heidelberg af 26de August 1535, om hvilke vi strax skulle meddele nærmere Underretning. Vel kan man af hans Yttringer til sin Kannik i Oslo*) ikke med Bestemthed erkjende det Indtryk, disse mægtige Herrers smigrende Opfordringer

*) I et udateret Originalbrev til Hr. Jens Olsen, med udvendig Forsegling, hvilket med Sikkerhed kan henføres til Slutningen af 1535 og rimeligviis er sendt med de ovenfor anførte Breve til de Søndenfjeldske af 7de og 8de December 1535, siger Erkebiskoppen: "— Maa I vide, kjære Hr. Jens, at nu in die Sancti Clementis (d. e. $\frac{23}{11}$) kom Vor Tjener Ambrosius hjem med vor Boyert af Holland, og førte han Os, for Eder at sige, Keiserlig Majestæts Brev, udskrevet i Hispanien quinta Aprilis; og er Meningen deraf, at H. keis. Majestæt haver givet sin Frænde Fredericus, Pfalzgreven til Rhin, Dorotheam sin Søsterdatter, Kong Christierns ældste Datter, og vil derfor hjælpe fornævnte sin Frænde til de Riger, som høib. Fyrste Kong Christiern havde etc. finaliter, talis est sensus. Af Pfalzgrevens Brev sende Vi Eder unam copiam, og den forvarer Os per ignem. Mester Henrik skrev Os og til af Amsterdam, at Dronning Maria førte Kong Christierns Datter Dorotheam med stor Stads af burgundiske Hoffet og til Köln, og der vare da forsamlede med Pfalzgreven Churfyrsterne og mange Andre. Og skrev han ogsaa, at alle Hansestæder undtagen Danzig vare paany forbundne og gjorde alle Eet med Pfalzgreven, Hertug Albrecht og Grev Christoffer, og at Markgrev Joachim var død og hans Sønner havde hentet deres Moder fra Land Meissen hjem igjen, og ville indtræde med Pfalzgreven mod Holsten og Danmark. "Nota, at Pfalzgrevens Brev var skrevet i en hans Stad ved Rhinen 26de August. Thii kan Icke meyre vare foruentendis end nu" (der har aldrig været mere Grund til at vente store Ting, end nu?). "Homo proponit, Deus autem disponit". — Om Keiserens og Pfalzgrevens Breve see Hvitfeld Chr. III. Bl. Yvers. ff. Hos Hvitfeld er Keiserens Brev dat. 10de April.

gjorde paa hans Sind; men til Pfalzgreven maa han dog have udtalt sig saaledes, at denne med Vished regnede ham blandt sine Mænd og forlod sig paa hans Bistand til at bringe Norge over paa hans Side, ligesom det ogsaa er ubestrideligt, at han enten sidst i 1535 eller først i det følgende Aar har forlangt Tropper af ham*). Det er ikke nok til at frikjende ham for Tvetungethed, at i hans norske Brevvexling intet Spor findes til Forbindelse med Pfalzgreven paa samme Tid som han til de Søndenfjeldske talte og handlede som Kong Christian den Tredies Mand; thi der er i hele Brevvexlingen imellem Oslo og Trondhjem noget Mistænkeligt, Noget, der røber Frygt for, at Brevene kunne komme i de urette Hænder. Fra begge Sider skrives undertiden dobbelte Breve: hvad Hans Reff skriver saaledes, at Vincents Lunge skal kunne faae det at see, er i en noget anden Tone, end Brevene til Erkebiskoppen selv; der yttres nu og da Frygt for at udtale sig fuldstændigt; der klages af de Søndenfjeldske over at Christoffer Trondsen har brudt deres Breve til Erkebiskoppen. Hvad er naturligere, end at en lignende Frygt har gjort sig gjældende i Trondhjem. Der er da det i Brevvexlingen mellem de ledende Nordmænd indbyrdes, der svækker Haabet om at finde i deres Breve det fulde og uforbeholdne Udtryk af deres Tanker.

Naar Erkebiskoppen nu i December 1535 tilbagesendte Udkastet til Hyldingsbrevet uden at lade det udfærdige i bindende Form, idet han henviste til, at Kanniken havde hans Fuldmagt og Sigil, og idet han tiltraadte de Søndenfjeldskes Skridt, saa kan dette kun forstaaes som et nyt Forsøg paa at undgaae personlig Deltagelse i bindende Forpligtelser og derved bevirke en ny Udsættelse, i Haab om at Keiserens Forhold til det nordiske Anliggende snart vilde klare sig. Som Sagerne stode i Slutningen af 1535,

*) Lanz, Staatspapiere p. 184. Altmeyer, histoire des rélations p. 571.

maatte Alt komme an paa at vinde Tid; da var der dog rimelig Udsigt til, at Keiserens Magt vilde skaffe Christian den Andens Parti den endelige Seier og kaste Lutheriets Forkæmper, Christian den Tredie, tilbage fra den øieblikkelige Overmagt, Seirene i Danmark havde lagt i hans Haand.

Havde Kong Christian den Tredies norske Tilhængere i Rigsraadet kjendt eller gjennemskuet Erkebiskoppens Forbindelse med det burgundiske Hof, da havde de ganske vist ikke givet sig i hans Vold ved Trondhjemsreisen, som senere skal omtales. Men selv uden nogen bestemt Kundskab derom maatte hans Adfærd forekomme Kongen og hans Tilhængere som en nølende Luren efter Begivenhedernes Gang. Hans uendelige Tergiversationer kunde ikke være tilfældige; og trods alle hans smukke Ord var det dog alene hans Renitents, der havde forvoldt, at Aaret 1535 gik til Ende uden at nogen bindende Akt om Christian den Tredies af ham selv tiltraadte. Valg var udfærdiget, saa at Alt i Norge endnu stod svævende og usikkert ved Aarets Slutning.

Tredie Afsnit.

Nederlandenes Stilling til den danske Sag i Foraaret og Sommeren 1534. Det østerrigske Huses Planer. Pfalzgreve Frederik ægter Christian den Andens Datter. Hansadag i Lybek 1535. Frugtesløs Mægling. Det lybske Krigsparties Fald; dog loves Kjøbenhavn Undsætning.

Vende vi os fra Norge til Nederlandene, maae vi optage Fortællingens Traad fra Foraaret 1534, dengang da Holstenernes Forbindelse med det burgundiske Hof havde tilveiebragt en Forandring i Lybeks Stilling og svækket dets Indflydelse i Danmark. Navnlig kunde Hollænderne være tilfredse med den Seier, deres Politik havde vundet i Norden: de havde lykkeligen afvendt Følgerne af deres Forbindelse med Kong Christian den Anden, de havde faaet Danmark og Holsten adskilte fra de vendiske Stæder, og dog tillige opnaaet i det mindste en factisk Vaabenhvile i deres Krig mod Lybek. Alt dette havde de vundet ved at drage de keiserlige Nederlandes Fælledsregering, det burgundiske Hof, ind i Stridighederne som Hovedpart og bevæge den til at tage Hollands Sag som sin Sag. Men Frugten af disse diplomatiske Seire truede med at gaae tabt ved Lybekkernes Angreb paa Holsten og Danmark i Foraaret og Sommeren 1534; thi bleve disse Herrer over Kjøbenhavn og Øresund, var det let at forudsige, at det vilde see misligere ud end nogensinde før med den frie Fart paa Østersøen. Derfor sendte de hollandske Stænder ved den første Efterretning

om Grev Christoffers og Lybekkernes Landgang i Sjælland deres Advocat Aert v. d. Goes til Hoffet i Brüssel for at formaae Dronning-Regentinden til at modarbeide Lybekkerne ved et Gesandtskab; paa den anden Side var det dem høist magtpaaliggende, at Nederlandene, navnlig Holland, nu ikke indvikledes i en ny Krig i Norden, der atter maatte afbryde Handelens rolige Gang.*)

Men attraaede Hollænderne alene Bevarelse af Neutraliteten, saa havde Danmark og Holsten god Grund og god Ret til at forlange af det burgundiske Hof den Hjælp imod Lybekkerne, der var dem lovet i Genterforbundet.**) Vi finde derfor ogsaa, at Hertug Christian af Holsten allerede den 15de Mai 1534, altsaa strax saasnart han havde modtaget Lybekkernes truende Skrivelse af 13de Mai***), henvendte sig til Regentinden, der dog først modtog hans Brev, efterat hun allerede den 27de Mai 1534 havde afsendt et Gesandtskab, bestaaende af Don Jørgen af Østerrig, Biskop af Brixen, Raaderne Gerhard Mülart og Ludwig von Helwigen, samt Sekretæren Jørgen d'Espleghen, der skulde bivaane det til St. Hansdag 1534 berammede Kongevalg i Danmark. Dengang var Regentinden i Overeensstemmelse med Hollændernes Ønsker aldeles stemt for at understøtte en af de holstenske Brødres Valg; og det saa meget mere som det burgundiske Hofs Agent i Nordtydskland, Stefan Hopfensteiner, allerede i Januar 1534 havde fra Lybek underrettet hende om, at Kong Frants af Frankerig søgte at knytte Forbindelser i Danmark for at lede Valget enten paa sig eller paa sin Svoger, Kongen af Navarra. Maaskee kan Dronningen ogsaa have havt Nys om Kong Henrik den Ottendes Forbindelser i Lybek; men i ethvert Fald maatte

*) Aert v. d. Goes, anf. St. S. 422–423; 441.
**) See 1ste Deel, S. 123 ff.
***) 1ste Deel, S. 166.

Frankerigs Indblanding være hende foruroligende nok til at drage hende over paa Holstens Side; derfor havde hun ogsaa endnu før det egentlige Gesandtskab sendt sin Sekretær Hans Kreuthener til Hertug Christian, baade for at advare ham imod Fremmedes Anslag paa den danske Krone og for at forsikkre ham om, at Keiseren kun vilde vide denne paa en af Kong Frederiks Sønners Hoved. Det burgundiske Hof kunde imidlertid ikke kjende Lybekkernes og Grev Christoffers Angreb paa Holsten og Danmark dengang Hans Kreuthener, ja ikke engang da Gesandtskabet afgik fra Nederlandene; men da dette ankom til Buxtehude, modtog det Efterretninger om Krigen i Holsten, der bevægede det til at standse Reisen, indtil nærmere Befaling indløb fra Hoffet. Dronningen indskrænkede sig da for det Første til baade umiddelbart og gjennem Gesandtskabet at underrette Hertug Christian om, at 6000 Carolusgylden for det første Aar af den ham ifølge Gentertraktaten tilkommende Pension laae rede til Udbetaling i Amsterdam. Og da Hertugen i Skrivelser af 25de og 28de Juni 1534 forlangte yderligere Bistand, ligesom ogsaa det danske Rigsraad ved Rigets Herold Franciskus af Medina fordrede den traktatmæssige Hjælp, forviklede hele Sagen sig saaledes, at hun tabte det sikkre Overblik over Stillingen. Hertil kom uden Tvivl, at hun omtrent ved den Tid, da Gesandtskabet opholdt sig i det Bremenske, maa have faaet Underretning om nye Planer af hendes Brødre, der nødvendiggjorde en fuldstændig Forandring i den østerrigske Politik i Norden, saa at et nederlandsk Gesandtskab nu ikke kunde optræde i Kjøbenhavn til Fordel for Holstenerne, selv om ikke Lybekkernes og Grev Christoffers Tog til Sjælland havde gjort Valgherredagen umulig. Gesandtskabet blev derfor først opholdt i Buxtehude og Osterholt omtrent i tre Uger, og vendte tilsidst i Slutningen af Juni derfra tilbage til Nederlandene. Men for at undersøge Tingenes virkelige Stilling og om

muligt drage Fordeel af Hertug Christians første Held imod Lybekkerne, sendte Regentinden kort derefter Gerhard Mulart alene til Hertugen for enten at mægle en Fred eller formaae ham til at befæste det erobrede Travemünde saaledes, at det kunde blive en Tømme paa Lybekkernes Overmod, i hvilket Tilfælde Hoffet vilde lønne en Besætning i Pladsen. Tillige skulde Mulart lade Hertugen vide, at Regentinden af Hensyn til hans Stilling havde anviist til Udbetaling ogsaa det andet Aars Pension. Disse Penge, i Alt 12000 Carolusgylden, har Hertug Christian ogsaa virkelig oppebaaret, men ikke modtaget nogen videre Hjælp fra det burgundiske Hof; og i Instructionen for Gerhard Mulart af 17de Juli 1534 er der ikke mere Tale om Kongevalget i Danmark, hvilket finder sin Forklaring i hine østerrigske Planer, som vi strax skulle omtale nærmere. Maaskee var dette den virkelige Grund til, at G. Mulart under Paaskud af Krigen i Holsten ikke gik længer end til Bremerföhrde og derfra tilskrev Hertugen; thi derved undgik han jo mundtlige Forklaringer angaaende Hans Kreutheners smukke Ord og Løfter. Omtrent samtidigt med G. Mulart sendte Hoffet en Dr. Tucher til det danske Rigsraad for at bringe Svar paa, eller rettere Udflugter i Anledning af Fordringen, om den traktatmæssige Hjælp. Han skulde vel ikke ligefrem negte denne; men naar Regentinden ikke var vis paa at kunne overvælde Lybekkerne ved en forenet dansk, svensk og nederlandsk Flaade, vilde hun ikke ved at sende Danmark de i Genterforbundet betingede Krigsskibe udsætte disse for at falde i Fjendens Hænder, eller give Lybekkerne, med hvem Hamborgerstilstanden vel var sluttet i Fasten 1534, men ikke var bleven ratificeret*), et Paaskud til at kaste sig over de hollandske Handelsskibe. Det er tillige af en særskilt

*) See 1ste Deel, S. 145 ff., 157.

Instruction for Dr. Tucher indlysende, at for det burgundiske Hof var den uhindrede Fart gjennem Sund og Belt Hovedsagen, ihvor det gik med Striden om den danske Krone; derfor fik han Forholdsregler ogsaa for det Tilfælde, at enten den fangne Konge selv eller maaskee Grev Christoffer kom til Magten i Danmark. Iøvrigt er Dr. Tucher sikkert ligesaa lidt kommen til Kjøbenhavn som Gerh. Mulart til Holsten; thi han maa i alt Fald underveis have erfaret Stadens Overgang til Grev Christoffer og Hertug Christians Forbindelse med den jydsk-fyenske Adel. Men saa lidet det burgundiske Hof udrettede ved disse Gesandtskaber paa en Tid, hvor nye Begivenheder hvert Øieblik forandrede Situationen, saa vel tjene disse frugtesløse Bestræbelser til at vise dets Tanker i det Tidspunkt, da det endnu betragtede Nordens Anliggender alene med nederlandske Øine.*)

Foraaret 1534 var en mislig Tid for det østerrigske Huses Magt i Tydskland. Keiser Carl opholdt sig i Spanien; hans Broder, den romerske Konge Ferdinand, havde vel som Konge af Bøhmen og Ungarn lagt Grundvolden til den nuværende østerrigske Keiserstat, men var dog kun i Besiddelse af den mindre Deel af Ungarn, medens Osmannerne havde tilrevet sig den større og truede med at bemægtige sig det Øvrige; ja det tydske Østerrig selv havde allerede to Gange seet den frygtelige Soliman indenfor sine Grændser. De tydske Protestanter vare ikke alene Habsburgernes naturlige Modstandere; men Landgreven af Hessen fravristede dem just i dette Foraar Würtemberg, end ikke

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 7. 8. 9. S. 16 ff. Altmeyer, hist. des rélations, p. 556. Kong Christian den Tredies Skrift af 1543 imod den nederlandske Regering, i den danske Oversættelse af Krags Annaler, 2den Deel, S. 133 ff., navnl. S. 137; jfr. Cragii Annales, Libr. 1, p. 37. Lanz's Staatspapiere Nr. XXVIII, S. 139, Nr. XXX, S. 143; Nr. XXXI, S. 150.

de geistlige Fyrster i det vestlige Tydskland viste nogen Varme for Kong Ferdinands Sag, og Hertug Vilhelm af Baiern betragtede hans romerske Kongekrone med Misundelse, fordi han mente, at den passede bedre paa et baiersk end paa et østerrigsk Hoved. Det pfalziske Huus var snart den eneste Magt i Overtydskland, til hvilket Ferdinand kunde slutte sig, og selv dettes Hengivenhed stod han ifærd med at tabe, fordi han og hans Broder havde behandlet dets personlig betydeligste Medlem med Uskjønsomhed og Tilsidesættelse. Under disse Omstændigheder blev det en Hovedopgave for Kong Ferdinands Politik at fjerne Grunden til Pfalzernes Misfornøielse og knytte dette Huses Interesse fast til Habsburgernes. Det var Pfalzgrev Frederik, paa hvem han kastede sit Blik.

De pfalziske Lande, som i det Væsentlige omfattede omtrent hvad der nu hedder Rhinbaiern, den nordlige Deel af Storhertugdømmet Baden og den nordostlige af Kongeriget Baierns Hovedland, beherskedes af den ældre wittelsbachske Linie. Den ældste Broder, den barnløse og da allerede aldrende Ludvig, var som Churfyrste Familiens Overhoved; af hans otte Brødre er det den fjerde, Frederik, som her kommer i Betragtning; thi den næstældste Broder var Biskop i Freising, og den tredie døde allerede før Faderen, men havde efterladt sig to Sønner, Otto Henrik og Philip. Dengang var Arvefølgen i denne Slægt endnu ikke fastere bestemt, end at Frederik, der levede i bedste Forstaaelse med sin Broder Churfyrsten og under ham førte Regeringen i Øvrepfalz, betragtede sig som nærmere til at succedere i Churværdigheden og i Herredømmet over Hovedmassen af de pfalsiske Lande, end den ældre afdøde Broders Sønner.

Pfalzgreve Frederik er født den 9de December 1483 og blev i sit 18de Aar sat til Keiser Maximilians Søn Hertug Philip af Burgundien, der som den spanske Johannes

Gemal og Fader til Keiser Carl den Femte og hans Søskende blev Stifteren af det habsburgske Huses Magt i dets to Hovedlinier Spanien og Østerrig. Fra den Tid stod Frederik i en vel ikke uafbrudt, men dog nær Forbindelse med den mægtige Slægt ogsaa efter Philips tidlige Død. Imidlertid skiltes han dog som Uven fra den unge Carl, da denne 1516 forlod Nederlandene for at overtage Regeringen i Spanien; en Kjærlighedsforstaaelse mellem Frederik og Carls ældste Søster Eleonora bragte det stolte habsburgske Blod i Bevægelse og truede med at gjennemkrydse det burgundiske Hofs Politik, der havde bestemt Prindsessen til Brud for den gamle Kong Emanuel af Portugal. Frederik forlod Nederlandene og drog til sin Broder i Pfalz; men snart søgte Carl atter hans Venskab, da han behøvede hans Bistand til at vinde den romerske Keiserkrone efter Maximilians Død 1519. Frederik rakte ham ogsaa villigen Haanden og bidrog ikke lidet til hans Valg; det forstaaer sig, at da Churfyrsterne sendte ham med Budskab om Valget til Madrid, stod han atter høit i den unge Keisers Gunst, som dog ikke bragte ham de Fordele, han havde ventet. Hans Ønske om at blive Vicekonge i Neapel blev ikke opfyldt, hvorimod han med Carls Broder fik Sæde i den Regering, der skulde styre Tydskland i Keiserens Fraværelse. Saaledes kom han til at tage virksom Deel i de Begivenheder, der da bevægede Tydskland; men som en yngere Fyrstesøn uden anden Landbesiddelse end den, hans ældre Broder overlod ham som Statholder, var det saameget mere hans Ønske at forskaffe sig Rigdom og Magt ved et anseeligt Ægteskab, som han i ungdommeligt Letsind havde paadraget sig en betydelig Gjæld. Derfor søgte han at gjenknytte den gamle Forstaaelse med Eleonora, da hun i Aaret 1521 blev Enke efter Kong Emanuel; men hun havde nu slaaet sig den flygtige Ungdomstilbøielighed af Hovedet. Imidlertid var det naturligt, at Frederik fastholdt Ønsket om en nærmere Forbindelse

med det østerrigske Huus; og de store Tjenester, han og hans Brodersøn fik Leilighed til at vise det, gave ham et velgrundet Krav paa dets Taknemlighed. De østerrigske Brødres Svoger, Kong Ludvig af Ungarn og Bøhmen, tilsatte Livet i Kampen mod Osmannerne ved Mohacz 1526; hans Enkedronning Maria vendte tilbage til Broderens Hof, og Ferdinand fik nu Leilighed til at paasætte sig Bøhmens og Ungarns Kroner. Heraf Krig imellem Østerrig og Osmannerne. Tydskland selv saae sig angrebet af Soliman, og Riget besluttede Krig. Pfalzgreve Frederik valgtes til Anfører for Rigshæren, som han ledede saa vel, at da Wien tillige heltemodigen forsvaredes af hans Brodersøn Philip, maatte Soliman med stort Tab og uforrettet Sag trække sig tilbage. Det var vel ikke altfor dristigt, at Frederik nu kastede sine Øine paa den unge Enkedronning som en passende Brud, og Brødrene afviste ikke ligefrem hans Frieri; men dog saae han ogsaa denne Gang sit Haab skuffet, da Marias Utilbøielighed til at indtræde i et nyt Ægteskab var uovervindelig og sagtens heller ikke blev meget levende bekæmpet af Brødrene. Keiseren foreslog ham nu at ægte Markgreven af Montferrats ældste Datter for med hende at komme i Besiddelse af den nys afdøde Faders Lande; og da hun pludselig døde, blev vel den yngere Søster bragt i Forslag, men hun ægtede kort efter Hertugen af Mantua. Pfalzgrev Frederik var nu allerede en Mand paa henved de Halvtreds; og dog kunde han ikke opgive Tanken om at gjøre sin Lykke ved at tjene Keiseren og hans Broder. Han understøttede dem derfor saavel paa Rigsdagen i Augsborg 1530, som i Churfyrsternes Forsamling i Köln, hvor han bidrog ikke lidet til at Ferdinand, trods Sachsens Modsigelse, valgtes til romersk Konge. Navnlig var det ham, der overvandt Churfyrsten af Kölns Modstand ved i Forbindelse med Cardinalen af Lüttich at paatage sig en Caution for Opfyldelsen af Keiserens gyldne Løfter. Men endnu kom Lønnen ikke. Ferdinand

foreslog ham vel at ægte den polske Konge Sigismunds Datter; men da der ikke var sikker Udsigt til en betydelig Medgift, lod Pfalzgreven selv Sagen falde. Nu kom den anden store Tyrkekrig i Aaret 1532, hvor Riget rask og kraftigt reiste en herlig Hær, hvis Anførsel atter betroedes Frederik, som førte den ikke mindre heldigt og hæderligt end den forrige Gang, og ved at befrie Østerrig fra Osmannernes talløse Skarer lagde en ny Vægt til sit Krav paa Keiserens og hans Broders virksomme Taknemlighed. Man kan derfor ikke undre sig over, at da Keiseren end ikke indfriede hans Caution til Churfyrsten af Köln, langt mindre forskaffede ham nogen virkelig Løn for de mange og store Tjenester, maatte Carls Forsikkringer om sin Naade, ved Afskeden i Wien efter det seirrige Felttog mod Tyrkerne, klinge som haanende Ironi i Pfalzgrevens Øre. I Følelsen af den Uret og Utaknemlighed, der vistes imod den Mand, der trofastere end nogen anden tydsk Fyrste havde staaet ved Habsburgernes Side, fløi ham bittre Ord af Munden; og skjøndt Keiseren forsikkrede, at før skulde han sælge sin egen Kjole, før hans kjære Pfalzgreve skulde for hans Skyld komme i Forlegenhed, saa skiltes dog Frederik høist misfornøiet og mismodig fra ham. Nu tænkte Pfalzgreven virkelig paa at vende sig bort fra Østerrigerne for at søge sin Lykke andensteds; han kastede sit Blik mod Frankerig, hvor Kong Frants havde faaet Nys om hans hidtilværende uheldige Frierier og nu søgte at drage denne anseete Rigsfyrste over til sin Side ved at love ham, at vilde han søge sig en Brud i hans Land, skulde Kongen understøtte hans Bestræbelser enten hos Isabella af Navarra eller en anden af de høie franske Damer. Underhandlinger dreves ogsaa derom i Aarene 1532 og 1533; men som om Pfalzgreven var af Skjæbnen udseet til et Exempel paa en uheldig Frier, lykkedes det ham heller ikke at faae nogen fransk Brud, endskjøndt det lader til, at Kong Frants, hvem en saa

navnkundig tydsk Fyrste maatte være en velkommen Slægtning og Allieret, virkelig vilde Frederik vel.*)

Denne Frederiks Tilnærmelse til Frankerig foruroligede dog Habsburgerne, og da de politiske Forhold, som allerede paaviist, i Begyndelsen af 1534 gjorde det pfalziske Huses Venskab nødvendigt for Kong Ferdinand, besluttede han nu for Alvor at tilfredsstille Frederik. Den danske og norske Throne var ledig; at ingen Konge valgtes paa Herredagen 1533 vakte mere end een tydsk Fyrstes Begjærlighed; men hvad laa vel nærmere, end at de østerrigske Brødre fattede Tanken om at gjøre deres Søsters Børns formeente Ret til de nordiske Riger gjældende? Deres næstældste Søster, den ædle Isabella, Christian den Andens Dronning, efterlod ved sin tidlige Død 1526 en Søn og to Døttre, der forbleve hos deres burgundiske Slægtninge, medens deres Fader gik sin Skjæbne imøde. Sønnen døde allerede i sit femtende Aar 1532; af Døttrene gav deres Morbroder Keiseren af reent politiske Grunde den yngste, Christina, i hendes tolvte Aar til den sidste Mand af Huset Sforza, Hertug Frants af Mailand, der allerede nærmede sig Gravens Rand; den ældre Søster Dorothea, født i Kjøbenhavn den 10de November 1520, levede hos sin Tante Dronning-Regentinden i Nederlandene. Det var denne trettenaarige Pige, der skulde blive Baandet imellem det østerrigske Huus og det pfalziske; kunde man da tillige skaffe Frederik de nordiske Kroner som Medgift, var han ikke alene forsørget paa en glimrende Maade, men Norden bragt i en Afhængighed af

*) Efter Annalium de vita et rebus gestis illustr. principis Friderici II, electoris palatini, libri XIV, autore Huberto Thoma Leodio, ejusdem consiliario. Francoforti 1624; Libr. II-X. Om Pfalzgreve Frederiks Andeel i Keiser Carls Valg findes flere nye Oplysninger i Mignet's une élection à l'empire en 1519 (Revue des deux mondes 1854, 2 livraison (15 Janvier) p. 209 ff.

Habsburgerne, der passede fortræffeligt saavel til de keiserlige Nederlandes Handelsinteresser som til Østerrigs Stilling imod de tydske Protestanter, paa hvem Danmark og Norge, naar de fulgte den østerrigske Politik, altid maatte udøve et betydeligt Tryk. — Kong Ferdinand skred rask til Udførelsen af denne Plan; det kostede ham nogen Møie at bevæge den misfornøiede Pfalzgreve til et Besøg i Prag, hvor han aabenbarede ham, at Keiseren havde besluttet at lønne hans troe Tjenester med at forskaffe ham Danmarks Throne og da give ham sin Søsterdatter tilægte. Man mærker ikke, at de 37 Aar, Brudgommen talte flere end Bruden, har voldt Betænkeligheder; men Frederik havde prøvet for meget af Verden til nu lettelig at lade sig blænde af glimrende Udsigter. Han afviste vel ikke Kong Ferdinands Forslag, men forbeholdt sin Broder Churfyrstens Samtykke, uden hvilket han Intet vilde foretage sig.*) Hvad der har gjort Frederik og hans Broder betænkelige ved dette Ægteskab, uagtet Svogerskabet jo i alle Maader var anseeligt nok og en betydelig Medgift kunde ventes, har uden Tvivl netop været dets Forbindelse med Planen paa Danmarks Throne. Ja, lod den sig vinde ved Underhandlinger og Gesandtskaber, eller vilde og kunde Keiseren med sin Magt erobre Danmark og da række Frederik dets Krone som Brudegave, da havde Pfalzerne sikkert Intet havt imod Ægteskabet. Men skulde Frederik med sin Broders Hjælp sætte Dorotheas Fordringer igjennem, da var det let at indsee, at Planens Udførelse maatte styrte ham endnu dybere i Gjæld, bringe ham og hans Broder i farlige Forviklinger med de Fyrster, som understøttede Holstenerne, og, hvad der rimeligviis har gjort det stærkeste Indtryk paa Frederik, berøve ham Udsigten til den pfalziske Churværdighed ved Broderens Afgang. Fjernede han sig selv i længere Tid fra

*) Hubert, anf. St. 10 Bog, S. 187 ff.

Pfalz, vilde rimeligviis hans ældre Broders Søn gribe Leiligheden til at gjøre sin Ret gjældende. Pfalzgreven udtalte selv senere Frygten for en saadan Tingenes Vending som Grund til, at han ønskede Forlig med Christian den Tredie*) det var da meget naturligt, at han kun nødigt og med store Betænkeligheder gik ind paa Kong Ferdinands Planer. Imidlertid, denne Gang lød Forslaget saa alvorligt og Ægteskabet havde saa meget Tillokkende i andre Henseender, at han og hans Broder dog endelig bestemte sig til at modtage det. Det aftaltes da med Kong Ferdinand, at begge de pfalziske Brødre skulde sende Gesandter til Hamborg, hvor Ferdinand vilde lade sit Sendebud møde dem, og hvorfra de da i Forbindelse med et anseeligt keiserligt Gesandtskab skulde virke for Frederiks Valg til Danmarks Konge ved den forestaaende Valgherredag.

Det kan ikke have været senere end engang i Mai 1534, at Kong Ferdinand meddelte sin Broder Keiseren denne Plan og Aftale; og upaatvivleligt har han til samme Tid underrettet sin Søster Regentinden i Nederlandene om Sagens Stilling. Dette antage vi har været den sande Grund til, at det fra Bryssel sidst i Mai afsendte Gesandtskab standsedes i Buxtehude og opholdtes der i saa paafaldende lang Tid; thi det gik paa ingen Maade an, at lade dem med den Instrux, hvormed de vare afsendte, optræde paa Valgherredagen i Kjøbenhavn, dersom Keiseren billigede Broderens Planer. Krigen i Holsten, som Hoffet og Gesandterne toge til Paaskud for det lange Ophold i det Bremenske, kunde jo ikke have hindret dem i at gaae til Hamborg og, om fornødent, over Vismar eller Rostok til Kjøbenhavn. Imidlertid sendte Churfyrst Ludvig og Pfalzgrev Frederik efter Aftale med Kong Ferdinand Wolf v. Thurn og Sekretæren Hübert Thomas, den Samme der

*) Aktstykker til Grevefeiden I, Nr. 293, S. 548.

senere skrev Pfalzgrevens Historie, i Juni 1534 til Hamborg, hvor de dog fik Efterretning om Krigen og hverken forefandt keiserlige eller kongelige Gesandter, altsaa Intet kunde foretage sig. Tilsidst fik de vel Underretning om, at Kong Ferdinands Gesandt var kommen til Lauenborg, hvorfra heller ikke han turde vove sig videre frem; men da det lovede keiserlige Gesandtskab udeblev, var der intet Andet for de Øvrige at gjøre, end at vende tilbage med uforrettet Sag hver til sin Herre. Kong Ferdinand blev meget fortørnet paa Gesandterne, da han vel kunde forudsee, hvad der ogsaa virkelig skete, at de pfalziske Brødre vilde troe sig ligefrem skuffede af ham og Keiseren, altsaa nu vende sig med afgjort Uvillie bort fra dem, og det netop i det Øieblik, da de meer end nogensinde trængte til en Støtte i Overtydskland imod den seierrige Landgreve af Hessen. For Øieblikket var den knyttede Traad brudt*).

Keiser Carl havde ikke kunnet forhindre denne uheldige Vending, da han var for langt borte til at gribe ind i rette Øieblik; imidlertid fik han dog Pfalzerne fastholdte og atter overtalte til at gaae ind paa Ægteskabsplanen. Han havde ganske billiget sin Broders Forslag og fra Avila i Spanien sendt sin høitbetroede Agent Johannes Vesalius til Nederlandene og Tydskland med flere Hverv, deriblandt ogsaa det at underhandle nærmere med Pfalzgreverne. Det er den samme Johannes Vesalius, som Kong Christian den Anden gjorde til Erkebiskop i Lund efter Didrik Slaghæk, og som fulgte Kongen i hans Landflygtighed, hvor han ved at bruges i Underhandlinger imellem ham og det burgundiske Hof kom i Forbindelse med dette og snart gik ganske over i Keiserens Tjeneste. Vesalius overbragte nu i Juni 1534 Regentinden Keiserens Beslutning om den danske Sag og deres Søsterdatters Ægteskab, men med Undtagelse af

*) Hubert, anf. St. S. 191 ff.

Dronningen selv fandt han i Nederlandene kun en lidet gunstig Stemning for Pfalzgreven, da man hellere saae en af de holstenske Hertuger paa Danmarks Throne; ogsaa fik han Underretning om, at Gesandtskabet vendte tilbage fra Buxtehude uden at have sat sig i Forbindelse med de pfalziske og kongelige Sendebud, saa at den hele Plan i Øieblikket var forstyrret. Fra Brüssel gik Vesalius til Tydskland hvor han den 13de Juli 1534 i Heidelberg traf Churfyrsten af Pfalz meget opbragt, da v. Thurn og Hubert netop i disse Dage vare komne tilbage fra Hamborg med uforrettet Sag. Ikke uden Møie fik Vesalius ham overtydet om, at Keiseren ingenlunde havde villet drive Gjæk med Pfalzgreven, men tværtimod mente det fuldkommen alvorligt og stod i den Formening, at det forenede Gesandtskab nu var i Underhandling med de Danske. Fra Heidelberg opsøgte han Pfalzgrev Frederik, hvem han naturligviis fandt ligesaa fortørnet som Broderen, og ligesaa vanskelig at overtyde om de habsburgske Brødres ærlige Mening. Dog lykkedes det ham endelig nogenlunde, saa at Vesalius fik den brudte Traad knyttet i Prag, hvor han sidst i Juli traf Kong Ferdinand, som nu atter henvendte sig til Pfalzerne, og endelig formaaede dem til endnu engang at sende den churfyrstelige Cantsler til Prag for at optage Underhandlingerne paany. Man fastholdt begge Planer, at forskaffe Pfalzgreven Danmarks Krone og give ham Dorothea tilægte; men Vesalius erklærede tillige, at Keiseren under alle Omstændigheder vilde det Sidste*). Thi Pfalzgreven var det fornemlig om Ægteskabet, Medgiften og Svogerskabet at gjøre. Da man saaledes atter var bleven enig i Tydskland sidst i October eller først i November 1534, sendtes den

*) Lanz's Correspondenz des Kaisers Karl V. Nr. 375, 2. D. S. 100 ff., jfr. C. H. Kalkar, Aktst. henhørende til Danmarks Historie i Reformationstiden Nr. XLV, S. 87.

troe og utrættelige Hubert til Brüssel og Madrid for at forvisse sig om Keiserens Villie og foreløbigen aftale Medgiftens og Udstyrets Størrelse. Han kom tilbage til Neumarkt i Øvrepfalz, Pfalzgrev Frederiks sædvanlige Residents, den sidste Dag i Aaret 1534*), imedens en Hr. de Marnol fra Spanien bragte Hertugen Frants af Mailand og hans unge Gemalinde Efterretning om Søsterens, Dorotheas, forestaaende Ægteskab, samt tillige ved Forestillinger om den Sikkerhed imod Frankrigs Angreb, Mailand vilde vinde ved det pfalziske Huses nærmere Forbindelse med det habsburgske, søgte at formaae Hertugen til at overtage de Summer, Ægteskabet udkrævede. Men Hertug Frants elskede sine Skatte for høit til at han vilde lette Keiseren Byrden, og Marnol maatte forsaavidt med uforrettet Sag gaae til Heidelberg, hvor da nærmere Aftale om Ægteskabscontracten blev truffen**), saa at der nu kun manglede, at Pfalzgreven formelig begjærede Prindsessens Haand af Keiseren. Frederik bestemte sig da til personlig at gjøre Keiser Carl sin Opvartning og reiste over Brüssel gjennem Frankrig til Spanien; i Paasken 1535 traf han Keiseren i Saragossa, paa Veien til Barcellona, hvor Spaniens og Italiens Krigere og Skibe samledes til det store Tog, Carl da stod i Begreb med at aabne imod Tunis for at tilintetgjøre Barbarossas Sørøverrede og sprænge de christne Fangers Lænker. Alt Fornødent blev nu rask afgjort imellem Keiseren og Pfalzgreven, der ved Afreisen fra Barcelona i April 1535 tillige medbragte keiserlige Skrivelser til de betydeligste Store i Danmark og Norge, saavelsom Befaling til det burgundiske Hof om at virke for Pfalzgrevens Valg ved et anseeligt Gesandtskab. Tilbagereisen gjennem Frankerig gik temmelig

---

*) Hubert anf. St. S. 194.

**) Lanz's Staatspapiere Nr. XXXV, S. 166 ff., jfr. Correspondenz Karl V. Nr. 394, 2. D. S. 161.

langsomt, deels fordi Pfalzgreven var upasselig, deels fordi Kong Frants, der ønskede at forestille den navnkundige Feltherre sin nydannede Legion af normannisk Fodfolk, fastholdt ham nogle Dage i Rouen. Endelig feiredes Trolovelsen imellem den 51aarige Frederik og den 14aarige Dorothea i Slotscapellet i Brüssel den 18de Mai 1535. Nu vilde Regentinden, at Pfalzgreven skulde uden Ophold kraftigen gribe den danske Sag an, hvortil ogsaa Hubert tilskyndede ham; men Andre raadede ham til nu først at høitideligholde sit Bilager i Heidelberg, hvilket ogsaa hans Broder Churfyrsten ønskede; og dette Raad blev fulgt*). Det er indlysende, at havde Pfalzgreven i Mai 1535 kunnet og villet optræde i Danmark med en nogenlunde tilstrækkelig Krigsmagt, understøttet af en nederlandsk Flaade, medens Lykken endnu ikke havde erklæret sig for nogen af de kæmpende Parter, og da Grev Christoffer, som vi skulle see, var af Misfornøielse med Hertug Albrecht og Lybekkerne tilbøielig til at kaste sig i Burgundernes Arme, kunde han have givet Striden i Danmark en ganske anden Vending end den, som den snart tog; men han manglede baade Evnen og Villien til at bringe en Hær paa Benene med egne Midler, og Keiseren vilde nok virke for ham ved Skrivelser og Sendebud, men ingenlunde kaste sig ind i en nordisk Krig paa samme Tid, som den afrikanske krævede store Anstrengelser og Forholdet til Frankrig var usikkert. Pfalzgreven har endnu i October 1535 bestemt erklæret Hertug Albrecht af Meklenborg og Grev Christoffer, der op-

*) Hubert S. 194 ff. Om de keiserlige Skrivelser til Norden og den Befaling til Hoffet om Gesandtskabet, som Pfalzgreven fik med fra Barcelona, jfr. Hvitfeld Chr. III. Bl. Yvers. og Cragii Annales p. 81 med Huberts Betænkning til Keiser Carl hos Lanz, Staatspap. S. 183, og Uddrag af Dron. Marias Beretning til Samme i Correspondenz Keiser Carl V. Nr. 402, 2. D. S. 180.

fordrede ham til virksom Deltagelse i Krigen, at om han skulde indlade sig dybere i Sagen end hidtil, beroede paa hvad Keiseren vilde og besluttede*). Og da Keiseren var tilstrækkelig beskjæftiget i Afrika, skete der fra Pfalzgrevens Side endnu i Sommeren og Høsten 1535 intet Alvorligt for at gjennemføre hans formente Ret til de nordiske Kroner. Derimod holdt han i Heidelberg sit Bryllup med store Festligheder i September 1535. Disse femten Maaneder, der saaledes vare hengaaede med Indledningen til Pfalzgrevens Optræden, havde været af uberegnelig Vigtighed for Christian den Tredie, der imidlertid bragte hele Danmark med Undtagelse af tre Stæder og nogle Borge i sin Magt.

Vi have ført Læseren saa langt bort fra Danmarks Grændser deels for at give ham det Indblik i Pfalzgrevens og Keiserens virkelige Forhold til den danske Sag, og i deres indbyrdes Stilling, uden hvilket han ikke vil kunne forstaae Begivenhedernes Gang; men deels ogsaa for at gjøre det ret anskueligt, hvor vanskeligt det var for det østerrigske Huus med dets tre Hoveder at komme til Beslutning og til Handling. Medens man skriver og reiser frem og tilbage imellem Wien, Heidelberg, Neumarkt, Brüssel og Madrid, forandrer Situationen sig saaledes, at det Aftalte ikke mere passer; ved Planernes Udførelse gribe ikke alle Hjul og Takker saaledes ind, som det var beregnet, og Maaneder hengaae inden Misforstaaelser hæves og Forviklinger udredes. Det Følgende vil endnu mere vise, hvor følgerige disse Forhold ere blevne for Nordens Historie i Grevefeidens Tid.

Det østerrigske Huses og Pfalzgrevens Indblanding maatte gjøre de i Krigen ikke deltagende Hansestæder ængstelige, især de iblandt disse, der tillige havde sluttet

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 77, S. 159.

sig til Reformationens Sag. Hertil kommer, at de forfærdelige Udskeielser af Gjendøberne i Münster ikke kunde andet end bane Reactionen Veien selv i de Stæder, der havde taget Deel i den nordtydske Borgerstands Bevægelse, og i Forbindelse med Münsters Fald den 23de Juni 1535 vække Bekymring for Fyrsternes Optræden imod de frie Stæder, hvilken Gjendøbernes Adfærd havde forskaffet baade et retfærdiggjørende Paaskud og et fast Sammenhold. Stæderne kunde maaskee staae Fare for at tabe ikke alene Alt hvad de havde vundet ved Reformationen, men endog den Frihed, eller de Friheder, hvoraf de tidligere vare i Besiddelse. Det har snarest været det Sidste i Forbindelse med Ønsket om at faae Ende paa den Handelen og Samfærdselen forstyrrende Krig, der i Mai 1535 bragte Hamborg og Lüneborg til at gjentage deres Mæglingsforsøg; thi Frygten for Keiseren og Pfalzgreven har vel ikke kunnet virke før dennes Trolovelse den 18de Mai 1535. De to nævnte Stæder formaaede da baade Lybek og Kong Christian den Tredie til et Fredsmøde, hvilket i Juni 1535 aabnedes i Hamborg og derpaa forlagdes, den 18de som det synes, til Reinfeld Kloster i Holsten, hvor Kongen personlig indfandt sig. Men Intet udrettedes. Efter Kongens senere Yttringer var det Lybekkernes Paastaaenhed, der gjorde Mødet frugtesløst; Wullenwever mente, at Christian fremfor Alt vilde afnøde Lybekkerne en Anerkjendelse af hans Kongeværdighed, var det endog blot over Halvøen, i det Haab da med Tiden at kunne vinde det øvrige Danmark. Men uden Tvivl har ingen af Parterne endnu været bøiet nok ved Modpartens Held til at give efter for den anden; og Efterretningen om de fyenske Seire, der ikke strax brød Magthavernes Mod i Lybek, maatte gjøre Kongen endnu mere uvillig til at give efter for Modstandere, han nu havde god Udsigt til at kunne tvinge ved Vaabenmagt. Man skiltes da uden Forlig, og Kongen ilede til Fyen, som disse Underhandlinger havde til

Fyenboernes Skade altfor længe afholdt ham fra at besøge efter Slagene ved Øxnebjerg og i Svendborg Sund*).

Dog lode Hamborg og Lüneborg ikke deres Bestræbelser falde; men det maatte blive dem indlysende, at ene besad de ikke Indflydelse nok til at paalægge begge Parter Maadehold, og at Lybek overhovedet ikke vilde indrømme Christian Riget, saalænge Wullenwever endnu besad nogen Magt i Staden. At fjerne ham og bevæge Lybek til større Eftergivenhed lod sig imidlertid maaskee nu efter de fyenske Nederlag snarere gjøre. Dette Haab, og Pfalzgrevens Trolovelse, der ikke længe kan være bleven en Hemmelighed, har det vistnok været, der drev dem til nye Mæglingsforsøg i den Hensigt at hjælpe Christian paa Danmarks Throne, som nu enten han eller Pfalzgreven maatte bestige. Hamborg foranledigede derfor en Forsamling af et betydeligt Antal Hansestæder, hvor denne og andre magtpaaliggende Sager skulde afgjøres.

Denne Hansadag aabnedes i Lüneborg den 10de Juli 1535. Foruden Hamborg, Lüneborg og Lybek mødte Bremen, Deventer, Zwolle, Kampen, Rostok, Danzig, Riga, Köln, Brunsvig, Hildesheim og Magdeborg, formodentlig ogsaa Wismar og Stralsund, hvorom dog ingen bestemte Efterretninger foreligge os: saa anseelig en Forsamling, som Forbundet ikke længe havde afholdt, og som vel berettigede til Haabet om betydelige Resultater. Ogsaa fra Landgreven af Hessen, maaskee tillige fra Kong Christian selv, havde Sendebud indfundet sig; thi Kongen havde samtykt i Fredsmæglingen, fordi man havde forsikkret ham, at Lybekkerne nu vare villige til at gaae ind paa endelige Underhandlinger ogsaa uden Hertug Albrechts, Grev Christoffers og de danske Stæders Del-

*) Aktst. til Grevef. 1. Saml. Nr. 218, S. 405; Nr. 226, S. 420; Nr. 232, S. 427; Nr. 247, S. 447 ff.

tagelse. Landgrevens Gesandter traadte først for Stæderne og forlangte, at de skulde erkjende Christian for Konge; men inden Stæderne kom til nogen Beslutning herom, indfandt sig fra Lybek Borgermester Gotthard v. Høvelen og Stadens Syndicus Dr. Johan Oldendorp for at bevæge dem til at forlægge Forsamlingen til Lybek, hvilket ogsaa indrømmedes. I Lybek fortsattes nu Forhandlingerne fra den 24de eller 25de Juli saaledes, at Stæderne, og navnlig Hamborg, Bremen og Danzig, trængte paa, at Lybekkerne skulde give efter for Landgrevens Fordring samt underkaste sig det fra Rigskammerretten udstedte Executorialmandat, af 7de Juni 1535, der, efterat Processen imod de nye Magthavere i Lybek nu var fremmet indtil Dom, paabød dem at efterkomme det tidligere keiserlige Mandat inden sex Uger og tre Dage, samt inden en ligesaa lang Frist indsende Anmeldelse om at Mandatet var efterkommet; hvis ikke, vilde selve Achtserklæringen udgaae over Staden og de Ulydige. Wullenwever havde allerede inden Hansadagens Forlæggelse til Lybek forudseet, at disse Fordringer vilde fremkomme. "Forsamlingen i Lüneborg", siger han i et Brev til den meklenborgske Hertug Henrik af 15de eller 22de Juli 1535, "er mest anstillet af den Grund, at man vil hjælpe Holsteneren til Riget og igjen bringe de forløbne Munke med andre Emigranter og Afsatte tilbage til Stæderne i deres forrige Stillinger, saa at af Fleerheden tænkes der kun lidet paa det almindelige Bedste; og hvad de ikke selv kunne udrette saaledes, det ville de udrette ved et foregivet keiserligt Mandat*), hvilket Enden paa Forhandlingerne vel skal udvise". At han da modarbeidede disse Bestræbelser, forstaaer sig af sig selv; men han var ikke længer mægtig nok til ligefrem at drive dem tilbage. Det var der-

*) "ein gestoffert keiserlick mandat". Aktst. til Grevef. I, S. 437.

for en ganske klog Vending, hans indtil da tro Tilhænger Johan Oldendorp, sikkert efter Aftale med Wullenwever, gav Forhandlingerne ved den Erklæring i Lybeks Navn, at Staden ikke selv var Hoveddeltager i Krigen, men kun Greve Christoffers og de danske Stænders Hjælper og Tilhænger; thi fik man dette anerkjendt, kunde Intet sluttes uden at de Beleirede droges med ind i Underhandlingerne, og da var der god Udsigt til, at disse ogsaa denne Gang vilde blive ganske frugtesløse. Men saaledes bortfaldt rigtignok den Forudsætning, under hvilken Kong Christian den Tredie overhovedet var gaaet ind paa denne nye Mægling. Hamborgs og Lüneborgs Deputerede knyttede imidlertid Underhandlinger med Kongens hjemmeladte holstenske Raader; den 25de Juli havde de en Sammenkomst med disse i Oldeslo, hvor Holstenerne gave deres Minde til, at de to Stæder maatte tage et Udskud af Hanseaterne, nemlig de sex Stæder Köln, Danzig, Bremen, Magdeborg, Brunsvig og Hildesheim, med sig som Deltagere i Mæglingen. Den næste Dag mødte nu disse med Hamborg og Lüneborg, saavelsom med Lybeks Syndicus Dr. Oldendorp, ligeledes i Oldeslo, hvor Dr. Ditlev Reventlow, Wolfgang Uttenhof, Hr. Mogens Munk, Henrik og Godske Rantzau indfandt sig paa Kongens og Rigets Vegne*). Brunsvigs Syndicus Dr. Levin v. Emden talte i

*) I en Afskrift af et Vidnesbyrd for Hr. Eske Bilde fra Raadet i Lybek, dat. Lybek, Fredag efter Allehelgensd. 1535 (5te Nvbr.), hedder det — "binnen Oldeszlo inn Iegenwerdigkeit der hochwordigenn, wordigen, Gestrengen vnnd Erenntfestenn Herrn Detleuj reuentlowen, der kerken tho Lübeck Electus, Wulffgangen utenhouer Cencelere, Magnus munckenn, ritter hinreck rantzowen tho Oldenborg, vnnd Goszick rantzowenn tho Segebergen, Amptlude, als des Rickes rades tho Dennemarckenn, ock der Fürsten thome Sleszwick vnd holstein vorordentenn Rheden" — Kbhnske Saml. Fasc. 8.

de mæglende Stæders Navn, Wolfgang Uttenhof i de kongelige Raaders; men da Oldendorp fastholdt, at Lybek ikke førte Krigen som Hovedmagt i eget Navn, men kun som de Andres Adhærent, kom man efter et Par Dages Underhandlinger og gjensidige Beskyldninger ikke videre, end at Lybek gav et skriftligt Indlæg med de Fordringer, af hvis Opfyldelse deres Samtykke til Christians Thronbestigelse betingedes. Lybek fordrede

At den fangne Konge skulde sættes paa fri Fod, i det mindste saa længe Underhandlingerne varede;

at Modstanderne skulde træffe en Overeenskomst med og tilfredsstille Hertug Albrecht for den Bistand, han havde ydet Principalerne i Krigen og Lybekkerne i deres Understøttelse til disse;

at man skulde erstatte Grev Christoffer og de danske Stænder — hvormed mentes de af Lybekkerne som det danske Riges Stænder betragtede to Stæder Kjøbenhavn og Malmø — alle deres Omkostninger, og give de Sidste Sikkerhed mod al Forfølgelse, for at Lybek enten kunde overtale dem til Fred eller faae Grund til at forlade dem;

at alle Lybeks og de andre Hansestæders Privilegier i Kongerigerne, gamle og nye, skulde bekræftes, og Sikkerhed stilles for deres Opretholdelse;

at Lybek og dets Bundsforvandte skulde have alle Krigsomkostninger erstattede eller i Mangel deraf Sikkerhed for hvad de danske Stænder havde lovet Lybek;

Kongen af Sverrig skulde formaaes til at holde alle Privilegier samt restituere Grev Johan af Hojas Arvinger og Hr. Bernd v. Melen; vilde han ikke det, skulde Christian forlade ham og ikke yde ham nogen Bistand;

endelig skulde Holstenerne lade den i Freden af 18de November 1534 betingede Voldgiftskjendelse med Krigsomkostningerne for Lybekkernes Anfald paa Holsten falde og udrede alle Renter, der tilkom enten geistlige Stiftelser eller

Borgere i Lybek af udlaante Kapitaler eller Pantegods i Holsten.

Naar disse ovenangivne og desuden andre Betingelser, hvilke man forbeholdt sig nærmere at specificere, vare holdte Lybekkerne og deres Bundsforvandte, d. e. naar Alt dette var udført, vilde Lybekkerne lade Holstenerne komme uhindret til Regeringen i Kongeriget.

Man begriber lettelig, at de fleste og vigtigste af disse Fordringer ikke kunde besvares af de kongelige Raader med Andet end et mere eller mindre ubetinget Afslag, hvilket ogsaa skete; og saaledes kunde Krigspartiet i Lybek vel haabe at faae ogsaa dette Mæglingsforslag gjort frugtesløst. Wullenwever ansaae sig stærk nok til at faae Lybek til at fastholde i det mindste Standpunktet, saa at han, i det han tilsendte Hertug Henrik af Meklenborg disse Artikler med Holstenernes Svar, beroligede ham tillige med den Forsikkring, at Intet skulde blive sluttet angaaende dem uden Hertugens og hans Broders Vidende og Villie. Men det forstaaer sig, at Nødvendigheden af Wullenwevers og Krigspartiets Fald da ogsaa maatte blive Hanseaterne saa meget mere indlysende.

Mæglerne vendte nu tilbage til Lybek, ikke for at afbryde Underhandlingerne, men for at overlægge begge Parters Fordringer i Hanseaternes egen Forsamling og søge en Udvei, om en saadan endnu kunde findes. Den 31te Juli og 1ste August 1535 forhandledes hine Artikler paa Hansadagen; om Lybekkerne der have fastholdt dem alle, vide vi ikke, men den Fordring, at om Christian den Tredie skulde komme til Regeringen ad Underhandlingernes Vei, maatte han bekræfte alle baade gamle og nye Privilegier, lode de i det mindste ikke falde; og de synes ved Holstenernes Afslag at have faaet ny Styrke til at hævde Paastanden om, at Fred ikke kunde sluttes uden de Beleiredes Deltagelse, saa at Mæglerne beqvemmede sig til, i et nyt

Møde med Holstenerne den 1ste August i Reinfeld Kloster, at tale for dette Forlangende og anmode om Kongens Samtykke til, at Lybekkerne sendte en Skrivelse desangaaende til de i Kjøbenhavn Beleirede. De kongelige Raader henstillede dette til deres Herre, der nu laa med Hæren for Kjøbenhavn, og tilraadede ham at gaae ind paa dette Ønske; ligesom de sex mæglende Stæder skriftlig bade ham om at lade deres og Lybekkernes Bud og Brev komme ind i den beleirede Stad, idet de tilføiede, at de havde gjennemseet Lybekkernes Brev, og forsikkrede, at deri ikke indeholdtes noget for ham Farligt.

Men Kong Christian var af andre Tanker, end hans holstenske Raader, og har vel i den endnu friske Seiersfølelse troet sig stærk nok til at tvinge de beleirede Stæder uden at underkaste sig de byrdefulde og ydmygende Betingelser for en Fred med Lybekkerne. Fra Leiren for Kjøbenhavn svarede han derfor den 12te August 1535 de sex mæglende Stæders Gesandter i Lybek, at saa meget han end paaskjønnede deres Bestræbelser, troede han dog ikke at burde opfylde deres Anmodning eller lade Bud og Brev komme ind i Kjøbenhavn; han havde i de tidligere Underhandlinger gjort altfor mange Erfaringer til at betvivle, at naar Lybekkerne nu tværtimod det Tilsagn, hvormed han var bleven bevæget til at gaae ind paa dette Mæglingsforsøg, forlangte de Beleiredes Deltagelse i Underhandlingerne som Hovedpart, saa skete det kun i den Hensigt at vinde Tid og holde ham hen, medens de traf yderligere Foranstaltninger til Krigens Fortsættelse, eller vel endog benyttede de Beleiredes Gesandter til at knytte nye Forbindelser og drage endnu Flere ind i Krigen. Uagtet dette Afslag vilde han dog gjerne samtykke i at Mæglerne fortsatte Underhandlingerne, hvorom han havde givet sine holstenske Raader fornøden Befaling. Hvad iøvrigt de mæglende Stæders egen Handel og Skibsfart angik, hvorom de ved

samme Leilighed havde tilskrevet ham, da var han villig til at tilstede dem uhindret Fart og Handel, naar de blot ikke understøttede hans Fjender. Han havde givet sine og sine Bundsforvandtes Krydsere de dertil sigtende Ordrer og truffet Anstalt til, at de anholdte neutrale Skibe bleve frigivne igjen.

Inden dette følgerige Afslag ankom til Lybek, var man paa Hansadagen ivrigt sysselsat med de andre Gjenstande for Mødet, navnlig med Besvarelsen af de Spørgsmaal, Kammerrettens Executorialmandat foranledigede. Den 9de August synes disse Forhandlinger at være begyndte i Hanseaternes Forsamling; og den følgende Dag holdt to Borgermestere, formodentligt Wullenwever og Taskemaker, et Møde med de 164 Udskudsborgere i Lybek, hvis Collegium altsaa ikke kan have været egentlig ophævet ved Borgerconcordatet af 12te November 1534*), om ogsaa det ikke har været sammenkaldt førend nu i August 1535, da Talen var om Fortolkningen af Executorialmandatet, altsaa om hiint Collegiums Tilværelse; thi Kammerretten vidste heller ikke af, at det var ophævet tidligere, og havde forlangt, at dette nu skulde skee og Borgerudskuddet aflægge Regnskab. I Udskuddets Forsamling gjorde forskjellige Anskuelser om Mandatets Fortolkning sig gjældende; Nogle mente, at 10 eller 11 Medlemmer af Raadet, altsaa rimeligviis alle Nyraadsherrerne, maatte udtræde af Raadet, medens Andre ikke ansaae dette for nødvendigt, da de Nye jo vare valgte af Raadet selv, ikke af Folket, deres Indtrædelse i Raadet altsaa ikke var revolutionær. En tredie Mening ansaae det for tilstrækkeligt, at Niels Brømse atter indtog sin Plads i Raadet, medens et fjerde Parti endog troede, at Mandatet krævede Ophævelse af alle de nye Religionsindretninger. Da man nu i Hanseaternes Møde den 11te August be-

*) See 1. Deel S. 329 ff.

rettede om denne Meningsforskjel imellem Udskudsborgerne selv, opfordrede man tillige Stædernes Gesandter til at udtale deres Mening om Mandatets Betydning. Herom handledes i de følgende Dage; men heller ikke Stæderne synes at have været enige derom, ihvorvel de alle vare det deri, at Mandatet maatte efterkommes. Et Udskud af Stæderne, bestaaende af Köln, Bremen, Hamborg, Lüneborg og Brunsvig overdroges det at finde Raad; men heller ikke disse udtalte ligefrem hvad der vistnok var Stædernes, i det mindste det langt overveiende Fleertals, egentlige Mening, nemlig at foruden Borgerudskuddets Opløsning skulde Wullenwever med alle de Nye udtræde af Raadet, og Brømse, der opholdt sig i Stadens Nærhed, atter indtræde i sin Plads. Stædernes Udskud indskrænkede sig til at foreslaae Sagen forelagt en almindelig Borgersamling, og at de Raadsherrer, om hvem der tvistedes, skulde for Freds og Enigheds Skyld frivilligt træde tilbage; thi de vægrede sig ved at gjøre det ifølge Mandatet, da de derved vilde stemple sig selv som dem, der paa ulovlig Maade vare komne ind i Raadet. Den 14de August holdtes da ogsaa en almindelig Forsamling af Borgerskabet, der erklærede, at det vilde vide Mandatet efterlevet, dog saaledes, at den evangeliske Lære opretholdtes saavelsom den i Concordatet af 12te November 1534 vedtagne Fred og Forglemmelse; iøvrigt ønskede ogsaa denne Forsamling, at man vilde henvende sig til Hr. Niels Brømse for at spørge om hans Mening angaaende Mandatets Betydning; men naar han atter kom ind i Staden, maatte han forholde sig overeensstemmende med den nu fattede Beslutning. Altsaa bragte Borgerforsamlingen endnu ingen Afgjørelse af Hovedspørgsmaalet, og Stædernes Udskud kom i Hanseaternes Møde tilbage til deres Forslag om de Paagjældendes frivillige Abdication; da reiste Gotthard von Hovelen sig fra den ham engang paanødte Borgermesterplads

og indtog atter sit Sæde blandt de menige Raadsherrer med den Erklæring, at Mandatet angik ogsaa ham, og at han vilde være keiserlig Majestæt lydig, ihvo der saa vilde dadle ham derfor. Wullenwever vilde imidlertid ikke følge dette Exempel; han erklærede sig vistnok villig til ikke alene at fratræde Borgermesterposten, men ogsaa til at forlade Staden, dersom Guds Ære og det almindelige Bedste kunde befordres derved; men han frygtede for, at det ikke vilde bidrage til Fred og Enighed, om de nye Herrer fratraadte og Hr. Nicolaus Brømse kom ind i Raadet igjen. Menigmand vilde ikke tilstede det, man mindedes vel, paa hvilken Maade han var skilt fra Staden, han var ikke afsat, havde heller ikke havt nogen gyldig Grund til at drage bort. Han selv, Wullenwever, havde ikke trængt sig ind i Raadet, derfor vilde han heller ikke nu vige sin Plads med Vanære ifølge Mandatet, som slet ikke talte om de nye Raadsherrer; men krævede det almindelige Bedste det, vilde han nok resignere til en beleilig Tid, hvortil ogsaa de Andre vare villige.

Saavidt vi kunne skjønne af de os foreliggende faa og ufuldstændige Uddrag af Hansadagens Forhandlingsprotokol, og af Yttringer i Wullenwevers og den meklenborgske Hertug Henriks Breve, synes den saa haardt betrængte Borgermester at have støttet Forsvaret for sin og de andre Nyes Plads i Raadet til følgende Tankegang: Det tredie keiserlige Mandat, det af 10de Augst 1532*) er Udgangspunktet for hele Sagen; da dette ikke blev efterlevet, har Keiseren til dets Gjennemførelse ladet Fiskalen anlægge Sag ved Rigskammerretten. Processen er nu ført indtil Dom, der lyder paa Achten over dem, der have siddet Mandatet af 10de August 1532 overhørige; men inden Achten erklæres,

*) See 1. Deel S. 24.

er Kammerrettens Executorialmandat udgaaet i Keiserens Navn, ifølge hvilket Borgerudskuddet og de Hundrede skulle træde tilbage og aflægge Regnskab; om Mandatet gjælder nogen af Raadets Medlemmer, saa kan det i det høieste være de Nye, der vare valgte inden den 10de August 1532, altsaa de tre af de saakaldte Seddelherrer, som da ikke traadte tilbage, hvorimod det ikke kan vedkomme dem, der valgtes efter denne Tid, altsaa ikke de fem Mænd, som kom ind i Raadet den 21de Februar 1533, ligesaalidt som de tre, der valgtes den 8de Marts s. A., især da deres Valg ikke gik for sig under den fra den gamle Skik og Brug afvigende Form, der benyttedes ved Seddelherrernes Valg.

Unegtelig maatte dette Forsvar vanskeliggjøre det umiddelbare Angreb paa Wullenwever, om hvem intet af de keiserlige Mandater udtrykkelig talte, og hvem man hverken kunde bebreide, at han paa utilbørlig Maade havde trængt sig ind i Raadet, eller overhovedet lægge noget andet revolutionært Skridt til Last, end netop det i April 1534*), hvorved Jochim Gerken og de Gamle for en Tid fjernedes fra Raadet; men dette var jo atter gjort om og Forglemmelse af alt det Skete udtrykkelig vedtaget i Borgerconcordatet af 12te November 1534. Ja, vilde Hanseaterne gaae tilbage til Alt hvad der var foretaget i Lybek for den evangeliske Sags Gjennemførelse, saa kunde de vistnok have styrtet Wullenwever, men da ogsaa omstyrtet Alt; thi om Evangeliets Opretholdelse vare Alle i Lybek enige paa nogle ganske enkelte Mænd nær; men dette vilde Hansadagen ikke, thi med Undtagelse af en eller et Par Stæder vare de andre Hanseater ligesaa ivrige for Evangeliet, som Lybek. Hvad Wullenwever havde foretaget sig i Kampen

*) See 1. Deel S. 148 ff.

for dettes Seier, lagde de ham ingenlunde til Last, men fastholdt dog Ønsket om at fjerne ham og Krigspartiet fra Raadet ved Hjælp af det keiserlige Mandat, som de maae have tillagt den Mening, at overhovedet alle de i Borgerudskuddets Tid valgte Raadsherrer skulde fratræde, men med hvis Ord de dog ikke ret kunde komme Wullenwever og hans Tilhængere tillivs. At bruge Magten imod ham var ikke at tænke paa, saa talrigt et Parti han endnu havde blandt Menigmand.

For Wullenwever kom det nu an paa, at hans Tilhængere, de andre Nye, holdt ud med ham, men især derpaa, at han forhindrede den virkelige Achtserklæring; thi kom den, vilde ved den nuværende Stemning i Lybek ingen Fortolkning af Mandatet længer frelse ham. Til den Ende sørgede han for, at de Nyes Procurator ved Kammerretten forsynedes med de fornødne Beviisligheder for at kunne gjøre retslig Indsigelse imod Processens videre Fremme; og tillige benyttede han med megen Klogskab sin politiske Stilling. Han og det Parti, der vilde Krigens kraftige Fortsættelse, og at Kjøbenhavn skulde opretholdes, maatte kunne gjøre Regning paa Understøttelse af dem, hvem dette ogsaa laa paa Hjerte, af Meklenborgerne altsaa, af Pfalzgreven, af Kong Ferdinand, ja af Keiseren selv nærmest igjennem det burgundiske Hof. Wullenwever begav sig derfor med to andre Nyraadsherrer til Hertug Henrik af Meklenborg, med hvem han havde en Sammenkomst den 20de August 1535; og her formaaede han Hertugen til at tilskrive ikke alene Kammerretten om at standse Processen og tilbageholde Achtserklæringen indtil nærmere Oplysning, men ogsaa Pfalzgreven for at vise ham, hvor vigtigt det var netop for ham, at de Nye i Lybek ikke fortrængtes, hvorfor han baade selv og gjennem Keiseren og det burgundiske Hof burde virke paa Kammerretten. Der paafulgte i Virkeligheden heller ingen Achtsdeclaration, hverken imod Lybek

eller imod de Nye i Raadet. Men disse stode ikke saa fast med Wullenwever, som han vel har ventet; thi medens han var fraværende, havde Adskillige, maaskee de Fleste af dem, frivilligen givet efter og frasagt sig Raadsherreværdigheden, saa at Wullenwever ved sin Tilbagekomst stod saagodtsom ene i Raadet mod forbittrede politiske og personlige Fjender. Vel veg han selv desuagtet ikke strax: "han vilde see den, der jagede ham"; men om at hans Tid nu var forbi, kunde han saa meget mindre være i Tvivl, som hans værste og mægtigste Modstander, Hr. Nicolaus Brømse, atter indtog sin gamle Plads i Raadet.

Men førend det kom saavidt, havde man dog sørget for at paalægge den seirende Reaction et Baand, at den ikke i sit lidenskabelige Had skulde omstyrte alle Forandringer eller tage blodig Hevn over de beseirede Modstandere. Et nyt Borgerconcordat var oprettet den 26de August 1535, vedtaget af Raad og Menighed i Lybek, samt medbeseglet af Hanseaternes Gesandter og saaledes paa en Maade stillet under deres Garanti. Det bestemtes deri, at den evangeliske Lære og Kirkeskik skulde opretholdes som den nu var, indtil et almindeligt Kirkemøde kom istand; en ubetinget Forglemmelse af al tilføiet Uret og Fornærmelse tilsikkredes; Raad og Borgerskab enedes om at ende Krigen med Danmark og Sverrig paa den tjenligste Maade, enten ved en Fred eller ved nye krigerske Anstrengelser; da de 64 Mænd og de 100 Borgere havde nedlagt deres Bestilling og Raadet tilmeldt Kammerretten deres Lydighed imod Mandatet, skulde Raadet nu paasee, at det keiserlige Executorialmandat fremdeles skete Fyldest af dem, hvem det endnu maatte vedkomme, for at ikke Staden skulde komme i nogen Fare og Uleilighed; skete dette ikke, maatte de Ulydige selv bære Følgerne. Raadet skulde indtræde i alle sine gamle Rettigheder og skaffe enhver Mand Ret uden Persons Anseelse.

Nu kunde Hr. Nicolaus Bromses Gjenindsættelse ikke længer opsættes; han havde i de sidste Maaneder opholdt sig i Wismar*) eller andre Stæder i Lybeks Nærhed, og nu hentedes han i et høitideligt Optog ind i Staden den 28de August 1535 og indtog den følgende Dag sin Plads i Raadet som første og ordførende Borgermester, idet han dog lod tilføre Protokollen den Erklæring, at han for sin Person var ganske villig til at underkaste sig det keiserlige Mandat, men vilde være undskyldt, om der endnu var Nogen, hvem Mandatet angik, og som ikke havde viist det den tilbørlige Lydighed eller var villig til at gjøre det: — en Protest, der ligesom de tilsvarende Ord i Concordatet tydeligt nok sigtede til Wullenwever og de faa Nye, som maaskee endnu med ham stode fast paa deres Ret. Men med denne Erklæring maatte Brømse for Øieblikket lade sig nøie og iøvrigt endnu i kort Tid taale den forhadte Modstander ved sin Side, indtil det lykkedes ved mindelig Overeenskomst at formaae denne, der jo maatte føle, hvor magtesløs han var i Raadet, især siden dette ved eget Valg i de gamle Former havde den 20de September optaget fem nye Medlemmer, til at træde frivilligt tilbage, imod at man overdrog ham Posten som Befalingsmand i Bergedorf. En formelig Overeenskomst synes at være sluttet herom, hvorved Wullenwever paa sin Side vel har maattet forpligte sig til at lade det gjenoprettede gamle Raad i Ro; men vi kjende ikke denne Overeenskomst selv. Dog var hans Rolle endnu ikke udspillet; og saa besynderligt vendte Tingene sig, at han og Hr. Niels Brømse dog kom til i kort Tid at gaae Haand i Haand i den nordiske Krig, men rigtignok med heelt forskjelligt Sind: Wullenwever fordi alle hans Tanker vare

---

*) Brev fra Niclawes Bromse, Burgemeyster tho Lübeck, til Eske Bilde, dat. thor Wismar, Sonnauendes nha Bonifacii ($\frac{12}{6}$) 1535, i den Kjøbenhavnske Samling, Fasc. 8.

rettede paa at frelse de i Kjøbenhavn Beleirede, Brømse fordi han vistnok meget imod sit Ønske ikke kunde undgaae at gjøre Noget for dem.*)

Thi hvor kjed af Krigen de Gamles Parti allerede var i deres Hjerter, og hvor gjerne de i Grunden lode de Beleirede i Stikken, seer man ret tydeligt af den aabenbare Vrangvillighed, disses Forlangende om kraftig Bistand mødte strax efter Underhandlingerne i Oldeslo og Reinfeld, inden Kong Christian den Tredies Svar paa de mæglende Hansestæders Brev var ankommet. De Beleiredes Sendebud Jochim Bockwold, Cort Finke og Jochim Hochstetter**) kunde længe

*) Om Hansadagen i Lüneborg og Lybek i Juli—August 1535 og om Underhandlingerne i Oldeslo og Reinfeld see Reimar Kock ad an. 1535, 3die Deel S. 502 (605); Becker, Gesch. Lübecks 2, S. 91 ff.; G. Sartorius, Geschichte des Hanseatischen Bundes, 3ter Th. Göttingen 1808, S. 104. — Uddrag af Forhandlingsakterne, som findes i Bremens Archiv, ere meddelte af C. F. Wurm i hans Afhandling: eine deutsche Colonie und deren Abfall, i Adolf Schmidt's Allgemeine Zeitschr. für Geschichte, 6tes Band. Berlin 1846, S. 97 ff. — H. Reckemann lübeckische Chronick, Col. 186, hvor Concordatet af 26de Aug. findes; Herman Bonnus anf. St. Bl. Liiij, vers.; Forhandlingsprotokol over Møderne i Oldeslo og Reinfeld, i det danske Geheimearchiv (uden Titel; den begynder saaledes: Montags nach Jacobi haben die Stedte Hamburg und Luneburgk als vnterhendeler nachfolgende vorgetragen. Den har 55 beskrevne Sider). Lybekkernes Fordringer og de kongelige Raaders Svar findes, foruden i Protokollen og tildeels hos Wurm, i et Bilag til et Brev af 16de August 1535 fra Hert. Henrik af Meklenborg til Pfalzgreven, i det schwerinske Archiv. Aktst. til Grevef., Nr. 239, S. 436; Nr. 240. 242, S. 438. 441; Nr. 249, S. 454.; — 2den Saml. Nr. 56, S. 113; Nr. 57, S. 116; Nr. 59, S. 121; Nr. 61, S. 126. Kong Christian den Tredie til de sex Stæder, dat. Leiren for Kjøbenhavn, 12te Augst 1535. Om Overeenskomsten imellem Raadet og Wullenwever ved dennes Udtrædelse af Raadet see D. Chytræi Saxonia lib. XIV p. 358, sammenh. med Wullenwevers gjentagne Paaberaabelse af Overeenskomsten i hans Proces.

**) See 1ste Deel S. 443.

intet bestemt Svar faae; og da de den 6te August traadte for Raadet med nye Forestillinger, svarede Borgermester Jochim Gerken dem i Raadets Navn, at det hverken havde Penge og Proviant til at undsætte de Beleirede med, eller Skibe og Krigsfolk; desuden vidste man endnu ikke hvad Udfaldet blev af Hansestædernes Mægling. Og da Sendebudene yttrede det Haab, at Raadet i det mindste ikke vilde indlade sig paa Noget, der kunde være de Beleirede skadeligt, fik de det tvære og uhøflige Svar, at hvad det vilde indlade sig paa havde det allerede tilskrevet Hertugen og Greven, saa at Sendebudene ansaae deres Principaler saagodtsom forraadte af Raadet i Lybek, men satte deres Haab til et nærforestaaende Udbrud af den, som de mente, almindelige Forbittrelse hos Menigmand. Ja Raadet var ikke engang ved gjentagne Forestillinger af Hertug Albrecht at formaae til at lønne de 600 Knegte, som endnu vare i Live af de fire Fænniker, Staden havde holdt i Danmark; det lod sig ikke bevæge til videre end til at betale dem den Sold, de allerede havde havt tilgode før Nederlaget i Fyen.

Men nu ankom Kong Christian den Tredies Svar paa de mæglende Stæders Anmodning. Kongens Afslag krænkede Mæglerne: han tog jo ikke engang saameget Hensyn til deres Begjæring, at han vilde tillade deres og Lybekkernes Bud at komme ind i Kjøbenhavn. Dertil kom, at han under 8de August 1535 lod fra Leiren for Kjøbenhavn udgaae et skarpt Stridsskrift imod Lybekkerne, uagtet disse, der havde Nys om dets Udarbeidelse, paa Mødet i Oldeslo erklærede det for ærekrænkende og forlangte det tilbageholdt, hvori de mæglende Steder anmodede Kongen om at give efter. Stæderne trak sig da for Øieblikket tilbage fra Mæglingen, og i Lybek vandt Krigspartiet atter Indflydelse. Wullenwever fortolkede Kongens Afslag som et Forsøg paa at adskille Stæderne, idet han lod dem forstaae, at han følte sig stærk nok til at betvinge de Beleirede ogsaa uden deres

Underhandlinger; og Lybekkerne vilde han kjendelig gjøre bange for at miste alle Privilegier i de nordiske Riger, dersom de ikke sluttede Fred, inden han fik Magt med de Beleirede. Naar Wullenwever udviklede denne Tankegang, bebreidede hans Modstandere i Raadet ham rigtignok, at han overhovedet ikke vilde Fred; men i sig selv var der dog saa meget Sandt i den, at den ikke kunde blive uden Virkning paa den offentlige Mening, saa at selv de seirende Gamle maatte i Overeensstemmelse med det i Borgerconcordatet Vedtagne beqvemme sig til nye Rustninger, siden Fred ikke syntes at kunne erholdes uden altfor ydmygende Betingelser. Selv Brømse gav efter, — hvo kan vide, om han maaskee ikke ogsaa var bunden ved Løfter til det keiserlige Hof, som jo havde taget sig af ham i hans Landflygtighed, og som maaskee har tjent ham godt ved at paaskynde Kammerretsprocessen imod Mandatets Overtrædere i Lybek? Men hvorom Alting er, saa er det vist, at han lod de Beleiredes Sendebud sige deres Principaler, at de skulde være ved godt Mod, da de nu ret snart vilde faae Undsætning fra Lybek. Man begriber lettelig, at denne Vending maatte være Wullenwever meget velkommen, og at han Intet forsømte for at drive paa Udrustningerne, ligesom han ogsaa opmuntrede baade Hertug Henrik og Hertug Albrecht til at trænge af al Magt paa Raadet i Lybek, hvilket disse naturligviis ikke lod sig være sagt forgjæves. Men uagtet det nu vistnok paa en Maade var Raadets Alvor, at gjøre i det mindste Noget for de Beleirede, — saa meget dets Alvor, som det kunde være disse Mænd i denne Sag, — og uagtet Stralsund, Rostok og Wismar erklærede sig villige til ligeledes at udruste deres Skibe, hengik dog endnu to kostbare Maaneder, inden den nye Flaade virkelig gik under Seil. De Beleirede lode imidlertid ikke Sagen blive kold; foruden nye Maningsbreve til Raadet og til alle dem, der kunde udøve nogen Indflydelse paa dens Fremme, lod Hertug

Albrecht sin Broders Cantsler C. v. Scheneich, Jørgen Karlovitz og Wulf Gyler reise om til de fire vendiske Stæder for at paaskynde Rustningerne; fra disse Mænd og fra hans Broder Hertug Henrik berettedes ham da den 8de og 9de October, at om otte til ti Dage vilde en anseelig Flaade, bestaaende af ti store Krigsskibe fra Lybek, tre store og to mindre fra Stralsund, ligesaamange fra Rostok og to fra Wismar, stikke i Søen ledsaget af Proviantskibe for at bringe de Beleirede den saa længselfuldt ventede Undsætning. Stæderne ventede, at de Beleirede ifølge deres gjentagne Løfter vilde holde deres Skibe beredte til at række Flaaden Haanden, naar den kom i Sundet; men de saae sig ikke istand til at opfylde Hertugens Begjæring om at landsætte nogle hundrede Matroser paa Amager for at de Beleirede kunde bringe deres Skibe under Seil*).

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 244, S. 442; 2, Nr. 61, S. 126. — 1, Nr. 249, S. 454; Nr. 250. S. 456; 2, Nr. 62, S. 133; Nr. 65, S. 137; Hertug Albrecht til N. Bremse; til de fire vendiske Stæder; til Wolf Gyler; til Hertug Henrik af Meklenborg; til Lybek; alle dat. Kjøbenhavn den 15te Septbr. 1535, Afskrifter i det storhert. Archiv i Schwerin; jfr. Aktst. til Grf. 2, Nr. 66 og 67, S. 138 ff.

Fjerde Afsnit.

Hertug Albrecht og Greve Christoffer søge Hjælp hos det burgundiske Hof, hos Frankrig og Geldern, og hos England. Markus Meyers Underhandlinger med Kong Henrik den Ottende. Engelske Gesandter i Norden. Wullenwever i Fængsel. Ouelackers Undergang.

Lybek med dets Bundsforvandte var ikke det eneste Sted, hvor de, der i Danmark kæmpede for den fangne Konge, søgte Bistand; ikke at tale om forskjellige tydske Fyrster, hvem Hertug Albrecht forgjæves henvendte sig til, gjorde han og hans Medforbundne sig al Umage for at drage England, Frankrig og Geldern, Keiseren og det burgundiske Hof ind i deres Interesse; ja paa dette sidste havde Grev Christoffer allerede meget tidligt henvendt sit Blik, men fra først af rigtignok mindre for at finde Understøttelse imod Holstenerne og de Svenske, end for at søge en Støtte imod Lybekkerne og Hertug Albrecht. Hvad enten det nu har været strax efterat han ved Dr. Christiern Winters Sendelse blev opmærksom paa den Fare, der kunde true hans personlige Stilling, altsaa i September eller October 1534, eller det var efterat man fra Preussen havde, gjennem Henrik Rosenkrands og dennes gode Venner blandt Grevens Omgivelser, underrettet ham om det ham formeentlig saa farlige og nærgaaende Forbund imellem England og Lybek, — eller det endelig var efter Lybekkerfreden af 14de November s. A. og Lybekkernes nu aabent frem-

trædende Forbindelse med Hertug Albrecht sidst i Aaret*), saa er det vist, at han allerede i Aaret 1534, da han endnu var i Besiddelse af Danmark paa Jylland nær, sendte sin Cantsler Mester Melchior de Germania til det burgundiske Hof for at tilbyde det sin Tjeneste. Dronning-Regentinden gav ikke noget bestemt Svar, men indberettede Sagen til Keiseren og holdt Cantsleren hen indtil videre: det var jo paa den Tid, at der handledes om Pfalzgrevens Ægteskab, men Planen endnu ikke var modnet til Beslutning og Aftale.

Imidlertid toge Sagerne en afgjort ugunstig Vending i Danmark, især for Grev Christoffers personlige Stilling. Nederlaget ved Helsingborg, det fuldstændige Brud med de skaanske og de sjællandsk-fyenske Stormænd, de Indrømmelser, Wullenwever, Greven af Hoja og Joachim v. Jetzen afnødte ham til Fordeel for Hertug Albrecht**), tilskyndede Greven endnu mere til at søge Bistand bag sine hidtilværende Medhjælperes Ryg. Derfor sendte han i Marts og April 1535 flere Mænd ud til Tydskland, navnlig Landsknegtenes Oberst Everhard Ouelacker, en anden Krigsmand Jørgen v. Ravensberg og sin Sekretær Wolf Gyler; og at det var for at skaffe Midler til at opretholde Greven imod den nye Medbeiler, sagde Ouelacker saa høit, at det ogsaa kom Hertug Albrechts egne Folk for Øre, ligesom det ogsaa fremgaaer deraf, at disse Udsendte gik Lybekkerne forbi, saa at Raadet beklagede sig over, at Grevens Sendebud droge igjennem deres Stad uden at fremstille sig for det, næsten som om de havde noget Fjendligt isinde***).

---

*) See 1ste Deel S. 321. 325 ff. 335 ff.

**) See 1ste Deel, 4de og 5te Afsnit paa flere Steder.

***) K. Lanz, Staatspapiere zur Geschichte des Kaisers Karl V. Nr. XLVIII, S. 220. Aktst. til Grevef. 1ste Saml. Nr. 187, 200. 201. S. 351. 377. 380.

De grevelige Udsendte gik nu hver sine Veie. Wolf Gyler og Jørgen v. Ravensberg vendte sig til det burgundiske Hof, til hvilket de medbragte et mærkeligt Forslag af Grev Christoffer, udfærdiget den 2den April 1535. Greven erklærer deri at ville overdrage den Deel af Danmark, der nu er i hans Magt, med Slotte og Stæder, Borgere og Bønder, saaledes som de nu have svoret ham selv paa den fangne Konges Vegne, til Keiseren, Kong Christian og dennes ældste Datter Frøken Dorothea paa følgende Vilkaar. Kong Christian skal udfries af sit Fængsel og sættes paa fri Fod i sit Rige; døer han forinden, overantvordes Riget til hans ældste Datter; men om hun afgaaer uden Livsarvinger, skal dog det oldenborgske Huus være nærmere til Kronen, end andre Herrer og Fyrster. Rigets Indbyggere, fornemlig Borgere og Bønder, haandhæves i deres Friheder, — ogsaa dem, Grev Christoffer har skænket dem; de utroe Rigsraader og Biskopper maae ikke gjenindsættes i deres Herredømme; Folket haandhæves ved den evangeliske Lære indtil en almindelig Kirkeforsamling; Keiseren giver Grev Christoffer aarlig 20,000 Gylden paa Livstid, indtil han har hjulpet ham til at erobre Sverrigs Rige; thi naar Greven er i fuld Besiddelse af hvad der hører til den svenske Krone, skulle Aarspengene ophøre. Grevens Løfter og Forlehninger holdes ved Magt; der sendes ham strax 60,000 Gylden til hans Krigsfolk; han vedbliver at være Regent, indtil han har modtaget Sikkerhed for hvad der tilsiges ham, og den fangne Konge er paa fri Fod, om han ellers er ilive. En Fred skal sluttes imellem Lybek og Nederlandene*)

Disse Fordringer og Tilbud vare vistnok af den Beskaffenhed, at Hoffet i Brüssel ikke kunde modtage dem,

*) Bilag XVIII (p. XLVI) til F. v. Altens, Graf Christoff von Oldenburg. Hamburg 1853.

— allerede af den Grund, at det ikke saae sig istand til at udrede de forlangte Pengesummer. Men desuden maa Fordringen om den svenske Krone have forekommet Regentinden og hendes Ministre næsten latterlig overdreven fra den lille landløse Greves Side, ikke at tale om, at Planen med Pfalzgreven kom til Modenhed netop i det samme Tidspunkt, hvor disse Tilbud ankom fra Kjøbenhavn. De kunde altsaa intet Indtryk gjøre, og ere ogsaa forblevne ubesvarede; Grevens sidste Afsendte fik overhovedet intet bestemtere Svar, end hans Cantsler havde faaet; men med ubestemte gode Løfter opmuntrede man ham til Udholdenhed. Og kort efter deres Ankomst til Brüssel sendtes Mester Melchior tilbage til Kjøbenhavn med Beretning om en Hemmelighed, der ikke kan have været nogen anden end Pfalzgrevens forestaaende Ægteskab med Dorothea. Denne Efterretning kunde vistnok ikke gjøre noget behageligt Indtryk paa Greven; men hans Stilling var ved Hertug Albrechts Ankomst imidlertid bleven saa vanskelig, og hans Uvillie imod Lybek saa stor, at han dog beqvemmede sig til at række den nye Prætendent Haanden. Cantsleren sendtes i Mai atter til Hoffet, formodentlig med nye Løfter og nye Fordringer om Bistand. Med Grevens Minde maa det ogsaa være skeet, at Kjøbenhavns Magistrat omtrent ved samme Tid ligeledes henvendte sig til Dronning-Regentinden med Anmodning om Hjælp i deres Kamp for den fangne Konges Befrielse*).

Disse Underhandlinger dreves hemmeligt, bag Lybekkernes Ryg. Det er af alle de os nu foreliggende Breve og Aktstykker klart, at hverken Wullenwever eller Hertug Albrecht var indviet i dem; og naar Greven af Hoja i Februar

*) Lanz, Staatspap. p. 220; Correspondenz Nr. 403, II, p. 182. — Altmeyer, hist. des rélations p. 526.

1535 kunde give Hertugen et Vink om, at Grev Christoffer søgte Hjælp paa Steder, der ikke turde passe i hans Planer, saa var det ikke fordi Grev Christoffer havde gjort ham til sin Fortroelige; det er endog et Spørgsmaal, om Grev Johan selv endnu dengang har været paa det rette Spor; i ethvert Fald har han vel neppe vidst mere, end hvad han kunde slutte sig til af enkelte uforsigtige Yttringer af Grev Christoffers Nærmeste. Ad denne Vei fik ogsaa Hertug Albrechts Cantsler Joachim v. Jetzen i Begyndelsen af Marts 1535 Nys om Sagen, men langtfra tilstrækkeligt til et nogenlunde rigtigt Indblik i samme. Greven af Hoja og v. Jetzen brugte disse foruroligende Hentydninger til at paaskynde Hertug Albrechts Reise til Danmark; og paa samme Maade benyttede i Slutningen af Marts 1535 Wullenwever hvad han vidste, eller rettere hvad et rigtigt Blik paa Situationen lærte ham. "Eders Naade veed", siger han til Hertugen, "hvad Greven søger; han mener at styrke sig saa meget, at han ikke vil fra Regeringen, maaskee ikke engang indrømme nogen Anden Deel i den. Derfor er Ouelacker ude om Folk. Greven veed, at Stæderne ikke ville udholde Krigen længe; naar de da trække Haanden tilbage, har han et godt Paaskud til at løsrive sig fra dem og faae sin skriftlige Forpligtelse tilbage, eller til at sige, at hjælpe de ham ikke, kan han heller ikke holde den. Han har sine Venner i Stæderne, der drive denne Sag med ham; i Danmark kunne de heller ikke betale Knegtene; saaledes kaster han sig da i Armene paa de Burgundiske. Det er visselig hans Hjertens Mening, som Eders Naade skal finde, om vi ikke forekomme ham".

At Wullenwever gjennemskuede Grevens hemmelige Tanker, er baade et Beviis paa hans rigtige Blik og tillige det bedste Tegn paa, at han ikke var delagtig i de grevelige Planer, hvad der da heller ikke lader sig tænke ved hans og Lybeks Forhold til Greven og Hertugen siden October

1534. Det er Wullenwevers Slutning og Sammenstilling af allehaande Tegn og Vink, ikke Kundskab om Planer, hvori han selv er indviet som Deltager, der udtales i hiint Brev. Naar der desuagtet virkelig findes Spor til, at ogsaa han og Johan Oldendorp have i Foraaret 1535 villet bringe Hertug Albrecht i Forbindelse med Burgunderne, tør dette neppe forklares anderledes, end at de gjennem Hertugen have villet bevirke Opretholdelse af Vaabenhvilen imellem Lybek og Nederlandene. Hamborgerstilstanden af 26de Marts 1534 var jo ikke ratificeret, saa at Lybek intet Øieblik kunde være sikker for et Angreb af Burgunderne, dersom Forholdene stillede sig til disses Fordeel. At forebygge et saadant maatte være Wullenwever i høieste Grad magtpaaliggende, saa meget mere som han, der kjendte Genterforbundet, vel kunde vide, at baade Holstenerne og det danske Rigsraad satte Alt i Bevægelse for at erholde den traktatmæssige Understøttelse af Burgunderne, selv om han ikke har kjendt Peder Svaves og Melchior Rantzaus Reiser til Hoffet, eller ikke kjendt i det Enkelte de Underhandlinger, disse dreve der paa Holstenernes og Rigsraadets Vegne. Men ligefrem kunde Wullenwever ikke modarbeide deres Bestræbelser i Brüssel; thi hans og Lybeks Ord maatte i Burgundernes Øren lyde som Fjenders. Naar derimod Hertug Albrecht, som hidtil havde staaet i den bedste Forstaaelse med Hoffet, henvendte sig til dette med den Erklæring, at han var Lybekkerne mægtig og vel skulde formaae dem til ogsaa i dette Aar at lade den nederlandske Handel være uforstyrret, var der god Udsigt til, at Hoffets naturlige Ønske om den fangne Konges Befrielse, og den hollandske Handels Interesse, vilde formaae Burgunderne til fremdeles at sidde stille, skjøndt Hamborgerstilstanden forblev uratificeret. At bevirke dette var en naturlig, ja nødvendig Bestræbelse fra Wullenwevers Side, netop for at beholde fri Haand imod Holstenerne — og siden, naar Dan-

mark var tvunget, at kunne føre det knusende Slag imod Hollændernes Østersøhandel; derimod vilde det have været saa øiensynligt uklogt, at det bliver utænkeligt, om just han havde draget Burgunderne ind i sin Krig som Hjælpere, saa længe der var Udsigt til at gjennemføre den med andre Kræfter. Vi finde derfor ogsaa, at før de store Nederlag i Juni 1535 brugte Wullenwever sin Kundskab om, at en farlig Rival viste sig i Scenens Baggrund, til at overvinde Hertug Albrechts uendelige Nøleri; men der er intet Spor til, at han dengang har tænkt paa at modtage burgundisk Hjælp, end sige søgt at vinde den.

Anderledes maatte derimod Forholdet til Burgunderne stille sig for hans Blik efter Ulykkerne ved Øxnebjerg og Svendborg, hvor den skjønne Drøm om Lybeks Herredømme i Norden og Østersøen brast som en Sæbeboble. Fra det reent hanseatiske Standpunkt var Krigens Fortsættelse i Grunden nu uhensigtsmæssig, da et haardnakket Fjendskab mod Seierherren ikke alene forlængede Handlens og Skibsfartens Forstyrrelse, men endog medførte Fare for alle Lybeks og dets Bundsforvandtes Privilegier i de nordiske Riger. Det er jo ogsaa dette hanseatiske Standpunkt, som baade de mæglende Stæder og de Gamles Parti i Lybek indtoge i Sommeren 1535, og som de kun forlode et Øieblik, fordi Kong Christian den Tredie gjorde dem det altfor vanskeligt at faae en anstændig Fred. Men var Wullenwever en Mand af Ære, kunde han ikke svigte dem, der tildeels ved hans Bestræbelser vare blevne indviklede i den ulykkelige Krig. At frelse dem blev nu hans Opgave, der maatte bringe ham i en uheldig Dobbeltstilling, idet han, sjøndt Lybeks Borgermester, ikke ene, ikke engang først, kunde spørge om hvad der var Lybeks Interesse, men om Midlerne til at understøtte de Beleirede med Lybeks Kræfter; og som Hertug Albrechts Hjælper blev det ham af overveiende Vigtighed at søge fremmede Magters Bistand i hans

Krig uden Hensyn til, om det ogsaa var til det stedse mere vrangvillige og lunkne Lybeks Fordeel. Wullenwevers Politik blev i Sommerens Løb en anden end Lybeks. Han og hans Tilhængere klyngede sig fast til den Opgave, der fra først af kun var dem et Paaskud, den fangne Konges Befrielse, fordi den indeholdt Retfærdiggjørelsen for deres Stræben og paatvang Modpartiet i Lybek nogen Undseelse for reent at lade den høie Fange og hans Forkæmpere i Stikken. Men i en saadan Stilling kunde Wullenwever ikke længer betragte en Tilnærmelse til Nederlænderne med samme ugunstige Blik som tidligere; det maatte blive ham indlysende, at om Hertug Albrecht ikke kunde eller vilde indsætte Alt hvad han eiede, sit Fyrstendømme, sin fyrstelige Stilling, sit og Sines Liv, i det høie Spil for endnu engang at vende Lykken med egne Kræfter, saa maatte han søge fremmed Hjælp; kunde den ikke faaes hos Englænderne, som Wullenwever helst ønskede, maatte den modtages af Burgunderne og Pfalzgreven, uagtet dette jo var det samme som at opgive egne Planer paa Danmark. Æren kunde dog derved reddes, den fangne Konge befries — maaskee lod det sig endog tænke, at kom Burgunderne ved Hertug Albrechts Standhaftighed til Magten i Danmark og Norge, hjalp de ham igjen til Sverrigs Krone, der jo altid var en anstændig Løn for hans Anstrengelser. Det er disse Tanker, Wullenwever strax efter efter de fyenske Nederlag meddelte Hertugen; men unegtelig indtog han i denne Stilling et Standpunkt, hvorfra han maatte tilsidesætte Hensyn til Lybek, for hvis Magt og Storhed han hidtil havde kæmpet; thi Intet kunde være mere stridende imod Lybeks sande Interesse, end at Burgunderne fik Magten i Danmark, og Intet frygtede de rene Hanseater i og udenfor Lybek mere end dette. Vistnok har det heller ikke været uden smertelig Kamp, at Wullenwever for Hertug Albrechts og de Beleiredes Skyld vendte sig til Burgunderne; det er som om man

hører det dybe Suk fra hans Bryst, idet han siger til Hertugen: "Vil Du ikke vove Alt paa denne Sag, og kunne vi ikke med egne Kræfter føre den igjennem, — nu vel, saa faae vi lade vore høie Planer fare og række Burgunderne Haanden, heller end at gaae hjem med Vanære!"

Desuagtet finde vi ikke, at Wullenwever har sat sig i umiddelbar Forbindelse med det burgundiske Hof og Pfalzgreven. Det er langtfra, at han arbeidede for deres Optræden i Danmark med den Iver, hvormed han drev paa Hertug Albrechts Reise; og hans Tilbøielighed for England, dersom Hjælp derfra var at faae paa nogenlunde taalelige Betingelser, skinner tydeligt nok igjennem. Imidlertid maatte han dog nu for Alvor gjøre sig bekjendt med Sagens Stilling ved Hoffet. Han udsendte derfor en Adelsmand, Hans Gerstenberg, og tilskrev Wolf Gyler, der fra Mecheln svarede ham den 19de Juli 1535, at vel var endnu Intet afgjort, men at han dog ikke kunde mærke Andet, end at det var det burgundiske Hofs Alvor, om det end ikke gik saa meget hurtigt med Hjælpen. Den malmøeske Raadmand Herman Weiger havde ogsaa været ved Hoffet og var nu gaaet til Pfalzgreven. Et noget bestemtere Tegn paa det burgundiske Hofs alvorlige Villie afgav det, at der i Juli 1535 virkelig derfra ankom en lille Understøttelse bestaaende af Krigsfornødenheder og Penge til Kjøbenhavn, — nok til at nære Haabet hos Wullenwever og hos de Slagne, som vistnok derved ikke lidet opmuntredes til at udholde en Beleiring, men ikke nok til at vende Tingene; og af samme Art var den Trøst, som Herman Weiger i August bragte fra Pfalzgreven: han vilde først forsøge Underhandlinger, og hvis de bleve frugtesløse bruge Magten.*)

*) Aktstykker til Grf. I. Nr. 181, S. 339; Nr. 183, S. 343; Nr. 170, S. 317; Nr. 174, S. 327; Nr. 182, S. 342; jfr. C. F. Wurm, Die polit. Beziehungen Heinrichs VIII. zu Marcus Meyer und

Imedens nogle af Grev Christoffers Udsendte dreve disse Underhandlinger med Burgunderne og Pfalzgreven, arbeidede Everhard Ouelacker ogsaa for ham paa andre Steder. Da han i Marts 1535 kom fra Danmark til Tydskland, henvendte han sig først til Wullenwever og Lybek om Penge til nye Hvervinger; men formodentlig har man der nok gjennemskuet hans og hans Herres egentlige Hensigter, der jo vare Hertug Albrecht og Lybekkerne imod; man lod ham derfor reise uden at understøtte ham. Saaledes var det ham umuligt strax at faae en Troppestyrke samlet, saa at han endnu i Mai 1535 slet ingen Folk havde, uagtet man i Holsten var meget bekymret over hans Bestræbelser, dem man ansaae for saa farlige, at Christian den Tredie ikke vovede at blotte Hertugdømmerne og Jylland, hvorfor han jo heller ikke kunde forstærke Hæren i Fyen nok til at gaae angrebsviis frem.*) Men længere hen paa Sommeren blev Ouelackers Bestræbelser dog ikke ganske frugtesløse. Forladt af Lybekkerne vendte han sig til Hertug Carl af Geldern deels umiddelbart, deels igjennem sine gamle Krigsherrer Greverne af Ostfriesland, der siden den sidste Krig**) stode i Afhængighed af Geldern. Det var paa den Tid at Kong Frands af Frankrig forberedte sin tredie Krig imod Keiser Karl og allevegne søgte at benytte de politiske Forhold til sin Fordeel. Hertugen af Geldern, Frankrigs uadskillelige Forbundsfælle imod Burgunderne, mente derfor ikke at burde afvise Ouelackers Anmodning;

Jürg. Wullenwever, S. 37; Aktst. til Grevef. I. Nr. 223. 225. 233. 237. 238. S. 414. 417. 428. 434 ff.; 2, Nr. 57, S. 116; 1, Nr. 240, S. 438, sammenh. med Grev Christoffers Beretning i Lanz's Staatspapiere anf. St. S. 221; Aktst. til Grevef. 1, Nr. 244, S. 442; Nr. 249, S. 454.

*) See 1ste Deel S. 421.

**) See 1ste Deel S. 162 ff.

men paa dennes Fremstilling af Forholdene i Norden kunde han ikke ene forlade sig; derfor sendte han Vilhelm v. Coblentz og Johan Bort til Kjøbenhavn for at undersøge Situationen. De erklærede Grev Christoffer med Kjøbenhavn og Malmø, at da Hertug Carl stod i saadan Forbindelse med Frankrig, at han ikke uden denne Magts Samtykke kunde indlade sig i noget krigersk Foretagende, maatte han vide, hvad Greven og de danske Stæder kunde byde Kong Frants og Hertug Carl til Gjengjæld. Greven og Stæderne forpligtede sig da den 10de Juni 1535 paa den fangne Kong Christians Vegne til, at om Hertugen forskaffede Hjælpen, vilde Danmark understøtte ham og Frankrig med otte fuldtrustede Krigsskibe, hvert med en Besætning af 200 Knegte; og forlangte Frankrig eller Geldern det, vilde Grev Christoffer selv efter den danske Feides Tilendebringelse tjene dem med alt det Krigsfolk, han og de to Stæder havde i Eed paa den fangne Konges Vegne.

Denne Underhandling blev dreven paa en Tid, da Hertug Albrecht ikke var i Kjøbenhavn; han og Wullenwever stode ganske udenfor den. Wullenwever troede vel noget senere, i September 1535, paa en Forbindelse imellem Ouelacker og Geldern, især da han vidste, at den gelderske Oberst Bernhard Hackfort dengang var hos Ouelacker; han formodede ogsaa, at Kongen af Frankrig var den egentlige Hovedmand; men just dette viser, at han selv ikke af Grev Christoffer og hans Parti var indviet i Sagen, endskjøndt hans Stilling til Ouelacker blev efter de fyenske Nederlag en anden end tidligere, fordi Ouelackers Anstrengelser nu ikke saa meget kunde have Grev Christoffers Opretholdelse imod Hertug Albrecht til Maal, som Begges Frelse ud af den Forlegenhed, hvori Tabet i Fyen havde bragt dem. Denne Bestræbelse var jo ganske den samme, som den, der besjælede Wullenwever; derfor fremmede han i

Efteraaret 1535 Ouelackers Foretagende, som han i Foraaret havde betragtet med ugunstige Øine.

Ogsaa ad anden Vei modtog Kong Frants Opfordring til Indblanding i den danske Sag, hvilket vi strax skulle omtale nærmere. Han selv bedømte alle disse Sager ene med det Synspunkt for Øie, om de kunde være ham til Gavn i hans Strid med Keiseren, og maatte da blive af en anden Mening efter Slagene i Fyen og Østersøen, som jo gjorde Hensigtsmæssigheden af en Forbindelse med det i Øieblikket beseirede Parti ganske tvivlsom; derfor sendte han maaskee allerede i August 1535 den danske Adelsmand Jørgen Lykke, som stod i hans Tjeneste, til Kong Christian den Tredie, for nu at knytte Forbindelse med denne, eller vel snarere for under Paaskud af at søge Forbund med ham at underrette sig bestemtere om de danske Sagers virkelige Stilling, at han derefter kunde vælge det Parti, der bød ham bedst Udsigt til at naae Maalet. Kong Frants lod Jørgen Lykke blandt Andet sige til Christian den Tredie, at Lybekkerne havde tilbudt ham den danske Krone, men at han ingenlunde vilde modtage den. Har dette nu ikke været en reen Opdigtelse for at ægge Christian til at slutte sig til Frankrig, er det sandsynligviis en uhyre Overdrivelse af de Tilbud, der ikke fra Lybeks Raad og Regering, men fra Nogle af det i Danmark kæmpende lybske Parti, ere gjennem den engelske Konge eller ved Ouelacker gjennem Geldern, gjorte Kong Frants. Thi at Lybeks Raad, eller endog blot de Nye i Raadet, skulde have budt ham saadanne Ting, er ikke alene ved Situationens hele Beskaffenhed i høi Grad usandsynligt, men modsagdes desuden i de allerbestemteste Udtryk paa Hansadagen i Juli-August 1535, da Rygtet om slige Tilbud var kommet de andre Hanseater for Øre og nu benyttedes af de Nyes Modstandere til Anke imod dem.

Vi antage efter alt dette, at det var med franske eller gelderske Penge Ouelacker blev istand til i Juli 1535 at samle en 1500 Landsknegte og nogle Ryttere, der skulde udgjøre Kjærnen for en Skare, stor nok til at angribe Holsten over Elben. I Holsten ventede man et saadant Angreb, og dette var Hovedgrunden til, at Johan Rantzau strax efter Slaget paa Øxnebjerg gik tilbage til Holsten og forblev der, medens Kongen selv begav sig til Danmark. Rantzau har ikke ført den kongelige Hær til Sjælland efter Seiren; det er aldeles urigtigt, naar nyere danske Historieskrivere lade det være ham, der endelig tvang Kjøbenhavn til Overgivelse. Hans Opgave som Kongens Statholder i Holsten, hvorfra der maatte holdes vaagent Øie med Bevægelserne i Nederlandene og Tydskland, var i alle Maader ligesaa vigtig som at anføre den kongelige Hær i Danmark.*) Fra det burgundiske Hof kunde ventes Skridt, der truede med at fravriste Seierherren alt det hidtil Vundne; og Nordtydskland vrimlede af løst Krigsfolk, som en Anfører med et Navn og nogle Penge i en Haandevending kunde samle til en betydelig Skare. Nærmest gjaldt det i Sommeren 1535 at møde Ouelacker, som man ventede vilde angribe Holsten gjennem det med Lybek nærforbundne Ditmarsken. Derfor lagde Rantzau sig paa Vagt i Kremper Marsk med et Par hundrede Ryttere, nogle Fænniker Landsknegte under Meinart v. Hamm og Endeel opbudt Landfolk. Det var ogsaa i denne Sommer, at han lod opføre Fæstningsværkerne om Krempe.**)

---

*) Det var Joh. Rantzau selv, som strax efter Slaget i Fyen overbragte Kongen i Holsten den nærmere Beretning; see Aktst. til Grevef. 2, 101. — I et Brev af 31te Juli 1535 fra Jochim v. Buckwold til C. v. Schöneich (schweriner Archiv) omtales Johan Rantzaus Nærværelse i Holsten.

**) G. Brauns, Theatrum urbium, 4de Bog, efter Meddelelser fra Joh. Rantzaus Søn Statholder Henrik Rantzau.

Ouelackers Skare voxede hen i September til 4000 Mand; havde Jørgen v. Ravensberg eller Grev Erik af Hoja kunnet støde til ham med et tilstrækkeligt Rytteri, og havde han havt Artilleri, var han vist ikke bleven uvirksom liggende i Landet Hadelen; men uden Tvivl have Frankrig og Geldern som Følge af Tingenes Vending i Danmark allerede dengang trukket deres Haand fra ham igjen; thi i September nærede han sig og sine Folk ved Plyndringer og Brandskat, idet han udpressede 13000 Joachimsdalere af det lille Land Hadelen. Og kort efter see vi Ouelacker i en ganske anden Forbindelse, der forudsætter, at han maa have vendt sig fra Frankrig og Geldern, eller de fra ham.

Pfalzgreve Frederik havde holdt sit prægtige Bilager i Heidelberg den 26de September 1535, og Keiser Carl den Femte var sidst i August kommen tilbage til Sicilien fra sit afrikanske Tog; men endnu var ingen Aftale truffen imellem dem om en alvorlig Optræden i Norden. Imidlertid trængte de i Kjøbenhavn Beleirede, kraftigen understøttede af Hertug Henrik af Meklenborg, med Bud og Breve paa Pfalzgreven for at formaae ham til afgjørende Handlinger: faldt først Kjøbenhavn og Malmø, vilde det blive ham langt vanskeligere at fortrænge Holsteneren fra Danmarks Throne. Pfalzgrevens Betænkeligheder vare imidlertid endnu de samme som før Brylluppet, og han lod sig ikke rokke fra den Beslutning, kun med Keiserens Bistand at kaste sig ind i den danske Krig; derimod søgte han ved Breve, Opmuntringer og Underhandlinger at opretholde de Beleiredes Mod og at bevæge de vendiske Stæder til at yde dem virksom Hjælp. Derfor afgik i Begyndelsen af October 1535 et forenet keiserligt og pfalzisk Gesandtskab til Nordtydskland. Det bestod paa Keiserens Vegne af Grev Vilhelm af Renneberg, Gotskalk Eriksen*) og Cornelius Scepper, paa Kong

*) Om denne danske Mand af Rosenkrandsernes Slægt, formodentlig en Slesviger af Fødsel, findes Efterretninger hos Allen, Breve og

Ferdinands af Ludvig v. Romelberg, medens de pfalziske Brødre sendte Dr. Wolfgang v. Affenstein. Hensigten var, at Gesandtskabet skulde træffe sammen med Hansadagen i Lüneborg og Lybek i Juli og August 1535; men saa svært var det for den habsburgske Politik at gjennemføre en noget sammensat Plan, at Gesandterne kom for seent, efterat Hansadagen allerede var opløst. Dog sendte efter Opfordring de vendiske Stæder deres Sendebud til Bremen; og da der atter samledes Udsendte fra Magdeborg, Bremen, Lybek, Hamborg, Brunsvig og Hildesheim i Lüneborg for at udjævne Stridigheder imellem denne Stad og dens Hertug, begav det keiserlig-pfalziske Gesandtskab sig i Midten af October 1535 ligeledes derhen. Det foredrog da først for Hansestædernes Udskud, de nævnte sex Stæder, at Keiseren og den romerske Konge havde ved at give Pfalzgrev Frederik Kong Christian den Andens Datter tilægte overdraget ham Rettigheden til de danske Riger og Lande, og at de vilde tragte efter at forskaffe ham den rolige Besiddelse af Danmarks Krone, hvorfor man anmodede Hansestæderne om at understøtte dette Foretagende. De hanseatiske Sendebud svarede ganske i Almindelighed, at de ikke havde modtaget Forholdsregler angaaende denne Sag fra deres Øvrigheder, der dog utvivlsomt vilde bevise sig som Keiserens troe Undersaatter. Nu gjorde Gesandterne samme Andragende for de vendiske Stæder i Særdeleshed, hvis Gesandter berettede til deres Øvrigheder og derpaa svarede, at de uden Hertug Albrecht, Grev Christoffer, Kjøbenhavn og Malmø ikke kunde fatte nogen Beslutning; de skulde ikke undlade at underrette disse om Keiserens Hensigter og betvivlede ikke, at de jo indfandt sig paa et da allerede bestemt Møde i Ham-

---

Aktst. til Christ. II. og Frederik I. 1, S. 589 Anmærkn. Han havde været en af Kong Christian den Andens Mænd, og var siden, ligesom Johannes Vesalius, kommen i Keiserens Tjeneste.

borg, hvor da de vendiske Stæder vilde yttre sig nærmere om Sagen.

Man seer, at det Standpunkt, Wullenwever og Oldendorp indtoge ved Underhandlingerne i Oldeslo og Lybek i Juli og August 1535, nu i October fastholdtes af Niels Brømse, der selv var tilstede i Lüneborg. Det er ogsaa klart, at det maatte være Lybek fordelagtigst at underhandle fra dette Standpunkt, selv om de gjenindsatte Gamle allerhelst ønskede at trække sig ud af Sagen, saasnart det kunde skee med god Maneer; thi gave de Beleirede efter, gjorde Lybek som den blotte Hjælper ingen Vanskeligheder; og vare hine haardnakkede, kunde Lybekkerne skille sig fra dem under Paaskud af, at de gik videre, end Forbundet forpligtede de Andre til at følge med. Hertil kommer, at de vendiske Stæder i det Øieblik, da de selv stode i Begreb med at afsende en Flaade til de Beleiredes Undsætning, ikke kunde ønske ved et hensynsløst Svar at kaste dem ganske over i Burgundernes Arme.

Denne Underhandling var ikke det Eneste, Gesandtskabet foretog sig i Lüneborg. Reimer vam Wolde var ogsaa udsendt af de Beleirede og traadte nu i Forbindelse med de keiserlige og pfalziske Gesandter, som lovede at betale Knegtene i Danmark den tilgodehavende Sold, dersom Keiseren og Pfalzgreven fik Sikkerhed for, at de Beleirede vilde holde ud, saa at Pengene ikke bleve spildte. Ogsaa Ouelacker henvendte sig til Gesandtskabet, for igjennem det at knytte Forbindelse med det burgundiske Hof: det afgjørende Beviis paa, at Frankrig og Geldern da havde draget sig tilbage fra ham. Gesandterne afviste ham ingenlunde; nogle Penge har han nok modtaget strax, da hans Knegte kunde i Bremen indkjøbe Vaaben og andre Fornødenheder; og vistnok var af de 18000 Gylden, Gesandterne forpligtede Keiseren og Pfalzgreven til at anvende paa Hververinger, en Deel bestemt for denne Skare. Pfalzgrevens

6000 Gylden erlagdes hurtigt, medens det trak længe ud med Keiserens 12000 Gylden; men om de end vare komne nok saa hurtigt, havde de kun været tilstrækkelige til at holde Ouelackers Knegte sammen i nogen Tid, ikke til at forstærke og forsyne Skaren saa meget, at et Angreb paa Holsten kunde forsøges. Tværtimod trak den sig snart bort fra Elben; i November laa den i Reiderland. Hvad der senere er bleven af den, om den er forbleven samlet, eller om den er bleven opløst og de enkelte Knegte gaaede over enten til de Tropper, Keiserens Statholder hvervede i Foraaret 1536 til de Beleiredes Undsætning, eller til andre keiserlige Tropper, det er nu ubekjendt. Til deres Anførers Skjæbne skulle vi snart komme tilbage.*)

Endnu engang maae vi afbryde Fortællingens Traad for at optage en Række af Underhandlinger og Begivenheder, som først vil kunne føre det nærmest Foregaaende til et Resultat. Vi vende os til England, hvor Kong Henrik den Ottende ikke havde tabt Norden og Lybek af Syne, endskjøndt Underhandlingerne i Sommeren og Efteraaret ikke

---

*) Aktst. til Grevef. I, Nr. 193. 221. 244. 251. 258. 260. 267; S. 364. 409. 442. 457. 474. 478. 494; II, Nr. 57. 58. 59. 69. 71. 72. 73. 75. 78. 83. 89; S. 116. 118. 121. 142. 147. 150. 154. 157. 161. 168. 177. — Jochum v. Bockwold til C. v. Schöneich, dat. Lybek, Løverdag efter Jacobi ($\frac{27}{7}$) 1535; Dronning Maria til Hertug Albrecht af Meklenborg, dat. Brüssel den 21de September 1535; C. v. Schöneich til Hertug Albrecht af Meklenborg, dat. Schwerin, Fredag efter Lucas Ev. ($\frac{22}{10}$) 1535; Dronning Maria til Samme, dat. Brüssel 9de November 1535. Hertug Albrecht af Meklenborg til en Unævnt (rimeligviis N. Brömse) i Lybek, November 1535; — alle Originaler eller Afskrivter i det Schweriner Archiv. — Hammelmann, Oldenburgisch Chronicon, S. 336; Cragii Annales p. 111; Hubert, vita Friderci, 11te Bog, S. 209, col. 2; Vestphalen, Monumenta inedita Rerum Germanicarum 3, col. 440 ff.; Altmeyer, histoire des rélations p. 583.

førte til noget Forbund imellem England og Lybek.*) Tidligt paa Foraaret 1535 havde han atter Gesandter i Nordtydskland, vi vide ikke med hvilke Instructioner de vare forsynede, eller om de have havt andet Hverv end det, de udførte hos Jørgen Wullenwever og Hertug Albrecht af Meklenborg; thi med denne Fyrste finde vi dem i Forbindelse kort før hans Afreise til Danmark. Det var Wullenwever, der havde bragt dem til ham; og det var efter mundtlige Forhandlinger imellem ham, Gesandterne og Hertugen, at denne sendte dem tilbage til deres Herre med sit Creditiv af 26de Marts 1535, medens han lod Wullenwever meddele dem Instruction for hvad de skulde forebringe Kongen. Han takkede først, fordi Kongen selv havde tilbudt Hertugen sit Venskab, lovede, at om han nu vilde understøtte dennes Foretagende, navnlig med Penge, vilde Hertugen sørge for, at naar Christian den Anden derved blev hjulpen paa Thronen igjen, skulde han ikke alene fornye sit ældre Forbund af 1523 med Kong Henrik, men indgaae et nyt, der forpligtede ham til aldrig at indlade sig i nogen Forbindelse, som kunde være England imod; og skete det desuagtet, skulde de Summer, Kong Henrik nu forstrakte til Krigen, strax være forfaldne til Betaling. Døde den fangne Konge, inden dette kunde blive udført, og kom Hertug Albrecht da paa Danmarks Throne, hvorom der var godt Haab, vilde han paatage sig samme Forpligtelse, og desuden efter den danske Krigs Ende stille sin Krigsmagt til den engelske Konges Tjeneste.

Det var Richard Cawendish og Dr. Adam Pacæus, der er den Samme som Dr. Otto Adam Pogk, hvilken atter ikke er nogen Anden end Otto v. Pack, som nu vendte tilbage med denne Erklæring for Wullenwever paa Hertug Albrechts

---

*) See 1ste Deel S. 317 ff. 336.

Vegne. Dr. Pack maa altsaa da have været i Kong Henriks Tjeneste, siden han var i Nordtydskland paa hans Vegne; men man kan ikke see, om det har været mere end et enkelt ham overdraget Hverv, der bandt ham til denne, eller om han har havt fast Ansættelse i England. Det Første synes imidlertid efter hans Optræden længere hen paa Aaret, da han taler og handler som en ogsaa af Hertug Albrecht og hans Tilhængere betroet Mand, snarest at have været Tilfældet. Der er imidlertid noget Uklart i hans Forhold, som vi ikke see os istand til at oplyse, men som vi bede Læseren tage med i Beregning, fordi man vanskeligt kan bekæmpe den Mistanke, at denne berygtede Mand, der i Sommeren 1535 reiste frem og tilbage imellem England og Lybek, og hvem Wullenwever skænkede større Tillid end han fortjente, har ved halvt eller heelt usande mundtlige Forestillinger bidraget ikke saa lidet til at forvirre og forvikle Forholdene. — Vi faae strax en Prøve herpaa i hans Praleri til Wullenwever, hvem han, endnu inden han reiste tilbage til England med Richard Cawendish, bestemt forsikkrede, at Kong Henrik havde en Sum af 100,000 Engelotter*) i Tydskland, og at han, Dr. Pack, vilde indestaae for, at om Hertug Albrecht sendte Hr. Bernhard v. Melen til Kongen samtidigt med dennes Gesandter, skulde han faae de engelske Penge. Wullenwever undlod da ikke at opfordre Hertugen til at følge dette Vink, og kort før Hertug Albrechts Afreise fra Meklenborg i April 1535 affærdigedes v. Melen med det Løfte til Kong Henrik, at snarest muligt efter sin Ankomst til Danmark vilde Hertugen afsende et andet Gesandtskab, der skulde overbringe de danske Magnaters Samtykke til et Forbund med England.

---

*) Engellot = 2 Guldgylden.

Vi skulle see, hvor megen Sandhed der var i disse Dr. Packs store Løfter. Men heller ikke Hertugen kunde udføre hvad han havde befalet v. Melen at sige Kong Henrik; thi da han otte Dage derefter endelig afreiste til Danmark, fandt han Tilstanden der ganske anderledes, end han vel havde ventet, og kom jo slet ikke i den Stilling, de vendiske Stæder havde lovet ham ved Forbundet af 18de November 1534. Han fik ikke Regentskabet i Danmark, ikke engang Medregentskabet, kunde altsaa ikke sende et dansk Gesandtskab til England, eller forpligte den danske Krone imod Kong Henrik, og det saa meget mindre, som han ved sin Ankomst ikke forefandt noget Rigsraad i det østlige Danmark, der kunde tale i Rigets Navn: det i Skaane var faldet fra, og det i Fyen og Sjælland havde Hertug Albrecht og Lybekkerne selv sprængt ved den store Adelsjagt efter Nederlaget ved Helsingborg. Dette vidste jo Hertugen meget vel, da han den 1ste April 1535 gav Bernhard v. Melen sit Creditiv; men har han med de danske Store, hvis Samtykke til Forbundet han lovede Kong Henrik, meent Førerne for Christian den Andens Parti, Jørgen Kock, Ambrosius Bogbinder o. Fl., saa fik han ingen Magt over disse, der vedbleve at erkjende Grev Christoffer som Rigsforstander paa den fangne Konges Vegne. — Her var altsaa endnu en Knude at udrede for Wullenwever, som jo var gaaet til Danmark allerede før Hertugen for at bringe det hele Forhold mellem ham og Christian den Andens Parti i rette Skik. Endnu mere forviklede Sagen sig i Mai 1535 derved, at et pludseligt Raab af Krigsfolkene om deres Sold nødte Grev Christoffer og Wullenwever til at anholde nogle engelske Skibe og derfra borttage en Deel Klæde, hvormed Knegtene i Øieblikket tilfredsstilledes. Dette Klæde tilhørte, i det mindste tildeels, Kjøbmænd i Danzig, hvorfor ogsaa denne Stads Sendebud reiste heftige Klager imod Wullenwever paa Hansadagen i Juli og August 1535;

men i ethvert Fald blev det taget ud af engelske Skibe og disse selv anholdte i Kjøbenhavn under det Paaskud, at den fjendtlige Flaade dominerede i Østersøen og tvang alle neutrale Skibe til at slutte sig til dem. Denne hele Adfærd trængte til Forklaring og Retfærdiggjørelse hos Kong Henrik; derfor søgte Hertugen og Greven i et Fælledsbrev af 12te Mai 1535, saa godt det lod sig gjøre, at undskylde hvad der var skeet, og opfordrede tillige Kongen til at hjælpe Christian den Anden, idet de lovede, at denne da skulde opfylde Forbundet af 1523, hvilket ogsaa de vendiske Stæder vilde tiltræde, og som tillige skulde blive forøget med nye Artikler. Videre kunde de to Fyrster ikke skrive i Forening; men dette Fælledsbrev maatte tydeligt nok vise Kongen, at Hertug Albrecht ikke var saaledes Herre over Forholdene i Danmark, som det fremstilledes i v. Packs og v. Melens Instructioner, hvis Hverv altsaa maatte derved umuliggjøres. Hertugen skrev derfor samme Dag et særskilt Brev til Kong Henrik, hvori han gjentog de Løfter, der vare givne af hine to Mænd paa hans Vegne, og med Hensyn til de Danskes Samtykke henviste til hvad Wullenwever vilde berette ham om Underhandlinger med de vigtigste Stæder i Danmark om det lovede Forbund. Desuden fremstillede Hertugen Skibenes Anholdelse og Plyndring som Grev Christoffers Gjerning, hvori han ingen Deel havde. Ogsaa Greven skrev særskilt til Kongen, men talte naturligviis i sit Brev Intet om de ham ubekjendte eller uvedkommende Løfter af Hertug Albrecht og Jørgen Wullenwever, idet han blot i Almindelighed henviste Kongen til den nærmere Underretning om Sagernes Stilling i Danmark, som Wullenwever vilde sende ham. Desværre have vi ikke dennes Brev, der maatte kaste meget Lys over hele Situationen og navnlig vise os, hvorledes han har baaret sig ad med at forene sine og Hertugens Løfter til Englænderne med Hertugens virkelige Stilling til Greven og de danske Stæder.

Disse Underhandlinger med England vedkom ikke Lybek, men Wullenwever og Hertug Albrecht; og fra først af var det jo Markus Meyer, der havde bragt Wullenwever i Forbindelse med Kong Henrik. Formodentlig ere da disse Breve gaaede fra Kjøbenhavn til England over Varberg, hvor Markus Meyer nu sad som en lille Konge, der naturligviis ikke forsømte at henvende sig til sin Velynder, den store Konge i England, om Bistand til at forsvare sin Erobring. I ethvert Fald er det vist, at Meyer sendte et Bud fra Varberg til Kong Henrik enten sidst i Mai eller først i Juni 1535; Forbindelsen imellem Kongen, Hertug Albrecht, Wullenwever og Markus Meyer har da rimeligviis været Raadet i Lybek ubekjendt, saa at det med god Samvittighed kunde besvare de øvrige Hanseaters Anke paa Hansadagen i Sommeren 1535 med den bestemte Forsikkring, at Lybek ligesaalidt stod i Underhandlinger med England som med Frankrig angaaende Danmark.*)

I den første Halvdeel af Aaret 1535 opholdt den franske Admiral Philip Chabot de Brion sig som Gesandt ved det engelske Hof, som dengang stod i levende Underhandling om en nærmere Forbindelse med Frankrig imod den af begge frygtede Keiser. Paa samme Tid, i April og Mai, var det at Wullenwever og hans Clienter, Hertug Albrecht og Markus Meyer, søgte af drage Kong Henrik ind i Striden om den danske Krone. Efter Overlæg med sit Raad meddelte Kongen disse Planer og Udsigter til Frants den Første, vel fornemlig for at faae ham til at overtage en Deel af Omkostningerne. Vi antage derfor, at det ligesaavel har været fra England som fra Geldern, at den franske Konge har i Foraaret 1535 modtaget Opfordring til at vende Blikket imod Norden, og at dette har bevæget ham til at

*) Aktst. til Grevef. I. Nr. 198, S. 371; Nr. 201, S. 380; II. Nr. 33. 38. 39, S. 66. 80 ff.; Danske Mag. 3, 78 og Nye D. Mag. 5, 222.

lade Hertugen af Geldern undersøge Stillingen i Danmark nærmere ved det Gesandtskab, som i Juni var i Kjøbenhavn. Men dengang var det endnu uafgjort, hvem der skulde blive Herre i Danmark, altsaa hvem der vilde være Frankrig, Geldern og England den nyttigste Forbundsfælle imod Keiseren; netop Dagen før Slaget paa Øxnebjerg var det jo, at de gelderske Sendebud modtoge Grev Christoffers Svar. Anderledes maatte Situationen i Norden tage sig ud for hine Magter efter Christian den Tredies fyenske Seire.

Denne Fyrste havde heller ikke forsømt at rette sit Blik mod England. Det Udkast til et Forbund imellem Lybek og Kong Henrik, som vi ovenfor saae meget snart var i Hertug Christians Hænder,*) maatte i høi Grad forurolige ham. Han søgte derfor at nærme sig den engelske Konge og forskaffe sig Vished om hans virkelige Forhold til Lybekkerne. Det første Skridt hertil var et Brev, som det jydske Rigsraad tilskrev Kong Henrik fra Kolding den 18de December 1534 netop i det Øieblik, da Johan Rantzau brød Opstanden i Nørrejylland, og hvori det underrettede Kongen om Hertug Christians retmæssige Valg til Danmarks Krone samt anmodede ham om, ikke at yde Lybekkerne Bistand. Dette Brev fik Peder Svave med, da Kong Christian i Begyndelsen af Aaret 1535 sendte ham til Nederlandene, England og Skotland i det angivne Øiemed og for om muligt at skaffe Hjælp. Til det burgundiske Hof var allerede Melchior Rantzau sendt allerførst i Aaret 1535 for at kræve den traktatmæssige Hjælp; med ham confererede Peder Svave i Antwerpen; men hverken Rantzau eller Svave, der ogsaa havde et Møde med Corn. Scepper, fik naturligviis andet end undvigende og halve Svar: det var jo paa den Tid, da Pfalzgreven kunde ventes

*) 1ste Deel S. 322.

tilbage fra Spanien, saa at en forandret Stilling af den keiserlige Magt lettelig kunde forudsees af Hoffet i Brüssel. Fra Nederlandene gik Peder Svave til England, hvor han den 1ste Marts 1535 i Hamptoncourt overrakte Kongen Rigsraadernes Brev og søgte at stemme ham gunstigt for sin Herre. Men Kong Henriks Yttringer vare saa lidet venskabelige, saa fulde af Indvendinger imod Retmæssigheden af Christian den Tredies Valg, saa aabenbart gunstige for Lybekkerne, at Peder Svave, som ikke engang kunde komme ret til Orde, kun fik ringe Haab. Den samme Ulyst til at erkjende Christian den Tredie for Danmarks Konge skinner ogsaa tydeligt nok igjennem det Brev af 10de April 1535, hvori Kong Henrik besvarede de jydske Rigsraaders Brev. En ligefrem Bekræftelse paa Virkeligheden af en Forbundstraktat imellem England og Lybek angaaende Danmarks Rige fik Kammersekretæren dog ikke af Kongens Mund, endskjøndt denne talte meget og heftigt, ja endog yttrede, at da Danmark var et Valgrige, vidste han ikke hvorfor det skulde være ham formeent at modtage den danske Krone, om den bødes ham. Peder Svave forlod saaledes Kongen lidet tilfreds med hans Stemning, men ganske uvis om hans Planer og om Beskaffenheden af hans Forhold til Lybek. I en senere Samtale med Statssekretæren Cromwell spurgte han denne ligefrem, hvad man fra dansk Side skulde troe om det Forbund, Kong Henrik havde indgaaet med Lybekkerne, hvortil Cromwell med Haanden paa Hjertet gjentagende svarede med den bestemte Forsikkring, at intet nyt Forbund var sluttet imellem England og Lybek, og at der kun bestod de gamle Venskabsforbindelser imellem dem. Da det danske Sendebud spurgte, hvorledes det da forholdt sig med den Udskrift af Traktaten, som han havde meddelt det engelske Hof, om Lybekkerne maaskee havde reent ud opdigtet det? svarede Statssekretæren undvigende, at det stod i Lybekkernes Magt at skrive og udbrede hvad de vilde,

uden at hans Konge kunde forhindre det. Paa Peder Svaves Spørgsmaal, hvad hans Herre da havde at vente af England, var det ham umuligt at faae noget bestemt og tydeligt Svar; om Kongen vilde hjælpe ham eller Lybekkerne, erklærede Cromwell at han ikke vidste. Saaledes maatte Svave forlade det engelske Hof aldeles uvis om dets Hensigter, men vis nok paa dets ugunstige Stemning imod hans Konge. For at finde en Skibsleilighed til Skotland maatte han først vende tilbage til Nederlandene, hvorfra han den 3die Mai 1535 ankom til Dundee. I Skotland blev han opholdt indtil sidst i Juni; men heller ikke her formaaede han at bevirke nogen bestemt Erklæring eller noget Skridt til Christian den Tredies Fordeel. Den Anskuelse blev trods alle hans Anstrengelser den gjældende hos Regeringen i Skotland, at Kong Jacob var lige nær beslægtet med Christian den Anden og Christian den Tredie, saa at det ikke sømmede sig at understøtte den sidste imod hiin; ja man vilde ikke engang tillade Peder Svave at træffe privat Overeenskomst med Enkelte om at træde i Christian den Tredies Tjeneste. Imidlertid lovede den skotske Regering dog at afsende et Gesandtskab til Kong Henrik den Ottende for at gjøre ham Forestillinger imod at eftertragte den danske Krone og ubilligen begunstige Lybekkerne; men man tilføiede ogsaa, at en paalidelig Mand vilde blive sendt til Lybek for at undersøge, hvem af de Krigsførende der var Skyld i Krigen, og derefter tage de fornødne og passende Forholdsregler. Et Brev af 17de Juni 1535 fra Kong Jacob til Christian den Tredie blev Peder Svave medgivet, og i Midten af Juli kom han tilbage til Nederlandene uden at have kunnet udrette Andet end at overbevise sig om, at fra det burgundiske Hof truede et Uveier hans Herre, fra England var intet Godt at vente, om og Traktatudkastet fra August 1534 ikke var bleven til et Forbund imellem Henrik den Ottende og Lybekkerne; og at fra Skotland var ingen Hjælp at faae.

Dette ringe Udbytte af Reisen kan imidlertid ikke lægges denne troe og duelige Mand til Last; de Svar, han modtog, vare betingede af Planer og Forhold, som laae ganske udenfor hans Paavirkning. Desto vigtigere blev det nu for Kong Christian den Tredie at søge en Støtte imod de nye Farer, som truede fra Vest, hos sine naturlige Bundsforvante, Kong Gustav og de tydske Protestanter.

Kong Jacob den Femte opfyldte imidlertid sit Løfte om at virke paa sin Morbroder, den engelske Konge. Det kan ikke have været meget længe efter Peder Svaves Tilbagereise, at et skotsk Gesandtskab afgik til England, der blandt Andet skulde see at afdrage Henrik den Ottende fra Forbindelsen med Lybekkerne. Paa dets Forestillinger svarede Kongen, at Lybekkerne altid havde været ham hengivne, saa at han ikke med Ære kunde negte dem sin Understøttelse, naar de bleve angrebne; han havde aldrig tragtet efter Danmarks Krone, men alene søgt at afvende de Danskes Forurettelser mod Lybekkerne; han erfarede imidlertid, at begge Parter vare kjede af Krigen og tilbøielige til Fred; derfor vilde han nu arbeide paa, at denne danske Krig kunde komme til en god Fred og Ende. — Dette Svar meldte Kong Jacob i Slutningen af Aaret 1535 sin danske Fætter; men da havde Sagernes Stilling allerede forandret sig betydeligt i Norden og i Lybek.*)

*) Herb. of Cherbury, Life of K. Henry VIII. p. 407. 410; Schlegels Samlung zur dänischen Geschichte etc. I. St. 1, p. 163; Aktst. til Grevef. I. Nr. 164. 271, S. 303, 499. — Peder Svaves Gesandtskab til Nederlandene, England og Skotland er fortalt efter hans udførlige latinske Dagbog over Reisen og Underhandlingerne, hvilken tilligemed flere Aktstykker dette Gesandtskab vedkommende findes i Geheimearchivet, Diplomat. Langekianum. Cragii Annales p. 81. 113. Peder Svaves Levnet, udg. af B. Sandvig, Kjøbenhavn 1777, S. 4. — Kong Jacob illustr. principi Christiano,

Det var ikke ganske tomme Ord, at Kong Henrik vilde optræde som Fredsmægler, endskjøndt de dog heller ikke gave den skotske Konge det fulde Indblik i hans Morbroders Tanker. Dennes Indblanding i den danske Strid var væsentligt fremkaldt ved Ønsket om at hindre Burgunderne i at faae Overmagt i Norden. Det indsaae ogsaa Wullenwever meget vel, og derfor benyttede han dette til at drage Hertug Albrecht af Meklenborg over til den engelske Alliance i Foraaret 1535, dengang da Cawendish og v. Pack vare i Nordtydskland. Paa de vendiske Stæder, siger Wullenwever i et Brev af 28de Marts 1535 til Hertug Albrecht, kan Hertugen ikke forlade sig, om Krigen i Danmark bliver langvarig; nødes Hertugen til at beskatte de Danske for at faae Midler til Krigens Førelse, paadrager han sig det samme Had, som Grev Christoffer; at udpine sit eget meklenborgske Fyrstendømme, gaaer heller ikke an. Men en Sum af i det mindste 100,000 Gylden kan Hertugen vel erholde hos Kong Henrik, dersom han forpligter sig til et Forbund imellem Danmarks Rige og England. Vil Hertugen ikke det, saa vender Kong Henrik sig til Holsteneren, der gjør sig al Umage for at drage ham over til sin Side; thi Englænderne kunne frem for Alt ikke lide Keiseren eller det burgundiske Hof i Danmark, hvad enten — saaledes kan man fuldstændiggjøre Wullenwevers Ord — nu Burgunderne faae Overmagten i Danmark ved at hjælpe Holsteneren og hans Tilhængere ifølge Gentertraktaterne, eller ved at sætte Pfalzgreven paa den danske Throne.

Vi have seet, at Hertug Albrecht gik ind paa Wullenwevers Opfatning og stræbte at vinde Kong Henrik ved de engelske Gesandter og Bernhard v. Melen. Men har Wullenwever seet rigtigt, er det ogsaa indlysende, at Kong

---

Norvegiæ hæredi, Holsatiæ oc Stormariæ duci, dat. Stirling 17de Juni 1535, i Geheimearchivet.

Henriks Stilling til den danske Sag betingedes af hans Stilling i den store europæiske Politik, navnlig af hans øieblikkelige Forhold til Keiseren: jo fjendtligere han stod imod denne, desto vigtigere blev den danske Sag ham; men naar der var nogen rimelig Udsigt til at gjenoprette den gode Forstaaelse med Carl, til hvem han dog i Grunden hellere sluttede sig end til Frants den Første, saa kølnedes hans Interesse for at lede Sagerne ved Øresund efter sit Hoved; saaledes kunde det skee, at han trods sin personlige Velvillie imod Wullenwever og Markus Meyer drog sig tilbage fra dem, netop naar de allermeest trængte til hans Bistand. Og dette indtraadte virkelig i Sommeren 1535, strax efter at Peder Svave havde forladt det engelske Hof; thi da tilbød sig en Udsigt for Henrik til en Forsoning med Burgunderne, og Følgen var, at Bernhard v. Melen ikke kunde faae noget bestemt Svar af Kong Henrik, saa at han i Juni overdrog Underhandlingernes Fortsættelse til Dr. Pack og selv vendte tilbage til Lybek for ikke unyttigt at tære Penge i England. Ogsaa Markus Meyers Sendebud blev holdt hen uden Svar; og nu kom Efterretningen om Hertug Albrechts og Lybekkernes Nederlag i Fyen. Hvad var nu det Rette? hvilken af de om Danmark Kæmpende vilde være den tjenligste Forbundsven? var det maaskee ikke raadeligst at mægle Fred i Norden, eller at holde sig ganske udenfor denne Sag? At ingen Hjælp nu var at vente fra England, antog ogsaa Wullenwever strax efter v. Melens Tilbagekomst; derfor var det jo ogsaa, at han nødtes til at anbefale Hertug Albrecht Forbindelsen med Burgunderne, da det dog nu var indlysende, at Hertugen og Wullenwever ikke formaaede at føre Sagen igjennem med egne Kræfter.

Markus Meyer paa Varberg, hvis Tro paa Kong Henrik var stærkere end Wullenwevers, havde allerede tidligere sendt sin Broder Gerhard til England om Hjælp; og nu i Slutningen af Juni 1535 sendte han atter En af sine Folk

derhen for at paaskynde den Understøttelse, han i de stærkeste Udtryk forsikkrede Hertug Albrecht, at han var vis paa at modtage af sin kongelige Velynder. Men hvor fast end hans Forvisning kan have været, har han dog ikke anseet det ufornødent, at styrke Kong Henriks Beredvillighed ved smukke Løfter om store Fordele i Danmark. Det ugunstige Indtryk af de fyenske Nederlag trængte til at modarbeides ved glimrende Udsigter; derfor medbragte dette andet Sendebud saa store Tilbud fra Herren paa Varberg, at det uudeblivelige Spørgsmaal om, hvad Fordeel Kong Henrik kunde have af en nærmere Forbindelse med dette Parti, ikke skulde blive ubesvaret. Kongen havde dengang allerede bestemt sig til at sende et nyt Gesandtskab til Norden og den 20de Juli 1535 givet Dr. Edmund Bonner og Richard Cawendish Instructioner, hvori det i Overeensstemmelse med Svaret til de skotske Gesandter paalagdes dem at underhandle med Kongen af Sverrig, Hertugerne af Holsten og Meklenborg, Greven af Oldenborg og Lybekkerne om Fred og Forbund saavel med Kong Henrik som imellem dem selv indbyrdes. Neppe har dette været mere end et Paaskud, der skulde skaffe dem Adgang til alle politiske Kredse og derved Leilighed til at faae et Indblik i Sagernes virkelige Stilling. Nogle Dage opholdtes Gesandterne ved et Tilfælde, og imidlertid ankom Markus Meyers Budskab, som rimeligviis har bevirket nye Overveielser i Kongens Raad. Hvad det var, Markus Meyer nu tilbød, vide vi af et Brev fra de to udnævnte Gesandter, formodentlig til Statssekretæren Cromwell, af 26de Juli 1535, hvori de melde, at Dr. Adam, d. e. v. Pack, havde henvendt sig til dem med Beretning om Sendebudets Ankomst med Breve til Kongen; til dem selv havde Dr. Adam sagt, at Markus Meyer tilbød Kongen ikke alene Varberg, som han nu havde i Besiddelse, men ogsaa Kjøbenhavn, Malmø, Landskrone og Helsingør, altsaa omtrent Alt hvad Hertug Albrecht og hans Medkæm-

pere endnu besad i Norden. Om disse store Tilbud have gjort noget Indtryk paa Kongen, er uvist; men hos Bonner og hans Medgesandt vakte de med Grund Mistillid, navnlig fordi hverken Wullenwever eller Kongens andre Venner i hine Egne havde gjort saadanne Løfter, og fordi det jo efter de tabte Slag maatte være lidet troeligt, at de Overvundne kunde holde hvad Meyer lovede. Om Bonner og Cawendish fik nye Instructioner i Anledning af disse nye Tilbud, er os ikke bekjendt, ligesaa lidt som Dagen, paa hvilken de afseilede til Varberg; men det lader dog til, at Kong Henrik ikke ganske har afviist Tanken om at vinde en eller anden Fordeel i Danmark; thi han besluttede at sætte sine Gesandter istand til at gribe ind i Begivenhedernes Gang efter Omstændighederne. Efter dem afsendtes nemlig Stephan Vaughan med en Sum af 5000 Pund og Befaling til at føre den til Varberg, hvor han vilde træffe Bonner og Cawendish, efter hvis Ordre han skulde udbetale Pengene: Beviis paa, at Fredsmægling ikke var deres eneste Hverv.

Gesandterne gik først til Markus Meyer paa Varberg, hvor de naturligviis bleve modtagne paa det Bedste og fik saa mange store Løfter, de selv vilde have, og hvor de med engelske Penge lønnede Besætningen. Nu skulde de have været til Kjøbenhavn for at underhandle med Hertug Albrecht; — men nu i September 1535 var Byen indesluttet tillands og tilvands, medens dette endnu ikke var Tilfældet den 20de Juli, da deres Instruction udfærdigedes i England. Beleirerne vilde, som rimeligt er, ikke tilstede dem Adgang til Byen, og da Englænderne ikke i Leiren traf Kong Christian den Tredie, som da var paa sin svenske Reise, anholdt de hos Ditlev Brockdorp og Erik Gyldenstjerne, som dengang førte Befalingen i Kongens Fraværelse, om Leide, hvilket ogsaa tilstodes dem den 5te September 1535, hvorpaa de begave sig til Lybek.

Imidlertid var Dr. Pack ad anden Vei før dem ankommen fra England til Lybek og havde derfra tilmeldt Hertug Albrecht Udfaldet af sin engelske Gesandtskabsreise; thi selv vovede han ikke noget Forsøg paa at snige sig over til Kjøbenhavn. Hans Brev til Hertugen, der rimeligviis vilde have givet os Underretning om hvad han og Markus Meyer havde tilbudt Kong Henrik paa de Beleiredes Vegne, om han ellers har sagt Hertugen ærlig Besked, have vi desværre ikke; og af Hertugens Svar kan man ikke skjønne i det Enkelte hvad der har staaet i Beretningen; men saasnart Hertugen havde fra Wullenwever faaet Efterretning om v. Packs Tilbagekomst, og senere modtaget dennes egen Skrivelse, paalagde han ham i Breve af 15de og 28de September at anvende Alt for at skaffe Penge fra Englænderne snarest muligt, uagtet den nærmere Overeenskomst imellem Kong Henrik og de Beleirede nu ikke kunde afsluttes.

I disse Breve er intet Spor til, at Hertugen dengang har kjendt Bonners og Cawendish's Nærværelse paa Varberg eller i Lybek, til hvilken Stad de ankom i September 1535, men hvor de, saavidt man kan see af de nu bevarede Aktstykker, slet ikke have underhandlet officielt med Nogen. Med Raadet havde de jo heller Intet at handle om den ene Deel af deres Hverv, de danske Stæders Overgivelse til Kong Henrik; og Fredsmæglingen, om den har været mere end et Paaskud, følte de sig vel ikke opfordrede til at komme frem med i et Øieblik, da Raadet stod i Begreb med at afsende en Flaade til Sundet. Snarere have de underhaanden talt med Wullenwever; men da han nu ingen Plads havde i Lybeks Regering, og heller ingen Fuldmagt fra Hertug Albrecht til at underhandle med dem om saadanne Ting, som Markus Meyer og Dr. Pack havde lovet, saa kunde han ikke gjøre Andet end underrette Hertugen om deres Ankomst til Lybek, medens Gesandterne selv gik

derfra til Hamborg, hvor de ogsaa havde deres Konges Ærinde at udføre.

Wullenwevers Brev til Hertug Albrecht er skrevet den 29de September 1535 og kom heldigt til sin Bestemmelse; saasnart Hertugen havde modtaget det, svarede han den 8de October med en indtrængende Opfordring til Wullenwever om at sætte sig i Forbindelse med Englænderne, ligesom han havde paalagt Dr. Pack; thi Grev Christoffer tilligemed Kjøbenhavn og Malmø havde lagt denne Sag ganske i hans Haand, da det var dem ligegyldigt, fra hvem Hjælpen kom først. Derfor anmodede han Wullenwever om at gjøre sig den yderste Flid for at faae Penge af Englænderne og enes med dem om Betingelserne, saa skulde Alt blive bekræftet i bindende Form af Hertugen, saasnart Beleiringen gjorde det muligt. Dette Brev indeholdt altsaa en Fuldmagt for Wullenwever og satte ham derved istand til at drive virkelige Underhandlinger med de engelske Gesandter; og at den hele engelske Sag kun vedkom ham og Hertug Albrecht, ikke Lybeks Regering, seer man deraf, at i et Brev af samme Dag fra Hertugen til Raadet taltes ikke et Ord om Englænderne.*)

---

*) Aktst. til Grevef. I. Nr. 232. 233. 234. 251. 258. 259. 302, S. 427 ff. 430. 457. 474 ff. 562; II. Nr. 51. 66, S. 104. 138. Lanz, Correspondenz, 2, 177. 212. — Fuldmagt for E. Bonner, Rich. Cawendish og Dr. Adam Pacæus til at underhandle om Fred og Forbund med Kongen af Sverrig m. Fl., dat. Westminster den 20de Juli 1535, Afskrift i Geheimearchivet; Brev fra de to Førstnævnte til en Ubenævnt, dat. St. Annæ Dag 1535 (26de Juli, efter engelsk Stiil) i Bibliotheca Cottoniana, Nero B. III, ligeledes efter Afskrift i Geheimearchivet; jfr. C. F. Wurm, die politischen Beziehungen Heinrichs VIII. zur J. Wullenwever und M. Meyer p. 27, Anm. 63. Udkast til et Brev fra en ubenævnt Minister til Stephan Waughan, der sendtes med Penge efter Gesandterne, Geheimearchivet. H. Reckemanns Lub. Chronik col. 180. Cragii Annales

For Wullenwever aabnede sig nu en Udsigt til at give Krigen en ny og heldig Vending, dersom det nemlig kunde lykkes med engelske Penge at faae samlet en tilstrækkelig Krigsstyrke til et kraftigt Angreb paa Holsten, medens de vendiske Stæders Flaade til samme Tid befriede Kjøbenhavn fra Søsiden og satte de Beleirede istand til at holde Fjenden fra Livet. Alt kunde maaskee endnu vende sig; men Wullenwever maatte selv til Hamborg for at handle med Englænderne, endskjøndt han ved en Reise gjennem Holsten eller det med Holsten nærforbundne Lauenborg udsatte sig for øiensynlig Fare, især da han nu ikke længer var Lybeks Borgermester. Han traadte for Lybeks Raad, der jo atter vilde Krigens Fortsættelse, som det hed. Hans Hovedfjende Hr. Nicolaus Brømse var da endnu paa Congressen i Lyneborg; de øvrige Raadsherrer skulle have fraraadet ham Reisen og opfordret ham til at blive rolig i Lybek; men han svarede, at havde han ført Herrerne ind i Danmark, tænkte han ogsaa at hjælpe dem ud igjen. Og da Borgermester Jochim Gerken sagde: "Jørgen, jeg raader Eder oprigtigt som en Ven at lade den Reise fare; dersom I kommer i Biskoppen af Bremens Land, bliver I visseligen anholdt", svarede den ulykkelige Mand, hvis Lod alt var kastet, med en let Vending: "skal jeg anholdes, maa jeg jo være der." Ogsaa andre Advarsler bleve frugtesløse; en Borger fra Malmø, Martin Petersen, der kom fra Ouelackers Knegte i Hadelen, besvor ham ikke at vove sig ud iblandt Fjender, der allevegne lurede paa ham. Men Intet kunde holde ham tilbage. Ledsaget af fire Knegte kom han til Hamborg, hvor han traadte i Underhandling med de engelske Gesandter, der lovede ham et Laan af 10,000 Gylden til Hertug Albrecht, og tillige at ville deltage i at lønne Ouelackers

p. 112. Hert. Albrecht til Dr. Adam, Kjøbenhavn 28de Septbr. 1535; i det schweriner Archiv.

Knegte, hvis disse vilde lade sig bruge — ikke af Pfalzgreven, men til Hertug Albrechts Undsætning. Nu gjaldt det altsaa, om Wullenwever kunde med disse Penge drage Ouelacker og hans Skare, som stod i Begreb med at vende sig mod Vest, tilbage igjen og føre dem enten til Holsten eller til Danmark. Da vovede Wullenwever selv at ride til dem i Hadelen, eller hvor de nu vare, — vovede det uden at lade sig give, eller vel snarere uden at kunne forskaffe sig, Pas og Leide af Erkebiskoppen af Bremen, gjennem hvis Land han skulde ride. Men Følgen blev den, der var ham forudsagt. Neppe havde han betraadt det bremenske Land i Slutningen af October eller først i November 1535, før han blev anholdt og ført som Fange til Erkebiskoppens faste Slot Rothenburg.

Det er Reimar Kocks Beretning, at Joachim Gerken søgte at holde Wullenwever tilbage fra Reisen; men Reimar Kock hørte til de Gamles Parti i Lybek. En anden samtidig Chronist, Hans Reckemann, der var en Tilhænger af de Nye, siger derimod, at da Wullenwever kom for Raadet med Hertug Albrechts Breve, saa besluttede Raadet selv, at han skulde reise til Knegtene, men tillige, at der strax gik Brev paa Brev til Erkebiskoppen og til Claus Hermelingk. Denne Mand, der engang havde tjent Lybek, senere Kong Christian den Anden, og nu var i Erkebiskoppens Tjeneste som hans Raad og som Drost paa Borgen Thedinghusen, var Wullenwevers personlige Fjende, og kom nogen Tid efter Wullenwevers Fængsling atter som Stadens Høvedsmand i Lybeks Tjeneste, ret som til Tak fordi han havde været de nuværende Magthavere behjælpelig med at styrte deres farligste Modstander i Undergang. Efter Reckemanns Fremstilling blev Wullenwever altsaa forraadt af sine Fjender i Lybek til sine Fjender i Bremen. Om dette virkelig og i alle Dele er sandt, maa Den vide, der prøver Hjerter og Nyrer. Det brændende Had, hvormed den

Ulykkeliges Fjender ikke alene under Kampen i Lybek tragtede ham efter Velfærd og Liv, men ogsaa senere forfulgte ham indtil Pinebænken og Retterstedet, — den Tryghed saavel for deres gjenvundne Stilling som for deres Politik i Norden, de vandt ved hans Undergang, gjør det i det mindste ikke usandsynligt. Thi Wullenwever var den Eneste, der endnu truede dem med nogen Fare, om de endog for Øieblikket havde vristet ham Roret af Hænderne. Markus Meyer havde nok at tage vare paa Varberg Slot; Johan Oldendorp, der var bleven meget tavs i den senere Tid, havde maaskee allerede listet sig bort fra Skuepladsen for sin uheldige politiske Virksomhed for i Køln og Marburg at optræde paa Cathedret og i Pressen, hvorved han erhvervede sig et berømmeligere Navn som den videnskabelige Lovkyndigheds Restaurator, end som praktisk Statsmand; Ludvig Taskemaker og de andre betydelige Mænd af de Nyes Parti vare Talenter af anden Rang, der uden den veltalende og raadsnilde Fører ikke kunde blive meget farlige.*)

Det har sandsynligviis ikke varet meget længe efter Wullenwevers Fængsling, inden ogsaa Everhard Ouelacker gik sin Undergang imøde. Efter den danske Historieskriver Niels Krags Beretning skulde det rigtignok først have været i Aaret 1537, at Ouelacker samlede Folk for Pfalzgreve Frederik til et Angreb paa Danmark, men blev for tidligt an-

---

*) Reimar Kock, S. 508 (611). Wullenwevers Bekjendelse hos Ranke 6, 270. 273; see Bilag II. H. Reckemann col. 204. Tiden for Wullenwevers Anholdelse fremgaaer deraf, at den 4de November vidste Hertug Henrik af Meklenburg ikke andet end at han var i Lybek (Aktst. til Grevef 1, S. 495); den 18de November kjendte Hertug Albrecht i Kjøbenhavn allerede hans Ulykke (sammesteds S. 496); den 18de November svarer Erkebiskoppen af Bremen paa et Brev, Jørgen Wullenwevers Broder, Raadmand Joachim Wullenwever i Hamborg, havde tilskrevet ham om Broderens Fængsling (Reckemann 207).

greben af Hertugen af Geldern, i hvis Land han begyndte at plyndre, og som frygtede hans Forbindelse med det burgundiske Hof. Hertugen adspredte hans Skare, fangede ham selv og lod ham halshugge efter Kongen af Danmarks og Churfyrsten af Sachsens Opfordring. Men denne Beretning tør være rykket et Aar for langt ned i Tiden, saavidt Ouelackers Uenighed med Geldern og Anholdelse angaaer. Efterat Ouelacker med sin Skare havde forladt det udplyndrede Hadelen i Efteraaret 1535, forsvinder han sporløst fra Skuepladsen og findes først igjen som Hertugen af Gelderns Fange i Aaret 1537. Da nu Krag aldeles Intet kjender til Ouelackers Bevægelser og Bestræbelser i 1535, medens hverken Pfalzgrevens Historieskriver eller, saavidt vi have kunnet opspore, noget andet tydsk eller nederlandsk Kildeskrift veed af den Angrebsplan i 1537, Krag omtaler, og da denne desuden forvexler Hertugen af Sachsen-Lauenborg med Churfyrsten af Sachsen, er det neppe for dristigt at antage, at Krag, der saa ofte synder imod Tidsregningen, har forvexlet det, der virkelig skete 1535, men som han ikke veed af, med det, han henlægger til 1537. — Vi ansee det for sandsynligst, at Ouelackers Skare er efterhaanden opløst af Mangel paa Penge, at Knegtene da ere gaaede over i andre Skarer, men at Anføreren er kommen i Hertugen af Gelderns Vold. Thi at denne Fyrste maatte frygte Ouelacker fra det Øieblik, denne rakte Burgunderne Haanden, at han maatte være fortørnet over at have saa ilde anvendt den Sum, hvormed han havde sat den pengeløse Oberst istand til at begynde sine Hvervinger, vil man finde aldeles overeensstemmende med hele Situationen. Og naar Hertug Carls Oberst Bernhard Hackford var hos Ouelacker, som Wullenwever skrev til Hertug Albrecht af Meklenborg i September 1535, kan det heller ikke forekomme os uforstaaeligt, ved hvilke Midler Hertugen af Geldern har faaet Ouelacker i sine Hænder. Men hvorledes

dette nu endog er gaaet til, saa var han fangen i Geldern 1537, og Hertug Magnus af Lauenborg, Christian den Tredies Svigerfader, sendte da Hertug Carl et vidtløftigt Klageskrift over den tyranniske Vold, Ouelacker havde udøvet i hans Land Hadelen. Ogsaa Kong Christian den Tredie anmodede Hertugen af Geldern om at lade den fangne Oberst straffe. Kongen kunde dengang støtte denne Fordring paa det Forbund, han midt i Juli 1536 havde sluttet med Hertug Carl, og hvorom vi nedenfor skulle meddele nærmere Underretning; thi deri forpligtedes Begge til ikke at understøtte hinandens Modstandere, men den Ene paa den Andens Forlangende tilstede Rettergang over dennes Fjender, om de bleve trufne i hiins Land.*) Hvad enten nu den lauenborgske Klage bevægede Hertugen til Strenghed, som den gelderske Historieskriver vil, eller Klagerne først ankom efter Katastrophen, som den danske fortæller, saa benyttede Hertug Carl dem eller andre Klager, der aldrig kunde mangle imod en Condottiere, som i saa mange Aar havde tumlet sig i Nedertydsklands Feider, til at lade den ham farlige Mand dømme som Forbryder og halshugge, saa at han kunde svare Kong Christian og Hertug Magnus, "at Vingerne vare tilstrækkeligen stækkede paa Ouelacker". Er det sandt, at da denne 1534 havde indtaget Fyen, lod han en anseet Borger i Odense, Hans Høyer, uskyldigen henrette, ville vi ikke sørge over, at han nu selv maatte drikke den samme Skaal.**)

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 306, S. 569.

**) Cragii Annales p. 166. A. van Schlichtenhorst, Geldersse Geschidenissen libr. XI cap. 263, p. 427, efter Hertugerne af Gelderns og Sachsens Breve. Krag synes at have havt Hertugen af Gelderns Brev til Kong Christian for sig. Om H. Høyer see den danske Oversættelse af Krag, 1, 93, Anm. 8, efter et nu tabt Haandskrift.

Saaledes havde de forviklede Forhold imellem Burgunderne og Pfalzgreven, Englænderne og Lybekkerne, Hertugen af Geldern og dem, der kæmpede om Danmarks Krone, styrtet to af de Mænd i Undergang, hvem Kong Christian den Tredie meest maatte frygte, men som han ikke kunde naae med sit eget Sværd.

Femte Afsnit.

Krigen i Danmark. Kong Christian den Tredies Stokholmsreise. Landskrones Overgivelse. De vendiske Søstæders Flaade i Øresund.

Imedens disse Underhandlinger og Begivenheder gik for sig meest udenfor Danmarks Enemærker, havde Kong Christian den Tredie og hans seierrige Hær ikke været uvirksomme paa Sjælland og i Skaane, ihvorvel det laa i Sagens Natur, at den i disse tre Maaneder ikke havde fundet Leilighed til store og glimrende Bedrifter.

Kongen var, som ovenfor viist,*) den 17de Juli 1535 i Kjøge. Efter nogle Rastdage ankom Hæren den 24de for Kjøbenhavn, medens Kongen selv først fulgte nogle Dage senere. Der begyndte nu hvad man dengang kaldte en Beleiring af den faste og vel forsvarede Stad, hvis Borgere og Besætning imidlertid havde forsynet sig til at udholde en langvarig Afspærring. Thi kun en Udhungring havde de at frygte; om et egentligt Angreb paa Fæstningsværkerne for igjennem dem at trænge ind i Staden, høre vi ligesaa lidt her som ved Lybek, og selve Afspærringen blev ikke engang fuldstændig, da Kongen ikke formaaede at besætte Amager. Fra denne Side blev Staden fri, saa at ikke alene Amagers egne Frembringelser kom den tilgode, men de Be-

---

*) 1ste Deel S. 439.

leirede ogsaa over dette Land beholdt Forbindelse med Tydskland, hvilken de kongelige Krydsere aldrig ganske kunde afbryde. Breve, Bud og enkelte Skibe gik hyppigt frem og tilbage, om endog nu og da Et eller Andet opsnappedes. Denne Omstændighed alene maatte gjøre Beleiringen meget langvarig.

Den kongelige Hær opslog sin Leier paa den nu forlængst forsvundne By Serritlevs Marker nordfor Kjøbenhavn, der hvor Kongen som Prinds havde med Johan Rantzau havt Leierplads i Aaret 1523. Rimeligviis har Leiren været nordfor Peblinge- og Sortedamssø, hvorved den baade dækkedes imod Angreb fra Byen og blev i uafbrudt Forbindelse med Flaaden. Man forefandt fra den forrige Beleiring ikke udjævnede Volde og Grave, hvilke saa meget desto lettere og hurtigere lode sig istandsætte; men imedens dette Arbeide stod paa, gjorde de Beleirede hyppigt Udfald, ved hvilke især Stig Stisen tildrog sig ogsaa de Kongeliges Beundring ved sine dristige Rytterstykker. Dog kunde Arbeiderne kun lidet forsinkes ved slige Smaakampe og ved Ilden fra Fæstningsværkerne. En større Vanskelighed for Kongen frembød Leirens Forsyning med Levnetsmidler. I Omegnen var snart det Lidet, Kjøbenhavnerne havde levnet, aldeles udtømt, saa at der maatte sørges for Tilførsel fra fjernere Egne.*) Dette har vistnok været en medvirkende Aarsag til, at da ikke længer hele Styrken var fornøden til Leirens Befæstning og Sikkring, sendtes Afdelinger deels imod andre af Fjenden besatte Punkter, deels til forskjellige Egne i Sjælland for at ligge i Borgeleie. Beleirernes Arbeide foran Kjøbenhavn har saaledes bestaaet i at afbryde Samfærdselen imellem Staden og Landet ved udstillede Poster, hvilket dengang, da Byens Omfang var saa meget mindre, de

*) I Tegnelser ov. al. L. 1 findes mange Beviser paa denne Vanskelighed.

tre Søer derimod, der vare meget større, end nu, og paa begge Sider stode i betydelig Forbindelse med Stranden, har været en ikke meget vanskelig, men vel en meget trættende Opgave. Kongens Overlegenhed i Rytteri kom ham her vel tilpas.

Foruden Kjøbenhavn vare Krogen Slot,*) Kallundborg Slot og By, Nykjøbing paa Falster og Aalholm, Malmø, Landskrone, Varberg Slot og By endnu i de Overvundnes Magt. Kongen maatte samtidigen angribe i det mindste de vigtigste af disse Pladser, der kunde blive Udgangspunkter for betænkelige Bevægelser og desuden indskrænkede Omfanget af det Land, hvorfra Hæren maatte hente sine Fornødenheder. Tidligst faldt Nykjøbing, og rimeligviis Aalholm, der i Februar 1535 var med Lolland og Falster overdraget til Lybekkerne, da Grev Christoffer efter Tabet af Skaane ikke saae sig istand til at opfylde de oprindelige Betingelser i hans Overeenskomst med Lybek.**) Allerede den 2den August 1535 gav Kongen i Leiren for Kjøbenhavn Schack Rantzau og Johan Demmestrup Følgebrev til Nykjøbings Lehn; Endeel af Falster og Lolland synes ogsaa meget snart at have været i de Kongeliges Hænder, saavidt man kan slutte af Befalinger, der allerede i Efteraaret 1535 udgik fra det kongelige Cancelli til Smaalandene; og endnu inden Aarets Udgang var Nykjøbing Slot overgivet til Schack Rantzau.***) At Lybekkerne Intet gjorde for at hævde Be-

*) At slutte efter forskjellige Befalinger til Helsingør i Tegnelser o. al. L. 1ste Bind, synes denne By selv at have været i de Kongeliges Hænder længe før Slottet.

**) See 1ste Deel S. 199. Om Smaaøernes Overdragelse til Lybekkerne see Bilag XII, XIII, XIV, XVI, XVII i F. v. Alten's Graf Christoff v. Oldenburg und die Grafenfehde; Hamburg 1853.

***) Tegnelser o. al. L., passim. Fol. 83 findes fra 1535 et Inventarium over Nykjøbing Slot. Hvitfeld siger jo ogsaa Bl. Xiij, at S. R. fik det ind paa en kort Tid.

siddelsen af dette vigtige Punkt, er et nyt Beviis paa Reactionspartiets Uvillie imod denne Krig overhovedet. Paa hvilken Tid Aalholm er falden, kunne vi ikke nærmere angive, men kun, at det blev indtaget af Laurits Knob.*) Saaledes kunde disse Øer, der forholdsviis havde lidt mindst ved Krigen, nu give deres Bidrag til at opholde Hær og Flaade.

Endnu før Landgangen paa Sjælland havde Kongen havt Blikket vendt til Skaane og endnu før de fyenske Seire indtrængende, skjøndt forgjæves, opfordret Malmøes Borgere til at betænke hans Ret og hans Modstanderes Uret saavelsom til at gjøre en Ende paa Blodsudgydelsen ved en betimelig Underkastelse. Han havde strax efter Seiren paa Øxnebjerg paalagt den forenede skaanske og svenske Hær at skride til en Afspærring af Malmø ved at anlægge faste Skandser for enhver af Stadens Porte til samme Tid, som Peder Skram med Flaaden kom i Øresund; og han havde endnu fra Fyen opfordret Truid Ulfstand til at rykke imod Markus Meyer og Varbergs Borgere, — vel ogsaa af den Grund, at han ikke roligen kunde see paa, at denne faste og vigtige Plads faldt i Hænderne paa de Svenske, der fra Halmstad og Ny-Lødese gjorde Streiftog imod Varberg. Kongen befalede derfor, at nogle Folk skulde afgives til Ulfstand fra Leiren i Lund, der siden Slutningen af Marts 1535 var saa anseeligt forstærket med Albrecht v. Beltzigs Regimente. Intet Hverv kunde være den hevnfnysende Adelsmand kjærere; han opbød alle Kræfter, saa at han omtrent samtidigt med Begyndelsen af Kjøbenhavns Beleiring allerede laa for Varberg, hvor der dog i lang Tid ikke kunde tænkes paa mere end at hindre Besætningens og Borgernes Plyndringstog.

---

*) Hvitfeld anf. St.

Paa det nysnævnte Brev til Malmø, skrevet paa Flensborg Slot den 18de Mai 1535, har Kongen neppe faaet noget Svar; men efter al Sandsynlighed har han senere, maaskee fra Kjøge, atter opfordret Malmøes Borgere til at betænke sig, og nu var han for mægtig en Modstander til at hans Ord kunde ganske overhøres. I et Brev af 20de Juli 1535 svarede Magistrat og Menighed i Malmø vel afslaaende, men dog høfligt. Det havde, sige de, tidligere været deres Ønske at slutte sig til ham, men da tvang Modpartiet dem til at lade denne Tanke fare; ja selv nogle af Rigsraadets egne Medlemmer maatte søge Frelse i Flugten, fordi de ikke vilde besegle den uredelige og uchristelige Reces, der da udgik over Guds Ords Forkyndere og Opholdere. Da kaldte Biskopperne og deres Tilhængere Hertug Christian en Lutheraner, Tyran og Forfølger af den hellige Kirkes Personer; fordi han haandhævede Guds hellige Ord, vilde de ikke engang see til ham. Og Hertugen selv foretog jo Intet for at sætte Kronen paa sit Hoved, men lod sig nøie med at de vilde have hans Broder Hans, af hvilken Barnekonge Borgerne kunde have ringe Gavn i mange Aar, saa at Bisperne og andre Guds Ords Modstandere imidlertid vilde have spillet saaledes med dem, at de senere ikke mere skulde have klaget over dem. Dette var Grunden til, at Borgerne søgte Hjælp hvor de kunde faae den, og derfor havde de givet sig til Grev Christoffer paa Kong Christian den Andens Vegne, de Lybske og andre Haandhævere af Guds Ord; men saa vendte Modstanderne sig til Hertug Christian og udvalgte ham til Konge, hvilket aldrig var skeet, om det var gaaet efter deres Villie. Nu kunde Borgerne ikke falde fra det Parti, de èngang havde sluttet sig til; men dersom Hertugen foranstaltede et almindeligt Møde, hvortil ogsaa Hertug Albrecht, Grev Christoffer, Lybekkerne og deres Bundsforvandte bleve indbudne, vilde de

gjerne samtykke hvad der vedtoges, saavidt det ikke stred imod Retfærdighed eller var Guds Ord til Skade.

Der var meget Sandt i dette snilde Brev, Meget som Kongen i sit Hjerte ikke kunde misbillige, og Slutningen afskrækkede ikke fra at fortsætte Underhandlingerne. Han har da formodentlig atter indbudt dem til et Møde, og de forlangt Vaabenstilstand, imedens Underhandlingerne varede, samt Leide for deres Sendebud; men Kongen var dengang ikke villig til at give det Mindste efter; han foreskrev saadanne Betingelser, at Malmø ikke vilde antage dem, navnlig stødte det Borgerne, at de under Vaabenhvilen ikke maatte drive deres Qvæg ud paa Stadens Græsgang og ikke lade deres Fiskere løbe ud paa det Farvand, de kaldte deres egne Strømme. De afviste derfor i en kort og studs Skrivelse af 8de August 1535 disse Betingelser; og saaledes synes Kongens Paastaaenhed ogsaa her at have lukket Udsigten til Underhandlinger paa samme Tid, som han stødte de mæglende Hansestæder tilbage ved at negte deres Bud Adgang til Kjøbenhavn og de Beleirede Deltagelse i Fredsmødet.*)

Imidlertid underhandledes der ogsaa med den skaanske Adel, som vel erkjendte Christian den Tredie for Danmarks Konge, men endnu ikke havde hyldet ham. De vare dog ganske villige dertil, efterat Kongen fra Leiren for Kjøbenhavn havde den 7de August givet det skaanske Raad ligesom tidligere det jydske et Forsikkringsbrev, at naar han i Fremtiden annammede sin kongelige Kroning, skulde deres

*) Kongens Opfordring til det skaanske Raad om at lade slaae Blokhuse for Malmøes Porte findes i det Brev, der paaberaabes i 1ste Deel S. 432, Anm. — Aktst. til Grevef. 1, Nr. 241. 245; S. 440, 445; 2, S. 71. — Ny Danske Mag. 5, 224. 225. 226; dette Brev er det samme som omtales hos Cragius p. 106, men der urigtigen henføres til efter Kongens Hjemkomst fra Stokholm.

Privilegier blive stadfæstede. Kongen gik nu over til Skaane, hvor Hyldingen fandt Sted den 18de August 1535 efter gammel Skik paa St. Liborii Høi udenfor Lund; ved de Banketter, Kongen og Rigsraadet gjensidigen gave hinanden, vare naturligviis de svenske Anførere ærede Gjæster. Iøvrigt bevilligedes der den 20de August, som tidligere i Jylland og Fyen, den udvalgte Konge en Sølvskat af Landene hinsides Øresund. Hvert Læg af 20 Mænd skulde give 80 Lod Sølv, "den Rige hjælpe den Fattige", — et Tillæg, som sikkert i mange Læg har væltet saa godt som hele Byrden over paa enkelte Velhavende. Ugedagstjenere skulde ligeledes lægges i Læg paa tyve Mænd, som tilsammen skulde give 40 Lod Sølv; "Gaardmænd og Pebersvende" hver eet Lod Sølv. Hver Sognekirke taxeredes for 10 Mark. Men i Laholms Lehn, der saa længe havde været hjemsøgt af de kongelige, grevelige og svenske Tropper, skulde hvert Læg kun give det Halve af Skatten. Om Kjøbstæder og Klostere savne vi Oplysning saavelsom om Adelens frivillige Gaver.*)

Baade Malmø og Landskrone havde været opfordrede til at sende Deputerede til Kongen, og Malmø havde lovet at efterkomme Opfordringen; om det desuagtet er skeet, og hvad der i saa Fald har været Gjenstand for Underhandlingerne, vide vi ikke; men Malmøes Stilling blev uforandret. Landskrone derimod negtede at sende de forlangte Deputerede, men rigtignok paa en Maade, der maatte vise Kongen, at denne Stads Holding ikke var saa fast og sikker som Malmøes. Det staaer dem ikke vel an, sige Borgermestere og Raad i deres Svar af 18de August, saa hastigt at handle om Underkastelse, da de ifølge det skaanske Rigsraads egen Befaling nu engang havde aflagt Eed til Grev Christoffer paa den fangne Konges Vegne; men de

*) Tegnelser o. al. L. Nr. 1, Fol. 51 vers. 101.

bede om Leide igjennem den kongelige Flaade for at tilkjendegive Greven deres Nød, da de gjerne vilde "have deres Haand igjen" med Ære af ham, og siden villigen underhandle med Christian den Tredie, hvem de i Opskriften paa Brevet anerkjende som udvalgt Konge af Danmark og ret Arving til Norge, medens Malmø kun titulerer ham Hertug til Slesvig og Holsten. Det forlangte Leide skulle de virkelig have faaet og deres Sendebud i Kjøbenhavn have overbeviist sig om de Beleiredes egen Trængsel, der ikke gav Udsigt til, at de kunde række de andre Stæder en hjælpende Haand. Dog bevirkede dette ikke strax Landskrones Overgivelse; Beleiringen fortsattes under Mogens Gyldenstjerne og Holger Ulfstand, hvem Kongen havde sat til Anførere i Skaane istedetfor den gamle Marsk Tyge Krabbe; og det tør vel være, at de Kongeliges Hovedanstrengelse har været rettet netop imod Landskrone, deels fordi Borgerskabet kjendeligen vaklede, deels fordi det var af høieste Vigtighed at betvinge just denne By, hvis Havn alene kunde gjøre det muligt for den forenede Flaade at holde Søen, indtil Vinteren spærrede Samfærdselen.*)

Trods Seirene paa Øxnebjerg og i Svendborgsund var det saaledes endnu langt fra, at Christian den Tredie stod ved Maalet. Underhandlingerne i Oldeslo og Reinfeld bleve jo frugtesløse, saa at nye Anstrengelser af Lybekkerne maatte ventes; og Holsten selv var udsat for Angreb om ikke fra Lybek, der var bundet ved Freden af 14de November 1534, eller fra Meklenborg, som forholdt sig roligt, saa af Ever-

*) Kongens Forsikkringsbrev til Tyge Krabbe, Axel Brahe m. Fl., at ville stadfæste Skaanes Privilegier, naar han er kronet: dat. Feltleiren for Kjøbenhavn, Løverdag efter St. Petri ad vincula ($\frac{7}{8}$) 1535, i Tegnelser o. al. L. 1, Fol. 94. — Aktst. til Grevef. 1, Nr. 248, S. 454; N. D. Mag. 5, 227. Hvitfeld Bl. R. iiij. vers. Cragii Annales p. 102. 107. 108.

hard Ouelacker, hvis Hvervinger allerede længe havde foruroliget Kongen og hen paa Sommeren virkelig bleve faretruende, — ikke at tale om det Uveier, som trak op i Vest. Derfor maatte jo ogsaa Johan Rantzau blive tilbage i Holsten; thi enten Kongen eller han maatte fra Landets sydlige Grændse holde Vagt imod Tydskland og Nederlandene. Men for Øieblikket var Kongens Nærværelse i Danmark nødvendigere, om ikke af anden Grund saa for at bringe Forholdet til Kong Gustav i rette Skik.

At nogen Kulde begyndte at indsnige sig imellem Christian og Gustav allerede i Marts 1535, have vi ovenfor seet.*) Gustav var ikke den Mand, der vilde lade sig bruge og lede af sin kjære Svoger uden at faae anden Sikkerhed for sine Penge og for den Gjengjæld, han med Billighed kunde og for Sverrigs Skyld med Rette maatte forlange, end smukke Ord; hidtil havde han trods alle Maninger hverken faaet det danske Rigsraads eller den udvalgte danske Konges Ratification paa Stokholmerforbundet af 2den Februar 1534, der altsaa ingen forpligtende Kraft besad, og ligesaa lidt havde han senere modtaget nogen Forskrivning for de Kong Christian laante Summer eller noget bindende Tilsagn af denne endog blot om at holde ud med ham i denne Krig med Lybekkerne, endsige om en bestemt Hjælp i andre Tilfælde; og dog vedblev Kong Christian at benytte hans Hjælp, at forlange flere Penge tillaans, at skyde Betalingen for det til Skaane sendte Regiment over paa ham. Det er sandt, det var Gustavs Sag saavelsom Christians, og Kampen i Danmark gjaldt ikke mindre den svenske Krone end den danske; men man kan dog ikke finde det saa meget forunderligt, at Gustavs mistroiske Sind kom i urolig Bevægelse, naar han mærkede, at hans Svoger kjendeligen undgik

*) See 1ste Deel S. 360.

alle bestemte og bindende Tilsagn. Kong Gustav havde allerede i Marts 1535, efterat Christian havde ladet ham anmode om at sende paalidelige Mænd til Danmark for at være tilstede ved den Fredsmægling, han ventede at tydske Fyrster vilde forsøge, affærdiget Jon Olson og Christoffer Andersen, tillige for at udvirke bestemte Tilsagn om at Christian ikke vilde lade sig afsondre fra ham, altsaa ikke slutte nogen særskilt Fred. Disse Mænd have uden Tvivl været med ved det første frugtesløse Mæglingsforsøg af Hamborg og Lyneborg i Juni 1535 og ere derefter fulgte med Kongen til Fyen efter Slaget paa Øxnebjerg; de vare med ham i Haderslev den 24de Juni 1535, hvor de udvirkede et Forpligtelsesbrev, der imidlertid ikke blev saaledes, at Gustav ret vel kunde nøies dermed. Det hedder deri, at den udvalgte Konge altid havde ønsket at slutte et Forbund med sin kjære Svoger, men hidtil var bleven forhindret af Tidsomstændighederne; men saasnart det blev ham muligt at komme til personligt Møde og Samtale med Kong Gustav, vilde han indgaae et nøie Forbund med ham og bekræfte det med sit og med Danmarks og Norges Rigsraads Segl; dersom Lybekkerne og deres Bundsforvandte anfaldt Sverrig, inden Forbundet blev sluttet og ratificeret, forpligtede Christian sig til at staae Gustav bi med al sin Magt. Heller ikke vilde han slutte Fred med den fælleds Fjende, Lybekkerne og deres Bundsforvandte, uden at medoptage Gustav i Freden, dog at den Ene skulde være den Anden mægtig til Lige og Ret, det vil sige, at om den Ene ikke kunde forliges med Fjenden om dette eller hint Punkt, skulde han for sin Part være villig til i denne Sag at underkaste sig den Andens Kjendelse. Tillige skulde Gustav strax udstede et lignende Forpligtelsesbrev. Dette Sidste er dog ikke skeet, deels vel fordi Gustav overhovedet ikke var tilfreds med dette i ganske almindelige Udtryk holdte Tilsagn, der maaskee endog først meget seent er kommet til hans Kund-

skab, deels sikkert ogsaa fordi han imidlertid havde faaet en ny og betydelig Grund til Misfornøielse med Kong Christian, idet de saa længe lovede Tropper, der endelig vare komne over fra Jylland til Skaane, vel maatte lønnes af ham, men ikke kom i hans Tjeneste, da de undsloge sig for at aflægge Eden til ham. Han klagede derover til sin Svoger, der svarede undvigende, at Gustav ikke skulde forlange at faae Tropperne i sin Tjeneste, inden han kom til personlig Sammenkomst med ham. Et saadant Svar kunde paa ingen Maade tilfredsstille ham; han sendte derfor Hr. Erik Fleming og Søren Kiil til Kong Christian for at drive baade paa et bestemt Forbund imellem begge Konger, fordre Sikkerhed for de laante Summer og erklære Christian, at naar han ikke maatte faae Tropperne i sin Eed, maatte den Besolding, han hidtil havde givet dem, regnes for udlagt paa Christians Vegne, men at han ikke længere vilde vedblive at lønne dem som hidtil, da der hverken havde været leveret ham nogen ordentlig Mandtalsliste eller overhovedet det tilbørlige Tilsyn med Soldens Udbetaling været overholdt fra dansk Side. Han gjentog derfor sin Anmodning om, at Tropperne maatte gaae over i hans Tjeneste. Overhovedet skinner hans Misfornøielse kjendelig nok igjennem Ordene i den Instruction, der ved denne Leilighed blev givet Erik Fleming. Hvad Svar denne modtog, vide vi ikke; tilfredsstillende kan det ikke have været, og nu komme Jon Olson og Christoffer Andersen tilbage, som det synes i Begyndelsen af September, uden at medbringe noget bestemt og bindende Tilsagn. Dermed vilde Gustav paa ingen Maade lade sig nøie, men sendte til Erik Fleming Udkast til en "Forvaring", han paalagde ham at faae antaget af Kong Christian, ligesom han ogsaa befalede sin Admiral Måns Svennson at understøtte Hr. Eriks Bestræbelser. Gustav begyndte at blive paatrængende og Forholdet imellem de to Konger at forvikle sig paa en ubehagelig Maade — paa

samme Tid som de mæglende Hanseater maatte opgive Forsøget paa at tilveiebringe Fred imellem den danske Konge og Lybek, og som Faren for Keiserens og Pfalzgrevens Indblanding blev mere truende.*)

Allerede to Gange i det mindste havde Christian talt om en personlig Sammenkomst med Gustav og udsat bestemt Svar indtil da; men han havde ikke udtalt sig om Mødets Tid og Sted. Da fattede han i Skaane, efter Hyl-

*) Allerede i Svaret til Ove Lunge og Iver Juel (see ovenfor 1ste D. S. 357) havde Kong Gustav sagt, at han agtede at sende Jon Olson og Christ. Andersen til sin Svoger. Instruction for Jon Olson og Christ. Andersen, udateret, men efter sin Plads fra Marts 1535, i Rigsregistraturet for 1534—1536, Fol. 153, i det kgl. Rigsarchiv i Stokholm. Hos Tegel, Kong Gustav den Førstes Historie 2, 58, er Instructionen dateret Stokholm 24. Marts 1535; men enten maa Gesandterne have faaet to Instructioner, eller Tegel har lagt ind i den, hvad der ikke stod deri; thi saaledes som den findes i Rigsregistraturet, tales deri slet ikke om, at Gustav vil have Gulland eller Halland, eller noget norsk Land, til Pant for de gjorte Laan, ligesaalidt som han paastaaer, at Halland og Skaane med Rette hørte under Sverrigs Krone. At Tegel har forvansket Instructionen synes rimeligst, baade fordi andre Partier af hans Udtog ordret ere tagne af Rigsregistraturets Instruction, og fordi det i sig selv er lidet troeligt, at Gustav skulde have forlangt saa stort et Pant for de ikke ret store Laan, han indtil da havde tilstaaet Christian; der var heller ikke i noget andet Dokument eller Brev angaaende dette Gesandtskab Yttringer, der tyde paa slige Fordringer. Christian den Tredies Forpligtelsesbrev til Kong Gustav, dat. Haderslev Slot, den 27de Juni 1535, hos Tegel, anf. St. 2, 59. Dette Dokument er rimeligviis kun blevet et Udkast, eller, om det er medgivet de svenske Gesandter beseglet og ratificeret af Kong Christian, er det ikke antaget af Kong Gustav, eller udvexlet mod noget tilsvarende Forpligtelsesbrev fra svensk Side. Som Udkast findes det endnu i det danske Geheimearchiv. — Jfr. Aktst. til Grevef. 1, Nr. 252, S. 461. — Udateret Instruction fra Kong Gustav til Hr. Erik Fleming og Søren Kiil i Rigsregistraturet for 1534—1536, Fol. 212, i det kgl. Rigsarchiv i Stokholm.

dingen, rask den Beslutning, uden Leide og uden Anmeldelse at ride op til Stokholm for selv at sprede de optrækkende Skyer og forvisse sig om sin Svogers Bistand ikke alene imod Lybekkerne, men ogsaa imod Keiseren og Pfalzgreven. Har han tiltroet sig saa stor personlig Overlegenhed, at Gustav, den simple Adelsmand, ikke skulde kunne modstaae Æren af et fyrsteligt Besøg? eller har han og Melchior Rantzau maaskee stolet paa deres finere Statskunst? Vi vide det ikke; men derom kan ikke være Tvivl, at han er gaaet til Stokholm med store Forhaabninger om hvad han der vilde udrette. Ellers havde han ikke lukket sit Øre for Rigsraadet, der, da det ganske kort før Afreisen fik Nys om hans Hensigt, gjorde indtrængende Forestillinger imod denne eventyrlige Reise. Kongen lod sig imidlertid ikke holde tilbage; med et lille Følge, i hvilket Melchior Rantzau var den eneste Person af Betydenhed, red han op til Stokholm, hvor han ankom den 7de September, dog uden at overraske Kong Gustav, som allerede ved Iilbud fra de svenske Anførere i Lund havde faaet Efterretning om hans Reise. Den danske Konge blev modtagen med sømmelig Pragt og Høitidelighed; men han fandt i Gustav ingenlunde en Mand, der kom ud af sin faste Holding ved at modtage en Konge af fyrstelig Herkomst. Naar danske Historieskrivere imidlertid lade ham møde den milde og belevne Christian med mørkt Aasyn og mistænkelige Ord, saa tør det være rigtigere med svenske Skribenter at forstaae det saaledes, at Christian har fundet sin Svoger mere dybttænkende, alvorlig og skarp i Talen, end han havde forestillet sig, og vi maae afgjort stille os paa de Svenskes Side, naar de med Uvillie afvise hines Antydning af mørke Planer imod Christians Frihed eller Liv. Gustav, som hidtil i en rigtig Erkjendelse af Lybekkernes og deres Hjælperes sande Hensigter havde taget Christians Sag som sin Sag, skulde nu paa engang være bleven saa blind af Lidenskab, at han

vilde tilintetgjøre sit eget Værk og skaffe sine Dødsfjender Overhaand i Danmark, for saa at faae dem med deres hele Magt og hele Had ind i sit Rige!

Men fordi Gustav Vasa var baade for klog og for brav til at forgribe sig paa den Fyrste, der vistnok noget ubesindigen havde givet sig i hans Vold, var han dog for meget Politiker og for lidet Ridder, til at han slet ikke skulde have benyttet sin øieblikkelige Overlegenhed. Vel hørte han roligt paa Christians Forestillinger om den Fare, der truede alle de nordiske Riger fra Pfalzgreven og Keiseren, da Christian den Andens Børn paastode samme Ret til Sverrigs som til Danmarks og Norges Kroner; og han undslog sig heller ikke for at understøtte sin Svoger med et nyt Pengelaan. Men han vilde ikke give noget Tilsagn om særlig Bistand imod Pfalzgreven, hvorimod han nu trængte ind paa den danske Konge for at faae det Forbund og den Forsikkring, han i Løbet af Sommeren og Foraaret flere Gange forgjæves havde forlangt. Christian var i hans Magt, Gustav kunde ikke længere afvises med almindelige Talemaader; men den danske Konge benyttede dog den Omstændighed, at han var alene og uden sit Rigsraad, til at give sine Forpligtelser en saadan Form, at han siden atter kunde komme tilbage til nye Underhandlinger. Først udstedte han i Stokholm den 15de September 1535 den Erklæring, at han tiltraadte og antog Forbundet af den 2den Februar 1534 og vilde, saasnart Tid og Leilighed tillode det, forskaffe Rigsraadets Ratification, idet han for sin Person nu ratificerede Traktaten med det Tillæg, at om Kongen af Sverrig eller hans Arvinger fik nogen Krig i Sverrigs Rige, vilde han og hans Efterkommere til Gjengjæld for den nu ydede Bistand komme dem tilhjælp med syv store og fem mindre Krigsskibe med en Besætning af 1500 Krigsmænd, samt med et tusinde Heste og fire Fænniker Landsknegte i samme Besolding, som den svenske Konge nu gav sine Hjælpetropper.

Dernæst gav han samme Dag Gustav en Forskrivning for ældre og nyere Laan, hvori det hedder, at da Gustav tidligere har forstrakt ham 1300 Mark lødigt Sølv samt 4000 Joachimsdalere, og nu lovet ham 3000 lødige Mark og 9000 Joachimsdalere, hvorimod han skal overdrage Gustav Bahuus Slot og Lehn, Aggershuus Slot og Lehn, samt Vigen, til Underpant i Henhold til den foreløbige Revers, som nu er vedtagen, og hvoraf hver af Parterne har faaet sit Exemplar: saa har han nu af de 3000 lødige Mark modtaget det ene Tusinde tilligemed de 9000 Joachimsdalere, og forpligter sig til at udfærdige og ratificere Pantebrevet og overgive Pantet snarest muligt; naar dette er skeet, skulle de sidste 2000 lødige Mark udbetales. Endelig maatte Kongen ogsaa love at gjengive Gustav dennes i Halland beliggende Fædrenegods, der var inddraget til den danske Krone af Christian den Anden.

Baade hvad der var forefaldet tidligere end Stokholmsreisen, og hvad der skeete efter den, viser tydeligt nok, at i det mindste de to førstnævnte Forskrivninger ikke kunne have været ganske frivillige, om end ikke nogen egentlig Tvang er anvendt for at afpræsse den danske Konge dem. Han har da vistnok angret, at han ikke havde agtet sit Rigsraads Advarsel; og er det sandt, at da han aflagde sit Afskedsbesøg hos sin Svigerinde, den svenske Dronning Catharina, var denne troløs nok imod sin egen Konge og Ægteherre til at beklage sig over hans Haardhed og at sige Christian de — vi gad kalde dem forræderske Ord: "Broder, Du maa takke Gud Almægtigste, Du har en god Stjerne paa Himlen; thi det er ikke længe siden, at der var andre Anslag over Dig" — er dette sandt, da begriber man, at Christian blev meget foruroliget og paaskyndede sin Afreise saa stærkt, at han udentvivl forlod Stokholm samme Dag som han underskrev Forsikkringerne. Den 23de September var han atter i Leiren for Kjøbenhavn. Skuffet i sine Forhaabninger, og

bunden ved Forpligtelser, der vare ham utaalelige, og som han heller ikke var berettiget til at opfylde uden det danske og det norske Rigsraads Samtykke, vil Ingen finde det forunderligt, om han kom tilbage med Uvillie i Hjertet, med Ulyst til at opfylde sine Løfter, altsaa med et hemmeligt Ønske om at kunne undvære Gustavs Hjælp. Saameget desto villigere maatte han være til at søge Fred med Lybekkerne og slutte sig til hvilken anden Magt der kunde være ham en Støtte imod Keiseren og Pfalzgreven. Det varede ikke længe, inden disse Tanker traadte frem for Dagens Lys i Form af Handlinger.*)

Men strax efter Afskeden fra Kong Gustav mødte der Christian saa foruroligende Efterretninger fra Holsten, at han nødvendig maatte tilbagetrænge Uvillien mod den svenske Konge, hvis Bistand syntes at blive mere uundværlig end nogensinde. Det var paa denne Tid, at Everhard Ouelacker havde faaet en betydelig Skare Landsknegte samlet og truede med et Angreb paa Holsten, saa at Johan Rantzau forlangte Forstærkning fra Hæren i Danmark. Da vendte Christian sig atter til Gustav ikke alene om gode Raad, men med Anmodning om, at han selv vilde komme ned imod Grændsen for at forstærke Leiren i Lund, hvis Christian skulde blive nødt til at trække sine Tropper bort derfra, og om at han vilde udbetale Knegtene i Skaane Resten af deres Tilgodehavende og fremdeles udrede deres Løn: — Anmodninger, hvis Vægt Kong Gustav vel ikke kunde miskjende under de daværende Forhold, men som han dog kun tildeels

*) Hvitfeld anf. St. Bl. Riiij vers. Cragius, p. 102. Tegel, anf. St. 2, 65. Aktst. til Grevef. 1, Nr. 254, S. 463; Nr. 255, S. 464. At Kong Christian var i Leiren for Kjøbenhavn den 23de Septbr. 1535, sees af et Brev fra Hertug Albrecht af Meklenborg til Hertug Henrik, dat. Kjøbenhavn 25de Septbr. 1535, i det schwerinske Archiv.

kunde eller vilde opfylde; navnlig afslog han bestemt at lønne Knegtene længer, med mindre Christian vilde lade ham faae to eller tre Fænniker af dem i sin Tjeneste og afstaae Fordringen paa de 2000 lødige Mark, der endnu tilkom ham efter Forskrivningen af 15de September.*) Hvorledes da Christian har redet sig ud af Forlegenheden, hvor han har taget Pengene til Krigsfolkenes Sold og Føde fra, og om han virkelig har sendt Tropper tilbage til Holsten, maae vi lade være uafgjort; men Midler maa han have fundet ogsaa uden Gustavs Bistand; thi han fik ikke flere Penge af denne, opbrød dog ikke Leiren i Skaane eller i Sjælland, og hævede heller ikke Afspærringen af Kjøbenhavn, Malmø og Landskrone. Men maaskee har det dog været denne Nød, der, som vi skulle see, tvang ham til at lade Flaaden gaae i Vinterhavn tidligere, end ellers vilde have været Tilfældet.

Det var ved sin Tilbagekomst i Leiren, at Kong Christian forefandt den franske Konges Sendebud Jørgen Lykke,**) der kom for at tilbyde Hjælp og Forbund, eller i det mindste under dette Paaskud, om hans egentlige Hverv har været at undersøge Stillingen ved Øresund. Han erklærede i sin Konges Navn, at vilde den danske Konge tilligemed Rigsraadet forbinde sig med Frankrig, vilde Kong Frants hjælpe ham baade til at komme i Besiddelse af hele Riget og forsvare sig i Besiddelsen imod enhver anden Magt. Dette var et Tilbud, Kong Christian ikke kunde afvise; derfor sendte han med Jørgen Lykke sin for kort Tid siden fra Nederlandene, England og Skotland tilbagevendte Kammersekretær Peder Svave til Kong Frants med en Instruction, hvori han giver en Udsigt over Sagernes Stilling, forlanger Forbundsbetingelserne nærmere angivne og gjør Rede for de

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 256, S. 465.
**) See 2den Deel S. 132.

Fordele, han kan byde den franske Konge til Gjengjæld, hvis denne nu kommer ham til Hjælp. Christian er aldeles beredvillig til at slutte et Forbund med Kong Frants; men han maa vide med Bestemthed, hvad Hjælp denne vil yde ham ikke alene nu, men ogsaa i Fremtiden, dersom Keiseren, som nu angriber ham ad Omveie og ved underordnede Personer, træder aabent op imod ham med stor Overmagt, hvad der sikkert ikke vil udeblive, naar han erfarer, at den danske Konge har forbundet sig med Frankrig. Christian kan til enhver Tid understøtte Kong Frants med sin Flaade; han kan samle tydsk Fodfolk til hans Tjeneste; han kan formaae sine Venner til at række Frankrig Haanden; han kan aabne og lukke Sund og Belt efter Kong Frantses Ønske og derved lægge i hans Haand et kraftigt Tvangsmiddel mod Keiserens Undersaatter i Nederlandene. For Øieblikket har han i Skaane, Sjælland og Holsten flere end 10,000 tydske Knegte og 4000 sværtrustede Ryttere i sin Tjeneste; han har en vældig Flaade paa over 60 Skibe; Krigslykken har været med ham, saa at han nu er Herre i Danmark og Norge paa tre Stæder nær, dem han haaber snart at betvinge, dersom kun ikke Pengemangel nøder ham til at hæve Beleiringen. Er Krigen til Ende, kan den nu samlede Hær sendes Kong Frants tillands eller tilsøes, og det staaer til enhver Tid i Kong Christians Magt at hverve et hvilketsomhelst Antal tydske Landsknegte og sende dem til Frankrig ad den ene Vei eller den anden. Dette vide de Keiserlige meget vel; det var en Hovedgrund til at de sluttede Genterforbundet, hvilket de uden Tvivl havde holdt, hvis ikke Lybekkerne troløst havde anfaldet Danmark og bragt Alt i Forvirring, hvorved de Keiserlige fik Haab om at kunne bemægtige sig Riget; de regnede paa, at begge de krigsførende Magter vilde blive udmattede af den langvarige Krig, og at saa den, hvem Lykken gik imod, vilde række dem Haanden til at ødelægge Seierherren. Det er troeligt, at skjøndt

Lybekkerne i Grunden betragte de Keiserlige som deres farligste Fjender, vil dog Ærgrelsen over de lidte Nederlag og Tørst efter Hevn bringe dem til at kaste sig i Burgundernes Arme, og disse ville ikke undslaae sig for at modtage Bistand af dem, der ellers ere deres Fjender, for derved først at kaste Christian, men saa Lybekkerne selv til Jorden. Desuden ville Burgunderne have en med Keiserhuset beslægtet Konge paa Danmarks Throne, fordi de da kunne bruge Søen som de ville. Men faaer Keiseren til sine allerede saa vidtstrakte Besiddelser endnu Herredømmet over de danske Sunde og Belter, vil der Intet være tilbage for ham at ønske. At dette, eller at Kongen af England, hvem Lybekkerne ogsaa have tilbudt Danmark, faaer Magten i dette Rige, ingenlunde kan være til Frankrigs Gavn, vil Kong Frants indsee altfor vel til at det behøver nærmere Udvikling.*)

Man seer af denne Instruction, at Kong Christian meget vel vidste, at Hjælp kun var at vente, naar han beholdt Magten og Lykken paa sin Side, saa at han havde Noget at byde den, der gav ham Haab om Bistand. Dobbelt kjært maatte det da være ham, at han faa Dage efter at have affærdiget det franske Sendebud og givet Peder Svave hiin Instruction, vandt en ny og betydelig Fordeel over sine Fjender, idet Landskrone aabnede sine Porte for ham. Hvor vigtig denne Stad var for at kunne fortsætte Beleiringen af Kjøbenhavn og Malmø, er ovenfor berørt; Kongen lettede derfor Borgerne Underkastelsen ved at tilstaae dem saa gode Betingelser som muligt. Den 11te October 1535 udstedtes fra Leiren for Kjøbenhavn to aabne Kongebreve for Landskrone; i det ene tilsikkrer Kongen Borgermestere, Raad og Menighed sin Naade med fuldstændig Forglemmelse af alle fjendtlige Handlinger; han vil haandhæve dem ved Guds

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 257, S. 468.

Ord og den evangeliske Lære, saa at de skulle beholde gode lærde Prædikanter i den hellige Skrift, som prædike Guds rene Ord uden alle menneskelige Tilsætninger og Ceremonier; Ingen skal være deres Dommer uden Kongen, saa at deres By skal ligge til Kongens Fadebur og ikke bortforlehnes til Nogen; Byen maa beholde sine Fæstningsværker og selv være dem mægtig, saavel som alt sit Skyts, dog saa, at om Kongen behøver dette imod Rigets Fjender, skulle de laane ham det, imod at han leverer det tilbage, naar han har brugt det; deres Fiskeri i Øresund, saavelsom Handel og Fiskeri i Mandal skulle de beholde uforstyrret. I det andet Brev tager Kongen dem i sin Hegn, Fred og Beskærmelse samt stadfæster alle deres Privilegier. Altsaa ikke til de Svenske blev Landskrone overgivet, saaledes som Gustav Vasas Historieskriver siger, men til Byens rette Herre, den danske Konge, som det da ogsaa var de to danske Mænd Holger Ulfstand og Mogens Gyldenstjerne, der havde anført Beleiringscorpset for Byen. Christian kunde nu med større Rolighed see Vinteren imøde.*)

Man maatte undre sig over, at Kongen ikke benyttede de Tropper, han nu fik til fri Raadighed, til at indeslutte Kjøbenhavn fuldstændigt, dersom han ikke selv nogen Tid derefter havde udtalt det, at han ikke formaaede at føde en Besætning paa Amager. Det var da ligesaavel for at fødes som for at kæmpe, at en Styrke af, som det synes, to Fænniker Knegte og en Skare Ryttere blev sendt imod Kallundborg, hvor Lange Hermand var Grev Christoffers Lehnsmand paa Slottet, og hvor der i den aabne By laa en Fænnike Knegte, der jo vel kunde gjøre Kongen Skade i Omegnen, men dog aldrig give den hele Sag en anden

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 261, S. 482; det andet Brev af 11te October 1535 omtales i "Register over alle Lande", Nr. I, 121 og IV, 199; i Geheimearchivet.

Vending. Den 21de October havde de Kongelige deres Leier i Vidskinde, hvorfra de opfordrede Knegtene i Byen til Overgivelse, idet de navnlig gjorde dem opmærksomme paa, at de ikke kunde vente at faae deres Løn af Hertug Albrecht. Kongen tilskrev strax efter Borgerskabet i Kallundborg og opfordrede dem til at gaae Hr. Knud Rud, hvem han imidlertid havde sat til Anfører for de imod Kallundborg sendte Tropper, tilhaande paa Kronens Vegne.*) Det maa vel have været efter Overeenskomst med de Kongeliges Anførere, at Knegtene i Byen sendte Nogle af Deres til Hertug Albrecht — thi hvorledes kunde de ellers komme ud af det beleirede Kallundborg ind i det beleirede Kjøbenhavn? — for nærmere at underrette sig om Forholdene; men Hertugen beholdt disse Gesandter maaskee som et Slags Gidsler, da man i Kjøbenhavn frygtede for, at Byen Kallundborg ikke vilde blive alvorlig forsvaret. Dette foranledigede den derværende Besætning til at tilskrive Hertug Albrecht om deres Sold, da de manglede Klæder og ikke kunde betale deres Qvarteerværter; men fik de den, vilde de ingenlunde give Byen i Fjendens Hænder. Hertugen sendte dem ogsaa virkelig en Sum Penge; men høist betegnende er det for hans og Grev Christoffers indbyrdes Forhold, at de endnu ikke vare blevne enige om Regentskabet og Medregentskabet i de Levninger af Riget, der vare i deres Magt; thi Grev Christoffer maatte den 16de November 1535 befale sin Lehnsmand paa Kallundborg, der naturligviis havde selv at lønne Besætningen paa Slottet af Lehnets Indtægter, at da Hertugen havde sendt Knegtene i Byen Penge, saa skulde han have Deel i Slotsloven saaledes, at Lehnsmanden skulde være først den fangne Konge og Greven, hvem han havde gjort sin Eed, Lydighed skyldig,

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 74, S. 156; Vedel Simonsen, de danske Ruder, 1, 269.

men dernæst ogsaa Hertug Albrecht; og da Lange Hermand, der sagtens var vel bekjendt med det sande Forhold imellem Hertugen og Greven, gjorde Vanskeligheder, hvortil Brevets Holding næsten opfordrede ham, maatte Greven den 29de December atter skrive og nu paalægge ham at holde Slottet saavel Hertug Albrecht som Kong Christian den Anden og Grev Christoffer til tro Haand.*) Man seer hvor Lidet Hertugen virkelig har faaet af det, de vendiske Stæder lovede ham i Traktaten af 14de November 1534, hvor begjærlig han dog var efter at blive i det mindste Medregent, og hvor nødigt Greven indrømmede ham Andeel i Regeringen, — thi der kunde jo komme bedre Tider! Men Grev Christoffer, som selv var uden alle Pengemidler og nu ikke længer understøttedes af Lybekkerne, maatte i det beleirede Kjøbenhavn, som ganske vist heller ikke har havt Penge at hjælpe ham med, dog nu give noget efter for Hertugen, der altid havde Hjælpekilder i Meklenborg, saa utilstrækkelige de end vare.

Omtrent til samme Tid som de Kongelige rykkede for Kallundborg, ankom Erik Fleming i Kongens Leier for at paadrive Fuldbyrdelsen af det Forbund og den Panteforskrivning, Kong Christian i Stokholm foreløbig havde lovet den svenske Konge; men nu viste det sig, at hiint Løfte ikke har været et frivilligt; thi Kongen undslog sig aldeles for at udfærdige Forbundsakten, fordi Danmarks Riges Raad da ikke var tilstede: naar denne Krig var tilendebragt, vilde han forsamle Raadet og da besegle Akten med det. Hvad derimod Forskrivningen og de norske Pantelehn angaaer, da fik Erik Fleming kun en ny midlertidig Forsikkring, dateret den 23de October 1535 og beseglet af Kongen med tolv tilstedeværende danske Rigsraader,

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 84. 85. 97; S. 170 ff. 193.

hvori det lovedes at overgive Kong Gustav og Sverrigs Rige Aggershuus, Bahuus og Vigen som Pant inden førstkommende Paaske og da udstede det endelige Pantebrev beseglet af Rigsraadet i Danmark og Norge.*)

Kong Gustav fik saaledes endnu ikke Slotte, men Løfter; det er en Selvfølge, at Kong Christian da heller ikke fik de sidste 2000 lødige Mark: — nu vel, saa havde han dog de allerede modtagne Summer, og Tid vundet, Meget vundet. Det kom ham her ret vel tilpas, at den trondhjemske Erkebiskops Tergiversationer hidtil havde holdt Kongevalgsagen i Norge svævende; thi før den var endelig afgjort, kunde Christian den Tredie jo ikke tænke paa at afhænde norske Slotte og Lehn, hvortil han ubestrideligt behøvede det norske Rigsraads Samtykke. Men den afventende Stilling, Kongen indtil nu havde iagttaget ligeoverfor de Norske, maatte han nu opgive, og det af flere Grunde, endskjøndt det i visse Henseender uden Tvivl havde været ham kjærest at undgaae et bestemt Skridt, indtil Krigens Gang i Danmark gav ham Frihed til at udtale sig fuldstændigt og uden Forbehold til Nordmændene. Vi vide det jo, at han betragtede sig som Arving til Norge, og at han i Brevene af 15de og 16de Februar 1535 til det norske Raads tvende Afdelinger havde forlangt Anerkjendelse, ikke Valg. De Søndenfjeldskes Erklæring af 5te Mai 1535 har han modtaget, men ikke besvaret med nogen tilsvarende Forpligtelse; er Udkastet til et Valgbrev af 13de Mai kommet ham for Øie, har det kun været som en Meddelelse underhaanden; og ligesaa lidt var der i Erkebiskoppens Breve af 8de og 10de September til danske og søndenfjeldske Rigsraader Noget, der afnødte ham en forpligtende Erklæring. Var det gaaet efter Vincents Lunges Tanker, da var Kongen

*) Tegel, 2, 68.

ved et bestemt Valg, ledsaget af bestemte Betingelser, bleven nødt til en aaben og bindende Udtalelse imod Norge paa en Tid, da de danske Seire endnu ikke havde sat ham istand til at afvise Fordringen om en norsk Haandfæstning, knyttet til en Anerkjendelse af Norges Selvstændighed som et med Danmark ligeberettiget Valgrige. Men da Erkebiskoppen hidtil havde hindret de øvrige Rigsraader i et afgjørende Skridt, havde Kongen ogsaa havt Ret og Leilighed til at tie. Men nu, i October 1535, nødte de Svenskes Paatrængenhed ham til at drive paa en Afgjørelse i Norge, hvad enten han virkelig vilde opfylde sit Løfte til den svenske Konge, eller han søgte et antageligt Paaskud til at komme bort fra det, eller til at opsætte Udførelsen. Dertil kom den Fare, der truede fra Pfalzgreven og Nederlandene: kastede de sig først over Norge og satte sig i Besiddelse af Landet ved Erkebiskoppens Hjælp, mistede Christian den Tredie ikke alene den halvt vundne norske Krone, men kunde ogsaa forudsee et saa meget farligere Angreb paa Danmark fra Norge og Nederlandene. Føier man hertil Ønsket om at komme i Besiddelse af alle Norges Hjælpemidler for at kunne udholde den Krig, han nu førte, og møde den endnu tungere, han hver Dag kunde vente, er det tilstrækkeligt forklaret, hvad det var der efter Stokholmsreisen bevægede Kong Christian til at træde ud af den tilbageholdende Stilling, han hidtil havde indtaget imod det norske Rigsraad.

Under slige Forhold var Intet naturligere end at sende Claus Bilde til Norge. Som dansk og norsk Rigsraad, som den, der havde ført Underhandlingerne med Norge 1532, som Panthaver i Bahuus og Vigen, var Ingen bedre end han skikket til at sætte de andre norske Rigsraader ind i Situationen og sige dem baade hvad der maatte høres af Alle, og hvad der ikke maatte komme udenfor Raadskammeret. Med ham satte Kongen sig da først paa en reen

Fod ved den 18de October at tilsikkre ham og hans Efterkommere Vigen, indtil det afløstes dem for den fulde Pengesum,*) — et Tilsagn, hvis Ord vel ikke staae i Modsigelse med det Løfte, som fem Dage derefter gjordes de svenske Udsendte, men som heller ikke styrker Troen paa det, der i sig selv ikke er meget troeligt: at Kong Christian for Alvor har meent at oplade de norske Slotte og Lehn for Kong Gustav om et halvt Aar. Til den Tid kunde han visselig ikke vente at blive rig nok til at indløse Vigen.

Der blev tillige medgivet Bilde kongelige Skrivelser til Vincents Lunge og Biskop Hans Reff, hvori de underrettedes om, at hans Reise gik til Trondhjem for nu at bringe Valgsagen til Ende og faae en Skat bevilliget; tillige anmodedes de om at følge med til Trondhjem, at naar Claus Bilde blev viist udenfor Døren, Kongen da kunde have Nogen indenfor, der vil tale hans Bedste.**) — Hvor følgerig denne Sendelse blev, vil nedenfor blive viist. Men vende vi os atter til Christian den Tredie og Gustav Vasa, da kan det ikke miskjendes, at de ikke længere vare virkelige Venner. Den Ene stræbte at faae saa Meget, den Anden at give saa Lidet som muligt: var Gustav ikke meget ridderlig i Stokholm, saa var Christian ikke meget ivrig for at holde sit Løfte i Leiren. Kunde de endnu ikke undvære hinanden, maatte dog hemmelig Uvillie gjære i Begges Hjerter, — saa meget mere som den svenske Dronnings uventede Død og de Rygter, der knyttede sig til den, maatte fjerne de to Svogere endnu mere fra hinanden. Dronning Catharina var død pludselig faa Dage efter Christians Afreise fra Stokholm, som Rygtet sagde, efter et heftigt Optrin

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 264, S. 491.

**) Kong Christian til Vincents Lunge og Hans Reff, begge dat. Feltleiren for Kjøbenhavn St. Lucæ Ev. ($\frac{18}{10}$) 1535; Originaler med udv. Forsegling i det norske Rigsarchiv, Münch. S.

med sin Ægteherre, der var heftig opbragt over, at hun havde beklaget sig for Kong Christian over hans Strenghed, hvilket Øretudere ikke havde undladt at berette ham; ja det hed endog, at Kongen selv havde lagt Haand paa sin Gemalinde og givet hende nogle Slag med en Hammer, der tilfældigvils laa ved Haanden. Dette være nu som det vil, saa er det vist, at Dronning Catharina døde den 23de September 1535, og at det for Gustav saa krænkende Rygte var almindelig udbredt i Tydskland allerede i de første Dage af det følgende Aar; det kan da med Sikkerhed antages, at det meget snart er kommet Kong Christian for Øre. At det maa have gjort et dybt Indtryk paa hans Sind, seer man deraf, at endskjøndt Gustav strax underrettede ham som andre Slægtninge og Venner om Dødsfaldet, undlod Christian enten ganske at bevidne sin Deltagelse, eller opsatte det saa længe, at Gustav endnu den 10de November mindede ham om, at han dog ikke maatte forlade ham i hans store Sorg og Bedrøvelse uden at husvale ham med Trøstebrev. Denne krænkende Tavshed taler forstaaeligt nok om de Tanker, der gik igjennem Kong Christians Hoved.*)

Men hvad end Christian den Tredie tænkte om Gustav, kunde han saa meget mindre bryde med denne, som hans Stilling nu i October og November 1535 virkelig blev meget kritisk. De vendiske Stæders store Flaade var endelig den 24de October 1535 gaaet under Seil fra Travemünde for at undsætte Kjøbenhavn netop paa samme Tid, som Rantzau ventede et alvorligt Angreb paa Holsten. Dog var der det i Lybekkernes Anstalter, som gjør det tvivlsomt, om det ogsaa virkelig har været de daværende Magthaveres Alvor med denne betydelige Flaade. Der blev vel medgivet

*) Med Hvitfeld, Krag og Tegel maa sammenholdes Dalin, Svea Rikes Historia 3, 289. Aktst. til Grevef. 1, Nr. 268, S. 496.

Flaaden to Raadsherrer, Cort van Ryde og Johan Stalhoet, men ikke nogen Overanfører over Krigsfolkene; og til Anførere for Knegtene paa de enkelte Skibe ansattes ikke virkelige Krigsmænd, men Borgere, fornemlig af det nu styrtede Parti, medens Andre af samme Parti maatte bidrage det Meste til Skibenes Udredning eller selv gaae ombord med, saa at den Mening udbredte sig, at Magthaverne vilde benytte Leiligheden til at skille sig af med deres politiske Modstandere.

Det varede længe, inden alle Skibene bleve samlede; især voldte Stralsundernes Langsomhed Forlegenhed og Ophold, saa at Flaaden først den 7de November kunde gaae fra Arkona til Møen. Signalskud fra Lybekkernes Admiralskib advarede sex af de kongelige Skibe i Sundet om den overhængende Fare, saa at de med Nød undkom tilbage til deres Flaade. Her var Peder Skram altsaa forberedt paa at modtage Fjenden. Den følgende Dag kom denne Sundet ind og gik for Anker mellem Dragør og Kastrup. Her fik de den forenede danske, svenske og preussiske Flaade i Sigte, og de enkelte hanseatiske Skibsførere og Høvedsmænd mente, at deres Flaade skulde benytte Vinden til Angreb; men Raadsherrerne vilde ikke tilstede det den Dag, fordi Hertug Albrecht havde ladet dem advare om at være forsigtige, at de ikke skulde lide noget Tab, især da de Beleirede slet ikke saae sig istand til at komme Hanseaterne tilhjælp med deres Krigsskibe, deels fordi de Kongelige havde sænket flere Skibe i Udløbet, deels vel ogsaa fordi Hanseaterne ikke havde medbragt Søfolk til dem, og de selv ikke vare istand til at bemande de store Orlogsskibe i Havnen. Desuden klagede den lybske Admiral over Mangel paa Lodser. I et Krigsraad besluttedes da at opsætte Angrebet til næste Morgen, da man saa haabede at kunne faae Lodser fra Kjøbenhavn ombord. De sletteste Seilere skulde lette tidligst. Men den næste Dag, Tirsdag den

9de November, blev det Storm af Sydost, saa at alle Operationer vare umulige; Lybekkeren Henrik Adermann drev fra Anker og Toug langs med Hanseaternes Linie og blev staaende paa Grund ved Kastrup; den følgende Dag, da Veiret var roligere, arbeidedes forgjæves paa at faae Aderman flot, og den 11te November sprang Vinden om til Nordost; det blev atter en heftig Storm, saa at Intet kunde foretages. Om Fredagen bedagede Veiret sig, saa at alle Skibe sendte deres Fartøier for at hjælpe Adermann af Grunden; men de Kongelige rustede sig ligeledes for at hindre dette. Imidlertid lykkedes det dog at faae Skibet flot, inden Fjenden ankom; og nu rykkede denne frem med sin hele Flaade, 45 større og mindre Seilere, der lagde sig i to Slangeskuds Afstand fra Tydskerne. Formodentlig har det været paa denne Dag, at Peder Skram blev saa haardt saaret i Benet, at han maatte bringes i Land; men naar hans Levnetsbeskrivelser ville, at Fjenden søgte med sine Smaaskibe at knibe Grunden saa nær som muligt for at bringe Proviant ind i Staden, og at Skram spærrede dem Veien med bevæbnede Fartøier fra sin Flaade, ved hvilken Leilighed han selv blev saaret: saa er det muligt, at man paa den kongelige Flaade har tillagt Samlingen af Fjendens Baade denne Hensigt; men hverken taler den tydske Beretning om noget saadant Forsøg paa at trænge ind til Kjøbenhavn, og heller ikke var dette fornødent, da Amager jo var frit og Hanseaterne vedligeholdt uafbrudt Forbindelse med Staden over dette Land. Hvorledes skulde det være faldet dem ind at forsømme denne sikkre Vei for at vove et Forsøg tilsøes, hvorved de dog i det heldigste Tilfælde maatte regne paa et Tab af flere Ladninger? — ikke at tale om det Urimelige i den danske Beretning, at Hanseaternes Smaaskibe gik Saltholms- ikke Amagergrunden saa nær som muligt. Det maa overhovedet fastholdes, at saasnart de vendiske Stæder sendte en Flaade, der blot var

stærk nok til at lægge sig ved Dragør og holde sig der i nogle Dage, kunde Kjøbenhavns Proviantering ikke forhindres over Amager eller gjennem Kallebostrand, med mindre Peder Skram hævede Blokaden og gik Fjenden imøde under Møen; men i saa Fald vilde det dog neppe kunne hindres, at jo Proviantskibene naaede Amager, medens Orlogsmændene kæmpede, og Kjøbenhavnerne vilde naturligviis ikke forsømme at benytte Blokadens Ophævelse til at forsyne sig paa anden Maade.

Vi troe derfor paa dette Punkt at maatte tilsidesætte Skrams Biographer for Lybekkeren Gert Korffmacker, et saa sagkyndigt Øienvidne og en, saavel her som i Beretningen om Martin Pechlins Undergang, saa nøiagtig og fuldstændig Fortæller, at han maa ansees for den paalideligste Fører. Han beretter nu, at da Flaaderne den 12te Novbr. kom hinanden saa nær, samledes Hanseaternes Anførere til Krigsraad hos de lybske Raadsherrer paa Admiralskibet. Raadsherrerne opfordrede Skipperne og Høvedsmændene til at sige deres Mening; disse forlangte først at kjende den Instruction, Raadet i Lybek havde medgivet Herrerne. Denne lød paa, at Flaaden skulde begive sig ind i Øresund for at undsætte de Beleirede og hindre Tilførsel af Proviant til Beleirerne; kunde de imidlertid gjøre Fjenden Afbræk, ønskede Raadet det meget, dog saaledes, at de selv vogtede sig for Skade. Raadsherrerne tilføiede, at de Beleirede havde ladet dem vide, baade at de allerede havde faaet Levnetsmidler nok ind i Staden til at holde sig en Tidlang, og tillige at de ikke saae sig istand til at komme den hanseatiske Flaade tilhjælp med Skibe og Folk. Nu opfordrede Raadsherrerne Anførerne til at sige deres Mening paa Ære og Samvittighed.

Efter denne Forklaring maatte det være indlysende, at Raadets og Raadsherrernes Hensigt ikke var at slaaes, saa at hele Toget skulde ansees som udført med Kjøbenhavns

Proviantering; men disse tappre Mænd, der for største Delen hørte til Krigspartiet i Lybek, kunde ikke finde sig i at gaae hjem uden at have forsøgt sig imod Fjenden, ihvor overlegen han end var i Antal. Dog maa vi her undtage Lybekkernes Admiral Claus Warnow, der i Overeensstemmelse med Raadsherrerne aabenbart ikke vilde vove et Slag. Hans Raad var derfor, at man strax skulde lette og gaae tilbage til de sletteste Seilere, for ikke at lide Skade, — et Raad, der maa forstaaes saaledes, at med Nordostenvind maatte et Angreb af de Kongelige ventes, og da Hanseaternes sletteste Seilere ikke kunde komme op imod Vinden, maatte de forreste gaae tilbage til dem for ikke ene at indvikles i en altfor ulige Kamp. De andre Skippere og Anførere syntes ikke om at flygte for en Fjende, der endnu ikke havde angrebet. Deres Raad gik ud paa at blive liggende, indtil Fjenden var under Seil, derpaa lette og staae sydpaa til de bagerste Skibe; naar da Alle vare i Linie og udenfor Grundene, skulde Admiralen skyde to Skud, hvorpaa hele Flaaden skulde vende og forsøge sig en Gang eller to imod Fjenden. Med denne Beslutning adskiltes Krigsraadet; dog vilde Stralsunderne ikke binde sig til nogen bestemt Aftale, men erklærede blot i Almindelighed, at kom det til Slag, skulde man finde dem ustraffelige. — Næste Morgen tidligt den 13de November gik Stralsundernes Admiral under Seil; ham fulgte Claus Warnow med Lybekkernes Admiralskib og løb langs hele Linien uden at skyde Signalskuddene. De Andre vidste ikke hvad dette skulde betyde; En af dem raabte ham an og spurgte, om det blev ved Aftalen fra igaar? Fjenden havde jo endnu ikke lettet, og Admiralen skjød jo ikke Løsenet! Men Claus Warnow svarede slet ikke og seilede uforstyrret sydefter. Nu lettede ogsaa alle de Andre og fulgte Admiralen, forfulgte af den kongelige Flaade, som imidlertid var kommen under Seil. Da de vare komne udenfor Saltholmen, vendte nogle af Lybekkerne for

at tage imod deres Fjende, der paa den Dag anførtes af den preussiske Admiral Johan Peine i den saarede Peder Skrams Sted; og da Lybekkerne bemærkede, at det preussiske Admiralskib var kommet paa Grund, og at de Kongelige havde fuldt op at gjøre med at hjælpe det af igjen, gik de Modigste iblandt dem Fjenden saa nær, at en Kanonade begyndte, idet de gjentagne Gange lode deres Admiral, der krydsede imellem Falsterbod og Amager, opfordre til at staae dem bi efter Aftale, thi nu havde de en god Leilighed til at vinde Ære og Priis. Men Admiralen blev ubevægelig; han stod rolig paa Agterkastellet i sin Ulveskindspels med korslagte Arme og saae paa de Andre, ja svarede spottende En af de Ivrige, at siden Leiligheden syntes dem saa god, kunde de jo lægge ombord med Fjenden! Saaledes maatte de tre eller fire kamplystne Lybekkere endelig ogsaa opgive Tanken om et Angreb, især da alle Wismarerne, Rostockerne og Stralsunderne fulgte de to Admiraler. Forbittrede, og med den Beslutning at drage Admiralen til Ansvar, saasnart Flaaden var samlet, gik nu alle ud af Sundet; men Claus Warnow lod Enhver sørge for sig, saa at Skibene ikke mere samledes; og da heftige Storme anfaldt dem i de følgende Dage, maatte de enkelte Skibe tye til de nærmeste Havne. Admiralen og nogle af Lybekkerne naaede Traven, medens Andre maatte kappe Masterne og være glade ved at frelse Livet ind til Stralsund. Her kom det nu til heftige Optrin imellem de krigslystne Lybekkere og de stralsundiske Anførere. Hine talte høit om, at disse vare Skyld i Togets skammelige Udfald; Stralsunderne stævnede dem for deres Byes Raad, og da Lybekkerne her paastode, at de Andre ikke havde holdt sig Aftalen efterrettelig, da Slaget skulde begynde, gave Stralsunderne den meget vigtige Oplysning, at efter Krigsraadet den 12te November havde de lybske Raadsherrer og Admiralen ladet dem sige, at Enhver skulde gjøre sit Bedste og

løbe ad Møen til, da Fjenden var for stærk, saa at det ikke var raadeligt at slaaes med ham; og naar de havde naaet Møen, skulde Enhver søge sin Kurs til sit Hjem — altsaa Flaaden opløses! Dertil svarede de indstævnede Lybekkere, at forholdt Sagen sig saaledes, var der ikke handlet ærligt imod dem. Og man maa tilstaae, at have Raadsherrerne og Admiralen ikke givet dem den samme Ordre som Stralsunderne, saa seer det virkelig ud som om Urias skulde stilles foran, hvor Krigen var stærkest, at han kunde omkomme ved Fjendens Sværd!

Allerede den 18de November vidste Hertug Henrik af Meklenborg, at den store Flaade var vendt tilbage uden at have udrettet noget Betydeligt, og han søgte at bevæge Stæderne til at lade den gaae i Søen igjen for at angribe Fjenden; men ved den Tilstand, hvori Skibene vare komne tilbage, var dette vel ikke engang muligt saa seent paa Aaret, selv om de lybske Magthaveres Villie havde været bedre, og om der ikke atter havde aabnet sig en Udsigt for dem til at faae Ende paa denne dem saa modbydelige Krig.

Kong Christian havde fra sin Leier været Vidne til begge Flaaders Bevægelser. Han havde med Sorg seet, at Johan Peines Uheld lod ham gaae Glip af den visse Seier over en saa bagvendt manøvrerende Fjende. Vi finde det da meget naturligt, at da han besøgte den saarede Skram i hans Hytte, udbrød han sukkende: "Min Søn, havde Du været oven Senge, da havde den Ulykke ikke vederfaret os, som skeet er!" endskjøndt vi ikke med Skrams Biographer kunne henføre disse Ord til Kongens Bekymring over Kjøbenhavns Proviantering; thi den kunde ikke Skram, men alene Kongen have hindret, hvis han havde havt Kræfter nok til itide at spærre Kjøbenhavn fra Amagersiden. At det preussiske Admiralskib kom paa Grund, kunde ikke have afholdt den kongelige Flaades armerede Fartøier fra at møde Fjendens Baade. Desuden vide vi af Krigsraadet paa det

lybske Admiralskib, at Kjøbenhavn allerede var forsynet Dagen før Preusserens Uheld.*)

Kjøbenhavns Proviantering var en Ulykke for Kong Christian den Tredie; den skjød Udsigten til at faae Ende paa Krigen ud i en Fremtid, der gjemte uberegnelige Tilfælde i sit Skjød. Paa den anden Side havde Kongen dog heller ikke Grund til at fortvivle over Sagernes almindelige Stilling; thi paa samme Tid som hans farligste Fjende, Jørgen Wullenwever, var bleven fangen, havde Ouelacker fjernet sig fra Holstens umiddelbare Nærhed, og den store hanseatiske Flaade var vendt hjem med halvforrettet Sag, medens Christians trofaste Ven, Landgreven af Hessen, atter aabnede ham Udsigt til at skille Lybekkerne fra de Beleirede.

---

*) Gert Korffmackers Beretning i Hans Reckemanns lybeckische Chronick col. 191, og efter det hamborgske Haandskrift her trykt som Bilag III. Danske Magazin, 3die Række, 3, 87; Kjøbenhavnske Selskabs Skrifter, 2, 123; Aktst. til Grevef. 1, Nr. 265, S. 491; 2, Nr. 89, S. 177. Hertug Albrechts hjemmeladte Raader til de fire vendiske Stæders Gesandter i Hamborg, Gustrow am Tage Elisabeth (19. Novbr.) 1535, Original, i det storhert. Archiv i Schwerin.

Sjette Afsnit.

Tydske Fyrster mægle. Melchior Rantzau i Schmalkalden. Forlig og Forbund imellem Kong Christian den Tredie og Erkebiskoppen af Bremen. Wullenwevers Bekjendelser.

Imedens Krigen var i fuld Gang i og ved Øresund, knyttedes atter de afbrudte Fredsunderhandlinger, men nu ikke mere af Hansestæderne med Hamborg og Lüneborg i Spidsen. Større Interesser og betydeligere Magter vare komne i Bevægelse ved den nordiske Krig; det evangeliske Parti i Tydskland foruroligedes ved den og stræbte at faae den allerede saa vidt udbredte Brand dæmpet, inden den greb endnu videre om sig. Man maa sætte sig ind i de Evangeliskes Stilling i Efteraaret 1535 for at forstaae denne deres Uro; det vil da vise sig, at denne Krig forstyrrede deres Planer og ved Keiserens Indblanding truede at tage en dem farlig Vending.

Det schmalkaldiske Forbund var sluttet Søndag Invocavit 1531 paa sex Aar imellem en Deel af den augsborgske Confessions Bekjendere i Tydskland; det udløb altsaa med samme Søndag 1537. Foranlediget var det ved Rigsafskeden af 19de November 1530, hvis Trusel med fiskalske Processer og Achtserklæringer vel syntes midlertidigen fjernet ved Nürnbergerfreden af 23de Juli 1532, men i Virkeligheden dog svævede som et Damoklessværd over

de Evangeliskes Hoveder. Thi Kammerrettens catholske Majoritet vedblev med Rigsregeringens Medhold at give Fredens Tilsagn den snævreste Fortolkning, saa at Retten dog modtog Stævninger og fremmede Sager mod de Evangeliske, naar de blot ikke gik ud paa Lære og Ceremonier, men f. Ex. paa de med Kirkeforbedringen nødvendigt forbundne Forandringer i catholske Autoriteters og Stiftelsers Stilling, eller paa Besiddelsen og Anvendelsen af Kirkegodset. Dernæst holdt baade Rigsregeringen og Retten sig til den Omstændighed, at Freden ikke var sluttet med alle evangeliske Stænder i Riget, eller med det evangeliske Forbund som saadant, men med de særligt navngivne Deltagere i Forbundet, saa at den kun skulde komme disse tilgode, ikke Forbundet, i hvilket ved en modsat Fortolkning meget snart alle evangeliske Stænder vilde have søgt Tilflugt imod Kammerrettens fiskalske Processer.

Læseren vil her ikke søge en nærmere Fremstilling af disse tydske Forhold; men det maa allerede være indlysende, at vilde Deltagerne i det schmalkaldiske Forbund ikke uden Modstand finde sig i at underkues under Rettens Form ved en Række af Processer, hvor efterhaanden Alt hvad der var vundet for Kirkeforbedringen og de verdslige Regeringers Sag atter fravristedes eller fralistedes dem, maatte de stræbe at gjøre deres Fortolkning af Nürnbergerfreden gjældende og, for at kunne det, ikke alene indbyrdes fornye deres Forsvarsforbund, men tillige udvide det ved Optagelse af de evangeliske Stænder, der hos dem søgte Tilflugt imod Kammerrettens Forfølgelser. Enighed og Sammenhold kunde alene frelse de Evangeliskes Sag. Derfor maatte Forbundets Ledere stræbe efter Udjævning af alle indbyrdes Stridigheder imellem de Stænder, der hyldede Reformen, hvad enten de vare Medlemmer af Forbundet eller ikke; og derfor kunde de ikke uden Mishag og Uro see paa den forbittrede Kamp imellem det medforbundne Lybek og den evangelisksindede

danske Konge, hvis rolige Besiddelse af Danmark og Norge kunde blive Forbundet ligesaa gavnlig, som den keiserlig-burgundiske Magts Befæstelse i disse Riger ved Pfalzgrevens Thronbestigelse nødvendig maatte blive dem fordærvelig. Saaledes faldt da hos det schmalkaldiske Forbunds Førere i Efteraaret 1535 Ønsket om at faae Striden imellem Lybek og Kongen udjævnet paa en saadan Maade, at Staden, deres Forbundsfælle, ikke undertrykkedes, men Kongen dog kom til Besiddelse af de to Riger, — dette Ønske faldt da sammen med Ønsket om at see Forbundet fornyet og tillige udvidet til at omfatte saa mange som muligt af de evangeliske Stænder i Tydskland.

Naturligt var det ogsaa, at de Evangeliske maatte ønske at see Striden imellem den danske Konge og Pfalzgreven jævnet i Mindelighed, hvis det lod sig gjøre uden at berøve Christian den Tredie de nordiske Kroner. Spor til en saadan Bestræbelse findes i et Brev fra Regentinden i Nederlandene til hendes Broder Keiseren af 28de August 1535, hvori hun beretter denne, at Churfyrsten af Saehsen har anbefalet en fredelig Underhandling imellem Pfalzgreven og Hertugen af Holsten, og at hun har opfordret Churfyrsten til at udtale sig nærmere om Maaden og Midlerne. Maaskee er det denne Opfordring fra det burgundiske Hof, der foranledigede Churfyrsten og Landgreven af Hessen til i Forening at indgive en Plan til Forsoning imellem de to Rivaler, en Plan, der vel ikke førte til noget Resultat, men som dog viser, at det evangeliske Forbunds Ledere nu behandlede ogsaa denne Strid som en dette vedkommende Sag.*)

Det schmalkaldiske Forbunds første Skridt til en ny Mægling imellem Lybek og Kongen er ikke udgaaet fra Forbundet i dets Heelhed, men fra de overtydske Stæder

*) Altmeyer, hist. des rélations, p. 337; Lanz, Staatspapiere, Nr. XXXIX p. 192 ff.

Strasborg, Constanz, Ulm, Eslingen, Reutlingen, Memmingen, Lindau, Biberach og Isny. Disse Forbundets Medlemmer holdt den 24de August 1535 et Møde i Eslingen, hvor det besluttedes at sende Hr. Bernhard Wurmser, Ridder og "Alter Städtmeister" i Strasborg, med Hans Bossern, Raadsherre i Ulm, til Lybek, for at bevæge denne saa betydelige Forbundsfælle til at gaae ind paa alvorlige Fredsunderhandlinger, og at tilbyde deres Mægling dertil. De skulde som troe Bundsforvante foreholde Lybekkerne ikke alene i Almindelighed det Farlige og Anstødelige i at to Magter, der begge yndede og fremmede Evangeliet, bekæmpede hinanden som forbittrede Fjender, men ogsaa særligt lægge dem paa Hjerte, at denne Feide vilde afholde adskillige Fyrster og Stænder fra at indtræde i Forbundet, hvis Udvidelse var saa ønskelig for alle Medlemmerne. Desuden var det Gesandterne paalagt at fremhæve den Fare, Lybek paadrog sig selv og det hele evangeliske Parti, om det ved haardnakket Modstand imod den evangelisksindede Konge banede en Trediemand Vei til at blande sig i Sagen, der vilde blive dem selv en langt ubequemmere Nabo end hiin. — Ogsaa Churfyrsten af Sachsen sendte Lybekkerne Formaning til at gjøre Ende paa Krigen.*)

Der kan vel neppe være Tvivl om, at det var Landgreven af Hessen, som i Kong Christians Interesse stod bag disse Bestræbelser; navnlig gjør hans nøie Forbindelse med de overtydske Stæder det høist sandsynligt, at det var ham, der foranledigede deres Optræden. I ethvert Fald var det ham, der virkelig bragte Underhandlingerne i Gang paany, idet han henvendte sig til Kong Christian den Tredie med

*) Instruction for de overtydske Stæders Sendebud, dat. 8de Septbr. 1535, i det storhert. mekl. Archiv i Schwerin. Aktst. til Grevef. 2, Nr. 73, S. 154.

Anmodning om at indrømme Hertug Albrechts, Grev Christoffers, Kjøbenhavns og Malmøs Deltagelse i Fredsunderhandlingerne, som han havde afslaaet de mæglende Hansestæder. Det var paa denne Kongens Vægring, at Underhandlingerne i Oldeslo og Reinfeld vare strandede; men nu, efter Stokholmsreisen, maatte Spændingen med Kong Gustav og Udsigten til en Krig med Keiseren og Pfalzgreven gjøre Kong Christian villigere til at give efter i dette Punkt, især naar saa mægtige og velsindede Fyrsters Deltagelse gav bedre Haab om et virkeligt Udbytte af Mæglingen og tillige større Sikkerhed for, at de Beleiredes Sendebud ikke benyttede Fredsmødet til skadelige Intriger og Underhandlinger med Fremmede. Kongen gik altsaa ind paa Landgrevens Forslag og sendte ham de fornødne Leidebreve for Lybekkerne og de Beleiredes Sendebud; tillige bad han Landgreven om at møde personlig paa Congressen. Samme Dag som Landgreven modtog dette Svar, den 12te October, tilskrev han øieblikkeligt Lybekkerne, hvem han foreholdt de samme Betragtninger, som de overtydske Stæder havde gjort gjældende, og Hertugerne Ernst af Lüneborg og Henrik af Meklenborg om at deltage i Mæglingen. Kongen bad han undskylde, at han selv ikke kunde møde, da hans Nærværelse paa det evangeliske Forbunds til den 6te December 1535 ansatte Møde i Schmalkalden og ved andre vigtige Sager var endnu nødvendigere; men han vilde sende sin Cantsler med et anseeligt Gesandtskab, og haabede da, at naar tillige Churfyrsten af Sachsen og de overtydske Stæder lode møde, skulde det vel lykkes en saa talrig og anseelig Forsamling at faae Striden jævnet, hvis Parterne virkelig ønskede Fred. Kongen opfordrede han derfor til i Gjerningen at vise sin høitpriste Fredskjærlighed, idet han tilføiede som Mæglingens Forudsætning, at man vilde sikkre ham Besiddelsen af de nordiske Kroner uforstyrret af Lybek-

kerne. Mødet skulde aabnes i Hamborg St. Leonhards Dag, den 6te November 1535.*)

Uagtet dette nye Mæglingsforsøg traf Lybek ifærd med at afsende den store Flaade til Kjøbenhavns Undsætning, gik Raadet dog strax ind paa Landgrevens Forslag, afsendte Kong Christians Leidebrev til Kjøbenhavn og opfordrede saavel Hertug Albrecht og de øvrige Beleirede som Hertug Henrik til at møde i Hamborg, — et nyt Beviis paa, at Flaadens Afsendelse ikke var fremgaaet af nogen virkelig Forandring i de Gamles fredelige Politik, men kun afnødt dem ved Kongens Afslag paa Hansestædernes Anmodning. Deres Lede ved denne Krig er tydeligt nok at læse i og imellem Linierne i det Brev, hvori de bade Hertug Henrik af Meklenborg om at tage Deel i Underhandlingerne. At drage denne Fyrste med ind i Sagen var dem magtpaaliggende, da de af Erfaring kjendte hans Duelighed som Mægler og desuden kunde forudsætte, at han vilde være dem ligesaa gunstig, som Landgreven var Kongen. Men Hertug Henriks Stilling var nu en anden end i det foregaaende Aar; tog han ikke Deel i sin Broders Krig, var hans Politik dog Kong Christian den Tredie saa fjendsk, som den kunde være, naar han ikke selv vilde drage Sværdet, idet han bestandigt opmuntrede sin Broder til Udholdenhed, Pfalzgreven til at understøtte de Beleirede, og de vendiske Stæder til alvorlige Anstrengelser for at opretholde disse. Nu tillode hverken Landgrevens og Lybekkernes Breve, eller de overtydske Stæders Instruction, der meddeltes fra Lybek, nogen Tvivl om, at Mæglingens Endemaal var at hjælpe Kongen til Besiddelsen af Stridens Gjenstand, Danmarks Krone. Dertil vilde Hertugen ikke række Haanden; tværtimod stræbte han modarbeide det ved at sende Schöneich og Kar-

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 262. 263, S. 483 ff. Samme til Hertug Henrik af Meklb., samme Dag og Sted; i det schweriner Archiv.

lowitz til Lybek for at fraraade de til Hamborgermødet bestemte Borgermestere Niels Brømse og Joachim Gerken at indlade sig i nogen Underhandling, der indrømmede Hertugen af Holsten Danmarks Krone, hvorved de tillige vilde paadrage sig Keiserens høieste Unaade umiddelbart efter at han i Lüneborg havde viist sig saa naadig imod dem: — Forestillinger, som de to Borgermestere kun besvarede med den baade Intet og Meget sigende Forsikkring, at de ikke, uden Nøden krævede det, vilde indlade sig paa Noget, der kunde være Keiseren imod. Og endnu ikke tilfreds hermed, lod han Schöneich og Karlowitz tilskrive de fire vendiske Stæder samme Forestillinger, ligesom han ogsaa efter Flaadens Tilbagekomst opfordrede dem til endnu inden Vinteren at lade den gaae i Søen igjen.*)

Imidlertid kom det ikke virkeligt til Underhandlingernes Aabning den 6te November. I Kjøbenhavn modtog Hertug Albrecht først den 5te November Lybekkernes Opfordring og Kongens Leide til Hamborgermødet. Netop i disse Dage ventede man hvert Øieblik at see den store Hjælpeflaade, hvis Ankomst de Beleirede jo maatte antage for Beviis paa Stædernes alvorlige Beslutning at optage Krigen med ny Kraft. Man vil da finde det forklarligt, at om de Beleirede ikke havde Mod til at afvise al Underhandling, hvad der maaskee kunde drive Stæderne til at skille sig fra dem og søge særskilt Fred med den fælleds Fjende, saa talte de dog nu i meget høie Toner. Hertug Albrecht benyttede Leidets og Opfordringens sildige Ankomst til at vinde Tid. Han skrev strax til Schöneich, at førend han sendte et egentligt Gesandtskab, skulde denne foreløbigt møde i Hamborg for at høre hvad der forefaldt og skaffe Oplysning om, hvorvidt Modparten var villig til at sætte den

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 267, S. 494; 2, Nr. 76. 79. 89; S. 158. 163. 177.

fangne Kong Christian den Anden paa fri Fod; thi først naar dette var skeet, vilde Hertugen overhovedet sende Gesandter til Fredsmødet! Saa høit spændte man dengang Buen i Kjøbenhavn i Haabet om Flaadens store Bedrifter; ikke slet saa høit, skjøndt høit nok endda, i Malmø, der som en af de fire beleirede Parter den 8de November paalagde Joachim Hochstetter, som formodentlig endnu var paa tydsk Grund,*) at møde for at underhandle, men rigtignok kun paa den Betingelse, at den fangne Konge først var fri og gjenindsat i sine Riger og Lande, altsaa i sin Deel af Slesvig og Holsten saavelsom i Danmark og Norge. Iøvrigt paalagdes det Hochstetter fornemlig at arbeide paa at skaffe Hjælp og Penge til Krigens Fortsættelse.

Men den store Flaade skuffede paa det Smerteligste de Beleiredes Haab. Allerede den 13de November gik den ud af Sundet i en Forvirring, der meget lignede en Flugt. Et Par Dage har man i Kjøbenhavn vel endnu ventet at høre dens Kanoner; med Visheden om, at det var forbi, i det mindste for denne Gang, faldt dog Overmodet lidt hos de Beleirede. Først fandt Grev Christoffer og Kjøbenhavns Magistrat sig i at gaae ind paa Malmøs Anskuelse, idet de den 17de November gave Grevens Sekretær Wolf Gyler, som da var i Tydskland, og Kjøbenhavns Borgermester Ambrosius Bogbinder med Sekretæren Stephan v. Stein Instruction om at møde paa Fredscongressen, høre hvad Mæglerne og Modparten havde at forebringe, virke for den høie Fanges Befrielse, men ikke indlade sig i noget Endeligt, medmindre han virkelig var paa fri Fod og gjenindsat i sine Riger og Lande. — Hertug Albrecht havde ikke underskrevet denne Instruction; maaskee har Fordringen om den fangne Konges Restitution

*) See 1ste Deel S. 443.

stødt for haardt an imod hans eget Haab om Regentskabet i Danmark, eller maaskee har han ikke villet sætte sit Navn i et Aktstykke, hvori Grev Christoffer kaldte sig Gubernator over Danmarks Rige, da han derved middelbart kom til at anerkjende Greven for Rigsforstander. I dette Punkt gave de Andre efter, og Hertugen fandt sig da to Dage senere i at udfærdige med Greven af Oldenborg og Kjøbenhavn en fælleds Fuldmagt for C. v. Schöneich, Lutke v. Quitzow, Wolf Gyler, Ambrosius Bogbinder og Stephan von Stein til at møde og underhandle, dog uden at indlade sig paa noget Endeligt, før Christian den Anden var fri og gjenindsat.*)

Men Hamborgermødet var allerede opløst, da de Beleiredes Sendebud ikke indfandt sig til den bestemte Tid. Mæglerne vare mødte: Hertug Ernst af Brunsvig-Lüneborg personlig, Churfyrsten af Sachsen og Landgreven af Hessen ved anseelige Sendebud, og de overtydske Stæders Gesandter. Da de Beleirede udebleve, trængte man paa Lybekkerne, at disse skulde underhandle og slutte for sig, og da henstille Overeenskomsten til de Beleiredes Ratification; men det afsloge de, idet de fastholdt det i Oldeslo og Lüneborg indtagne Standpunkt, at Lybek ikke var Hovedmagt i Krigen, men Hertugens, Grevens, Kjøbenhavns og Malmøs Hjælper, saa at det Intet kunde afgjøre uden disses Bistand.**) Dog benyttede Brømse og Gerken ingenlunde denne Paastand, som Oldendorp og Wullenwever havde benyttet den tre Maaneder tidligere, nemlig til at faae hele Mæglingen til at strande; de Gamle var det tværtimod virkelig om Fred at gjøre, vilde de end ikke vanære sig ved reent ud at løbe bort fra de Forbundsfæller, som Lybek selv havde ført i Nøden. De vilde ikke opgive den nu engang aabnede Udsigt til Fred, og man enedes da

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 82. 83. 88. 91; S. 167. 168. 176. 182.
**) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 94, S. 187.

om at udsætte Mødet indtil St. Stephans Dag i Julen, den 26de December 1535. Lybek og de tre andre vendiske Stæders Gesandter sendte derfor den 21de November et nyt fra Kong Christian den Tredie modtaget Leide til de Beleirede og underrettede dem tillige om, at de med stor Møie havde overtalt Mæglerne til hiin Udsættelse; de vidste ikke af hvad Grund de Beleirede vare udeblevne; men dem selv trykkede Krigen saa haardt, at de indtrængende opfordrede dem til at møde St. Stephans Dag, da Stæderne, om de atter udebleve, ikke vidste hvormed de skulde afvise Mæglernes Fordring om at underhandle paa egen Haand.

Dette Brev, i Forbindelse med Skrivelser af 18de og 19de November 1535 fra Hertug Henrik og v. Schöneich, der kom til Kjøbenhavn samtidigt med de vendiske Stæders, maatte lære de Beleirede, at Lybekkernes nye krigerske Iver ingenlunde var at stole paa. Dertil kom Visheden om, at Flaaden virkelig var opløst og ikke mere vilde komme ud i dette Aar. Da kunde de Beleirede ikke længer være blinde for, at Stæderne, som aldrig havde opstillet Paastanden paa den fangne Konges Gjenindsættelse i hans Kongeriger og Fyrstendømmer, men kun forlangt hans Frigivelse, let kunde tage Instructionerne af 8de, 17de og 19de November til Paaskud for at skille sig fra de Beleirede, om disse haardnakket fastholdt hiin Fordring. Det blev da nødvendigt, at tage Sagen endnu engang under alvorlig Overveielse. Samme Dag som hine Breve ankom fra Tydskland, den 4de December, opfordredes Malmø til et Fælledsmøde, og sendte sin anden Borgermester Jens Fyenbo med Raadmanden Hermann Weiger og en Borger Palne Jensen over til Kjøbenhavn; her enedes man da om at indskrænke sig strengt til Lybeks egen oprindelige Fordring, den fangne Konges Frihed, som Betingelse for at indlade sig paa endelige Underhandlinger. Men istedetfor at give de

allerede udnævnte Gesandter en ny Instruction i Overeensstemmelse med denne Beslutning, foretrak man at udnævne endnu et Sæt Gesandter for alle fire beleirede Parter, sandsynligviis fordi man agtede at benytte Ambrosius Bogbinders og Stephan von Steins Reise til ganske andre Ting end Underhandlinger i Hamborg, og hverken kunde lade Kjøbenhavn urepræsenteret der, eller give denne Stad et dobbelt Sæt Gesandter, naar de tre andre beleirede Parter kun sendte et enkelt. De Beleirede kunde jo vel indsee, at selv om de betoge Lybekkerne det Paaskud til at slutte Separatfred, at de gik udenfor den oprindelige Fordring, saa var hines Standhaftighed dog ikke hævet over alle Tvivl; de maatte da enten ogsaa beqvemme sig til at give efter, eller forskaffe sig Vished om, hvorvidt der virkelig var tilstrækkelig og betimelig Bistand at vente af Keiseren, det burgundiske Hof og Pfalzgreven. Men dertil maatte de have en paalidelig og anseelig Mand til Hoffet. Det var dette Hverv, hvorfor Ambrosius Bogbinder skulde gaae over paa tydsk Grund.

Men den Tillægs-Instruction, hvorved alle fire beleirede Parter i Forening gave ikke mindre end otte Mænd Fuldmagt til at møde i deres Navn tilligemed de sex allerede tidligere Udnævnte, kunde ikke udfærdiges førend den 15de December, og Christoffer v. Veltheim, som nu førte Overbefalingen i Leiren, gjorde Vanskelighed ved at lade dette talrige Gesandtskab passere. Rimeligviis har ogsaa Vind og Veier lagt Hindringer i Veien for en hurtig Overreise; thi det Bud, der havde overbragt Lybekkernes Brev af 21de November, kom først tilbage til Lybek den 28de December, og da vare de Beleiredes Sendebud endnu ikke ankomne. Saaledes kunde Lybekkerne forudsee, at heller ikke Stephanimødet vilde komme istand, om end Mæglerne havde Taalmodighed nok til at vente nogle Dage; men saa nødigt vilde de slippe det engang vakte Haab om at finde

en taalelig Udvei af denne piinlige Feide, at de, endnu før Buddet kom tilbage, sendte Stadens Sekretær til Hertug Ernst af Lüneborg for at faae ham til at forlænge Mødet til Ottendedagen efter Helligtrekonger 1536, da de Beleirede ikke vilde kunne komme tidligere. — Havde Wullenwever endnu havt Noget at sige i Lybek, hvor glad vilde han da ikke have været over, at de andre Deltagere i Underhandlingerne gave saa velkomment et Paaskud til at lade dem ganske falde. De nuværende Magthavere derimod klamrede sig fast ved enhversomhelst Udsigt til Fred.

Nu kom virkelig de Beleiredes Sendebud over til Tydskland, blandt dem Ambrosius Bogbinder og Stephan von Stein; men disse to Mænd gik enten slet ikke til Hamborg, eller bleve der kun kort. Deres Reise til Nederlandene, og Malmøs Instruction til Joachim Hochstetter vise tilstrækkeligen, hvor vel grundede Kong Christian den Tredies Betænkeligheder ved at lade de Beleiredes Sendebud komme over til Tydskland virkeligen vare.*)

Denne vigtige Underhandling havde ogsaa draget Kong Christian fra Leiren for Kjøbenhavn til Holsten, strax efterat den fjendtlige Flaade havde forladt de danske Farvande. Dens Tilbagetog og Kjøbenhavns Proviantering gjorde det for Øieblikket umuligt at foretage Andet end det strenge Taalmodighedsarbeide, saavidt muligt at vedligeholde Blokaden af de beleirede Stæder. Kongens Nærværelse var

---

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 89. 90. 92. 95. 98; S. 177. 181. 184. 189. 193. — Kong Christians Leidebrev for de Beleiredes Sendebud, dat. Rendsborg, Tirsdag efter Elisabeth ($\frac{23}{11}$) 1535, findes i en Vidisse udstedt af Kannikerne i Kapitlet i Kjøbenhavn, den 18de December. Hertug Albrecht, Grev Christoffer og Kjøbenhavns Magistrat til Malmø, dat. Kjøbenhavn 4de Decbr. Malmøes Svar, dat. Ellebogen, Søndag for Luciæ Dag ($\frac{12}{12}$) 1535; flere Breve vexlede mellem Hert. Albrecht og Christoffer v. Veltheim i Decbr. 1535 om Gesandternes Reise. Alle i det schweriner Archiv.

saaledes mindre nødvendig i Sjælland end i Holsten, maaskee ogsaa mindre behagelig ved den svenske Konges paatrængende Fordringer. Efterat have indsat Biskop Ove Bilde og Mogens Gjøe tilligemed Joachim Rønnov som Statholder i sin Fraværelse, samt udnævnt Ove Lunge og Johan Friis til Krigscommissærer i Leiren, begav Kongen sig til Holsten, hvor vi sidst i November træffe ham i Rendsborg.

Han havde modtaget Efterretningen om, at Leonhardimødet i Hamborg var blevet frugtesløst ved de Beleiredes Udeblivelse og Lybekkernes Vægring ved at underhandle uden dem. Det saae altsaa ud til, at de ikke mente det alvorligere denne Gang end i Juni og Juli; og dog var nu Wullenwever fangen. Men maaskee lod der sig netop deraf drage nogen Fordeel. Kongen bestemte sig da til at sende Melchior Rantzau til Landgreven for at overlægge Sagernes mislige og tvivlsomme Stilling. Det paalagdes ham at sætte Landgreven fuldstændigt ind i alle Forhold, vise ham hvorledes Lybekkerne nu atter syntes at ville bruge Udflugter, anmode ham om Raad og Bistand, og forespørge sig, om Landgreven ikke skulde kjende Midler og Veie til at Kongen kunde faae den fangne Wullenwever i sin Magt, da han vidste at benytte denne til at fremskynde Krigens Ende.*) Da Rantzaus Instruction er udfærdiget den 29de November, maa han enten i Kassel have truffet Landgreven med Foden i Stigbøilen, eller have opsøgt ham i Schmalkalden, hvor de evangeliske Forbundsfæller samledes den 6te December 1535. Churfyrsten af Sachsen kom derhen fra Wien; han havde besøgt Kong Ferdinand for at modtage sine bøhmiske Lehn og benyttet Leiligheden til et Forsøg paa en mindelig Afgjørelse af Striden med Rigsregeringen, idet han lovede at anerkjende Ferdinand som romersk Konge, naar denne inden Mortensdag 1536 erhver-

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 270, S. 498.

vede hos Keiseren en tilfredsstillende Forklaring af den gyldne Bulles Ord, rimeligviis ogsaa hans Samtykke til Nürnbergerfredens Udvidelse til andre evangeliske Stænder end netop de i Traktaten navngivne. I Forventning af dette Samtykke, men i ethvert Fald bestemte paa at modsætte sig Rigskammerrettens Overgreb og hvad der ellers kunde true den evangeliske Sag, fornyede nu foreløbig Medlemmerne af Forbundet deres Forbindelse for ti Aar fra Invocavit 1537 at regne, men optoge tillige flere evangeliske Stænder saaledes, at der med disses Sendebud blev truffet Overeenskomst, der skulde forebringes Principalerne, og det endelige Forbund imellem gamle og nye Deltagere bekræftes af alle og vedtages med bindende Gyldighed paa en ny Forsamling ved Mikkelsdagstid 1536.*)

Det tilkommer ikke os at give en udførlig Beretning om Alt hvad der er foretaget paa Schmalkaldermødet 1535; men det Sagte var nødvendigt for at forstaae Melchior Rantzaus Virksomhed. Neppe har denne Mand havt nogen udtrykkelig Befaling af sin Konge om at underhandle med de schmalkaldiske Forbundne; men naar Landgreven tog ham med til Mødet, eller han selv opsøgte Landgreven der, var Intet naturligere, end at disse to i Kong Christians An-

*) Foruden de almindelige Kilder til det schmalkaldiske Forbunds Historie see ogsaa den Traktat imellem de schmalkaldiske Fyrster og Kong Christian den Tredie, der er dateret 5te October 1536, men maa være sluttet af Melchior Rantzau i Schmalkalden 1535, hos Hortleder T. I, libr. 8 cap. 11 S. 1514, Du Mont Corps Dipl. T. IV, p. II, p. 147, og i den danske Oversættelse af Krags Chr. III, 2den Deel, S. 560, hvor Overeenskomsten imellem Kong Ferdinand og Churfyrsten af Sachsen anføres; jfr. Ranke, Reformationsgesch. 4, 75. — At det var for at modtage sine bøhmiske Lehn, Churfyrsten drog til Wien, ikke i November, men i October 1535, siger Hertug Henrik af Meklenborg i Brevet til Pfalzgreven af 11te October 1535, Aktst. til Grevef. 2, S. 153.

liggender saa nøie indviede Mænd, der begge besad Indflydelse nok hos Kongen til at kunne handle efter Omstændighederne, benyttede Leiligheden til at virke for hans Sag efter eget Skjøn. To Ting kom det an paa: at forskaffe Christian Fred med Lybekkerne paa en saadan Maade, at han blev i Besiddelse af Rigerne; og dernæst, at sikkre ham Hjælp, om han skulde blive angreben af Keiseren. Det Første lod sig vel gjøre, om Kongen vilde ikke alene indrømme fortsatte Mæglingsforsøg, men, om det ikke kunde være anderledes, underkaste sig de mæglende Fyrsters Voldgiftskjendelse. Derimod kunde Understøttelse i Tilfælde af Andres Angreb paa Danmark selvforstaaelig kun opnaaes ved et gjensidigt Tilsagn om Bistand. Sandsynligviis har Melchior Rantzau benyttet Traktaten af 22de Januar 1532 som Udgangspunkt for en Fordring om Hjælp; og da den Indvending laa nær nok, at denne Overeenskomst handlede om andre Forhold, end dem, der nu fandt Sted, enedes man om et nyt Forbund, hvori den forlangte Bistand var medoptagen under en Form, som gik uden om denne Indvending. Rantzau underhandlede ikke om sin Konges Indtrædelse i det schmalkaldiske Forbund; men han tilveiebragte en Overeenskomst imellem ham og Fyrsterne i det schmalkaldiske Forbund, der kun forsaavidt bragte ham i nærmere Forhold til dette, som han skulde yde Bistand til og modtage Bistand af Forbundets ældre og navngivne fyrstelige Medlemmer, altsaa ikke af dets Stæder og heller ikke af de Fyrster, der nu skulde optages i det. Med andre Ord, Melchior Rantzaus Traktat forbandt ikke de fyrstelige Medlemmer af det schmalkaldiske Forbund som saadanne, men som selvstændige Fyrster, med Kong Christian den Tredie, dog i et med Forbundet beslægtet Øiemed. Contrahenterne vare Churfyrsten af Sashsen, Hertugerne Philip af Brunsvig, Ernst og Frants af Brunsvig-Lüneborg, Landgreven af Hessen, Fyrst Wolfgang af Anhalt, Greverne Gebhard og Albrecht

af Mansfeld. De forpligtede sig for sex Aar efter Traktatens Datum til at staae Kongen bi med 1000 Knegte og 200 Ryttere i tre Maaneder, eller med halvfjerde Maaneds Sold for en saadan Styrke, i det Tilfælde, at hans Arvelande, eller de Lande, han med Føie og Ret kunde bringe under sig — Danmark og Norge altsaa — bleve angrebne af Hvemsomhelst, enten fordi Kongen havde antaget Evangeliet i sine Lande, eller fordi han med de andre Fyrster havde anfægtet Ferdinands Valg til romersk Konge, eller for hvilkensomhelst anden Sag, hvori han vilde tage Lige og Ret af dem, og hvori de vare ham mægtige til Lige og Ret, — med andre Ord, for enhver Sag, hvori han vilde underkaste sig deres Kjendelse, og som de kunde paalægge ham at udføre. Derimod skulde Kongen yde Fyrsterne samme Bistand, dersom en Kirke- eller Rigsforsamling fordømte deres Lære og de af den Grund bleve angrebne; eller hvis dette skete for deres Modstand imod Kong Ferdinands Valg, eller fordi de ikke vilde lyde ham, om Keiseren ikke inden Mortensdag 1536 stadfæstede den nylig trufne Overeenskomst imellem Kong Ferdinand og Churfyrsten af Sachsen; eller om de bleve angrebne under et andet Paaskud, men det dog var klart, at det skete for Religionens eller Kongevalgsagens Skyld; eller endelig, om det skete for nogen anden Sags Skyld, hvori de vilde tage Lige og Ret af Kong Christian. Men da Kongen nu paa denne Tid havde Krig med Lybekkerne om Danmarks Rige, saa ville de forbundne Fyrster give ham den i det ældre Forbund, — hvorved maa forstaaes det af nærværende Traktat absorberede Forbund af 22de Januar 1532 — betingede Hjælp "til bemeldte eller ogsaa tilkommende Sager, der maatte tildrage og begive sig Danmark og dets tilhørende Lande vedkommende"; men denne Hjælp ville de kun give engang for alle og paa den Betingelse, at han tager Lige og Ret af dem i denne Sag, — det vil sige, at vil Kongen underkaste sig deres Vold-

giftskjendelse i Striden om Danmarks Rige, men Lybekkerne eller Andre, der i denne Sag ere ham imod, ikke ville det, saa ville Fyrsterne yde ham den i den ældre Traktat betingede Hjælp endogsaa imod Lybek, skjøndt denne Stad dog, ligesaavel som de, er Medlem af det schmalkaldiske Forbund.

Slutte denne Overeenskomst kunde Melchior Rantzau ikke; men han kunde aftale den med Fyrsterne, forelægge sin Herre den og da, naar denne vedtog og ratificerede den, foranstalte den udvexlet paa det til Mikkelsdag 1536 bestemte Møde, hvor det schmalkaldiske Forbunds endelige Fornyelse og Udvidelse skulde afsluttes. Der skulde Datum tilføies og fra den Dag Traktaten være bindende for de Contraherende i de sex følgende Aar. Saaledes er det ogsaa skeet; derfor er Akten dateret Torsdag efter Michaelis (5te October) 1536, et Datum, der vilde staae i aabenbar Modsigelse med dens Indhold, hvis man forstod det som Tidsbestemmelse for Overeenskomsten, ikke for Ratificationen eller rettere Udvexlingen.

Til Schmalkalden vare foruden det danske, ogsaa baade et engelsk og et fransk Gesandtskab ankomne. Det første bestod af Edvard Fox, Biskop af Hereford, Nicolaus Heyth, Archidiaconus, og Dr. Robert Barnes, der skulde knytte nærmere Forbindelse imellem deres Herre og det evangeliske Forbund. Ved denne Leilighed kom ogsaa Striden imellem den danske Konge og Lybek under Omtale, og Melchior Rantzau forsømte ikke at virke paa Englænderne til sin Herres Fordeel. Forbindelsen imellem denne og Forbundets Fyrster kom ham her tilgode; thi for at bane sin Fremstilling af Stridens Natur bedre Indgang, end om han selv fremførte den, formaaede han Forbundets Medlemmer til at forklare Englænderne Sagens rette Sammenhæng; ja Churfyrsten og Landgreven i Forening tilskreve Kong Henrik selv et Brev, hvori de fremstillede Lybekkerne som Angribere,

Christian derimod, Evangeliets trofaste Tilhænger og Forfremmer, som den der havde Retten paa sin Side, hvorfor de baade selv agtede at understøtte ham og nu bade Kong Henrik om, at ogsaa han vilde række ham en hjælpende Haand.*) Hvor megen Indflydelse disse Forestillinger havde paa den engelske Konge, er ikke let at sige; men ved hans daværende spændte Stilling til Keiseren kunde han ikke overhøre det schmalkaldiske Forbunds Ord; og vist er det i det mindste, at han ikke har lagt Christian den Tredie alvorlige Hindringer i Veien, hvad enten det nu var af Hensyn til Forbundet eller af andre Grunde.

Kong Frants den Førstes Sendebud var Vilhelm du Bellay Sgr. de Langey. Hans Hverv var at tilveiebringe et politisk Forbund imellem Frankrig og de evangeliske Stænder i Tydskland, naturligviis for at disse skulde række hans Konge Haanden imod Keiseren. Men ihvor vel du Bellay end talte sin Herres Sag, ihvor meget han end stræbte at sætte Farve paa Kong Frantses Grusomhed imod de Evangeliskes Troesbrødre i Frankrig, hvor mild og eftergivende han end viste sig i Samtale med den sachsiske Cantsler Brück med Hensyn til mange Punkter i Religionsstriden, saa at han ikke var langt fra at fremstille sin Konge som en halv Lutheraner: vilde det dog ikke lykkes ham at formaae Forbundet til at forene sig med denne imod Keiseren, Tydsklands Overhoved; uden at tilbagevise den franske Konges Tilbud om en nærmere Forbindelse, lovede de vel i Almindelighed ikke at staae hans Fjender bi, men undtoge dog udtrykkelig Keiseren og Riget, altsaa netop den Magt, mod hvem Forbindelsen efter franske Tanker skulde være rettet. Du Bellay vendte tilbage med uforrettet Sag.

Uden Tvivl er Peder Svave kommen med du Bellay fra Frankrig til Schmalkalden, og er der truffen sammen

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 272, S. 501.

med Melchior Rantzau.. At han var i Schmalkalden med denne, vide vi med Vished;*) men han omtales ikke i Instructionen for Melchior Rantzau, og kan desuden neppe have været tilbage igjen i Danmark, siden han først i October var med Jørgen Lykke sendt til Frankrig. Det er ogsaa meget troeligt, at Kong Frants ikke har villet give ham bestemt Svar paa Forslaget om et Forbund imellem Danmark og Frankrig, førend han saae Udfaldet af du Ballay's Sendelse til Schmalkalden; thi saa vigtigt og følgerigt et dansk-fransk Forbund kunde være, hvis det sluttede sig til et lignende imellem Frankrig og de Evangeliske i Tydskland, hvorved en Magt samledes, der i Forbindelse med Geldern var fuldkommen tilstrækkelig til at holde den tydske og burgundiske Deel af det østerrigske Huses Magt Stangen, saa tvivlsomt maatte det paa den anden Side være, om Kong Frants for Øieblikket kunde ønske et Forbund med Christian den Tredie alene. Ham skulde Frankrig jo først hjælpe til at blive fuldstændigt Herre i Danmark og Norge, saa at Byrden var vis og nær, men Fordelen fjern og tvivlsom. Det var aldeles overeensstemmende med denne Opfatning af Situationen, at da Rantzau og Svave henvendte sig til du Bellay om det dansk-franske Forbund, svarede denne undvigende ved at forlange opgivet, hvilken Hjælp Kong Christian ønskede af den franske Konge, da Peder Svave ifølge sin Instruction af 29de September netop ikke havde forebragt Kong Frants noget bestemt Forlangende, men henstillet til denne, hvilken og hvor stor Hjælp han strax vilde yde Christian den Tredie. Du Bellay mente nu i Schmalkalden, at en nærmere Opgivelse af den Bistand,

*) Peder Svaves Levnet, udg. af B. C. Sandvig. Kbhvn. 1777, S. 5. Jfr. den 2den D. S. 175, Anm. anførte Instruction for Peder Svave. — Fuit hic Petrus Suavenius, skriver Melanchton den 24de Decbr. 1535 fra Schmalkalden. Corpus Reformatorum 2, S. 1028.

man ønskede, vilde lette de videre Underhandlinger. Man enedes da om, at du Bellay skulde snarest muligt indfinde sig i Lüneborg, hvor Danske vilde møde med Fuldmagt til at slutte Forbundet. Med denne Aftale vendte Enhver af dem hjem til sin Herre.

Vi ville her afbryde Tidsfølgen og strax tilføie, at denne Aftale ikke blev holdt fra fransk Side. Kong Christian gav i Februar 1536 Wulfgang Pogwisch, Melchior Rantzau og Peder Svave Instruction og Fuldmagt til at underhandle og slutte Forbundet med du Bellay eller hvem Kongen af Frankrig vilde sende; og ifølge du Bellay's Yttring angav den danske Konge den Hjælp, han strax ønskede at modtage af Frankrig, til 100,000 Kroner; men hverken du Bellay eller nogen anden fransk Gesandt mødte i Lüneborg, saa at den hele Sag for det Første faldt hen. Senere, efterat Kjøbenhavn var indtaget, søgte Kong Frants vel igjen ved Jørgen Lykke at knytte den afbrudte Traad, idet han undskyldte du Bellay's Udeblivelse dermed, at han mente at gjøre Kong Christian en bedre Tjeneste, end noget Forbund kunde gjøre ham, ved at angribe Keiseren og saaledes hindre denne i at vende sin Hovedmagt imod Danmark; men da svarede Kong Christian i en roligere Tone, der tydeligt viser, at et fransk Forbund nu ikke laa ham saa meget paa Hjerte.*)

Hvad Landgrev Philip hjalp Melchior Rantzau til at faae udrettet i Schmalkalden var dog ikke det Eneste, hvormed han tjente sin gode Ven Christian den Tredie. Kongen havde paalagt Rantzau ogsaa at tale om den fangne Wullenwevers Udlevering; men denne Sag stod i nærmere Forbindelse med Forholdet imellem Kong Christian og Erkebiskop Christoffer af Bremen, der for Øieblikket havde Wullenwever i sin Magt. Nu var Erkebiskoppen, som vi

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 275. 280, S. 505. 515; 2, Nr. 133. 143, S. 297. 316.

tidligere have viist, i Uvenskab med Kongen, fordi denne ikke vilde indrømme ham Bispedømmet Roskilde, der var ham lovet af Kong Christian den Anden;*) og denne Spænding var især af den Grund farlig og skadelig for den danske Konge, fordi Erkebiskoppen tillod allehaande fjendtlige Bevægelser i sit Land, i Holstens nærmeste Nærhed. Saaledes havde det burgundiske Hofs Agent Stephan Hopfensteiner opslaaet sin Bolig i Buxtehude, hvorfra han holdt Traadene til mange Rænker i sin Haand; i de bremiske Stiftslande var det, at Everhard Ouelacker samlede den Skare, der i Sommeren 1535 holdt Christian den Tredie i Frygt, lammede hans Foretagender i Danmark og nødte ham til at lade Johan Rantzau med en Deel af Krigsmagten blive liggende i Holsten; og alle de, der bragte Bud og Breve fra Kongens Fjender i Danmark til det burgundiske Hof, Mester Melchior, Jørgen von Ravensberg og Wolf Gyler, Herman Weiger, Ambrosius Bogbinder og Stephan v. Stein o. Fl. droge uhindrede igjennem Stiftslandene, hvis fjendtlige Holding syntes saa meget betænkeligere, som Erkebiskoppens Nabo Grev Antonius af Oldenborg ogsaa maatte betragtes som Kong Christians Fjende, og Hertugen af Geldern med hans Clienter Greverne af Ostfriesland, i det mindste i en Deel af Sommeren 1535, ikke havde været at stole paa. Men saa ønskeligt det end var for Kong Christian den Tredie at vinde Erkebiskoppen, havde han dog intet Middel dertil, vilde han ikke opfylde hans Fordring paa Roskilde, hvad hans Reformationsplaner naturligviis maatte forbyde ham, selv om det for det danske Aristokraties Skyld havde været tilraadeligt at fjerne den danske Adelsmand, som nu besad Stiftet, for at give dette til en tydsk Prælat og Rigsfyrste. — Wullenwevers Anholdelse aabnede imidlertid en Udsigt for Kongen til at faae denne ubehage-

*) See 1ste Deel S. 42.

lige og farlige Forvikling løst paa en nogenlunde tilfredsstillende Maade; thi den bragte Erkebiskoppen i ikke ringe Forlegenhed, da man fra flere Sider, som vi længere nede skulle see, trængte heftigt paa ham for at udvirke Fangens Frihed. Derved nødtes Erkebiskoppen til at nærme sig Modpartiet og sin Broder Hertug Henrik den Yngre af Brunsvig, med hvem han hidtil ogsaa havde staaet paa en spændt Fod. Uvist er det, om Hertug Henrik af egen Velvillie imod den med hans Søsterdatter formælede Christian den Tredie først har tænkt paa at tilveiebringe en Forsoning imellem denne og sin Broder, eller om Landgreven af Hessen, der, saa fjendsk han siden blev Hertug Henrik, dengang stod i den bedste Forstaaelse med ham, har bragt ham i Bevægelse; men det er vist, at allerede i October 1535 havde disse to Fyrster i Forbindelse Opmærksomheden henvendt paa at løse denne Forvikling til Kong Christians Fordeel. Og neppe var Landgreven hjemkommen fra Schmalkalden, før han modtog et Brev fra Hertug Henrik af 4de Januar 1536, hvori denne forlangte en Sammenkomst med ham i Gandersheim den 6te eller 7de Januar for at overlægge, hvorledes man kunde bringe Kongens Forhold til Erkebiskoppen i bedre Skik. Imidlertid havde de to brunsvigske Brødre den 2den Januar 1536 paa Rothenburg sluttet en Overeenskomst, hvori det blandt Andet vedtoges, at Hertug Henrik og Landgreven i Forening skulde arbeide paa en Udsoning, og Landgreven anmodes om at virke derhen, at Kongen vilde saavidt muligt holde Erkebiskoppen hvad Christian den Anden havde lovet denne. Om Wullenwever bestemtes, at Erkebiskoppen skulde holde ham i streng Forvaring og ikke uden Hertugens Vidende tilstede Nogen Adgang til ham, eller tillade ham Brugen af Skrivematerialier; heller ikke maatte han uden Hertugens og Landgrevens Samtykke lade Nogen læse den Bekjendelse, Fangen allerede havde aflagt i piinligt Forhør den 1ste Ja-

uuar 1536, og som var af den Beskaffenhed, at Borgermester Niels Brømse i Lybek skulde opfordres til Forsigtighed og Aarvaagenhed.

Da Erkebiskoppen saaledes havde lagt sin Strid med Christian den Tredie i Hertug Henriks og Landgrevens Haand, kunde der ikke være Tvivl om, at den snart maatte blive udjævnet. Dette skete ogsaa allerede i samme Maaned, idet Kongen begjærede og fik den 20de Januar Erkebiskoppens Leide til et personligt Møde. Kong Christian kom da med Melchior Rantzau til Buxtehude, hvor Erkebiskoppen og Hertug Henrik selv, men paa Landgrevens Vegne den hessiske Cantsler Johan Feige von Lichtenau, der da var i Hamborg for Fredsunderhandlingernes Skyld, ogsaa indfandt sig, og hvor der den 26de Januar 1536 ved Hertugens og Cantslerens Mægling sluttedes Fred og Forbund, som strax ratificeredes af begge Fyrster. Hovedpunktet i Striden afgjordes saaledes, at Erkebiskoppen skulde lade sin Fordring paa Roskilde Stift hvile, indtil Kongen havde erobret Kjøbenhavn; da skulde Hertug Henrik og Landgreven afgive en Voldgiftskjendelse, hvormed begge Parter vilde lade sig nøie. Erkebiskoppen forpligtede sig desuden til ikke at understøtte Kongens Fjender eller give dem Leide til Reiser igjennem hans Land, men tværtimod anholde dem hvor han kunde. Derimod tilsagde Kong Christian ham sin Bistand, om Nogen vilde angribe ham eller hans Undersaatter for Wullenwevers Fængsling, eller fordi andre af Kongens Fjender bleve anholdte.*)

---

*) See Stridsskrifterne imellem Hertug Henrik af Brunsvig og Landgreven af Hessen i 1. T. 4. B. 10. og 19. Cap. af F. Hortleders Handlungen und Ausschreiben ... von den Ursachen des deutschen Kriegs Keiser Carls des V; S. 1193. 1404. — Deri Hertug Henriks Brev til Landgreven, dat. Tirsdag efter Galli ($\frac{19}{10}$) 1535; Samme til Samme Tirsdag efter Nytaar ($\frac{4}{1}$), og Fredag efter purif.

Virkningen af dette nye Venskab fik to for Kong Christian meget farlige Mænd snart at fornemme. Stephan Hopfensteiner blev tvungen til at forlade Buxtehude og berøvedes sine derværende Eiendomme af Erkebiskoppen.*) Men nærmest gik det ud over Fangen paa Rothenburg. Han udleveredes vel ikke til Kong Christian; men Melchior Rantzau fik Lov til at forhøre ham for at udpresse de Tilstaaelser, der passede i hans Herres Interesse. Wullenwever havde allerede engang været underkastet Torturen i Fængslet paa Rothenburg; han formaaede ikke at modstaae Pinslerne med den Sjælsstyrke, at han blev Sandheden tro. Den Mand, der nu fik ham i sin Vold, Melchior Rantzau, var vistnok en klog og duelig Statsmand, sin Herres trofaste og paalidelige Tjener; men at han tillige var en haardhjertet og voldsom Mand, det viser ikke alene hans Adfærd ved denne Leilighed, men ogsaa de Voldsgjerninger, han har tilladt sig imod Andre. Han var en Hovedmand ved den gamle fyenske Biskop Jens Andersens Bortførelse og Mishandling 1533;**) og hvorledes han behandlede Markus Meyer, ville vi senere komme til at omtale. At han brugte Torturen imod Wullenwever, falder vel mere Tidsalderens Retspleie end ham til Last; men aldrig kan det undskyldes,

---

Mariæ (4/1) 1536. Altmeyer, drei Monographien 117. Overeenskomst imellem Hertug Henrik og Erkebiskop Christoffer, dat. Rodenburg, Søndag efter Circumcisio Domini (2/1) 1536 i Schlosz Steinbrück und Jürgen Wullenwever von Lüntzel (særskilt Afskrift af Zeitschrift des hildesheimisches Vereins f. Geschichte S. 124.) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 277 og 278 S. 509 ff.

*) Altmeyer, histoire des rélat. p. 413; jfr. Aktst. til Grevef. 1, S. 546.

**) See Forfatterens Jens Andersen Beldenak, Biskop i Fyen, 2det Opl. Odense 1837, S. 95, sammenholdt med Biskoppens Klage til Grev Christoffer af Oldenborgs Cantsler Mester Melchior, dat. Lybek den 27de August 1524 (sic. læs 1534) i Kalkars Aktst. henhørende til Danm. Hist. i Reformationstiden. Nr. XII, S. 29.

at han brugte den til at udpresse saadanne Tilstaaelser, som han for Øieblikket behøvede til sine politiske Øiemed, uden at bekymre sig om deres virkelige Sandhed. Og hvad skal man dømme om Erkebiskoppen, en Kirkefyrste, en Guds Ords Tjener, der ikke alene anholder en ham uvedkommende Reisende, men imod al Ret piner ham i sit skumle Borgfængsel som en Forbryder, og nu af foragtelig Føielighed imod sine nye Venner overlader den Ulykkelige i Dødsfjendens Haand, ja laaner denne sine Bødler til at presse Løgn og Sandhed iflæng ud af det halvqvalte Bryst!

Thi at det fornemlig kom Melchior Rantzau an paa at faae Wullenwever til at bekjende hvad der for Øieblikket kunde gjøre et dybt Indtryk paa Magthaverne i Lybek, seer man deraf, at det mere var Lybek end Danmark og Holsten vedkommende Ting, han forhørte ud af Fangen. Navnlig bekjendte denne under Trusel med Pinebænken, at hans Hensigt med Ouelackers Knegte havde været at overrumple Lybek, ihjelslaae det gamle Raad, overgive Staden til Burgunderne og tilrive sig selv Magten under deres Overherredømme! Endnu ikke tilfreds dermed, forlangte Rantzau, at han skulde angive sig selv som Gjendøber og som den, der vilde have indført Gjendøberiets Communisme i Lybek. Med et Blik paa den almindelige Afsky for de nylig overvældede münsterske Gjendøberes Uvæsen, — med et Blik paa Johan af Leydens, Knipperdollings og Krechtings rædselfulde Død, var det dog umuligt for Wullenwever at tillyve sig selv og Andre saa forfærdelig en Skjæbne; da maatte han i Pinen, som han ikke formaaede at modstaae, — og nu sagde han Alt hvad Melchior Rantzau vilde have: han havde villet slaae alle Adelsmænd ihjel, han stod i Forbindelse med anabaptistiske Præster i de andre Stæder, havde endog selv forskrevet en saadan fra Holland! Selv løsladt af Pinen havde han ikke Styrke nok til at tilbagekalde dette

Udsagn, men bekræftede det tværtimod og vedgik, at naar han havde indtaget Lybek og indført Gjendøberiet der, vilde han og hans Tilhængere have udbredt det videre i de andre Stæder. Kun ganske svagt forsøgte han at mildne Virkningen af denne Bekjendelse ved at tilføie, at om Eiendomsfælledskabet var endnu ingen bestemt Aftale truffen, men det vilde vel være kommet som en nødvendig Følge af Gjendøberiet, og hans Haab havde været, at det ogsaa vilde blive indført i de andre Stæder, hvorved hans Tilhængeres Antal maatte tiltage betydeligt. Ja, saa bøiet var den vældige Borgermester, at han ikke alene angav Johan Oldendorp og flere af Folkepartiets Førere som sine Medskyldige, men paaløi sig selv, at han havde stjaalet 6000 Gylden af Kirkegodset i Lybek og nedlagt denne Sum hos sin Broder i Hamborg!

Wullenwever bekjendte endnu Andet og Mere, hvoraf Meget ogsaa andetstedsfra lader sig godtgjøre som sandt, eller som i det mindste passer vel til hvad vi ellers vide, og som derved afgiver værdifulde Vink om den indre Sammenhæng af hvad der ellers vilde være dunkelt.*) Men uagtet han selv med skjælvende Haand har bevidnet Sandheden af sin Bekjendelse, uagtet han Dagen efter Forhøret har til en Commission af Erkebiskoppens og Hertug Henriks Raader, med Claus Hermelingk i Spidsen, vedgaaet Rigtigheden af den for ham oplæste Protokol, er der dog ingen Tvivl om, at Melchior Rantzau under Pinslerne og ved Frygt for deres Gjentagelse har nødt den ulykkelige Mand til imod Sandheden at paasige sig selv og Andre hine tre dødbringende Forbrydelser: Forræderi, Gjendøberi og Tyveri.

Men nu havde Melchior Rantzau det, hvormed han kunde forfærde de gjenindsatte Gamle i Lybek og bøie deres Sind

*) See Bilag II og Interrogatorium Wullenwevers i Rankes Reformationshistorie (ældste Udg.) 6te B. S. 256–275.

til Fred; thi hvad kunde virke stærkere paa deres Nerver end at vide Lybek selv fuldt af Forrædere, som gjennem deres Blod vilde bane sig Veien til Magten, for saa at sælge Staden til de forhadte Rivaler i Nederlandene! Man undlod da heller ikke at bruge Wullenwevers Bekjendelser ved Fredsunderhandlingerne i Hamborg, som ogsaa nu først, allersidst i Januar og først i Februar 1536, toge en afgjørende Vending.

Syvende Afsnit.

Fredsunderhandlinger i Hamborg. Endelig Fred imellem Kong Christian den Tredie og Lybek. De engelske Gesandter i Hamborg. Wullenwevers sidste Skjæbne.

Fredsmødet i Hamborg var aabnet til den bestemte Tid, den 13de Januar 1536. Foruden Hertug Ernst af Lüneborg indfandt sig paa Churfyrsten af Sachsens Vegne tre Gesandter, paa Landgreven af Hessens to, blandt dem den ovenfor omtalte Cantsler Johan Feige, og desuden Borgermestere og Raadmænd fra Bremen, Hamborg, Magdeborg, Brunsvig, Lüneborg og Hildesheim, altsaa fra de samme Hansestæder, som forgjæves mæglede i Oldeslo og Lybek; derimod omtales ikke de overtydske Stæders Sendebud, hvem de evige Udsættelser vel have gjort Tiden for lang. Hvilke og hvormange Sendebud der mødte paa Kong Christians Vegne, er ubekjendt; kun det vides, at hans tydske Kantsler Wolfgang v. Uttenhof var iblandt dem. Fra Lybek vare i November de to ældste Borgermestere Nicolaus Brømse og Jochim Gerken bestemte til at møde; uvist er det dog, om de virkelig vare i Hamborg i Januar; men Raadsherren Claus Bardewyck deltog i Underhandlingerne. — Stralsunds, Wismars og Rostocks Gesandter kjende vi ikke, derimod vel de Beleiredes, nemlig Caspar von Schöneich og

Lutke v. Quitzow paa Hertug Albrechts Vegne, Wolfgang Gyler paa Grev Christoffers, Ambrosius Bogbinder, Stephan v. Stein og den malmøske Raadmand Joachim Hochstetter paa de to danske Stæders Vegne, Alle ifølge Fuldmagterne af 8de, 17de og 19de November; og desuden ifølge Tillægsfuldmagten af 15de December Hr. Matthias von Oertzen og Achim Hane, formodentlig baade paa Hertugens og Grevens Vegne, Herman Ditmarsken, Raadmand, Oluf Skriver og Hans Decker, Borgere i Kjøbenhavn, samt Jens Fyenbo, Borgermester, Herman Weiger, Raadmand, og Palne Jensen, Borger i Malmø, — alle fjorten Mænd forsynede med den Instruction, at de kun under Betingelse af den fangne Konges foregaaende Frigivelse maatte indlade sig paa endelige Fredsunderhandlinger. Dog have de ikke Alle deltaget i Mødet; thi Ambrosius og Stephan v. Stein i det mindste havde andet Ærende. Men om ogsaa kun de Tolv have været med i Hamborg, bliver det hele Antal af Deltagere mindst nogle og tredive, saa at man har Grund til at undre sig over, at der endda virkelig kom Noget ud af dette Møde.

Paa hvilken Dag og i hvilken Form Underhandlingerne ere begyndte, kan ikke sees af de Aktstykker, der ligge for os, blandt hvilke netop det eller de første mangle. Vi finde strax de stridende Parter indviklede i en heftig Skriftvexling, hvori de gjennemgaae alle Stridspunkter og belyse dem hver fra sit Standpunkt for at bevise, at det er dem og deres Principaler, der have al Retten paa deres Side, Modstanderen derimod al Uretten. Lybekkerne og de vendiske Stæder tale i Forbindelse med de Beleirede og forfægte deres Paastand, at disse ere Hovedparten, de selv kun deres Adhærenter; men Alle fastholde de Paastanden paa Kong Christian den Andens Frigivelse som Betingelse for Underhandlingerne, idet de lade Spørgsmaalet om hans Restitution

staae uafgjort, hvorhos de dog paastaae hans gode Ret i denne Henseende og besvare Fordringen om at anerkjende Christian den Tredie som Konge med en Beklagelse over, at den fangne Konges Anklagere, der ikke undsee sig ved selv at optræde som Vidner og Dommere, forlange ham dømt fra Lande og Riger i hans Fraværelse og uden at hans Forsvar maa høres.

Paa dette Underhandlingernes første Stadium var endnu slet ikke Tale om Fredsbetingelser; og Tonen er især i Lybekkernes og de Beleiredes Indlæg saa skarp, at man ikke sporer nogen Lyst til Fred, hvad enten al den Galde, begge Parter havde samlet i de to Krigsaar, nu ikke ganske kunde tilbageholdes, da de mødtes Ansigt til Ansigt, eller Lybekkerne, i Overeensstemmelse med deres Paastand om Forholdet imellem dem og de Beleirede, have ladet disses Sendebud føre Pennen for det samlede Parti, saa at det er de Beleiredes mere end Lybekkernes og de vendiske Stæders Bitterhed, der udtaler sig i denne Polemik.

Der synes nu midt i Januar at være indtraadt en Standsning i Underhandlingerne, fordi Lybekkerne gjorde en Reise til Buxtehude ved samme Tid, som Kongen og Erkebiskoppen sluttede det ovenomtalte Forlig. At de her ere blevne paavirkede af Kongen og hans Omgivelser, saavelsom ved foruroligende Meddelelser om Wullenwevers og hans Tilhængeres farlige Planer imod de Gamle i Lybek, hvorom Bekjendelse allerede tildeels var afpresset ham i hans første pinlige Forhør, og som Melchior Rantzau faa Dage senere bragte nøiagtigere Oplysninger om, kan neppe være tvivlsomt, især naar man bemærker, hvor hurtigt efter denne Reise Underhandlingerne i Hamborg vendte sig. Lybekkerne kom tilbage til Fredsmødet den 25de Januar, og samme Dag fremkom Mæglerne med et Fredsforslag i ni Artikler, hvis Hovedtanker vare, at Kong Christian den Tredie skulde lades i uhindret Besiddelse af de to Riger, og det, han endnu

manglede deraf, overgives ham; de vendiske Stæder beholde alle deres Privilegier i Kongens Riger og Lande; Kjøbenhavn og Malmø erholde Forglemmelse af det Skete og Stadfæstelse paa alle Friheder og Rettigheder; de gjensidige Fordringer paa Skadeserstatning stilles til Voldgiftsmænds, og Lybekkernes Klager over Kongen af Sverrig til den danske Konges Kjendelse, saa at Christian ikke maatte staae Gustav bi imod dem, dersom denne ikke vilde nøies hermed. Endelig skulde Spørgsmaalet om den fangne Konge efter Fredens Fuldbyrdelse henstilles til de nuværende Mægleres Afgjørelse.

Lybekkerne og de Beleirede toge sig Betænkningstid til Fredag den 29de Januar; og her i dette Møde med Mæglerne erklærede nu de Beleiredes Gesandter, at Hovedpunktet i hele Striden var den fangne Konges Frigivelse og Gjenindsættelse i hans Riger og Lande; der kunde slet ikke være Tale om Fredsunderhandlinger, medmindre den Fangne først blev sat paa fri Fod, saa at det stod til Modparten, ikke til dem, om det skulde komme til Fred; thi naar Kong Christian den Anden, fra hvis Fængsling den hele Krig havde sin Oprindelse, først var i Frihed, vilde man let kunne enes om de andre Punkter. Deres Instructioner tillode dem ikke at indlade sig paa Videre, og de agtede ikke at overskride dem. Lybekkerne og Stæderne toge ikke Deel i denne Erklæring, men skilte sig dog endnu ikke fuldstændigt fra de Beleirede, idet de bade Mæglerne at forebringe de kongelige Gesandter hines Fordring om Fangens Frigivelse og Gjenindsættelse. Dette lovede Mæglerne; men de Kongelige svarede naturligviis, at deres Herre nu midt i brændende Krig ikke kunde indlade sig paa slige Fordringer, idet de tillige forsvarede den Adfærd, der var brugt imod den fangne Konge. I den næste Samling imødegik Hertug Albrechts og de øvrige Beleiredes Gesandter endnu engang Modpartens Paastande og gjentoge deres egen Fordring om Fangens Frigivelse som Betingelse for at indlade sig i vir-

kelige Underhandlinger om en Fred, hvorimod de lovede at indberette Sagens Stilling til deres Principaler. Mæglerne svarede, at de kun havde paataget sig Underhandlingerne for at tilveiebringe en endelig Fred, og fordi alle Parter havde erklæret sig villige til at slutte en saadan, hvorfor de ogsaa endnu engang gave de Beleirede og deres Forbundsfæller Betænkningstid; men disse gjorde kun nogle yderligere Bemærkninger til tidligere Paastande, og de Beleiredes Gesandter særskilt beraabte sig atter paa deres Instruction, hvilken de lode oplæse for at overtyde Mæglerne om, at det virkelig ikke stod i deres Magt at vige fra den engang opstillede Fordring eller, om den ikke indrømmedes, at gaae videre end at optage Sagen til Beretning.

Her er det afgjørende Vendepunkt; thi nu traadte Lybekkerne med de tre andre vendiske Stæder bort fra de Beleirede og forlangte en særskilt Samtale med Mæglerne. Dette indrømmedes, og de Andre bortfjernede sig. Kort derefter forlangte Mæglerne og Lybekkerne endnu et Fællesmøde, og her berettede hine, at de atter havde handlet med de kongelige Gesandter, men modtaget den bestemte Erklæring, at de aldeles ikke kunde underhandle om den fangne Konge, eller om hans Befrielse, hvorhos de havde anført endnu Mere imod de Beleirede. Disses Gesandter bade om en Tidsfrist til at imødegaae dette Modpartens yderligere Angreb paa deres Principaler; men Mæglerne svarede, at naar de ikke kunde eller vilde gaae videre end deres Instruction, vilde det kun unyttigen opholde Underhandlingerne, om man hørte dem videre. Med en Protest fra de Beleiredes Side afbrødes saaledes Forhandlingerne med dem den 29de Januar; men Mæglerne og Lybekkerne lode dem dog anmode om at forblive endnu et Par Dage i Hamborg. Lybekkernes Underhandlere havde atter faaet Betænkeligheder og dristede sig ikke til at gaae videre paa egen Haand; Søndag den 30te Januar forlangte de Tid til at overlægge Sagen med

Raadet i Lybek, hvilket Mæglerne ogsaa indrømmede dem. Det kan imidlertid kun have været nogle faa Dage, inden de atter vare i Hamborg med Fuldmagt til at underhandle videre uden de Beleirede, saa at Bruddet imellem Lybek og disse nu var fuldstændigt. De Beleiredes Sendebud vendte altsaa tilbage til Kjøbenhavn med uforrettet Sag. Naar man seer, at den Bekjendelse, Melchior Rantzau havde afnødt Wullenwever, kort efter Freden benyttedes af Lybeks Raad til voldsomme Skridt imod en Deel af de Nyes Ledere i Staden, og at man der overhovedet virkelig har i det mindste i nogen Tid troet paa de blodige og forræderske Planer, er det ikke for dristig en Formodning, at det især har været Meddelelser om hvad Fangen paa Rothenburg havde udsagt, der i Forbindelse med det nu herskende Parties Uvillie over Krigen endelig have bestemt Lybeks Raad til at skille sig fra Hertug Albrecht, Grev Christoffer og de danske Stæder i den Nød og Fare, hvori Lybek selv havde styrtet dem.

Lybekkerne fortsatte altsaa Underhandlingerne i Hamborg paa Grundlaget af Mæglernes ni Artikler, idet de ikke alene ikke talte om den fangne Konges Gjenindsættelse — en Fordring, de overhovedet aldrig havde opstillet, — men heller ikke mere berørte hans Frigivelse som Betingelse for Underhandlinger, og ikke længer undsloge sig for at anerkjende Christian den Tredie som Danmarks og og Norges Konge, dersom man kunde enes om de andre Stridspunkter. Disse vare imidlertid betydelige og forviklede nok til at kræve Tid og Flid for at udredes; dog kunde der nu ikke være Tvivl om Lybekkernes oprigtige Fredskjærlighed, og saaledes kom det da den 14de Februar 1536 til en endelig Fred imellem Kong Christian den Tredie og Lybekkerne, hvorimod Stralsunds, Rostocks og Wismars Gesandter kun optoge den til Beretning for Magistraterne i deres Stæder.

I denne Fred forpligtede Lybekkerne sig til at anerkjende Christian den Tredie som Konge i Danmark og Norge og ikke modsætte sig, eller hjælpe Andre til at modsætte sig, at han erhvervede det, der endnu manglede ham af disse Riger. Begge Parters Venner og Hjælpere medoptoges i Freden, navnlig ogsaa Kongen af Sverrig; alle de Privilegier og Sædvanesrettigheder, som Lybekkerne og de, der med dem vilde antage denne Fred, havde havt i Danmark og Norge, og som vare confirmerede af Kong Hans, Kong Christian den Anden og Kong Frederik den Første, skulde nu atter stadfæstes og bekræftes "Ord for Ord", imod at Kongens Undersaatter i Rigerne og Hertugdømmerne nøde samme Skjæl af Lybekkerne og deres Bundsforvandte. Alle gjensidige Fordringer paa Erstatning af den i Krigen tilføiede Skade ophævedes; men have Lybek, Grev Johan af Hoyas Arvinger og Hr. Bernhard v. Melen Fordringer til Kongen af Sverrig, og ville de underkaste disse Kongen af Danmarks Kjendelse, men Kong Gustav ikke vil dette, skal den danske Konge ikke gjøre ham nogen Hjælp og Bistand imod dem i denne Sag; dog at de tre nævnte Parter ogsaa paa deres Side staae til Rette og tage Dom af den danske Konge for de Fordringer og Paastande, Kong Gustav maatte reise imod dem. Alle Fanger løsgives uden Løsepenge, og hvad der af disse endnu er ubetalt eftergives, men Privates Krav blive i Kraft. Da Rostokkerne for nogle Aar siden have afgivet et Brev paa deres Privilegier i Kongens Haand, og denne nu paa sit Æresord erklærer, at det uden hans Skyld tilfældigviis er bortkommet, saa forpligter han sig til at give dem et nyt Brev, naar de enten forelægge en paalidelig Afskrift af det gamle eller under Eed angive dets Indhold.

Hvad Hertug Albrecht, Grev Christoffer, Kjøbenhavn og Malmø angaaer — Markus Meyer nævnes ikke, — da skal Fred tilbydes dem paa følgende Vilkaar: Hertugen og Greven

drage frit ud af Riget, men efterlade alle de Skibe, Vaaben, Aktstykker og Klenodier, der tilhøre Kronen; Kongen giver Kjøbenhavn og Malmø fuldstændig Amnesti, stadfæster alle de Friheder og Rettigheder, de have erhvervet af fremfarne Konger i Danmark, og tilsteder Enhver af disse to Stæders Borgere at maatte i de næste fire Aar frit udvandre og føre sit Gods ud med sig. Dersom Lybek inden sex Uger kan bevæge de Beleirede til at antage denne Fred, skal Voldgiftskjendelsen angaaende Skadeserstatning for den holstenske Feide bortfalde, og Kongen desuden indrømme Staden Besiddelsen af Bornholm i halvtredsindstyve Aar udover den Tid, det allerede er dem overgivet af Kong Frederik, dog paa samme Vilkaar — altsaa med Forbehold af Kronens Høihedsret — som i den forrige Forskrivning. Kan Lybek ikke bevæge de Beleirede til Fred, skal Staden kalde alt sit Krigsfolk tilbage fra Danmark; negter det at efterkomme Befalingen, maa Lybek ikke mere lønne det, og i saa Fald skal Voldgiftskjendelsen dog falde og Bornholm overlades i de anførte halvtredsindstyve Aar. Og dersom Hertugen, Greven og de to danske Stæder ville for denne Freds Skyld feide paa Lybek, skal Kongen være forpligtet til at yde Staden Bistand. Om Christian den Andens Befrielse skal efter Fredens Fuldbyrdelse handles af de nuværende Mæglere.

Rostok og Wismar, begge meklenborgske Stæder og tildeels Hertug Albrechts Undersaatter, kom ved denne Fred i en mislig Stilling. Deres Gesandter paa Fredscongressen vedtoge ogsaa kun Freden under Forbehold af deres Øvrigheders Ratification; derfor bestemtes, at disse to Stæder skulde inden sex Uger — altsaa naar det viste sig, om Lybek kunde formaae de Beleirede til Fred — tilmelde Hertug Ernst af Brunsvig-Lüneborg, om de vilde antage Freden eller ei; samme Ret skulde Kongen have i samme Tidsfrist, dog saaledes, at om de to Stæder i disse sex Uger ingen Tilførsel gjorde Kongens Fjender, var han forpligtet til at

medoptage dem i Freden, hvis de forlangte det. Om Stralsund derimod bestemtes ligefrem, at Raadet skulde inden fem Uger tilmelde Hertug Ernst sin Beslutning, men imidlertid ikke gjøre Kongens Fjender Tilførsel eller Undsætning. Forkaste de tre Stæder Freden, er Kongen ikke forpligtet til at bekræfte deres Privilegier, og Lybek maa hverken med Raad eller Daad staae dem bi imod ham.*) I en hemmelig Artikel tilsagde Kongen Lybek en Sum af 15000 Gylden, dersom det kunde overtale Hertug Albrecht og Grev Christoffer til at antage Freden.

Kong Christian, som opholdt sig i Uetersen, medens Underhandlingerne varede, ratificerede strax denne Fred ved at forsyne Traktaten med sin Besegling. Det Samme gjorde Lybek, og Stralsund antog kort efter ligeledes Freden; men Rostok og Wismar kunde eller vilde ikke lade deres Landsherre i Stikken: de opoffrede deres Privilegier i Danmark og Norge, idet de vedbleve at understøtte de Beleirede, saavidt det stod i deres Magt.

Fordelene ved denne Fred vare for Kong Christian den Tredie meget betydelige; Faren for et umiddelbart Angreb paa Holsten formindskedes ikke lidet, da nu kun Pfalzgreven, det burgundiske Hof og Keiseren vare at frygte; Forbindelsen imellem Kjøbenhavn og Nederlandene var om ikke umuliggjort, saa dog gjort meget vanskeligere; og nu, da Kongen havde taget "Lige og Ret" af sine Venner i Tydskland, kunde han forlade sig paa Melchior Rantzaus schmalkaldiske Traktat, altsaa ikke alene paa den betingede Bistand i Tilfælde af Angreb paa Danmark, men ogsaa paa den Hjælp efter Traktaten af 22de Januar 1532, der i

*) D. Mag. 6, 13. 14. Aktst. til Grevef. 1, Nr. 281, S. 515; 2, Nr. 104. 105; S. 212 ff. D. Chytræus, Saxonia libr. XIV. p. 361; jfr. nedenfor Kong Christians Instrux for sine Gesandter til Gustav Vasa, dat. Malmø d. 14de April 1536.

Schmalkaldertraktaten var tilsagt ham engang for alle, hvis nemlig Lybek ikke skulde kunne formaae de Beleirede til at antage Freden af 14de Februar. Der findes ogsaa endnu i det danske Geheimearchiv en Brevvexling imellem Kongen og Landgreven af Hessen fra Sommeren 1536, hvoraf man seer, at Kongen har forlangt og uden Tvivl ogsaa modtaget den i Melchior Rantzaus Traktat betingede Hjælp i Penge saavel fra Churfyrsten af Sachsen som fra Landgreven, dog saaledes, at han forpligtede sig til at tilbagebetale disse Summer, hvis ikke Schmalkaldertraktaten ratificeredes og udvexledes inden Mortensdag 1536,*) — en Betingelse, der var fuldkommen vel begrundet i Sagens Natur, da de schmalkaldiske Fyrster kun saaledes havde indvilliget i at hjælpe Kong Christian engang for alle imod Lybek og Andre angaaende Danmark, at han overhovedet indgik et nærmere gjensidigt Forbund med dem. De havde jo netop ikke erkjendt sig forpligtede til at staae ham bi i denne Sag ifølge Forbundet af 22de Januar 1532. Men beroede saaledes de schmalkaldiske Fyrsters Bistand paa Ratificationen af Melchior Rantzaus Traktat, og var det derhos indlysende, at Freden med Lybek maatte gjøre det tvivlsomt, hvor vidt der kunde regnes paa Gustav Vasas Bistand i Fremtiden, havde Christian den Tredie dobbelt Opfordring til at ratificere hiin Traktat og lade den udvexle til bestemte Tid og Sted. Danmark kom fra nu af til at støtte sig mere paa de Evangeliskes tydske Forbund end paa Forbindelsen med Sverrig, der et Par Aar tidligere syntes at skulle blive saa fast og inderlig.

---

*) Landgreven af Hessen til Kong Christian den Tredie, dat. Torsdag efter visit. Mar. (6te Juli) 1536, Original med paatr. Segl i det danske Geheimearchiv; Kong Christian til Landgreven, den 14de Juli 1536, Udkast sammesteds. — Pengene skulde udbetales i Celle. Sammesteds findes flere Breve om denne Sag.

Medens alle disse Underhandlinger stode paa, opholdt de engelske Gesandter Edm. Bonner og Rich. Cawendish sig i Hamborg som paapassende Iagttagere af de Ting, der gik for sig rundt om dem. Deres forkyndte Hverv, at mægle imellem alle Parter, bragte dem ogsaa i Forbindelse med Kong Christian den Tredie, for hvem Rich. Cawendish indstillede sig paa Bredenberg engang i den sidste Halvdeel af Januar 1536.*) Foruden at tilbyde Mægling skulde han ogsaa tale for Adam Sampson og Robert Legge, hvis Skib og Gods var taget af den kongelige Flaade ved Kjøbenhavn, formodentlig fordi de havde forsøgt at bryde Blokaden. Kong Christian havde ikke villet modtage den engelske Konges Anbefalingsskrivelse, hvormed de to Englændere havde indstillet sig for ham, da han deri kun var kaldt Hertug af Holsten, saaledes som jo Kong Henriks Holding i 1535 førte det med sig. Den samme Klage fik nu ogsaa Cawendish at høre paa Bredenberg, ihvorvel han der blev behandlet med udmærket Høflighed; thi kjendeligt nok stræbte Kongen, som med venlige Ord bøiede udenom Mæglingstilbuddet, at fremstille Lybekkerne i et ugunstigt Lys og igjennem Gesandten at vække Kong Henriks Mistro til Hertug Albrecht, Grev Christoffer og deres Forbundne, som om disse vilde kaste sig i Burgundernes Arme og overgive dem Kjøbenhavn og Malmø, altsaa indrømme Kong Henriks meest frygtede Modstandere det, Markus Meyer havde tilbudt ham selv. Hvor stort Indtryk disse Forestillinger

*) Cragii Annales p. 113. Da Kong Henriks Brev af 14de Februar 1536 er skrevet efterat han havde modtaget Cawendish's Beretning om Audientsen paa Bredenberg, kan denne ikke have været senere end i Slutningen af Januar, men heller ikke meget tidligere, da Indberetningen siger, at Fredsunderhandlingerne ere begyndte i Hamborg den 13de Januar, men ikke love noget Godt. See Prof. Wurms Program S. 52 ff.

have gjort paa Gesandten, kunne vi saa meget mindre afgjøre, som vi kun kjende nogle faa Brudstykker af hans Beretning til sin Konge;*) men Henrik den Ottendes Holding blev dog i 1536 en anden end i det foregaaende Aar, hvad der jo ogsaa maatte ventes efter Wullenwevers Fald og det burgundiske Hofs Indblanding i den nordiske Krig. Det første Beviis paa en bedre Stemning imod Kong Christian den Tredie finde vi i et Brev af 17de Februar 1536, hvori han efterat have modtaget Cawendish's Beretning gjentager sin Forbøn for de to Skibseiere; thi deri giver han ham Kongenavn og undskylder Titulaturen i det foregaaende Brev med at han ingenlunde vilde gaae Christian den Tredies Ret for nær, men dengang kun ikke vidste noget Sikkert om Sagens rette Sammenhæng.**) Man vil af det Følgende ogsaa see, at ihvorvel den engelske Konge tog sig med Varme af den fangne Wullenwever, har han i 1536 dog Intet gjort for at opretholde dennes Parti i Danmark.

At de engelske Gesandter i Hamborg virkelig blot for et Syns Skyld tilbøde deres Konges Mægling, fremgaaer allerede deraf, at de først gjorde det paa en Tid, da de vidste, at Fredsunderhandlingerne i Hamborg allerede vare igang, og kjendte de Fyrster og Stæder, der optraadte som virkelige Mæglere. Det er ogsaa vist nok, at Kong Christian forstod deres Mening saaledes; thi han tog aldeles ikke Hensyn til dette Tilbud, og kunde det saa meget mindre, som de engelske Gesandters varme og indtrængende Intercession for hans værste Fjende, den fangne Wullenwever, da allerede maa have været ham bekjendt. Erkebiskoppen og Staden Bremen havde sendt Englændernes Breve

*) De af Wurm anf. St. meddelte.

**) Lat. Brev fra Henrik den Ottende til Christian den Tredie, dat. ex regia nostra Grenwici die 14 Februarii 1536; Afskrift i Diplomat. Langeb. i Geheimearchivet.

i denne Sag til de virkelige Fredsmæglere i Hamborg,*) af hvem man ikke kan betvivle, at de bleve den danske Konge meddelte. Derfor var det ogsaa ganske naturligt, at da denne paa Bredenberg søgte at vinde Englænderen uden dog at drage ham ind i Fredsmæglingen, sagde han blandt andet, at han ingen Deel havde i Wullenwevers Anholdelse.

Ligesaalidt som Kongen, toge Lybekkerne de engelske Gesandters Tilbud om Mægling for Alvor, eller ønskede deres Indblanding, der desuden maatte være de Gamle meget mistænkelig ved Englændernes bekjendte Forbindelse med det nylig styrtede Krigsparti. Lybekkerne holdt derfor ogsaa Freden af 14de Februar hemmelig for de engelske Gesandter, hvad dog ikke hindrede, at disse endnu samme Dag fik dens Indhold at vide; men de bleve fortørnede over den Tilsidesættelse, Lybekkerne viste dem,**) og saaledes maatte ogsaa dette bidrage til at kølne den Christian den Tredie saa farlige Interesse for Lybek, Henrik den Ottende havde lagt for Dagen i de to foregaaende Aar. Til denne begyndende Vending i Kong Henriks Politik kan maaskee ogsaa Robert Barnes noget tidligere have bidraget ved en Skrivelse fra Hamborg, hvor han da opholdt sig paa Veien til Schmalkaldermødet, hvis denne Skrivelse af 12te Juli henhører til 1535, som synes rimeligst. Thi deri anbefaler han ikke alene Christian den Tredies personlige Egenskaber og Familieforhold, men ogsaa Forbindelsen med ham som den for

*) Saaledes i et udateret Aktstykke, der af indre Kriterier vides at være skrevet i Hamborg samme Dag, som Freden sluttedes ($\frac{14}{2}$ 1536), og har til Overskrift: Instructiones missæ per nos Edmundum Bonerum, Ricardum Cawendishe et Bernardum a Mela ad regem et dominum nostrum &c.; afskrevet af Klevenfeld 1744 efter Originalen i Bibliotheca Cottoniana Nero B. III. Geheimearchivet. Jfr. Wurms Program S. 66.

**) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 282, S. 525.

England tilraadeligste Politik.*) Det er ogsaa vist, at Bonners, Cawendish's og v. Melens ovenfor nævnte fælleds Indstilling til den engelske Konge af 14de Februar 1536 ingenlunde er skreven i nogen mod Christian den Tredie fjendsk Aand, medens den stræber at drage Kong Henrik ind i Sverrigs Anliggender og at vise ham Muligheden af at styrte Kong Gustav fra den Throne, til hvilken han efter Bernhard v. Melens og de andre svenske Flygtningers Mening var saa uværdig, — en Bestræbelse, man af Indstillingen kan see, at v. Melen har været virksom for allerede under sit Ophold i England i Sommeren 1535.**) Hermed stemmer det meget godt overeens, at de engelske Gesandter af al Magt satte Mod i Markus Meyer paa Varberg, da Lybek havde ladet ham i Stikken; de opmuntrede ham til trofast Hengivenhed imod deres Konge, fra hvem han maatte gjøre sikker Regning paa kraftig Bistand.***) Thi Varberg maatte jo i Englændernes Hænder blive en aaben Port for ethvert Foretagende imod Sverrig, hvis Kong Henrik bestemte sig til at vende sine Anstrengelser i Norden imod Gustav Vasa. Dette viser tillige, at om de to Englændere indsaae den væsentlige Forandring i deres Konges Stilling til den nordiske Krig, der vilde blive Følgen af Krigspartiets Fald i Lybek og Freden af 14de Februar, opgave de dog ikke Tanken om at drage ham ind i de forviklede Forhold ad andre Veie og paa anden Maade, end det først var betænkt. Deres Forhold til den danske Konge, som jo heller ikke kunde med Rolighed see paa, at Henrik den Ottende gjennem Varberg kastede sig over Sverrig, blev derfor endnu

*) Wurm, Program S. 42 ff.

**) Jfr. 2den Deel S. 140.

***) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 282. 290, S. 525. 540. Edm. Bonner og Rich. Cawendish til Markus Meyer, dat. ex oppido Hamburgensi, 8de Marts 1536; Original i Geheimearchivet.

ingenlunde et venligt; ja paa et Punkt modarbeidede de endog hans Ønsker saa meget det stod i deres Magt, nemlig med Hensyn til Jørgen Wullenwever.

Kong Christian den Tredie kunde ikke forlade Holsten uden endnu engang at vende sit Blik til Fangen paa Rothenburg. Hvad Wullenwever nu to Gange havde bekjendt var af den Natur, at det endnu paa den Tid maatte forurolige Kongen; thi var det sandt, at et talrigt Parti i Lybek og andre tydske Stæder tænkte paa Gjendøberiet og paa i Nødsfald at kaste sig i Burgundernes Arme, og lode slige Planer sig iværksætte, kunde Kongen vente sig en blodigere og farligere Krig, end den, der allerede var ham byrdefuld nok. Han maatte ønske at vinde et sikkrere Indblik i dette forviklede Sammenspind; og at han dengang ansaae Wullenwevers Død nødvendig for sin og sine Landes Ro, kan man ikke finde forunderligt. Derfor henvendte han sig strax efter Hamborgerfreden, endnu i Februar 1536, til Erkebiskoppen af Bremen og Hertug Henrik af Brunsvig med Anmodning om at tilstede ham endnu et piinligt Forhør og derefter ansætte en Retsdag til Anklage og Dom.

Erkebiskop Christoffer kom i en ikke ringe Forlegenhed; thi Fangens Venner og Velyndere trængte ogsaa paa ham. Wullenwevers Hustru Elisabeth og hans Broder Joachim, Raadmand i Hamborg, satte Alt i Bevægelse. Hertug Albrecht i Kjøbenhavn paalagde Ludvig v. Deuen og Joachim Bockwold at virke for ham; og efter Elisabeth Wullenwevers Begjæring tilskrev Hertug Albrecht selv Erkebiskoppen den 22de Januar 1536. Da Hertugen ikke kunde vide, at Landgreve Philip og Hertug Henrik af Brunsvig i de samme Dage tilveiebragte en Forsoning imellem Christian den Tredie og Erkebiskoppen, maatte det forekomme ham uforklarligt, at en Fyrste, han jo kjendte som Tilhænger af den fangne Kong Christian, nu anholdt dennes ivrigste Forkæmper. Dette udtalte han ogsaa i sit Brev, og haabede

vel ved at fremhæve just dette at virke bedst for Wullenwever — saa slet var han dengang underrettet om Forholdene.*) Betænkeligere var Englændernes Indblanding. Henrik den Ottende tilskrev selv Erkebiskoppen og paalagde sine Gesandter i Hamborg ogsaa at forlange den fangne Mands Frihed, og de gjorde det i et meget alvorligt, ja truende Sprog. Til samme Tid trængte de ogsaa paa Byen Bremen; og det kan neppe feile, at jo et betydeligt Parti af Borgerskabet, der stod paa en spændt Fod med Erkebiskoppen og ganske vist følte Deltagelse for den borgerlige Friheds og Evangeliets Forkæmper, er bleven end mere misfornøiet ved at see Staden indviklet i en farlig Strid med den mægtige Konge i England. Endelig optraadte ogsaa det burgundiske Hof for Wullenwever; thi nu vilde det jo være Keiserens og Pfalzgrevens Fordeel, om Krigspartiet atter kom til Magten i Lybek. Regentinden henvendte sig i truende Breve til Erkebiskoppen af Bremen, senere ogsaa til Hertug Henrik af Brunsvig. Hun forlangte Wullenwever som en keiserlig Undersaat udleveret til Schenck af Tautenburg, Statholder i Friesland.**)

---

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 269, S. 496. v. Denen og Bockwold gik dog ikke længer end til Hamborg, hvor de opholdtes ved Fredsunderhandlingerne, og hvorfra de sendte Erkebiskoppen af Bremen deres Creditiv ved en Skrivelse af 17de Januar 1536, hvoraf findes Afskrift i Geheimearchivet. — Hertug Albrechts Brev til Erkebiskoppen i det Schweriner Archiv.

**) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 103, S. 209. F. B. v. Bucholtz, Geschichte der Regierung Ferdinand des Ersten, B. IX (Urkundenband) Wien 1838, S. 351. Naar Bucholtz S. 352 anfører et Brudstykke af et Brev fra Kong Henrik af 10de Februar 1535 og siger, at dette var ældre end det Brev, han paa den foregaaende Side har givet under 15de December 1535, saa har han overseet, at i England regnedes det officielle Aar dengang endnu enten fra Mariæ Bebudelsesdag (25/3) eller fra Paasken. Den 16de Februar

For at drage sig ud af denne Forlegenhed, begav Erkebiskoppen sig til Wolfenbüttel, hvor han gav sin Broder og sine verdslige Raader Fuldmagt til at handle i denne Sag paa hans Vegne saaledes, at ingen af Parterne skete Uret; thi han som en geistlig Mand agtede ikke at besvære sin Samvittighed med denne "Malefitzsag".

Hertug Henrik og de erkebiskoppelige Raader svarede da paa Christian den Tredies Begjæring, at naar Kongen vilde sende fuldmægtige Commissærer til Rothenburg Søndag Oculi (19de Marts) 1536, skulde de den samme Aften faae Leilighed til at forhøre Fangen endnu engang; og næste Dag, den 20de Marts, vilde en offentlig Retsdag blive afholdt, hvor de kunde stille deres Anklage og faae Dom. Om det Samme er tilskrevet Lybeks Raad, er vel ikke at see af de os foreliggende Aktstykker; men hvor kan det tænkes, at Hertugen og Claus Hermelingk ikke skulde have opfordret Wullenwevers værste Fjender til at række Haanden til hans Undergang. Ifølge denne Opfordring fik Iven Reventlov, Wolfgang Pogwisch og Wolfgang Uttenhof den 10de Marts 1536 fra Haderslev Kongens Fuldmagt til at møde; men der blev dog dengang Intet af Retsdagen. Hertug Henrik havde vel i den Anledning begivet sig til Rothenburg; men Fredag før Oculi fik han og Erkebiskoppens Raader pludselig Betænkeligheder og lode de kongelige Sendebud iilsomst vide, at der ingen Rettergang kunde holdes. "Vi finde Sagerne saaledes beskafne," skrev Hertugen, "at

---

1535 er altsaa her den 10de Februar 1536. — Erkebiskoppens Svar er ogsaa dateret Wolfenbüttel den 1ste Marts 1536; Bucholtz anf. St. S. 352. Zeitschrift des Vereins für hamb. Geschichte 3, 131 ff. 213; jfr. Anm. *) til S. 231. — Altmeyer, drei Monographien S. 119. 120; i det førstn. Sted siger Kong Henrik: "sepius ac sedulo apud eum (Erkebiskoppen) egimus" om Wullenwevers Frihed.

af synderlige og mærkelige Bevæggrunde, som dog ikke lade sig skrive, kan denne Retsdag ikke paa den Tid have Fremgang her; skulde den desuagtet holdes, vilde deraf komme Skam og Spot ikke alene for Os, men ogsaa for Kongen." Han lover derfor efter Paaske at ansætte en anden Retsdag.*)

Hverken af dette eller af de erkebiskoppelige Raaders Brev erfarer man hvad det var, der gjorde dem bange. Det maa vel enten have været de fremmede Fyrsters paatrængende Breve, eller Stemningen iblandt Erkebiskoppens egne Undersaatter. Den almindelige Misfornøielse kunde ved en offentlig Rettergang enten komme til et farligt Udbrud, eller give den Anklagede Mod til at fragaae sine Pinebænksbekjendelser, hvorpaa Anklagen maatte grundes; og dømte Thingmændene ham ikke skyldig, maatte han sættes paa fri Fod strax, vilde man bevare et Skin af lovmæssig Fremgangsmaade.

Raadet i Lybek havde imidlertid ogsaa været i Virksomhed i Anledning af Wullenwevers Sag. Løverdag den 11te Marts 1536 havde det Borgerskabet samlet paa Lybeks Raadhuus, hvor da den Fangnes Bekjendelse oplæstes. Otte af de Nyes betydeligste Mænd**) havde Wullenwever angivet som sine Medvidere i den blodige og forræderske Plan imod Staden og det gamle Raad, hvorom han nu to Gange, i og udenfor Pinen, havde aflagt Bekjendelse. De Syv

*) Henrik den Yngere af Brunsvig til Kong Christian den Tredie, dat. Wolfenbüttel Askeonsdag ($\frac{1}{3}$) 1536. Erkebiskoppen af Bremens verdslige Raader til Samme, dat. samme Sted og Dag. — Hertugen til Kongen af Danmarks Sendebud; Erkebiskoppens Raader til Samme; begge dat. Rothenburg Fredag efter Reminiscere ($\frac{17}{3}$) 1536. Alle Originaler i Geheimearchivet.

**) Ludv. Taskemaker, Joh. v. Elpen, Herman Israhel, Herman Sückmann, Joh. v. Achtelen, Burchard Wrede, Herman Stuver og Henrik Möller.

fængsledes strax, den Ottende var undsluppen; men Meningen om Bekjendelsens Paalidelighed har uden Tvivl været meget deelt, da Raadet ansaae det for rigtigst, at foreslaae nogle Mænd sendte til Rothenburg for af Fangens egen Mund at høre Bekræftelsen. Disse Udsendte kom til Rothenburg til den berammede Retsdag; og dem kunde man tilfredsstille uden at frygte en ubeqvem Indblanding af Folket. For at være vis paa, at Wullenwever ikke tilbagekaldte sine Ord, blev han Løverdag Morgen den 18de Marts tredie Gang martret og maatte i Pinen vedgaae sine ældre Bekjendelser; derhos betydedes det ham, at om han i Lybekkernes Paahør talte et Ord mere end det, hvorom han netop blev spurgt, skulde han atter i Pinen og da døe under Qvalerne! Nu blev han ført frem for Hertug Henrik i de lybske Sendebuds Nærværelse. Hertugen spurgte ham, om han fastholdt hvad han tidligere havde vedgaaet? Han vovede ikke at benegte det; men paa Spørgsmaalet om de Medskyldiges Brøde, svarede han undvigende, at de otte Mænd vidste ligesaa meget om det paatænkte Forræderi og Blodbad, som han selv. Ingen af Lybekkerne vovede at yttre et Ord eller stille noget Spørgsmaal til ham;*) dog kan den hele Scene ikke have hævet deres Tvivl, da de Syv ikke efter deres Tilbagekomst bleve underkastede nogen piinlig Retsforfølgning, ihvorvel man først efter Wullenwevers Død lod Sagen imod dem ganske falde. Maaskee har ogsaa Wullenwever selv bidraget Noget til deres Frelse, da han fandt Leilighed til at skrive fra sit Fængsel to Breve til sin Broder, hvilke maatte udøve ikke ringe Indflydelse paa den almindelige Mening til deres Gunst.

*) Interrogatorium Wullenwevers i Rankes Deutsche Gesch. im Zeitalter der Reformation 6, 275. — Aktst. til Grevef. 2, Nr. 108, S. 254. Reimar Kock S. 511 (613). Hans Reckemann col. 207 ff.

Hertug Henriks oprørende Adfærd imod Wullenwever vilde være ubegribelig, dersom det blot havde været Danmark og Lybek, han vilde tjene. Saa god Forstand besad han ganske vist, at han ikke kunde være blind for Umuligheden af at komme efter Sandheden ved den Fremgangsmaade, han brugte. Men Wullenwevers Sag vedkom ikke Christian den Tredie og de Gamle i Lybek alene; den var en Partisag, som stod i Forbindelse med den hele gjærende Bevægelse blandt Borgerstanden i Nordtydsklands Stæder, der afløste Sydtydsklands Bondeoprør og naaede sin høieste Spidse i det münsterske Gjendøberi. At Fyrster, Adel og Patricier i disse Bevægelser saae en fælleds Fare for den hele bestaaende Orden, at de betragtede enhver Fører for Bevægelserne som solidarisk forbunden med alle de andre og medansvarlig for Alt, hvad der faldt Bevægelsesmændene til Last, var saaledes begrundet i alt Partivæsens Natur, at det er skeet, og skeer endnu, overalt hvor politiske Partier staae skarpt imod hinanden. Derfor henførte Frihedspartiets Modstandere Alt til Bevægelsens værste Form, Gjendøberiet, — derfor saae de i enhver fremragende Fører for Bevægelser, der paa eet Punkt vare udartede til blodigt Vanvid, en Tilhænger af dette, en Fanatiker, der paa sin Plads om muligt vilde det Samme, som Konge-Propheten i Münster. Men blandt alle Nordtydsklands Fyrster stod ingen skarpere imod Borgerpartiet, end Hertug Henrik; og ham maatte det være velkomment, at faae en af Hovedførerne i sine Hænder, især da han mente hos ham at kunne faae særlig Oplysning om Frihedsmændene og deres Planer i hans eget Land, navnlig i Staden Brunsvig, med hvilken Hertugen laa i evige Stridigheder. Derfor spurgte han ikke mere, end Melchior Rantzau, om Sandheden af de Meddelelser, han afpinte Wullenwever, eller om deres Nødvendighed til at begrunde en retfærdig Dom over denne Anklagede: de kunde i alt Fald lede paa nye Spor og bruges til at

styrte dem, hvis Modstand Hertugen helst søgte at bryde. Derfor maatte Fangen paa Rothenburg ogsaa bekjende om Planer til at indføre Gjendøberiet i Brunsvig og navnlig udsige graverende Ting om to Hertugen forhadte Mænd: Brunsvigs Borgermester Hans Simons og dets Syndicus Dr. Levin v. Emden. Den Sidste fremstilledes som Middelpunkt for en vidtforgrenet Sammensværgelse i Nord- og Mellemtydsklands Stæder.*)

Om Retfærdighed imod Wullenwever kunde der saaledes ikke være Tale, saalænge hans Sag blev i Hertug Henriks Haand, især naar Lybeks Raad desuden hidsede hans personlige Fjender Claus Hermelingk og Johan Kreuet paa ham. Men Hertugen vilde ikke slippe ham; og da han nu havde erfaret, hvor betænkeligt det var at holde ham paa Rothenburg, lod han ham føre til et andet Fængsel i sin egen Borg Steinbrück,**) og tilsidst til Wolfenbüttel. Her fandt han ikke som paa Rothenburg Leilighed til at sende sin Broder Efterretninger; men som han i de to Breve til denne modsagde ikke alene Beskyldingerne imod de otte Mænd i Lybek, men ogsaa fralagde sig de tre Forbrydelser, Gjendøberi, Forræderi og Tyveri, saaledes har han ogsaa i sin Eensomhed bevidnet sin Uskyldighed i et dybt Hjertesuk, han betroede Fængslets tavse Muur.***)

*) See Bilag II. Dette Stykke af Bekjendelserne mangler hos Ranke; derimod har han adskilligt Lybek Vedkommende, der mangler i det kjøbenhavnske Exemplar. Rimeligviis er det Weimarske Exemplar i sin Tid meddelt det churfyrstelige Hof fra Lybek, ikke fra Danmark.

**) Jfr. Lüntzel, Schlosz Steinbrück und Jürgen Wullenwever, særskilt Aftryk af Zeitschrift des hildesheimischen Vereins für Kunde der Natur und Kunst. 1849.

***) I det hamborgske Haandskrift af Hans Reckemanns lybske Krønike, p. 791, lyder det:

Neen deeff, neenn vorreder, geyn wedderdoper vp erden
Byn ick nuwarlde gewest, wyls ock nummer befunden werden.

Jørgen Wullenwevers sidste Skjæbne ligger egentlig udenfor Grændsen af vor Opgave; men vi forudsætte hos Læseren saa megen Interesse for denne Mand, at han ønsker at kjende hans Endeligt; og vi finde ingen mere passende Leilighed til at tilfredsstille dette Ønske, end paa dette Sted.

I Hertug Henriks Fængsler forblev Wullenwever i mere end et Aar, næsten som forglemt, medens Hertugen i Sommeren og Efteraaret 1536 deltog i den keiserlige Hærs Tog til Frankrig. Den danske Konge gjorde intet yderligere Skridt imod ham. Det var Hertug Henrik selv, der atter satte Sagen igang. Den 27de April 1537 mindede han fra Wolfenbüttel Kong Christian om, at det var for hans Skyld Hertugen i sin Tid havde bragt Wullenwever i sin Magt, men da Kongen nu forholdt sig ganske stille, og det faldt Hertugen besværligt og bekosteligt at holde ham i sit Fængsel, havde han nu ansat en Retsdag til den 13de Juni 1537 i Wolfenbüttel og anmodede Kongen om at sende en Anklager.*)

Dette Brev traf Kong Christian paa en Reise i Jylland. Nu, da ikke alene Danmark og Norge vare i hans Magt, men Faren for Keiserens Angreb afvendt ved en treaarig Stilstand, maatte Wullenwevers Liv eller Død være uden Betydning for den danske Konge; desuagtet gik denne ind paa Hertugens Ønske. Wolf Pogwisch og Jost v. Ingenhausen fik Fuldmagt og Instruction til at optræde som Anklagere paa Kongens Vegne. Det paalagdes dem at anholde hos

---

O Here Jesu cryste, de du byst de wech, de waerheyt vnnd dat leuent,
Ick bydde dy dorch dyne barmhartycheit du wyllest tuchnisse van der warheit geuen.

*) Hertug Henrik den Yngere til Kong Christian den Tredie, dat. Wolfenbüttel Fredag efter Jubilate (27/4) 1537. Orig. i Geheimearchivet.

Hertug Henrik om Tilladelse til at tage Fangen i Forhør i Hertugens Nærværelse, inden den offentlige Retshandling, for at forelæse ham de tidligere Bekjendelser og lade ham bekræfte dem saaledes, som han havde underskrevet dem; fragik han da noget Punkt, skulde de atter forlange ham underkastet piinligt Forhør. Men stadfæstede han sine Udsagn, skulde de, støttede paa særligt fremhævede Punkter i disse, anklage ham for Retten som en Fredsbryder, Oprører, Forræder, Kirkerøver og Tyv. Det indskjærpes dem især at behandle Sagen som en Misgjerningssag, og nøie vogte sig for at lade sig forlede af den Anklagede eller Andre til at tage den som en borgerlig Sag, for at Wullenwever ikke skulde slippe ud af sit Fængsel.*)

Tillige henvendte Kongen en Opfordring til Raadet i Lybek om at slutte sig til ham i Anklagen mod en Mand, der havde forbrudt sig endnu langt mere imod det, end imod Kongen. Det er ogsaa vist nok, at Raadet, som sikkert ogsaa af egen Drift eller efter Hertug Henriks Opfordring alligevel vilde være optraadt imod Wullenwever, sendte Johan Kreuet med Stadens Sekretær Sebastian Ersam til Wolfenbüttel. Men endnu denne Gang kom det ikke til nogen Rettergang. Hertug Henrik synes at have følt sig krænket ved den Langsomhed, hvormed Kongen besvarede hans Opfordring; han tog pludselig Løftet om at lade Retten holde den 13de Juni 1537 tilbage, men lovede dog at ansætte en anden Dag, dersom Kongen vilde betimeligt lade ham vide, til hvilken Tid han kunde sende sine Mænd.**)

---

*) Instructionen er dat. Fredag efter Pintse ($\frac{25}{5}$) 1537, uden Stedsangivelse. Den har mange Correcturer, da den senere blev medgiven I. v. Ingenhausen; men da den har Kongens Underskrift og er forsynet med paatrykt Segl, er det dog Originalen. I Geheimearchivet.

**) Kongen til Raadet i Lybek, dat. Haderslev Fredag efter Pintse ($\frac{25}{5}$) 1537. — Hertug Henrik den Yngere af Brunsvig til Kong

Lybeks Raad blev uroligt over disse gjentagne Opsættelser og har vel frygtet for, at Fangen dog tilsidst skulde undgaae Døden. Uvis om, hvorvidt Kongen virkelig vilde forfølge Sagen til det Yderste, opfordrede det den 19de Juni 1537 Claus Hermelingk til at holde den varm og drive paa, at Kongen betids fik Underretning om den nye Retsdag, "at Hs. Kgl. Høihed vist og sikkert kan have sine Sendebud tilstede med vore til at forfølge Sagen piinligt, paa det at den ikke skal blive skudt over paa os alene, og vi alene paastaae dens Fremme. Vi have vel for Gud og al Ret god Føie og Aarsag dertil; men dog vilde vi for bedre Anseelses Skyld gjerne have høibemeldte Kgl. Majestæt til Anklager med os."*)

Claus Hermelingk har ikke svigtet det lybske Raads gode Tanker om hans Beredvillighed til at styrte Wullenwever. Vi slutte det deraf, at han, som da Brevet blev skrevet endnu var Befalingsmand paa Thedinghusen, strax efter traadte over i Lybeks Tjeneste som Stadens Høvedsmand og blev vedvarende brugt i denne Sag; men ogsaa deraf, at Hertug Henrik den 27de Juli 1537 paany opfordrede Kong Christian den Tredie til at lade møde i Wolfenbüttel den 24de September 1537 for at faae endelig Dom over Jørgen Wullenwever.**)

Nu blev det Alvor med Sagen. Paa Kongens Vegne mødte Jost v. Ingenhausen med den Instruction, der i Juni var udfærdiget for ham og Wolfgang Pogwisch. Lybek sendte sin nye Høvedsmand Claus Hermelingk med Johan

Christian den Tredie, dat. Wolfenbüttel, Onsdag efter Bonifacii ($\frac{6}{6}$) 1537. Det første Udkast, det andet Original i Geheimearchivet.

*) Hans Reckemann col. 207.

**) Hertug Henrik til Kongen, dat. Wolfenbüttel, Fredag efter Jacobi ($\frac{27}{7}$) 1537, i Geheimearchivet.

Kreuet og Sebastian Ersam. De forlangte Forhør over Wullenwever før den offentlige Retshandling, og dette tilstodes dem i Overværelse af Hertug Henriks Marskalk, Slotsfogeden paa Wolfenbüttel, den hertugelige Sekretær og otte andre Vidner. Kongens Sendebud fremlagde sin Anklage, der bestod i sex Punkter: Wullenwever havde været Ophavsmand til Krigen imod Hollænderne; han havde gjort fjendtligt Indfald i Holsten; naar han havde forrædersk indtaget Lybek og oprettet Gjendøberiet, vilde han imod den sluttede Fred have overfaldet Slesvig og Holsten med en Hob Landsknegte; han havde agtet at udrydde Adelen i Danmark og Hertugdømmerne; til Kongens mærkelige Skade vilde han have nedrevet de faste Slotte i Kjøbenhavn og Malmø og afskaffet al Øvrighed; endelig vilde han i sin Tid, tværtimod Freden af 1534, have bevæget Grev Johan af Hoya til at falde ind i Slesvig og Holsten, om ellers Slaget i Fyen havde vendt sig til Grevens Fordeel, og da udrydde den hele Adel. Disse Punkter vedgik Wullenwever og bekræftede dem i Vidnernes Paasyn med sin Haandskrift, — upiint vistnok, men med Pinebænken for Øie, og med Udsigten til den offentlige Retshandling: hvorfor skulde han atter underkaste sig denne skrækkelige Marter, naar han nu i det mindste paa Retterstedet kunde tilbagekalde hvad der var usandt? Derimod erklærede han udtrykkeligt tre af de lybske Borgere, han paa Rothenburg havde angivet som sine Medvidere, for uskyldige; ligeledes tilbagekaldte han hvad han havde udsagt om to Mænd i Lüneborg, at de vilde oprette Gjendøberiet der; men han gjentog sine Angivelser om Dr. Levin v. Emden og Hans Simons i Brunsvig: han har sagtens ikke vovet at fortørne Hertug Henrik, der havde det i sin Magt, om han skulde døe for Sværdet eller Hjulet!

Lybekkernes Anklage gik ud paa, at Wullenwever vilde have ført Landsknegtene ind i Lybek, ihjelslaaet Hr. Niels

Brømse, det gamle Raad og alle deres Tilhængere, gjort sig til Stadens øverste Regent, indført Gjendøberiet og dets Eiendomsfælledsskab. Ogsaa disse Anklagepunkter vedgik og bekræftede Wullenwever.

Udenfor Wolfenbüttel vare Dommeren, Thingmændene og Folket samlede under aaben Himmel. De af Wullenwever angivne Lybekkere havde sendt en Notarius, hvis Optegnelse endnu er til. Anklagernes Advocat foredrog Klagen, der, saavidt Notaren har opfattet Alt rigtigt, omfattede de fem første af Kongens og alle Lybekkernes Beskyldinger; derimod taltes Intet om den Anklagedes Udsagn om hans Medvidere i Lybek, Lüneborg og Brunsvig. Denne Fortielse, der truede med at berøve Wullenwever Leiligheden til at frie sin Samvittighed uden at udsætte sig for Pinebænken, foruroligede ham; heller ikke var der talt om den Beskylding, som kjendeligt har krænket ham meest, at han skulde have stjaalet 6000 Gylden af offentlige Penge. Han og hans Advocat bade derfor om, at man vilde strax komme frem med alle "Artikler"; men Retten gav Klageren Medhold, at han først skulde svare paa de oplæste Artikler. Hans Svar gik da ud paa, at han var en ringe Mand til at anstifte Tvedragt med Keiseren og Hollænderne; at han visselig havde forbrudt sig imod Hertugen af Holsten, nu Konge af Danmark, og vilde gjerne lide Døden for denne Brøde, men dog gav Retten at betænke, "paa hvis Befaling saadant var skeet;" at han aldrig havde tænkt paa at bryde den Overeenskomst, der ved hans Fratrædelse fra Borgermesterembedet var oprettet imellem ham og Raadet i Lybek; heller ikke var han enten en Tyv eller en Forræder, og aldrig havde han været nogen Gjendøber huld eller tro. Nu forlangte Klageren Dom, da den Anklagede ikke fuldstændigt havde benegtet Rigtigheden af Anklagen; og efterat Thingmændene havde beraadt sig indbyrdes, kjendte de for Ret, at han var skyldig til Straf og Pine for sin Gjerning.

Klageren fordrede Straffen bestemt. Dommeren vendte sig til en af de Omstaaende: "Hans Steyr, det spørger jeg dig om." Denne svarede: "Hr. Dommer, maa jeg overlægge det med de Andre?" "Jeg tillader det," var Dommerens Svar. Hans Steyr talte med de Omstaaende, kom tilbage og erklærede, at "det ærlige Land" havde fundet, at Skarpretteren skulde sige Straffen. "Saa spørger jeg dig derom, Mester Hans." "Skal jeg finde hans Dom," lød Svaret, "saa vil jeg føre ham ud, og hugge ham i fire Dele, og lægge ham paa fire Hjul, og dømme ham imellem Himmel og Jord, for at han ikke mere skal gjøre Sligt og en Anden tage sig det til Eftertanke."

Efterat Dødsdommen var fældet, oplæstes endnu tre Artikler, hvilke Notaren ikke kunde høre for Larmen; men af Wullenwevers Svar kan man slutte, at det maa have været de Beskyldinger, han havde gjort imod Andre. Og at man dog nu, da Pinebænken ikke mere skrækkede og alt Haab om at frelse Livet var ude, forelagde ham disse Angivelser, viser at man i det mindste i dette Punkt søgte Sandheden. Wullenwever vedgik da, at han i sit Fængsel havde bekjendt Saadant, men erklærede bestemt og afgjort alle dem, han havde angivet, for aldeles uskyldige. Lettere om Hjertet tiltraadte han sin sidste Gang. Paa Veien bad han Hertugens Foged at minde sin Herre om, at han havde lovet ham en taalelig Død. Fogeden svarede, at han allerede havde Hertugens Befaling til at opfylde hans Begjæring. Paa Retterpladsen gav Wullenwever endnu engang sin indre Bevægelse Luft i et frit Ord: "Claus Hermelingk," raabte han, "det har I og Johan Kreuet længe tragtet efter; for fire Aar siden vilde I falde ind i mit Huus, binde mig og qvæle mig med Røg; men den almægtige Gud vilde dengang ikke tilstede det. Nu er det dog lykket Eder. Det stiller jeg til Gud. Men det siger jeg Eder aabenlyst for al Verden, at de sidst oplæste Artikler ikke ere sande. Alle dem,

jeg har beskyldt i mit Fængsel for stor Marter og Pines Skyld og for at frelse mit Liv, dem vil jeg nu, efterat min Dom er fældet, have undskyldt for Gud og al Verden, at de ere uskyldige i alt det, jeg af Pine har paasagt dem, paa det at min arme Sjæl ikke skal undgjælde det evigt for Guds Dom; thi evigt er længe. Og jeg beder min naadigste Herre (Hertug Henrik) dog ikke at besmitte sig med uskyldigt Blod, min Sjæl til Skade. At dette er Sandhed, derpaa vil jeg døe i Guds Navn." — Men Claus Hermelingk raabte: "Jeg indrømmer Dig Intet, og erkjender ikke, at det er sandt, Du siger. Bort med ham, Mester Hans, veed Du ikke, hvad der er Dig befalet?" "Mester Hans," svarede Wullenwever, "jeg har kun en kort Tid tilbage. Lad mig endnu sige to eller tre Ord. Claus Hermelingk, sig Eders Herrer, Raadet i Lybek, at det aldrig er kommet i min Tanke eller Hu at bryde det Forbund, jeg har oprettet med Raadet, enten i Stort eller i Lidet. Derhos er jeg ingen Tyv; thi jeg har i mine Dage ikke med Vidende taget en lybsk Penning eller Skilling; saa er jeg heller ingen Forræder; og aldrig har jeg været nogen Gjendøbers Ven." — Det var hans sidste Ord: hans Hoved faldt, Kroppen parteredes og lagdes paa Steiler.*)

Saaledes endte Jørgen Wullenwever som et Offer for Hertug Henriks og det lybske Raads Had og Frygt; thi hvo kan lægge Vægt paa Bekjendelser, fravristede i Pine eller med Bøddel og Pinebænk for Øie, og som tilbagekaldtes der, hvor han turde sige Sandheden: i Brevene til hans Broder, i Fængslets Eensomhed, paa hans sidste Gang, da der for ham hverken var Haab eller Frygt mere? Kong

*) Retshandlingen er fortalt efter Notarens Vidnesbyrd hos Hans Reckemann col. 211 ff. Jost Iggenhusen (sic) til Kong Christian den Tredie, dat. Gottorp, Onsdag efter Michaelis ($\frac{2}{10}$) 1537. Orig. i Geheimearchivet.

Christian den Tredie havde vistnok mere Grund til at betragte Wullenwever som sin Dødsfjende; men dog er det smerteligt, at see en af Fædrelandets bedste Konger stille sig Side om Side med Niels Brømse og Claus Hermelingk for at hævne sig paa en Mand, der nu ikke mere kunde skade ham, og hvem han ikke havde Ret til at regne Krigen og dens Rædsler som personlig Brøde.

Fjerde Bog.

Krigens Slutning. Rigsdagen i Kjøbenhavn. Norge betvinges.

Første Afsnit.

Krigen i Danmark. Herredag i Trondhjem. Vincents Lunges og Niels Lykkes Død. Indre Krig i Norge. Erkebiskoppen af Trondhjem tilbyder betinget Underkastelse.

Kong Christian den Tredie havde ved Hamborgerfreden, Forliget med Erkebiskoppen af Bremen, Forbindelsen med de evangeliske Fyrster, og hvad han ellers havde enten foretaget sig eller forberedt under sit Ophold i Holsten i Vintermaanederne 1535-1536, vistnok nærmet sig Maalet betydeligt; men endnu var han dog langt fra dette, og Alt kom tilsidst an paa, om han kunde tvinge de beleirede Slotte og Stæder i Danmark samt bøie sine Modstandere i Norge, inden det burgundiske Hof optraadte med overlegen Magt for at sætte Nordens Kroner paa Pfalzgrevens Hoved. Medens han var fraværende, havde Krigen ogsaa gaaet sin Gang; og nu da han i Marts 1536 vendte tilbage fra Hertugdømmerne, fandt han Stillingen ikke lidet forandret ved de Fremskridt, hans Krigsmagt imidlertid havde gjort i Danmark, og det afgjorte Brud med Erkebiskoppen af Trondhjem, Begivenhederne i Norge havde medført.

Da Kongen i November 1535 forlod Leiren for Kjøbenhavn, gik den forenede danske, svenske og preussiske Flaade kort efter i Vinterhavn, saa skadeligt det ogsaa maatte være, at den rømmede Søen inden Vinteren standsede Skibsfarten. Muligt have de samme Storme, der tilføiede den hanseatiske Flaade saa stort Tab, ogsaa drevet den nordiske i Havn; men Hovedsagen tør have været, at Kongen ikke har havt Midler til at holde Skibene i Søen. Naar man i Regeringens Registraturer seer de mange Spor af trykkende Mangel ikke alene paa Penge, men især paa Levnetsmidler, maa man finde det sandsynligt, at den ikke har kunnet holde Flaadens Mandskab længer sammen, dersom den ikke skulde opbryde en af de tre Leire: den for Kjøbenhavn, eller den for Malmø, eller den i Holsten. Vi mindes jo, at Christian strax efter sin Hjemkomst fra Stokholm erklærede Gustav Vasa, at om han ikke fik Hjælp, maatte han gjøre en af Delene;*) hvad er da troeligere, end at han efter den tydske Flaades Tilbagetog har været nødt til at lade Skibene lægge op og hjemforlove en Deel af Mandskabet?**) Nu viste Vigtigheden af Landskrones Overgivelse sig; her fandt Flaaden Sikkerhed, med Undtagelse af enkelte Krydsere, der maatte tye til andre Havne.

---

*) See ovenfor 2, S. 174.

**) Da Ambrosius Bogbinder den 28de November 1535 kom til Lybek, havde saavel den kongelige som Stædernes Flaade rømmet Sundet. Dette sees af et Brev fra den meklenborgske Cantsler v. Schöneich til Hert. Albrecht, dat. Schwerin, Sonntags nach Barbaræ ($\frac{5}{12}$) 1535; Original med Segl i det danske Geheimearchiv. — At Mandskabet paa Flaaden i det mindste tildeels har været hjemsendt, sees af Tegnelser o. al. L. 1 passim, hvor der tales om den Bemanding, Skibene skulle have til Foraaret (1536), og hvilke Stæder, der skulle sende Baadsmænd. Kong Gustav maatte fra Sverrig forsyne sine egne Skibe. Tegel 2, 71.

Idet Blokaden saaledes hævedes fra Søsiden, blev Samfærdselen imellem de beleirede Stæder og deres Venner paa hiin Side af Østersøen i nogen Tid næsten ganske fri. Den har ogsaa været ret levende. I Slutningen af November kunde Ambrosius Bogbinder komme uhindret over paa tydsk Grund; i December gik Skibe med Fødemidler fra Meklenborg til Kjøbenhavn;*) og i Begyndelsen af 1536 fandt Hertug Albrecht og Grev Christoffer ingen Vanskelighed ved at sende fangne danske Adelsmænd i Forvaring til Meklenborg. Havde de Beleiredes Venner i Tydskland og Nederlandene dengang havt Midler og Leilighed til at undsætte dem alvorligt, vilde de ikke have fundet Vanskelighed ved at landsætte paa Amager en Styrke, stor nok til at hæve Beleiringen ogsaa fra Landsiden. Hertug Albrecht har heller ikke forsømt at anmode sin Svoger Churfyrst Joachim den Anden af Brandenborg om Ryttere og Knegte over Rostok;**) men der skete Intet.

En streng Frost tillagde efter Nytaar 1536 Farvandene om de danske Øer. Da Flaaden saaledes nødtvungen laa stille i Landskrones Havn, lod Peder Skram efter Aftale med de danske Krigscommissærer Ove Lunge og Johan Friis svært Skyts fra nogle af Skibene, blandt dem ogsaa fra det svenske Admiralskib, føre over til Sjælland for at benytte det imod Krogen Slot, som Henrik Brantun forsvarede for Lybekkerne. Det blev her brugt saa vel i Begyndelsen af Januar 1536, at Alt var beredt til en Storm, da Befalingsmanden fandt det raadeligst at kapitulere. Den

*) Jørgen Arczt (eller Maler), en af Hertug Albrechts Mænd, til denne, dat. Warnemünde, Onsdag efter Thomas ($\frac{21}{12}$) 1535. Deri om ladede Skibe, der ligge beredte til at afgaae med Fødevarer til Kjøbenhavn. Vedlagt er Fortegnelse over Ladningerne i fire Skibe. I det schweriner Archiv.

**) Hertug Albrecht til Churfyrst Joachim, dat. Kjøbenhavn den 3die Decbr. 1535; Udkast i det schweriner Archiv.

11te Januar 1536 overgav han Slottet til Feltherren Christoffer v. Veltheim, Commissæren Ove Lunge og Obersten Cordt Penning paa Betingelse af fri Afmarsch for Besætningen med egne Vaaben og Eiendele.*)

Kort efter faldt ogsaa Kallundborg By og Slot, som Lange Herman forsvarede for Hertugen og Greven i Forening. De Tropper, som efter Landskrones Overgivelse vare sendte imod Kallundborg, bleve i Vinterens Løb forøgede med to Fænniker Fodfolk; og efter Krogens Overgivelse blev Skytset ført til Kallundborg.**) Hvad enten nu virkelig Mangel, eller Besætningens Misfornøielse med at Solden ikke betaltes, eller nogen anden ubekjendt Omstændighed har gjort Befalingsmanden et alvorligt og langvarigt Forsvar umuligt, saa faldt Kallundborg uden nogen haardnakket Kamp, rimeligviis endog uden at Slottet har været skudt til Storm. Den 16de Februar 1536 overgav Lange Herman det i den kongelige Statholder Mogens Gjøes Hænder. Gyldne Løfter fra Hertug Albrecht til Besætningen kom for seent; men Hertugen mente at have Grund til Misfornøielse med Befalingsmanden, hvem han lod forfølge i Meklenborg som den, der uden Nød havde overgivet den faste Plads.***)

---

*) Cragii Annales p. 113. Hvitfeld Bl. X iivers. — Skrams Levnet i D. Mag. 3die Række 3, 86. Tegel 2, 71. Aktst. til Grevef. 1, Nr. 276, S. 508.

**) I det schweriner Archiv findes en tydsk Oversættelse af et, formodentlig opsnappet, Brev fra Hr. "Öhe" (sic. l. Oue) Lunge til Johan Friis i Leiren for Kjøbenhavn; dat. Helsingør, Torsdag efter Convers. Pauli ($\frac{27}{1}$) 1536. Deri tales om Forholdene i og ved Helsingør, navnlig om Midlerne til at bringe Skytset over Land til Kallundborg.

***) Efter Hvitfelds Beretning blev Kallundborg opgivet Juliani Dag. Dette Datum har Schlegel i Gesch. der oldenb. Könige, S. 202 rigtigen opløst til den 9de Januar; men Hvitfeld har angivet en urigtig Helgendag. Formodentlig har hans Kilde meent *Julianæ*

Fra Meklenborg gjorde imidlertid Hertug Albrechts Mænd, understøttede af Rostok og Wismar, Alt hvad de formaaede for at forsyne Hertugen med Levnetsmidler til at udholde Beleiringen.*) Men denne Samling af Skibe og Forraad kunde naturligviis ikke undgaae Kongens Opmærksomhed; derfor fik den forenede Flaade først i Marts Befaling til igjen at gaae i Søen, hvilket dog var lettere sagt end gjort; thi Frosten havde tillagt Sundet i betydelig Afstand udfor Landskrone. Dog gjorde Peder Skram hvad der var muligt; men efter flere Dages haarde Arbeide, hvor Mandskabet led overordentligt af Anstrengelse og Kulde, ja Skibene selv toge Skade, maatte Forsøget opgives og Skram være glad

---

Dag (16de Febr.); thi til denne Dag henpege alle Indicier. Af Ove Lunges i forrige Anmærkning citerede Brev sees, at Skytset endnu den 27de Januar ikke var ankommet for Kallundborg; men den 26de Februar var Slottet i de Kongeliges Magt, ifølge et Brev fra Albert Gjøe til Fru Sophie Eske Bildes, dat. Roskilde Fastelavns Søndag 1536; Kbhvnske Saml. Fasc. 8. — I en Erklæring, dat. Løverdag efter Valentini ($^{19}/_{2}$) 1536, bevidner Magistraten i Kallundborg, at de af Hert. Albrecht i deres Stad henlagte Tropper altid have holdt sig vel, men af Mangel paa Levnetsmidler have maattet opgive Slottet og Byen. Samme Dag forlangte Tropperne skriftlig deres Sold af Hertugen. Denne havde i en Skrivelse, dat. Kjøbenhavn 17de Februar 1536, opmuntret dem til Udholdenhed. Den 15de April 1536 befalede Hertugen sine hjemmeladte Raader at anholde Lange Herman, om han kom i meklenborgsk Land, fordi han havde uden Nød overgivet Kallundborg. Disse Breve findes i det schweriner Archiv.

*) I det schweriner Archiv findes Breve fra Jørgen Arczt (Maler) til Hertug Albrecht, dat. Rostok den 8de Marts (med Efterskrift af 19de Marts) Warnemünde, Onsdag efter Oculi ($^{22}/_{3}$) og Fredag efter Lætare ($^{31}/_{3}$) 1536, alle om Levnetsmidter til Hertugen. Søndag efter Paaske ($^{23}/_{4}$) melder han fra Rostok, at Magistraten i Staden ikke mere vil lade nogen Baad med Levnetsmidler afgaae til Kjøbenhavn. Formodentlig have Skrams mange Priser skræmmet den.

ved at slippe tilbage i Havnen. Isen laa en Alen tyk og Kulden var saa stærk, at en ung Adelsmand Ulrik Pentz, der havde overbragt Admiralen Kongens Befaling, frøs ihjel i Køien hos Skram. Det forstaaer sig, at den stærke Frost ogsaa standsede Skibsfarten til Kjøbenhavn, hvor en enkelt Seiler, som ikke kunde bringes ind i Havnen, foranledigede en Kamp paa Isen imellem Folkene fra Byen og de Kongelige, der endelig bemægtigede sig Skib og Ladning. Sidst i Marts lykkedes det dog Skram atter at komme ud i aabent Vand, og nu gik han til Østersøen, hvor han holdt det krydsende imellem Falster, Femern og den tydske Kyst, og var heldig nok til efterhaanden at tage en heel Deel hertugelige Proviantskibe, der seilede paa eget Eventyr uden Forsvar af Krigsskibe. Derefter gik Flaaden tilbage til Sundet og lagde sig først i Mai atter for Kjøbenhavn.*) Ogsaa her var Skram aarvaagen for at hindre Stadens Forsyning. I Mai forsøgte Hertug Henrik af Meklenborg paany at undsætte sin Broder med Levnetsmidler; 24 Smaaskibe afgik til Kjøbenhavn og vare allerede komne Landet paa en halv Miil nær, da de kongelige Krydsere opdagede dem, toge de 18, men kunde ikke hindre tre Fartøier fra at slippe ind til Byen. Tre andre kom tilbage til Rostok.**) Flaadens Hovedopgave kunde imidlertid ikke være alene at holde Blokaden; fremfor Alt gjaldt det at berede sig paa at modtage den nederlandske Flaade, hvis det virkelig blev Alvor med det burgundiske Hofs og Pfalzgrevens Optræden, og at understøtte Landmagtens Bevægelser, hvor det var fornødent og muligt. Om den kunde løse denne Opgave, blev imid-

*) Cragius, Hvitfeld og Skrams Levnet. Suhms Nye Saml. 3, 276.

**) Søndag efter Himmelfartsdag ($\frac{28}{5}$) melder Jens Olufsen, Eske Bildes Foged paa hans Gods i Sjælland, sin Herre om Erobringen af de meklenborgske Skibe. Kbhvnske Saml. Fasc. 8. Jfr. Lanz, Staatspapiere Nr. XLVII. p. 217.

lertid meget tvivlsomt ved den svenske Flaades Bortgang, hvorom vi snart skulle give nærmere Underretning.

Da Kong Christian den Tredie nu i Marts 1536 kom tilbage til Danmark, fandt han saaledes Sjælland fuldstændigt betvunget med Undtagelse af Kjøbenhavn; thi vel var det faste Dragsholm i den roskildske Biskops, ikke i Kongens Haand; men da Joachim Rønnow havde hyldet Christian den Tredie, stod Borgen dog paa dennes Side. Kongen begav sig først til det nys erobrede Kallundborg Slot, hvor han opholdt sig i de sidste Dage af Marts for at overskue hele Situationen.*) Her ankom til ham Stig Bagge, sendt fra Bergenhuus af Thord Roed med Efterretninger, der atter maatte vække Haab om en heldigere Vending af Begivenheder, som i Vinterens Løb havde sat Kongens Sind i urolig Bevægelse og vare vel skikkede til at vække Mistvivl om Kampens heldige Udfald.

Det er ovenfor**) berettet, at Kongen inden han afreiste til Hertugdømmerne havde i October 1535 i Leiren for Kjøbenhavn paalagt Claus Bilde at reise til Norge for nu endelig at bringe Spørgsmaalet om Norges Krone til Afgjørelse. Tillige vare Biskoppen af Oslo og Vincents Lunge anmodede om at følge med Bilde til Trondhjem; og Claus Bilde selv havde tilskrevet Biskop Hans om sin Reises store Vigtighed i Udtryk, der hos de Søndenfjeldske vakte en Anelse om, at hans Hverv maatte have en videre Udstrækning, end Ordene i Kongens Breve lode formode. Alle disse Skrivelser kom i de søndenfjeldske Herrers Hænder henved Midten af November. Idet disse nu benyttede Forventningen om Claus Bildes Ankomst til at

*) Den 18de Marts 1536 var Kongen paa Kallundborg (Tegnelser o. al. Lande 1, Fol. 143). Ligeledes den 27de og 28de Marts (Geheimearchivet. Regesta dipl. Nr. 8354.).

**) See 2, S. 182.

trænge paa Erkebiskop Oluf for at faae ham til at besegle Hyldingsbrevet itide,*) underrettede de ham tillige om, at de ansaae det tjenligst, hvis det lod sig gjøre, at det søndenfjeldske Raad modtog og besvarede Kongens Forlangende i Oslo, for at man kunde undgaae den besværlige Reise til Trondhjem midt i Vinteren; men dertil var det fornødent, at Erkebiskoppens Fuldmagt og Bekræftelse af Hyldingen vare i deres Hænder inden Midten af December.

Dengang var den trondhjemske Kannik Jens Olsen endnu i Oslo. Ogsaa han underrettede Erkebiskoppen om Claus Bildes forventede Ankomst og beredte ham paa, at denne maaskee ikke vilde lade sig opholde i det sydlige Norge. Han raadede Erkebiskoppen oprigtigt, at slutte sig til de Søndenfjeldske og holde et fast Venskab med Hr. Vincents Lunge; men det kan vel være, at han har kastet nogen Mistanke ind i Oluf Engelbrechtsens Sjæl, i det mindste imod Hans Reff, idet han underrettede Erkebiskoppen om nogle af Udtrykkene i Kongens Brev til Biskoppen af Oslo; thi ved en besynderlig Feil i det kongelige Cancelli var Brevet til denne bleven adresseret til Erkebiskoppen og synes i Oslo at have været afleveret til Kanniken, der maa have brudt det paa sin Herres Vegne.**)

Disse Breve af 15de November sendtes fra Oslo med et Bud, som først naaede Trondhjem den 5te December og to Dage efter tilbagesendtes med Erkebiskoppens Svar. Oluf

---

*) See ovenfor 2, S. 76 ff.

**) Biskop Hans Reff, Morten Krabbe og Vincents Lunge til Erkebiskoppen, dat. Oslo, feria secunda post festum Martini (15/11) 1535. Biskoppen og Provsten alene til Samme, samme Tid og Sted. (Biskop H. Reff) til Samme, ligeledes. To Breve, det ene kjendelig bestemt til at kunne læses af Biskop Hans, det andet mere fortroligt, fra Hr. Jens Olsen til Samme, dat. Oslo, Mandag efter Martini (15/11) 1535. Alle Originaler i det norske Rigsarchiv, Münchenske Samling.

Engelbrechtsen billigede heri Alt hvad de Søndenfjeldske havde gjort, bad dem fremdeles handle efter Omstændighederne, og erklærede sig aldeles villig til at blive fast ved deres af ham tiltraadte Kongevalg. Men dog sendte han Udkastet til Hyldingsbrevet tilbage ubeseglet, med den Erklæring, at Hr. Jens Olsen havde hans Sigil og Fuldmagt til at besegle Akten paa hans Vegne. Iøvrigt var han af samme Mening som de, at man helst maatte ønske den kongelige Commissærs Hverv afgjort i Oslo — ogsaa af den Grund, at man paa denne Aarstid ikke vilde kunne faae en større Forsamling istand i Trondhjem. Men kom han og de desuagtet, vilde de være ham velkomne.*)

Ved samme Tid som Erkebiskoppen skrev disse Breve, ankom Claus Bilde til Oslo. Med ham fulgte Eske Bilde, Slotsherren paa Bergenhuus, der endelig efter Krigspartiets Fald i Lybek havde faaet sin Frihed og derefter indstillet sig for Kongen paa Tørning ved Haderslev. At denne Mand nu maa have givet Kongen betryggende Tilsagn om sin Hengivenhed og om at holde Bergenhuus paa hans Side, kan efter det Følgende ikke betvivles; men han har endnu hverken aflagt nogen Eed til Christian den Tredie som Norges Konge, eller overdraget ham Slottet og taget

---

*) Erkebiskoppen til Hr. Claus Bilde, til Biskop Hans Reff, til Provst Morten Krabbe; alle daterede fra Erkebiskopsgaarden i Trondhjem in profesto conceptionis Mariæ ($\frac{7}{12}$) 1535. Samme til det søndenfjeldske Raad (uden Underskrift, men kjendeligt af Indholdet), samt til Biskop Hans og Provsten i Forening; begge dat. Trondhjem die conceptionis Mariæ ($\frac{8}{12}$) 1535. Desuden et Brev fra Samme til Biskop Magnus af Hammer, af 7de December, hvori Erkebiskoppen beder ham i Forbindelse med Hr. Gude Galde at begive sig til Oslo, hvis det kommer til en Herredag der, for at varetage Norges og Erkebiskoppens Bedste og paasee, at Intet vedtages, "som skadeligt eller ulideligt kunde være". Alle disse Breve ere Originaler i det norske Rigsarchiv, Münchenske Samling.

det tilbage i en Slotslov af hans Haand, hvilket jo heller ikke lod sig forene med hans Forpligtelse til Norges Rigsraad. Saavel efter den Mellemstilling, han saaledes indtog, som efter hans hele Tænkemaade og Forhold i Norge, var det ganske naturligt, at han stræbte at mægle imellem Kongen og Erkebiskoppen, hvis Adfærd han bestandigt fremstillede i det mildeste Lys for Kongen og sine mægtige Slægtninge;*) og sagtens har Kongen anseet det for tjenligt, at have en mildere og Erkebiskoppen behageligere Mand ved Siden af Vincents Lunge. Derfor fik Eske Bilde neppe Tid til at afhente sin Frue paa Gaarden Valden, før han med hende maatte tiltræde Reisen til Norge.

Den 10de December 1535 droge begge Bilder, Vincents Lunge og Biskop Hans Reff fra Oslo. Paa Veien sluttede Biskop Magnus af Hammer sig til dem; og saaledes saae det ud til, at der dog nu kunde komme en norsk Herredag istand til endelig Afgjørelse af Kongevalget. Det var i Juledagene de Søndenfjeldske ankom til Trondhjem. Erkebiskoppen tog vel imod dem. Der underhandledes strax om Kong Christian den Tredies Valg og Anerkjendelse, og om en almindelig Landeskat: hver Mand skulde give to Lod Sølv, hver Tjenestekarl for fuld Løn eet Lod, hver, som tog halv Løn et halvt Lod; af hver By skulde svares en bestemt Sum, — af Bergen saaledes 1000 Mark; af Kirker og Præster "efter deres yderste Formue". Derimod finde vi intet

*) Saaledes i Breve til Kongen, til Biskop Ove Bilde, til Mogens Gjøe, alle dat. Valden, Torsd. post Andreæ apostoli ($\frac{2}{12}$) 1535; desuden i et Fælledsbrev til de to Sidstnævnte, hvormed han sendte Erkebiskoppens Instruction (fra Juni 1534), for at de til dennes Forsvar kunde forelægge Kongen den. Alle Udkast eller Afskrifter med Eske Bildes Haand i Geheimearchivet. Mogens Gjøe til Eske Bilde, dat. Roskilde, Tirsdag efter Nicolai Episcopi ($\frac{7}{12}$) 1535; Original i den Kbhvnske Samling Fasc. 8.

Spor til, at der har været talt om de norske Slotte og Lehn, der skulde overdrages som Pant til Gustav Vasa.

Erkebiskoppen samtykte i Alt, hvad Kongens Sendebud forlangte. I hans Cancelli gjordes Udkast til de fornødne Aktstykker. Men imidlertid kaldtes den nærmeste Almue fra Landet til en offentlig Forsamling, et saakaldt Bursprog. Da den erfarede hvad Herrerne havde besluttet, kom den i heftig Bevægelse, vistnok paavirket og ægget ved Stemningen i Byen, og bearbeidet af dem, der vare de Danske og Søndenfjeldske meest fjendske. Folket sammenrottede sig og stormede til Bispegaarden. De klagede heftigt over de søndenfjeldske Herrer, fordi de egenmægtigen havde bortgivet Kronen. De forlangte af Erkebiskoppen, at han ikke maatte tilstede den at blive Konge i Norge, der ikke var endrægtig kaaret af Norges Riges Raad og samtykt af Rigets menige Indbyggere, heller ikke valgt paa det Sted, Rigets Lov bestemte. Allermindst vilde de finde sig i, at den blev Konge, der, endnu inden han havde bekræftet Rigets Friheder og Privilegier, vilde tvinge Almuen med en haard Skat. — Erkebiskoppen, som dog allerede havde erklæret sig enig med de Søndenfjeldske, blev reven med af Strømmen, eller lod sig tilsyneladende rive med af den. Han gav efter for Folkets Fordringer. Og nu stormede Mængden i vildt Oprør til de Søndenfjeldskes Herberge, hvor Biskop Hans, Claus Bilde og Vincents Lunge vare forsamlede. Vincents Lunge blev strax dræbt; de to Andre undgik med Nød og neppe Døden. Tilligemed Eske Bilde bleve de anholdte af Christoffer Trondsen, der bragte dem i Fængsel i Klosteret paa Tuterøen. Dette skete den 3die Januar 1536.*) Men Gjerningens Ophavsmænd

*) Ifølge Claus Bildes Forsikkringsbrev til Erkebiskoppen af 6te April 1536. — See ogsaa det ovenfor S. 76, Anm. *) paaberaabte Brev af 21de Marts 1537 fra Biskop Hans Reff til Eske Bilde. Suhms Nye Saml. 3, 271.

vilde dog gjerne give denne Voldsdaad et retligt Skin, saa godt det lod sig gjøre. Derfor udstedtes i Bønders og menige Almues Navn den 7de Januar 1536 et aabent Brev, beseglet med Frostethingets Segl, hvori Trønderne underrettede Øvrigheden og Borgerne i Bergen om det Skete og opfordrede dem til Bistand for at hævde Norges Friheder. I dette Aktstykke fremstilles det, som om der af Erkebiskoppen og Almuen var fældet en, om og formløs og tumultuarisk, Dom over de søndenfjeldske Herrer saaledes, at Vincents Lunge, Provsten i Oslo, Erik Ugerup og Erik Hack som Ophavsmænd til det ulovlige Kongevalg skulde straffes, hvor man kunde gribe dem, men Bisperne af Hammer og Oslo samt Hr. Claus Bilde fængsles; om Eske Bilde tales ikke. Mordet paa Vincents Lunge kommer derved til at tage sig ud som Udførelsen af en Dom.

Saaledes er denne ulykkelige Begivenhed fremstillet i Almuens Brev; og dettes Fremstilling modsiges ikke ligefrem af en Beretning, som Biskop Hans Reff strax efter sin Befrielse aflagde til Kongen,*) men hvori han rigtignok om Vincents Lunges Død kun henviser til Claus Bildes mundtlige Meddelelser og iøvrigt, som den nu med Erkebiskoppen Forsonede, skildrer dennes Adfærd med al den Skaansel, han formaaer. Fuldkommen klart er det os nu ikke muligt at gjennemskue Sagens Sammenhæng eller at bedømme, hvor stor den Brøde var, som Oluf Engelbrechtsen personlig paadrog sig ved denne Leilighed; især da vi heller ikke vide med Sikkerhed, hvorledes det er gaaet til ved den fangne Niels Lykkes Død. Thi ogsaa denne Mand mistede Livet i disse Dage. At han er dræbt, er vist; i Danmark hed det, at Erkebiskoppen havde ladet ham "røge" ihjel Juleaften, — det vil vel sige, at han lod ham qvæle ved Kuldamp. I Almuens Brev til Bergen siges, at han har

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 102. 112; S. 206. 264.

faaet sin tilbørlige Straf for det Kjætteri, han bedrev med sin Hustrues Søster. Det synes altsaa, at de, der fik Almuen til at tage Skylden paa sig, ogsaa have ladet den paatage sig at forsvare Niels Lykkes Død; men da denne Mand sad i Erkebiskoppens Fængsel, kan han vel ikke være dræbt uden med dennes Minde.*) Paa hvilken Maade Drabet er udført, af hvem, og paa hvilken Dag, faaer man ikke Oplysning om; og dog vilde sikker Kundskab navnlig ogsaa om den sidste Omstændighed tilstede en Slutning om Erkebiskoppens personlige Andeel. Er Niels Lykke ikke dræbt af det oprørte Folk, er han omkommen Juleaften, altsaa inden Folkebevægelsen udøvede noget Tryk paa Erkebiskoppens Beslutning, og er det skeet paa den overlagte Maade, som man sagde i Danmark, da falder Mordet paa Erkebiskoppens Samvittighed. Thi da maa det være udført paa hans Befaling; og han vidste jo allerbedst, at der ikke var fældet nogen Dom, hvorefter Niels Lykke kunde med Rette aflives. Men da vilde dette Mord ogsaa forudsætte, at Erkebiskoppen endnu før de Søndenfjeldskes Ankomst har været fast besluttet paa at bryde med dem, altsaa ogsaa paa at antaste dem selv, — med andre Ord, at den hele Katastrophe har været forud overlagt. Dette strider imidlertid

---

*) Krag (Annales Chr. III. p. 159) giver det ligefrem som en Beretning, at den oprørte Almue har slaaet ham ihjel; men han har ingen anden Hjemmel end Almuens Brev, hvor det dog ikke staaer bestemt og klart saaledes. — Det første Spor til det Rygte om Niels Lykkes Død, der blev almindeligt i Danmark, og som Hvitfeld har optaget, findes i et Brev fra den Dræbtes Fader, Hr. Joachim Lykke, til Eske Bilde, dat. Østrup Paaskeaften ($\frac{15}{4}$) 1536. Deri hedder det: "Kjære Broder! jeg har og spurgt, at den samme Forræder Erkebispen haver og grebet Niels Lykke i en felig, sikker Leide, og imod den samme Leide haver han sat ham udi et Taarn, og røgte ham ihjel, saa Gud give ham sin rette Løn" (Kbhvnske Samling Fasc. 8).

selv imod den Erkebiskoppen mindst gunstige Fremstilling, der lader Ulykken snarere være et Værk af hans øieblikkelige Overilelse og Andres Opæggelser; og det vilde nøde os til at antage Brevene af 7de og 8de December, saavelsom den velvillige Modtagelse af de Søndenfjeldske og det imødekommende Samtykke til deres Fordringer for et bundløst Hykleri, bestemt til at lokke dem i Snaren. Rimeligere forekommer det os, at da Blod var flydt, har Lidenskab og Frygt henrevet ham til nu ogsaa at lade den, der havde voldt ham saa mange Ubehageligheder og maaskee ved sine Forbindelser i Danmark og Norge engang kunde blive ham farlig nok, dele Skjæbne med Vincents Lunge.

Skulde vi udtale en Formodning om hele Ulykkens Sammenhæng, da blev det den, at et Parti i Byen Trondhjem, eller enkelte Mænd blandt Erkebiskoppens Omgivelser, have af Misfornøielse med hans hidtilværende ubestemte, tvetydige Holding, og af lidenskabeligt Had til Vincents Lunge og til Danmark, ægget Almuen til Oprør for at rive Erkebiskoppen med sig og tvinge ham ind i en afgjort fjendtlig Stilling til Kongen. Oluf Engelbrechtsens hele Adfærd var falsk og lurende: han talte Et til Burgunderne, et Andet til de Søndenfjeldske og de Danske; men den bærer aldeles ikke Præget af en Beslutsomhed, der gjennem Vold og Blod gaaer med faste Skridt løs paa sit Maal.*)

---

*) Hvitfeld og Krag give en ganske forskjellig Fremstilling af Katastrophen i Trondhjem. Den Sidstes stemmer med vor Beretning, fordi begge ere øste af samme Kilder: Trøndernes Brev af 7de Januar 1536 og Biskop Hans Reffs til Kongen af 25de April. Overalt er det hele Stykke hos Krag (Annales lib. IV p. 158–164), hvori Norges sidste Skjæbne fortælles, af stor Vigtighed navnlig ogsaa for Kritiken over denne Forfatter, fordi man her med Sikkerhed kan paavise hans Kilder. Disse ere Aktstykker og Breve, som alle findes i det danske Geheimearchiv, og af hvilke nogle nu ere trykte i Aktstykker til Grevefeiden, 2den Samling, men som

Dersom det imidlertid dog har været ham, der befalede Niels Lykkes og Vincents Lunges Død og de andre konge-

---

rimeligviis ikke have været Krag tilgængelige i selve Originalerne, da han, saa rigtigt han gjengiver en Deel af deres Indhold, og saa langt hans Fortælling i det Hele staaer over Hvitfelds, dog gjør Feil i Begivenhedernes Tidsfølge, der maatte synes umulige, hvis han havde havt mere end udaterede Afskrifter eller Uddrag for sig. Da alle Krags Kilder, og desuden en Deel andre Aktstykker i Geheimearchivet tilligemed Erkebiskoppens Papirer og Eske Bildes Brevvexling ligge for os, vil Læseren selv ved at sammenholde vor Fremstilling af Norges sidste Skjæbne med Krags kunne danne sig en bestemt Dom om denne Skribents Paalidelighed paa dette Punkt, og derfra drage en Slutning til hans Troværdighed i andre Partier, hvor han enten ikke har havt saa gode Materialier, eller disse ikke længer saa bestemt kunne paavises.

Hvad Hvitfelds Fremstilling af disse norske Sager angaaer (Qvartudgaven, Christian den Tredie Bl. Xiiij ff.; Bl. Ee iij og Bl. Ff. iiij vers), da har han vel havt enkelte gode Aktstykker, saasom Keiserens Skrivelse fra Barcelona 10de April 1535 og Pfalzgrevens fra Heidelberg af 26de August 1535, maaskee ogsaa Stenvigsholms Capitulation af 18de Mai 1537; men han kan ikke have kjendt Krags Kilder, overhovedet ikke have havt Adgang til, eller ikke benyttet, det kongelige Archiv. Hans Fortælling har et temmeligt anekdotmæssigt Præg; og om han end har Enkeltheder, som Krag mangler, saasom Einar Tields Navn og Christoffer Trondsens Tog til Bergen, saa gjør han paa den anden Side saa grove Feil, at Tilliden til en forstandig og tilfredsstillende Brug af Kilderne rystes meget stærkt. Hans Fortælling om det keiserlige Gesandtskab til Erkebiskoppen (Bl. Xiiij vers) beroer upaatvivleligt paa en grov Misforstaaelse; Erik Gyldenstjernes Tog til Tuterøen (Bl. Y vers) er reent grebet af Luften; Erkebiskoppens betingede Underkastelse under Kong Christian den Tredie (Bl. E. e. iij) er sat et heelt Aar for seent (1537 istedetfor 1536). Han kan derfor her ikke have Præsumtionen for sig; finder man ikke andenstedsfra Grunde til at troe ham, tør man ikke fæste Lid til hans Ord alene. Derfor have vi heller ikke optaget hans Anekdote om at Erkebiskoppen i Drukkenskab befalede Lunges Mord, og at Christoffer Trondsen siden negtede at efterkomme den Modbefaling, han tilsendte ham,

lige Sendebuds Fængsling, har han aldrig gjort en skadeligere Gjerning enten for sig eller for sit Fædreland. Han kunde ikke handle daarligere, end ved at paadrage sig en bestemt Brøde, der gav hans Uvenner Ret til et fuldstændigt Brud med ham; og dengang Mordet skete, forelaa Intet, der berettigede ham til at gjøre Regning paa en hurtig Forandring i den politiske Situation til Kongens Skade. Og hvad Norges Rige angaaer, da var Vincents Lunges Politik upaatvivleligt den tjenligste. Om og Norge havde Grund til at beklage sig over sin Skjæbne siden den indfødte Kongestammes Afgang, saa havde allerede dengang Historien viist, at det i Virkeligheden kun havde Valget imellem at slutte sig til Sverrig eller til Danmark. Man kan gjerne indrømme det i sig selv Berettigede i Erkebiskoppens Ønske om hans Fædrelands fuldkomne Uafhængighed, og dog erkjende, at saaledes som Forholdene havde udviklet sig, var Vincents Lunges Maal det eneste mulige: et betimeligt Valg af Christian den Tredie paa samme Betingelser som dem, under hvilke hans Fader havde modtaget Norges Krone.

Men som Tærningerne nu vare faldne, var der for Oluf Engelbrechtsen ingen anden Udvei, end at sønderrive ethvert

---

da Rusen var gaaet over. Overhovedet forekommer det os tvivlsomt, hvorvidt Chr. Trondsen, som fængslede Claus Bilde og de Andre, har havt umiddelbar Andeel i Drabet paa Vincents Lunge; i det mindste tyde de hidhørende Ord i Stenvigsholms Capitulation (Aktst. til Grevef. 2, S. 314) ikke paa Chr. Trondsen som Gjerningsmanden, især da Erkedegnen Knud Pedersen i dem slet ikke forsøger at vælte Skylden paa den da landflygtige Mand, som nu ikke kunde modsige ham.

Saaledes have vi ikke vovet at holde os til andre Kilder end Trøndernes og Biskop Hans Reffs Breve. Men Enhver indseer, at man i dem ikke kan forudsætte en uforbeholden, fuldstændig og ufarvet Fremstilling, mindst naturligviis i det første, der aabenbart skubber Almuen frem i forreste Række og lader den paatage sig den største Deel af Skylden.

Baand imellem Norge og Danmark. Han maatte gjøre sig fuldstændigt til Herre i Norge og overgive Pfalzgreven Riget. Her gjaldt det nærmest om at vinde navnlig Biskopperne af Hammer og Stavanger som de betydeligste Medlemmer af Rigsraadet; thi Biskoppen af Oslo var jo selv iblandt Fangerne, Bispestolen i Bergen stod ledig, de to vigtigste verdslige Stormænd, begge Bilderne, vare i Erkebiskoppens Magt; og paa Hr. Gude Galde med andre Indfødte kunde han vel gjøre Regning. Men dernæst, og fornemlig, kom det an paa, at sætte sig i virkelig Besiddelse af de tre Hovedslotte Bahuus, Aggershuus og Bergenhuus. Der maatte handles med Raskhed, inden Kongen fik Ende paa Krigen i Danmark.

Om Biskoppen af Stavanger høre vi Intet. Han har ingen Rolle spillet ved denne Leilighed; men der foreligge dog Tegn paa, at han snarest vilde stille sig ved Erkebiskoppens Side og ønskede at opretholde Bestemmelserne fra Rigsmødet i Bud.*) — Biskop Magnus af Hammer, som i Trondhjem var bleven anholdt med de Søndenfjeldske, lod sig saa meget lettere drage over paa det trondhjemske Parti, som han jo altid meest hældede til denne Side.**) Uden at vi kunne paavise nogen bestemt Forligsakt, var han dog fra Vinteren 1536 en afgjort Tilhænger af Erkebiskoppen og saaledes en Fjende af Kongen. Han brød nu baade sin skriftlige Forsikkring af 1532 og de foreløbige Erklæringer for Kongen fra Mai 1535. Med Oluf Engelbrechtsen maatte han staae og falde.

Men Alt var af underordnet Betydning i Sammenligning med Besiddelsen af de tre Hovedslotte. Paa Aggershuus sad Erik Gyldenstjerne, der nok er kommen til-

*) Aktst. til Grevef. 2, p. 282.

**) Ogsaa til ham var Keiserens Skrivelse af 10de April 1535 udfærdiget. En Afskrift findes i Geheimearchivet.

bage fra Danmark ved samme Tid, som hans Vicarius i Slotsloven, Vincents Lunge, drog til Trondhjem. Af denne afgjort dansksindede Mand og ivrige Tilhænger af Christian den Tredie maatte ventes kraftig Modstand. Men Slotsherrerne til Bahuus og Bergenhuus vare jo i Erkebiskoppens Magt: hvorfor har han da ikke ladet dem befale deres Mænd i Slotsloven at oplade de to Rigsslotte for hans Folk paa Norges Riges Vegne? Har han anseet det for unyttigt, i den Tanke, at de, hvem Slottene nu vare betroede, dog ikke vilde efterkomme de fangne Herrers Befaling? eller har han maaskee snarere savnet Melchior Rantzaus vilde Energi til at udpresse de Fangnes Samtykke paa Pinebænken? Maaskee begge Dele; men Forsøg maatte gjøres paa at blive Herre over Slottene. Endnu i Vinterens Løb sendtes en af Erkebiskoppens Krigsmænd, Einar Tield, med en Skare over Dovrefjeld. Efter Erik Gyldenstjernes Fremstilling tingede disse Udsendte Almuen fra Kong Christian den Tredie Pfalzgreven tilhaande, idet de lode oplæse dennes og Keiserens Breve og forsikkrede, at Pfalzgreven nu i Foraaret vilde personlig komme til Norge med stor Magt. Tillige gjorde man Menigmand viis paa, at Kong Christian havde forlangt hver tredie Penge over alt Norges Rige. Følgen var, at ikke alene Almuen blev opsætsig navnlig i Aggershuus og i Tønsberg Lehn, men at ogsaa Hr. Gude Galde og Flere negtede at yde Erik Gyldenstjerne den forlangte og skyldige Bistand. Endelig rykkede Einar Tield ned imod Aggershuus og leirede sig paa den anden Side af Aggers Elv ved Gaarden Kjølberg.*) En

*) Hr. Rigsarchivar C. Lange i Christiania har meddelt os en Tegning af Aggershuses og Oslos Omegn, som den var i det 16de Aarhundrede. Der er Kjølberg sat omtrent en Fjerdingvei nordostfor Slottet, i Nærheden af Gaarden Tøien, under hvilken den nu, efter Hr. Langes Meddelelse, er henlagt.

egentlig Beleiring af Slottet kunde han ikke tænke paa; tværtimod befæstede han selv Gaarden med Palissader; men Erik Gyldenstjerne var en bedre Krigsmand, og uden Tvivl hans Hofmænd mere krigsvante, end Erkebiskoppens. Med sin lille Styrke foruroligede han den langt talrigere Fjende, og skjøndt han i en Fægtning selv blev saaret, slog han dog med en Haandfuld Ryttere en meer end tredobbelt Overmagt. Dette Held gjorde ham dristigere; en Morgen tidligt overfaldt han Einar Tield, der selv med Nød undkom, medens en Deel af hans Folk bleve dræbte, indebrændte eller fangne. Dette maa være skeet engang i Marts 1536.

Saaledes mislykkedes Toget imod Aggershuus fuldstændigt; men nu synes det, at Erik Gyldenstjerne har med større Haardhed, end fornødent var, kuet og straffet Modstanden hos Folket. Navnlig blev Gude Galde tugtet; hans Gaard Nygaard skal være bleven brændt.*)

Imidlertid var Rygtet om Begivenhederne i Norge kommet til Kongen i Holsten. I Øieblikket kunde han Intet foretage sig for at tugte Erkebiskoppen og opretholde sine Tilhængere i Norge; han maatte nøies med at virke ved

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 106. 107. 110. 111; S. 250 ff. 259 ff. Norske Samlinger 1, 357; 2, 350. Cragii annales p. 160. — Hvitfeld, Bl. Y, lader Erkebiskoppen sende Einar Tield sydpaa med 300 Heste. Enhver, der har en Forestilling om den Tids Krigsvæsen, vil finde denne Styrke utroelig; og i det mindste er det umuligt, at E. T. kan have havt et saadant Rytteri for Aggershuus. Erik Gyldenstjerne opgiver i sine Breve ikke Fjendens hele Styrke; men i den første Skjærmydsel, siger han, vare Erkebiskoppens Folk 64 Heste stærk, hvilke han drev paa Flugt med sine 18 Heste. Det maa ogsaa erindres, at Christoffer Trondsens omtrent samtidige Tog til Bergen delte Erkebiskoppens Magt. — Da Efterretningen om i det mindste den første Kamp kom til Tuterøen, medens Eske Bilde endnu sad fangen (Aktstykker til Grevef. 2, 264), altsaa før den 6te April, kan Kampen selv ikke sættes senere end til Marts 1536.

Opmuntringer og Befalinger paa de Mænd, hvem de tre Hovedslotte vare betroede. Til Bahuus skrev han fra Gottorp den 22de Februar 1536, og ikke forgjæves; Claus Bildes Hustru, Fru Lisbeth Jensdatter Ulfstand, lod sine Fogeder holde Thing med Almuen i Lehnet og tage af den Forsikkring om Huldskab og Troskab mod Kongen, den fangne Slotsherre og hans Frue; hvorhos den forpligtede sig til at gjøre Modstand, om nogen "løs Hob" vilde trænge ind i Lehnet, eller til i det mindste ikke at understøtte den, om den kom med saa stor Overmagt, at Modstand var umulig.*) Hvor fast denne Troskab vilde have viist sig, om den var stillet paa en alvorlig Prøve, tør være tvivlsomt; men Erik Gyldenstjernes Tapperhed og Einar Tields Uheld befriede Menigmand i Lehnene til Bahuus for at falde i Fristelse.

Vigtigere endnu var det at bevare Bergenhuus; derfor skrev Kongen den 25de Februar 1536 fra Gottorp til Thord Roed, at han skulde stræbe at holde Slottet til Kongens Haand, siden Eske Bilde og hans andre Sendebud vare blevne fængslede i Trondhjem.**) Om det var dette Brev, som bevægede Thord Roed til at staae fast i Prøven,

---

*) Kong Christian til Almuen i Bahuslehn, dat. Gottorp St. Peder in cathedra ($\frac{22}{2}$) 1536, og til Biskopper, Prælater m. Fl.; begge i Tegnelser o. al. L. 1, 140. — Lagrettesmænd og Almue paa Indland og Hisingen bevidne, at Fredag før Gregorii ($\frac{10}{3}$) 1536 lod Niels Pedersen, Hr. Claus Bildes Foged, læse to af Kong Christians Breve. Almuen vil være Kongen tro som sin rette Herre m. m. Menige Almue paa Orost har samtykt dette. Aabent Brev paa Pergament med 22 hængende Segl (4 ere affaldne) i Geheimearchivet. Lignende Brev fra Lagrettesmænd og Almue i Vigen, Onsdag efter Gregorii Dag ($\frac{15}{3}$) 1536. Original paa Papir med 24 paatrykte Segl; sammesteds.

**) Kongen til de Mænd og Svende, som ligge i Slotslov paa Bergenhuus; dat. Gottorp St. Matthiæ Apostels Dag ($\frac{25}{2}$) 1536. Original i Geheimearchivet.

eller om det alene har været hans og hans Kammeraters Troskab imod den fangne Herre, kunde i sig selv være ligegyldigt; thi hvad enten Bergenhuus blev holdt Kongen eller Eske Bilde til tro Haand, blev dets Holding den samme, da Slotsherren i Virkeligheden var Kongens Mand, uagtet han endnu ikke havde bundet sig og Bergenhuus til ham ved nogen Troskabseed.

Endnu slettere Held, end Einar Tield, havde Christoffer Trondsen, hvem Erkebiskoppen sendte tilsøes med en Magt for at sætte sig i Besiddelse af Bergens By og Slot. Rimeligviis har Planen været beregnet paa en Overrumpling; men Thord Roed advaredes itide af en vis Torkel Eriksen og af Præsten Peder Gotfridsen paa Sælø.*) Saaledes var man baade paa Slottet og i Byen beredt paa Christoffer Trondsens Modtagelse; thi Borgerne, hvem Thord Roed havde paany taget i Eed for "den Konge, der blev valgt til Norges Krone", kunde enten ikke røre sig for Slottets Kanoner, eller vare nu, da Lybek, altsaa ogsaa Hanseaterne i Bergen, vare Kong Christian den Tredies Venner, virkelig dennes Sag meest hengivne. De udsatte stærke Vagter paa Sydnæs og Sverresborg, medens Thord Roed med samme Hensynsløshed som den, hvormed hans Herre nogle Aar tidligere havde ødelagt Kirker og Klostere i Slot-

*) For disse to Mænd bad Eske Bilde om Erkebiskoppens Naade i et Brev, i det norske Rigsarchiv, af 13de Mai 1536, efterat han selv var bleven forligt med denne. Jfr. Erkebiskoppens Svar i Aktst. til Grevef. 2, Nr. 120, S. 281. — At Torkel var paa Slottet, dengang Christoffer Trondsen laa ved Bergen, og at denne ansaae ham for den, der havde givet Besætningen Underretning om hans Tog, seer man af Vidnesbyrdene af 21de Marts 1536, hvorom strax skal gives nærmere Oplysning. Hr. Peder Gotfridsen synes ogsaa ved andre Leiligheder at have givet Eske Bilde Underretning om Bevægelserne i eller for Trondhjem. Jfr. Aktst. til Grevef. 2, Nr. 131, S. 295.

tets nærmeste Omegn, antændte og ødelagde Munkelivs Kloster,*) for at Christoffer Trondsen ikke der skulde finde et fast Støttepunkt. Kan man troe dennes egne Ord, var dette dog ikke hans Hensigt, men derimod at sætte sig fast paa Lungegaarden, havde ikke Isen i Puddefjord forhindret det. Nu maatte han blive liggende ved Gravdal og opgive Tanken om at bruge Vold imod Slottet eller Byen. Borgerne frygtede imidlertid for, at Byen vilde blive Offeret, hvis det kom til Kamp imellem ham og Thord Roed; derfor søgte de at mægle imellem dem — saa meget mere som Christoffer Trondsen erklærede, at han var kommen ikke som Fjende, men netop for at hjælpe Borgerne og afkræve dem den samme Eed, som de havde maattet sværge Thord Roed. Slotsfogeden var heller ikke utilbøielig til Underhandling, hvor sikker han end vidste sig paa det faste, velforsynede Slot, fordi han haabede maaskee at bevirke sin fangne Herres Frihed. Saaledes udvirkede Borgerne et Leide for Christoffer Trondsen paa den Betingelse, at hans Skibe og Folk bleve liggende ved Gravdal, medens han selv kom til personligt Møde med Thord Roed i Erkedegnens, Mester Gjeble Pedersens, Huus i Nærheden af Slottet; men da der endnu Intet afgjordes i dette første Møde den 18de Marts 1536, kom det til et nyt Møde sammesteds den næste Dag

*) Abs. Pedersen, Norges Beskrivelse, i Suhms Saml. 2, 1, S. 86; jfr. Langes Klosterhistorie S. 494. — I det første Vidnesbyrd spørger Christoffer de Udsendte: "hvilken var Hovedmand for at sætte Ild paa denne Kirke? Er det Eders Raad?" De udsendte Borgere svarede Nei, de vidste Intet deraf. Christoffer: "Lode I den brænde for min Skyld, fordi I mente, at jeg skulde slaae min Leier der op? Nei, det vilde jeg ikke gjøre, fordi Fjender have I nok af hos Eder selv; den som Kirken haver brændt, han er Eders Fjende, og ikke jeg." Her navngives vel hverken Kirken eller den, der satte Ild paa den; men det kan ikke være tvivlsomt, at Absalon Pedersens Beretning bestyrkes ved dette Sted.

paa samme Betingelser. Her enedes man vel om, at begge Anførerne skulde skrive til Erkebiskoppen om Eske Bildes Fængsel; men det lader rigtignok til, at Christoffer Trondsen søgte at trække Tiden ud, saa at man vanskeligt kan afvise Mistanken om, at han søgte en Leilighed til at forraske Thord Roed. Denne var et Øieblik gaaet tilbage til Slottet for at fuldføre sit Brev til Erkebiskoppen; uventet kom han tilbage strax igjen med den Erklæring, at nu saae man Christoffers Folk med Vaaben og Værge ligge ved Nordnæs, hvorfor han lod Christoffer med de andre Tilstedeværende gribe og føre som Fanger op paa Slottet. Om Christoffers Folk virkelig have brudt Leidet, eller om Thord Roed blot har taget et Paaskud deraf, at man fra Slottet kunde see en af hans Baade med Folk ved Nordnæs, hvilken maaskee kan have været den, hvormed han ligesom den foregaaende Dag er kommen fra Gravdal for over Land at gaae til Erkebiskoppens Gaard, nu Nykirken, og derfra i en anden Baad over Vaagen, — derom kunne vi intet Bestemt vide.*)

---

*) I den Kjøbenhavnske Samling, Fasc. 57, findes to mærkelige Vidnesbyrd, udstedte fra Bergens Bything, begge dat. Tirsdagen efter dominicam Oculi ($\frac{21}{3}$) 1536, altsaa to Dage efter Christoffer Trondsens Anholdelse. I det første berette fire Mænd "den første Handling, som var imellem Christoffer Trondsen og Lagmanden, Raad og menige Almue," nemlig en Deel af det, der forefaldt Fredagen den 17de Marts. Det er skrevet paa et heelt Ark Papir og har Spor af tre paatrykte Segl i grønt Vox. — I det andet Vidnesbyrd fortsætte syv andre Mænd Beretningen indtil Søndag Eftermiddag den 19de Marts. Det bestaaer af 11 temmelig tæt beskrevne Foliosider med Spor og Levninger af otte paatrykte Segl i grønt Vox. Det synes altsaa, at da Beseglingen af begge Aktstykker gik for sig paa samme Tid og Sted, er et af Seglene urigtigen kommet paa det andet istedetfor paa det første. Begge ere skrevne med samme Haand og Blæk indtil der, hvor i det andet Vidnesbyrd Thord Roed gaaer tilbage til Slottet for at fuldføre sit Brev; der-

At Erkebiskoppens Folk have vovet noget Angreb efter Anførerens Fængsling, er ikke troeligt, som der da heller Intet berettes derom; formodentlig ere de vendte tilbage til deres Herre i Trondhjem med endnu slettere Efterretninger end dem, Einar Tield bragte om sin Feide med Erik Gyldenstjerne.

Det trondhjemske Parties Forsøg paa at bemægtige sig Norge med egne Kræfter var altsaa strandet paa de to Hovedslotte. Enten fandt man det nu tjenligst at vinde Tid, indtil Bistand kunde komme fra Nederlandene, eller man blev virkelig angst over sine egne Gjerninger; thi strax efter at have modtaget de ulykkelige Meldinger, vendte Erkebiskoppen sig til Fangerne paa Tuterøen for igjennem dem at søge Forlig med Kong Christian den Tredie. Han lod begge Bildernes Tanker sondere; og da han fandt dem maadeholdne og rolige, lod han dem føre fra Øen til Trondhjem. Ogsaa Biskoppen af Oslo blev befriet ved Bildernes

efter er Slutningen, paafaldende kort i Modsætning til den øvrige Beretnings fuldstændige Udførlighed, tilføiet med andet Blæk, men med samme Haand, saaledes: "Kom da Thord Roed igjen og sagde sig være desunder til vidende vorden, hvorledes Christoffers Baad ("baaedt"; at det er Enkeltal, er efter Stilens og Retskrivningens Beskaffenhed ikke afgjort), Folk, Skyts og Værger laae under Nordnæs, og Christoffer med samt os derfor fængslig tog med sig til Slottet." — Edvardsen, Bergens Beskr. 1, 4de B. 2det Cap., fortæller, at Thord Roed havde givet Christoffer Trondsen Leide til Kl. 12, men lod Stig Bagge slaae paa Klokken i Byen og kom da ned fra Slottet og greb ham, som om Leidet var udløbet. Anekdoten har ogsaa været bekjendt i Danmark (Suhms Nye Saml. 3, 271); men den finder ingen Bestyrkelse i de nævnte Thingsvidner og beroer udentvivl alene paa et Sagn i Bergen, men antyder dog, at Meningen i Byen har været imod Thord Roeds Ærlighed. Denne bliver heller ikke hævet over alle Tvivl ved Vidnesbyrdene, der ere holdte saa objectivt berettende, at de kunde komme i Hænderne paa hvem det skulde være.

Mægling, uagtet Erkebiskoppen synes at have været meest fortørnet paa ham. Snart kom det nu i Trondhjem til en Overeenskomst, hvorved Biskop Hans Reff den 4de April 1536 lovede, at naar han kom tilbage til Oslo, vilde han ikke tage Deel i Feiden mellem Erkebiskoppen og Erik Gyldenstjerne, men, om han ikke kunde blive uantastet, begive sig enten til Bahuus eller tilbage til Trondhjem igjen. To Dage derefter udstedte Claus Bilde et Forsikkringsbrev om fuldstændig Forglemmelse af hvad der var skeet i Trondhjem, hvorhos han forpligtede sig til at holde Bahuus og Vigen til Erkebiskoppens og det menige norske Rigsraads Haand. En lignende Forpligtelse maa Eske Bilde have paataget sig, endskjøndt vi ikke kunne paavise noget Aktstykke derom.*)

Det var saaledes til det paa Rigsmødet i Bud Bestemte om Slotslovenes Forvandling til Rigsraadets Haand alene i Thronledighedens Tid, at Erkebiskoppen nu vilde gaae tilbage. Hvorledes han mente at kunne gjennemføre den Paastand, at Thronen endnu var ledig, maatte være vanskeligt at indsee, dersom man ikke noget efter fik af et Brev til Eske Bilde Vink om, at efter Erkebiskoppens Mening har Vincents Lunge tilbageholdt de Breve af 8de Septbr. 1535 til Ove Bilde, Mogens Gjøe og andre danske Rigsraader,**) hvori Oluf Engelbrechtsen lod dem vide, at han havde tiltraadt de Søndenfjeldskes Valg; han har da meent slet ikke at have udtalt sig ligeoverfor Kongen og det danske Rigsraad, saa at han kunde blive staaende ved Beslutningerne i Bud, indtil enten Kongen bøiede sig for hans Fordringer, eller der kom Hjælp vesterfra til at gjennemføre hvad der for Øieblikket var mislykket. Alt kom ham saaledes an paa

*) Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie, 1853, p. 57 og de der anførte Steder.

**) See 2, S. 76.

at vinde Tid og at undgaae et ulægeligt Brud med Kongen. Han var nu anden Gang kommen uheldigt fra slet overlagte Dilettantforsøg paa rask og aaben Daad; derfor vilde han trække sig tilbage i sin hjemlige Krog og fortsætte sit afventende Spil, indtil Andre befriede ham fra den svære Kunst, han aldrig lærte: at ville og at handle.

Sin Hensigt mente han nu for det første at opnaae ved et halvt Skridt imod, en halv Bøining for Kong Christian den Tredie. Derfor fik Claus Bilde og Hans Reff med fra Trondhjem et Forpligtelsesbrev af 6te April 1536, hvori Oluf Engelbrechtsen erklærede, at naar Hertug Christian — thi anderledes benævntes han nu ikke af den samme Mand, som lige siden Efteraaret 1535 havde kaldt ham sin Konge, sin kjæreste naadige Herre, — naar Hertug Christian sikkrede ham, hans Capitel, Trondhjems Borgere og alle andre hans Tilhængere med sit aabne beseglede Brev i saa Maade, at han vilde være dem en naadig Herre og ei tage til Unaade enten hvad Erkebiskoppen havde gjort ham imod i Kong Frederiks Tid, eller Vincents Lunges Død og de andre Sendebuds Tilbageholdelse i Trondhjem, eller Angrebet paa Erik Gyldenstjerne, eller at Erkebiskoppen endnu ikke havde samtykt i det Kongevalg, nogle af Norges Riges Raad havde udført: da vilde han "have og bekjende" Hertugen for sin og Norges Konge, staae ham bi af al sin Formue og "tilvende" ham Norges Rige tilligemed Hjælp og Bistand deraf. Indtil han modtager Kongens aabne Brev, vil han sidde stille og ikke falde til nogen anden Herre eller Fyrste, ligesom ogsaa "det kjærlige Forbund, som imellem disse tvende Riger Norge og Danmark gjort er og i langsommelig Tid været haver", skal opretholdes. Saasnart som muligt vil Erkebiskoppen sammenkalde Norges Riges Raad og ypperste Mænd til en almindelig Herredag og da paany samdrægtigen udvælge Hs. Kgl. Majestæt til Norges Konge, udfærdige beseglet Hyldingsbrev, sende Kongen det med En eller To af

Norges Riges Raad og ydmygeligen begjære "en beseglet Reces paa Norges Krones Privilegier, Friheder og gode gamle christelige Sædvaner, som Loven udviser og fremfarne Fyrster og Herrer, især Hs. Kgl. Majestæts Herre Fader, naadigen og gunstigen udgivet have."*)

Dette var altsaa i Hovedsagen Vincents Lunges Politik; det var den faldne Fjendes Skjold, Oluf Engelbrechtsen nu selv tog op fra Jorden for at dække sig, indtil hans mægtige Patroner i Nederlandene og Tydskland fik Leilighed til at række ham Haanden. Men selv om han virkelig havde meent hvad han nu lovede, var der dog en væsentlig Forskjel saavel med Hensyn til Tiden som til Personerne. Ganske anderledes havde Norges Sag staaet, om Erkebiskoppen for et Aar siden havde været af disse Tanker og dengang kunnet enes med Vincents Lunge om et rask og afgjørende Skridt imod Kong Christian; om denne nu i Foraaret 1536 vilde modtage Kronen paa Betingelser, der foreskreves af en Mand, hvis fjendske Aasyn ingen Maske længer kunde skjule, — det beroede i al Fald paa Forhold, der laae ganske udenfor det trondhjemske Parties Omraade.

De kongelige Sendebud lovede imidlertid at gjøre Alt, hvad der stod i deres Magt, for at stemme Kongen og deres mægtige Slægtninge i Danmark til Gunst for Erkebiskoppen og hans Tilbud; og de aftalte foreløbigen med ham, at man i Slutningen af Juli Maaned vilde i Bergen holde en Herredag, hvor da alle Sager skulde afgjøres, og som derfor skulde beskikkes ogsaa af Kongen og det danske Rigsraad.

Biskop Hans og Hr. Claus Bilde droge sydpaa. De ankom til Oslo den 22de April 1536. Feiden imellem Erkebiskoppens Tilhængere og Erik Gyldenstjerne var endnu ikke til Ende. Deres første Gjerning blev det derfor, at bringe Gyldenstjerne til Ro ved en Vaabenstilstand, indtil Kongens

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 109, S. 257.

Bestemmelse om Forholdet til Erkebiskoppen ankom.*) Til samme Tid lode de med Rigets Cantsler og Erik Ugerup udgaae aabne Breve, hvori det forkyndtes Almuen i Aggershuus Lehn, at Feiden imellem Erkebiskoppen, Biskoppen af Hammer med deres Tilhængere og Erik Gyldenstjerne var indstillet til Kongen, som ikke vilde besvære Almuen, naar denne viste tilbørlig Lydighed; der skulde til den Ende sendes sex Mænd af hvert Skibrede for at give Forsikkring om Almuens Underkastelse.**) De søndenfjeldske Herrer vilde altsaa, at Krigen imellem Erkebiskoppen og Gyldenstjerne skulde betragtes som en privat Feide imellem disse to Mænd; og de fastholdt deres tidligere Valg af Christian den Tredie, hvilket ogsaa bestyrkes ved et enkelt endnu tilværende af Almuens nye Hyldingsbreve.***) Hvorledes dette lod sig forene med den strenge Opretholdelse af Beslutningerne i Bud, og med hvad Biskop Hans og Claus Bilde havde lovet Erkebiskoppen i Trondhjem, er ikke let at indsee; men der er i de ledende norske Mænds Tale og Adfærd i disse følgerige Aar saa stor Uklarhed og Upaalidelighed, at det ikke kan forundre os, om de to Herrer selv have løst sig af de Forpligtelser, de jo med nogen Grund kunde sige vare dem paatvungne og derfor ikke bindende. Dog brøde de ikke deres Løfte om at arbeide paa en mindelig Udjævning af

*) Originalbrev om Vaabenstilstanden, beseglet med Gyldenstjernes Vaaben i grønt Vox, dat. Aggershuus, Tirsdag næstefter Søndagen .... niti anno dni 1536. Norske Rigsarchiv, M. Sl. Dagen kan ikke være nogen anden end Tirsdag efter Qvasimodogeniti, d. e. den 25de April, 1536. Jfr. Aktst. til Grevef. 2, Nr. 112, navnlig S. 266 nederst.

**) Aabent Brev fra de fire Raader til Bønder og menige Almue i Øvre- og Ydre-Borgesyssel, dat. Oslo, Mandag efter Qvasimodogeniti ($\frac{24}{4}$) 1536; samtidig Afskrift i Geheimearchivet.

***) Supplement til den danske Oversættelse af Krags Christian den Tredie, S. 201.

Striden og en Forsoning imellem Kongen og Erkebiskoppen. Biskop Hans talte for denne i Brev til Kongen; og Claus Bilde, som strax drog videre til Danmark, maa ligeledes have talt Fredens og Forsoningens Sprog, da det er vist, at Kongen virkelig har samtykt i at underhandle med Erkebiskoppen. Efterat han havde hørt Claus Bildes Beretning og overlagt Sagen med Danmarks Riges Raad, billigede han Aftalen om en Herredag i Bergen ved St. Olufsdagstid, gav Erkebiskoppen Leide dertil med 100 Mand, og paalagde Eske Bilde ogsaa at give ham sit Leide til dette Møde, om det forlangtes.*) Dengang, i Mai 1536, havde Kongen maattet opgive at see Kjøbenhavn antage Hamborgerfreden, Stillingen til Sverrig forviklede sig, Burgundernes Rustninger bleve truende, Kongens Hjælpekilder vare saagodtsom udtømte: da har han ikke vovet at sætte Norges Krone paa Kaardespidsen, siden han dog endnu ikke ansaae det tjenligt, at vende den for Alvor imod Oluf Engelbrechtsen.

Endnu før Claus Bilde og de andre Fanger bleve løsladte i Trondhjem, var Stig Bagge efter en hurtig Reise ankommen til Kallundborg med de Efterretninger, Thord Roed havde paalagt ham at bringe Kongen efter Christoffer Trondsens Anholdelse. Kongen svarede strax fra Kallundborg, senere ogsaa fra Malmø, med Opmuntringer til Troskab og Udholdenhed.**) Forholdene i Danmark, som vi strax

*) Kong Christian den Tredie til Eske Bilde, Søndag før Pintse ($\frac{28}{5}$) 1536; Original i Geheimearchivet.

**) I Geheimearchivet findes to Originalbreve fra Kongen til Thord Roed, det første dat. Kallundborg Mandag efter Midfaste Søndag ($\frac{27}{3}$) 1536 (— da var Stig Bagge ankommen til Kongen, saa at han, som beviisligt var i Bergen ved Christoffer Trondsens Anholdelse den 19de Marts, maa derefter strax have været afsendt og have havt en hurtig Overreise —); det andet dat. Malmø Langfredag ($\frac{14}{4}$) 1536.

skulle fremstille, tilløde ham i Øieblikket ikke at gaae over til virksom Indgriben i Norges Anliggender; men man kan dog ikke vide hvad han havde besluttet sig til, var Erik Gyldenstjerne kommen til ham, som han agtede. Denne kraftige Modstander af det trondhjemske Parti havde strax efter Vaabenstilstanden overdraget Cantsleren Morten Krabbe Aggershuus Slot som Vicarius, og begivet sig paa Reisen til Danmark for at tale med Kongen om det "Forræderi", hvori Erkebiskoppen og Biskoppen af Hammer havde gjort sig skyldige. Vi kunne spore ham indtil Eske Bildes Gaard Valden i Halland, hvorfra han den 15de Mai 1536 tilskrev sine Venner paa Bergenhuus; men saa forsvinder denne djærve, trofaste, men heftige Mand ganske af Historien, uden at vi kunne angive hvor han er kommen hen, eller hvorledes han har endt sine Dage.*)

Men Kongen maatte lade de norske Sager gaae som de kunde, indtil han blev færdig med sine Fjender i Danmark.

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 118, S. 277. Jfr. Annaler f. nord. Oldkyndighed og Historie, 1853, S. 56 og de der anførte Steder.

Andet Afsnit.

Stillingen i Kjøbenhavn. De Beleirede ønske en ny Mægling. Jørgen Kocks Møde med Kongen. Malmø overgiver sig paa gode Betingelser. Kong Christian den Tredie og Gustav Vasa.

Fra Kallundborg gik Kongen til Roskilde og til Leiren for Kjøbenhavn sidst i Marts 1536. Det skulde nu vise sig, om de Beleirede vilde antage Hamborgerfreden; thi med den 28de Marts udløb de sex Uger, Freden gav dem til Betænkningstid. Men Kongens Haab blev kun halvt opfyldt.

I Slutningen af 1535 havde de fire beleirede Parter knyttet deres Forbindelse fastere, nærmest i Anledning af de da forestaaende Underhandlinger i Hamborg;*) det er rimeligt, at det ved samme Tid, i December 1535, er kommet til en nærmere Overeenskomst imellem Hertug Albrecht og Grev Christoffer, saa at denne nu endelig beqvemmede sig til at indrømme Hertugen Medregentskabet. Et Udkast til en saadan Overeenskomst foreligger, hvori det under Form af en nærmere Forklaring af Grevens Forpligtelsesbrev af 18de Januar 1535**) tilsagdes Hertug Albrecht, at alle de Slotte, som endnu vare i Grevens Magt, skulde holdes til begge Herrers Haand; at Hertugen med Gemalinde og Følge skulde optages paa Kjøbenhavns Slot — han havde

---

*) See ovenfor 2, S. 198 ff.

**) See 1ste Deel S. 370.

hidtil maattet nøies med Bispegaarden — og dettes Besætning iøvrigt være ham ligesaavel Lydighed skyldig som sin hidtilværende Herre Greven; at alle Oppebørseler paa den fangne Konges Vegne skulde herefter være fælleds for dem Begge, i hvis Navn ogsaa alle Breve til Fremmede skulde udfærdiges, medens Skrivelser til Borgere og Bønder inden Riget vedbleve at udgaae i Grevéns Navn alene som det dem bedst bekjendte, men dog med Hertugens Vidende. Endelig lovede Greven, at saasnart den fangne Konge var befriet og gjenindsat i Regeringen, skulde Hertugen have sine anvendte Omkostninger og sin Skade erstattet med et eller flere Lande, hvor det maatte være Kongen meest beleiligt; og kunde Kongen ikke befries, vilde Greven dog hjælpe Hertug Albrecht paa samme Maade, med mindre han hindredes deri med Vaabenmagt.*)

Om dette Udkast er blevet til en virkelig Overeenskomst, maa blive uafgjort. Det viser i det mindste Forholdet imellem Herrerne indbyrdes. Vi høre efter den Tid heller ikke mere om de tidligere Spændinger og Stridigheder imellem dem. Det er da ogsaa begribeligt nok, at Greven maatte gjøre et Offer for at fastholde Hertugen, der ved sine mægtige Slægtninge vel kunde frie sin og Sines Personer ud af den piinlige Forlegenhed, dersom man ikke ved nogen Eftergivenhed gjorde ham beredvillig til at holde ud med de andre Beleirede.

Dette var Stillingen i Kjøbenhavn, kort før Underhandlingerne i Hamborg aabnedes. At de Beleirede ved at deltage i disse ikke virkelig søgte Fred, men kun at forhindre Lybeks Frafald, kan efter hvad vi ovenfor have seet ikke være tvivlsomt. De maatte altsaa berede sig paa en fortvivlet Kamp, indtil Hjælp kunde komme. Da ansaae de det for raadeligst, at sikkre sig Gidsler, at ikke ved en

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 99, S. 195.

ulykkelig Vending af Kampen Seierherrernes Hævn skulde falde altfor tungt paa deres Hoveder. Derfor besluttedes, at elleve anseete Rigsraader og Adelsmænd, der siden den store sjællandsk-fyenske Adelsjagt i Januar 1535 vare i deres Vold, skulde sendes efter Otto Krumpen og Niels Lunge, som allerede siden Marts 1535 vare fængslede paa Hertug Albrechts Slot Lübtz i Meklenborg. Hertugen, Greven, Kjøbenhavn, Malmø og Jørgen Kock enedes den 4de Januar 1535 om, at Anders Bilde, Johan Urne, Knud Pedersen Gyldenstjerne, Knud Henriksen Sparre, Jacob Hardenberg, som Alle vare anholdte i Malmø, samt Hans Bilde, Oluf Nielsen Rosenkrands, Mads Eriksen Bølle med hans Søn Erik Madsen, Eiler Rønnow og Bendt Bilde, Anders Bildes Søn, hvilke holdtes i et ridderligt Indlager i Kjøbenhavn, skulde overgives til Hertug Albrecht og bringes til Meklenborg i sikker Forvaring. Dette er ogsaa udført endnu i samme Maaned, kun, som det synes, med den Undtagelse, at Oluf Rosenkrands enten er af ubekjendte Grunde ikke sendt bort fra Danmark eller har fundet Leilighed til at komme paa fri Fod førend de Andre. De fangne Herrer bragtes til Lübtz og Neustadt i Meklenborg, hvor de vel holdtes anstændigt, men i god Forvaring indtil Krigens Ende.*)

Altsaa endnu i Begyndelsen af 1536 vare alle fire beleirede Parter enige og bestemte paa at gjennemfægte deres Sag med Sværdet. Men Hamborgerfreden og Lybeks Frafald satte deres Standhaftighed paa en haard Prøve. I Traktaten var det jo bestemt, at Lybek skulde opfordre dem til at antage Freden og inden sex Uger efter den 14de Februar forlade Danmark, — i det høieste med den Erstatning, som den hemmelige Artikel satte Lybek istand til at

*) Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Historie, 1853, S. 83 ff. Aktst. til Grevef. 2, Nr. 101, S. 204.

byde dem. Lybeks Raad forhastede sig imidlertid ikke med denne Opfordring. Først den 29de Februar fik Bernhard v. Melen og Stadens Sekretær Andreas Stolpe Raadets Instruction og Creditiv til de Beleirede.*) Men disse kjendte naturligviis dengang allerede Freden; og naar de i Kjøbenhavn Beleirede alene nu sluttede sig nærmere sammen, er dette et Tegn paa, at Malmø ikke længer stod saa fast, som de Andre. Den 28de Februar 1536 forbandt Hertug Albrecht, Grev Christoffer, Magistraten i Kjøbenhavn og Anførerne for Krigsfolket sig indbyrdes til ikke at forlade Stad og Slot Kjøbenhavn eller uden Alles Samtykke at underhandle med Nogen. De vilde ikke vige fra hverandre, førend de havde faaet Omkostninger og Skade erstattede; og Staden med Krigsfolket vilde erkjende Hertugen saavelsom Greven for deres Herre paa den fangne Konges Vegne. Begge Herrer skulle have lige Deel i Regeringen.**) Med andre Ord: Freden af 14de Februar vilde man i Kjøbenhavn ikke ubetinget underkaste sig, men heller ikke længer fastholde Fordringen om Christian den Andens Befrielse som Betingelse for enhver Fred.

Nu kom Bernhard v. Melen og Andreas Stolpe, og samtidigt opfordredes Kjøbenhavn af de kongelige Commissærer i Leiren til at antage Hamborgerfreden.***) Lybekkernes Forestillinger synes ikke at være blevne ganske uden Virkning; thi de Beleirede afviste dem ingenlunde strax, men forbeholdt sig tværtimod den i Freden betingede Betænkningstid, og efter nogen Overveielse fik fredelige Tanker

---

*) Instruction fra Raadet i Lybek for Bernhard v. Melen og Andreas Stolpe, samt Creditiv for de samme til Hert. Albrecht, dat. (Lybek) Tirsdag efter Mathias ($\frac{29}{2}$) 1536; begge i det schweriner Archiv.

**) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 283, S. 527.

***) Brev til Kbhvn., dat. Leiren for Kjøbenhavn den 7de Marts 1536 i Tegnelser o. al. L. 1, Fol. 129. 131.

saavidt Overvægt, at de alle Fire, — ogsaa Malmø, der ikke havde deltaget i Foreningen af 28de Februar — bestemte sig til at forsøge, om Forlig var at opnaae ved fremmede Fyrsters Mægling, altsaa uden at underkaste sig Hamborgerfreden ubetinget. Rimeligviis have deels Malmøs Forestillinger, deels Mistvivl om Hjælp, eller i alt Fald om tilstrækkelig og betimelig Hjælp, bevirket denne mildere Stemning. Hvad det blev til med Pfalzgreven og Keiseren, var jo ganske uvist; endnu var ingen væsentlig Bistand fra den Kant endog blot lovet. Og Hertug Albrecht havde vel ikke undladt efter de fyenske Nederlag at henvende sig til beslægtede og besvogrede Fyrster i Tydskland om Understøttelse; men han havde Intet udrettet. I Slutningen af 1535 stod hans Haab især til hans Gemalindes Brødre, Churfyrst Joachim den Anden og Markgreve Johan af Brandenborg; men har han tænkt, at de vilde være lettere at inddrage i Feiden, end deres Fader havde været,*) bedrog han sig. Han fik Intet uden Tilbud om Bistand til at slippe ud af det beleirede Kjøbenhavn ved Underhandlinger.**) Og da baade Hertug Albrecht og hans Gemalinde gjennem dennes Søster Elisabeth, formælet med Hertug Erik af Brunsvig-Kalenberg, søgte at virke paa de brandenborgske Brødre og paa andre beslægtede eller allierede Fyrster — et Hverv, Hertuginde Elisabeth udførte med megen Iver og levende Medfølelse saavel for de Beleiredes Nød som for den fangne

*) See 1ste Deel S. 389.

**) Churf. Joachim den Anden til Hert. Albrecht af Meklenborg, dat. Køln a. d. Spree, Fredag efter Simonis & Iudæ ($\frac{29}{10}$) 1535. Markgreve Johan af Brandenborg til sin Søster Hertuginde Anna af Meklenborg, dat. sammest. Løverdag efter Simonis & Judæ ($\frac{30}{10}$) 1535. Hertug Albrecht af Meklenborg til Churf. Joachim af Brandenborg, dat. 5te November og den 3die December 1535. Alle i det schweriner Archiv.

Morbroders Elendighed,*) — saa modtog hun et bestemt Afslag fra sin Broder Joachim. Churfyrsten bestred i sit Brev af 1ste Januar 1536, at Grunden til Hertug Albrechts Krig virkelig skulde være deels Forurettelser af Hertugen af Holsten, deels Medlidenhed med den fangne Konge; "det vide Vi langt anderledes," siger han, "fra den Tid, da Hertugen tog Os og vor høisalige Fader paa Raad i den Sag; men Vi agte det ikke passende, nu at gaae nærmere ind herpaa. Dog have Vi ikke forsømt at henvende Os til Vor Fætter Hertugen af Holsten for at udvirke Vor kjære Svogers og Søsters Udfrielse af Beleiringen; Vi havde ogsaa bragt det saa vidt, at Vi havde godt Haab; men da Vi nu af Hertug Albrechts eget Brev see, at fri Bortgang flere Gange er tilbudt ham, uden at han vil modtage det, anstaaer det Os ikke at blande Os videre i den Sag; kun saae Vi gjerne, at, om Hertugen selv har saa stor Lyst til Krig, i det mindste Vor kjære Søster var udenfor den Fare. Men at Vi for Vor kjære Svogers Skyld skulde indlade Os i en Krig, der dog ikke fornemlig angaaer ham, og hjælpe andre Os lidet Vedkommende til at erobre Riger og Lande, det er hverken gjørligt eller raadeligt. Dertil kommer, at før Vor kjære Svoger blandede sig i den Sag, have baade Vi og Vor høisalige Fader tilsagt Vor Fætter af Holsten ikke paa nogen Maade at understøtte Lybekkerne i denne Krig, som de alene have foretaget for at erobre Danmarks Riger; hvorledes det da nu vilde anstaae Os, at gjøre netop det Modsatte af dette Tilsagn, give Vi Enhver at betænke."**)

---

*) Hendes Brevvexling med Hertug Albrecht og Hertuginde Anna, ledsaget med Afskrifter af de Breve, hun tilskrev forskjellige fyrstelige Personer i deres Interesse, findes i det schweriner Archiv.

**) Churfyrst Joachim den Anden til sin Søster, Hertuginde Elisabeth af Brunsvig, dat. Rathenau am tage circumcisionis domini (1/1) 1536. Original i det schweriner Archiv. Jfr. 1, 204.

Ligesaalidt som hos Brødrene udrettede Elisabeths mange og indtrængende Skrivelser til Pfalzgreven, Dronning-Regentinden i Nederlandene, Churfyrsten af Maintz, hendes og Hertuginden af Meklenborgs Farbroder, eller hos andre Fyrster; Ingen lod sig bevæge til at yde den beleirede Hertug virksom Bistand med Penge eller Krigsfolk. Endog Elisabeths egen Gemal vægrede sig ved at indblande sig i Krigen.*) Alt hvad hendes og de Beleiredes Klager udrettede, var at de brandenborgske Brødre og nogle andre Fyrster gjentoge deres Løfter om at virke for Hertugen ved Underhandlinger, hvilket dog maaskee tilsidst ikke er blevet uden Indflydelse paa Stridens endelige Udgang.

Hertug Albrecht havde ogsaa sendt Dr. Christiern Winter til Hamborg i Begyndelsen af 1536 for at bearbeide de engelske Gesandter og af dem erholde i det mindste 30,000 Gylden til Krigens Fortsættelse. Han beraabte sig i den Anledning fornemlig paa det ældre Forbund imellem Kong Christian den Anden og Henrik den Ottende;**) men vi tvivle paa, at han har faaet nogen Hjælp fra den Kant. Fra den Tid, det var Alle bekjendt, at de Beleirede havde kastet sig i Burgundernes Arme, saa at deres Seier vilde medføre disses Herredømme i Norden, maatte Henrik den Ottendes Stilling til denne Krig blive en anden end hidtil.

Føier man hertil, at fra Holsten truedes med et Anfald paa Meklenborg selv, dersom Hertug Albrecht haardnakket fortsatte Kampen i Danmark, og at fra de med Christian den Tredie forbundne tydske Fyrster, navnlig Churfyrsten

*) Hertug Erik af Brunsvig til Hertug Albrecht, dat. Münden, Tirsdag efter Esto mihi (1/2) 1536. Original i det schweriner Archiv.

**) I det schweriner Archiv findes to Instructioner til denne Underhandling. Den første for Dr. Christiern Winter og Jørgen Snater, dat. Kjøbenhavn den 22de Januar 1536, den anden for Dr. Winter alene, dat. ex eodem den 11te Februar 1536.

af Sachsen og Landgreven af Hessen, indløb indtrængende Opfordringer til at antage Hamborgerfreden;*) endelig, at endnu Intet hørtes fra Ambrosius Bogbinder eller hvem der ellers skulde tale de Beleiredes Sag ved det burgundiske Hof og hos Pfalzgreven: vil man finde det begribeligt, at Hertug Albrecht henimod Midten af Marts 1536 ikke vovede at lukke sit Øre for fredelige Forestillinger, hvor utilbøielig han end var til at antage Hamborgerfreden. Og hans Holding maatte være bestemmende for de andre beleirede Parter, fordi han i Øieblikket var deres eneste Støtte. Hverken Grev Christoffer eller de to Stæder, men Hertugen alene besad endnu nogle Midler til at holde Krigsfolket samlet og fra Meklenborg nu og da at forskaffe Levnetsmidler til de haardt betrængte Stæder. — De Beleirede besluttede sig derfor til at knytte Underhandlinger gjennem nye Mæglere. Den 14de Marts 1536 tilskreve Hertugen, Greven og de to Stæder Churfyrst Joachim af Brandenborg og hans Broder Markgreve Johan samt deres Moder, Christian den Andens Søster Elisabeth, Enke efter Joachim den Første, end-

*) Vinc. Lichtenhahn melder Hert. Henrik af Meklb. og Hert. Albrechts hjemmeladte Raader, at efter Rygtet hverves Krigsfolk i Hamborg for at gjøre et Indfald i Meklb., hvis Hert. Albrecht ikke vil antage Hamborgerfreden; Lybek, Søndag efter Mathias ($\frac{27}{2}$) 1536. — En Opfordring fra de paa Gottorp forsamlede slesvigske og holstenske Stænder, dat. 1ste Marts 1536, sendes Hertug Albrecht af hans hjemmeladte Raader, Wismar, Mandag efter Reminiscere ($\frac{13}{3}$) 1536. — Hertug Henrik a. M. til Magistraten i Lybek i Anledning af Rygtet om et Indfald fra Holsten i Meklenborg, dat. Schwerin den 2den Marts 1536. — Landgreve Philip af Hessen til Hertuginde Elisabeth af Brunsvig. Hun bør bevæge sin Søster og Svoger til at forlade Kjøbenhavn, da ellers et fjendtligt Indfald i Meklenborg er at befrygte. Cassel, Mandag efter Reminiscere ($\frac{13}{3}$) 1536. — Disse tilligemed et Par Breve, hvori Churf. Johan Frederik af Sachsen tilraader Hertug Albrecht at antage Hamborgerfreden, findes i det schweriner Archiv.

videre Churfyrsten af Maintz, Hertug Erik af Brunsvig, Hertugerne Georg og Henrik af Sachsen og Greve Johan af Anhalt. De bade dem at komme til Kjøbenhavn til den 24de April 1536, helst personligt, men i al Fald ved deres Raader, for at mægle en Fred imellem dem og Hertugen af Holsten, siden Lybekkerne uden deres Vidende havde forsonet sig med denne og der nu kun var 14 Dage tilbage af den betingede Betænkningsfrist. Ludvig v. Deven og en Jens Hansen bleve sendte med disse Breve, hvori de nævnte Fyrster ogsaa opfordredes til at bevirke hos Hertugen af Holsten den nu snart udløbne Frist forlænget indtil den angivne Dag.*) Ønsket om at vinde Tid har vel ikke været uden Indflydelse paa dette Skridt;**) men neppe havde de Beleirede søgt at bevæge saa anseete og betydelige Fyrster til at overtage Mæglingen, havde det dengang ikke været deres Agt at modtage nogen Fred, om de kunde faae en bedre end den af 14de Februar, som jo ikke tilbød Hertugen og Greven andet end at drage frit ud af de beleirede Stæder.

I dette Skridt har Malmø været enigt med de tre andre beleirede Parter, og sandsynligviis var det netop denne Stad og dens første Borgermester, der har stemt de Andre for dette Forsøg. Thi at Fredspartiet var meget stærkt i Malmø, viste sig snart, og Jørgen Kock kunde ikke være ubekjendt med Stemningen. Med denne Opfatning af Situationen i Midten af Marts 1536 stemmer det, at ved Kong Christian den Tredies Tilbagekomst fra Holsten greb Jørgen Kock Leiligheden til at sætte sig i Forbindelse med

*) Afskrifter af disse Breve findes i det schweriner Archiv.

**) Den 13de Marts 1536, altsaa Dagen før Brevene om Mæglingen udgik til de tydske Fyrster, tilskrev Hertug Albrecht Ambrosius Bogbinder om Penge og anden Hjælp fra Nederlandene. Aktst. til Grevef. 1, S. 534.

ham for at bane Veien til Fred. Fra Kallundborg opfordrede Kongen den 18de Marts 1536 Kjøbenhavn til at bøie sig for Hamborgerfreden; men da Magthaverne i Staden ikke havde tilstedet tidligere Skrivelser at blive bekjendte for Borgerne, opfordrede han dem til at sende betroede Mænd til ham, hvilke han lovede sikkert Leide. Om denne Skrivelse er kommen ind i Kjøbenhavn, kan være tvivlsomt, da Kongen sendte den til Leiren, hvorfra de høie Officerer lode Borgerne vide, at Breve af stor Vigtighed vare dem tilhændekomne, men at de nu ikke vilde sende dem ind i Byen, fordi tidligere Skrivelser ere blevne underslaaede og fordulgte; derfor bør Borgerne sende fire eller fem af deres Medborgere ud til Leiren, hvortil Leide gives.*) En lignende Skrivelse havde Kongen sendt til Malmø; og her, hvor Borgerne selv vare Herrer i Byen, kan det ikke betvivles, at den er kommen i deres Hænder. Jørgen Kock begjærede da det Leide, Kongen havde lovet; er Hvitfeld rigtig underrettet, sendte han en fangen holstensk Adelsmand, Thomas Sture, til Kongen, der efter Løfte gav Tilladelse til en personlig Sammenkomst. Det skal have været den 26de Marts 1536 at denne fandt Sted, altsaa paa Kallundborg Slot, hvor Kongen endnu opholdt sig den 28de Marts. Man behøver ikke som Niels Krag at tage sin Tilflugt til en fingeret Tale efter Livius's Mønster for at fremstille Gjenstanden for Samtalen. Situationens Grundtræk ere tydelige nok og lade ingen Tvivl om, at Borgermesteren har tilbudt — ikke at underkaste sig Hamborgerfreden, men vel at ville gjøre hvad han formaaede for at stemme alle fire beleirede Parter til en Fred med Kongen i alt Fald under fremmede Fyrsters Mægling. Han skal tillige have advaret Kongen imod Biskop-

*) Kongen til Kjøbenhavnerne, dat. Løverdag efter Gertrud ($\frac{18}{3}$) 1536. Gevert Schenk og Kort Penning til Kbhvn. ex castris regiis Sønd. Oculi ($\frac{19}{3}$) 1536. Begge i Tegnelser o. al. L. 1, Fol. 147.

perne og raadet ham at inddrage Bispegodset, ja endog have aabenbaret Kongen Grev Christoffers hemmelige Anslag. Om dette er rigtigt, faaer staae ved sit Værd: hvo har vel kunnet give nogen sikker Efterretning om den hemmelige Samtale? Raadet om Biskopperne stemmer meget vel med Jørgen Kocks noksom bekjendte Anskuelser; men at han skulde have aabenbaret Kongen Andet om sin Herres Anslag, end hvad der kunde fremme den Underhandling, han nu drev, saasom om det Haab, de Beleirede satte til det burgundiske Hof, er ikke troeligt. Hverken hans øvrige Færd eller det, at han efter Fredens Slutning slet ikke er behandlet bedre end Kongens og Adelens andre Modstandere, tillader os at beskylde ham for at have tilkjøbt sig personlig Gunst ved et Forræderi.

Sandsynligviis har den første Virkning af Samtalen været en ny Opfordring fra Kongen til Kjøbenhavns Borgere af 26de Marts 1536, hvori han erklærer sig ganske villig til at modtage dem som sine kjære og troe Undersaatter, udtaler sin Medynk over deres Lidelser og begjærer, at de ville sende nogle betroede Mænd til ham.*) Men denne Opfordring blev dog ligesaa frugtesløs som de tidligere. Thi just i Slutningen af Marts og Begyndelsen af den næste Maaned forandrede hele Situationen sig saa meget, at Haabet om en endelig Seier som Løn for udholdende Standhaftighed atter vaagnede hos de Beleiredes Førere.

Jørgen Kock var vendt tilbage til Kjøbenhavn; til Malmø kom han ikke mere. Thi saasnart han var ude af Staden, fik Fredspartiet i Malmø fuldstændigt Overhaand, hvortil vel ogsaa det kan have bidraget, at en anden ivrig Tilhæn-

*) Tegnelser o. al. L. 1, Fol. 148. Originalen findes i det schweriner Archiv. Skrivelsen er altsaa i det mindste kommen i Hert. Albrechts Hænder; men om Kjøbenhavnerne have faaet Kundskab om den, er et Spørgsmaal.

ger af den fangne Konges Sag, Raadmanden Herman Weiger, ligeledes var fraværende paa en ny Reise til Nederlandene om Hjælp. Uden at oppebie Udfaldet af Kocks Bestræbelser eller af de med tydske Fyrster knyttede Underhandlinger, besluttede Malmø at skille sig fra Kjøbenhavnerne og at søge Fred med Kong Christian den Tredie. En Deputation sendtes til Kongen, der i Helsingør overdrog Mogens Gjøe, Melchior Rantzau og Johan Friis at underhandle med Borgermesterne Jacob Nielsen og Jens Fyenbo, to Raadmænd og sex Borgere fra Malmø. Kun eet Punkt voldte Vanskeligheder: Borgerne vilde ikke indrømme Kongen Ret til at anlægge noget Slot i deres By, hvilket de kongelige Commissærer forlangte; men da Malmøboerne erklærede, at de ikke vare bemyndigede til at give efter heri og altsaa, om de Kongelige bleve ubevægelige, maatte forelægge deres Borgerskab Sagen, vilde Kongen ikke udsætte hele Underhandlingen for at strande paa en Haardnakkethed, hvis Farer forrige Aars dyrt kjøbte Erfaringer havde lært ham at kjende. Han lod sin Paastand falde, og saaledes sluttedes den 6te April 1536 Overeenskomsten i Helsingør, der gav Malmø saadanne Vilkaar, som vel kunde have fristet ogsaa Kjøbenhavns Borgerskab, havde dette havt et frit Valg. Malmø, hed det, skal nyde alle de Privilegier og Friheder, det har faaet af fremfarne Konger i Danmark; Alt hvad Borgerne i denne Feide have gjort imod Kongen eller Andre, bliver en klar og "aftalen" Sag, saa at de ikke ere pligtige at staae nogen Mand til Rette derfor; de beholde Byens Volde og Befæstning i deres egen Magt, tilligemed det Skyts, der tilhører dem selv; deres By holde de Kongen og dem, der efter ham vælges af Rigets Raad til Konger i Danmark, til tro Haand; Kongen vil ingen Befæstning anlægge i denne By, med mindre det skeer med Magistratens og Borgerskabets Samtykke; han skal beskærme og haandhæve dem ved Guds Ord og den evangeliske Lære,

og de skulle selv have Magt til at udvælge Prædikanter, som dog maae stadfæstes af Kongen; deres By skal ligge til Kongens Fadebur og ikke forlehnes til nogen Anden; det skal staae enhver Indbygger frit for at udvandre i de næste tre Aar, og de af dem, der nu ere udenfor Byen, men inden tre Maaneder komme tilbage og sværge Kongen Huldskab og Troskab, maae faae deres Huse og Gaarde tilbage paa det Vilkaar, at de i Mellemtiden ikke handle imod Kongen og Riget. Vil Jørgen Kock inden sex Uger begive sig ind i Malmø og sværge Kongen og Riget sin Troskabseed, skal han være medoptagen i dette Forlig og beholde sine Eiendomme, dog saaledes, at han inden otte Dage, efter at dette bliver ham tilkjendegivet, erklærer sin Beslutning og imidlertid ikke handler imod Kongen og Riget med Raad eller Daad; ligeledes skal han give den af hans Svende fangne svenske Ritmester Arvid Trolle sin Frihed. Iøvrigt forpligtes baade han og Malmøs Indbyggere til efter bedste Evne at virke for de fangne og bortførte danske Adelsmænds Frihed.*) Nogle mindre Artikler ere affattede i samme Aand, saa at Malmø beholdt næsten Alt hvad en fuldstændig Seier kunde have givet Staden, ene med Undtagelse af det Land, Grev Christoffer havde skjænket den, og den selvtagne Værdighed af en fri Rigsstad.

Danske Historieskrivere ville, at Jørgen Kock spillede under Dækket med Raadet i Malmø, saa at hans Misfornøielse, da han i Kjøbenhavn erfarede Byens Overgivelse, kun var forstilt. Reimar Kock siger derimod, at han ikke billigede sine Medborgeres Handling,**) og efter vor Opfatning kunne vi ikke ansee hiin Mistanke for grundet. Var den det, vilde hans Adfærd være vanskelig at forklare. Men selv om han i Kjøbenhavn ikke er ved de da ankomne

*) Den danske Oversættelse af Krags Christian den Tredie, 2, 29.
**) Reimar Kock, S. 513 (615).

Meddelelser fra Burgunderne bleven omstemt og nu ønskede Krigen fortsat, maatte han misbillige Malmøs Adfærd; thi Overeenskomsten i Helsingør var noget heelt Andet end Fred for alle Parter, mæglet ved fremmede Fyrsters Mellemkomst.

Malmø aabnede sine Porte den 7de April 1536; Tirsdag den 11te April holdt Kongen selv sit Indtog i Staden med 200 Ryttere og en Fænnike Knegte. Skærtorsdag den 13de April svor Borgerskabet ham Huldskabs og Troskabs Eed.*) Fra Malmø drog Kongen til Lund og derfra tilbage til Leiren; men i Malmø efterlod han en stærk Besætning, der blev indqvarteret hos Borgerne. Da Magistraten senere besværede sig over denne usædvanlige Byrde, svaredes dem naturligviis, at ihvorvel Kongen ingen Mistro nærede til Borgermestere og Raad, vidste han ikke hvad den menige Mand kunde faae i Sinde, saa at han maatte have en Besætning i Byen, og siden han intet Slot havde der, kunde det ikke være andet, end at Knegtene maatte indlægges i Borgernes Huse. Følgen blev da endelig den, som ogsaa var tilsigtet, at for at slippe denne tunge Byrde anmodede Byen selv Kongen om at lade opføre et Slot, uden at dette skulde ansees som et Brud paa Overeenskomsten af 6te April 1536. Dette Slot blev begyndt i December 1537.**)

---

*) Hvitf. Bl. Aa. vers; Cragius p. 126. Niels Bertelsen, Eske Bildes Foged paa Valden, til sin Herre, dat. Valden, Torsdag efter Jubilate ($\frac{11}{5}$) 1536. Kjøbenhavnske Samling Fasc. 8.

**) Hvitf. Chr. III. Bl. Gg. Brauns Theatrum urbium 4de Bog. — Det fremgaaer deraf, at den bekjendte Seditionum Daniæ liber, som omtaler det nye Slot ved Malmø (Scr. R. D. VIII p. 523), ikke kan være skrevet paa den Tid, man efter Fortalen skulde troe. Den 15de Marts 1537 var der endnu ikke engang begyndt paa Slottets Bygning. Et andet Tegn er, at Wullenwevers Død ($\frac{24}{9}$ 1537) omtales p. 517. I den Skikkelse, hvori vi nu have dette Skrift, kan det ikke være ældre end fra 1538, men vel yngere.

Samtidigt med Kongens Indtog i Malmø brøde de svenske Anførere op med deres Landtropper fra den fælleds Leier og droge tilbage ad Sverrig til — uden at lade sig tilbageholde af Kongens indtrængende Forestillinger, sige danske Historieskrivere; men vi betvivle, at deres Bortgang har været Kongen meget imod. Landet hiinsides Øresund var betvunget; Varberg Slot var Kongen selv mægtig; den Dag, den svenske Hær var vel ude af Skaane, maatte han føle sig befriet fra megen lønlig Mistro.

Nu, og først nu, sendte Kong Christian sin Svoger og Forbundsven Gustav Vasa Underretning om Hamborgerfreden, hvori ogsaa han og Sverrig vare betingelsesviis medoptagne. Det var Holger Ulfstand og Axel Ugerup, Befalingsmanden paa Sølvitsborg, der fik det Hverv at bringe Gustav Fredstraktaten og fremstille den i bedste Lys. I deres Instruction, udfærdiget i Malmø den 14de April 1536, undskylder Kongen først sin lange Tavshed med Vobislavs Vobitzers Sygdom: denne Mand var strax efter Freden bestemt til at undervise Kongen af Sverrig, hvorledes samme Handel var tilgaaet og Alt hvad der var besluttet; men just som han skulde reise, faldt han i en stor Svaghed. Dette, og intet Andet, var Grund til Opsættelsen. De to Herrer skulde dernæst give den svenske Konge tilkjende, hvad der havde bevæget Kong Christian til at slutte denne Fred med Lybek. Hans Venner og Allierede havde trængt haardt paa ham, for at ikke Keiseren og andre Herrer skulde blande sig i dette Spil, hvilket visselig vilde være skeet, om ikke Kongen havde ladet sig bevæge, ihvorvel Freden var ham baade til Spot og Skade. Hvor ubehagelig den maa have været ham, kan Kong Gustav selv bedst skjønne deraf, at Christian har maattet stadfæste de Lybskes og de vendiske Stæders Privilegier, forskrive dem Bornholm paa 50 Aar og lade den Voldgiftskjendelse om Skadeserstatning falde, der var ham betinget i Lybekkerfreden af 18de November 1534,

hvorved en Sum af mindst 400,000 Gylden i Krigsomkostninger ufeilbarlig vilde blevet ham tilkjendt; ligeledes har han maattet give Afkald paa al Erstatning, til Beløb over 1,200,000 Gylden, for den Skade, han og Rigets Indbyggere have lidt i denne Feide; ja han maatte endog hemmeligen love Lybekkerne 15,000 Guldgylden, om de kunde bevæge Hertug Albrecht og Grev Christoffer til at forlade Riget. Det vil heraf være indlysende, at han ikkun nødtvungen har indgaaet saadanne Vilkaar. Naar Freden har nogle Artikler, som angaae Kongen af Sverrig, navnlig om Lybekkernes Privilegier samt om Hr. Bernd v. Melen og Grev Johan af Hoya, da var det i Sandhed saaledes, at Fred var umulig, med mindre ogsaa disse Sager fandt deres Afgjørelse; men dette givet, vidste Kong Christian ikke, hvorledes de kunde været ordnede paa nogen for Gustav fordelagtigere Maade. Det er jo forbeholdt ham, at gaae i Rette med dem eller ikke, som han selv vil; vælger han det Første, vil Kong Christian forskaffe ham en duelig Jurist til at føre hans Sag saaledes, at han skal med Guds Hjælp ikke faae synderlig Grund til at besvære sig. Desuden skulle de Lybske jo ligesaavel staae ham til Rette, som han dem.

Foruden disse Undskyldninger og Oplysninger om Hamborgerfreden, paalagdes det Ulfstand og Ugerup at forklare, hvorfor de norske Slotte Aggershuus og Bahuus ikke efter Løfte vare overdragne Kong Gustav, eller Forbundet imellem Kongerne fuldbyrdet. At dette ikke er skeet, skulde de sige, deri er alene den trondhjemske Erkebiskop Skyld. Tværtimod sine egne beseglede Breve og Forpligtelser har han ihjelslaaet Hr. Vincents Lunge, grebet begge Bilderne, hyldet Landet under Pfalzgreven og belagt Aggershuus, til hvilke Gjerninger han tager sig adskillige Aarsager, men især den, at Kongen af Danmark har givet Kong Gustav Brev paa de to norske Slotte. Dette norske Oprør; og at Kong Christian i denne Vinter har været forhindret ved

mange nødvendige Reiser i Tydskland og andensteds, saa at han ikke har kunnet forsamle Rigsraadet, er Skyld i, at den stokholmske Overeenskomst ikke er fuldbyrdet, hvilket dog havde været Kong Christians alvorlige Hensigt. Men da det nu ikke staaer i hans Magt at overdrage Kongen af Sverrig de to norske Slotte, opfordrer han denne til at foreslaae, hvorledes Kong Christian bedst kan tilfredsstille ham for de laante Pengesummer. Kan dette ikke ordnes med Gesandterne, er han villig til et Grændsemøde med sin kjære Svoger og vil da medtage nogle Rigsraader for der paa Stedet at oprette et Forbund imellem Rigerne i Overeensstemmelse med Stokholmerrecessen.

Endelig skulde de to Gesandter gjøre Kong Gustav bekjendt med Krigens Stilling i Danmark, og hvorledes Kong Christians Modstandere satte deres Haab til Hjælp fra Nederlandene. Man maatte altsaa berede sig paa en nederlandsk Flaades Ankomst, hvorfor det var ønskeligt, at de svenske Orlogsskibe bleve liggende endnu en Stund i Øresund. Og efterdi denne Krig nu varer saa længe, og Kongen af Sverrig jo selv lettelig kan indsee, hvor stor Kong Christians Pengeforlegenhed maa være, begjæres, at Gustav vil komme ham til Hjælp med den Deel af Laanet af 15de September 1535, der endnu ikke er udbetalt, uden at lade Kong Christian undgjælde for den norske Erkebiskops Oprør, der gjør det umuligt at udlevere Aggershuus og Bahuus.

At det Ophold af to Maaneder, der ligger imellem denne Instruction og Hamborgerfreden, ikke i Virkeligheden kan have været reent tilfældigt, som Kongen lod sine Mænd sige Kong Gustav, fremgaaer blandt andet ogsaa deraf, at disse ikke paa nogen Maade ilede med at indhente det Forsømte. Der hengik endnu to andre Maaneder, inden de fremstillede sig for Kong Gustav i Stokholm. Altsaa først fire Maaneder efter at den Fred var sluttet, der var af saa stor Vigtighed for Kong Gustav, lod hans Forbundsfælle ham gjøre bekjendt

med den, idet han tillige betydede ham, at han ikke kunde opfylde de Tilsagn, han havde givet ved sit Besøg i Stokholm, men fremdeles trængte til Gustavs Bistand med Krigsskibe og Penge! I Grunden er dette Christians Farvel til Gustav; og for at forstaae dennes Misstemning behøver man ikke at tillægge ham en ugrundet Fortørnelse over, at Kong Christian overhovedet havde sluttet Fred uden hans Deltagelse. Der bestod ingen bindende Traktater imellem Danmark og Sverrig, hvorpaa en saadan Fordring af Gustav kunde grundes. Visselig havde Christian den Tredie den stærkeste Forpligtelse til at staae Kong Gustav bi; men deri ligger ingenlunde, at han ikke maatte slutte nogen Fred uden dennes foregaaende Samtykke. Heller ikke har den svenske Konge, som udtrykkelig var medoptagen i Freden, enten bebreidet Christian, eller i sine Breve til sine betroede Mænd beklaget sig over, at Freden overhovedet var sluttet, men over enkelte Betingelser i Freden, og især over den ubegribelige Langsomhed i Meddelelsen. Thi vel fik han i Begyndelsen af April andenstedsfra Kundskab om Fredens Indhold; men selve Opsættelsen var ham paafaldende og maatte jo ogsaa naturligen vække Tvivl om den danske Konges Tanker. Hans hele Stilling til Lybek, Greven af Hoyas Arvinger og Bernhard v. Melen blev derved svævende og ubestemt: en Uvished, hvorover han med Grund beklagede sig, og som virkelig kunde være bleven ham farlig, havde hans Fjender havt Magt som Villie til at skade ham. Bernhard v. Melen og Greven af Hoya paa sine Broderbørns Vegne forbeholdt sig Betænkningstid til Paasken 1536, om de for deres Vedkommende vilde antage Freden eller ei; imidlertid lagde v. Melen med de andre svenske Emigranter Planer til at anfalde Kong Gustav med Englands Hjælp.*)

*) Derom handler for en stor Deel det ovenfor (S. 231 Anm.) paaberaabte Aktstykke: Instructiones missæ per nos Edm. Bonerum, Rich.

Hvad enten Gustav har kjendt disse Planer, eller blot sluttet fra Stillingens almindelige Omrids, saa havde han Grund til at frygte for et Angreb fra Tydskland; og han havde saa meget større Opfordring til at see sig vel for og holde sin Magt samlet til umiddelbart Forsvar, som han selv personlig netop ved samme Tid, i Midten af April 1536, fik et haandgribeligt Beviis paa de Farer, der omgave ham. Ved Paasketid opdagedes i Stokholm et Anslag imod Kongens Liv. En Deel tydske Borgere i Stokholm havde forenet sig med Kongens Møntmester, — den eneste svenske Deltager i Sammensværgelsen, — om at rydde ham af Veien, enten ved at nedstøde ham paa Slottet eller ved at sprænge hans Stol i Storkirken i Luften med Krudt; derpaa vilde de bemægtige sig Slottet, nedbryde det, rive Herredømmet i Staden til sig og gjøre den til Medlem af Hanseforbundet. Dette Forræderi skulle de have spundet paa siden 1534 i Forbindelse med Wolf Gyler, som da rømte fra Kong Gustavs Tjeneste til Danmark;*) og saameget kan i det mindste ikke betvivles, at dennes Flugt fra Kalmar har staaet i Forbindelse med forræderske Stæmplinger imellem Misfornøiede i Sverrig og de svenske Landflygtige.**) At de Sammensvorne have havt Forbindelser udenfor Sverrig, derom faaer man et mærkeligt Vink ved det Rygte, der et Par Maaneder før Opdagelsen var udbredt i Tydskland og Nederlandene, at Kong Gustav var myrdet. Bernhard v. Melen underrettede Kong Henrik den Ottende derom midt i Februar 1536 og meddelte sin Anskuelse om Maaden, hvorpaa Planerne mod

---

Cawendishe et Bernardum v. Mela ad regem et dominum nostrum supremum (Henricum), udateret, men fra 14de Februar 1536.

*) Tegel, Kong Gustavs Hist. 2, 75. T. Jensen til sin Herre Eske Bilde, dat. Tersby (?) Tirsdag efter St. Hans Baptiste (d. 27de Juni) 1536, Kjøbenhavnske Samling Fasc. 8.

**) Dette siges udtrykkeligt i Instructionen fra de to engelske Gesandter og Bernhard v. Melen, S. 231 Anm.

Sverrig bedst kunde bringes til Udførelse, hvis Rygtet bekræftede sig; i Begyndelsen af samme Maaned havde man ogsaa i Brüssel hørt, at Kongen af Sverrig var dræbt.*) Det lader til, at ubestemte Yttringer fra Sverrig om hvad de Sammensvorne nu agtede at gjøre, er paa tydsk Grund grebet med Emigranters sædvanlige lettroende Gridskhed som en glædelig Efterretning om Opfyldelsen af deres inderligste Ønske. I Stokholm fulgtes Opdagelsen af skarpe Undersøgelser og blodige Straffedomme; thi Gustav Vasa har ingenlunde vristet Blodøxen ud af Christian den Andens Haand for at bortkaste den, men netop beholdt den i sin egen og brugt den meget hyppigt til Fuldbringelse af hvad Christian havde begyndt: Underkuelse af alt det, hvis Modstræben gjorde en ordnet og fast Regering i Sverrig umulig.

Det var disse betydelige Farer for Sverrig og for ham selv, der i Forbindelse med Uvisheden om Kong Christians Sindelag bevægede Gustav til at hjemkalde sin Flaade fra Sundet i April 1536; og naar svenske og danske Historieskrivere søge Grunden til dette Skridt i en opblussende Vrede over Hamborgerfreden, modsiges dette bestemt af hans Breve til hans betroede Mænd Erik Fleming og Måns Svensson. Gustav Vasa maatte ogsaa have været en anden Mand, end den hans hele Liv viser os at han var, om han i saa vigtige Sager, hvor Kroner stode paa Spil, havde ladet sig lede af Andet end det koldeste Overlæg. Saasnart han havde faaet Bugt med Sammensværgelsen og var bleven underrettet om den Fare, som virkelig truede fra Nederlandene, gav han ogsaa samme Dag, som de danske Gesandter ankom til Stokholm, Måns Svensson Ordre til at blive i

*) Lanz, Staatspapiere S. 191. At Rygtet var i Hamborg, medens Fredsunderhandlingerne stode paa, sees ogsaa af Aktstykker til Grevef. 2, S. 245.

Øresund, om fornødent var; men da var Flaaden allerede paa Hjemveien.

Den 30te Mai 1536 ankom Holger Ulfstand og Axel Ugerup til Stokholm; den 6te Juni fik de Audients hos Kong Gustav. Man kan vel vide, at de have stræbt at sætte Alt i det bedste Lys og at berolige Kongen, der vel ogsaa fandt det rigtigst at anerkjende hvad der var skeet, men dog ikke kunde tilbageholde et Udbrud af Misstemning over enkelte Punkter i Freden. I sit Svar til Christian den Tredie af 18de Juni 1536 siger han, at ihvorvel han af den hamborgske Traktat, som de danske Gesandter nu have overbragt ham, erfarer, at han er medoptagen i Freden saavelsom Kongen af Danmarks andre Bundsforvandte, finder han dog derefter i en anden Artikel, at han skal gaae i Rette med de Lybske, Greve Johan af Hoyas Arvinger og Bernd v. Melen. Nu har han vel aldeles ingen Tvivl om sin gode Ret imod disse; men det giver ham meget at betænke, at Kong Christian har forpligtet sig saa høit til, ikke at gjøre ham nogen Hjælp imod disse Partier, hvis han ikke kan blive forligt med dem i denne Rettergang eller ikke vil lade sig nøie med de maaskee utaalelige Vilkaar, de maatte tilbyde ham. At han skulde saaledes forlades af sin kjære Svoger, tykkes ham ikke at være Ret, men at stride tværtimod Alt hvad der baade skriftligt og mundtligt er aftalt imellem dem. Deri finder Kongen af Sverrig sig høiligen besværet, navnlig ogsaa fordi det har varet i fire Maaneder, inden Fredstraktaten blev ham meddelt. Dette burde dog være skeet uden Ophold, ligesom ogsaa hans kjære Svoger burde have raadet ham, hvorledes han havde at forholde sig for ikke at paadrage sig noget nyt "Bulder" med de nævnte Partier og da blive ene om at kæmpe denne Strid med dem til Ende. Derfor beder han endnu om nærmere Oplysning angaaende Lybekkernes og de Andres Klager over ham, at han kan vide hvad han har at rette sig efter.

Det hedder endvidere i Traktaten, at om denne Feide endes ved disse Underhandlinger, med andre Ord, om de Beleirede virkelig lade sig bevæge til at antage Freden, da skal Rettergangen imellem Kongen af Sverrig og de tre Parter skee inden Mikkelsdag 1536; men da Krigen i Danmark jo endnu er i fuld Gang, veed Kong Gustav ikke, hvorledes han skal forstaae denne Artikel, eller om Rettergangen bliver opsat til en senere Tid, og forlanger nærmere Oplysninger derom. Ubeleiligt er det ham ogsaa, at Sagen ikke maa føres enten i Sverrig, Norge eller Skaane; han havde helst seet, at Kalmar eller nogen anden Grændseplads i Bleking eller Skaane var valgt til Mødested og anmoder Kong Christian om endnu at udvirke dette.

"Fremdeles," hedder det videre, "naar Kong. Majestæt af Danmark tilkjendegiver, at han ikke uden mange og vigtige Aarsager har givet sig i Underhandling med de Lybske og i den Maade fulgt sine allierede Herrers og Venners Raad, og derfor har maattet indgaae utaalelige Vilkaar, saasom om Bornholm, de Lybskes Privilegier m. m., da indrømmer Kongen af Sverrig og kan vel forstaae, at for den Tids Leilligheds og Farligheds Skyld, som da paafærde var, har Kongen af Danmark været høiligen foraarsaget til at slutte denne Fred. Derfor besværer Kongen af Sverrig sig heller ikke paa nogen Maade over, at Kong Christian har indgaaet slig Fred, efterdi der ikke har været andet Raad eller bedre Middel at finde. Dog, at Kongen af Danmark har maattet indgaae ulidelige Vilkaar i samme Fred, tykkes Kongen af Sverrig at være ganske ilde, og har han en stor Medlidenhed med sin kjære Svoger i den Maade." Hvad de to norske Slotte angaaer, da erkjender Kong Gustav, at Erkebiskoppen af Trondhjem har beviist sig heel utilbørligt imod sin Herre og Konge; men han kan ikke forstaae, at Slottenes Overgivelse skulde kunne hindres derved, da de Mænd, der have Befalingen paa disse Slotte, ere Kong Christian

forpligtede med Eed og Tjeneste. Kong Gustav staaer heller ikke saa haardt efter begge Slottene, men vil give Afkald paa Aggershuus, naar Bahuus maa blive ham overdraget, indtil de laante Summer ere tilbagebetalte. Videre Forslag til en ny Overeenskomst om denne Sag veed Kong Gustav ikke at gjøre og kan ikke ansee et Grændsemøde imellem begge Konger fornødent, men venter endnu, at Kong Christian vil efterkomme sit beseglede Brev og overgive Pantet inden Mikkelsdag. Desto villigere og broderligere vil Kongen af Sverrig da kunne komme sin kjære Svoger til videre Hjælp og Undsætning, om han skulde trænge dertil. At hjælpe med Pengelaan seer han sig dog ikke mere istand til, baade fordi Krigen er bleven saa langvarig, og fordi han jo endnu ikke veed, hvad han har at vente af de Lybske, Greven af Hoyas Arvinger, Bernd v. Melen og deres Tilhængere. Derimod vil han gjerne efterkomme sin kjære Svogers Begjæring at lade den svenske Flaade forblive i Sundet, indtil Kjøbenhavn er opgivet, hvad han haaber snart vil skee.

Endnu inden de danske Gesandter havde modtaget dette Svar, havde Kong Christian fra Roskilde den 15de Juni 1536 atter tilskrevet Gustav, to Breve paa een Dag. Deres Indhold kan kjendes af den svenske Konges Svar, hvori han først bestemt, næsten haanligt, tilbageviser Kong Christians Spørgsmaal, om det er sandt hvad der er kommet denne for Øre, at han staaer i hemmelig Forbindelse med det burgundiske Hof; Gustav veed ikke, om han skal tage dette Spørgsmaal for Skjemt eller Alvor, men han frygter for, at den, der giver hans kjære Svoger slige "løse Tidender" tilkjende, mener kun lidet Godt dermed. Kong Christian har tillige beklaget sig over, at de svenske Skibe ere løbne ud af Sundet, og begjærer, at de maae snarest muligt komme tilbage igjen, for den Leiligheds Skyld, som med de Burgundiske nu forhaanden er. Dertil svarer Gustav, at vel

havde han meddelt Holger Ulfstand og Axel Ugerup nogle Besværinger; men efterat Gesandterne havde sat ham nærmere ind i Sagernes Stilling, havde han strax tilskrevet sin Admiral, som allerede havde forladt Sundet, at han gjerne havde seet, at Skibene vare forblevne der, indtil Kjøbenhavn var opgivet. Men disse "Underviisninger bleve Os tildeels altfor længe forholdne og fordulgte", klager Gustav atter, — "Gud forlade dem, som have raadet Eders Kjærlighed dertil, at vi ikke i Tid og Time skulde faae samme Fredstraktat med de Oplysninger, dertil hørte; maaskee de ikke have meent begge vore Sager til det Bedste. Thi E. Kjærlighed maa dertil forlade sig, at havde vi faaet Traktaten itide tilligemed et sikkert Fundament om Vore Sager med de Lybske, Grev Johans Arvinger og Bernd v. Melen, at der i den Maade ingen Fare var paafærde, saa og om Vi havde bekommet det Forbundsbrev, som Os af Eders Kjærlighed og Danmarks Riges Raad tidt og ofte er lovet, da vare Skibene ganske vist forblevne i Sundet, og alle Ting imellem Os havde været klare og aftalte, uden Hensyn til de norske Slotte og de laante Penge, hvormed Vi vel kunde have havt Medlidenhed til en Tid. — At vi skulde indtræde i en ny Feide med Keiseren og de Burgundiske eller deres Tilhængere, førend Tvisten imellem Os og de Lybske med de Andre er bragt til Ende, stille Vi til Eders Kjærligheds egen høie Forstand, hvorledes det skulde være Os gjørligt." Desuagtet lader Kong Gustav nu, da et Angreb fra Nederlandene truer, den største Deel af sin Flaade gjøre rede paa ny for at komme hans kjære Svoger til Hjælp; thi han vil paa ingen Maade lade sig afsondre fra ham, blot at denne vil gjøre samme Skjel igjen og holde de Tilsagn, Brev og Segl, der ere gjorte og gaaede imellem dem. Han anmoder sluttelig Kong Christian om, at bevirke Rettergangen med de Lybske udsat et Aars Tid eller to, siden Feiden endnu vedvarer, og at forskaffe Forbundsbrevet med Danmark ratificeret som

lovet er. — Af en Efterskrift seer man, at Christian paany har beklaget sig over det Løfte, han i sin Tid har gjort Kong Gustav om de to norske Slotte, hvilket Løfte nu siges at være Skyld i, at han har mistet hele Norges Rige. "Det kommer Os ganske sælsomt for," svarer Gustav, "at Skylden saaledes bliver Os paahængt, eftersom Eders Kjærlighed dog selv bedst veed, om man ellers vil bekjende Sandheden, at Vi ikke i nogen Maade have givet Aarsag dertil: Enhver veed, hvad arglistige Praktiker Erkebiskoppen af Trondhjem har omgaaedes med ikke alene nu, men ogsaa i Eders høisalige Hr. Faders Kong Frederiks Tid, saa at Os forundrer, at man vil skrive saadant, da vi ikke kunne gjøre ved den Sag."

Gustav Vasa sendte ogsaa virkelig sine Skibe tilbage til Danmark; men de kom ikke længer end til Kalmar, hvor de modtoge Efterretning om Kjøbenhavns Overgivelse. Da vendte de tilbage igjen.*)

Det kan ikke undgaae et opmærksomt Øre, hvad det er for Toner, der gaaer igjennem disse Breve, — hvad det

---

*) Forholdet imellem Gustav Vasa og Christian den Tredie efter Hamborgerfreden er skildret efter følgende Breve og Aktstykker: Instruction for Holger Ulfstand og Axel Ugerup, dat. Malmø Langfredag (14/4) 1536. — Kong Gustavs Svar paa H. Ulfstands og A. Ugerups Hverv, dat. Stokholms Slot, den 18de Juni 1536. — Kong Gustav til Christian III, dat. Stokholms Slot den 9de Juli 1536. Alle Originaler med paatrykt Segl i det danske Geheimearchiv. — Samme til Samme, Stokh. den 9de Febr. 1536; Samme til Erik Fleming, dat. Gripsholm den 15de Marts s. A.; til Måns Svensson, Upsala 31te Marts; til Erik Fleming, Upsala 12te April; til Måns Svensson, Stokh. 21de og 22de April, 10de og 30te Mai, 12te Juni, alle fra Stokholm; til Marsken Lars Siggeson, Vesteraas 21de Juli; til Kong Christian den Tredie, Stokholm 10de August 1538. Alle i Rigsregistraturet for 1534-1536, Fol. 64 ff., 82, 90, 93, 96, 98; Rigsregistraturet for 1536-1539, Fol. 5 ff., 32, 34. I det kgl. Rigsarchiv i Stokholm.

var for Følelser, hvormed Gustav Vasa traadte tilbage fra den treaarige Krig. Han har meent at være brugt som et Redskab af den danske Konge, at være skuffet ved en fiin og overlegen Statskunst. Med Tropper, Skibe, Penge havde han hjulpet, men hverken faaet noget Land, eller noget Pant, eller nogen Gjældsforskrivning, eller noget bindende og ratificeret Forbundsbrev fra Danmark. Kun Eet, men da rigtignok ogsaa noget meget Betydeligt, havde han vundet ved denne Krig, foruden at afvende den Fare, hvormed Lybek og de svenske Emigranter engang truede ham selv: han havde nu brudt de utaalelige Baand, Lybekkerne havde paalagt ham ved hans Thronbestigelse, og det haarde Handelsaag, som gjorde Sverrig til deres Skatland. Med Lybeks Herredømme i Østersøen og over det svenske Folks Næringsvirksomhed var det forbi for stedse.

Fra nu af begynder et nyt Afsnit i Forholdet imellem Danmark og Sverrig. Langvarige Underhandlinger aabnedes om Forbundet og Gjælden, Underhandlinger, der heelt igjennem bære Præget af en bitter Stemning hos Gustav Vasa. Med alle sine store Egenskaber var han for mørk, pengekjær og mistroisk til at kunne glemme den Uret, han mente sig tilføiet. Endog den Bistand, Danmark siden ydede ham, da Kronen vaklede paa hans Hoved i Dakefeiden, ja Forbundet i Brømsebro 1541, har ikke væsentlig formildet hans Stemning. Snart kom nye Anledninger til Klage. Og vistnok har denne evige Opriven af halvlægte Saar, denne idelig tilbagevendende Minden om ikke paaskjønnede Fortjenester og om formente Krænkelser, ægget og forbittret Stemningen hos den danske Konge og hans Slægt. Christian og Gustav vare endnu saa meget Herrer over deres Følelser, at den ulmende Glød ikke slog ud i lys Lue; men deres Sønners Hjerter bleve fra Barndommen gjennemtrukne af et bittert Had, — snart var Sværdet af Skeden, og da spurgtes der ikke længer om Hadets Grund eller om Blodsudgy-

delsens Nytte. Som drevne af Dæmoner rasede de tvistige Broderfolk i mere end to Aarhundreder mod hinanden; deres Kiv skaffede Østens Magt Rum til Udvidelse; de saae det og saae det ikke; og først da de havde tilføiet hinanden alt det Onde, de formaaede, lagde Lidenskabens Storme sig, og den Ene som den Anden begreb, at det var paa Tiden at række sin Frænde den Haand, der aldrig burde været hævet imod denne. Det er ikke saa meget i det stokholmske Blodbad og Unionens Opløsning som i Grevens Feide at Spiren til det Had maa søges, der skilte Vasaætten fra det oldenborgske Huses yngere Linie, og som igjen blev en rig Kilde til Lidelser for Nordens Folk.

Men hvorfor har Christian den Tredie tilbageholdt Meddelelsen af Hamborgerfreden i fire Maaneder? Ingen vil dog i Wobitzers Sygdom see mere end et fattigt Paaskud, som Gustav i sit Svar ikke uden Føie forbigik med en meget sigende Tavshed. Maaskee har den danske Konge i Februar og Marts 1536 ligesom Bernd v. Melen og Regentinden i Nederlandene hørt Rygtet om Gustavs Død, der beviisligen var i Hamborg paa samme Tid som Kongen. Dette, som naturligviis bagefter ikke kunde siges til Gustav, kan have bevirket det første Ophold; og senere kom dertil Haabet om, at de Beleirede vilde falde til Føie, hvad enten de antoge Hamborgerfreden, eller selvstændigt søgte en ny Fred. Dette Haab var jo i Marts 1536 ingenlunde ugrundet; i April har Kongen sagtens ventet paa den Virkning, Malmøs Overgivelse vilde frembringe i Kjøbenhavn, eller om Jørgen Kock kunde udrette Noget. Rimeligviis er det heri, at Grunden til Holger Ulfstands og Axel Ugerups store Langsomhed maa søges: hvor ganske anderledes blev ikke Christian den Tredies Stilling til Sverrig, om de danske Afsendte kunde med Hamborgerfreden have overrakt Gustav Vasa Kjøbenhavns Capitulation!

Tredie Afsnit.

Keiseren, Pfalzgreven og det burgundiske Hof beslutte at gribe ind i den nordiske Krig. Ambrosius Bogbinder i Brüssel. Keiserligt Gesandtskab til tydske Fyrster og Kong Christian den Tredie. Leonhard Funck i Kjøbenhavn. Markus Meyers Undergang.

At Hertug Albrecht, Grev Christoffer og Kjøbenhavn atter opgave Tanken om Fred med den danske Konge og besluttede sig til at vove Alt for at vinde Alt, hidrører maaskee tildeels fra Umuligheden af at bringe en ny Mægling istand; thi deres Anmodninger til Churfyrst Joachim og de andre Fyrster om personligt Møde i Kjøbenhavn den 24de April 1536, eller dog i det mindste om at sende deres Raader, bleve frugtesløse: den Ene efter den Anden undskyldte sig eller lovede kun sin Tjeneste til at formilde Kong Christian den Tredie. Fyrst Johan af Anhalt alene svarede indvilligende.*) Men Hovedgrunden til den krigerske Iver laa i Keiserens, Pfalzgrevens og det burgundiske Hofs forandrede Stilling til den nordiske Krig. Og der kan ikke være Tvivl om, at havde ikke den store europæiske Politik lagt Beslag paa Keiser Carls Tanker og Midler, vilde Tingene i Norden have taget en anden Vending, end nu blev Tilfældet.

---

*) Efter Breve i det schweriner Archiv. Jfr. Aktst. til Grevef. 2, Nr. 113, S. 267.

Vi have ovenfor seet, at Pfalzgreve Frederik ikke vilde med egne Kræfter kaste sig ind i Krigen, med mindre Keiseren ei alene stod ham bi, men overtog Hovedrollen og gav den største Deel af Omkostningerne. Saalænge altsaa Keiseren var fraværende paa det store Tog imod Tunis, og indtil man saae hvad det forenede Gesandtskab udrettede hos Hansestæderne i October 1535, indskrænkede Pfalzgreven sig til at opmuntre de Beleirede til Udholdenhed. Men efterat Keiseren i August 1535 var vendt tilbage fra det herlige Seierstog i Afrika, først til Sicilien, derefter i Slutningen af November 1535 til Neapel, og da Regentinden i Nederlandene opfordrede Pfalzgreven til at foretage Noget, sendte denne i Begyndelsen af November 1535 sin Sekretær Hubert til Neapel for at erholde en bestemt Afgjørelse til den ene eller den anden Side. Saasnart Keiseren var ankommen, fik Sekretæren Audients, og det paalagdes ham at indgive en Fremstilling af Situationen; han udarbeidede da en særdeles klar Betænkning, der giver det bedste Indblik i Pfalzgrevens Tanker og Planer. Sagen er kommen til den Yderlighed, siger Hubert, at Keiseren som snarest maa bestemme sig for en af de to Fremgangsmaader, Pfalzgreven og hans Venner ansee for de eneste mulige. Keiseren kan for det Første indskrænke sig til at fjerne de Vanskeligheder og Farer, som hidtil have holdt Pfalzgreven tilbage. Siden Tilbagekomsten fra Barcelona*) har Pfalzgreven aldrig kunnet faae andet Svar fra Hoffet i Brüssel paa alle sine Anmodninger om Bistand fra de keiserlige Nederlande, end at man havde skrevet til Keiseren og ventede hans Befaling; man har i Nederlandene ikke engang anseet det tjenligt at afsende til Danmark de Breve, Keiseren havde givet ham i Barcelona; endelig siger man i Nederlandene aabenlyst, at Gentertraktaten ikke tilsteder at

*) See ovenfor 2, S. 100.

optræde imod Hertugen af Holsten. Dertil kommer, at denne ikke alene har overvundet Lybekkerne tillands og tilvands, men ogsaa understøttes af flere mægtige tydske Fyrster, som uagtet deres Forbindelser med de pfalziske Brødre opretholde ham, især fordi han hører til deres Religionsparti. Det Samme er Tilfældet med Kongen af Sverrig. Saaledes er det at befrygte, at om Pfalzgreven og hans Venner angrebe Hertugen af Holsten, vilde de selv blive angrebne i deres eget Land. Ikke maa det desuden oversees, at Greven af Oldenborg og Menigmand i Danmark kun forlange den fangne Konges Befrielse og maaskee ikke ville taale Pfalzgreven i Danmark, om Kong Christian ikke kommer ud af Fængslet. Endelig kan det være, at Hertugen af Holsten forliger sig med Christian den Anden og sætter denne paa Thronen igjen, naar han seer, at han ikke kan gjøre Modstand længer.

Men Keiseren kan ogsaa bestemme sig til at drive Sagen igjennem med Magt. Vælger han dette, da vil han have følgende Fordele: Greven af Oldenborg tilbyder at overgive Keiseren de Stæder og Slotte, der endnu ere i hans Besiddelse; Erkebiskoppen af Trondhjem vil holde næsten hele Norge paa hans Side; Pfalzgreven vil gjøre Alt hvad der staaer i hans Magt; han har allerede understøttet Greven af Oldenborg med Penge og opholdt 4000 Mand Fodfolk*) i det Bremenske, hvilke man kan befrygte ville tage Tjeneste hos Hertugen af Holsten, om Keiseren ikke snart griber ind. Endelig have efter Sigende de fire vendiske Søstæder henved 30 Skibe, hvormed de ere villige til at understøtte Kjøbenhavn.

Dersom Keiseren vælger den første af de angivne Veie, staaer kun tilbage at angive, hvilke Skridt der ere at foretage imod Hertugen af Holsten og hans Bundsforvandte.

*) Nemlig Ouelackers Skare.

Men foretrækker Keiseren at erobre Danmark, vil det være nødvendigt, at han saavelsom hans Broder, den romerske Konge, og Pfalzgreven samle Tropper paa et beleiligt Sted. Det bør skee uopholdeligt; vikler man den danske Sag sammen med Christenhedens almindelige Anliggender, gaaer Leiligheden tabt; thi den som først vinder Danmark, beholder det.*)

Denne Fremstilling gjorde Indtryk paa Keiseren; men endskjøndt man vel kan vide, at Hubert og hans Herre helst havde seet, at han havde valgt den sidstangivne Vei, var der dog i den store Politik altfor meget, der afholdt Carl den Femte fra at kaste sig ind i en alvorlig Krig i Norden netop i dette Øieblik. En ny Hovedkrig med Frankrig kunde allerede i Slutningen af 1535 forudsees med temmelig Sikkerhed; thi Hertug Frants Sforza var død 24de October 1535 som den Sidste af sin Slægt, og det kunde neppe være tvivlsomt, at Kong Frants af Frankrig ikke vilde nøies med Mailand for sin yngste Søn, men fordre dette Land umiddelbart for sig og Frankrig. Han stod allerede i Begreb med at kaste sig over Hertugen af Savoien, benyttende dennes Forlegenhed ved et pludseligt Anfald af Schweitzerne. Hertil nu de aldrig endende Hindringer og Farer, Partikampen i Tydskland, Osmannerne og hans egen Pengemangel forvoldte Keiseren; endelig Nederlændernes bekjendte Uvillie imod den hele Plan og Vrangvillighed til at kaste sig ind i en nordisk Krig blot for at sætte Pfalzgreve Frederik paa Danmarks Throne. Keiser Carl bestemte sig da for den første af de Veie, Hubert havde betegnet, og sendte ham i Begyndelsen af December 1535 tilbage fra Neapel med den Befaling til Regeringen i Brüssel, at lade afgaae et Gesandt-

---

*) Lantz, Staatspapiere Nr. XXXVII p. 182. Lanz, Correspondenz 2, Nr. 413 p. 205. Nr. 416 p. 208. Hubert, vita Friderici, lib. XI p. 208 ff.

skab i Keiserens Navn til de Fyrster i Tydskland, som understøttede Christian den Tredie, for at drage dem bort fra ham. Denne selv og Grev Christoffer af Oldenborg paalagdes det, uopholdelig at udlevere til de keiserlige Commissærer de Dele af Danmark, de havde bemægtiget sig; thi det var Keiserens Villie, at Riget skulde overgives til Pfalzgreven, hvem det befaledes det danske Riges Stænder at anerkjende som Herre og Konge under Straf af Keiserens høieste Unaade. Ogsaa til Hertug Albrecht af Meklenborg medgav Keiseren et Creditiv for Gesandtskabet, der naturligviis ogsaa skulde formaae denne Fyrste til at træde tilside for Pfalzgreven. — Man maatte undre sig over, at Keiseren kunde troe at udrette Noget med peremtoriske Befalinger, dersom man ikke af senere Forklaringer saae, at han har forestillet sig Greven af Oldenborg som den virkelige Herre i de beleirede Stæder, og som den, der var beredvillig til at overgive dem i Keiserens Hænder, men saaledes, at han dog derefter i Keiserens Navn og som hans Mand forsvarede dem, indtil man fra Nederlandene kunde give hele Krigen en anden Vending, om ikke Christian den Tredie vilde lade sig skræmme til at falde Keiseren og hans Clienter tilfode.

Disse Befalinger og Breve bragte Hubert til Pfalzgreven i Neumarkt den sidste Dag i Aaret 1535, og blev uden Ophold sendt videre med dem til Brüssel. Strax kunde imidlertid Gesandtskabet, der skulde bestaae af Grev Johan af Montfort, Vilhelm af Renneberg og Keiserens Raad Gotskalk Eriksen, ikke afgaae allerede af den Grund, at disse Mænd ikke alle vare tilstede, saa at de maatte tilkaldes ved Bud og Breve. Men desuden reiste der sig i Dronning-Regentindens Raad store Betænkeligheder imod Keiserens Befalinger til de krigførende Parter; man fandt dem hverken grundede i Retsforholdet eller tilraadelige fra Politikens Side; navnlig fremhævedes det, at naar de keiser-

lige Commissærer skulde forlange Stæder og Slotte udleverede af Grev Christoffer, vilde de komme i den grusomste Forlegenhed, hvis han efterkom deres Fordring, saasom de hverken havde Tropper eller Penge til at forsvare dem med. Disse og flere Betænkeligheder ansaaes for saa betydelige, at Sagen endnu engang maatte forelægges Keiseren.*)

Da det imidlertid nu var vist, at denne vilde tage sig alvorligt af den danske Sag, afsendtes dog uden at oppebie Svar fra Neapel Gesandtskabet til Landgreven af Hessen og de andre Kong Christians Venner i Tydskland. Det var i Midten af Februar 1536, at Gesandterne afgik fra Brüssel, først til Cassel, hvor Landgreven modtog dem den 6te Marts 1536 og besvarede deres Fordring med en udførlig Fremstilling af Begivenhederne i Danmark til Forsvar for Kong Christian den Tredies Sag; og han meddelte strax denne baade Gesandternes Ankomst og sit Svar.**)

Der kan neppe være nogen Tvivl om, at denne Beretning er kommen Kong Christian ihænde endnu paa Kallundborg Slot, formodentlig den 26de Marts 1536,***) altsaa

---

*) Lanz, Staatspapiere Nr. XXXVIII. XXXIX p. 185 ff.

**) Unsers gnedigen Hern, Herr Philipsen, Landgrafen z. Hessen etc. Antwort auf das Antragen der keiserlichen Gesandten, Johan Grafen zu Montfort und Rotenfels, Wilhelmen Hr. zu Rennenberg und Gottskalk Ericken, am sechsten Tag Marzy zu Cassel an seine fürstliche Gnade gescheen. Gammel Afskrift uden Aar i det danske Geheimearchiv. Jfr. Lanz, Correspondenz 2, Nr. 425, S. 220.

***) Hvitfelds forvirrede og selvmodsigende Ord (Chr. III Bl. Siiij): "mens Kjøbenhavn var beleiret, da lod Keiser Carl om Paasketid ($\frac{16}{4}$) derefter 1536 Dominica Lætære ($\frac{26}{3}$) forsende hans mærkelige Sendebud" o. s. v., kunne formeentlig kun forklares saaledes, at han har taget den Dag, paa hvilken Landgrevens Brev er modtaget af Kongen og maaskee registreret, eller paategnet som modtaget, for Udfærdigelsesdagen. Dermed stemmer Krags Beretning, at det var fra Kallundborg, Kongen gav sine holstenske Raader Fuldmagt; thi den 11te Marts var han endnu i Haderslev, men i

samme Dag som han opfordrede Kjøbenhavn; og vi begribe nu, hvor høist magtpaaliggende det maa have været ham at faae Ende paa Krigen, inden Keiseren ret kunde bruge sine Kræfter imod ham; deraf fornemlig hans Beredvillighed til at laane Jørgen Kocks Forestillinger sit Øre og hans store Føielighed imod Malmø.

Fra Kallundborg gav Kongen sine Raader i Hertugdømmerne, Kantsleren Wolfgang Uttenhof, Biskop Gotskalk Alefeld, Gotske Rantzau og Peder Svave, Fuldmagt til at underhandle med de keiserlige Sendebud, eller at sende dem til Kongen selv, om de foretrak dette.*) De Keiserlige gik imidlertid fra Cassel først til de andre Fyrster, hvor de vel have modtaget omtrent samme Svar som hos Landgreven. Ankomne til Hamborg sendte de den 3die April 1536 Kong Christian den Tredie en alvorlig Formaning om at nedlægge Vaabnene. Efterat have berørt Pfalzgrevens Ægteskab og Keiserens Pligt at forhindre en fuldkommen Forvirring i de nordiske Riger, med hvilke Tydskland har saa nære og vigtige Forbindelser, erklære de Hertugen af Holsten — thi anden Titel gave de naturligviis ikke Kong Christian, — at deres Herre ikke længer vil eller kan taale den Krig, han

---

det mindste fra den 18de til den 28de Marts paa Kallundborg Slot. At Gesandterne ikke i Slutningen af Marts afsendtes fra Brüssel, men i Begyndelsen af Marts allerede vare i Cassel, vise de i foregaaende Anmærkn. citerede Steder. Dertil kommer, at det i Brüssel blev sagt den 28de Februar til Hollændernes Sendebud, at Gesandterne vare afgaaede, men at Dronningen endnu ingen Beretning havde modtaget fra dem (Aert. v. d. Goes 468), og at Ambrosius Bogbinder skriver den 15de Marts fra Wismar, at de allerede havde været fire Uger paa Reisen. Altsaa er det vist, at de keiserlige Gesandter ere afgaaede fra Brüssel senest i den sidste Halvdeel af Februar 1536, d. e. en Maaned før Søndag Lætare og mindst syv Uger før Paaske.

*) Cragius anf. St. S. 128.

nu fører i Danmark; derfor opfordre de ham til at aftakke sit Krigsfolk og lade sig nøie med hvad Retten vil give. Den samme Opfordring er det dem paalagt at stille til de beleirede Herrer og deres Krigsfolk, og de haabe, at disse ville efterkomme Keiserens Bud, saasnart Hertug Christian drager sin Krigsmagt tilbage. Mener Hertugen at have nogen retmæssig Fordring til begge Kongeriger eller til det ene af dem, og vil han lide Retten, er Keiseren aldeles villig til at kjende hvad Ret er, saa han ikke skal med Billighed kunne beklage sig; thi det er Keiserens Pligt at hjælpe Enhver til Ret. Dersom Hertugen derimod fremturer i sin Ulydighed imod Keiseren, er det at befrygte, at denne paa Embedsvegne og som Øvrighed foraarsages til at søge andre Veie og Midler. For at forebygge dette ere Commissærerne sendte. De forlange Svar med dette Bud, dersom Hertugen ikke foretrækker selv at begive sig til Holsten eller vil lade handle videre med dem ved sine beskikkede Raader i Hamborg eller Lybek.*)

Dette Brev sendtes til de kongelige Regeringsraader paa Gottorp tilligemed en Skrivelse til disse selv. Raaderne underrettede Gesandterne om, at deres Herre, den udvalgte Konge af Danmark, nu ikke var i Hertugdømmerne; derfor vilde nogle af dem møde de Keiserlige i Hamborg Langfredag den 13de April.**) Dog blev der Intet af dette Møde, da de kongelige Raader ved deres Ankomst til Hamborg ikke mere forefandt de Keiserlige, som svarede dem fra Schwerin, at de nu ikke kunde komme til Hamborg, men senere vilde møde dem i Lybek. I denne Stad indfandt sig Godske Rantzau og Peder Svave, der i en udførlig og velgrundet Forestilling imødegik de Keiserliges ganske feilagtige Paastande og tilbageviste deres Fordringer som ubil-

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 285, S. 530 ff.
**) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 289, S. 539.

lige, idet de tillige klagede over det Brud paa Genterforbundet, de mente at finde i Keiserens Adfærd. Det er imidlertid kjendeligt nok, at de Keiserlige have behandlet Opfordringen til den danske Konge som en reen Formsag, forud visse paa, at han ikke vilde underkaste sig den, og allerede vel bekjendte med den Vending, vi snart skulle see at Tingene havde taget i Brüssel; derfor er det heller ikke af Vigtighed for Begivenhedernes Udvikling, videre at forfølge disse Underhandlinger, hvis Frugtesløshed strax fra først af var givet. Vi tilføie derfor kun, at de Keiserlige undsloge sig for at modtage Rantzaus og Svaves Svar, fordi de ikke fordristede sig til at forelægge deres Herre Klager over Ordbrud og Uretfærdighed.*) Parterne gik hver til Sit med Forbehold og Protester.

Kjøbenhavns første Borgermester, Ambrosius Bogbinder, var imidlertid med Grevens Sekretær Stephan v. Stein i Slutningen af Aaret 1535 gaaet til Brüssel for at skaffe en tilforladelig Underretning om det burgundiske Hofs sande Mening, og om Hjælp virkelig var at vente fra Keiseren. Vi saae ovenfor,**) at han sidst i November 1535 var paa tydsk Grund. I Lybek traf han sammen med den meklenborgske Cantsler C. von Schöneich, hvem han sagde, at var der vis og sikker Bistand at vente, vilde de Beleirede holde ud til Paaske, maaskee endog til Pintse. Om Ambrosius, som tillige var en af de Beleiredes Commissærer ved Fredsmødet i Hamborg, virkelig har været tilstede i denne Stad, vide vi ikke; han kan ikke have deltaget i Underhandlingerne fra Begyndelsen af, da han i Januar 1536 var i Brüssel. Her forestillede han nu Regentinden de Beleiredes store Nød: Dyrtid, Hunger, Pest og anden Elendighed truer dem med fuldstændig Ødelæggelse; det vil ikke

*) Cragii annales p. 130.
**) See 2, S. 203.

være dem muligt, at holde ret længe ud; de bede Dronningen overveie, hvor skadeligt det maa blive for Keiserens Nederlande, om Danmark falder i Hænderne paa deres Modstandere, og forlange derfor nu virkelig den Hjælp, man længe har vakt Haabet om. Er det imidlertid umuligt, at en saa mægtig Hjælp øieblikkelig kan sendes, som er tilstrækkelig til at befrie Riget og de to beleirede Stæder, maa man i det mindste strax have en Sum af 40 til 50,000 Gylden til Krigsfolkets Lønning.*)

Disse Forestillinger bleve ikke uden Virkning, som overhovedet Ambrosius synes at have været vel anseet ved Hoffet;**) men bestemt Svar kunde man ikke give ham, førend Hubert havde overbragt Keiserens Befalinger af 7de December 1535 fra Neapel; og da de kom engang i den første Halvdeel af Januar 1536, reiste der sig, som vi saae, en saadan Mængde Betænkeligheder hos Hoffet i Brüssel, at Kjøbenhavnerne dog ikke kunde faae nogen endelig Besked. Da man imidlertid jo nu kjendte Keiserens Villie, om man end mente, at han burde vælge andre Midler, blev det af overveiende Vigtighed at opretholde de beleirede Stæder, indtil man i Nederlandene blev færdig med alle Forberedelser; derfor tog Regentinden det paa sit eget Ansvar, at give Ambrosius Bogbinder et bestemt, skjøndt endnu kun et almindeligt Løfte om keiserlig Bistand, og tillige at lade ham udtælle en Sum af 12,000 Livres til de Beleiredes

*) Altmeyer, hist. des rélations, p. 565. Dette Aktstykke er et Udtog af Ambrosius's Forestilling og af den nederlandske Regerings Mening i den Anledning, bestemt til Brug enten for Dronningen eller for Keiseren; men at dets Datum hos Altmeyer, 4de Juni 1535, er urigtigt, behøver ikke at bevises. Staaer der 4de Januar, ikke 4de Juni, kan Aaret være rigtigt efter hollandsk Stiil.

**) Regentinden kalder ham i sit Brev til Keiseren un bourguemaister du dict Coppenhagen, personnaige de bonne reputation. Lanz, Staatspapiere S. 189.

Understøttelse.*) Hermed affærdigedes den kjøbenhavnske Borgermester, som lykkelig bragte Pengene til Bremen; men ved Forbundet imellem Kong Christian den Tredie og Erkebiskoppen af Bremen havde Forholdene i disse Egne forandret sig saa meget i Mellemtiden, at han ikke vovede at føre mere end en Fjerdepart af Summen med sig. Formodentlig er han dermed ankommen til Hamborg endnu allersidst i Januar 1536; thi det har uden Tvivl været disse Penge, de kongelige Commissærer ved Fredsmødet fik udspeidet at de Beleiredes Sendebud i Hamborg omvexlede i Sølv inden deres Hjemreise, hvorfor de ogsaa opfordrede Kongen til at lade hine oppasse ved "Snaphaner" tillands eller tilvands.**) Da Ambrosius endelig fra Wismar, midt i Marts 1536, kunde give Hertug Albrecht Underretning om hvad han havde udrettet, klagede han ogsaa over, at Holstenerne havde gjort en skarp Jagt efter ham. Det ligger jo ogsaa i Sagens Natur, at saa betydelig en Fjende maatte blive efterstræbt af dem, da han ved Reisen til det burgundiske Hof havde brudt det Leide, Kongen havde givet de Beleiredes Sendebud til Hamborgercongressen.

Grev Christoffers Cantsler, Mester Melchior de Germania, var bleven ved Hoffet i Brüssel for at oppebie Keiserens endelige Svar og tillige Pfalzgrevens Beslutning. Keiseren havde modtaget Dronningens og Hoffets Forestillinger i Neapel, og besvarede dem derfra den 27de Februar og 4de Marts 1536. Han mente vel, at som Situationen var ham forestillet, havde de Ordrer, der vare sendte med Hubert, været vel betænkte, men erkjendte dog, at efter Sagernes nuværende Stilling havde man i Brüssel handlet ganske rigtigt baade i at give Ambrosius nogen Hjælp, og i at man ikke havde expederet den peremtoriske Befaling

*) Lanz, Staatspapiere p. 189 fl. Aktst. til Grevef. 1, Nr. 284, S. 529.
**) Aktst. til Grevef. 2den Saml. p. 249; jfr. 1ste Saml. p. 526.

til Grev Christoffer af Oldenborg. Bedst var det vel, som hidtil at opmuntre og understøtte ham til at udholde Beleiringen, indtil man saae, hvorledes Forholdet til Frankrig stillede sig, og overhovedet hvad Vending den store Politik vilde tage. Man maatte derfor mage det saaledes, at Greven og de, der vare med ham, bleve villige til i sin Tid at overlevere Stæderne enten i Keiserens eller i Pfalzgrevens Hænder; derfor maatte man love ham et geistligt Præbende paa et Par Tusinde Gyldens Indkomst tilligemed et eller andet Slot, som Pfalzgreven billigviis burde give til. Den danske Sag er af saa stor Vigtighed for de keiserlige Nederlande, at ihvor betydelige disses Byrder end ere, maa der dog gjøres Noget — i alt Fald med Hjælp af Hollænderne, for hvem Alt staaer paa Spil. Derhos bør man opfordre Pfalzgrev Frederik til at tage sin Deel af Omkostningerne, saasom Alt, hvad man erhverver, jo ifølge hans Ægteskabscontract vil komme ham og hans Gemalinde til Gode.*)

Da Keiseren gav denne Besked, vidste han ikke, at Lybekkerne vare ved Hamborgerfreden traadte ud af Forbindelsen med de Beleirede; saaledes kunde han endnu troe paa Muligheden af at holde Greven og de danske Stæder hen med gode Ord og lidt Penge, indtil der maaskee kom en gunstig Leilighed.

Altsaa gjorde Keiseren nu, imod Huberts Advarsel, den danske Sag afhængig af de almindelige politiske Forhold; og for ham har den uden Tvivl heller aldrig havt nogen synderlig Interesse.

Men i Brüssel var imidlertid Hoffet kommet i levende Bevægelse ved Efterretningen om Hamborgerfreden og Lybeks Frafald. Man begreb, at nu maatte Keiseren og Pfalzgreven træde frem med Andet end med smaa Summer, store

*) Lanz, Staatspapiere Nr. XL p. 194 ff.

Løfter og stærke Skrivelser, hvis man ikke vilde see Kjøbenhavn og Malmø i Christian den Tredies Hænder og da maaskee Sund og Belter lukkede for Hollænderne af ham og Lybekkerne i Forening. Dronning Maria afventede derfor nu ikke engang Keiserens Svar, men affærdigede den 4de Marts 1536 Cornelius Scepper fra Brüssel til Pfalzgreven for at forestille den Fare, hvori de danske Stæder svævede; faldt de, var der for ham hverken Haab om den danske Krone eller om nogen anden ærefuld Overeenskomst med Christian den Tredie. Vilde han, som han oftere havde yttret, personlig tage Anførselen, da vilde Dronningen lade de fornødne Skibe udruste i Nederlandene og overtage Halvdelen af Omkostningerne; eller hvis han ikke vilde dette, om han da vilde sende en Anden til at modtage Stæderne i hans Navn og lønne Krigsfolket. Ogsaa i dette Tilfælde vilde Regeringen bestride den halve Bekostning. Forlangte han at holde sig til de Ordrer, Hubert havde bragt fra Neapel, ifølge hvilke de keiserlige Gesandter jo skulde seqvestrere de danske Stæder i Keiserens Navn, da havde Scepper at vise ham, at Situationen siden den Tid var ganske forandret ved Hamborgerfreden, som blandt Andet endog forbød Lybekkerne at tilstede, at nogen Fremmed kom disse Stæder til Hjælp, saa at de keiserlige Commissærer nu ikke engang kunde komme over Vandet til Kjøbenhavn. Endelig skulde det paa en god Maade gives ham tilkjende, at vilde han ikke tage sig denne Sag alvorligere til Hjerte, ved at overtage Halvdelen, eller i det mindste Trediedelen af Omkostningerne, maatte han heller ikke forlange, at Keiseren og Nederlandene gjorde yderligere Anstrengelser for at skaffe ham Danmarks Krone.*)

Cornelius Scepper gik først til Heidelberg, til Churfyrsten af Pfalz, og derfra i Forbindelse med Hubert til Pfalz-

*) Lanz, Staatspapiere Nr. XLI, S. 197.

greven, hvem de maatte opsøge i Inspruck. Og her enedes man da efter langt Overlæg endelig om, at Kjøbenhavn skulde undsættes med Magt; til den Ende vilde Pfalzgreven selv begive sig til Nederlandene og give den ene Trediedeel af Omkostningerne, medens Dronning-Regentinden sørgede for de to Trediedele og for de fornødne Skibe.

Da nu Scepper kom tilbage med dette Svar, formodentlig i Midten af Marts 1536, eller kort efter, til hvilken Tid ogsaa Keiserens andet Svar var indtruffet i Brüssel, ilede man med at afsende denne Efterretning til alle Vedkommende. Først meddeltes den til Mester Melchior, som strax besørgede den med en Lodsbaad til Kjøbenhavn; den maa være kommen til Grev Christoffer endnu inden Slutningen af Marts.*) Saasnart Greven havde modtaget Efterretningen, sendte han og Hertug Albrecht flere Mænd til Tydskland, blandt dem Mikkel Blik, Otto Stisen og Benedict v. d. Wisch. De vare heldige nok til at slippe over Østersøen til Wismar, hvor de traf Ambrosius Bogbinder, som imidlertid ogsaa havde modtaget Brev fra Dronning-Regentinden om Tingenes nye Vending. Efter fælleds Overlæg afreiste Otto Stisen og Mikkel Blik strax til Brüssel for at gaae Nederlænderne tilhaande som erfarne Sømænd, der kjendte de danske Farvande; de Andre begave sig til de keiserlige Gesandter, hvem de traf i Schwerin i de første Dage af April 1536.**) Ogsaa disse havde, medens de opholdt sig i Hamborg, fra Brüssel modtaget Befaling til at underrette de beleirede Herrer om Rustningerne i Nederlandene; idet de derfor fra Lüneborg, den 10de April 1536, meddelte Hertug Albrecht og Grev Chri-

*) Denne Tidsbestemmelse fremgaaer ved at sammenholde Lanz, Staatspapiere p. 221, nederst, med Aktst. til Grevef. 1, p. 534 og p. 537.

**) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 286, S. 534.

stoffer det Hverv, deres Herre Keiseren havde overdraget dem for at fremme Pfalzgrevens Sag, og tillige opfordrede de to Herrer til ikke at indgaae nogen Overeenskomst, der kunde være denne skadelig, lode de dem tillige vide, at et stort Antal Orlogsskibe med Krigsfolk og alle Fornødenheder udrustedes i Nederlandene, saa at Undsætningen vilde ankomme om kort Tid. Greven af Hoogstraten var selv for en Maaned siden ankommen til Holland for at udtage de bedste Skibe, og Statholderen i Friesland, Jørgen Schenk v. Tautenburg, havde Befaling til at hverve Knegte og bringe dem ombord paa Skibene. De Beleirede burde altsaa være ved godt Mod.*) Regentinden lod det endnu ikke blive herved. Raadmand Herman Weiger var atter i Nederlandene. Ham sendte Dronning Maria den 8de April tilbage fra Gent med de bedste Løfter, saa at han den 20de April kunde fra Wismar forsikkre Hertug Albrecht, at om fire eller fem Uger vilde den keiserlige Flaade være for Kjøbenhavn.**) Og da de Beleirede, formodentlig ved Otto Stisen, lod hende forstaae, at de gyldne Løfter denne Gang vel ikke vare mere at stole paa, end tidligere, afsendte hun den 20de April 1536 fra Deynze i Flandern en Adelsmand ved sit Hof, Leonhard Funck, til Kjøbenhavn med Befaling til at opmuntre de Beleirede paa det Kraftigste og forsikkre dem, at Undsætningen vilde komme i Løbet af fem eller sex Uger og være saa stærk, at de visselig vilde blive udfriede af deres Nød. Men ret mærkeligt er det at see af Funcks Instruction, hvor ængstelig Dronningen vogtede sig for at paadrage Keiseren Forpligtelser, og hvor gjerne hun dog endnu lod de Beleirede bære hele Byrden saalænge som muligt. Det paalagdes Funck, at om man i Kjøbenhavn forlangte at vide, i hvilken Herres Navn Hjælpen lovedes

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 287 og 288, S. 535 ff.

**) Efter Originalbrevene i det schweriner Archiv.

dem, og til hvem de skulde fortrøste sig, da at svare, at Udrustningen skete i Pfalzgrevens Navn; og fordrede Hertug Albrecht, Grev Christoffer og Borgerne, at han skulde tage dem i Eed paa Pfalzgrevens Vegne, fordi de ikke længer vilde være uden en Krigsherre, der stod dem for deres Sold, Omkostninger og Gjæld, skulde han undgaae dette saa længe som muligt; men vilde de endelig ikke lade sig stille tilfreds, og vare Uroligheder at befrygte af en længere Vægring, maatte han give efter og tilsikkre dem deres udestaaende Gjæld saavelsom den løbende Besolding, for at de ikke skulde søge andre Udveie.*)

Funck reiste til Meklenborg, hvor han først indstillede sig for Hertug Henrik. Med en Deel Proviantskibe forsøgte han at komme til Kjøbenhavn; men nær var det mislykket, da de kongelige Krydsere toge de fleste af Skibene; dog var Funck paa et af de faa Skibe, der slap igjennem til Staden,**) rimeligviis i de første Dage af Mai 1536.

Man vil af denne Fremstilling see, at netop i de Dage i Marts og April 1536, da Hertug Albrecht, Grev Christoffer og Kjøbenhavn virkelig vaklede og maaskee ved Jørgen Kocks Forestillinger havde ladet sig bevæge til at give efter, om en bedre Fred end den, Lybek bød, var at opnaae ved fremmede Fyrsters Mægling, — just da vare endelig Keiseren, det burgundiske Hof og Pfalzgreven komne saavidt i Underhandlinger, der snege sig frem med Sneglens Langsomhed, at et bestemt Løfte om tilstrækkelig Bistand kunde gives de Beleirede og formaae disse til at vove det Yderste. I Grunden kæmpede Hertug Albrecht og Grev Christoffer nu blot for at vinde nogen Erstatning for deres hidtil anvendte Penge, eller i det

*) Lanz, Staatspapiere Nr. XLV p. 212. Aktst. til Grevef. 1, Nr. 291, S. 543.

**) Lanz, Staatspapiere p. 217.

høieste kun af Trods og Undseelse over at vige for Modstanderen; Kjøbenhavns Borgere havde Intet at kæmpe for; seirede Keiseren, fik de dog ikke Christian den Anden, men Pfalzgreven til Konge; og de havde ikke mindste Grund til at vente en friere og bedre Stilling under ham end under Christian den Tredie; i den danske Konge vilde de desuden finde den evangeliske Sags kraftige Støtte, medens de i Keiseren og Pfalzgreven ene kunde see den forhadte Papismes Haandhævere. Man kan da antage, at havde Kjøbenhavns Borgere havt deres Frihed, vilde den langt overveiende Deel have underkastet sig Christian den Tredie; og var dette skeet nu i Marts 1536, da er der neppe Tvivl om, at Kjøbenhavn og Malmø i Forening havde opnaaet endog at beholde deres selvtagne Stilling som frie Rigsstæder. Da havde de efter den Tid mødt paa Herredagene som Almuens Repræsentanter, og saa vilde Adelens Overmagt dog ikke være bleven saa udelukkende, som det efter Grevefeiden skete ved den catholske Kirkes Fald.

Saaledes begyndte nu i April 1536 en ny Krig, ikke længer en talentfuld Folkeførers og den danske Almues Krig for at sprænge Fængslet paa Sønderborg og afkaste Prælaternes og Adelens Aag, men alene fremmede Fyrsters Krig til Danmarks Underkuelse. Saalænge Kampen var imellem den danske Almue og Kongen med den holstenske og danske Adel, kan et dansk Hjerte ikke heelt vende sig til Christian den Tredie; men i denne tredie Krig, hvor det ene gjaldt om at udrive det blødende Fædreland af gridske Erobreres og rovlystne Landsknegtes Kløer, takke vi Gud, at han gjorde Fjendernes Anslag til Skamme og gav vor Konge Seiren.

Medens alle disse forviklede Underhandlinger stode paa, havde Markus Meyer siden Slutningen af Juli 1535 været beleiret af Hr. Truid Ulfstand med en lille Styrke; — eller rettere, Hr. Truid laa for Varberg By, men uden at

kunne tænke paa at angribe Slottet, som fra Søsiden ikke engang var blokeret. Saaledes kunde i August og Septbr. 1535 de engelske Gesandter*) uhindrede besøge Meyer og opholde sig paa hans Borg, saa længe de selv vilde. Deres Ankomst, og den Pengesum, hvormed de hjalp ham at lønne Besætningen, maatte bestyrke ham i Troen paa Kong Henrik den Ottendes Gunst. Derfor lod han sig ikke rokke, da Byen Varberg nødtes til at aabne sine Porte for Beleirerne den 29de September 1535, tre til fire Uger efter de engelske Gesandters Bortreise;**) og heller ikke det, at han næsten i et halvt Aar Intet hørte fra disse, eller fik nogen Hjælp andenstedsfra, bragte ham til at vakle. I den sidste Deel af Aaret sendte han sin Broder Geert Meyer til Lybek, for derfra at erholde nogle Hundrede Landsknegte, hvormed han mente at kunne ganske fordrive Beleirerne; men han fandt en ganske anden Stemning hos de daværende Magthavere, end man tænkte sig paa Varberg. Geert Meyer blev fængslet og hans Gods ham frataget, saa at Broderen maatte bevæge de meklenborgske Hertuger til at tale for ham hos Raadet i Lybek.***) Overalt er det kjendeligt, at de gjenindsatte Gamle i Lybeks Raad have betragtet Herren paa Varberg først som deres Uven, snart som deres Fjende, uden at vi see os istand til at angive anden Grund dertil, end deres Uvillie imod alle de Nyes

*) See 2den Deel S. 150.

**) D. Mag. 3, 305. Allerede den 31te August fik Borgerne og Landsknegtene i Byen Leide til Kongen i Leiren for Kjøbenhavn. Tegnelser o. al. L. 1 Fol. 57.

***) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 96, S. 191. Hans Reckemann, col. 180. I en løs Seddel, vedlagt et Brev til Kong Gustav, dat. St. Thomas Aften (21/12) 1535, beretter Søren Kiil paa Elfsborg, at Eske Bilde har været hos ham paa Opreisen til Norge og blandt Andet fortalt, at Markus Meyers Broder holdes i Fængsel af Lybekkerne, som desuden have frataget ham Alt hvad han havde med fra Varberg.

Førere. Tropper fik Markus Meyer altsaa ikke fra dem; Hertug Albrecht havde i Kjøbenhavn Brug for alle sine Soldater; dog seer man af den sikkre, ja overmodige og praleriske Tone i hans Breve, at han ingenlunde tabte Modet. "Hos mig," skriver han den 12te Februar 1536 til Hertug Albrecht, "staaer Alt endnu vel. Hver Dag gjør jeg Fjenden stort Afbræk. Ingen tør give sig blot for denne Borg. De befæste sig ligesaa stærkt imod mig, som jeg imod dem; ofte falder jeg om Natten ud i Landet, haler ind hvad jeg kan faae, slaaer deres Vagter, saa dèt svier i deres Halse. Kom Hertug Christian med al sin Magt, har jeg befæstet mig tilstrækkeligt imod ham og vilde hellere i fem Aar tære Vand og Brød paa dette Slot, før jeg vilde løbe saa æreløst og troløst fra det, som hine Forrædere i Sjælland." — Vilde Hertugen blot udvirke, at han fik Undsætning med sine Skibe fra Rostok eller Wismar, skulde han indtage hele denne Egn af Landet. Varberg Slot, mente han, kan ikke vindes med Vold, og ikke vil han tilstede, at de æreløse Danske atter faae det i deres Hænder!

Hamborgerfreden af 14de Februar 1536 gjorde ingen Forandring i Meyers tillidsfulde Sikkerhed, endskjøndt dèn ikke engang aabnede ham den samme Udvei til at drage sig ud af Krigen som de andre Beleirede. Markus Meyer var slet ikke nævnet i Freden, eǹ Forbigaaelse, der kun kan forstaaes som et fjendtligt Skridt af Magthaverne i Lybek, og som blev forstaaet saaledes af dem, der holdt med ham. De engelske Gesandter i Hamborg udtalte sig med stor Fortørnelse over, at man saaledes lod Kong Henriks Client i Stikken; og naar man erindrer, at Bonner og Cawendish i Forbindelse med Bernhard v. Melen strax efter Freden sendte Otto v. Pack til Kong Henrik mèd Planer til Angreb paa Sverrig, begriber man, at det kunde være dem af Vigtighed at opretholde Markus Meyers Mod, i det mindste indtil de fik at vide hvad deres Herre besluttede.

Gik denne ind paa Tanken om en alvorlig Optræden i Norden, maaskee nu snarest imod Gustav Vasa, — hvilket herligt Udgangspunkt var da ikke Varberg Slot! Gesandterne opmuntrede derfor Markus Meyer strax efter Freden til at holde ud i den Forvisning, at Hjælpen ikke vilde udeblive; deres Herres Yndest og Velvillie for ham var ubegrændset, og de selv understøttede hans Sag med de kraftigste Forestillinger. Saaledes skreve Englænderne fra Hamborg den 22de Februar 1536; og da de kort efter modtoge et Brev fra Varberg med Anmodning om Understottelse, befordrede de det strax til Kong Henrik og tilskreve atter Meyer de skjønneste Løfter: hvad der end siges og loves ham, bør han dog bevare sin Hengivenhed og Troskab mod deres Konge; han kan trygt stole paa England, blot at han endnu en liden Stund holder Beleiringen ud og hverken viger for Trusler eller voldsomme Anløb; og han bør det saa meget mere, som han ikke staaer ene i denne Nød: Andre, navnlig Kjøbenhavns og Malmøs Borgere, foretrække den visse Død for at anerkjende Holsteneren som Danmarks Konge.

Desuden stod Meyer i umiddelbar Brevvexling med England selv,*) hvorfra han uden Tvivl har faaet lignende Opmuntringer; og saaledes satte han sig Dag for Dag fastere i den Tanke, at Kong Henrik ikke vilde lade ham falde. Selv tilskrev han den engelske Konge den 18de eller 20de April, dengang da han havde faaet Underretning om, at man i Nederlandene beredte et Tog til Danmark. Hvis dette, siger han, ikke er Kong Henrik tilpas, saa er det endnu Tid til at give hele den danske Sag en anden Vending; sender han tyve vel udrustede Skibe hertil, inden Hollænderne komme, da falde disse Egne ham til. Den som først bringer Hjælp til Kjøbenhavn og Malmø — man vidste altsaa

*) See Begyndelsen af hans Brev den 18de April 1536 i Aktst. til Grevef. 1, Nr. 290, S. 540.

endnu dengang ikke paa Varberg, at Malmø allerede havde overgivet sig, — ham tilfalde disse Stæder, og den, der har de to Stæder, bliver ufeilbarlig Rigernes Herre og Konge. Men agter Kong Henrik ikke at sende saa stor en Magt, kan han i det mindste forlade sig til, at Markus Meyer aldrig vil aabne Varberg for nogen Herre, førend han veed, at denne er den engelske Konges Ven; før vilde han gaae i den visse Død med sin sidste Mand. Derfor beder han Kongen sende ham 500 Mand med to Skibe og noget Skyts med Tilbehør; da skal han mage det saa, at hverken Holstenerne, eller Svenskerne, eller de kløgtige Danske nogensinde skulle faae Slottet i deres Magt. De kunne aldrig belægge Varberg saa fast, at jo Skibe kunne komme ind til det. Iøvrigt er han ogsaa aldeles villig til at overgive Slottet til hvem Kongen vil sende, om han foretrækker dette, — kort, han vil indrette Alt som hans naadige Herre ønsker det, og nøies med at have et frit Tilhold i hans Land!

Markus Meyer hengav sig saaledes i en blind Tillid til sin mægtige Patrons Velvillie, istedetfor at lade sig lede af et roligt Overblik over Forholdene, en kold Beregning af sin egen og de ledende Magters Fordeel. Havde han været en Statsmand, vilde han vidst, at den alene maatte blive det afgjørende. Derfor er hans Skjæbne bleven en Advarsel for alle Smaa, at de ikke forlade sig paa de Stores gyldne Løfter, eller vente Tak eller uegennyttigt Offer af de Magter, der ere stærke nok til at kunne vælge deres Fremgangsmaade. Han kunde have frelst sig itide, havde han ene handlet efter sin egen Leilighed; men al den Tak, han nød af Englænderne, var at blive ladt endnu hensynsløsere i Stikken, end de andre Beleirede bleve det af Burgunderne. Der foreligger aldeles Intet om, at Englænderne vilde Andet med Varberg end trække Tiden ud, indtil det viste sig, om nogen Fordeel for deres egen Politik lod sig drage af denne

Forbindelse. Kong Henrik den Ottende har ikke rørt en Haand for at holde Markus Meyer opret, ja hverken han eller hans Sendebud, hvis favre Ord bragte Meyer til at trodse Alt, have saa meget som skrevet et Brev for at frelse ham fra Pinebænken og Døden. Markus Meyer fik hjælpe sig selv; og han havde maaskee endog maattet bøie sig for Truid Ulfstand alene, havde ikke hans Broder Gerhard staaet ham troligen bi. Hvorledes denne er sluppen ud af sit Fængsel i Lybek, kunne vi ikke sige; men man kan ikke meget forundre sig over, at han nu ansaae sig løst fra alle Hensyn til Lybekkerne, der ganske havde vendt hans Broder Ryggen og behandlet ham selv som en Forbryder. Han gik til Meklenborg og gjorde derfra Jagt efter lybske Skibe. En rig Ladning fra Danzig blev tagen af Sørøverne i Februar 1536; og ligeledes bortsnappede Geert Meyer en eller flere Bergefarere fra Lybek. Det lybske Raad gjorde i Februar og de følgende Maaneder Forestillinger imod disse Sørøverier hos de meklenborgske Hertuger, vel ogsaa hos Rostok og Wismar, som nu alene fortsatte Krigen, og uden hvis stiltiende Samtykke i det mindste Geert Meyer ikke kunde drive sit Uvæsen. Men det lader ikke til, at man i Meklenborg har agtet paa disse Klager; thi Lybekkerne grebe i Mai 1536 endelig til Repressalier, idet de borttoge flere Skibe ved de meklenborgske Kyster.

I Danmark gned man naturligviis sine Hænder af Fornøielse over denne Strid: "Det er nu saa nær kommet," skriver Christian den Tredies danske Sekretær Jesper Brokmand i Mai 1536 fra Roskilde til Eske Bilde paa Bergenhuus — "det er nu saa nær kommet, Gud have Lov, at de Lybske og Sundiske tage jo saa galt paa de Rostokkere og Wismarske, som de nogen Tid tilforn gjorde fra os. Nu udi disse Dage toge de Lybske fra de Rostokkere syv Skibe ladede med Gods i en Havn under pommerske Side, som

hedder Gorlitz.*) Og veed jeg ikke rettere, end at det saaledes, Gud skee Lov, gaaer ganske vel til."

Geert Meyer undgik imidlertid endnu denne Gang Lybekkernes Hævn; formodentlig var det i de første Dage af Mai 1536, at han med tre Skibe og de kaprede Ladninger kom til sin Broder paa Varberg.**) Med denne Forsyning kunde man der endnu i et Par Uger vugge sig i de skjønne Drømme om den ædle engelske Konges kraftige Bistand.

Men snart skulde Tomheden af dette Haab vise sig. I Begyndelsen af Mai 1536 var den kongelige Flaade vendt tilbage fra sit Krydstog under den tydske Side, og nu besluttede man at overvælde Varberg, inden de vestlige Magter kom med deres Flaade. En af Peder Skrams Underbefalingsmænd, Arild Jensen, kom den 10de Mai 1536 for Varberg med sex af Kongens Orlogsskibe og nogle Transportskibe, der bragte Truid Ulfstand hvad han hidtil havde manglet: svært Skyts og Krudt til at beskyde Slottet. Natten imellem den 13de og 14de Mai angreb Arild Jensen Markus Meyers Skibe og ødelagde dem, da de vare halede saa nær ind paa Grunden under Slottet, at de Kongelige ikke kunde faae dem ud. Tre Skibe opbrændtes, eet sank; kun tyve Mand undslap i en Baad; Resten dræbtes eller fangedes. Og nu arbeidede Truid Ulfstand af al Magt paa at faae Stormbatteriet istand imod Slottet.

Dog blev det ikke ham tilladt at gjenerobre Varberg Slot. Christian den Tredie vilde ikke vide det overgivet til ham eller hans svenske Hjælpere, om der da endnu var

---

*) Formodentlig en Feiltagelse for Golwitz (paa Poel); thi det var over Søreverier fra dette Sted at Lybekkerne havdeført Klage.

**) Niels Bertelsen, Foged paa Valden, skriver den 11te Mai 1536 til Eske Bilde: "Markus Meyer holder Varberg Slot endnu, og kom hans Broder der indløbende med tre Skibe." Original paa Papir i den kjøbenhavnske Samling, Fasc. 8.

nogen af Vestgothlands Adel hos ham. Truid Ulfstand havde i sin Tid modtaget dette Slot med Forpligtelse til Lunde Erkestift som Erstatning for Bornholm, dengang da Kong Frederik den Første maatte overdrage Lybekkerne denne Stiftets Besiddelse.*) At Kongen ikke vilde see dette Forhold gjenoprettet, men have Slottet i sin Haand ved en Erobring, der gjennemskar de gamle Forpligtelser, var politisk rigtigt og i alt Fald betinget af hans reformatoriske Planer. Derfor sendtes i den sidste Halvdeel af Mai 1536**) Albrecht v. Beltzig, Obersten for det Regiment Landsknegte, som i Marts 1535 var kommet fra Jylland til Skaane, og som nu ikke mere behøvedes for Malmø, op til Varberg tilligemed Melchior Rantzau for at overtage Befalingen. De fandt allerede det Fornødne beredt til et Hovedangreb. I Batteriet vare otte Kartover og Skarpmesser. Angrebet fandt Sted Løverdag den 27de Mai 1536; og den Borg, paa hvis Uindtagelighed Markus Meyer saa trygt havde stolet, maatte allerede bøie sig den samme Dag. Truid Ulfstand siger med lakonisk Kraft: da Fire slog, gik vort Skyts løs; da Tolv slog, gik Hul paa Muren; da Sol bjergede, ledte de Jernkugler i hver en Vraa efter Markus Meyer, saa at han nødtes til at gaae ud i vore Hænder med hvert Barn, paa Slottet var, paa hvad Naade Kongen vil unde dem." Ulfstands Frue og Børn slap uskadte ud af Slottet; men hverken dette eller Besætningen kom i hans Vold, saa at han endnu maatte vente i nogle Dage med at slukke sin

---

*) See 1, S. 296.

**) Fra Ellinge i Skaane skriver en af Eske Bildes Tjenere til sin Herre den 23de Mai 1536: — "den øverste Høvedsmand Albrecht Pells (sic) drog herfra og op til Varberg og laa her paa Gaarden inat med 30 Heste; og fik de allesammen Godt og nok, for hvilket han takkede Eder, da han red af." Original i den Kjøbenhavnske Saml. Fasc. 8.

brændende Hævntørst. Da Markus Meyer saae Slottets Mure synke for Kanonkuglerne, skrev han til Albrecht v. Beltzig og forlangte Leide til en Samtale; det tilstodes ham, og nu overgav han Slottet og sig i dennes Haand paa den Betingelse, at han skulde føres for Kongen og forsvare sin Adfærd; kunde han ikke det, vilde han underkaste sig hvad Straf Kongen tilkjendte ham. Saaledes lød Overeenskomsten efter Albrecht v. Beltzigs egen Beretning til Kongen; de have altsaa Uret, der sige, at Meyer kun overgav sig paa Betingelse af fri Afmarsch. Truid Ulfstand har vistnok været fortørnet over, at Meyer ikke udleveredes ham; og endnu mindre kunde han billige, at Beltzig førte ham til Skaane ikke i Lænker, men som Fange paa Æresord.

Saasnart Varbergs Overgivelse rygtedes, trængte man fra flere Sider paa Kongen, at han dog ikke maatte lade den fangne Lykkeridder slippe. Ikke Truid Ulfstand alene forlangte ham straffet, ogsaa Lybekkerne anmodede Kongen om Straf over denne deres Fjende, saasnart de erfarede, at han var i de Danskes Hænder; og Markus Meyers Landsmænd, den tydske Feltherre i Leiren for Kjøbenhavn og de tydske Oberster Cordt Penning og Cordt v. Hanstein, fraraadede Christian den Tredie at sætte ham paa fri Fod; men det synes rigtignok, at disse fra først af ikke have villet hans Død, siden Cordt Penning tillige mindede Kongen om, at Markus Meyer var lovet ham til Byttepenge. Dog maatte de selv bidrage til hans Undergang; thi inden Kongen modtog deres Brev, havde han fra Kallundborg den 1ste Juni 1536 givet de to Oberster i Forbindelse med Feltherren og Anførerne for Rytteriet, Busso von Veltheim og Gebhard Schenck, samt Melchior Rantzau, Commissorium til at forhøre Markus Meyer og hans Medfanger, samt lade gaae over dem hvad Ret var. Ifølge denne Befaling fremstilledes Meyer for Commissærerne paa Hvidøre, hvor Melchior Rantzau optraadte som Anklager og forlangte det paakjendt, om man

burde tilstaae Meyer et frit Fængsel paa Æresord. De fem høie Officerer dømte den 6te Juni 1536, at Markus Meyer ikke havde handlet oprigtigt og vel i at forraske Kongen Trittau Slot fra uden foregaaende Advarsel, og at han havde handlet ærelest i at bryde sit Fængsel paa Riddermands Ord hos Truid Ulfstand og indtage Varberg Slot. De vilde ikke lade hans Forsvar gjælde, at Trittau havde han taget som en Krigsmand; thi han var jo en Borger i Lybek; og naar han nu forsvarede sin Adfærd paa Varberg med at de, der havde fanget ham selv i Skaane, ikke havde handlet redeligt imod ham, saa kunde dette ikke forandre Dommen: det var notorisk, at Ulfstand havde holdt ham i et ridderligt Fangenskab; havde han end været fangen af Jøder og Hedninger, vilde han dog have været forpligtet til at holde saadant Fængsel. Et Par mindre betydelige Anklagepunkter afviste Krigsretten og kjendte til Slutningen, at Markus Meyer skulde føres til Kongen for yderligere at forhøres af Hans Naade eller af dem, han beskikkede dertil; hvad Kongen da besluttede at gjøre med ham, derved skulde det blive.

I denne Kjendelse er ikke Tale om Betingelser ved Varbergs Overgivelse, hvilket bestyrker Beltzigs Melding til Kongen. Personlig Uvillie røber Kjendelsen ikke, og er jo heller ikke nogen Fordømmelsesdom; men da den frakjendte ham Æren, satte den dog Melchior Rantzau istand til at behandle ham som Forbryder. Han blev lagt i Lænker og ført til Melchior Rantzaus Lehn Skjoldnæs.*) Hans Skjæbne beroede nu ene paa Kongens Naade; men Kong Christian betænkte sig ikke paa at lade ham falde for Truid

*) Skjoldnæs var tidligere Hr. Hans Bildes Forlehning; men han var jo fangen af sin Herre Greven siden Begyndelsen af 1535; og ved Kongens Ankomst med Hæren i Juli 1535 havde han givet Melchior Rantzau dette Lehn. Følgebrevet, dat. Kjøge profesto Mariæ Magdal. (21/7) 1535, i Tegnelser o. al. L. 1, Fol. 99.

Ulfstands og den øvrige Adels Vrede.*) Den 9de og 10de Juni blev han atter tagen i Forhør, først frit, siden paa Pinebænken; han maatte bekjende hvad han vidste om allehaande Planer imod Danmark og udlægge sine Medskyldige i Forræderiet paa Varberg; men med ham gjorde man sig ikke den Uleilighed, som med Wullenwever, at afpine ham Tilstaaelse om Gjendøberi og forrædersk Sammenspind:

*) Det var ikke Ulfstand alene, der vilde Markus Meyers Død; selv den rolige Mogens Gjøe, der intet personligt Fjendskab havde til ham, skriver den 16de Juni 1536 til Eske Bilde —: "Hr. Markus Meyer med sit Parti vorder imorgen for Helsingør staaendes sin Ret, og Enhver af samme hans Parti sin tilbørlige Straf, som slige Skalke og Forrædere eier og tilhører." Kjøbenhavnske Saml. Fasc. 8. Til Truid Ulfstands brændende Had tør der have været endnu en Grund, foruden Varbergs Forraskning. Den 11te Marts 1535 maatte han flygte fra Varberg. Da havde han nylig ægtet den rige svenske Enke Fru Gørild. Hende holdt Markus Meyer tilbage paa Slottet. Den 15de November 1535 skriver J. Olsen til Erkeb. Oluf i Trondhjem, at Hr. Truids Frue ligger i Barselseng paa Varberg Slot. Sammenholder man disse Tider med M. Meyers noksom bekjendte Forhold til det smukke Kjøn, med en Hilsen fra de engelske Gesandter til Fru Ulfstand (Aktst. til Grf. 1, S. 527), hvorefter det ikke seer ud til noget fjendsk Forhold imellem Meyer og hende, — endelig med de kongelige Officerers Afviisning af Klagen over hendes Tilbageholdelse, og at man i Meyers piinlige Forhør forlangte at vide, hvorfor Fruen blev holdt tilbage (Aktst. 1. 558. 564): saa tør man vel yttre den Formodning, at megen ærgerlig og nærgaaende Snak kan være kommen hendes Mand for Øre. Dog ville vi ingenlunde sætte nogen Plet paa Fru Gørilds Ære. Hr. Truid yttrede ingen Mistro til sin Hustru; og vilde man sige, at hans beviislige Gridskhed efter hendes store Eiendomme lod ham trykke et Øie til, saa er det dog vist, at ogsaa efter hans Død, og efterat Fru Gørild havde ægtet sin tredie Mand, Hr. Lave Brahe til Krogholm, have Hr. Truids ældre Sønner anseet deres Stifmoders Søn Niels Truidsen Ulfstand for deres Broder (See Rosenvinges danske Domme 1, 159). Men saa meget havde onde Tunger at holde sig til, at Truid Ulfstands Raseri bliver begribeligt.

han kunde jo dog aldrig undgaae Døden. Den 17de Juni blev han halshugget udenfor Helsingør og lagt paa fire Steiler. Truid Ulfstands forhenværende Capellan, **Rasmus Kjeldsen**, hvem han havde udlagt som sin Hovedhjælper ved Sammensværgelsen paa Varberg, led Forræderens værste Død: han blev levende parteret og lagt paa Steiler. Borgermesteren i Varberg By, **Claus Nielsen**, og 17 Andre henrettedes med dem paa samme Sted og for samme Sag. Saaledes fik **Truid Ulfstand** Bod for sin Harme.

Geert Meyer kunde ikke dømmes som Deltager i Varbergs Overrumpling; dog skulde han ikke slippe. Kongen tilskrev Raadet i Lybek, at han var anholdt paa Helsingborg, og at om de ønskede det, vilde han hjælpe dem til Rette imod ham. Dette lode Lybekkerne sig ikke sige to Gange. Peder Hollænder, hvis Skib Geert Meyer havde kapret, og Herman Tillemann, Foged paa Skaane, kom fra Lybek og anklagede ham som Sørøver. Som saadan blev han dømt og halshugget af Slotsherren paa Helsingborg Hr. **Tyge Krabbe**, der nu kunde prale af at have styrtet begge Brødrene i Fordærvelse.*)

*) Hvitfeld Bl. Qiiij vers ff. Cragii Annales p. 105. Danske Mag. 3, 305. 6, 15. N. D. Mag. 5, 228. Reimar Kock p. 400 (501). Hans Reckemann anf. St. Tegel 2, 71. Aktst. til Grf. 1, Nr. 279. 282. 290. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 305; S. 512. 525. 540. 553 ff. 568; 2, Nr. 96. 118. 119. 123, S. 191. 277 ff. 285. Edmund Bonner og Rich. Cawendish til M. Meyer, ex oppido Hamburgensi 8 Martii 1536, Orig. paa Papir med Segl i det danske Geheimearchiv. — Geert Meyer tilbyder Hert. Albrecht af Meklenborg sig og sit Skib; dat. Vismar d. Antonii ($\frac{17}{1}$) 1536; — Raadet i Lybek beder Hert. Henrik af Meklenborg om at tilbagegive et lybsk Skib, der var kommet fra Danzig, men taget paa Lybeks Rhed og ført til Golwitz, dat. Løverdag efter Valentini ($\frac{19}{2}$) 1536. Samme til Samme og til Hert. Albrechts hjemmeladte Raader om Sørøverne ved Golwitz; 26de April og 3die Mai 1536 — alle Originaler i det schweriner Archiv.

Fjerde Afsnit.

Det burgundiske Hofs Rustninger. Hollændernes Vrangvillighed og Keiserens Krig med Frankrig opholde den nederlandske Flaade. Danmarks Forbund med Geldern. Den grøningske Krig. Kjøbenhavns Overgivelse. Biskoppernes Fængsling. Rigsdagen i Kjøbenhavn.

I Danmark stod efter Varbergs Fald alene Kjøbenhavn endnu tilbage at betvinge; men paa dette Punkt truede ogsaa Christian den Tredies hele Lykke at strande. Thi medens han havde været saa virksom og heldig ved Øresund og i Halland, var ogsaa det burgundiske Hof i fuld Rustning for at gjennemføre Pfalzgrevens Sag. Den 2den April 1536 gav Regentinden Statholderen i Friesland, Georg Schenck, Friherre af Trautenburg, Befaling til at hverve 3000 Mand i Keiserens og Pfalzgrevens Navn for at tjene tillands eller tilsøes, hvor man vilde bruge dem.*) Formodentlig er en Deel af Ouelackers Folk gaaet over i disse Skarer. Fra Friesland skulde de overføres til Danmark, og hertil skulde efter Regeringens Mening Provindsen Holland give Skibe. Samtidigt med Befalingen til Schenck sendtes fra Brüssel Hollands Statholder Greven af Hoogstraten med to andre Mænd som keiserlige Commissærer til Stænderne i Holland for at opfordre disse til at udruste 25 store Skibe forsynede med Proviant, Skyts og dobbelt Bemanding

---

*) Altmeyer, hist. des rélat. p. 536.

af Søfolk, — en Fordring, der senere udvidedes til 30 Skibe. Men det var saa langt fra, at Hollænderne erkjendte denne Udrustning og dette Tog for at være i deres Interesse, at de reent ud afsloge Hoffets Begjæring, saavel for Bekostningens Skyld, som fordi de ingenlunde vilde tilstede, at Krigen blev en hollandsk. Som i 1533 frygtede de for, at den vilde bevirke Hollændernes Udelukkelse fra Sund og Belter alene til Fordeel for de andre keiserlige Nederlande. De vilde overhovedet slet ikke nogen Krig i Norden, ikke engang om den førtes af Keiseren og Holland i Forening, saa at der endog reistes Indsigelser imod en Flaades Udrustning i Amsterdam, da Hoffet endelig i Mai 1536 bestemte sig til at udføre den for Keiserens egen Regning; og naar Stænderne gave efter i den Henseende, forlangte de dog, at der ogsaa skulde rustes i Seeland, og at Herren af Beveren, der nu skulde føre Flaaden, ikke maatte kalde sig Hollands Admiral. Stænderne stode fast paa, at vilde Keiseren endelig føre denne Krig til Danmarks Erobring, hvilket langt overgik Hollands Kræfter og ikke var noget ringere Foretagende, end en Hovedkrig med Frankrig eller England, maatte Byrden i det mindste fordeles paa alle hans Nederlande.

Disse Indvendinger gjorde Regentinden ganske misfornøiet, saa at hun endog negtede at modtage Hollændernes Sendebud, som i Mai 1536 kom til Hoffet for at skaffe deres Anskuelser Indgang. Derved krænkede hun Hollænderne, men rokkede dem ikke. Stænderne stode desuden ikke ene; ogsaa Hoogstraten og Greven af Buyren, Hollands Statholder og General, misbilligede aabenlyst denne keiserlig-pfalzgrevelige Krig, ja vægrede sig ved at lyde Regentinden, der paalagde dem at lade deres Tropper forene sig med Georg Schencks Folk. Som vi snart skulle see, truedes Holland allerede i April 1536 med Anfald fra Geldern og Holsten; derfor beraabte de to Herrer sig paa deres

Pligt imod Keiseren, som havde paalagt dem at varetage Hollands Tarv; de vovede ikke at sende deres Krigsfolk bort, med mindre Regentinden vilde udtrykkeligt og skriftligt fritage dem for alt Ansvar, om en Ulykke for Holland blev Følgen; tværtimod forlangte de baade af hende og af Hollands Stænder Penge til at hverve endnu flere Folk. Andre nederlandske Stormænd, saasom Greven af Nassau og Herren af Brederode, vare ikke gunstigere stemt for denne Krig;*) og Pfalzgrevens Historieskriver har ganske Ret i at give de nederlandske Stormænds Vrangvillighed Skyld for de Hindringer, hans Herre mødte overalt i Nederlandene; men naar han paastaaer, at Hoogstraten var bestukken af Christian den Tredie med en aarlig Pension af 18000 Gylden, og at overhovedet de ledende Mænd i Amsterdam havde ladet sig underkjøbe,**) saa har han intet Begreb om den danske Konges Pengemangel og lukker næsten forsætligt Øinene for det dog indlysende Grundede i Hollændernes Uvillie mod en Krig, hvis eneste visse Følge for dem vilde være øieblikkeligt Tab af store Eiendomme og Østersøens Afspærring i en Tid af ubestemmelig Varighed.

At det burgundiske Hof ikke kunde holde Leonhard Funcks Løfte til Hertug Albrecht og Grev Christoffer om Flaadens Ankomst i Løbet af fire eller fem Uger, altsaa omtrent i Slutningen af Mai 1536, det var saaledes Hollændernes uovervindelige Vrangvillighed Skyld i; men aldrig kunde nogen Opsættelse have været af større Betydning for den hele Sag, end netop dette, at April og Mai gik tabte. Thi just i disse Maaneder forvikledes de store europæiske Anliggender saaledes, at Keiserens Tanker og Midler maatte vende sig bort fra Norden. Spændingen imellem Keiser

*) Aert v. d. Goes S. 467–496. 500.
**) Hubert, Vita Friderici lib. XI p. 213.

Carl og Kong Frants, der allerede var kjendelig ved Aarskiftet,*) steg med hver Dag. Om Mailand kunde de to Rivaler ikke enes; Kong Frants stod fuldt rustet allerede i Begyndelsen af Aaret, inden Keiseren havde nogen Hær samlet; han kastede sig først over Keiserens Client og Svoger Hertugen af Savoyen, frarev ham i Marts 1536 dette Land, og stod allerede den 3die April i Turin. Her standsede han dog for Øieblikket uden at angribe Mailand aabenlyst, idet han for det Første fortsatte Underhandlingerne med Keiseren, medens han overalt søgte at drage de italienske Magter over paa sin Side. Keiser Carl maatte nu træde afgjort op imod Frankrig. Han gik fra Neapel til Rom, hvor han den 17de April 1536 i en lang og heftig Tale søgte at overtyde Paven og Cardinalerne om Frankrigs Uret, der hindrede ham i at arbeide paa Christenhedens almindelige Vel, navnlig i Kampen mod Osmannerne, ja endte med et Tilbud om at afgjøre Striden ved en personlig Kamp imellem ham og hans Modstander! Fra den Tid var et Brud uundgaaeligt, og nu gjaldt det for Keiseren om at føre saa vældige Slag saavel fra Nederlandene som fra Italien, at Frankrig rask kunde overvældes. I Mai og Juni samledes ved Alpernes Fod en herlig Hær fra Tydskland, Spanien og Italien; den 25de Juli 1536 overskred den Frankrigs Grændse, men formaaede ikke at tvinge den franske Konge til en afgjørende Kamp; Keiseren forsøgte sidst i August 1536 at tage Marseille, men forgjæves; endelig nødte Mangel og Sygdom ham i September til at gaae tilbage over Alperne. Paa samme Tid førte Greven af Nassau en anden Hær fra Nederlandene ind i Frankrig, men med ligesaa ringe Held; efterat have beleiret Peronne forgjæves fra den 10de August til den 10de September 1536, maatte ogsaa han trække sig tilbage med uforrettet Sag.

*) See ovenfor 2, S. 308.

Med koldt Overlæg havde Kong Frants denne Gang lagt sin Plan, med mandig Fasthed betvunget sit ridderlige Mod, for at føre en lidet glimrende, men afjort heldig Forsvarskrig. Inden Efteraaret ret begyndte, havde Fjendens Skarer overalt rømmet Frankrigs Jord, medens han selv hævdede hvad han havde vundet fra Hertugen af Savoien. Og ikke i Feiten alene viste han sig Modstanderen voxen; ogsaa som Statsmand havde han forberedt Alt med et roligt og sikkert Blik paa Europas Stilling. Det gjaldt ham om at samle til sig Alt hvad der var Keiseren fjendsk; derfor betænkte han sig ikke paa at række Osmannerne Haanden, imedens han arbeidede paa at drage Italien og Paven, England, de tydske Protestanter og Norden ind i sin Politiks Kreds. Rigtignok havde han efter du Bellay's frugtesløse Sendelse til Schmalkalden for Øieblikket ladet Underhandlingerne om et Forbund med Kong Christian den Tredie falde; men uden at det kostede Frankrig en Skilling eller en Mand, nødte Keiseren selv Danmark til at handle som om Kong Frants havde ledet dets Skridt.

Middelbart har han maaskee ogsaa tildeels gjort det gjennem Hertug Carl af Geldern; thi ogsaa til denne Fyrste blev det burgundiske Hofs Stilling mere og mere spændt paa den Tid, da Keiserens Hovedmagt vendte sig mod Frankrig. Gelderns truende Stilling imod Utrecht og Holland var det, der bragte Buyren og Hoogstraten til at modsætte sig Foreningen af deres Tropper med Georg Schencks.

Det behøver ingen Forklaring, at disse Forhold maatte i mange Maader hæmme og hindre Keiseren og Pfalzgreven i deres Planer imod Kong Christian den Tredie, ja tilsidst gjøre Keiseren ganske uvillig til at sætte Penge og Krigsfolk, han havde langt nærmere Brug for, paa et uvist Tog til Kjøbenhavn; thi ikke efter nogen Plan, men ved Omstændighedernes besynderlige Sammenslyngning, saae Carl

den Femte sig i Foraaret og Sommeren samtidigt indviklet i to Krige, der, uden indre Forbindelse fra hans Standpunkt, kun tjente til at sprede hans Kræfter og samle hans Modstanderes. Dog er det vist, at om end den bedste Tid til Flaadens og Hærens Afgang til Danmark, April og Mai 1536, gik tabt fornemlig ved de indre Hindringer i Nederlandene selv, saa var der endnu et Par Sommermaaneder, i hvilke Krigsforholdet til Frankrig ikke havde udviklet sig nok til at lægge Beslag paa det burgundiske Hofs som paa Keiserens hele Opmærksomhed og Magt: endnu i Juni eller Juli 1536 kunde Toget til Kjøbenhavn været udført. Det var ogsaa i disse Maaneder, at den største Fare truede Kong Christian den Tredie; men netop paa dette Punkt blev det burgundiske Hofs samtidige Spænding med Geldern, i Forbindelse med Hertug Carls Sideønske om at bringe det halvfrie, gjenstridige Groningen fuldstændigt under sit Herredømme,*) Grunden til en uforudseelig og for Danmark uventet heldig Vending af de nederlandske Forhold.

Paa hvilken Tid, og i hvis Hoved, Tanken om et Forbund imellem Kongen af Danmark og Hertugen af Geldern først er opstaaet, see vi os ikke istand til at paavise med afgjørende Vished. Men er det rigtigt, hvad senere nederlandske og danske Historieskrivere berette, at Kong Christian tidligt paa Aaret 1536 har ved Melchior Rantzau forsøgt at faae en Fred med det burgundiske Hof, men da er bleven haanligt afviist,**) saa tør det have været paa Hjemreisen fra Brüssel, at denne med de nederlandske Forhold saa vel bekjendte Statsmand har knyttet Forbindelse med Hertug Carl. Formodentlig maa dette være

*) See 1ste Deel S. 35. 162 ff.

**) Wagenaar, Vaderlandsche Historie, Amsterdam 1751, D. 5, p. 110. Hubert vita Friderici, lib. XI p. 213. Schlegel, Gesch. der oldenb. Könige, 1, p. 203.

skeet i April 1536; thi da var det, at Meinart v. Hamm optraadte i Nederlandene som Christian den Tredies Mand. Meinart havde med nogle Fænniker Landsknegte tjent Kongen i Holsten, hvor han forenet med holstensk Adel og Landfolk under Johan Rantzaus Befaling i Sommeren og Efteraaret 1535 laa ved Krempe paa Vagt imod Ouelacker; efter dennes Bortgang, og efterat Forbundet med Erkebiskoppen af Bremen og Freden med Lybek havde afvendt det hidtil truende Angreb paa Holsten, er Meinart v. Hamm, vel i Marts 1536, bleven aftakket, fordi Kong Christians Finantser ikke længer kunde udholde de uhyre Omkostninger. Meinart vendte sig til Grevskabet Bentheim og stod efter sin egen Fremstilling allerede i Begreb med at træde i det burgundiske Hofs Tjeneste, da Forbundet imellem begge hans gamle Krigsherrer, Kongen af Danmark og Hertugen af Geldern, pludselig gav ham en anden Bestemmelse. Fra Kong Christian ankom Sendebud til ham i Gildehaus i det Bentheimske og tog ham paany i Kongens Tjeneste med det Hverv, at naar Nederlænderne vilde vende sig imod Danmark, skulde han falde ind i deres Land og hærje paa Fjendeviis.*) Han begyndte strax paa Udførelsen af dette Hverv, idet han sendte Truselsbreve til Amsterdam, om man der udrustede Orlogsskibe. I Holland frygtede man for et Angreb paa Byen Almeloo i Overyssel, hvorfra da Meinart sandsynligviis vilde gjennem det uetrechtske Nederstift, begunstiget af Geldern, kaste sig over Holland; og denne Fare, tilligemed den, der truede fra Geldern selv, gjorde Hollænderne dobbelt uvillige til at føie sig efter Hoffets Fordringer.**)

Havde Meinart alene, eller endog blot fornemlig, arbeidet for den danske Konges Sag, maatte jo ogsaa et

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 114, S. 269.
**) Aert v. d. Goes anf. St.

Angreb paa Holland, eller dog paa de keiserlige Nederlande, have været det naturlige; men i Virkeligheden var han mere Hertugen af Gelderns end Kongens Mand. Thi Hertug Carl var det, der bag Coulisserne styrede dette Spil; det var med 12,000 Gylden, han laante Kongen, at denne blev sat istand til at tage Meinart i sin Tjeneste; og i Nederlandene tvivlede man heller ikke paa, at han ligesaavel tjente Hertugen som Kongen, eller maaskee rettere, at hans Forhold til den danske Konge alene var en Maske, bag hvilken Hertug Carl skjulte sit Aasyn. *)

Kunde der endnu være Tvivl om den rette Sammenhæng, viste Meinarts Handlinger snart, hvilken Herres Ordrer han lød. Pludselig vendte han sig sidst i April 1536 mod Nord, besatte Byen Damm i Grøningens Omlande under Paaskud af, at han behøvede en fast Plads som Grundlag for sine Bevægelser, tvang Landfolket til at hjælpe med at befæste Byen, og vendte sig derpaa imod Staden Grøningen selv, fordi han, som han sagde, vilde bruge Tiden, medens Hollænderne sad stille, til at gjenvinde sit i Slaget ved Jemgum for halvtredie Aar siden vundne Bytte, hvilket han beskyldte Grøningerne for at have berøvet ham.**) Den 2den Mai 1536 lod han en Deel af sine Folk drage op imod Staden; de stak Forstæderne i Brand; Ilden udbredte sig over Murene ind i Staden; Landsknegtene røvede imidlertid Heste, Qvæg og andet godt Bytte, og kom velbelæssede tilbage til Damm. Saaledes førte en Krigsmand, der kaldte sig Kongen af Danmarks Tjener og kæmpede under danske Faner, pludselig Krigens Ulykker over en Stad, der ikke alene slet ikke havde nogen Strid

*) Wagenaer og Aert v. der Goes anf. St. Jfr. Lanz, Corresp. Nr. 649. 650, 2, S. 665.

**) Aktst. anf. St. Jfr. 1ste D. S. 163.

med den danske Konge, men som denne aldeles ingen Interesse havde af at see angrebet.

Men Sagen var, at Hertugen af Geldern lige siden den ostfrisiske Krig i 1534*) var misfornøiet med Grøningerne, saavel fordi de dengang ikke vilde staae ham bi efter Ønske, som fordi han mente at have Grund til at tvivle paa deres Troskab og med Mishag saae Kjættere drive deres Spil i den Stad, han betragtede som sin, medens Borgerne kun erkjendte ham for deres selvvalgte Skytsherre. Grøningerne anede ogsaa Hertugens Rænker; derfor henvendte de sig til ham med deres Klager over Meinart v. Hamms Overfald. Hertugen svarede vel, at han ikke havde givet denne Befaling dertil; men dog lod han en af sine andre Krigsoberster, Bernhard v. Hackfort, hente svært Skyts hos Gelderns Client Junker Balthasar i Esens og føre til Meinart i Damm; og da det kort efter kom til et Møde imellem Stadens og Hertugens Sendebud i Klosteret Esen, fremkom de Hertugelige aabenlyst med den Fordring, at Grøningerne skulde tillade deres Herre at bygge en fast Borg i Staden. Nu saae Borgerne altsaa, at det ikke var den danske Konge, men deres egen Skytsherre, der lod dem mishandle; neppe havde derfor Grev Enno af Ostfriesland udrettet Noget, om endog hans Mægling i Begyndelsen af Juni 1536 ikke allerede var kommen for seent. Thi Grøningerne havde da i deres retfærdige Vrede grebet til det saa ofte brugte Middel, at søge sig en ny Skytsherre, hvem de nu alene kunde finde i Keiseren. De henvendte sig til dennes Statholder i Friesland, Georg Schenck, og tilbøde at overgive hans Herre Staden. Paa Schencks Melding til Hoffet i Brüssel fik han naturligviis strax Befaling til at modtage Stadens Underkastelse og forsvare den imod Hertugen af Geldern. Dengang, i Slutningen

*) See 1ste D. 2det Afsnit S. 35, 6te Afsnit S. 162 ff.

af Mai 1536, var det at Regentinden befalede Hoogstraten og Buyren at sende deres hollandske Krigsfolk til Schenck for at slaae Meinart v. Hamm. Men de to Herrer negtede at lyde, som vi ovenfor saae; da havde Schenck intet andet Middel til at frelse Keiserens nye Undersaatter, end at bruge de Knegte, han nylig havde hvervet til det danske Tog. Med dem rykkede han ind i Grøningen den 7de Juni 1536, enedes den følgende Dag med Borgerne om en Underkastelsesakt, der for bestandigt gav Staden under Keiserens og hans Efterkommeres Herredømme, og brød den 10de Juni op imod Damm, hvor Meinart og Bernhard Hackfort imidlertid havde befæstet sig saa godt det lod sig gjøre. Saaledes opblussede her i Egnen om Dallart en af disse vilde frisiske Feider, hvor det fornemlig gik ud over den ulykkelige Almuesmand med Skat og Arbeide, Brand og Mord.

Meinart og Bernhard vare velforsøgte Krigsmænd, der forsvarede Damm med Mod og Udholdenhed; men snart truedes de af en ny Fjende. De fik Efterretning om, at Grev Antonius af Oldenborg samlede fire Fænniker Knegte hiinsides Ems til Schencks Understøttelse; hurtigt besluttede de to Oberster at overfalde disse, inden de endnu vare blevne væbnede; de kunde det saa meget lettere, som Delfzyl, altsaa Overfarten til det af Geldern afhængige Ostfriesland, ogsaa var i deres Magt. Ved Nattetid vovede de at sende fem Fænniker over Ems gjennem Ostfriesland ind i det Oldenborgske. Men heller ikke Grev Antonius havde sovet; han havde itide faaet Nys om Angrebet, havde samlet Landfolket til de halvbevæbnede Landsknegtes Understøttelse, og stod nu beredt til at modtage Fjenden. Men da denne saae, at en Overrumpling ikke længer var mulig, og hverken havde Tid eller Kræfter til en længere Kamp, ilede han tilbage, forfulgt af Oldenborgerne. Havde ikke Befalingsmanden paa Grev Ennos Slot Fredeburg spærret Forfølgerne Veien gjennem Ostfriesland, vilde det have været

ude med de gelderske Tropper; thi medens Meinarts Folk vare paa dette Tog, havde Schenck blot ved at true med alvorligt Angreb bragt den enfoldige og harehjertede Befalingsmand i Delfzyl til at overgive dette faste Punkt den 8de Juli 1536; saaledes nødtes de fem Fænniker til en lang og farlig Omvei over Byen Leer, men slap desuagtet ind i Damm igjen, da Schenck formodentlig ikke har havt betimelig og tilstrækkelig Underretning om deres Tog. Fra nu af vare Meinart v. Hamm og Bernhard Hackfort fuldstændigt beleirede i Damm.

Hertugen af Geldern kunde ikke umiddelbart komme dem til Hjælp. Junker Balthasar og Grev Enno holdt Frygt for Keiseren og Oldenborgerne i Tømme. Grev Antonius kunde uhindret føre sine fire Fænniker til Schenck. Hertug Carl selv havde nok at gjøre med at holde sig Greven af Buyren og Hollænderne fra Livet. Da sendte han Bud til den danske Konge om Undsætning for de i Damm Beleirede. Kong Christian havde vel baade i Kjøbenhavns haardnakkede Forsvar og Meinart v. Hamms Adfærd havt Grund nok til at drage sin Haand tilbage fra denne; men saa besynderligt havde Alt vendt sig, at Angrebet paa Grøningen just havde udrettet Alt hvad Kongen kunde ønske. Derfor var det nu hans høieste Interesse, at opretholde Meinart, indtil han selv blev færdig med Kjøbenhavn. Han vovede at lade tre Fænniker Landsknegte og 500 Heste bryde op fra Sjælland for at forene sig med andre Knegte i Jylland og saaledes omtrent 2000 Mand stærke, under Anførsel af Johan Rantzaus Søn Breide Rantzau og Jørgen v. Münster, Panteherre til Slægten Addingas gamle Stamborg Wedde i Landskabet Vestervold sydfor Dollart, at drage saa hemmeligt som muligt fra Holsten for at undsætte Damm.

Udentvivl har dette Tog kaldt Kongen selv paa en kort Tid sidst i Juni og først i Juli 1536 fra Sjælland til Hol-

sten; og den utrættelige Melchior Rantzau ilede til Geldern for at træffe en bestemtere Overeenskomst med Hertug Carl. Paa Slottet Lingen mødte han dennes betroede Mænd Swe*d*er van Kervenheim og Martin van Rossem. Disse tre Mænd enedes da den 19de Juli 1536 om en Forbundstraktat, der mere end alt Andet hæver enhver Tvivl om den egentlige Ophavsmand til den grøningske Krig. Hertug Carl forpligtedes her til at bære alle Omkostningerne ved denne Krig, saavel til de totusinde Mand, som nu vare paa Tog fra Holsten, som til andre 3000 Mand, hvilke Kongen skulde sende, saasnart Kjøbenhavn var opgivet; ja han eftergav de 12,000 Gylden, han havde laant Kong Christian til at hverve Meinart v. Hamms Skare, og paatog sig, alene at betale ogsaa dennes Sold. Alle disse Tropper skulde imidlertid blive i Kongens Eed og Tjeneste, men bruges til Hertugens Bedste. Til Gjengjæld skulde Kongen efter Kjøbenhavns Overgivelse paa sin Bekostning komme Hertugen tilhjælp med otte store Krigsskibe, hver med 150 Mands Besætning, men saaledes, at disse skulde have Hertugens Bestalling og træde i hans Tjeneste. Traktatens øvrige Artikler er det ufornødent at optage; det, der her alene er af Vigtighed, dens Betydning for Krigen i Danmark og Nederlandene i Sommeren 1536, er allerede anført. Melchior Rantzau havde gjort sin Herre den største Tjeneste, han i Øieblikket kunde gjøre ham, ved denne snilde og lykkelige Underhandling, der paa engang befriede Kongen fra en Deel af de uoverkommelige Omkostninger til hans uforholdsmæssig store, og dog uundværlige Krigsmagt, og tillige uden mindste Bekostning for ham fastholdt i det afgjørende Øieblik den Krigsmagt, der skulde have undsat Kjøbenhavn.

Men saa heldige, som Melchior Rantzau i Kabinettet, vare hans Landsmænd ikke i Marken. Af en dobbelt Spion forraadtes Breide Rantzaus Tog til Georg Schenck, og

denne fortræffelige Krigsmand vovede nu det samme Eventyr, som før Meinart v. Hamm, men med bedre Lykke. Schenck samlede en heel Deel Landfolk i sin Leier og drog i al Stilhed med største Parten af sine Tropper imod Holstenerne; ved Klosteret Hilligerlee i Oldeamt lagde han sig i Baghold i en Skov og overfaldt den 8de August 1536 uformedentlig Breide Rantzau, inden denne kunde slaae sin Slagorden. Schenck vandt en fuldstændig Seier; den holstenske Hær adsplittedes, nedhuggedes eller fangedes; selv begge Anførerne, Breide Rantzau og Jørgen v. Münster, faldt med et betydeligt Antal af holstenske Adelsmænd i Seierherrens Hænder. Borgen Wedde overgav sig efter ti Dages Beleiring, og kort efter maatte ogsaa Meinart v. Hamm og hans Medstridere strække Vaaben. Med hans og Bernhard Hackforts Fangenskab paa Slottet Vilvorden i Brabandt, og hans Knegtes Forpligtelse til ikke at tjene mod Keiseren i de næste tre Maaneder, endte den grøningske Feide endnu i August 1536. Georg Schenck havde i en to Maaneders Sommerkrig lagt Grøningen med dets Omlande samt alt Landet indtil Dollart og Ems til Keiserens Nederlande; Hertugen af Gelderns Rænkespil imod hans egne Undergivne var endt med Tabet af Penge, Hær- og Land; men Kong Christian havde fuldstændigt opnaaet sin eneste Hensigt, at forstyrre Pfalzgrevens Tog til Danmark.*)

*) Den grøningske Krig er fortalt efter Eggerick Beninga, Ubbo Emmius, Pontanus, Schlichtenhorst, Wagenaar, Hvitfeld, Cragius, Aktstykker til Grevefeiden 1ste Samling Nr. 306 S. 569; 2den Samling Nr. 128. S. 292. Kong Christians Brev til Landgreven af Hessen, Bilag IV. At Kongen for det gelderske Togs Skyld drog til Holsten, siger allerede Hvitfeld Bl. Viii vers; men han sætter urigtigt denne Kongens anden Reise i Forbindelse med Meinarts Tog. Vi troe derimod, at Kongen og Melchior Rantzau ere gaaede fra Leiren for Kjøbenhavn dengang, da Breide Rantzaus

Imedens alt dette gik for sig, var Pfalzgreve Frederik med sin Gemalinde, sin Broder Hertug Wolfgang, sine Raader og et stort Følge af tydske Herrer i Mai 1536 ankommen fra Heidelberg til Nederlandene, vel forsynet med laante Penge, for at lede Toget imod Danmark. Men man troe ikke, at han agtede selv personlig at vove sig over Sø og salten Vand for at vinde et Par hyperboræiske Kroner og derved sætte sin Udsigt til den pfalziske Churhat paa et uvist Spil. Han lagde saa lidet Skjul paa sin Lunkenhed for denne danske Krig, at Landgreven af Hessen i en Samtale med ham paa Veien til Nederlandene fandt ham tilbøielig til Forlig med Christian den Tredie, dersom blot ikke det burgundiske Hof drev ham fremad; Landgreven mente endog, at han i sit Hjerte ønskede, at Kjøbenhavn var falden.*)

Dog, han havde nu engang bundet sig til Keiseren og det burgundiske Hof; nu maatte han videre, hvorhen de dreve ham. Havde det været hans fulde Alvor med denne Krig, da maatte han vel have følt, af hvor stor Betydning hans egen, den ansete Feltherres, personlige Optræden vilde være; nu derimod bestemte han sin Broder Wolfgang til Anfører for Hæren i sit Sted. Vi have endnu de Forholdsordrer, der bleve denne givne,**) — Ordrer, som, da hele Toget gik overstyr, bleve uden Betydning, men som afgive

---

Hær skulde gaae til Damm; thi Kongen, som endnu den 24de Juni 1536 var i Roskilde (Brev fra Kong Christian til Christoffer v. Veltheim om Underhandlinger med Hertug Albrecht, dat. Roskilde 24de Juni 1536; i det schweriner Archiv), var næste Dag, den 25de, tilligemed Melchior Rantzau paa Hagenskov i Fyen (Register over alle Lande, 1, 35; IV, 38, i det danske Geheimearchiv); først hen i Juli Maaned finde vi ham atter i Leiren for Kjøbenhavn.

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 293, S. 548.

**) Altmeyer, hist. d. r. p. 566.

et umiskjendeligt Vidnesbyrd om, at hverken Christian den Anden, eller Kæmperne for hans Gjenindsættelse, eller Borgerpartiet i Danmark vilde have seet deres Ønsker bedre opfyldte af denne fremmede Herre, end ved at underkaste sig Christian den Tredie. Thi Hertug Wolfgang skulde vel arbeide paa den fangne Konges Befrielse, men først og fremmest paa at faae Undersaatterne løste fra den Eed, de havde aflagt til Grev Christoffer paa den fangne Konges Vegne; og naar Talen da blev om dennes Gjenindsættelse paa Thronen, da skulde der vel forsikkres om Pfalzgrevens sønlige Pietet, men tillige fremhæves, at han Intet kunde gjøre i den Sag uden Keiserens Minde, saasom det var denne, fra hvem Hjælpen kom, — med andre Ord, at Christian den Anden ikke skulde gjenindsættes; thi Keiseren har bestemt udtalt det, at han ikke vilde tilstede dette.*) Og naar de Danske talte om Betingelser for Pfalzgrevens Antagelse, eller Hertug Albrecht og Grev Christoffer om Erstatning for al deres Bekostning, da skulde Tak og Paaskjønnelse af deres Fortjenester villigt ydes dem, men iøvrigt Alt udsættes med den bedste Maneer til Pfalzgrevens egen Ankomst; — kort sagt, Hertug Wolfgang skulde blot see at blive Herre i Landet og da holde Alle hen med smukke Ord!

Men Pfalzgreven forefandt ved sin Ankomst til Nederlandene ingen udrustet Flaade. Hollændernes Vægring nødte Hoffet til at see sig om efter anden Udvei. For keiserlig Regning fragtedes, væbnedes og forsynedes et betydeligt Antal Skibe i Seeland, navnlig i Veere; formodentlig har det især været spanske Skibe, der havde overført keiserlige Tropper til Nederlandene. Adolf af Burgundien, Herre af Bevern, udnævntes til Admiral. I Slutningen af Mai kunde baade Reimar v. Wolde og Stephan Hopfensteiner give Hertug Albrecht Underretning om den snart færdige Flaades

*) Lanz, Staatspapiere p. 196.

Størrelse og Udrustning. *) Men nu, da endelig denne Vanskelighed var overvunden, førte Georg Schenck Pfalzgrevens Krigsfolk imod Meinard v. Hamm! Pfalzgreven klagede over, at man misbrugte hans Tropper til et ham uvedkommende Foretagende. Der svaredes ham, at Tropperne ogsaa vare Keiserens; at det var Daarskab, at angribe et fremmed Land, medens man havde Fjenden i sit eget; at Kjøbenhavn vel nok kunde holde sig et Par Dage, indtil man fik Bugt med Eventyrerne i Damm. Men den grøningske Krig trak ud fra Uge til Uge. Pfalzgreven beklagede sig lydeligt over de nederlandske Stormænds aabenbare Opsætsighed imod Regentindens Villie. Dronning Maria vidste tilsidst ikke hvad hun skulde sige: — bedst var det vel, at Pfalzgreven selv reiste til Leiren for Damm, om han maaskee kunde formaae Tropperne til at gaae ombord. Den korteste Vei, den igjennem Geldern, var imidlertid lukket for ham; han maatte gaae en lang Omvei over Holland. I Herzogenbusch traf han sammen med Greven af Buyren og søgte at formaae ham til at overlade sig de Tropper, der stode under hans Befaling, siden Pfalzgrevens egne Folk fastholdtes andensteds i Keiserens Tjeneste. Men han fik naturligviis et bestemt Afslag. Nu maatte han gjennem Holland, fra Enkhuysen over Zuydersøen til Friesland, og ankom til Leiren for Damm den 9de August, Dagen efter Schencks Seier ved Hilligerlee. Dog, Meinart holdt sig jo endnu; et Par Dage maatte Pfalzgreven endelig have Taalmodighed, — da kom Efterretningen om, at Kjøbenhavn var opgivet! Skuffet og mismodig vendte Pfalzgreven tilbage ad samme Vei, som han var kommen; og i Brüssel fandt han nu alle Hoveder og Hænder i fuldt Arbeide med den franske Krig og Greven af Nassaus Tog til Frankrig. Som Sagerne stode, var Intet

*) Breve af 24de og 27de Mai 1536 i det schweriner Archiv.

at udrette i Nederlandene. Pfalzgreven vendte med uforrettet Sag tilbage til Tydskland, og Danmark var frelst.*)

Det var ganske sandt, at Kjøbenhavn endelig var faldet. Baade Kongen og de Beleirede havde taget de sidste Kræfter sammen. Udmattede til Døden holdt de to Modstandere hinanden tættere og tættere omslyngede, uden at nogen af dem formaaede at føre et afgjørende Stød imod den Andens Hjerte. Kun det kunde bringe Afgjørelsen, hvo af dem der først sank til Jorden af Mathed.

For Kongen gjaldt det om at indeslutte de Beleirede endnu tættere end før, hvorfor han lod anlægge Blokhuse for Kjøbenhavns tre Porte;**) dernæst om at holde Leiren sammen. Men dertil maatte han udpresse den sidste Skilling af Folket. Allerede i Slutningen af forrige Aar havde han udskrevet en ny Sølvskat af Jylland, hvorved hver Bonde maatte give to Lod Sølv; den 18de Marts 1536 udgik fra Kallundborg Kongebrev om en lignende Skat af Sjælland og Smaalandene; men her maatte man dog ogsaa tage imod den Mønt, Regeringen selv havde sat i Omløb, saa slet den end var: hvert Læg af tyve Mænd skulde give 20 Lod Sølv og 50 Mark Penge. Fra Malmø paalagdes det den 14de April 1536 Kjøbstæderne i Skaane at erlægge 80 Lod Sølv for hvert Læg af tyve Mænd, medens Bønder og menige Almue maatte svare det halve Beløb. Endelig greb man til Klostergodset. Den 11te Juni 1536 befaledes det fra Roskilde, at alle Herreklostere strax skulde levere betydelige Summer; saaledes f. Ex. St. Knud i Odense 4000, Sorø og Antvorskov hvert 6000 Lod Sølv. Den hele Sum beløb sig til 58,000 Lod, som Klostrene skulde erlægge endnu inden Juni Maaneds Udgang i Sølv eller Guld, en

*) Efter Hubert og Eggerick Beninga.

**) Niels Bertelsen paa Valden til Eske Bilde, dat. Valden Torsdag efter Jubilate ($\frac{11}{5}$) 1536; Kjøbenhavnske Samling Fasc. 8.

fuldvægtig Gylden regnet for to Lod Sølv; vidste Forstanderne ingen anden Udvei, maatte de sælge af Klostergodset. Det er ogsaa vist nok, at man flere Steder maatte gribe til saadanne Salg, og meget Gods blev da solgt langt under dets Værdi; saaledes kjøbte Eske Bildes Foged paa Valden af Ringsted Kloster ikke mindre end 27 Bondergaarde i Halland for 900 Lod Sølv.*) Hertil kom endnu yderligere Forringelse af Mønten; den sank i denne Sommer saa dybt, at en virkelig Sølvdaler gjorde Fyldest i Handel og Vandel for omtrent 10 Mark danske Penge, altsaa for mere end det Tredobbelte af sin nominelle Værdi.**) Men endnu vanskeligere end at opdrive Penge til Krigsfolkets Lønning har det uden Tvivl været at tilveiebringe de fornødne Levnetsmidler fra det til Marven udpiinte Land. Det var denne Nød, der hidtil havde gjort det umuligt for Kongen at besætte Amager og holde en tilstrækkelig Styrke der for at fuldende Kjøbenhavns Afspærring; og selv nu, da dette maatte skee til enhver Priis, vidste Kongen ingen anden Udvei end at paalægge Bønderne i Skaane at levere Levnetsmidlerne til hans Commissær Erik Krummedige i Malmø.***) Først da dette Forraad var samlet, vovede Kongen at angribe Amager. Den 18de Juni blev en Deel af

---

*) Om disse Paalæg findes enkelte og ufuldstændige Oplysninger i Tegnelser o. a. L. 1 hist og her; om Sølvskat af Klostrene navnlig Bl. 170; jfr. Aktst. til Grevef. 2, S. 292; D. Mag. 2, 68; N. D. Mag. 1, 234. Jacobsen om Skattevæsenet i Christian den Tredies og Frederik den Andens Tid, fl. St., især S. 181.

**) Jfr. 1ste Deel S. 402; Aktst. til Grevef. 2, S. 292; D. Mag. 3die R. 1, S. 74.

***) Tegnelser over a. L. 1 Bl. 154; jfr. Jacobsen det danske Skattevæsen S. 18. — Den 21de Mai 1536 udgik Kongebrev fra Esrom Kloster: hver ti Mænd i Skaane skulde strax give en Oxe, to Lam, fem Tønder Øl, tre Tønder Brød, fem Pund Smør, et Pund Ost, to Sider Flæsk, tre Tønder Havre, — dog ikke anderledes end at sælge det for rede Penge.

Krigsmagten overført paa Øen, hvor der strax anlagdes en Skandse ligeoverfor Kjøbenhavn. Formodentlig vare disse Tropper af Albrecht v. Beltzigs Regiment i Skaane, hvilket nu efter Varbergs Fald kunde trækkes bort derfra.*) Nu var Staden fuldstændigt spærret; og om endog endnu enkelte Bud og Breve ere komne til og fra Tydskland, kunne de kun være bragte af en og anden Vovehals, som har havt Lykken og Mørket med sig.

Man kjendte i den kongelige Leier meget vel Rustningerne i Nederlandene; men kjendte ogsaa de Beleirede dem? havde de vis og sikker Underretning om Hjælpeflaadens Ankomst? For at faae Vished herom og for at lokke de Beleirede til en Bevægelse i Utide, anholdt Kongen i Juli Maaned alle Handelsskibe, der passerede Øresund, indtil han havde et Par Hundrede samlede; dem lod han da som en Flaade løbe op ad Sundet; hans egne Skibe gik dem imøde, medens nogle vare lagte saaledes, at de kunde afskære de Skibe, der muligen kom ud fra Kjøbenhavn. De to Flaader holdt nu en Spilfægtning med heftig Skyden et Par Timers Tid; men Kjøbenhavnerne kom ikke ud; de skjøde blot tre Signalskud fra Volden og forholdt sig iøvrigt roligt. I Leiren sluttede man, at de ikke vare aldeles visse paa en nederlandsk Flaades Ankomst.**)

---

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 304, S. 566. I et Brev fra Johan Friis til Eske Bilde, dat. Leiren for Kjøbenhavn, Søndag efter G. Legemsdag ($\frac{18}{6}$) 1536 (Kbhvnske Saml. Fasc. 8) siger han: "vore Folk have idag taget Amager ind. Dette stemmer med Suhms Saml. 2, 3, S. 23. Johan Friis har vel havt Efterretning om Landgangen den 18de, medens Hertug Albrecht først den følgende Dag fik Kundskab derom. Formodningen om, at Amager blev besat af Beltzigs Folk i Skaane, grunder sig paa Yttringer i et Brev fra Tyge Krabbe til Kapitlet i Lund, dat. Vegholm St. Hans Aften 1536, i det svenske Rigsarchiv.

**) See Bilag IV.

Var Kongens Forlegenhed stor, begriber man, hvor piinlig Stillingen maa have været inde i Byen. Hertugen, Greven og det Parti blandt Borgerne, der endnu havde Magten, holdt ud med Haabets sidste Anstrengelse i Forventning af den nederlandske Flaades Ankomst; og dette Haab næredes ved hyppige Opmuntringer og Breve, der alle forsikkrede, at nu ret snart kom Hjælpen. Kort før Leonhard Funcks Ankomst havde Hertugen modtaget en Skrivelse fra Wismar, hvori Herman Weiger berettede om sin Reise til det burgundiske Hof og lovede, at Flaaden vilde være for Kjøbenhavn om fire eller fem Uger.*) Det Samme forsikkrede Funck, da han ankom. Dog ventede de Beleirede forgjæves i hele Mai; da kom istedetfor Flaaden nye Opmuntringer fra Regentinden til at holde ud indtil Midten af Juni;**) og da Hjælpen da endnu ikke kunde sendes, skreve hun og Pfalzgreven fra Brüssel den 8de og 9de Juni til Hertug Albrecht, Grev Christoffer, Kjøbenhavns Magistrat og Leonhard Funck, at nu skulde Flaaden ganske vist gaae i Søen ved Enden af Juni Maaned.***) Alle disse Breve ere virkelig komne til Kjøbenhavn;†) endnu senere Skrivelser fra Dronningen, Pfalzgreven og Hertug Albrechts eget Sendebud Joachim v. Bockwold af 5de og 27de Juli ††) kom ikke mere i de Beleiredes Hænder.

Det var disse skuffende Løfter, denne lokkende Udsigt til en endelig Seier, der bragte Magthaverne i Kjøbenhavn til at underkaste sig alle en langvarig Beleirings Lidelser.

---

*) Original, dat. Wismar Torsdag efter Paaske (20/4) 1536, i det schweriner Archiv.

**) Aktst. til Grevef. 1, 550.

***) Aktst. til Grevef. 2, 289 ff. Pfalzgrevens Breve findes i det schweriner Archiv.

†) Lanz, Staatspap. 218.

††) I det schweriner Archiv. Et findes trykt i Altmeyers drey Monographieen p. 116.

Man kan forestille sig den voldsomme Spænding imellem Frygt og Haab i deres Hjerter, — men ogsaa Fortvivlelsen hos den store Fleerhed af Borgerne, der ikke som Ambrosius Bogbinder og hans Tilhængere frivilligt havde sat Velfærd og Liv paa denne Kamp. At Fattigfolk udjagedes af Byen, hjalp ikke; de Kongelige jagede dem strax ind igjen.*) Nøden begyndte at blive frygtelig; da tog det hidtil undertrykte Parti blandt Borgerne Mod til sig for at afkaste Partimændenes Aag. De unavngivne Førere vovede at lade underhaanden Borgerne tilsige i Øvrighedens Navn til at møde paa Gammeltorv; den 13de Juni strømmede Mængden sammen paa Pladsen; Ambrosius og Hans Bøsze søgte at stille tilrette; de bleve ikke hørte; Hans Bøsze kastedes til Jorden; Alt saae ud til en voldsom Opstand. Da ilede Landsknegtene til fra alle Sider, raabte at Borgerne vilde forraade dem, gave Ild paa Mængden og huggede løs paa den. Snart var den adsplittet, men Blodbadet ikke endt dermed; Knegtene brøde ind i Husene, og mangen Borger fandt Døden i sit eget Hjem. Det forstaaer sig, at mange Mistænkte fængsledes. Nu forbødes det Borgerne i nogle Dage at vise sig paa Gaden; imidlertid mæglede de to Borgermestere, der vel have frygtet en almindelig Plyndring, Forlig imellem Borgerskabet og Krigsfolket: alt det Forefaldne skulde være forglemt af begge Parter, og Alle holde ud i Enighed!

Hvilket Indtryk disse Blodscener gjorde paa Kongens Omgivelser, seer man af et Brev, den ene af Regeringsherrerne, Mogens Gjøe, tre Dage derefter skrev til sin Ven og Frænde Eske Bilde paa Bergenhuus. "Og fik Kl. Majestæt," siger han, "Tidender og vis Kundskab af Kjøbenhavn med nogle Borgere, som udkom derfra nu i Onsdags ($\frac{14}{6}$), at nu i Tirsdags sidstforleden kom Borgerne og Knegtene, der

*) D. Mag. 6, 15.

i Byen ligge, tilhobe paa Gammeltorv, og den samme Tid bleve nogle Hundrede Borgere slagne baade paa Torvet, og siden udi deres egne Huse; og blev samme Dag alle Kjælderne under Raadhuset, deslige alle Pumpe- og Feiekister, som de have ladet gjore, fuldsatte med danske Borgere." — "Og er der nu udi Kjøbenhavn et underligt Rumor og bistert Regimente, saa mange Uskyldige der formyrdes og kommes om Halsen. Til alt Sligt ere Jørgen Mønter og Ambrosius Ophav og Begyndelse; de vare selv med Knegtene at slaae disse Borgere; og forhaaber jeg, at de dog paa det Sidste selv tage ind med den Skjeppe, som de nu maale ud med."*)

*) Original med Segl, dat. Roskilde Fredag efter Guds Legems Dag ($\frac{16}{6}$) 1536; i den Kjøbenhavnske Samling Fasc. 8. Mogens Gjøe siger ogsaa: "og siges her for vist, at Anders Haldager med 27 andre Borgere, og alle danske, bleve igaar halshuggede." Disse Ord vare dog i det mindste for Anders Haldagers Vedkommende ugrundede; men den Vægt, M. G. baade her og i Texten lægger paa danske Borgere, antyder at man i Leiren har opfattet Blodbadet som et Udbrud af Hadet imellem Danske og Tydske i Byen, — et Sidestykke til flere ældre Scener her i Norden, f. Ex. Kepplingamordet. Dette Vink om Partistillingen i Byen bør ikke oversees; men vi mangle Materialier til at stille Sagen i fuldt Lys. — Antallet af de Dræbte tør ikke sættes høiere end til 150. Dette siger Joh. Friis i Brevet af 18de Juni (ovenf. S. 351 Anm. *); jfr. Aktst. til Grevef. 2, 292. — Hvitfeld henfører feilagtigen Blodbadet til Tirsdag efter H. Legems Dag ($\frac{20}{6}$), istedetfor Tirsdag før denne Fest. Han og Krag, eller rettere deres fælleds Kilde, har antaget Opstanden for en Følge af Amagers Tab. Men Mogens Gjøes og Johan Frises Breve, skrevne den 16de og 18de Juni, det første to Dage før, det andet samme Dag som Amager blev indtaget, ere alene afgjørende. Kun for Fuldstændigheds Skyld tilføie vi, at Vibeke Podebusk (Suhms Saml. 2, 3, 23) har den rette Dag, og at Reimar Kock (S. 514, d. e. 617) ligeledes henfører Begivenheden til den 13de Juni, idet han betegner Dagen som Tirsdag før Viti. — Hvitfelds og Krags Kilde gjør Blodbadet dobbelt afskyeligt ved at tillægge Borgerne den uskyldige Hensigt, at formaae

Fra nu af herskede Gravens Ro indenfor Kjøbenhavns Mure. Ingen vovede at knye, — ikke engang da Amager gik tabt en Ugestid efter Blodbadet. Men Hertug Albrecht, som hidtil alene havde opretholdt Modstandskraften, følte dog nu, at han snart stod ved Mulighedens yderste Grændse. Han vovede ikke længer at tilbagevise den Mægling, hans fyrstelige Slægtninge saa ofte havde tilbudt ham. Hertugen tilskrev den 19de Juni sin Broder i Meklenborg, at da Amager nu var tabt, Undsætning udeblev, Levnetsmidler manglede og Døden rasede blandt Folket, nødtes han til at opgive Staden; men for at det dog kunde komme til Underhandling og saa gunstige Betingelser udvirkes som muligt, bad han sin Broder om at paaskynde de brandenborgske og maintziske Raaders Ankomst, hvis Bistand tidligere var lovet.*) Vistnok har Hertug Henrik ikke forsømt Noget til sin Broders Redning; og upaatvivleligt har Hertug Albrechts utrættelige Svigerinde ligeledes gjort Alt hvad der stod i hendes Magt for nu i den yderste Nød at formaae sine Brødre og Frænder til at træde imellem de Beleirede og den opbragte Fjende med mæglende Ord, siden de ikke

Øvrigheden til at lade en Deel af Fattigfolk sætte ud af Byen; men dette var jo allerede tidligere forsøgt. Baade Reimar Kock (anf. St.) og Leonhard Funck (Lanz, Staatsp. p. 218) skildrer Bevægelsen som et Forsøg paa at skille sig af med (det fremmede, tydske) Krigsfolk og opgive Byen; ja selv den imod Ambrosius og Jørgen Kock fjendske (iøvrigt lidet betydende) Seditionum Daniæ liber i Scr. B. Dan. VIII p. 524, siger ligefrem, at Borgerne raadsloge om at overgive Byen. Den formelle Ret havde vel paa en Maade de to Borgermestere paa deres Side; thi Kjøbenhavns Stadsret (Pontoppidan, orig. hafn p. 104) satte Dødsstraf paa at foranledige Forsamlinger i Byen uden Magistratens Vidende, og her havde Anstifterne desuden benyttet Övrighedens Navn til at faae Borgerne samlede. Men dog kan man kun beklage, at det ikke lykkedes de danske Borgere at afkaste de fremmede Tyranners Aag.

*) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 304, S. 566.

havde villet hjælpe med Vaaben. Hvorfor desuagtet ingen Sendebud kom fra Churfyrst Joachim eller hans Broder Markgreve Johannes af Brandenborg, er os ubekjendt. De have imidlertid allerede i April 1536 virket for deres Svoger ved Skrivelser til Kong Christian den Tredie;*) og formodentlig er det dem eller deres Søster Elisabeth, der bevægede Hertug Vilhelm af Brunsvig, en yngere Broder til Hertug Henrik og Erkebiskop Christoffer, og Morbroder til Christian den Tredies Dronning, til at begive sig personligt ind i Danmark som Mægler. Han var i den kongelige Leier for Kjøbenhavn allerede i Begyndelsen af Juli 1536; thi den 8de Juli gav Kongens Feltherre, Chr. v. Veltheim, Hertug Albrecht med otte Personer Leide til en Samtale med Hertug Vilhelm.**) Men Kongens Fordringer kunde Hertug Albrecht endnu ikke beqvemme sig til at antage. Dette første Mæglingsforsøg førte ikke til noget Forlig; endnu i sex Uger efter Tabet af Amager vilde Magthaverne ikke slippe Haabet om at see den nederlandske Flaade i Sundet.

Nu voxede Nøden Dag for Dag til en forfærdende Høide. Krigsfolket vilde først fødes; det havde Magten; Borgerne maatte tie og hungre. I Beleiringens sidste Tid blev den bittre Hungersdød Manges Lod. Et enkelt Tilfælde udbredte især Forfærdelse: paa Helliggeistes Kirkegaard sad en Qvinde med to levende Børn, der diede Blod af Moderens Bryst, indtil først hun og strax derpaa begge de Smaa opgave Aanden, medens Blodet randt disse ud af Munden. Men en klarere Forestilling om Elendighedens Størrelse og Omfang vilde man faae, om man foruden slige skrækkelige Enkeltheder havde nogenlunde paalidelige Beretninger om Priserne paa Livets første Fornødenheder. Der findes vel flere Op-

*) Breve i det schweriner Archiv.

**) Original sammesteds.

tegnelser; men de give ingen sikker Veiledning, fordi de ikke sige, i hvilken Møntsort Priserne ere ansatte, og man desuden savner Oplysning om Pengevæsenets Tilstand indenfor Byens Mure, hvor Grevens og Hertugens Mønter ikke kunne have været bedre, end Kongens udenfor. Men naar en Skjeppe Meel, formodentlig den sidste, der overhovedet var at faae til nogensomhelst Priis, maatte af Hertug Albrecht betales med omtrent 150 Rdl. i vore Penge, maatte den allerstørste Deel af Byens Beboere være henviste til at stille Hungeren med Alt hvad der kunde skaffe en øieblikkelig Lindring, hvor meget den menneskelige Natur end oprørte sig derimod.*) At Kong Christian sendte Hertuginden af

*) De Optegnelser, der findes i Supplement til den danske Krag S. 26 og 201, ere saa mangelfulde, at de alene kunne give en løs og uklar Forestilling om en voldsom Stigen af Priserne i Beleiringens sidste sex Uger. En bedre Fortegnelse findes hos Reimar Kock anf. St. S. 523 (626); men da Priserne her næsten overalt ere ansatte i Mark, uden at det oplyses, hvilke Mark og Møntsorter der menes, vilde heller ikke den være til synderlig Oplysning, var ikke Prisen et Par Steder ansat i Gylden. En Skjeppe Meel — efter Prisen at dømme, den, som sedit. Daniæ liber (S. R. Dan. VIII p. 523) siger, at Hert. Albrecht kjøbte af en Bager for 100 Mark — kostede tilsidst 10 Guldgylden, altsaa 30 Mark gode danske Penge eller 20 Lod Sølv. Man feiler neppe meget, naar man for Danmarks Vedkommende tillægger Sølvet i den Tid, hvorom Talen her er, omtrent den syvdobbelte Værdi imod Nutiden. Prisen paa en Tønde Smør var før og efter Krigen i Almindelighed 5 Joachimsdaler eller Guldgylden (10 Lod Sølv); 1532 kjøbte Knud Rud en Hest for 30 Mark eller 10 Gylden; 1530 solgte Jørgen Rosengaard til Henr. Rosenkrands otte Læster Malt, Læsten à 20 Mark; 1531 i April var Havre saare dyr, saa at den i Sjælland kostede 1 Mark Tønden, ja i Skaane steg den til 20, endog til 24 Skilling, hvis den overhovedet var at faae. Fra Krigens Tid har man i Tegnelser o. al. L. 1 et Par tvungne Taxter for Varer, der skulde sælges Kongens Krigsfolk. I en saadan Optegnelse, der rimeligviis er fra August 1535, hedder

Meklenborg, som under Beleiringen nedkom med en Søn, allehaande Forfriskninger, var et ridderligt Galanteri imod den fornemme Dame, der ikke gjorde Mask og udblødte Læderstumper mindre bedske for Menigmand.

Al denne Jammer led Danmarks Hovedstad ikke for Fædrelandets Skyld, men fordi tydske Landsknegte og de rasende Førere af et fortvivlet Parti med blodig Vold underkuede det danske Borgerskab. Det var i Sandhed ikke en v. d. Werffs Aand, men oprørende Raahed, der talte gjennem Kjøbenhavns Borgermestere, naar de afviste de klagende

---

det: en Oxe for 10 Mark, et Lam for 10 Skilling, en Gaas 4 Skilling, et Par Høns 2 Skilling, en Tønde Øl 2 Mark, en Tønde Brød 20 Skilling, en Fjerding Smør 8 Mark, et godt Læs Hø 1 Mark, en Tønde Havre 1 Mark, en Tønde Meel 2 Mark. — I det følgende Aar stege naturligviis Priserne ogsaa udenfor Kjøbenhavn. Saaledes hedder det i en Taxt, der efter sin Plads i Tegnelser o. alle L. rimeligviis hører til Begyndelsen af 1536: "Dette er forordineret til de Knegte, som ligge i Vordingborg, Præstø, Slagelse og Skælskør, at skulle sælges dem, og ikke dyrere: en Oxe 14 Mark, en Fjerding Smør 10 Mark, et Lam 12 Skilling, et Par Høns 4 Skilling, en Gaas 4 Skilling, et Læs Hø I Mark, et Læs Strøelse 8 Skilling." Disse Priser vare ganske vist de laveste, Regeringsherrerne kunde sætte; og naar man erindrer, at Krigsfolket lønnedes med den slette Mønt, altsaa ogsaa betalte med den, saa maa man ansee disse Taxter og tvungne Salg for en betydelig Skat paa Producenterne, der har foranlediget allehaande Bestræbelser for at unddrage sig den ved slette Varer, dobbelt Handel, Bedragerier af alle Arter, og til Gjengjæld Vold og Plyndringer af Knegtene. Det er da ikke muligt at angive de virkelige Priser endog udenfor Kjøbenhavn, endsige inde i Byen, hvor de forandrede sig fra Dag til Dag. Kun det vil Enhver indsee, at naar en Skjeppe Meel i Byen maatte betales med det Femtendobbelte af hvad en Tønde Meel skulde sælges for udenfor Byen, — hiin i Sølv eller Guld, denne i usle Klippinge, — da har det været den allerstørste Deel af de Beleirede umuligt at skaffe sig menneskelig Føde; og tilsidst har end ikke den rigeste Mand kunnet det.

Borgere med de barske Ord, at endnu havde de jo ikke ædt deres egne Børn, som de gjorde i Jerusalem; og de kjøbenhavnske Voldsmænds fortvivlede Trods, hvis Seier kun havde bragt fremmede Erobreres nedværdigende og fordærvelige Aag over det ulykkelige Danmark, fortjener ikke at sammenstilles med Leidens ophøiede Udholdenhed i Kampen for Frihed og Fædreland.

Og dog maatte denne Trods bøie sig! Henimod Slutningen af Juli Maaned vare de sidste Midler udtømte. Man kan tænke sig de Fortvivlendes rasende Forbittrelse imod dem, hvis bedragerske Løfter havde ført dem til Undergangens Rand; og Leonhard Funck udtrykker sig vistnok meget mildt, naar han i sin Beretning til Dronning-Regentinden i Nederlandene siger, at da Kjøbenhavnerne mærkede, at alle Løfterne bleve uopfyldte, maatte han høre mange Bebreidelser og haanlige Ord om Keiseren og Dronningen.*) For dog at redde Noget ud af det almindelige Skibbrud, nødte Grev Christoffer Funck, som gjerne vilde have frelst de Penge, Ambrosius Bogbinder maatte deponere i Bremen, til at anvise Greven denne Sum; og han maatte endnu den sidste Dag give Hertug Albrecht Brev paa, at Dronningen vilde udbetale hans Krigsfolk deres tilgodehavende Sold.**)

Den 26de Juli havde Hertug Albrecht atter faaet Leide til Kongens Leier.***) Men et Par Dage endnu varede Underhandlingerne, saa haardt var det ham at bøie sig til ubetinget Underkastelse. Mod Kjøbenhavnerne var Kongen derimod noget mildere stemt, endskjøndt han ikke nu vilde indrømme dem saa gode Vilkaar, som Malmø ved betimelig Underkastelse havde opnaaet i April. Kjøbenhavns tre Bor-

*) Lanz, Staatsp. S. 218.

**) Brev dat. Kjøbenhavn Fredag efter Jacobi ($\frac{28}{7}$) 1536 i det schweriner Archiv. Lanz Staatspap. anf. St.

***) I det schweriner Archiv.

germestere Ambrosius Bogbinder, Niels Tøndebinder og Hans Bøsze, med et Udvalg af Raad og Borgerskab, kom den 28de Juli til Leiren. Med dem synes Underhandlingerne at være førte uden Mægleres Mellemkomst. Kjøbenhavnerne anerkjendte nu Christian den Tredie for deres rette Herre og Konge, lovede at være ham og deres Fædreland hulde og troe, og modtoge hans Tilsagn om at forsvare dem til Rette imod al Vold og haandhæve dem ved det hellige Evangelium og den rene bibelske Lære, dog at de ikke antoge Andre til Prædikanter end dem, Kongen lod prøve og derefter stadfæstede. Kongen bekræftede de Privilegier, Staden havde i Kong Hanses Tid, men forbeholdt sig Ret til at foretage Ændringer i disse ved sin Kroning. Han vilde herefter selv være Herre over Stadens Befæstning, Skyts og Krigstilbehør, samt have Magt til at indsætte Borgermestere og Raad. Hvad Borgerne havde i denne Feide "ærligen handlet og gjort med Rov, Blodstyrtning, Slag, Kirkebrud eller anden Nedbrydelse inden Byen og uden," enten imod Kongen eller Andre, skulde være en "klar, aftalen Sag", med Undtagelse af dem, der vare i Raad og Daad med at slaae Fru Anne Holgers ihjel. Kongen samtykte endelig Kjøbenhavnernes Begjæring om, at de af deres Medborgere i Staden, som kunde overbevises om at have handlet forrædersk eller uærligt, maatte behandles efter Stadens Privilegier, dog saa, at dermed ikke mentes de, der i denne Feide havde begivet sig ud af Kjøbenhavn til Kongen som deres rette Herre; thi disse skulde tværtimod have deres faste Eiendomme tilbage og hvad der ellers endnu var tilstede af deres Gods, og maatte ikke tiltales af Nogen. Iøvrigt forpligtedes Borgermestere og Raad til at holde Kjøbenhavns By til Kongens Haand og, efter hans Død, til menige Danmarks Riges Raads og den Herres Haand, som det menige Rigsraad kaarede til Konge over Danmarks Rige.

Denne Overeenskomst udfærdigedes i to Breve, det ene et Forsikkringsbrev af Kongen til Staden, det andet de Udsendtes Reversalbrev til Kongen. Som om Kongens Underhandlere ikke ret troede Staden, maatte de Udsendte udtrykkelig tilføie, at disse og ingen andre Artikler bleve dem tilstaaede;*) men mærkeligt nok findes i Kongens Brev,**) som man ikke skulde vente var Staden gunstigere end Borgernes Reversalbrev, en Artikel om, at Staden maa beholde Serritslev Mark til Overdrev og Græsgang, hvilken mangler i dette, saa at det synes som om nogen Vaklen angaaende dette Punkt har fundet Sted. Og paafaldende er det, at trods Overeenskomsten og Stadens frygtelige Nød er denne dog ikke bleven overgivet den 28de Juli. Om der ved de Udsendtes Tilbagekomst har været ulige Meninger imellem Magthaverne i Byen, og om Kongen da maaskee af Misfornøielse med Opsættelsen ikke har anseet sig bunden ved Overeenskomsten med Borgerne, ere vi ikke istand til at afgjøre; men det kan ikke være tilfældigt, at da Hertug Albrecht og Grev Christoffer den følgende Dag endelig ogsaa underkastede sig, optoges i deres Forligsbrev Bestemmelser om Kjøbenhavn, der deels vare overflødige, om Brevene af 28de Juli i Et og Alt stode ved Magt, deels endog modsagde disse, navnlig i Hovedpunktet om Amnestien; thi denne blev den 29de Juli mere indskrænket end i Brevene af 28de, da Privates Klagemaal ikke udelukkedes.

Men længer end en Nat endnu formaaede de Beleirede ikke at holde Byens og Stadens Porte lukkede for Kongen. Løverdagen den 29de Juli 1536 droge Hertugen, Greven, Jørgen Kock med Kjøbenhavns Borgermestere og Raad

*) Reversalbrevet, udfærdiget i Kl. Majestæts Feltleier for Kjøbenhavn, St. Olufs Konges Aften ($\frac{28}{7}$) 1536, Original paa Pergament med 26 hængende Segl, i Geheimearchivet.

**) Tegnelser over alle Lande 1, Bl. 137; danske Krag 2, 40.

Kongen ydmygbedende imøde udenfor Staden. Hertugen var tilhest, de Andre tilfods. Greven faldt tre Gange paa Knæ og bad Kongen om Naade for den Døds Skyld, vor Frelser taalte. Da kunde Kongen dog ikke ganske tilbagetrænge sine heftigt bevægede Følelser. Han tiltalte Greven meget skarpt, bebreidede ham alt det Onde, han uden al Grund og Aarsag havde tilføiet ham, hans Riger og Lande, ja lod ham endog høre de kaade Ord, hvormed Greven havde krænket ham ved Sammenkomsten i Kolding:*) "Om jeg nu vilde," tilføiede Kongen, "kunde jeg vel alvorligt mønstre Dig; men det vil jeg ikke gjøre. Dog skal Du sværge mig en Eed, at Du vil afholde Dig fra disse tre Riger Danmark, Norge og Sverrig samt Hertugdømmerne, vil lade de Herrer og Fyrster, der have staaet mig bi, umolesterede, strax begive Dig til Dit eget Fyrstendømme og ikke mere kalde Dig Danmarks Rigsforstander."**) Grev Christoffer maatte underkaste sig Alt, og saaledes blev han og de Andre tagne til Naade af den fortørnede Seierherre. Thi man kan ikke sige, at Forliget har Form af en gjensidig Overeenskomst imellem Ligemænd; men Kongen har ladet de antagne Mæglere diktere de Overvundne de Betingelser, han vilde indrømme dem. Dette Forhold træder ret klart frem i Indledningen til den Akt, som nu strax i Marken for Kjøbenhavn udfærdigedes om Forliget. "Vi Vilhelm, af G. N. Hertug til Brunsvig og Lüneborg, og vi Efternævnte Christoffer v. Veltheim, Feltherre, Geuert Schenck og Busso v. Veltheim, Ritmestere, Conrad Penning, Conrad v. Hanstein, begge

*) See 1ste D. S. 343.

**) Saaledes Reimar Kock S. 515 (618), hvis Ord bestyrkes af det i 1ste D. S. 345 paaberaabte Øienvidnes Beretning. Reimar Kock har tillige en udførlig og ret mærkelig Fortælling om Jørgen Kocks Ord og Adfærd, som dog ikke forekommer os sikker nok til at optages her.

Oberster, Peter v. Uetrecht, David Trache, Wulf v. Rosenberg, Alle Høvedsmænd, og dernæst de andre Befalingsmænd ved begge Regimenter for Kjøbenhavn, bekjendtgjøre herved for Alle og Enhver: Eftersom den durchlauchtigste, stormægtigste, høibaarne Herre Hr. Christian, udvalgt Konge til Danmark og Norge m. m., vor elskede kjære Hr. Svoger og naadigste Herre, nu omtrent et Aar, og længer, har tillands og tilvands haardeligen beleiret Kjøbenhavn, og i denne Stad den høibaarne, durchlauchtige Fyrste Hr. Albrecht, Hertug af Meklenborg m. m., Grev Christoffer af Oldenborg og andre flere deres Tilhængere, saa at H. Kl. Majestæt har nødt og tvunget dem til at opgive ham Staden; og eftersom vi i Egenskab af dertil bevilligede Underhandlere have slaaet os i disse Sager: Saa have vi bønligen bevæget høibemeldte Kl. Majestæt, vor kjære Hr. Svoger og naadigste Herre, derhen, at han har taget bemeldte Hertug Albrecht, Greven, Krigsfolket, Ryttere og Knegte, samt Borgerne, til Naade og forundt dem at drage frit bort, samt endvidere ladet Sagen forlige ved os Underhandlere paa efterskrevne Maade og Artikler." — I denne Aand og Tone er hele Akten affattet: det er Seierherren, der, da han i sin Naade ikke vil give efter for sine egne Mænds paatrængende Fordring om blodig Hevn, — ikke vil deres Undergang, som afmægtige ligge for hans Fødder, lader sine Venner og Tjenere forkynde dem hvad de have at holde sig til.

Hertug Albrecht med sin Familie og Hoftjenere, samt det Gods, de selv have indført i Riget og som tilhører dem selv og ingen Anden, skal paa kongelige Skibe overføres til Tydskland; men Skibe og Skyts, som han har medbragt til Danmark, vil Kongen beholde. Da Hertugen har overfaldet Kongen og Riget uden Krigserklæring, paaført dem Omkostninger og Skade, ja Vanære, Spot og Haan, skal han derfor møde Kongen for to Fyrster, til hvis Afgjørelse

de indstille deres Mellemværende i denne Henseende: Landgreve Philip af Hessen paa Kongens, Erkebiskoppen af Maintz paa Hertugens Vegne. Vil Nogen drage ud med Hertugen, tillader Kongen det, med Undtagelse af Jørgen Kock og Ambrosius Bogbinder, dog at de Bortdragende ikke komme igjen uden Kongens Tilladelse. Den samme fri Bortgang forundes Grev Christoffer samt hans danske og tydske Tjenere og Tilhængere, da Greven har edelig forpligtet sig til, ikke at foretage sig noget til Skade for Kongen, hans Arvinger, Brødre, Bundsforvandte og Tilhængere, saalidt som for Danmark, Sverrig og Norge, eller Fyrsterne af Slesvig og Holsten, deres Raad, Adel, Undersaatter og Tilhængere; ligeledes at han aldrig mere vil komme ind i noget af de nævnte Riger og Lande. Rytterne i Staden maae drage bort med Heste, Harnisk og hvad der tilhører dem selv; saa og Landsknegtene med nedlagt Fænnike, og naar de have betalt deres Qvarteerværter. Ankomne paa tydsk Grund, sværge de ikke at ville tjene i de fire næstfølgende Maaneder imod Kongen, de tre Riger og Kongens Bundsforvandte. Vil Nogen drage bort med dem, tillades det dem med Undtagelse af Jørgen Møntmester og Ambrosius Bogbinder, og paa det Vilkaar, at de ikke komme tilbage uden Kongens Villie.

"Borgere og Indvaanere i Kjøbenhavn har Kl. Majestæt taget til Naade som sine Undersaatter, og paa vor, Hert. Vilhelms, samt ovenmeldte Feltherres, Ritmesteres, Obersters, Høveds- og Befalingsmænds Forbøn ganske tilgivet dem Alt hvad de have forbrudt imod Kl. Majestæt, hans umyndige Brødre, Danmarks Riges Raad og menige Adel, vil ogsaa beskytte og forsvare dem for Alle og Enhver imod al Vold, om Nogen for denne eller andre Sagers Skyld vilde voldelig overfalde dem, samt haandhæve dem til Rette. Jørgen Kock og Ambrosius Bogbinder har Kl. Majestæt ogsaa antaget til Naade, dog at de ikke skulle

boe andensteds end i Danmarks Rige eller i Fyrstendømmet Slesvig Holsten paa saadanne Steder, hvor Kongen vil taale dem, og hvor de kunne drive deres ærlige, oprigtige Næring; der skulle de beskærmes og beskyttes imod Vold og Uret. Dog saaledes, at de ubrødelig holde den Eed, de have svoret Kl. Majestæt, at de ville være ham, hans Arvinger og Brødre, samt Danmarks Rige, hulde og troe, altid afvende deres Skade og fremme deres Bedste, ikke være med i Raad og Daad, hvor Noget handles imod Kongen eller Riget, og hverken hemmeligt eller aabenbart, selv eller ved Andre, fremme og befordre Saadant. I Særdeleshed skulle de hverken inden- eller udenfor Riget, selv eller ved Andre, practisere, søge eller foretage Noget til den forhenværende Konge Christians Befrielse eller for at nogen Anden, af fremmed Herskab og Blod, skulde af Nogensomhelst indføres i Danmarks og Norges Riger eller i Fyrstendømmerne Slesvig og Holsten m. m. Men de skulle som ærlige Mænd alene holde sig til Kl. Majestæt og Danmarks Rige."

Alle Fanger udvexles uden Løsepenge. De danske Adelsmænd, der ere førte til Meklenborg, og de, som endnu anholdes i Kjøbenhavn, skulle Hertugen og Greven overgive i Kongens Haand. Til Sikkerhed forblive imidlertid tolv navngivne anseelige Mænd hos Kongen. Disse Gidsler underholdes ærlígen, indtil de tolv navngivne Fanger ere udleverede til Befalingsmanden paa Segeberg uden Løsepenge og Forpligtelse. Men de fangne Adelsmænd, som endnu ere i Kjøbenhavn, udleveres strax til Kongen uden Løsepenge.

Derpaa skal Kjøbenhavns Slot og Stad, med Skyts og Tilbehør, alle Skibe med Vaaben og Ammunition, som endnu ligge i Staden og Havnen, overgives Kongen, saavelsom alt kongeligt Husgeraad, alle Brevskaber, Klenodier m. m., der tilhøre Riget og dets Indvaanere. Alt

skal overleveres uskadt og ufordærvet saaledes, som Greven har modtaget det.*)

Saasnart Byen var besat af Kongens Folk, bleve Levnetsmidler indbragte fra Skibene for at redde de Vansmægtende.**) "Thi," siger et samtidigt Øienvidne, "de havde ingen ædende Varer i Kjøbenhavn, hverken Heste, ikke Hunde, ikke Katte, ikke Krager eller Andet, — og havde Kl. Majestæt ikke taget dem til Naade paa en Dag om at gjøre, havde de ædt deres egne Børn; thi de havde intet Andet end Løv paa Træerne." Og en anden Samtidig mener ligeledes, at uden Kongens Naade vare Alle, Borgere og Krigsmænd, omkomne.***)

Samme Dag fastsattes i Kjøbenhavn det Nærmere om den i Forliget bestemte compromissariske Kjendelse imellem Kongen og Hertug Albrecht.†)

Efterat Hertugen og Greven havde forladt Byen, holdt Kongen og Dronningen deres Indtog Søndag den 6te August 1536. Den almindelige Ulykke var altfor stor, de udstandne Lidelser endnu altfor smertelige til at endog de, der følte sig befriede fra et forhadt Aag, kunde modtage Seierherren med Jubelraab; og i dennes Aasyn læste man Sorg og Harme over den Elendighed, hvis Spor hans Øie mødte overalt.

Det gjaldt nu om at gjenreise det saa dybt faldne, i hver en Vraa ødelagte Rige. Christian den Tredie erkjendte fuldkommen saavel Opgavens Omfang og Betydning som Nødvendigheden af at benytte Øieblikket; og han viste i

---

*) Bilag V.

**) Reimar Kock, S. 522 (625).

***) Niels Bertelsen til sin Herre Eske Bilde, dat. Valden, Løverdag efter V. Frue Dag Dyre (?) 1536; Kbhvnske Saml. Fasc. 8. — Scr. R. Dan. VIII, 524.

†) Aktst. til Grevef. 1, Nr. 307, S. 573.

Gjerningen, at han og hans Mænd forstode at bruge det med Kraft og Klogskab.

Det Første maatte være at aftakke en Deel af Krigsfolket. Det var umuligt at udbetale dettes hele Tilgodehavende; vistnok den største Deel maatte Anførerne modtage i Forskrivninger, for hvilke Rigsraaderne og andre Stormænd maatte gaae i Borgen. Kongen selv havde tilsat Alt hvad han eiede og kunde opdrive ved Laan, ja sat sit Fyrstendømme og sit Liv i Vove for at frelse Danmark; med saa meget større Ret kunde han forlange, at de danske Stormænd, som alene endnu havde nogle Midler og nogen Kredit, Intet sparede for deres Fædreland. De Fleste vare ogsaa villige; og Intet har opbragt Kongen mere imod Sjællands fyrstelig rige Biskop, end at han vægrede sig ved at give Penge eller gaae i Borgen nu, da det gjaldt om at lette Byrden for Kongen og Landet, medens han nok vidste at skaffe Midler, om man vilde have solgt ham Klostergodset i Sjælland.*)

Til Rigets Reorganisation sammenkaldtes nu en Rigsdag, at møde i Kjøbenhavn den 15de October 1536. Ikke Rigets Raad alene, men alle Adelsmænd, samt Udsendte fra alle Rigets Kjøbstæder, og en Herredsfoged med to Bønder fra hvert Herred, kaldtes imod Sædvane til denne Forsamling.**) Men førend den aabnedes, maatte det vigtigste indre Anliggende, Kirkesagen, være saa vidt fremmet, at Udførelsen af hvad Kongen vilde have Forsamlingen til at vedtage var tilstrækkelig sikker i hans Haand. Han maatte sætte Biskopperne ud af Stand til at reise en farlig Modstand, naar Haandfæstningen skulde bestemmes; thi om ikke før, saa da, maatte Kirkens Stilling nødvendigviis komme til Afgjørelse. Endnu i Begyndelsen af August var ingen

*) N. D. Mag. 3, 20.
**) Indkaldelsesbrevene i Tegnelser o. al. L. 1 Bl. 176 ff.

af Biskopperne hos Kongen, undtagen Ove Bilde; deres vigtigste Støtter i det gamle Rigsraad holdtes endnu tilbage i Meklenborg; kun ni af Raadets ældre Medlemmer, med den evangeliske Sags mangeaarige Forkæmper Mogens Gjøe i Spidsen, vare samlede i Kjøbenhavn, og til dem havde Kongen føiet to Mænd af prøvet Hengivenhed, Erik Krummedige og Johan Friis. Disse elleve Rigsraader betroede Kongen under Tavsheds Løfte sin Hensigt, at samle Statens og Kirkens hele Regering alene i Kongens og et verdsligt Rigsraads Haand. De billigede den og tilsagde Kongen den 12te August 1536, at aldrig vilde de hjælpe nogen Biskop til geistlig eller verdslig Magt, eller til noget Biskopsdømme i Danmarks Rige, med mindre der med Danmarks Samtykke blev holdt en almindelig christelig Kirkeforsamling; og selv da kun med Kongens, det menige Rigsraads, Adelens og Indbyggernes Samtykke. Heller ikke vilde de modsætte sig, at det hellige Evangelium og Guds rene Ord prædikes her i Riget.

Sikker paa Rigsraadets verdslige Medlemmer, skred Kongen uden Ophold til Værket. Befalinger udgik til at fængsle Biskopperne af Fyen, Viborg og Vendsyssel,*) medens Johan Rantzau, Kongens Vicarius paa Halvøen, formodentlig allerede har havt hans Befaling til at bemægtige sig de jydske Bispedømmers Gods. Disse Befalinger udførtes hurtigt og nøiagtigt. Og samme Dags Aften, som Raadet gav Kongen hiint Forsikkringsbrev, blev Erkebiskoppen af Lund, Biskoppen af Roskilde og Ribe Biskops Coadjutor, Oluf Munk, paagrebne kort efterat de vare ankomne til Kjøbenhavn.**) Det forstaaer sig, at Kongen tillige traf alle fornødne Foranstaltninger til at sætte sig

*) Tegnelser o. al. L. 1 Bl. 182.

**) Scr. R. Dan. II, 600. H. Knudsen, Joach. Rønnow S. 127 ff.

i Besiddelse af de østlige Bispedømmers Slotte, Gaarde og Gods.

Ove Bilde var hos Kongen ved Kjøbenhavns Overgivelse. Endskjøndt han længe maa have indseet, at den gamle Kirkes sidste Time nærmede sig, havde han dog tjent sit Fædreland i denne Krig som under de tre foregaaende Konger med opoffrende Nidkjærhed og urokkelig Troskab. Men han har maaskee ikke ventet et saa fuldstændigt og skarpt Brud med det Gamle; Slaget mod Biskopperne maatte fjerne ham fra Kongen, hvor meget denne end personligt ærede og yndede ham. Kongen lod dog ikke ham fængsle, men bød ham at drage til Roskilde eller Sorø. Da modtog Ove Bilde Brev fra sin Befalingsmand paa Aarhuus Bispedømmes Slot Silkeborg: Johan Rantzau havde forlangt Slotsloven af ham, og at han derefter skulde holde Slottet til Kongens og Biskoppens Haand. Strax henvendte Ove Bilde sig til Kongen med Begjæring om at lade denne Fordring falde og tillade ham at beholde Silkeborg, for at han ikke skulde blive en Meeneder imod Domkapitlet, af hvem han havde modtaget det paa sit Embedes Vegne. Nu begyndte Kongen at frygte for, dog at finde Modstand hos den betydeligste af Prælaterne; derfor bestemte han sig til at lade ham dele de andre Biskoppers Lod. Ove Bilde blev den 10de September 1536 ført som Fange til Dragsholm.*)

Men Biskopperne og Bispegodset var ikke det Eneste, der beskæftigede Kongens Tanker i disse Dage. Claus Bilde havde overbragt ham den norske Erkebiskops betingede Løfte om Underkastelse. Kongen var gaaet ind paa det til Slutningen af Juli bestemte Møde i Bergen;**) men Underhandlingerne med Kjøbenhavn bragte ham til at ud-

*) N. D. Mag. 2, 150 ff. Scr. R. Danic. II, 600. Hvitfeld Bl. Cc. iiij.
**) See 2, S. 276.

sætte Sagen for at kunne benytte den gunstigere Stilling, Krigens Tilendebringelse i Danmark maatte forskaffe ham. Og nu, efter den 29de Juli, var der saa meget mindre Tale om at underhandle, som Kongen jo maatte ville de norske som de danske Biskoppers Fjernelse, altsaa ikke kunde binde sig Hænderne ved en Overeenskomst med Erkebiskop Oluf. Derfor blev allerede i August 1536 den danske Adelsmand Jens Spliid med Eske Bildes Svend Peder Pedersen sendt op til Bergenhuus med 150 danske Skytter og 50 Landsknegte, som i det mindste tildeels, maaskee for største Delen, bestode af danske Magnaters Folk, der ogsaa lønnedes af deres Herrer i Danmark.*) De sendtes til Eske Bilde, der nu altsaa ikke skulde mægle, men føre en aabenbar Krig med Erkebiskoppen. Bilde var formodentlig allerede underrettet om Kjøbenhavns Fald og havde derfor sendt Thord Roed fra Bergen til Kongen; men han var ikke kommen ret langt paa Veien, før han mødte Jens Spliid og med ham vendte tilbage til Bergenhuus,**) hvis Befalingsmand nu blev stærk nok til i det mindste at holde Erkebiskoppen Stangen.

---

*) Man seer det blandt andet af et Brev fra Knud Rud til Eske Bilde, dat. Korsør die Antonii ($\frac{17}{1}$) 1537, Kbhvnske Saml. Fasc. 8. Knud Ruds Svende, som ere hos Bilde, have skrevet ham til, at de skulle blive liggende i Bergen indtil Paaske, og begjære Penge og Klæde af deres Husbond i Danmark.

**) Kongen til Eske Bilde, dat. Roskilde die Egedii ($\frac{1}{9}$) 1536, i Tegnelser o al. L. 1 Bl. 202. — Thord Roed til Eske Bilde, dat. søndenfor Siggen, Søndag post Bernardi ($\frac{27}{8}$) 1536. Original med Segl i Geheimearchivet. — Det har været nærmest i Anledning af dette Tog, at Kongen udstedte de Skibsartikler, dat. Roskilde Egidii Dag 1536, som findes i D. Mag. 5, 12 ff., og som i det Væsentlige gjentoges af Eske Bilde, Tirsdag post Lucæ Evang, ($\frac{24}{10}$) 1536; sammest. S. 355.

Da Ove Bilde fængsledes, havde Kongen allerede forladt Sjælland og var gaaet tilbage til Hertugdømmerne.*) Her modtog han i Rendsborg de danske Adelsmænd, der ifølge Freden af 29de Juli vare af Hertug Albrecht og Grev Christoffer udleverede til Befalingsmanden paa Segeberg, Godske Rantzau, og i Hamborg udvexlede imod Gidslerne. De vare inden deres Afreise fra Meklenborg i et personligt Møde med de to Herrer den 17de August blevne løste fra Eden til Grev Christoffer og fik nu Leide til at fremstille sig for Kongen, som dog ikke tillod dem uden Betingelse at vende tilbage til deres Fædreland. De fire af dem, Anders og Hans Bilde, Otto Krumpen og Johan Urne, bleve endog holdte fangne i Haderslev, hvor de maaskee traf sammen med Jørgen Kock, hvem Kongen ikke havde kunnet frelse fra Adelens Hævn uden ved at sende ham ud af Riget.**) Og det er vel muligt, at denne Mand har, som Reimar Kock fortæller, underrettet Kongen om mange af de gamle Historier, der kan have havt Indflydelse paa hans Adfærd saavel imod Biskopperne som imod deres vigtigste Tilhængere. Til dem hørte nu netop de meklenborgske Fanger; derfor maatte de otte af dem bede Kongen om Naade for hvad de kunde have forseet sig imod ham, og fik hans Tilladelse til at vende tilbage til Danmark imod at tilsige Kongen Huldskab og Troskab, samt love at samtykke og forsvare hvad der var gjort med Biskopperne og Bispegodset.***)

---

*) Den 1ste Septbr. var han i Roskilde; den 12te i Haderslev; den 14de i Aabenraa. Tegnelser o. al. L. 1, Bl. 202. Register o. al. L. I, 78; IV, 271. Regesta danica Nr. 8371.

**) Reimar Kock S. 517 (620).

***) Jacob Hardenbergs Revers (D. Mag. 3, 83) siger, at han "nu idag er kommen for Kongen i Rendsborg"; dog er den underskreven: Kjøbenhavns Slot, Simonis og Judæ Dag ($\frac{28}{10}$) 1536. Denne Modsigelse forklares rimeligst saaledes, at Reversens første Deel, indtil S. 85, Lin. 24, er skreven i Rendsborg, men Slutningen, som

De fire fængslede Mænd fik først senere deres Frihed, men paa haardere Betingelser; og med Undtagelse af Knud Gyldenstjerne kom ingen af de tolv meklenborgske Fanger strax ind i Rigsraadet igjen.*)

Rigsdagen var sammenkaldt til den 15de October. Fraregner man de Dage, der maatte hengaae inden Forhandlingerne virkelig kunde begynde, maa man beundre den Hurtighed, hvormed Alt er udført; thi den 30te October 1536 ere Slutningsakterne udfærdigede og dermed Alt endt. Dette havde ikke været muligt, havde ikke det, der skulde skee, staaet fuldkommen klart for Kongen og de ledende Mænd, og været saaledes forberedt, at Forsamlingen kunde i Hovedsagen indskrænke sig til at samtykke hvad der forelagdes.

I to Hovedakter blev den nye Tingenes Orden nedlagt: Kongen enedes med Rigsraadet om Haandfæstningen; Kongen og Rigsraadet kom overeens med de forsamlede Stænder om "en menig Rigets Constitution, Sæt, Skikkelse og Ordinantie." Begge Akter ere aftalte mellem Konge og Rigsraad samtidigt, og begge ere daterede fra en og samme Dag; men af flere Grunde, og navnlig fordi Enigheden imellem de to Regeringsmagter maatte gaae forud for Underhandlingerne imellem dem og Stænderne, er Haandfæstningen at betragte som den første. Af dens Indhold er det for vor Opgave tilstrækkeligt at fremhæve de to for Nordens Statsret betydningsfuldeste Artikler: den om Norge, og den om de danske Slotslove. — Det kunde ikke være Andet, end at Norges Stilling til den danske Krone maatte komme alvorligt

forudsætter, at Kongen da var bleven enig med Rigets Stænder om Kirkesagen, først er tilføiet i Kjøbenhavn, hvorefter Hardenberg og de syv Andre ere optagne blandt den i den store Reces to Dage derefter anførte Adel.

*) Annaler for Nord. Oldkyndighed og Historie 1853, S. 115 ff.

under Overveielse mellem Konge og Rigsraad, saasnart Krigen var endt i Danmark, allerede fordi den endnu uafgjorte Kamp med Erkebiskoppen i Trondhjem krævede nye Anstrengelser fra Danmarks, navnlig fra Rigsraadernes, Side. Kongen var den anerkjendte Herre i den største Deel af Norge; han havde god Udsigt til at knuse den sidste Modstand. Da kunde Spørgsmaalet om den Form, hvorunder han vilde paasætte sig Norges Krone, ikke længer skydes ud i Fremtiden: enten hans eller Pfalzgrevens Hoved maatte jo bære den; om ikke af andre Grunde, maatte Christian derfor fastholde den, vilde han ikke atter sætte alt det Vundne paa Spil. Modtage Kronen paa samme Maade som hans Fader, som Valgkonge med en Haandfæstning, kunde han ikke, om han end havde villet, fordi Norge ikke mere havde noget Rigsraad eller nogen anden offentlig Myndighed, der kunde overdrage ham Kronen og modtage hans Tilsagn og Forpligtelse paa Rigets Vegne. Siden Katastrophen i Trondhjem var intet norsk Rigsraad mere; og af de enkelte spredte Rigsraader maatte de mægtigste, de geistlige, nødvendigviis falde, om Kirkens Underkastelse under den verdslige Magt skulde kunne gjennemføres. Men hvo blev der da derefter tilbage? to eller tre danske Mænd, der ganske vare Kongens Sag hengivne, to eller tre Nordmænd, som hidtil kun havde spillet en høist underordnet eller slet ingen politisk Rolle. Et heelt nyt Rigsraad maatte været skabt; men hvorfra skulde Medlemmerne tages? blandt indfødte Nordmænd? af dem skal man ikke kunne paavise endog blot fem eller sex Mænd af den Betydenhed og i saadanne Stillinger, at der overhovedet kunde være Tale om at sætte dem ind i Raadet: Engelbrecht Friis maaskee? eller Jon Teiste, Erik Ormsen, Trond Benkestok?. men de og deres Lige vare ganske underordnede Mænd i Formue og Indflydelse; et saaledes sammensat Raad maatte hos Konge og

Folk være lige intetsigende. Et Rigsraad kunde overalt ikke skabes; det var Intet, var det ikke Blomst og Krone af en sand og selvstændig Adel; men en saadan besad Norge ikke længer. Det sidste mulige Rigsraad havde ved egen Brøde tilintetgjort sig selv. Kong Christians hele Færd viser, at han ingenlunde var Sværmer nok til at skabe nye Skranker for sin Myndighed, hvor de gamle vare faldne, eller Hindringer for Gjennemførelsen af det Værk, der var ham en hellig Pligt; men havde han end været det, vilde det ikke have staaet i hans Magt at henstille et efter Datidens Begreber selvstændigt norsk Rige, et ved Rigsraad og Haandfæstning indskrænket Kongedømme i Norge. Saaledes maatte han blive staaende ved sin Arveret og forlange at bære Norges Krone som uindskrænket Herre. Dette var dog endnu langtfra eensbetydende med at indlemme Norge i Danmarks Rige; tværtimod krævede Kongens og Kongehusets Interesse at hævde Norges Egenskab af et om ikke med Danmark ligeberettiget, saa dog af dettes Rigsraad uafhængigt Rige: blev der i Fremtiden ingen anden Udvei for Danmarks Raad, end enten at udvælge Norges og Hertugdømmernes fælleds Arveherre til Danmarks Konge eller at opløse Danmarks Forbindelse med Slesvig og Norge, da var Kongehuset saa meget vissere paa det danske Valgriges Krone.

Men her var det Punkt, hvor Kongens og den danske Adels formente Ret og virkelige Interesser ikke længer gik Haand i Haand. Skulde Norges Skjæbne afgjøres alene fra et dansk Synspunkt, havde Rigsraadet paa Danmarks Riges Vegne ligesaa god Ret til at paastaae begge Rigers Forening ifølge de gamle Forbund, som Kongen til at kræve Norges Krone som sin Arv. Og som Organet for det danske Aristokrati maatte det hævde denne Paastand; thi erkjendtes Norge for Kongens Arveland, da blev ikke alene det danske

Rigsraads Valgret en tom Lyd, men den danske Adel overfløiedes snart af den slesvigholstenske, som efter Forholdets Natur maatte blive foretrukken ved Bortgivelsen af de norske Lehn. Det kunde den seirende danske Adel ikke lade skee; Kongen maatte give efter, vilde han ikke bryde med den i samme Øieblik, som han og den med Anstrengelse af de sidste Kræfter havde endt den jammerfulde Krig og nu kun ved Enighed formaaede at gjennemføre de nye Indretninger. Saaledes blev der intet Andet tilbage for Christian den Tredie end at forene Norge med Danmarks Rige, hvad der saa end faktisk kunde skee med Rigets Bestyrelse i Fremtiden. Det er denne Indlemmelse, der blev udtalt i Haandfæstningen, og som derfor hverken dengang eller senere er bleven offentliggjort af Regeringen som Grundlag for en dansk-norsk Statsret. Den blev Intet uden en Aftale mellem det danske Rigsraad og Kong Christian den Tredie, der ikke har forhindret, at Norge i de følgende Tider jo baade benævntes og behandledes som et eget Rige, ikke som en dansk Provinds.*) "Efterdi Norges Rige," siger Kongen i Haandfæstningen, "er nu saa forringet baade af Magt og Formue, og Norges Riges Indbyggere ikke ene formaae at underholde dem en Herre og Konge, og samme Rige er dog forbundet at blive hos Danmarks Krone til evig Tid, og fleste Parten af Norges Riges Raad, besynderlig Erkebiskop Oluf, som nu er det første Hoved der udi Riget, nu udi en kort Tid tvende Gange er falden fra Danmarks Rige imod deres egen Forpligtelse: da have Vi derefter lovet og tilsagt Danmarks Riges Raad og Adel, at dersom Gud

*) Endnu 1745 kjendte Scheidt (Kbhvnske Selsk. Skrifter 2den Deel S. 359 ff.) ikke hiin Bestemmelse uden af Hvitfelds Ord, dem han ansaae for unøiagtige. Dengang var Haandfæstningen endnu ikke trykt i Tillægene til Krag.

almægtigste det saa forseet haver, at Vi samme Norges Rige, eller noget dets Ledemod, Slotte, Lande eller Syssel, som dertil høre, kan erobre eller bekomme under Vor Lydighed, da skal det herefter være og blive under Danmarks Krone ligesom et af de andre Lande, Jylland, Fyen, Sjælland eller Skaane, og herefter ikke være eller hedde et Kongerige for sig, men et Ledemod af Danmarks Rige, og under Danmarks Krone til evig Tid. Dog hvad Feide deraf kan komme skulle Danmarks Riges Raad og Indbyggere være pligtige med Os troligen at hjælpe at føre til Ende."

Til Gjengjæld for denne Eftergivenhed, og belært af de sidste Aars Erfaringer, indrømmede Rigsraadet en betydelig Indskrænkning af den Valgret, det ved Frederik den Førstes Død forstod som om den gav det Ret til slet ikke at vælge en Konge, endsige at det skulde være bundet til nogen bestemt Slægt eller til bestemte Personer. Og denne Indskrænkning udtaltes ikke i Haandfæstningen, hvorved den vilde have faaet Charakteren af en Overeenskomst imellem den nuværende Konge og det nuværende Rigsraad; men den indlemmedes i Recessen, saa at den vedtoges af det danske Folks lovlige Repræsentanter som et væsentligt Stykke i Rigets Forfatning. I Haandfæstningen derimod fastsattes den nødvendige Følge af den nye Successionsorden, den, at alle Slotslove ved Danmarks Krone, i Danmark og Norge altsaa, ikke skulde efter Kongens Afgang strax holdes til Rigsraadets, men til alle deres Haand, hvem Thronfølgen nu tilsagdes, saa at først naar alle de nu forudseete Tilfælde vare udtømte, vilde Raadet atter komme i Besiddelse af den fuldkommen frie Valgret og alle Slotslove falde til det igjen. I det Væsentlige indskrænkede Rigsraadet saaledes sin Valgret til at betinge sig en Haandfæstning af den, der skulde efterfølge Kongen paa Danmarks Throne.

I hvilken Form Rigsdagen har forhandlet, er os ubekjendt. Der er intet Spor til, at den har været adskilt efter Stænder, i tre Curier; paa den anden Side kunne parlamentariske Forhandlinger ikke vel tænkes i en Forsamling, som talte over 400 Adelsmænd, langt over 500 Bønder og sikkert ikke under henved 200 Kjøbstædmænd. En saadan Forsamling kunde i Kjøbenhavn neppe engang være under eet Tag undtagen i en Kirke. Derfor synes det rimeligst, at de egentlige Forhandlinger ere foregaaede imellem Regeringen og et Udvalg. Men selv i et saadant kan man ikke tænke paa Debatter og Opposition, naar Konge og Rigsraad vare enige med Adelen og fremlagde Alt udarbeidet mere til Vedtagelse end til Prøvelse. Hvorledes skulde ogsaa de nys overvundne Borgere og Bønder gjøre nogen selvstændig Mening gjældende ligeoverfor de endnu fuldtrustede Seierherrer, selv om de ikke havde været enige med dem i Hovedsagen? Saaledes kunde Alt afgjøres paa faa Dage. Allerede den 30te October udfærdigedes den nye Constitutionsakt; og i en offentlig Forsamling paa Gammeltorv, et saakaldt Bursprog, bifaldt den menige Adel, Borgere og Bønder, efterat have hørt det Foredrag, der oplæstes i Kongens Navn, med eenstemmigt Raab hvad der blev foreslaaet, og Recessen var nu almindelig Landslov.

I denne mærkelige Akt bøier Folket sig for den almægtige Gud, hvis strenge Vrede det har nedkaldt over sig ved sine Synder, idet Almuen har reist sig imod Øvrigheden, og Rigsraad med Adel "bevæget sig" imod Almuen, hvorved denne Krig med alle sine Ulykker er foraarsaget. Da nu den udvalgte Konge har udfriet Folket af denne Nød, have de paa denne Rigsdag vedtaget de efterfølgende Artikler som en almindelig Constitution for Riget.

Først række alle Parter hinanden Haanden til en oprigtig Forsoning; Konge, Rigsraad og Adel paa den ene

Side, Borgere og Bønder paa den anden, lade alt Had, Nid, Avind, Mistanke fare, og love at staae Fædrelandet bi med Gods og Blod mod alle ydre og indre Fjender, Keiseren, den fangne Konge og hans Tilhængere.

Da al Blodsudgydelsen og Ulykken har sin første Oprindelse fra Tvedragt imellem Biskopperne og Adelen, fordi Biskopperne ikke vilde tilstede, at en Konge blev udvalgt i rette Tid, og heller ikke, at et kongeligt Regimente til at skikke hver Mand Lov og Ret blev oprettet, saa skulle hverken de nu afsatte Biskopper komme til deres biskoppelige Regimente igjen, eller andre Biskopper til at regere i Riget; men der skal tilskikkes christelige Biskopper og Superattendenter til at lære Folket det hellige Evangelium og Guds Ord. Vil Nogen modsætte sig denne Bestemmelse, straffes han paa Liv og Gods.

Bispedømmernes Eiendomme, Slotte, Gaarde og Jordegods skulle lægges under Kronen til Kongens Underholding og Rigets Bedste. Kongen skal have Patronatsretten til alle de geistlige Værdigheder og Embeder, der før bortgaves af Kongen og Biskopperne, medens Adelen beholder Patronatsretten til de geistlige Lehn, den med Brev og Segl kan bevise at den hidtil har havt; naar noget Vicarie bliver ledigt, maa hver Adelsmand komme til det Gods igjen, han med nøiagtige Adkomstbreve beviser at være ret Arving til.

Klostere, Prælaturer, Digniteter, Kannikedømmer blive ved Magt, indtil Kongen med Danmarks Riges Raad gjør en anden Skikkelse derpaa. Almuen skal nyde den Frihed for allehaande vilkaarlige Paalæg til Geistligheden, som allerede var lovet den i Odense Reces af 1527; men Tienden vedbliver og deles i tre Parter: den ene skal Sognepræsten beholde, den anden skal Kirken have, den tredie skal Kongen lade oppebære.

Den sidstnævnte Part skal anvendes til de nye Tilsynsmænds Underholding og til Skolevæsenets Forbedring.

Som Underviisningsanstalterne var ogsaa det, vi nu kalde Fattigvæsenet, i de katholske Tider en kirkelig Institution, grundet paa Kirkens Gods. Derfor bestemtes, at alle Hospitaler skulde blive ved Magt; ere flere fattige Syge, end der kunne finde Ly i dem, da maae de betle Guds Almisse; men intet karsk ogført Menneske maa trygle om Almisse under Livsstraf.

Disse vare Hovedtrækkene af Kirkens Constitution; men det Vigtigste, som i det høieste kun svagt antydedes ved Overdragelsen af Biskoppernes Patronatsret til Kongen, var, at efter Sagens Natur forblev Kirkens øverste Bestyrelse fra nu af udelukkende i den verdslige Regerings Haand.

I den verdslige Constitution bestemmes først, at Kongen altid skal have en Rigets Hovmester, en Cantsler og en Marsk, som med andre Rigsraader skulle være ham behjælpelige i Regeringen. Troer nogen Mand sig forurettet af Kongen, da henvende han sig til de tre høie Rigsembedsmænd; vil Kongen ikke lade sig undervise af dem, da staae han Klageren til Rette for Rigsraadet og nogle af Adelen.

Retten skal pleies ligeligt for Fattige og Rige, uden Gunst og Gave. Enhver, der udøver en Dommers Myndighed, hvad enten han indsættes af Kongen eller af Lehnsmændene, sværger en ny og streng Eed.

Oprøret og Krigen er ikke kommet af Andet, end at Biskopperne ikke have villet efter Kong Frederiks Død udvælge en Konge. For at forekomme Sligt betimeligt, "da have vi derom med hverandre" — altsaa Kongen, Rigets Raad og Rigets Stænder i Forening — "saa samdrægteligen skikket og ordineret, at vi Danmarks Riges Raad nu udi Kl. Majestæts vor allernaadigste Herres Regerings Regi-

mente, og i hans Høimægtigheds Livstid, kaare og keise Hans Kl. Majestæts ældste Søn, Hertug Frederik, til Herre og Konge over Danmarks Rige at være efter hans Faders Død og Afgang, og skal nu kaldes Prinds af Danmark, den Stund hans Herre Fader lever. Og efter Kl. Majestæts Død og Afgang skal han kaldes udvalgt Konge, til saa længe han bliver kronet. Og om den almægtigste Gud haver det saa forseet, at forskrevne Hertug Frederik døde og afginge før end Kl. Majestæt vor kjæreste naadige Herre, og Gud vil unde og give Kl. Majestæt en anden Søn, da ville vi Danmarks Riges Raad være forpligtede, den samme Kl. Majestæts Søn at keise, kaare og udvælge for Herre og Konge at være efter sin Herre Faders Død. Og dersom, hvad Gud forbyde, samme Kl. Majestæts Søn afginge, og Kl. Majestæt ingen flere Sønner havde, da ville og skulle vi Danmarks Riges Raad med Kl. Majestæts, vor naadigste Herres, Raad, Villie og Vidskab strax igjen udvælge og benævne den, som Konge skal være og Danmarks Rige skal regere efter Kl. Majestæts Død og Afgang. Og skal den, som saa udvælges, altid kaldes Prinds af Danmark, al den Stund Kl. Majestæt lever. Og skal den, som Konge skal være efter Kl. Majestæts Død, være forpligtet at sværge, bebreve og forsegle Danmarks Riges Raad, Adel og Indbyggere at holde ved Lov, Skjel, Ret, Reces, Friheder og Privilegier, som Kl. Majestæt vor naadige Herre os nu svoret, bebrevet og forseglet haver."

"Hvilke forskrevne Udvælgelse og Kaar vi menige Adel og Ridderskab med Danmarks Riges Raad bevilliget, fuldbyrdet og samtykt haver."

De enkelte Stænders vigtigste Privilegier blive ved Magt: Adelen beholder Hals og Haand, 40 Marks Sager og al kongelig Ret over sine egne Bønder, det er: den adelige Godseier skal være sine Bønders høieste Øvrighed.

Bonden skal have Frihed at sælge sine Varer til hvem han vil; vil nogen Adelsmand kjøbe Noget af sin Bonde, da skal han have det med hans Minde og Villie, som om han kjøbte det af en Fremmed. Ingen maa bruge Kjøbmandskab med Alen, Maade eller Vægt paa Landet eller i Landsbyerne; men hvo der har Sligt behov, skal kjøbe det i Kjøbstæderne af Borgerne.

Men hverken Borger eller Bonde maa kjøbe eller tilpante sig noget adeligt Jordegods.

Endelig tilføies blandt et Par almindelige Sikkerhedsforanstaltninger, at alle de af Rigets indfødte Mænd, der ere dragne bort med Grev Christoffer og Hertug Albrecht, eller ere bortrømte i eller efter Feiden, skulle holdes for Rigets aabenbare Fjender og aldrig komme ind i Riget igjen uden med Kongens Villie og Samtykke, — en Bestemmelse, der, forsaavidt den betinger Forbrydelse af de Bortdragnes Gods, aabenbart modstrider Overeenskomsten af 29de Juli.

Dette var Rigets nye Sæt og Skikkelse, der nu som Kongens og Folkets forenede Villie gav et fast Udgangspunkt for de kommende Tider. Med den var Rigsdagens Gjerning endt; men for Kongen og Raadet var endnu meget at gjøre; blandt mere havde de foregaaende Aars Forvirring givet Anledning til en Mængde af Retssager. Kun en af disse ville vi berøre. Forliget af 29de Juli havde vel tilstaaet Kjøbenhavns Borgere Forglemmelse af Alt hvad de havde "mishandlet" imod Kongen, Raadet og Adelen, men ikke afskaaret Privates Klager og Fordringer. Under Beleiringen var Jens Kammersvend, der havde fraraadet Kjøbenhavns Overgivelse til Grev Christoffer, bleven henrettet. Nu fremstod hans Enke med en Klage imod Ambrosius Bogbinder som den, der havde ladet hendes Mand bringe om Halsen uden skjellig Grund. Ambrosius

skjød sig til sine Breve og Beviisligheder i Sagen; men da han om Morgenen skulde møde for Retten, fandt man ham død. Ligets Udseende, mente man, viste tilstrækkeligt, at han havde taget sig selv af Dage med Gift.*)

---

*) Scr. rer. Dan. VIII, 518. 524. Hvitfeld Bl. Bb. iiij vers. At det var ved Herredagen, Ambrosius's Sag blev foretagen, siges vel ikke udtrykkeligt; men deels ligger det i Sagens Natur, deels siger Niels Bertelsen i det oftere paaberaabte Brev af 18de Aug. 1536: "saa er nu Jørgen Menter, Ambrosius, Hans Besze med deres Parti udi stærk Borgen til denne tilkommende Herredag, som nu skal staae udi Kjøbenhavn den Søndag næst efter St. "Dyenns" (Dionysii) Dag".

Femte Afsnit.

Treaarig Stilstand imellem Kong Christian og det burgundiske Hof. Norge betvinges. Slutning.

Uagtet Krigen i Danmark var endt ved Kjøbenhavns Overgivelse, havde Kong Christian den Tredie dog ikke Fred. Endnu var hverken Oluf Engelbrechtsen betvungen eller Haandfæstningens Bestemmelse om Norges fremtidige Forhold til Danmark bragt til Udførelse; og med Keiseren og Pfalzgreven vedvarede Krigen uafbrudt, endskjøndt intet større Krigsforetagende udførtes fra nogen af Siderne, efterat Damm var indtaget og Meinart v. Hamm fangen.

Hvor meget Kong Christian maatte ønske en Fred med Keiseren, behøver ikke at siges. Det er derfor troeligt nok, at det var fra ham Forslag til Underhandlinger egentlig udgik, ihvorvel de kom til det burgundiske Hof fra Landgreven af Hessen og Staden Hamborg. Hamborgs Raad sendte sin Sekretær til Brüssel for at foreslaae Regentinden et Møde, hvortil det garanterede at Kongen vilde lade Sendebud med fornøden Fuldmagt indfinde sig. Dette Forslag var Dronningen ret velkomment: Kong Christian var nu i Besiddelse af Danmark, spærrede Sund og Belter for Nederlænderne og havde opbragt henved 50 Skibe med deres Ladninger, der tilhørte Handlende i Holland, Friesland og Overyssel; derhos var der ingen Udsigt til, at Pfalzgreven for Øieblikket kunde tænke paa noget Tog mod Danmark,

ligesaalidt som Nederlandene vilde kunne yde ham tilstrækkelig Hjælp, om han dog agtede at forsøge et saadant. Disse Betragtninger bestemte Dronningen til at svare Hamborgernes Sendebud, at hun var villig til at gaae ind paa en Vaabenstilstand, under hvilken Samfærdsel og Handel atter blev fri, medens man tillige holdt et Møde for at underhandle om Pfalzgrevindens og hendes Søsters Fordringer og om Nederlændernes Fart paa Østersøen. Med dette Svar vendte Hamborgerne tilbage, og kort efter sendte Dronningen den keiserlige Sekretær Jørgen v. Espleghen til Hamborg for at lette Vaabenstilstandens Afslutning. Denne kom ogsaa istand i Hamborg den 1ste Februar 1537; men Dronningens Svar opfordrede jo tillige til videre Underhandlinger, og dette var baade Hamborgerne og Kong Christian, som vel fornemlig for denne Sags Skyld havde strax efter den kjøbenhavnske Rigsdag begivet sig tilbage til Hertugdømmerne, altfor velkomment, til at de skulde have forsømt at gribe Udsigten til Fred eller dog til en længere Stilstand. Allerede Dronningens Svar, og endnu mere den foreløbige Vaabenstilstand, var Kongen af stor Vigtighed, fordi de gave ham fri Haand imod Erkebiskoppen af Trondhjem, der nu ikke kunde faae alvorlig Understøttelse fra Nederlandene. Til de videre Underhandlinger sendte Kongen Melchior Rantzau og Caspar Fuchs, Hamborgerne som Mæglere deres Borgermester Johan Rodenborg og Sekretæren Hermann Rover, til Brüssel i April 1537. Dronning-Regentinden lod møde ved Præsidenten i Statsraadet Johan Carondelet, Erkebiskop af Palermo, og de os tilstrækkeliet bekjendte Mænd Greven af Hoogstraten, Schenck af Tautenburg og Gerhard Mülart. Underhandlingerne varede et Par Uger og endte med en Overeenskomst, der vel ingenlunde opfyldte alle Kong Christians billige Ønsker, eller fritog ham for alle Offere, men dog heller ikke var saa ufordelagtig, at den jo kunde modtages.

Danmark fik ingen endelig Fred med Keiseren og Pfalzgreven, men kun en treaarig Stilstand med de keiserlige Nederlande. Begge Parters Undersaatter maatte uhindret færdes og handle i Danmark som i Nederlandene. Den 1ste Februar 1537, da Vaabenhvilen indtraadte, antoges som Udgangspunkt for de Skadelidtes Erstatningskrav: Skibe og Gods, som efter den Dag vare anholdte, sættes strax i Frihed; er Noget allerede solgt eller afhændet, afgjøres Erstatningen ved en Voldgiftskjendelse af fire Kjøbmænd i Hamborg, og skal da Kongen af Danmark — thi mod ham var Bestemmelsen rettet, da han alene havde havt Leilighed til at anholde fjendtligt Gods — tilfredsstille Eieren inden tre Maaneder efter Kjendelsen. Har Kongen efter den 1ste Februar oppebaaret Betaling for nederlandske Undersaatters Gods, taget og solgt før denne Dag, da skal den refunderes Eieren, der desuden selv skal oppebære Kjøbesummen for saadant Gods, om Betaling endnu ikke er skeet til Kongen. Men Skib og Gods, anholdt, solgt og betalt til Kongen før den 1ste Februar — altsaa endnu i brændende Krig, — skal vel taxeres af de hamborgske Voldgiftsmænd, men Erstatning ikke erlægges før fire Maaneder efterat Kjendelsen er falden og endelig Fred er sluttet med de keiserlige Nederlande; sluttes ingen saadan Fred, skal Kongen ikke kræves for denne Deel af Erstatningen.

Saalænge Stilstanden varer, maa Kongen ikke hjælpe nogen af de keiserlige Nederlandes Fjender, dog med Undtagelse af sine gamle Bundsforvandte, Fyrsterne i det schmalkaldiske Forbund — Hertugen af Geldern nævnes ikke, — dersom disse først angribes fra Nederlandene; paa den anden Side maa hverken den nederlandske Regering eller nogen af dens Undersaatter i den Tid hjælpe Kongens eller hans Brødres Fjender.

De der have taget Parti med Hertug Albrecht og Grev Christoffer og derfor ere bortdragne fra Danmark, Norge

eller Hertugdømmerne, maae atter vende tilbage og nyde deres Gods; og ville de blive i Udlandet, beholde de deres Eiendomme; dog gjælder dette ikke om Misgjerningsmænd.*) Dersom Erkebiskoppen af Trondhjem ikke har forladt Norge eller Danmark før denne Traktats Datum, men er fangen og i Kongens eller hans Krigsfolks Magt, førend den bliver dem forkyndt, skal det være ham tilladt at drage hvorhen han vil med sine Tjenere, 1000 Gylden og eet Skib, dog med Forpligtelse til ikke at foretage Noget til Skade for Kongen, hans Brødre, Riger og Lande, saalænge Stilstanden varer. Men har han endnu ikke forladt de nævnte Lande, og er han ikke fangen, da maa han ikke hindres i at drage bort med sine Tjenere, Skibe og Alt hvad der tilhører ham selv.

Den nederlandske Regering medoptager Hertugerne Henrik og Albrecht af Meklenborg samt Grev Christoffer af Oldenborg med deres Lande og Undersaatter i denne Stilstand; Kongen af Danmark ligeledes den svenske Konge og Høimesteren af Preussen**) under Forudsætning af deres Ratification. Enhver af de contraherende og ratificerende Parter forpligtes til at indrømme Arrest og Retsforfølgning over dem af Medcontrahenternes Undersaatter, geistlige saavelsom verdslige, der i hans Land begaae nogen fjendtlig Handling eller Forbrydelse imod deres Herre.

Traktaten er underskreven og beseglet af Dronning Maria, Melchior Rantzau og Caspar Fuchs den 3die Mai 1537. Den blev i rette Tid ratificeret af Keiseren. Som Beviis paa dens store Vigtighed for Nederlandene an-

*) Ved denne Artikel var altsaa den Achtserklæring, der i Recessen udtaltes over de Bortdragne, tagen tilbage eller i det mindste suspenderet for Stilstandens Varighed.

**) Albrecht af Brandenborgs Forhold til Keiser og Rige tillod ikke at give ham Hertugtitelen.

fører Hollands Advocat Aert v. d. Goes i sin Dagbog, at strax efter at Stilstanden var offentlig bekjendtgjort, faldt Prisen paa Rug i Holland fra 32 til 18 Gylden Læsten.*)

Til Underhandlingerne havde Pfalzgreven efter Dronning Marias Opfordring sendt en Ridder Walter v. Hasberg og sin Sekretær Hubert; men disse maatte med Ærgrelse see paa den venlige og forekommende Behandling, Holstenerne nøde af de nederlandske Regeringsmænd, medens de selv bleve aldeles tilsidesatte. Ja, har ikke Huberts Misfornøielse bragt ham til at male med altfor mørke Farver, bleve Underhandlingerne endog hemmeligholdte for dem lige til Slutningen, saa at de ingen anden Meddelelse fik om dem, end at Brabands Cantsler Nigri, der paa Veien til Raadsforsamlingen tilfældigviis mødte Pfalzerne, i Forbigaaende tilkastede dem de Ord, at nu var man ifærd med at slutte Stilstanden, saa at de strax maatte sige til, om de viide have deres Herre medoptagen i den. At de ikke forlangte dette, men fortørnede ilede til Dronningen med bittre Klager over de nederlandske Stores Adfærd, er begribeligt. Men deres Vrede forandrede ikke Sagen; de maatte vende tilbage uden at medbringe Andet end en Forskrivning fra Regeringen i Brüssel for Pfalzgrevens Udlæg til de Skibe og Krigsfornødenheder, Keiseren havde brugt til sin Tjeneste.**)

Et saadant Forhold imellem Burgunderne og Pfalzgreven, en nøiere Indsigt i de nederlandske Regeringsmænds Uvillie imod denne, og et Blik paa den Forlegenhed, hvori

*) Lanz, Correspondenz Nr. 449. 450. 451; II, p. 273 ff. Altmeyer, hist. des rélations p. 407 ff. 537 ff. Sammes Trève de Bruxelles 4 Mai (sic) 1537. Jfr. Kong Christian den Tredies Skrift imod den burgundiske Regering i den danske Krag 2, 142. Wagenaar 5, 121.

**) Hubert p. 216.

Keiseren selv befandt sig ligeoverfor Tyrkerne og de Franske efter forrige Aars mislykkede Felttog, — alt dette maatte gjøre Kong Christians Sendebud mindre betænkelige ved at gaae ind paa en Stilstand, der ikke udtrykkeligt sikkrede deres Herre imod Keiserens og Pfalzgrevens Angreb fra andre Lande end fra Nederlandene. De vare ogsaa saa forvissede om Kongens Ratification, at de samme Dag, som Traktaten vedtoges, fra Brüssel underrettede Befalingsmanden paa Bergenhuus derom og opfordrede ham til strax at hæve Arresten paa nederlandske Skibe og Gods.*)

Hvad der i Brüsselertraktaten bestemtes til Gunst for Erkebiskop Oluf Engelbrechtsen viser, at man dengang har ved det burgundiske Hof endnu været ubekjendt med i det mindste den sidste Maaneds Begivenheder i Norge; thi allerede siden Begyndelsen af April 1537 havde Erkebiskoppen været paa Reisen til Nederlandene.

Vi saae ovenfor,**) at efter Forliget af 6te April 1536 vare Biskoppen af Oslo og Hr. Claus Bilde afreiste fra Trondhjem til det Søndenfjeldske og Danmark. Paa samme Tid var ogsaa Eske Bilde sat i Frihed og havde med sin Familie begivet sig til Bergenhuus, hvor han atter overtog Befalingen. Det synes, at den fangne Christoffer Trondsen nu blev løsgiven, men derefter endnu i nogen Tid opholdt sig i Bergen, indtil han, foruroliget af dunkle Rygter, først i Mai 1536 hemmeligt forlod Byen og gik tilbage til sin Herre Erkebiskoppen.***) Eske Bildes første Skridt efter Hjemkomsten viste snart, at han ikke mere, end de to andre Herrer, agtede at lade sig binde af de tvungne Løfter, eller, som Erkebiskoppen, vilde blive staaende ved Beslutningerne i Bud alene. Han vilde holde

---

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 140, S. 311.

**) See 2, S. 274.

***) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 117, S. 276.

Bergenhuus og sine norske Lehn til Kong Christian den Tredies Haand, eller frasige sig dem, — saa skrev han i et Brev til Erkebiskoppen af 8de Mai 1536, hvormed han sendte sin Svend Peder Skriver til Trondhjem. I denne Skrivelse foreholder han først Erkebiskoppen, hvorledes denne selv ved sin Nærværelse i Bergen i Juni 1534 har medgivet Eske Bilde Fuldmagt og Instruction om et fælleds Kongevalg til Ove Bilde og Mogens Gjøe,*) hvorledes det menige norske Rigsraad har valgt og hyldet Kong Christian den Tredie til Norges Konge, hvorledes Erkebiskoppen selv har samtykt dette Valg. Naar Bilde nu i Trondhjem har maattet indgaae visse Forpligtelser, saa tillader hans Leilighed ham ikke at sidde længer uden en bestemt Herre og Konge, alene i hele Norges Rige; han agter nu strax at tilskrive Kong Christian sin Huldskab, Mandskab og troe Tjeneste. Derfor vil han ikke længer staae for Bergenhuus, men vil det allerførste, ham muligt og forsvarligt kan være, reise ned til Kongen og bevise sit Fædreland al tilbørlig Tjeneste, med mindre Erkebiskoppen vil udvirke hos samtlige norske Rigsraader, de søndenfjeldske som de nordenfjeldske, at han og de give Eske Bilde deres aabne beseglede Brev paa, at han skal holde Bergenhuus til Norges udvalgte Konges, Kong Christian den Unges, Haand og Norges Rige til Bedste. Dog vil han imidlertid skikke sig imod Norges Krone og Rigsraad, som det en ærlig Mand egner og anstaaer. Han har derom ligeledes tilskrevet de andre Herrer i Rigsraadet.**) — I et andet Brev til Erkebiskoppen, af 9de Mai, melder han, at han overeensstemmende med sit Løfte har tilskrevet Kongen, det danske og det holstenske Raad, saavelsom flere af sine Slægtninge og Venner, om Erkebiskoppens Anliggender, anbefalet ham paa det Bedste og raadet

*) See 2, S. 52.
**) Annaler for nord. Oldkyndighed og Historie 1853, S. 57 ff.

til Fred og Enighed.*) Dette var ikke ganske tomme Ord. Eske Bilde sendte kort efter Stig Bagge med to andre Svende til Kong Christian den Tredie; af den Instruction, dateret Bergenhuus den 18de Mai 1536, han medgav dem, kan ikke skjønnes Andet, end at han oprigtigt og ærligt talte Erkebiskoppens Sag hos Kongen og raadede til Stridens Afgjørelse i Mindelighed. Kongen, siger han, kan vel faae sin Villie i Norge uden Blodsudgydelse og store Omkostninger; det er hans egen Fordel og Ære, at Riget ikke ødelægges, derfor ogsaa, at han ikke besværer det med Krigsfolk. — Tillige lærer man af denne Instruction at kjende, hvorledes Eske Bilde nu opfattede sin personlige Stilling. Norges Rigsraad har udvalgt Kong Christian, lader han sine Sendebud sige; Erkebiskoppens Brev, hvori denne samtykker Valget, har han selv seet; men han (Bilde) har hidtil ikke havt sin Frihed, før nu han kom ind paa Bergenhuus i sit Behold; derfor lader han nu ved sine Svende tilsige Kongen sin Huldskab og tro Tjeneste i det Haab, at denne vil være ham en naadig Herre, forsvare ham mod Vold og Uret, holde ham ved Lov, Ret og alle gode gamle Sædvaner. Saasnart Leiligheden tillader det, vil han begive sig personlig til Kongen og sit Fædreland for at opfylde sin Pligt som en tro Undersaat; men, tilføier han, da Kong Frederiks Haandfæstning foreskriver, at naar Kongen døer, skulle alle Slotslove holdes til Rigsraadets Haand, indtil en ny Konge er valgt, beder han Kongen ikke tage det til Mistykke eller udlægge det til det Argeste og Værste, at han nu ikke strax overantvorder ham Bergenhuses Slotslov; thi det tilsteder hans Ære ikke, førend Rigets Raad forsamles og enes. Derfor anmoder han ogsaa Kongen om at sammenkalde Norges Riges Raad snarest muligt for at handle om Rigets Sager, navnlig for at han da kan med Rigsraadets

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 116, S. 273.

Samtykke overgive Kongen Slotsloven. Dog, vil enten Pfalzgreven, hans Fuldmægtige eller nogen anden fremmed Herre imidlertid forsøge paa at fravende Kongen og Riget Bergenhuus, vil han modsætte sig dette til det Yderste.*)

Nogle Dage efter Stig Bagges Afreise ankom Erkebiskoppens Svar paa Bildes Breve af 8de og 9de Mai. Det lød som Slotsherren paa Bergenhuus vel omtrent har ventet det. Dengang, siger Erkebiskoppen, Kanniken Hr. Jens Olsen blev sendt til Oslo, havde han Skrivelser med fra Erkebiskoppen til de enkelte Medlemmer af Danmarks Riges Raad, hvori han samtykte de Søndenfjeldskes Valg;**) desuden ventede Erkebiskoppen, at de søndenfjeldske Rigsraader med ham havde beseglet Kongens Hyldingsbrev. Men hvorledes dermed blev handlet af Vincents Lunge, veed Eske Bilde heel vel selv. "Derfor ere Vi endnu ikke i nogen Maade høibaarne Fyrste Hr. Christian, udvalgt Konge til Danmark, videre eller ydermere forpligtet, end som Vort aabne beseglede Pergamentsbrev, der nu senest blev Eder og Hr. Claus Bilde leveret og antvordet i Trondhjem, formelder og udviser." Naar han har faaet den deri forlangte Forvaring, vil han handle med Eske Bilde baade om Kongevalget og om Bergenhuus og yde ham al Bistand paa den da til Norges som til Danmarks Konge udvalgte Christian den Tredies og paa Norges Krones Vegne,***) — med andre Ord: som Sagerne nu staae, vil Erkebiskoppen hverken svare Nei eller Ja til Eske Bildes Forlangende. Det samme Svar fik Peder Skriver mundtlig i Trondhjem: før der kom Svar fra Danmark paa det aabne Brev af 6te April 1536, kunde Erkebiskoppen ikke indlade sig paa at give nogen

*) Bilag VI.
**) Jfr. ovenfor 2, S. 76.
***) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 120, S. 280.

"beseglet Skrivelse",*) — altsaa hverken tillade Eske Bilde at holde Bergenhuus til Kong Christians Haand, eller modtage Slotsloven tilbage og paa Kronens Vegne overdrage den til en anden Befalingsmand.

Eske Bildes Svend drog nu fra Trondhjem sydpaa med Brevene til de andre Rigsraader. Biskoppen af Hammer svarede undvigende, at hvad Erkebiskop Oluf og de andre Rigsraader samtykte, vilde ogsaa han vedtage.**) De øvrige Rigsraader svarede vel tildeels langsomt, men Alle indvilligende, selv Gude Galde, efterat han den 8de October 1536 havde paany svoret Kong Christian Troskab og nogle Dage derefter ladet sig give et Vidnesbyrd af Almuen i Borgesyssel, at han ingenlunde havde ophidset dem til Ulydighed imod Kongen, og at de ligeledes havde redeligen betalt hvad de skulde, indtil Erik Gyldenstjerne lod røve og brænde i Borgesyssel, først Hr. Gude Galdes Gaard. Claus Bilde afviste Eske Bildes Spørgsmaal som sig uvedkommende, da han havde sagt sig ud af Norges Rigsraad.***)

---

*) Peder Skriver til Eske Bilde, dat. Trondhjem Søndag post ascencionis domini ($\frac{28}{5}$) 1536; Original paa Papir med Spor af paatr. Segl, i den Kjøbenhavnske Saml. Fasc. 8.

**) Biskop Mogens af Hammer til Eske Bilde, dat. Hammer Hell. Legems Aften ($\frac{14}{6}$) 1536; Original paa Papir i Geheimearchivet.

***) Peder Hansen (Lille eller Basse) til Eske Bilde, dat. Aggershuus den 22de October 1536; i den Kjøbenhavnske Saml. Fasc. 8. — Gjeble Pedersen, Bergens Biskopsstifts Formynder, samtykker i at Eske Bilde holder Bergenhuus til Kong Christians Haand, da han ikke bedre veed, end at alle Slostlove bør holdes til Kongens tro Haand; Bergen S. Catharinæ Aften ($\frac{24}{11}$) 1536. — Oskold, Biskop i Stavanger, Gjeble Pedersen, Stiftets Formynder i Bergen, Jørgen Hansen, Abbed i Udsteens Kloster m. Fl. befuldmægtige Eske Bilde til at være Høvedsmand paa Bergenhuus paa Kong Christian den Unges Vegne; Bergen, Mandag efter Catharinæ ($\frac{27}{11}$) 1536. Hertil hører et Vidnesbyrd, dat. sammesteds og samme Dag, af Thord Roed og Niels Clausen, Lagmand i Stavanger, at de vare

Af denne Fremstilling vil det sees, hvorledes Eske Bilde forenede sin Pligt imod Norges Krone med en afgjort Erklæring for Kong Christian den Tredie. Han havde sagt Erkebiskoppen, Rigsraadets Formand, at han ikke vilde beholde Bergenhuus uden til Kongens Haand, og Erkebiskoppen havde derefter ikke forlangt Slotsloven af ham; han havde udtrykkelig sagt de andre Rigsraader det Samme, og han var ikke Skyld i, at deres Svar lode vente et halvt Aarstid eller længer paa sig. Inden de ankom, kunde han naturligviis ikke forlade Slottet; og da Svarene indløb, vare de fleste indvilligende. Han kunde saaledes ikke blive befriet fra sin Post som Befalingsmand i det nordlige og vestlige Norges vigtigste Fæstning, vilde han ikke forlade den som Desertør. Det var ganske i Overeensstemmelse med hine Erklæringer til de norske Rigsraader, at han stillede sig personligt i en Undersaats Forhold til Kongen og lovede at forsvare sin Fæstning imod hans Fjender. Bergenhuus var fra den Tid Christian den Tredies; og naar Bilde endnu ikke overdrog Kongen Slotsloven, kan dette kun betragtes som en Formalitet, hvorved han med Kongens Minde undgik et Brud paa Ordene i sin Forpligtelse til Norges Krone. Rigsraadet vilde jo ikke modtage Slotsloven, ja kunde det ikke engang, fordi det i Virkeligheden ikke mere var en Eenhed, da efter Blodscenerne i Trondhjem en Samling og en Beslutning i Forening var umulig. Oluf Engelbrechtsen havde i Trondhjem ikke fældet sine Fjender, men sprængt Norges Rigsraad og, da han ikke selv formaaede at

nærværende, da Biskop Oskold med fri Villie lod sin Capellan besegle Brevet. — Biskop Hans Reff til Eske Bilde, ex curia episcopoli Asloensi (Dagen afrevet) 1536. — Gude Galdes nye Hyldingsbrev, dat. Oslo, Søndag efter Francisci ($\frac{8}{10}$) 1536. — Vidnesbyrd af menige Almue i 12 Skibsreder i Borgesyssel, dat. Tune Præstegaard XI M. virg. ($\frac{21}{10}$) 1536. Alle i Geheimearchivet. — Aktst. til Grevef. 2, Nr. 124. 125. 130. 136; S. 287 ff. 294. 304.

fastholde det et Øieblik grebne Dictatur, tillige Norges Regering. Der kan ikke tænkes noget mere slaaende Beviis paa Anarchiet, end dette Forhold med Bergenhuus i Sommeren 1536, — Intet, som tydeligere viser det nationale Parties Vanmagt og den fuldstændige Umulighed af, at det kunde opretholde Rigets Uafhængighed.

Men fra den Tid, da Eske Bilde atter sad i Sikkerhed paa det faste Bergenhuus, blev dette Slot som i 1532 Udgangspunktet for Bestræbelser og Krigsforetagender, der tilsidst ganske overvældede Erkebiskoppen og nu gjorde dansk Magt og danske Mænd eneherskende i Norge.

Endnu førend Eske Bilde havde modtaget Kongens Svar paa Stig Bagges Hverv, arbeidede han paa at drage alle betydelige Mænd i det vestlige Norge over paa Kongens Side. Han lod i Mai 1536 sin Client Niels Clausen, Lagmand i Stavanger, med et Par af sine Svende afæske Biskop Høskuld i Stavanger en bestemt Erklæring, der maatte gjøre Ende paa den tvetydige Holding, denne Prælat hidtil havde vidst at bevare ved at holde sig fjernt fra alle Forsamlinger og Møder. Nu vovede Biskoppen dog ikke at tilbagevise Bildes Opfordring; han svarede, at han ingen anden Herre eller Konge havde svoret Troskab, eller givet noget Løfte, der stred imod Bestemmelserne paa Rigsmødet i Bud; han havde hverken med Raad eller Daad bidraget til at disse Bestemmelser overtraadtes, eller til de indvortes Uroligheder i Landet; man skulde ikke finde andet, end at han havde opført sig som en tro Mand; Kong Frederik havde været hans rette Herre, og nu vidste han ikke af nogen anden Herre og Konge end hans Søn Kong Christian.*) — Endskjøndt dette Svar lød mere undvigende end bestemt, holdt Bilde ham dog fast ved den sidste Yttring og formaaede ham til at besegle et Hyldingsbrev, som

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 121; S. 282.

Slotsherren selv i Forbindelse med Rigsraad Johan Krukow, Bergens Domkapitel og Byen Bergen udstedte den 1ste Juni 1536, og som kort efter Abbederne Matthias og Gunnar i Lyse og Halsnø Klostere tiltraadte. Der er i dette Brev ikke mere Tale om nogen Betingelse for Valg og Hylding, om nogen Haandfæstning eller Forpligtelse for Kongen til at opretholde Norges Riges Friheder, saaledes som i Alt hvad Vincents Lunge havde udtalt i denne Sag; kun ganske svagt voves den ydmyge Begjæring, at den nye Konge vil være dem en naadig Herre og holde dem ved Norges Lov og gode gamle Sædvaner.*)

Kongen besvarede Eske Bildes gjentagne Sendelser blandt Andet med at overdrage ham alle de Lehn, Niels Lykke og Vincents Lunge havde havt,**) hvorved han blev Kongens Statholder i det Nordenfjeldske; men dette maatte bringe ham i en fjendtlig Stilling til Erkebiskoppen, baade fordi denne allerede havde paa Kronens Vegne inddraget Niels Lykkes Lehn Fosen, Nordmør, Søndmør og Romsdal, maaskee ogsaa tildeels Vardøhuus, Jæmteland og flere Lehn, som Vincents Lunge havde havt, og fordi han jo ikke vilde erkjende Kong Christian berettiget til at raade over norske Kronlehn. Dog høre vi ikke om Sammenstød i Sommerens Løb 1536 imellem Oluf Engelbrechtsen og Eske Bilde, som Begge ventede paa kongelige Sendebuds og danske Rigsraaders Ankomst til Bergen, hvor det afgjørende Herremøde skulde holdes ved St. Olufsdagstid ($\frac{29}{7}$). Der kom imidlertid Ingen fra Danmark. Erkebiskoppen havde vel modtaget Kongens Samtykke og Leide til Mødet; dog

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 122, S. 283.

**) K. Christians Svar paa Stig Bagges og hans Medfølgeres Ærinde, dat. Fredag næst efter Guds Legemsdag ($\frac{16}{6}$) 1536; Original paa Papir med paatrykt Segl i Geheimearchivet. — Johan Friis ti Eske Bilde, Leiren for Kjøbenhavn, Søndag efter G. Legemsd. ($\frac{18}{6}$) 1536, see ovenfor 2, S. 351 Anm. *).

indfandt heller ikke han sig, da han, som han i August skrev til Eske Bilde, havde to Gange havt Bud sønderpaa, men endnu Intet erfaret om de danske Herrers Ankomst.*) Af Mødet blev altsaa Intet, altsaa heller Intet af en mindelig Overeenskomst imellem Kongen og Erkebiskoppen; denne fik intet Svar paa sit aabne Brev af 6te April 1536 eller paa det Hverv, Claus Bilde havde paataget sig at overbringe. Alt forblev ubestemt. Det var vel dette, som foranledigede Erkebiskoppen til paany at henvende sig til det burgundiske Hof og Pfalzgreven.**)

Men efter Kjøbenhavns Overgivelse bleve Stillingens Omrids klarere. Da, i August 1536, var det at Kongen sendte med Jens Spliid og Peder Pedersen den efter Forholdene i Norge betydelige Forstærkning af 200 Mand til Eske Bilde, hvis Raad om Forsoning altsaa ikke havde fundet Kongens Bifald, og som nu selv skulde træde op som Erkebiskoppens Fjende. Først gjorde han sig fuldstændigt til Herre over Vesterlandet. Allevegne droge hans Fogeder om for at inddrive den Skat, der i Trondhjem var bevilliget af Rigsraadet, men forhindret ved Almuens Oprør; og tillige forlangtes andre Bidrag i Korn og Penge til Krigsmagtens Fornødenheder. Vel mødte de i de sydlige Egne, i Topdal, Oddernæs, Listerland, kun liden Beredvillighed hos Almuen, ja i Stavanger selv, hvor baade Biskop og By nu stode paa Eske Bildes Side, havde man flere Undskyldinger end Penge til hans Fogeder;***) men dog vovede

*) Erkeb. Oluf til Eske Bilde, ex Stenvigsholm octava visit: Mariæ ($\frac{9}{7}$), og ipso die Bartholomæi ($\frac{24}{8}$) 1536; begge Originaler paa Papir med paatrykte Segl, i Geheimearchivet.

**) I et Brev af 1ste September 1536 henstiller Kongen det til Eske Bilde, om han strax vilde drage imod Trondhjem, da Erkebiskoppen paany har sendt sit Bud til Pfalzgreven. Tegnelser o. al. L. 1, Bl. 202.

***) Stig Bagge til Eske Bilde. Han tager Skat i Sognedal, hvorfra han agter sig til Oddernæs og Lister. Han har været i Topdal;

nu ingen fra Lindesnæs til Stat at gjøre Mændene fra Bergenhuus aaben Modstand. Anderledes saae det ud i Nordlandet. Erkebiskoppens Haab stod naturligviis til Nederlandene. Derhen var Christoffer Trondsen sendt og bragte sidst i October eller først i November fire Skibe tilbage med, to store, hvert med fire Mærs, og to Bojerter, dog uden Krigsfolk og, som det synes, mere ved Privates end ved Regeringens Bistand. Henrik Villumsen siges at have forskaffet ham disse Skibe.*) Eske Bilde blev urolig over denne Hjælp fra Nederlandene, der maaskee var Forløber for Burgundernes alvorlige Optræden i Norge. Han sendte derfor, og for at fremstille hele Situationen for Kongen, samt forlange Penge og andre Fornødenheder, i Vinterens Løb Mikel v. Brunsberg til Holsten; men dengang havde allerede Forholdet til Burgunderne stillet sig saaledes, at Melchior Rantzau kunde paa Gottorp berolige Bildes Sendebud med, at Kongen vel vidste, hvorledes det forholdt sig med disse Skibe; de vare allerede tidligere bestemte til

---

Orig. med Segl, dat. Mandag efter Agnetes Dag ($\frac{22}{1}$) 1537; i Geheimearchivet. Almuen paa Lister, "Eders Undersaatter", til Samme, d. 4 feria pascatos ($\frac{4}{4}$) 1537. — Jens Skriver til sin Herre Eske Bilde: paa Lister have de intet Korn at sælge; paa Jædderen, hvor Jens har været med Lagmanden (form. Niels Clausen), have Folkene ikke uden deres Sædekorn; Torsdag for St. Moensdag ($\frac{12}{4}$) 1537. Begge Originaler med Spor af Segl i den Kjøbenhavnske Saml. Fasc. 8. Jfr. Aktst. til Grevef. 2, Nr. 135, S. 303.

*) Altmeyer hist. des rélations p. 382. Aktst. til Grevef. 2, Nr. 131, S. 295. De utydelige Ord om Henrik Willomsen i dette Brev maae uden Tvivl forstaaes saaledes som her i Texten. I et Brev fra en af Eske Bildes Svende, dat. Karmsund Mandag St. Georgs Dag ($\frac{23}{4}$) 1537, siges at Bønderne have sidste Torsdag ($\frac{19}{4}$) seet tre Skibe udenfor Utseer, og mente at gjenkjende de to store Skibe, som Erkebiskoppen i Vinter fik fra Henrik Willomsen. Kbhvnske Saml. Fasc. 8.

Trondhjem, og der var nu ingen Fare for, at Hollænderne skulde hjælpe Erkebiskoppen med flere Skibe.*)

Men om ogsaa ingen større Fare truede fra Nederlandene, vare allerede de ankomne Skibe, især de to store, nok til at vanskeliggjøre et umiddelbart Angreb paa Trondhjem og Stenvigsholm fra Søsiden, saa at Slotsherren paa Bergenhuus i Vinteren og Begyndelsen af Foraaret 1537 maatte indskrænke sig til at sende Thord Roed med en Deel af Krigsfolket til Søndmør, Nordmør og Romsdal, for at "indtinge" til Kronen disse Niels Lykkes Lehn og forjage Erkebiskoppens "Sædessvende", hvilket vel tildeels blev udført, men, i det mindste efter Erkebiskoppens Paastand, med stor Voldsomhed imod Almuen.**) Paa den anden Side

*) Mikel v. Brunsberg til Eske Bilde, dat. Lybek, Kyndelmisse (2/2) 1537. Original paa Papir med Spor af udvendig Forsegling, i den Kbhvnske Saml. Fasc. 8. Melchior Rantzau sagde blandt Andet: "K. Dchl. weth wol wath it myt denn schepen ein gestalt hefft, de der erckbischoffpt hefft vth selant gekregen, so dat dar kein far vor de hollander ist, dem erckbischoffpt mit mer schepen entsedtenn ist nicht, wente de solfften schep, als dart na druntem synnt, synnt dar hen vor achtet, ock weth Kl. Dchl. wol, wo syne Gnade mit den hollannderen steidt." — Det var den 1ste Februar 1537 at Vaabenstilstanden sluttedes i Hamborg.

**) I den Kjøbenhavnske Samling, Fasc. 8, findes et Brev fra Thord Roed og Peder Pedersen til Eske Bilde, hvilket her meddeles ordmen ikke bogstavret: "Kjære Eske, give vi ydmygeligen tilkjende, at den Tid vi havde Vor Naadige Herre unge Kong Christian til Haande indtinget Sundmør, og de ham for deres rette Herre og Konge hyldet, svoret og deres Brandskat udlovet havde, som Trond Iversen og Hr. Michel optoge og Eder ydermere med deres Regnskab forklare kunne, løb vi siden til Erichsholm*) udi Romsdal og det i lige Maade indtingede, af hvilket Lehn forne Hr. Michel Brandskatten med sig haver. Item bleve vi liggende udi forne Erichsholm og udsendte vor Speider Jon Olsen udi Veien mod "fauszen" (Fosen?), og Skyttebaadene til Nordmør at indtinge

*) Form: det nuværende Ersholm i Aggerö Præstegjæld i Romsdals Amt.

klagede Bildes Udsendte ikke mindre over, at hvor Erkebiskoppens Folk havde Overhaand, mishandlede de dem, der vare faldne til Kongen.*)

---

vor naadigste Herre tilhaande, havde vi og agtet os efter dem; da opblæste Norden os under Øine, og kom forne Skyttebaade tredie Aften tilbage igjen, og bleve saa overeens baade Skytter og Landsknegte, at de vilde hjem, fordi Øl besynderlig kunde ikke saa rundelig tilrække, som deres Bestilling udviste, af Skibene ud at spise, og er det ei vel tilfangs i nogen disse Lehn norden Stat, som Trond Iversen Eder vel undervise kan. Dermed nødtes vi at løbe tilbage; saa kom os tilmøde Oluf Skriver ved "Wallerhøss" med Eders Skrivelse, at vi skulde ei forgjette at skrive Eder al Leiligheden til, som sig hos os begiver. Da have vi ligget nu 13 Dage i "flouer"*) paa vor Vind, agtende selv at føre Eder visse Tidender og dermed forholdet at skrive. Nu kom til os Fredagen før Midfaste (9/3) Oluf Svenske med Eders Pasbort lydende hastelig frem og tilbage med nogle Breve og mærkelige Ærinder, sagde sig dog ingen Brev anden hos Eder at have annammet, og ei vidste nogen Tidende, uden Kravelen og en Fetaliejagt vare tilladte og skulde møde os udi Ulve Vaag. Saa give vi det tilkjende, og ei for Eder længer forholde kunne, at Knegtene med samt Skibsfolket, ihvor mange Skibe dem tilmøde kan komme, ville dog endelig hjem, og ei længere Nord, før end de ere afbetalte til mindste Penning og meste. Saa give vi Eder ogsaa tilkjende, at vor Fetalie ganger fast ad, besynderligt Øl, saa at vi meste Parten have drukket Vand i disse 8 Dage; og befrygte vi os storligen, at Folket skal forløbe Skibene, uden I os med Fetalie undtætter eller os Vinden snarligen føie vil. Item kom her en Pinke under Landet og ilandsatte to af Erkebispens Sendebud, havde været i Holland, og Bønderne dem understunge, og haver jeg to af samme Bønder fangne, som Eder Trond Iversen og Knud Alfsøn ydermere undervise kunne. — Kjære Eske ihvad somhelst Maade vi kunne o. s. v. Datum fflouer, Midfaste Søndag (11/3) 1537. Tord Roed. Peder Pedersøn." (Original paa Papir med Spor af udvendig Forsegling). — Jfr. Aktst. til Grevef. 2, Nr. 138, S. 307.

*) Anders Hansen af Nummedal til Eske Bilde, dat. Være Søndag Jubilate (22/4) 1537. Orig. med Segl i Geheimearchivet.

---

*) Flovær er en lille Ö ved Sundmör.

En Afgjørelse formaaede Eske Bildè dog endnu ikke at hidføre ved dette første Tog tidligt paa Aaret 1537, trods sin Overlegenhed i Troppernes Antal, fordi den Deel af disse, der var forbleven i Bergen, i Marts negtede at drage nordpaa, med mindre de strax erholdt den Løn, der først tilkom dem til Paaske, hvilket Slotsherren enten ikke har havt Midler til, eller ikke anseet sig berettiget til at indrømme; og Thord Roed blev ligeledes ved Mytteri af sine Knegte, som vare misfornøiede med Forpleiningen, tvungen til i Marts at vende tilbage til Bergen.*) Men Bilde fandt dog Udvei til at overvinde Troppernes Misfornøielse endnu inden Udgangen af Marts; og nu nærmede Afgjørelsen sig for Erkebiskoppen. Et nyt Tog fra Bergenhuus var i Vente; at man i Danmark udrustede en Flaade imod Trondhjem, kan vist ikke være bleven ham ubekjendt, og neppe heller, at det burgundiske Hof, langt fra at tænke paa kraftig Daad, allerede stod i Underhandling med Kong Christian den Tredie. Uveiret trak sammen over Oluf Engelbrechtsens Hoved; da gjaldt det, om han ene i sin Sjæls inderste Helligdom fandt en urokkelig Villie til at sætte Velfærd, Frihed, Liv paa sit Fædrelands Sag, villig til at gaae under med den, om han ikke kunde føre den til Seier. Men den Mand var han ikke; Norge skulde synke, endog

**) I den Kjøbenh. Saml. Fasc. 8 findes et Vidnesbyrd af Jens Spliid, Stig Bagge m. Fl. om Eske Bildes Underhandling med de opsætsige kongl. Skytter Torsdag post Oculi ($\frac{8}{3}$) 1537. — Et lignende Vidnesbyrd af de to nævnte Mænd og to Andre om samme Sag, dat. Bergenhuus Fredag post Oculi ($\frac{9}{3}$) 1537, samt et fra Guttorm Nielsen, Lagmand i Bergen, og menige Raadmænd sammesteds, ligeledes om Troppernes Vægring ved at drage nordpaa, dat. Bergenhuus Onsdag i Dimmeluge ($\frac{28}{3}$) 1537, findes i Geheimearchivet. — Om de Knegtes Opsætsighed, der vare med Thord Roed og Peder Pedersen, give de Underretning i det S. 399 Anm. anførte Brev fra Flovær, 11te Marts 1537.

uden at dets Forkæmpere efterlode frugtbare Minder om et hæderligt Fald. Erkebiskoppen vovede ikke et Forsøg paa at vække Folket til en Fortvivlelseskamp. Han samlede sine og Kirkens Skatte, lod sine Fogeder inddrive hvad der var at faae hos Almuen i de Egne, de endnu havde Magten over, plyndrede Kirkernes Kostbarheder og bragte Alt ombord paa de Skibe, der endnu sikkrede hans Flugt. Stenvigsholm betroede han Erkedegnen Hr. Knud Pedersen og Kanniken Torphin Olufsen, tilligemed Einar Tield og nogle Andre, der skulde forsvare Slottet med en Besætning af 80 Mand;*) og i Nidarholms Kloster udenfor Trondhjem efterlod han ligeledes nogle Forsvarere. Efterat have tilskrevet Eske Bilde et Brev fuldt af Bebreidelser over de Mishandlinger, hans Folk havde udøvet imod den værgeløse Almue,**) forlod Oluf Engelbrechtsen med Christoffer Trondsen og en Deel af sine Folk den 1ste April 1537 Trondhjem og gik tilsøes.***) Hans Reise maa have været meget langsom; endnu den 19de April saaes hans Skibe udenfor Utseer; da satte de over ad Holland til, hvor Erkebiskoppen dog ikke kan være ankommen tidligere end i Begyndelsen af Mai. Det maa have været ydmygende for ham at erfare af Brüsselertraktaten, at han ogsaa uden at sætte Liv og Frihed i Fare kunde have sparet sig denne Flugt og viist noget Mandemod paa Stenvigsholm. — Han

*) Dette Tal angives i Anders Hansens ovenfor S. 399, Anm. *) paaberaabte Brev af 22de April 1537.

**) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 138, S. 307.

***) Iblandt Erkebiskoppens Papirer i det norske Rigsarchiv, Münchenske Saml., findes en Fortegnelse, formodentlig enten af Christoffer Trondsen eller Gaute Thoraldsen, over "Udgift de sidste Dage hjemme paa St. Olufs Gaard i Dimmelugen Anno 1537." Altsaa indtil den 31te Marts var Erkebiskoppen i Trondhjem; hans Brev til Eske Bilde af 1ste April er da skrevet samme Dag, som han gik ombord.

tog nu med Regentindens Tilladelse sit Ophold i det samme Lier, hvor den landflygtige Christian den Anden saa længe havde boet; men allerede det følgende Aar endte Døden hans urolige Liv. Hans Brevskaber ere efter lang Omvandring endelig vendte tilbage til hans Fædreland. De have været en Hovedkilde til vor Fremstilling.

Turde Erkebiskoppen ikke oppebie Eske Bildes Folk, var det rigtignok paa Tiden han kom bort; thi disse vare allerede i April atter paa Tog imod Trondhjem. Og nu, da de store Skibe med de fleste Folk vare borte, kunde kun enkelte faste Punkter tænke paa en kort Modstand. Allerede den 30te April 1537 laae Thord Roed for Stenvigsholms Slot, Jens Spliid for Holms Kloster. De kunde da berette Eske Bilde, at Almuen i Trondhjem og Omegnen havde svoret dem paa Kongens Vegne. Knud Alfsøn sendte de nordefter med en Pinke paa Jagt efter Erkebiskoppens Fogeder Hr. Hans Simonsen, Troels Jyde og Oluf Teiste, som i alle Kirker og Præstegaarde fra Nummedalen til Trondenæs havde optaget Kalke, Diske, Sølv og Penge.*)

I de første Dage værgede Besætningerne paa Slottet og i Klosteret sig vel; men snart kom de dog til den Erkjendelse, at da der ikke var Udsigt til Bistand fra Nederlandene, men en ny Krigsmagt hver Dag kunde ventes fra Danmark, var Erkebiskoppens Sag dog tabt og Modstand saaledes unyttig. De knyttede derfor itide Underhandlinger med Thord Roed og hans Mænd, hvem det naturligviis maatte være kjært, at kunne modtage den nye Anfører fra

*) Thord Roed, Jens Spliid, Peder Pedersen, Trond Iversen, Herman Øldrich til Eske Bilde, dat. for Stenvigsholm, Philippi & Jacobi Aften ($\frac{30}{4}$) 1537. — Jens Spliid til Samme, dat. for Holmskloster, ipso die Philippi & Jacobi ($\frac{1}{5}$) 1537. Begge Originaler i Geheimearchivet. — Hvor meget Tropperne frygtedes nordpaa, sees af Lagmand Hans Bagges Brev af 15de April 1537 i Norske Samlinger 6, 16.

Danmark med Stenvigsholms Capitulation i Haanden. Den 18de Mai 1537 sluttede Erkedegnen med de andre Slotslovere en foreløbig Overeenskomst med Thord Roed, Jens Spliid og deres tre Medbefalingsmænd saaledes, at Anførerne for Besætningen lovede herefter at holde Slottet til Kongens Haand og at opgive det til hans fuldmyndige Befalingsmænd paa følgende Vilkaar:

Alt det Forefaldne skal være en død og aftalt Sag; Erkedegnen beholder sit Degnedom med sine Gaarde Trondenæs og Berg; Kongen tager ham i Forsvar for den Løgn, Christoffer Trondsen og Gaute Thoraldsen, Erkebiskoppens Cantsler, have paasagt ham, at han er Skyld i Vincents Lunges Død. Torphin Olufsen beholder sit Præstegjæld Størdalen. Begge de geistlige Herrer og Slotsfogeden bortføre fra Slottet hvad de edeligen bevidne at have indført derpaa. De andre Hofmænd, som staae i Slotsloven, og de, som tjene for Klæder og Penge, drage frit bort med deres Gods, men give deres Æresord paa, at de ikke ville tjene Kongens Fjender. Kongen beskærmer dem imod Enhver, der kalder dem Forrædere og Æreløse, fordi de have opgivet Slottet. Saasnart de have faaet de forventede kongelige Befalingsmænds Forvaring paa disse Betingelser, skal den Eed, de nu have svoret Hovedsmændene i Leiren, og Overeenskomstens øvrige Artikler træde i fuld Kraft.

Længer end Stenvigsholm har vistnok Holms Kloster ikke holdt sig, hvis det ikke allerede forinden havde sluttet sin Capitulation.*)

Med Stenvigsholms Fald var Krigen afgjort. Det er Mændene fra Bergen, Seiren skyldes. Den kongelige Com-

*) Aktst. til Grevef. 2, Nr. 141, S. 312. — Jfr. Langes norske Klostres Historie S. 337.

missær, Truid Ulfstand, der faa Dage efter kom til Trondhjem, fandt ingen Fjende at bekæmpe nordenfjelds.

Thi Truid Ulfstand var det forbeholdt, at udføre den danske Regerings Beslutning om Norge. Man skulde have ventet, at Eske Bilde havde faaet dette Hverv; men Slotsherren paa Bergenhuus havde udtalt sin Mening om mindelig Overeenskomst med Kongens Modstandere, og om Skaansel imod Landet, altfor ofte og tydeligt til at man vilde lade hans Haand føre det afgjørende Slag. Regeringen vendte sig da til de to Mænd, som flere Gange havde været dens Organer i Norge, til Claus Bilde og Truid Ulfstand.*) Da Kongen efter Rigsdagen gik til Hertugdømmerne, bleve hine to Mænd bestemte til at drage med en ny Krigsmagt til Norge i næste Foraar; indtil da maatte Eske Bilde være stærk nok til at holde Erkebiskoppen Stangen. Kongens Cantsler, Johan Friis, og Oluf Rosenkrands, der bleve tilbage i Kjøbenhavn, fik Befaling til at holde alt Fornødent i Beredskab.**) Men Claus Bilde havde ikke Lyst til flere Trondhjemsreiser, hvorimod Truid Ulfstand ogsaa af den Grund var villig, fordi han paa sin Hustrues Vegne besad meget Gods nordenfjelds, der i hine forvirrede Aar stod Fare for at tabes.***) Ham blev medgiven Christoffer Ottesen Hvitfeld; Joseph Falster førte Flaaden.

Truid Ulfstand gik først til Bergen, hvor Alt var beredt til hans Modtagelse, og derfra, kort efter fulgt af Eske Bilde selv, videre nordefter til Trondhjem. Her

---

*) At begge disse Mænd vare bestemte til Norge, sagde Melchior Rantzau til Mikel v. Brunsberg, ifølge dennes Beretning af 2. Febr. 1537 til Eske Bilde (see ovenfor S. 398, Anm. *).

**) Johan Friis og Oluf Rosenkrands til Eske Bilde, dat. paa Kjøbenhavn Palmesøndag (25/3) 1537; Orig. paa Papir med Spor af Segl; Geheimearchivet.

***) Dette sees af flere Breve fra ham til Eske Bilde i Geheimearchivet og den Kbhvnske Samling.

fandt han, som vi have seet, allerede Sagen afgjort ved Trondhjems Underkastelse og Stenvigsholms foreløbige Capitulation; og det har uden Tvivl været hans og Hvitfelds første Gjerning, at stadfæste Overeenskomsten af 18de Mai. Dette skeete i Leiren for Slottet den 29de Mai 1537,*) og saaledes blev Stenvigsholm nu overgivet af Erkedegnen og de andre Slotslovere. Slottet blev strax overdraget Christoffer Hvitfeld,**) hvis Sag det var at bringe Alt i Orden i de nordlige Egne, — en Opgave, der nu var saa meget lettere at løse, som Erkebiskoppens Tilhængere havde ved Brüsselertraktaten af 3die Mai 1537 mistet enhver Udsigt til Bistand fra Nederlandene. Paa samme Tid blev Nidarholms Kloster forlehnet til en anden dansk Mand, Jens Tjellufsen Bjelke,***) som senere ægtede den ovenfor saa ofte omtalte Lucie Nielsdatter, Hr. Niels Lykkes Elskede, og ved hende blev Stamfader for den i mere end et Aarhundrede anseeligste Slægt i Norge.

Stort over otte Dage kan Ulfstand ikke have opholdt sig i Trondhjem.†) Med Thord Roed og en Deel af Krigsfolket drog han i Juni 1537 Landveien over Dovre imod Hammer, hvor Biskop Magnus endnu ikke havde underkastet sig, ja endog gjorde Miner til Modstand fra sin faste Bispegaard. Denne daarlige Trods stod dog ikke fa-

*) Afskrift af Truid Ulfstands og Christoffer Hvitfelds Brev, af det i Texten angivne Datum, findes i Geheimearchivet.

**) Christoffer Hvitfeld vedgaaer, at Hr. Truid Ulfstand har overantvordet ham Stenvigsholm i en fri Slotslov, at holde Kong Christian tilhaande. Vidner vare Joseph Falster, Admiral, Thord Roed og Jens Spliid. Stenvigsholm Hellig Legems Aften ($\frac{30}{5}$) 1537. Sammes Tilstaaelse for Overleveringen af Inventariet paa Stenvigsholm, dat. Trondhjem den 3die Dag Juni 1537. Begge Originaler med paatrykt Segl i Geheimearchivet.

***) Langes norske Klosterhistorie S. 337.

†) Allerede den 19de Juni 1537 skal han have været i Oslo. Norske Samlinger 2, 225 Anm.

stere, end at Biskoppen efter et Par Dages Forløb overgav sig i den kongelige Commissærs Hænder, og Hammer Gaard blev foreløbigen overdragen Thord Roed.*) Den fangne Biskop førtes til Danmark, hvor han tilbragte sine sidste Dage i Antvorskov Kloster. Ogsaa Biskop Hans Reff skal være fulgt ned med Ulfstand og have overgivet sig og sit Bispedømme til Kongen; men han vidste atter denne Gang at stille sig saaledes til Seierherren, at denne mente i ham at finde et paalideligt Redskab for sine Planer. Hans Reff blev den første evangeliske Superintendent i Hammers og Oslos forenede Stifter!

Fra Trondhjem var Eske Bilde med Flaaden gaaet tilbage til Bergen efterat have aftalt det Fornødne med de kongelige Commissærer. Endnu i Juni Maaned bragte han Alt i Orden paa Vesterlandet. I Stavanger og de sydligere Egne havde man i Vinterens Løb just ikke viist sig meget villig til at efterkomme hans Fordringer; — men hvor vare de nu Alle villige og imødekommende! Biskop Høskuld, Domkapitlet, Erik Ormsen, Borgerne og Almuen kappedes om at udgive deres Skat og "Kjendelser"**) Hvad der iøvrigt er blevet af Stavangers Biskop kunne vi ikke sige med Vished; rimeligst synes det, at han efter Reformationen har havt Ophold i Bergen og har endt sine Dage i denne Stad.***)

*) F. Thaarup, Magazin for Danmarks og Norges Beskrivelse 2, 280 ff. Thord Roed anmoder Eske Bilde om at hjælpe ham til at faae Hammer Gaard for taalelig Afgift, dat. Hammer Gaard St. Olaui Dag (29/7) 1537; Original med Segl i Geheimearchivet.

**) Man seer det af Breve til Eske Bilde fra Lagmanden Niels Clausen, Erik Ormsen og Morten Fynts, Domkapitlet i Stavanger og Biskoppen, alle fra Juni 1537; i den Kbhavnske Samling Fasc. 8 og i Aktst. til Grevef. 2, Nr. 142, S. 315.

***) Saaledes siger Peder Clausen i Norges Beskrivelse, anf. Udg. S. 52; men han henfører urigtigen hans Anholdelse til 1536. At Hvit-

Eske Bildes Hverv var endt. To Gange havde han i Kamp imod Trondhjems Erkebiskop frelst Norges Krone for sin danske Herre og Konge. Mindre begavet vistnok end Vincents Lunge, men ogsaa mindre lidenskabelig, havde han gjennem en Række af besynderlige Omskiftninger med Klogskab, Mod og Udholdenhed gjort sin Gjerning og ført sin Sag til Seier. Men alle hans Ønsker og Familieforhold kaldte ham til Danmark lige siden Henrik Krummediges Død; og at hans Raad om Norge ikke trængte igjennem hos Kongen og det danske Rigsraad, at han, der helst mæglede og forsonede, maatte række Haanden til en skaanselløs Gjennemførelse af de danske Paastande, kunde ikke gjøre ham Opholdet i Norge behageligere. Han overdrog midlertidigen Bergens Slotslov til Jens Spliid og gik tilbage til Danmark, hvor han fra nu af først som Medlem af Rigsraadet, senere som dets Formand, fik Leilighed nok til at vise sin Duelighed og sin Fædrelandskjærlighed i Rigets vigtigste og vanskeligste Sager. At han til sin Eftermand anbefalede sin Underfoged Thord Roed, og at Kongen betroede den Klippe, mod hvilken alle Anløb imod hans og hans Faders Herredømme i Norge havde brudt sig, til denne Mands prøvede Troskab, vil den, der har fulgt vor Fremstilling, finde naturligt og vel betænkt. Endnu inden Udgangen af 1537 modtog Thord Roed Bergens Slotslov som Kronens Lehnsmand.*)

---

feld lader Truid Ulfstand føre "Biskoppen af Stavanger" fangen til Danmark, er uden Tvivl kun en Forvexling med Biskoppen af Hammer, hvem Hvitfeld ikke omtaler.

*) Thord Roed qvitterer Hr. Eske Bilde for Afleveringen af Bergenhuus, dat. Bergenhuus St. Annæ Dag for Juul ($\frac{9}{12}$) 1537; Orig. paa Pergament i Geheimearchivet. — Jens Spliid beretter Eske Bilde, at efter Kongens Befaling have de overantvordet Bergens Slot og Slotslov til velbyrdig Svend Thord Roed, dat. Bergen,

Saaledes var Modstanden i Norge overvunden; alle de vigtigste Slotte og Lehn vare i danske Mænds Hænder, og Magten nu ganske hos de Danske. Det er dette, og ikke Andet, der er skeet 1537; Norge er ikke erklæret for indlemmet i Danmarks Rige; Haandfæstningens Bestemmelse er kun halv gjennemført; i Norge selv har man ikke vidst Andet, end at man nu havde faaet andre Øvrighedspersoner end de gamle. Vistnok var dette en meget følgerig Forandring, baade i de kirkelige og de borgerlige Forhold; men Norge har aldrig ophørt at være et Rige.

Tvillingrigernes Dobbeltkrone sad nu til Folkets Held fast paa Christian den Tredies Hoved. Han havde vundet den ikke ved Lykkens Gunst, men ved klog Benyttelse af Forholdene og ved det faste og udholdende Mod, hvormed han gik løs paa det foresatte Maal. Vel havde han udmærkede Mænd ved sin Side: Mogens Gjøe og Peder Skram, Johan og Melchior Rantzau kunde uden Anmasselse stille sig ved Siden af deres Samtids navnkundigste Statsmænd og Krigere. Men dog er Hovedfortjenesten Kongens; thi kun den kloge og faste Hersker kan raades og tjenes godt.

Og som han havde vundet sin Magt, saa brugte han den med Forstand, Kraft og Udholdenhed, — brugte den til at gjennemføre de Forbedringer i Kirke og Stat, han med sin Sjæls hele Styrke omfattede som den Gjerning, Gud havde givet ham at udføre i Verden. Derfor har han henstillet et Værk, der priser sin Mester; thi hvilke mørke Skygger der end vedbleve at hvile over hans Folks Liv,

Fredag efter St. Anne Dag ($\frac{4}{12}$) (Dagens Navn dog usikker) 1537. Orig. paa Papir med Besegling i den Kbhavnske Saml. Fasc. 8.

kan det ikke miskjendes, at Grevens Feide blev fornemlig ved Kong Christians personlige Virken en afgjort Vending imod en høiere og værdigere Tilstand. En ny, og i Meget en bedre, Tid begyndte i vort Fædreland, — et nyt Lys oprandt over dets blodbestænkte Sletter og kaldte Spirer til Live, der have udfoldet sig og baaret rige Frugter for de følgende Slægter.

Bilag I.

Det norske Rigsraads Fornyelse af Forbundet imellem Norge og Danmark.

Trondhjem, den 7de November 1532.

Wii effthrne Oluff, aff gwdtz Forssynn Erchebiscop i Trwndhem Och paweligh Sedis legate, Anders till Opslo, Mogens tiill Hammer, Hans tiill Opslo, aff Samme gudtz forssynn Bisper, Vincencius lwnge, gwdhe galle, Niels lycche, riddere, Erick Wgerwp och Erick erichssen, vebner, Norgis Rigis Raadt, Kennis och göre vitthelігtt mett thette wortt Obne breff, Att effther som Stormectigte högborne Furste och herre, Her fredrich, mett gudtz Naade Danmarkis, Vendis och gottis koningh, Vdtwolldt koning tiill Norge, Hertugh i Slesswigh, Hollstenn, Stormarrn och Dyttmerskenn, Greffue i Olldenborgh och Dellmenhorst, Waar aller Naadigte herre, mett samtt Verdigte Verdige Fædre, Strenge Riddere, Erlige herrer och gode mendt, Danmarkis Riiges Raadt, waare gwnstige farwante, kere herrer och Venner, haffwe nw mett fwllmachtt oc beffallning afferditt oc vdtskiichitt hiid indt i Norgis Riige tiill oss och alle andre Norgis Rigis Raadt Vaare kere medtbrödre, Erlige Velbyrdige Mendt oc strenge Riddere her Trwett Vlstandt oc her Claus Bille, mett mercheliche Handell och erinde, Som tesse twendne Rige Danmark oc Norge er mercheligen anliggende; iblandt andre haffue thee

oss fore holldet, att forne Konge Matte oc Danmarkis Rigis Raadt haffwe thennem besynderlige beffalidt att giffue oss oc forne menige Norgis Rigis Raadt tiill kenne, Szaa att ther er emellom forne konge Matte Och Danmarkis Rigis Raadtz farfædre Och forne thette Norgis Rigis Raadt, vore kere farffædre, giortt bestandelige fredtt, endrechtighedt och kerligh fforbundt, Szom forne tesse begge rige er vel höglighen aff nödhenn tiill endrechtigh gott regemente, fredt, Rolighedtt, bistand och gode, mett Raadtt, daedtt, hiellp, trösth, liiff, godtz, aff all machtt och formwe thett ene Rige och partt then andhen att bewysse oc giöre, Begerindis aff oss paa forne konge matte oc danmarkis Rigis Raadtz vegne forne endrechtighet oc kerlig farbund att Ville bewillge oc samtycche, Som forne konge matte oc Danmarkis Rigis Raadtz farffædre, oc Vore kere farffædre, thett Saa giortt haffue i alle maade. Hwilkenn forne nw konge matte oc Danmarkis Rigis Raadtt naadig, gunstig, kerlig beger tiill sliige forne kerligh endrechtighet oc forbund Vij i alle sorne (sic) maade bewillgitt och samtychtt haffue och mett thette vortt Obne breff bewillge och samtycche, doch oss fore behollett alle Norgis Rigis herligheder, Recesser, friiheder, prewileger att bliffue vidt fwllmachtt och vfforkrenchtt i alle maade. Och om nogen ydermere behöffuige handell, forne konge matte och begge Rige tiill ære, gode, velffartt, langwarinde fredt, endrechtighet oc bistand behoff giordes, sette vii ind tiill begge Rigens Raadtz hwer paa syn sydis almynndelige samkomst, mett ett menigtt endrectichtt Raadt att formere och farbedre. Thiill vittnisbyrd haffue vii laditt hengtt vaare Jndssegle nedhen ffor thette vort Obnebref, Gyffuit och schriffuit i Trwnndhemm septimo die Nouembris anno domini Mdxxxijo.

(Original paa Pergament med 9 hængende Segl. I det danske Geheimearchiv.)

Bilag II.

Jørgen Wullenwevers Bekjendelser.

It. erstlich hat Melchior Rantzow Georgen Wullenweber angetzaigt, das Jhme, Melchiorn, durch den Ertzbischouen zu Bremen etc. vergonnet worden sey, Jne, Georgen, auf etliche Jnditien zuuerhoren; Derhalb soll Er gedenkhen, das Er die warheit sagen, wesz Jme bewust, vnd das nicht verhalten wolle; wa Er aber solichs nicht thue, wurde es Jme zu anderer beschwerung Reychen. Vnd solte auch gedenckhen, das Er nyemants mit vnwarheit belestigen, sunder wolte seiner seel seligkeit bedenckhen; dann wo das geschehe, wurde Jme daraus vil arges entsthen.

Erstlich sagt Er vngepeiniget wie folgt.

Jt. gefragt, wer die Jhenigen gewessen, de den alten Rath entsetzt etc.? darauff sagt Er: disze nachfolgende, nemlich Herman Jszrael, Burckhardt de wreden vnd hansz Meus neben Jme.

Jt. welche geraten, das man die Kirchen gueter solte nemen? sey durch den gantzen Newen Rath vnd die gemeinheit beszlosszen.

Jt. bekant, Er sey der vhede mit den hollendern ein vrsacher geweszen.

Jt. Doctor Oldendorf, Marx Meyger, hansz von Elpen vnd Heinrich Reinhauszen haben dem Grauen von oldenburg

geleyt zugesagt, vnd doctor oldendorf hab Jne zu der vhed beredt vnd gebracht.

Jt. bekanth, das Coppenhagen, Elnbogen vnd Lubeck beszlosszen, das man die heuser vnd Schlosszer vmreysszen vnd zerbrechen soll.

Jt. das Stifft zu ytin vnd kirchen gueter haben sy Jn des Raths zu Lubeck gewalt bringen wollen, wo sy es hetten thun konnen nach des Bischofs tod, vnd alle die landgueter, so zu demselben Stifft vnd thum ligen vnd gehorig sein, den von Lubeck zutzveignen.

Jt. Eberth Stottelperg, Er Albrecht Kleber haben das silber aus der Kirchen als Muntzherrn entpfangen, vnd herr Heinrich von Karstorf, her thonius von Stiden sein dar bey der kisten gesesszen.

Jt. Er habe des Obelackers Knecht wallen fuern nach Lubeckh, vnd wann Er die alda, hette, Er seine parthey Jn der Stat Lubeckh, das Er die Stat damit erobern vnd einnemen wolte, vnd solte von seiner partheyen zu dem Mulenthor eingelasszen werden, alsdann den alten Rath tod zuschlagen vnd Burgundisch werden vnd den Burgundischen die Stat vbergeben wollte; vnd von seiner partheyen sein zu diszen anszlag gewest Burckhart de wreda, Heinrich Muller, Herman Stufer, Johann van Acheln, Herman Jszrael vnd doctor oldendorf, der hab Jne bey alle das spil gefuert, Ludwig daschenmacher vnd Johann van Elpen, Herman sichman.

Jt. Er habe Clausz Holm an Georgen koch zu Elnbogen geschickt vnd mit Jme handln vnd antzaigen lasszen, das benedictus von der wische von wegen des Grafen zu oldenburg bey Jme geweszen, vnd berichtet, das der Graf dem abschid nach zu Lubeckh einkommen walte; darauf Georg Koch geantwurt: wann Er die leuth brecht, wie Jr beredung were, so solte Jne Coppenhagen vnd Elnbogen zum pessten offen sein.

Jt. Er wolte die Knecht zu potzenburg vber die Elbe vnd also nach Lubeckh gefurt haben.

Jt. Er sagt, seines anhangs, so Jne mit den knechten Jn Lubeckh haben lasszen wollen, sein vil vnd vntzelich geweszen, das Er sy ausszerhalb der vorigen genanten nicht alle wissze zunennen.

Jtem bekanth, wann Er die Stat Lubeckh also wie angetzaigt Jnne hette bekumen, so wolte Er dieselben den Burgundiern vberantwurt haben; vnd so Er den hette sollen helfen, so muesten sy ye Jme wider helfen, dann Er wolte der oberst jn der Stat geweszen sein.

Jt. Maister Stefan hopfensteiner vnd Er Anthonj Metz haben mit Jme gehandlt, das Er die Stat Lubeckh den Burgundiern vberantwurten solte, vnd sollichs sey zu Lubeckh Jn seinem hausz geschechen; vnd genanter Stefan habe des noch sein Jnstruction vnd schrifft mit seiner eigen hand geschriben.

Jt. bekant, das Er durch herman weger vnd wulfen Giler die Stette Lubeckh, Elnbogen vnd Coppenhagen den Burgundischen angeboten habe.

Jt. Er bekante, das der Graf den van Lubeck verschriben, das sy Gotland, hellischeburg vnd krocka von dem Reych Denmarckh vor Jren schaden Jnnen haben vnd vberkommen solte, des ligt die verschreybung hinter denen von Lubeckh.

Jt. bekant, das der Graf van oldenburg der Stat Lubeck brief vnd sigl gegeben, das Er Jnen Kunig Christiern vberantwurten vnd zustellen solte, so bald Er Jne erledigt hette.

Jt. bekant, wann Er hette Kracka, so wolte Er Jn Seland Krockaw mit dem halben Zoll, vnd Marx Meyger Jn Schweden, souil Er des bekhumen mogen, vnd Georgen Koch burgermaister zu Elnbogen Jn Schonen, Regiert haben vnd oberster geweszen sein, vnd wolten sich mit dem Grafen vertragen haben, damit Er zufriden were.

Jt. bekanth, das Stefan hopfensteiner auf zweymal mit Jme gehandlt, Erstlich als der tag zu Staggerszdorf geweszen, das ander mal jn hern Bernt von Mulen hofe; vnd hat Stefan zu yeder zeyt ein Jnstruction von Jme entfangen mit seiner hand vntirschriben Diszes Jnnhalts, das Er solte mit den Burgundischen handlen, das sy die Stat Lubeckh solten annemen vnd sy darjnnen schutzen, vnd sy konten wol erleyden, wann sy vor Jren schaden etwasz erlangten, das als dann pfaltzgraf Friderich zu dem Kunigreich kumen mochte, vnd das die Burgundischen die Stat Lubeck Regierten Vnd die Stat vnd sy schutzten.

Jt. bekanth, das sein bruder Joachim wullenweber, Cordt Galdener vnd Andreasz von Horstein zu Hamburg alle disze handlung, so Er hiebeuorn bekant, wisszens haben.

Dise obgeschriben artickel alle vnd ein yeden Jn sunderheit hat Georg wullenweber frey williglich, ane alle pein, Jn der guete, ledig vnd losz jn seinem gemach, darjnn er gefenglich enthalten wurdet, bekanth; Vnd als Er der widertauff halber gefragt worden, hat Er ane die scharpfen vnd peinliche frag weyter darauf nichts bekennen wollen, Derhalb Er peinlich verhört ist worden.

Erstlich hat Er, als Er Jn die pein gehn solte, bekanth, das Er allen den Adel, souil Jme moglich geweszen vnd thun hette konnen, tod szlagen wolte.

Jt. bekanth, das einer sey zu Lunenburg, den hab Er aus holland verschriben, mit namen herr Johann, wanhafftig auf der Bropstey zu Lunenburg; derselb herr Johann hab erstlich mit Jme des widertaufs vnd der Secten halber gehandelt; der hab Jne mit der schrifft beredt, das Er sich dunckhen liesz, Er mochte darmit selig werden.

Jtem der predicant zu Sanct Jacob, mit namen herr peter, bynnen Lubeckh sey der Secten auch anhengig, vnd der predicant Jm thum zu Lubeckh, mit namen herr Johann

flaxbart; sunst hab Er zu Lubeckh keinen anhang von predigern dises handels halben.

Vnd ist darnach widerumb von der leytern aus der pein gelasszen vnd gesagt,

Das der obgeschribner artickel mit den predicanten vnd seinem anhang ware sey.

Jt. gefragt, wann die widertauf zu Lubeck angegangen, ob die gueter nicht alle gemein sein solte? darauf Er geantwurt, Es sey so weyt noch nicht kumen, sunder eins wurde aus dem andern wol folgen; vnd weyter bekant, das Er vorhofft alle vmbligende Stette auch dartzu zubringen, so wurde Jr anhang desto grosszer.

Jt. bekanth, wan sy die Stat Lubeckh Jnngenomen hetten, so wolten sy mit der widertauf fortgefaren vnd mit den andern Stetten ein verbundtnusz gemacht haben.

Jt. bekanth, das sy zu dem widerthauf nicht haben kumen konden, sy hetten dann zuuor die Stat lubeck eingenomen.

Jt. doctor oldendorf habe Jne bey allen den handel gebracht.

Jt. gesagt, sein bruder Joachim, Cordt Galdener vnd Andreasz von horstein zu Hamburg sein mit Jme auch des widertaufs vnd aller handlung Jn vereinigung; dieselben solten die handlung des widertaufs zu Hamburg Jn aller masszen, wie Er zu Lubeckh gethan wolte haben, auch anrichten.

Jt. Heinrich Aderman, ein burger zu Lubeckh, hab mit etlichen zu Bremen aus wullenwebers beuelch des widertaufs halber gehandlt, das sy zu Bremen auch anrichten solten.

Jt. bekant, das der predicant zu Lunenburg Jne bey allen handel des widertaufs gebracht habe sambt doctor oldendorff.

Jt. gesagt, sy haben die handlung des widertaufs nicht gentzlich beschlosszen, sunder eins wurde des ander wol

gebracht haben, wie vnd welcher gestalt es damit solte gehalten werden.

Jtem bekanth, Er habe sechs tausent gulden gestolen von den Kirchen guetern zw Lubeckh, die sein noch zu Hamburg bey seinem bruder; vnd die hab Er eins teyls von dem gelte, welches nach Coppenhagen zu besoldung der Knechte hat gefuert werden sollen, behalten, vnd das vbrige haben Jme der Muntzmaister vnd die andern herrn gegeben, die Er also heimlich behalten; vnd die Englische botschafft, so yetzo zu Hamburg ist, haben Jme x^m gulden zuleichen angeboten, vnd hetten wol noch mer von Jnen bekhumen konden, wann die Knecht hetten zu entsetzung hertzog Albrechts ziechen wollen.

Jt. bekanth, her Nefer, ein predicant zu wiszmar, weysz auch von dem handl des widertaufs; den hab Er horen predigen vnd wissze, das Er sollicher opinion sey.

Volgendes ist Georg wullenweber auf ku. w. zu Denmarckh gestelte fragstuckh, durch den Marschalck Melchior Rantzaw Jn der guete gefragt, darauf Er geantwurt wie folgt:

Jt. gefragt, ob dero von Lubeck geschickten zu Coppenhagen, deren Er selber einer geweszen, nicht geraten habe, das man Kunig Christiern der gestalt, wie dann beschechen, Jn verwarung halten solle? Darauf sagt Er Ja, vnd das Es war sey, dergleichen auf das Erst und ander frågstuckh Ja, und das sy war sein gesagt.

Jt. gesagt, das sy geraten haben, das Kunig Cristiern solle gefenglich angenomen vnd Jn Gotland gesetzt werden.

Jt. bekanth, Er habe zu herr Heinrich Rantzaw gesagt, sy hetten den Kunig Cristiern gefenglich gegen Coppenhagen gebracht, sy solten nun zusechen, das Er verwart wurde; vnd gesagt, Er sey zurselben zeyt Kunig Christiern wol als vheind geweszen, als einer sein mochte.

Jt. gefragt, wann Er erstlich mit Graf Cristofl von oldenburg vnd Georgen Koch zu Coppenhagen von diser handlung geredt? Darauf gesagt vnd bekanth, Er habe mit Georgen Koch erstlich zu Coppenhagen auf dem erst gehaltenn Reychstage gehandelt, vnd des entslosszen, das sy diszen yetzigen erwelten Kunig wider die Reichsstende mit gewalt Jns Reich wolten setzen, der habe es aber abgeszlagen vnd mit gewalt nit Kunig sein wollen. Berichtet auch weyter, das Georg Koch mit dem Grauen von oldenburg, als Er dem Kayser gedient, red vnd handlung gehabt, Vnd das hab einer dem andern zugesagt, vnd sich zu der zeyt diszer handlung entslosszen.

Jt. bekant*) das dem Churfursten zu Sachsszen das Kunigreich Dennemarckh haben presentiern vnd vberantwurten wolle.

Darnach aber, als der yetzig Kunig sollichs, wie obgemelt, nit hat annemen wollen, haben sy mit dem Grauen von oldenburg gehandelt; das ist durch Benedict von der wische geschehen, vnd hanszen buchbinder, Ambrosius bruder; Vnd ist der Graf jn Lubeck kommen vnd haben alle handlung beszlosszen.

Jt. gefragt, wer bastian van Jessze zu dem krieg gefordert habe? geantwurt, das habe herr Bernt van Mulen gethan.

Jt. bekanth, das die detmarschen haben dem Rath zu Lubeckh zugesagt, Eher sy wolten leyden, das sy, die von Lubeck, verderbt wurden, Ehr wolten sy mit aller macht helfen mit volck oder gelte, wann die von Lubeckh zu veld ziechen wurden.

Jt. bekanth, das die van Lubeckh van den detmarschen Jn diser stehenden vehde nicht mer dann xij^{m} marck bekhumen.

---

*) I Randen er her tilføiet som Tilsætning: her Bernt von Mulen vnd Andreasz stolp Secretarj dem Rath angetragen.

Jt. gesagt, Hertzog Albrecht habe sich mit dem gantzen Rath zu Lubeck vertragen dermasszen, wann kunig Christiern ledig were, wasz dann Hertzog Albrecht von Jme, dem Kunig, erlangen konte, dartzu wolten sy Jme behilflich sein.

Jt. gefragt, wie der vertrag gelauttet, so mit hertzog Albrechten gemacht, als Er Jn den krieg getzogen? darauf gesagt, die handlung sey mit hertzog Albrechten van denen, so das mal zu Lubeck regiert, beszlosszen worden, des hab der Herzog von denen von Lubeckh brief vnd sigl entpfangen.

Jt. bekant, das herr Bernt van Mulen ist van hertzog Albrechten zu dem kunig Jn Engelland geschickt worden, hilff, Rath vnd trost zuerfordern.

Jt. bekanth auch, das Joachim van Buchhaltz das Closter Reinebeckh ane der van' Lubeckh wisszen, willen vnd beuelch verbrent hab.

Jt. gesagt, das die brief vnd sigl des kunigreichs denmarckh sein bey dem Grauen zu oldenburg.

Jt. der anschlag sey von anbeginn nicht anders, dann auf das kunigreich Denmarckh geweszen, vnd nicht auf das Land zn Holstein.

Jt. Doctor oldendorf sey aller handlung vnd des widertaufs ein vrsacher vnd das oberste haubt; vnd wa Doctor oldendorf nicht geweszen, so wolte Er, wullenweber, auf dem tag zu Stogkelstorft mit dem yetzigen kunig friden haben gemacht.

Jt. sagt, das Obelacker habe zu denen von Lubeckh geschickt vnd sechs tausent gulden zu besoldung der knecht begert vnd gefordert, aber habe nichts erlangt; vnd sey Jme abgeschlagen; vnd Georg von Rauenspurg ist zu sollicher beschickung vnd werbung gebraucht worden.

Jt. die knechte, so Obelacker versamelt, sein dem Grauen von oldenburg gelobt vnd geschworen, vnd denen von Lubeck oder hertzog Albrechten nicht. So hat Georg von Rauenspurg zugesagt vnd vertrostung gethan, zwey oder

drey hundert Reysiger pferd zuwegen zubringen, vnd darauf die obberuerten vj^m gulden begert, der wolt Er ij^m zubehuf der Reytter, vnd die andern iiij^m auf die knecht brauchen. Aber die van Lubeckh haben sollichs abgeschlagen vnd die antwurt gegeben: wann sy die Reuter vnd Knecht sechen, so wolten sy die helft dar zu legen, das ander solten sy suchen bey den von wysmar vnd Rostockh.

Jt. bekanth, das doctor oldendorf vnd der Rath zu Lubeck mer als Er, der wullenweber, gefordert, das Hertzog Albrecht Jn das Reych Denmarckh vnd gen koppenhagen khumen solte.

Jt. die Stette Rigaw vnd Refel, auch der Maister Jn lyfland, haben denen von Lubeckh tausent last Roggen vngeuerlich, des gleichen die obgenanten zwej Stetten xx^m marcke Rigisch gegeben vnd zugeschickt.

Jt. die Stett Koppenhagen vnd Elnbogen weren gern mit lubeck vnd andern Stetten Jn der hansze bundtnusz geweszen, aber die van lubeck haben sy nicht annemen wollen.

Jt. gefragt, wasz Er letztmal zu Hamburg mit den Englischen gehandelt? Darauf bekanth, das die Englischen Jme angetzaigt, das sy von dem Kunig von Engelland beuelch haben, Hertzog Albrechten, wa Er ein fusz Jm Reych hette, mit einer summa gelts, als Zechen tausent gulden, zuerledigung kunig Cristierns furzustrechen; doch wollen sy erstlich sich erkundigen, ob die knechte, so obelacker bey ein ander hette, pfaltzgrauen Friderichen zustendig, das sein f. g. dieselben zu eroberung des Reychs Denmarckh gebrauchen wolten, Als dann wolten sy sich der sachen mit den Knechten nit vntirnemen; darauf hat Er, wullenweber, gegen Jnen erboten, das Er selbs zu obelacker vnd den knechten Reyten vnd eigentlich bey Jnen erkunden wolte, ob sy pfaltzgraf Friderich zugebrauchen Jn willens; so sey Er auf dem weg alhie Jn das gefengknusz gebracht.

Auf die letzt frag, das Er ku. w. zugeschriben, das Er ku. w. vheindes vheind sey, damit hat Er das Reychs Rath gemeinet.

Jt. bekant, Maister Johann Sartors,*) vicarius Jn dem thum zu lubeck, hat ein aug, der hab die handlung des widertaufs eben als wol als d. oldendorf verhandelt.

Jt. bekanth, das die van Lubeckh bey yetzigen Regierenden kunig ader seiner ku. w. her vater, seligen kunig friderich, nye weder muntlich oder schrifftlich vmb Erledigung kunig Christiern ansuchung gethan.

Vnd zum letzten bekant, das Schlosz Jn Coppenhagen vnd Elenbogen zurbrechen vnd die obrigkeit derjnnen abtzuthun.

Dit baffen screfen hebbe ijk bekent in den pinen vnde buten den pinen, dit isz war, dat mij gho sso helpe, vnde is myn hant

Jurgen wullenweffer.**)

Disze obvertzeichente bekantnusz vnd artikl hat Georg wullenweber donnerstags nach Conuersionis paulj Anno etc. xxxvj vor, Jnn, und nach den peinen bekanth vnd ausgesagt; vnd sein Jme solliche artickl alle, vnd yeder Jn sunderheit, von worten zu worten folgents freytags vmb xij vhre Jn beyweszen der dartzu verordenten, Als von wegen meines gten herren des Ertzbischouen zu Bremen weltliche Rethe mit namen Clausz hermlings vnd Johann van der Kedenburg, Trosst zu Rottenburg, vnd van wegen meins gn. herrn Hertzog Heinrichs zu Braunschweyg etc. Johann Hamestet vnd Martin Kotterle vnd Martin Ricken (?), Secretarien, vorgeleszen vnd wider halet worden, vnd auf ein yeden gefragt, ob er der gestendig? darauf Er geantwurt, das die war

*) Utydeligt: Sartorius?

**) Wullenwevers egen Haandskrift.

weren, vnd nicht anders gelautet hetten, auch darbey bleyben wolte, vnd das wir yetzgenante dartzu verordenten sollichs van Jme gehort vnd verstanden, So haben wir zur vrkunth vnd bekentnusz diszer geschechen ding ein yeder mit seiner eigen hand sich vnterschriben. Geschechen Rottenburg freytags nach Conuersionis paulj Anno etc. xxxvj.

Clawes Hermelyngk, myn Handt.
johann van der Kedenborck.
Johan Hamstet sszt.
Martin Kotterl manu propria.
Martin Rit. manu propria sszt.*)

Jt. Georg wullenweber hat bekanth, das Er herr Johann, wanhafftig auf der Brapstey zu Lunenburg, gern zu Lubeck behalten hette, Aber Jheronimus witzendorf zu Lunenburg habe denselben herr Johann von Lubeckh nach Lunenburg gefordert; vnd Jheronimus witzendorf hab- den handel des widertaufs mit gewust, vnd sey des mit Jme einig gewesen.

Jt. bekanth, wann die widertauf zu Lubeck angangen, das als dann doctor Leuin von Embden zu Braunschweyg den widertauf auch anrichten wolte, vnd hansz Simon vnd hansz Kettler wisszen das auch mit vnd haben dartzu helfen wollen.

Jt. bekant, das D. Leuin von Embden wissze vil mer leuth, die zu disem handel geneigt sein, dann Er.

Jt. sagt weyter, D. Leuin Embden habe Jne auch zu der widertauf gebracht.

---

*) Disse Underskrifter ere egenhændige. — Det Ovenstaaende udgjør et sammensyet Hefte, Papir med to paatrykte Segl. Efter Seglene er paa den omstaaende Side i Originalen skrevet et lille Stykke med Wullenwevers egen Haand, hvilket ikke har været til at dechiffrere.

Jt. bekanth, das doctor Embden den abschid mit Jme genomen, das Er Jn den andern Stetten als Braunschweyg, Hannober, Magdeburg vnd andern Stetten den widertauf, wann Er zu Lubeck angangen were, auch anrichten vnd mit denen, die der Secten geneigt, derhalb handlen soll, wie Er dann Jme eigentlich zuthun zugesagt.

Jt. die van Hamburg haben zechen tausent Marckh den van Lubeckh zugelegt.

Jt. wann wullenweber Lubeckh erobert mit den knechten, denen sy dartzu gelt gegeben wolten haben, wolt Er als dann mit denselben Jn das land zu Holstein getzogen sein.

Jt. hat bekanth, wan sy die szlacht Jn Funen gewunnen hetten, alsdann solt Graf Johann van der Hoya mit den knechten vnd dem kriegs uolckh Jn das Land Holstein getzogenn sein vntir dem schein, als solten sy Hertzog Albrechten und dem Grauen zu oldenburg zugehorig sein, yedoch wolten die von Lubeck das gelt dartzu gelegt haben; sollichs haben sy beszlosszen, vnd Gotecke Engelstet hat beuelch gehabt dem Kriegsuolckh zu Coppenhagen antzuzaigen.

Jt. bekanth, das Er mit her Johann Fritz (?) diszen abschid genomen, das Er kurtz nach seinem abschied anfachen soll die widertauf zupredigen.

dijt baffen sscrefen hebb ijck bekant in den pinen buten der pijnen, dijt ijsz war, dat mij ghot so helpe, vnde ijsz mijn egen hant.

Jurgen wull....*)

Clawes Hermeljngk, myn handt.
Johann van der Kedenbork.
Johan Hamstet sszt.
Martin Kotterl manu propria.
Martin Rit. sszt.**)

---

*) I. Wullenwevers egen Haand.

**) Egenhændige Underskrifter. — Dette, fra Stregen, staaer paa et i Heftet løst indlagt Ark.

Jtem wiewol Jurgen wullenweber menigerley geschwinde vnd geferliche miszhandlung gegen vnd wider den durchleuchtigsten und Groszmechtigsten fursten vnd herren herren Cristian, Kunigen zu Denmarck vnd Norwegen etc. Hertzogen zu Slesewig Holstein vnd Stormarn etc. Grauen zu oldenburg vnd delmenhorst etc. geubet vnd begangen, dieselben auch Jn vil artickeln aussz vnd Jn der peyn offentlich bekant vnd gestanden, die Er auch mit eigner hand vntirschriben hat, So will doch hochermelter ku. dcht. zu denmark gesandter, Jegenwirtig Jost von Jngenhuszen, an stat vnd von wegen seiner ku. dcht. solliche artickell alle zuertzelen vnd zuleszen der langweyligkeit halben zum teyl vbergehn vnd vntirlasszen, Yedoch dieselben artickel vnd alles rechten hiemit vnbegeben, dauon Protestierende; Vnd will nachbeschriben artickel vnd bekantnusz von den andern auszgetzogen vnd vff gemelten Georgen wullenweber damit peinlich angeclagt vnd verfolget haben.

Zum Ersten hat Georg wullenweber offentlich bekanth, dasz Er der vhede mit den hollendern ein anstiffter vnd vrsacher gewest sey, dardurch Er Ro. kay. mt vnd des heyligen Reychs ausgekundigten Landtfriden gebrochen hat.

Zum andern, dasz Er ku. dcht. zu denmarcken Jn derselben furstenthumb Holstein one alle entsagung vnd vorgehende verwarung wider Got, Eher vnd Recht beuehdet, gebranth vnd gemordet hat.

Zum dritten, Nach dem Er die Stat Lubeckh zuuerrathen bekanth, wann Er dann seinen willen mit der widertauff dar Jnnen angericht hette, als dann ist Er Jn willens gewest, s. ku. dcht. furstenthumb Sleszwick vnd Holstein (vber loblichen frid, vertragt, brief vnd Sigel) mit einem hauffen landts knecht zuuberfallen, Land vnd leuth zuuerterben.

Zum vierten bekanth, dasz Er allen adel Jn seiner ku. dcht. Reych zu denmarcken, auch furstenthumb Sleszewig vnd Holstein, verdrucken, erszlagen vnd erwurgen wolte, vnd

also vergiessung Christlichs blutes, verderb land vnd leuthe stifften vnd antzurichten.

Zum funfften, dasz Er die beuesstigunge zum Coppenhagen vnd Ellenbogen vmb reysszen vnd alle oberkeit dar Jnnen abthun wolte, alles zu vffrur, mergliche schaden vnd nachteil seiner ku. dcht. Reyche, Furstenthumb vnd landen.

Jtem bekanth, dasz Er Gotke Engelstede nach Coppenhagen zu graf Johann van der Hoya abgefertigt hab zu werben, wann die szlacht Jnn funen geschechen vnd gewunnen were, dasz sy alszdann mit dem hauffen stracks Jn dasz Land zu Holstein vnd Slesewig Jn fallen, den Adel gentzlich abtilgen vnd abthun solten.

Disze obgeschriben artickel sambt allen andern, die Er vormalsz Jn guetlicher vnd peinlicher verhor zum offternmal bekanth Vnd mit eigner handt vntirschriben, Hat Georg wullenweber Montags nach Mathej Apostolj Anno xv^c vnd xxxvij^m Jn beyweyszen hochermelter ku. dcht. zu denmarck etc. geschickten Josten von Jngenhuszen, Auch desz Raths zu Lubeck gesanten, Clausz Hermlings, Johann Kreuet vnd Sebastian Ersams, Vnd meines gn. fursten vnd herren herrn Heinrichs des Jungern, Hertzogen zu Braunschweyg vnd Lunenburg etc., verordenten Rethe, Joachim van Segerden, Marschalck, Bartoldt Napp, vagt, vnd Martin kotterlin, Secretarj, Auch der vntin beschriben zeugen, frey willig, vngemartert, vngepeyniget bekanth vnd dieselben, dabey zubleyben, die nicht zuwiderruffen, auf seinen tadt, szeligkeit vnd des jungst gericht genomen.

Dieweil auch wullenweber Jn vorigen seinen aussagen zu Rodenburg auf Johann van Acheln, Johann van Elpen vnd Herman Sichman, burger zu Lubeck, bekanth, dasz Jme die zu seiner miszhandlung haben helfen wollen, dieselben hat Er entschuldigt, dasz Er denen vnrecht gethan, dann Er hab wol mit Jnen gehandelt, Aber sy haben darauf ein

bedacht genomen, kein antwurt weyter geben vnd darein nicht bewilligt.

Dergleichen hat Er hansz Roden vnd Jheromusz witzendorf zu Lunenburg entschuldigt, dasz sy seiner Mishandlung gar kein wisszen tragen.

Doctor Leuin van Embden vnd Hansz Simon, Burgermeister zu Braunschweyg, Belangen hat wullenweber angetzaigt, dasz der artickel Jn seiner bekantnusz wahr sey, vnd doctor Leuin sey bey Jme Jn seiner behausung zu Lubeck geweszen, da hab wullenweber mit Jme der handlung des widertaufs halber lauth seiner bekantnusz gehandelt, dartzu ist auch doctor oldendorf khumen vnd hat doctor Leuin gesagt, Es were ein gute maynung, gefiele jm wol, wann die sach zu Lubeck fur sich gieng, solt Es zu Braunschweig auch wol angehn, dasz wolt Er handlen; Sollichs hat Hansz Simons dartzumal auch bewilligt. Vnd ist wullenweber des andern tags zu den beyten Jn die herberg Jn dem wagen bey dem Klingenberg zu Lubeck khumen, da sy die handlung beszlosszen vnd angenomen, haben die beyte gwalten (?) sollichs mit Hansz Kettler zu Braunschweyg vnd Anthor Sander zu Hannober handlen, die wurden dem handel auch geneigt werden, vnd sollichs ist beschechen zu Lubeckh vmb Johannis, alsz die Stet Zusamen geweszen.

Vnd zu merer vrkunth der warheit hat sich Georg wullenweber mit seiner eigen handt vntirschriben.

Desse baffenn screfen artijkel hebbe ijck bekantt in denn pinen vnde butten, vnde ssin ssee alle ware, datt mij ghott helppe, vnde ijsz mijn egen hantt.

Jurgen wullenweffer.

Vnd wir hieuorgeschriben: Jost von Jngehuszen, ku. dcht. zu denmarck etc. gesandter, Clausz Hermlings, Johann Kreuet vnd Sebastian Ersam, des Raths zu Lubeck veror-

denten vnd geschickten, Joachim von Segerden, Marschalck, Bartoldt Napp, vagt, vnd Martin Kotterl, Secretarj, vnsers gnedigen fursten vnd herren Hertzog Heinrichs zu Braunschweyg etc. Rethe, Bekennen alle Jn sambt vnd ein yeder Jn sonderheit, dasz wir bey obgeschribner handlung vnd bekentnisz personlich geweszen, sollichs alles angesechen vnd gehort haben. Zu vrkunth haben wir vns alle vnd ein yeder Jn sonder mit eigner handt vntirschriben.

Die Namen der zeugen, so bey diszer handlung geweszen, angehort vnd gesechen haben, folgen

Albrecht Anneman zu Khram.
Heinnich Fischer, Hans Muller } Leuenstede.
Ludecke Hoppensz, Hennig Blumeyger } zu Adersszen.
Hansz walman zu Vlzem.
Heinrich Braun zu lafferde.
Actum Wulffenbutl vts.*)

Jost Jggenhusenn, myn Handth.
Clawes Hermelijngk, myn Handt.
Johan Kreweth, myn hanth.
Sebastian ersam, mein handt.
yochgym van seggerde, marschalck, meyn hanth.
Bartoldt Napp, vagt zw Wulffenbuttell, mein handt.
Martin Kotterlin manu propria sszt**)

(Original paa Papir i det danske Geheimearchiv. Ved Bekjendelsen ligger et løst Blad, hvorpaa er skrevet Følgende med en anden, men dog samtidig Haand:

*) Da disse Navne alle ere skrevne med een Haand, kunne de ikke være egenhændige.

**) Egenhændige Underskrifter.

1) Dieweyl geredt vnd gewarndt, wie sich die stete zusamen verpunden, wie auch das schiessen zu meydburg derhalb verdacht, wider wen vnd woruf, das zeig Jch darumb an, ob wolenwebers bekentnuss in dem nicht ausdruckglich, nochmale daruf zufragen.

2) ob preusche oder liflendische stet, wo nicht alle yedoch einsteyls, in derselben puntnuss, das deren Namen, personen, vnderhendler etc. angezeigt.

3) wes der orden liflendes oder oberlandes mit lubekh vnd andern practicirt, zu dem Krig gerathen, gesteurt, vnd woruf sich die anslage erstreckhen, durch weliche personen, wo vnd wan verhandelt.

4) was dy lubuschen vnd orden in liflandt fur einen verstande mit den Muscowitter, vnd woruf der gestellet, ob sich der wider dy von polen, preussen oder andere erstreckhe.

5) ob dy muscowitter vorm Jar, da sy winters in lithauen gezogen, den konig von polen vnuersehentlich zu vberfallen, vom orden in liflandt angereizt, oder was wolenweber deshalb bewust.

6) ob lubeckh sembtlich, oder sonderliche personen darinn, wider m. g. h. marggraf wilhelmen gedineth, gerathen vnd geholffen, durch welichs das getryben vnd hergeflossen; dan das dy lubuschen mit schiffen, leuten, geschutz vnd andern darzue gedinet, Jst am tag.

Bilag III.

Gert Korffmackers Fortælling om den hanseatiske Flaades Togt til Kjøbenhavns Undsætning i Efteraaret 1535.

Dusse na volgende Historie hefft beschreuen Gerdt Korffmacker, was Eyn bergeuare, was de sulffte man, de marten pechelyn, den See Rouer, doet schet myt enem (Til roder?); vnde Dusse sulffte Gerdt korffmacker was eyn vp rychtych vnd Godt fruchtych mann, Hadde Gades wort leff, wort mede vp de schepe vor ordent, de Koppenhagen ent setten scholden. Dusse sulffte Gert Korffmacker hefft dusse sulffte Historien gescreuen myt syner egen hant, vnde hefft alle dynck geseyn (726) vnde gehort, vnde syne tuchnysse ys war, wo alle dynck hefft tho gegaen vp den scheppen, vnde hefft ydt van dagen Tho dagen an ghe schreuen, wath Se beschaffeden, Vnde wo de sacke ge ment worth. Dusse Sulffte Gerdt Korffmacker starff in der groten pestilentie Anno 1548.*)

---

(727) Na deme eyn Erbar radt wedder In ere stede vnnd dat reyment to gestadet was, na lude dusses vorgeschreuen ressesses, hebben Se vth gerustet vnnd affgefferdyget x schepe tom Schyne, als wolden Se kopenhagen

*) Dette er Hans Reckemanns Overskrift.

entsetten vnnd deme Konnynge affbrock doen in synen Schepen; auerst wo idt gemenet wart, kan eyn ider vorstendyger lychtlyck aff mercken vth dussen naffolgenden geschefften.

Int erste worth den borgeren vp gelecht, de x schepe vth to reden myt priffande vnnd aller nottrufft, So dar to gehoreth, vnnd dat solcken borgers, de deme worde gades bewagen weren, de mosten reden, got geue se vermochtent offte nycht [offte se mosten mede vp de schepe to orloge.*)

(728.) Item, de Houetlude weren Sus Sympel borger, de gades worde bewagen weren, vnnd Scheen wol So, dat men se wol gerne vmme de helsse gebracht hadde, wenn se ér Houetmann Christus nycht vor geseen hadde.

So isset geschen, do men scholde tho Schepe gaen, dat schyppers vnnd houetlude worden vordaget vp de muggenborch vor de Ersamen heren her korth wybbekynck vnnd her herman Schuten vnnd her herman van doren; dar scholde me ene de stelle breue vnnd de lose geuen. Als vns nu de stelle breue gedaen worden sampt der lose, vnnd vns vorgelesen worden, Do sprack Herman Stune (sic): myn heren, Hyr is wes (729) feyls an dusser bestellynge; da antworde her kort wybbekynck: wat feylt dy dar vp, herman stuue (sic)? Herman antworde: dar stan de houetlude nycht inne benomet, ock nene felt heren. Do antworde her kort: gy schollen to water vnnd nycht to lande, so bederue gy nener felt heren; vnnd dat gy de houetlude dar inne wyllen bestemmet hebben, kan ick wol dencken, Herman, worvmme, wente wen gy nu wedder kamen, so wylle gy den stelle breff vor waren, dat juwe kynder den mogen seggen: Seet, vnse vader ist eyn Houetman tor Sewert

*) Ikke sikkert læst. Det er skrevet med Rødt i Randen af den, der har revideret Afskriften.

gewesen. Do antworde he: her Korde, myn heer, ick wolde, dat gy so spytych nycht en weren vp my arme man. (730.) Do hebbe wy de vorgeschreuen heren vorder gefraget vmme vnse nabers, als de Sundesschen, Rostockers vnnd de wysmarsschen, wat trostes wy van ene vormoden mochten; Da antworde her kort wybbekynck vnnd sede, de Sundesschen Schepe hadden xiiij dage al aff gewesen, vnnd wy worden se vynden tom Dornebussche, anders genomet hytten see, Dar Scholde wy vns fryg vp forlaten, vnnd de rostkers weren vp der trade jegen der warnouwe, vnnd de wysmersschen worden twe schepe rusten, Auerst he wuste nycht, wor se dat ene ock so drade worden rede krygen. Vp dyt beffel vnnd dusse tosage, de vns her kort dede in stede eynes (731) erbaren rades to lubeck, syn wy Schyppers vnnd Houet lude den xxiiij october to segel gegaen myt vnsen orlych Schepen, vnnd Synt gekamen neffen Korsehouet (?) jegen dat wysmerssche dep, al dar gesettet, vnnd vp dat pas Synt de rostker Schypper vnnd Houet lude aldar by vns erschenen myt twen Schepen, vnnd by syck eyne lange bercke, genomet die gryp, den van kopenhagen vnnd elebagen behorende. Dar lege wy vnnd vor wachteden der wysmersschen, Dat Se vth deme depe kamen scholden, wente vp den xxvij october; Is de wynt angekamen, Syn wy vmme mydt nacht to Segel gegaen vnnd gelopen achter Dasser oerth, (732) vnnd meneden, Dat wy dar de Sundesschen worden gefunden hebben. Do wy se dar nycht en funden, helde wy rath slege, wo wy Se mochten by vns krygen; so hebben vnse heren*) Ioest Kusel gesanth na hyttensee, offt Se dar ock weren, als vns to geseeht was; ock wort dar ene geordeneret, de wart to dasser ord to lande gesettet, vp dat he nacht vnnd dach syck mochte beflyten tom Sunde to kamen, vnnd ene an to

*) D. e. de to lybske Raadsherrer Cordt v. Ryde og Iohan Stalhoet.

seggen, dat wy vnnd de rostocker erer dar vor wachteden, ock dat he scholde kuntsschop schaffen to werffende an Schypper andreas langen, welcker to lubeck was affgeferdyget myt eynem bote, dat he by de flate Scholde wesen, der orsacke, dat (733) wy hertych albert gerne hadden kunschop geschaffet van vnnsen Schepen; ock so hadde wy enen in der flate, de hete marten petersen van den elebagen, wolde syck dar gerne to brucken laten, beyde schryfftlyck vnnd muntlyck Syner gnade antodragende, vp dat Syne gnade vnnd Sampt vnsen vorwanten Scholden dar dorch gemodet werden vnnd syck trostlyck to vns vorlaten, wen wy de sundesschen Schepe by vns hadden. Item den xxviij in october is by vns gekamen eyn boyerth myt twen warnemunder boten to rostock aff geferdyget.

Item den xxix ochtober hefft vns west nordt west van Dasser ort (734) gedrungen, aldaer to Segel gegaen, So dat ene van vnsen Schepen, als Herman furbaren, stotte auer iij reffe, vnnd stotte xij stothe, vnnd wart Syn bochspreth kreyth, So wen got nycht Sunderlyck myrackel gedaen hadde, So hadde dat schyp entwey most, vnnd scholden hebben xi mann myn als twehundert vmme gekamen. So lepe wy na hytten See vnnd menden de Sundesschenn dar to fynden; Do dat so nycht en schach, do settede vnse ammeral myt etlyken der vnsen vor den vorstranth, vnnd legen dar den dach vnnd nacht, Dat dan etlyke der vnsen schaden leden an anckeren vnnd touwen; ock vormende wy (735) noch, dat andreas lange scholde by vns kamen myt deme bote, vp dat wy de badesschop an Hertych albert hedden beschaffen mogen, So to Dasser ort vorlaten was; vnnd Herman furbaren moste, do wy van dasser ort lepen, des gebrekes haluen na Iasmunde. Dar lepen myt eme hen enwolt nyehoff, Hans Detmers, Iost Kusel, de rostckers.

Item den xxx october gynge wy to segel van hytten See na Iasmunde, vp dat wy de flate wolden wedder to hope

hebben vnnd de sundesschen dar vynden. Do wy dar qwemen, ffunde wy dar de vnsen vnnd de rostocker, auerst de Sundesschen inn genem wege gesporet, noch schepe efte kunschop, wer wy se vor wachten scholdenn (736) effte nycht.

Item den xxxi october so synt wy to samende gekamen in den ammeraell vnnd raetslege geholden, wat best wolde gedaen syn, vp dat wy mochten der Sundesschen eyn recht bescheet krygen. So hefft Syck Iost kusel als eyn gudtwyllyger dar inne gebruken laten, vnnd is gelopen na deme nyen depe, vmme tho beseen, off Se buten depes legen offte nycht; wo nycht, So scholde he sick vnser wedder benalen myt deme ersten wynde, So he kunde, vp dat wy vns myt vnsen guden frunden van rostock, So wy by vns hadden, mochten begeuen in den oers Sundt to troste vnnsen frunden vnnd vorwanten, Dar vmme wy affgeferdyget weren; Ia doch dar vast radt slege vp geholden, wat best wolde gedaen syn, So de sundesschenn (737) al nycht vor handen weren, wo wy dat Sulueste allenthaluen holden wolden. Dar vp vaste geslaten, Dat wy vns gedachten to geuen In den Sunt; ouerst dar wart gene ordenynge gemaket, orsake dat idt deme ammerale allent haluen entegen was, vnnd leeth syck Synnen (sic), eyn ider scholde Syn beste doen, der orsake dat vp eyne tydt in sweden de ordenynge nychtes to wege gebracht hadde. In myddeler tydt So is by vns gekamen eyn warnemunder boet vnnd breue gebracht van graue Krystoffer to oldenborch, vnnd vnsen heren gehantreket, also ludende, wo Syne gnade vor stendyget were, wo Dat wy van lubeck vnnd rostock weren aff gelopen tor seuert, So were he flytych bydden, dat wy syner gnade Dat mochten to weten doen, (738) wat doch de orsake Sy, Dat wy vns so vortogeren vnnd nycht in den Sunt en kamen. So is noch by vns gewesen de vorgedachte marten peterson van den elebagen, welcker to dasser orde den xxviij october geordent was, de vor hynderynge is gescheen vth gotlyker to latynge wedder

vnnd wyndes haluen, vnnd Iost Kusels vnnd Iurgen gruvelman, So vth geschycket weren vor kuntschoppers an de tom sunde, nomelyck andreas lange, de alle vnser gebreke, nadel vnnd schadens eyn orsake is.

Item so hebbe wy to Iasmunde gelegen wente vp den auent des ersten dages In nouenber; do drengede vns eyn norden wynt van dar na deme nyen depe. Do vorhapede wy vns de (739) Sundesschen dar to fynden; So funde wy nemande dan Iost Kusel, den wy to Iasmunde hadden van vns gesant. Do legen de sundesschen noch bynnen depes; So is schypper Symon schulte an den Ammerael gefaren vnnd etlyke vann den vnsen vnnd geradtslaget myt den heren, wo dat wy de sundesschen mochten vth krygen offte buten depes bryngen. So hebben syck de heren vast beklaget der kunschop haluen in den sunth, vnnd dat se nene bote hadden, dar se idt mede beschaffen kunden.

Item do hebben de heren eynen ideren gefordert, de myt eren boten to werke kamen konden, dat se wolden an de Sundesschen schepe varen vnnd fragen, wer se gedachten vth to wesen, so scholden Se en helpen, wo nycht, So (740) wolde wy vns myt deme ersten wynde van dar maken, Dar do eyn ider gudtwyllych was, vnnd foren to den sundesschen vnnd holpen en vth, dat se des auendes de ballast noch in namen; Do vor hoff Syck jegen den auent de wynt, Dat se nene preffande in nemen konden; den derden dach in nouenber synt de sundesschen schepe to segel gaen samt eren preffande schepen, vnnd wy volgeden alle vnnd lepen myt ene wente to Jasmunde, vnnd gesettet; do mende wy, Se scholden dar ere prefande in nemen, So stelde syck dat wedder vt gades to latynge So an, van regen vnnd storme, dat se dar nycht to kamen konden; dyt durede wente des anderen dages; do hefft Syck dat wedder gelegert; Do leden se de profande schepe an borth (741) vnnd nemen Se in; den iiij nouenber qwam eyn Suden wynt, dar wolde vnse

Ammerael mede na den svnt lopen, Do sende de sundesschen eyn boeth an symen schulten vnnd leten eme seggen, So wy forder lepen als to orkunde, So wolden se in nenem wege folgen, wente Se woldent in iij stunden wol klar maken wes ene nodych were. So hefft symon schulte deme Ammerale dat gesecht; So duchte idt den heren geraden, dat wy erer dar toueden, na deme male Se So kort volgen wolden, welcker Se do ock heldenn vp dat mael. Do gynck de wynt jegen den auent ter westerhant, vnnd mosten lyggen. Do qwam do erst de truwlose andreas lange by de flate, vnnd Hans boyze; Do qwam ock by (742) vns ene pyncke van kopenhagen aff geferdyget; Do leten de heren marten peterson to schepe halen vt symon schulten schepe, vnnd befolen andreas langen, dat he ene myt deme ersten Guden wynde in den Sunt foren scholde; wo he deme is na gekamen, late ick ene vor antworden.

Item den vj nouenber qwemen by vns de wysmarschen myt enem schepe, So eyn ersame radt tor wysmar aff geferdyget hadde.

Item den 7 nouenber lepe wy van orkunde vnnd qwemen in der nacht jegen mone, vnnd setteden. Do vore wy vnser etlyke in den ammeral, als to orkunde vorlaten was. So qwam dar euen in der nacht eyn man in den ammeral van Kopenhagen, vnnd sede, wo fele schepe dar legen van vnsen (743) wedder parten, vnd eme duchte radt wesen, dat wy vns dar den dach enthelden vnnd lepen ene nycht int gesychte, he wolde strack na kopenhagen vnnd bryngen kunschop, dat wy dar vor handen weren, So wolden se ere dynck klar maken bynnen Kopenhagen, vnnd wan wy dan qwemen, wolden Se den vyanden vor der stadt So vele to schaffende geuen, dat se neen folck scholden to schepe krygen vth deme leger. Dat duchte ene eyn gudt radt wesen; men so fro de man en wech was, schoet vnse ammerael de lose, dar gynge wy to segel na den Sunt. Dar weren

do vj schepe van den vyanden buten vor den sunt, nycht wyt van drakor; hadde de ammeral nycht de lose (744) [nycht] geschaten, So hadden de vj schepe vnse gewesen, Do se ouerst dat scheten horden, Segelden vnnd tageden se, dat se vor vns en wech qwemen by ere flate. Den achteden nouenber lepe wy in den sunt tussken draker vnnd kastorpe vnnd setteden dar; dar sege wy vnse wedder parte lyggen, Sweden, holsten vnd prusen; wy hadden gemenet, wy wolden strackes an de fyande gelopen hebben, Do moste wy setten, wente vnse heren Seden vns, dat Sy kunschop hadden van hertych alberde, dat wy vns wyslyck scholden vor seen, wo wy de vyande an grypen wolden, Vp dat wy nycht in mer na deel vnnd schaden qwemen; ock klagede vnse ammerael, Dat he nene sturlude hadde, de idt (loep?) dorch de grunde (745) wustenn; ock scholde wy mer hulpe krygen vth kopenhagen vnnd elebagen, So vele dar mogelyck were vth to bryngen. Do waert dar wyder eyn radtslach geholden, dat me wolde ordenynge maken, wo eyn ider de ene vp den anderen wachten Scholde, vp wat schepe van den vyanden eyn ider lopen scholde; Dar synt alle Schyppers vnnd houetlude vmme gefraget, wat se dar to seden, So hebbenn Syck de vnse wyllych erbadenn vnnd begerych gewesen, Dat Se men an de fyande mochten kamen, men Scholde So enen ideren Sporen, als he des ton eren vor antworden wolde; auerst etlyke leten syck horen, men scholde in nenem wege vorbunden Syn, Der orsake Dat de vorbyndynge in vortyde in Sweden, de ordenynge offte vorbyndynge (sic), jegen Seferyn norbu nychtes to wege gebracht hadde, (746) Dar vmme scholde eyn ider syn beste doen; so wort dar auer ene gekamen, Dat men den andern morgen de vyande an grypen wolde, vnnd de de vnbedreffensten schepe hadden, scholden des morgens goet tydt to segel, dat se doer de grunde qwemen; dar wart ock geordeneret velt geschrey, lose vnnd herteken, vp dat de ene den

anderen vorschonede, went tor slachtynge qweme; vnnd dar worden twe na Kopenhagen gesant, de scholden de nacht sturlude beschaffen, de vns dorch de amackessche grunt sturden, vp dat wy den loeff van den vyanden hadden; hyr vp vor eyn ider na synem schepe vnnd makede alle dynck klar.

Item den xi nouenber is vt gotlyker to latynge So groten Sudosten storm angekamen, Dat wy myt den Schepen in groter vare stunden, dat wy vmme de schepe kamen scholden; vnnd by den meysten qwam ock gebreck an ancker vnnd touwe. Ock is Dosulffest Hynryck aderman van ancker (747) vnnd touwe gekamen vnnd langest de flate gedreuen, dat etlyk der vnsen synenthaluen in groter fare weren, vnnd eyn part ock schaden kregen; vnnd he krech syne fock im hoch vnnd leep dat schyp jegen kastorpe int deme strande.

Item den x nouenber metegede syck dat wedder so vele, dat eyn ider syn ancker vnnd touwe klarde; dar na senden de meysten ere bote an aderman vnnd wolden ene wedder floth helpen, welck den dach nycht geschach.

Item den xj nouenber qwam eyn groth storm wedder van den nordt oesten so mechtych, dat eme nemant mochte to hulpe kamen.

Item den xij nouenber do vorlende got eyn metych wedder; do sende wy vnse bote wedder hen an adermanne eme to helpen; do dat vnse fyande segen, do rusteden Se syck myt ganser macht vnnd gedachten vns dar van to holden, vnnd dat se (748) dat schyp mochten to eren handen krygen; do gaff got gnade, dat dat schyp floth wart, eer de vyande an qwemen. Do se dat Segen, do bleuen se vor den grunden vnnd setteden dar vnnd sammelden syck by xlv schepe, kleyn vnnd groth, by kant twe slangen schote weges van vns. Do vorsammelde wy vns vnnd helden radt slege myt vnsen heren, wo dat wy vnsen vyanden belegen mochten, So se vns worden soken. So hebben vnse

heren eyne vormanynge gedaen an schyppers vnnd houetlude, eynen ideren bysunder gefraget by synen eden vnnd selen salycheit, Dat eyn ider wolde seggen, wat eme best duchte gedaen wesen in dusser sake. Do wart den heren wedder vmme gefraget, wat eyn erbar radt to lubek ene vor eyn bouell hadde mede gedaenn? Dar vp antworde her kordt van rydenn vnnd sede, de Instruccio, de ene eyn erbar radt mede gedaen hadde, ludde also, dat wy vns scholden fogen went in den oers (749) sunth, Sampt den Rostocker, Sundesschen vnnd wysmersschen, vmme vnse vorwanten inn Kopenhagen vnnd elebagen to entsetten vnnd vp seent hebbenn vp de prefande schepe, dat vnse wedder parte dar nycht dorch gestercket worden; konde wy dan myddeler tydt den vyanden aff brock doen, were wol enes erbaren rades hogeste beger, jo doch flytych vpseent hebben, dat wy genen nadeel effte schaden mochten lyden; ock weren se vorstendyget van Kopenhagen, Dat se so vele hadden in gekregen, dar se syck eyn tydtlanck mede konden entholden; dat Se vns scholden hulpe doen van schepen offte volcke, dar wy mede mochtenn gestercket werden, vormochten Se nycht, wes wy in jegenwardycheit by vns haddenn, dar mochte wy vns vp forlaten; wat nu eynem ideren hyr vp Duchte, des weren Se begerych to horenn, Iodoch dat me nycht anders (750) en sede, als best wolde gedaen syn, vnnd dat by eren vnnd salycheit. Dat suluyge wart vast to herten genamen vnnd deme ammerale kleyes warnowen den ersten stemen gegeuen. Item, do is deme ammerale dyt vorgegeuen, dar he do vp antworde, wes he dar grot to to seggen hadde, de wyle de heren dar weren: wes de sluten worden, des worde he wol vnderrychtet. Do antworde her Iohan staelhoth: leue schypper, wy menden, dat wy myt eyn ander raden scholden, wat nu wolde best gedaen syn; wat wete wy der gelegenheit bescheth, wo men an de vyande kamen Schal vnnd wedder dar van myt vordel, Seet gy to

myt Iuwen Houetluden vnnd segget, wat juw best geraden duncket. Dar vp antworde warnouwe, Dat Syn radt were, Dat wy myt vnsen schepen vorwyken scholden vmme der vnbedreuenstenn wyllen, vp dat wy nenen wyderen schaden mochten lyden. So hebben vast alle schyppers (751) vnnd houetlude deme vorgeuende genen stadt gegunnet, Sunder synt Samptlyck auer ene gekamen, dat me myt vnsen schepen stylle lyggen scholde So lange, dat vnse vyande alle to segel werenn, So wolde wy myt vnsen schepen vorwyken buten de grunde, vnnd denne Scholde de ammerael twe schote scheten, So scholde wy vns to gelyke wenden vnnd vorsoken vns eyn mal offte twe dar dorch, vp dat Se mochten erfaren, dat vns vnse heren ock nycht myt nychte hadden aff geferdyget; Ock Scholde eyn ider Syn fenlyn in der marsen voren tor lose, So jemant manck den vnsen in schaden qweme manck den vyanden, dat venlyn dael leggen scholde, vp dat men ene dan entsettede; hyrtho scholde eyn ider vor plychtet syn myt lyue vnnd myt gude; So dar iement were, de Dusser vordracht nycht genoch en dede, So dane mann Scholde in (752) genen ostersschen steden rum hebben, ock nycht wert syn myt eynem guden gesellen vmme to gande edder vth deme potte to dryncken. Hyr vp wolden de sundesschen nycht vulborden, Sunder went tom treffende qweme, So scholde men se vnstrafflyck vynden. Dyt is alto male den Sundesschen So na gegeuen, vp dat men seen mochte, wo Se syck schycken wolden; ock weren de houetlude vth den sundesschenn schepen vp dat pas vast druncken.

Den xiij nouenber des morgens goet tydt do gynck to segel de sundessche ammerael myt Syner berckenn; Dar na gynck vnse ammeral ock to segel vnnd leep langest de flate vnnd stylle swygens, gene lose geschaten, vnnd leep by enwolt nyehoff; so hefft enwolt nyehoff den lubesschen ammeral an gespraken vnnd gefraget, wer se ock by deme

vorbunde dechten tho blyuen, de dar des vordages vorlaten was, wente idt were ja vorlaten, dat men stylle lyggen scholde, So lange vnse vyande alle gereppet hadden, (753) dar to hadde he ja de lose nycht geschaten, dar Syck eyn ider wuste na to rychten. Do hefft warnouwe stylle geswegen vnnd syn segel geschyuet vnnd langest den Sunt gelopen; Do wy dat Segen, luchteden wy alle vnnd volgeden deme Ammerale. Do dat vnse vyande segen, gyngen se alle tho segel vnnd volgeden vns. Do wy qwemen buten den Soltholm, helden syck etlyke der vnsen dat noweste an den wynt vmme der echtersten wyllen, auerst de sundessche ammeral myt der barcke weren hen na ffalsterbode, auer ij (1½) grote weke sees van vns, vnnd vnse ammerael lep den sundesschen fryg na, ock So wart an vnsem ammerale nycht gesporet, Dat he jenych gebeer hadde an de vyande to lopen, noch lose to scheten; effte syn venlyn gehoget. Do leep Iost Kusel vnnd Iurgen gruwelman den vyanden so na, dat se al ere segel mosten tho warcke bryngen, scholden se den vyanden ent gaen. In myddeler tydt wendede de sundessche ammerael (754), de vor allen schepen vthe was, vnnd leep wedder to den schepen, de eme de negesten weren, vnnd leth do wedder dregen, vnnd leep so myt vnsem ammerale na falsterbode reff. Do vor ilede syck de vyande na Iost Kusel vnnd Iurgen gruwelmanne, dat dat prussche kraffeel, dat dar ere grotteste schyp was, qwam an grunt to sytten. Do dat syne mede hulper seggen, wendeden Se wedder na den sunth vnnd vorleten loest Kusel vnnd Iurgen. Do qwam Iost vnnd Iurgen to symen Schulten vnnd radtslageden myt eme vnnd den Synen, De wyle de vyande den wecke nemenn, dar to lege er grotteste Schyp an grunt, Se vorhapeden sick, men worde vnsen wyllen an ene beschaffen; dar vp antworde symon schulte, wen idt sake were, dat de ammeral wedder wendede vnnd deme vorlate genoch dede, so

sege he wol so vele vordels, dat wy wol wolden prysz vnnd ere in leggen, dat got syn loff dar van hebben scholde. Dar vp wart Symon Schulte gebeden, dat he dath (doch?) wolde twe schote scheten laten vnnd seen doch, wer de anderen nycht worden (755) wenden vnnd eme folgen, wen he to den vyanden lopen worde; dar vp antworde symon Schulte, dat were eme nycht befalen, dat he de lose scheten scholde, he mochte dar auer gestraffet werden, wen he in den ammerael qweme; De wyle dat auerst solck vordeel vorhanden was, beffoel he twe schote tho schetenn, vnnd wendede vort vnnd leep na den vyanden. So synt vnse mede hulper van lubeck, rostock, wysmer, Sunth eme gefolget. Do auerst Symon Schulte, Iost Kusel, enwolt nyehoff, herman furbaren vnnd jurgen gruwelman vnnd dat rostocker krauel So na den fyanden qwemen, dat se myt slangen vnnd haluen kortouwen na vns schoten, doch nemande dropen, do vormende wy vns to entholden So lange, dat vnse ammerael scholde to vns kamen myt der flate, vnnd den myt eyndrechtygem hupen ton fyanden in Sytten gaen. Do auerst de ammerael So na qvam, dar de vnse vor den vyanden legen so na als eyn halff slangen schote weges, (756) do leeth he wedder dregen vor deme wynde, dat nemant wuste, wo men dat vorstaen scholde, vnnd makede also de ganse vlate sachafftych; do wart Iost kusel gesant to deme ammerale vnnd eme to fragen, wo dat to gynge, dat he deme vorlate nycht genoch dede, de dar gemaket was, de wyle wy so gudt vordel segen; dat Sulue sede Iost Kusel deme ammerale aen, dar vp he antworde: de wyle he gudt vordel sege, wor vmme he nycht an se lepe vnnd sloge syck myt ene? Dar vp Ioest Kusel antworde, dar were he to swack to, jodoch so were idt so nycht vorlaten. Dat sulue sede Iost Kusel symen schulten wedder an, vnnd de ammeral leep wedder na falsterbode van den vyanden; Do leep symon Kaffmester to symon schulten vnnd sede,

wo dat wy de groten schande vorantworden wolden, de wyle wy so gudt vordel segen, vnnd bath, dat he wedder wenden scholde to den vyanden, he wolde by eme leuen vnnd steruen, wente wy hapeden al, dat de ammerael to lesten scholde (757) ere vnnd ede vnnd gelympe bedacht hebbenn vnnd hebben vns geuolget.

Dar vp leep Symon Schulte wedder to den vyanden myt symon kaffmester van rostock, Iost Kusel, herman furbaren vnnd iurgen gruwelman; do wy den fyanden so na qwemen, dat Se na vns schoten vth deme ammerale, de an grunth lach, van den vyanden, do leet herman furbaren wedder to den frunden dregen, de wyle de ammeral myt den anderen nycht hen an wolde, vnnd leep by den ammerael achter eme auer vnnd fragede, wo idt doch to gynge, war he nycht an de vyande wolde, wo lange dat menn sus scholde spelen varen, war Syck eyn ider na rychten scholde? Do stont warnowe achter vp der haluen kompannyen vnnd hadde enen wulffes rock vmme hanget, vnnd dat harnsck dar vnnder, vnnd sloch beyde hande by syck dael, vnnd sede: ick weth dar nycht van, eyn ider mach syn beste doen, dat de schepe tho hues kamen. (758) Do leep symon kaffmester wedder to symon Schulten vnnd bat ene, dat se doch vnnder ene iiij schepen to den fyanden lepen, wer idt dat Se in noth qwemen, So konden de vnsen dat van Schande wegen nycht laten, sunder Se mosten Se entsetten; Dar vp wolden Se eme nycht volgen, de wyle de ammeral wernouwe van en was; Dar to sach man allent haluen, dat de ammerael warnouwe an de vyande nycht wesen wolde, vnnd dat he des vorbundes gans vnnd gar in nener acht hadde, welcker auer alle ere vnnd byllycheit gedaen was. Dar na leten wy van den vyanden dregen vnnd folgeden den frunden na. Do nu de flate by ene qwam, wort dar eyn groth geschrey auer den ammerael: stelle wy eme to vor antword. (sic), So he eren werdt is.

So hefft vns de ammerael vor gelopen went in de nacht Sunder blusent offte jennyge lose, dar by eyn ider hadde weten eme to volgen. Dyt alle stelle ick nu eynen ideren vorstendiger to mercken, wo by (759) velen dyngen is gehandelt worden. Iodoch So qwemen dusse schepe in der nacht van ander, vnnd nemant wuste woer he syck na rychten scholde, allene enwolt nyehoff hadde den ammerael muntlyck gefraget, wo de sake ene gestalt hadde, wor men sick na rychten Scholde; Dar vp he geantwordet hadde, eme were nychtes bewust, he wuste nergen van, eyn ider mochte syn beste doen.*)

Den xiiij nofenber lepen de schepe van ander, de sundesschen eren wech, dar na de rostocker, Sunder alle affscheedt; ock so ernaleden syck etlyke der vnsen des varwaters na der trauen vnnd menden, dat vnse ammerael scholde des weges gewesen syn, wente eyn ider hadde gerne geweten, wor dat he syck na rychten scholde. De wyle nu de wynt rusterde na der trauen, So dede eyn ider Syn beste van deme enen boge vp den anderen, So lange dat Iost Kusel qvam by symon schulten tusschen (760) bueck vnnd geser vnnd fragede, wer symon schulte neen bescheeth wuste van deme ammerale, offte hadde dar men syck na rychten scholde? Dar vp wort Iost Kusel geantwordet, men wuste nychtes vam ammerale, wer he to rugge effte vorwert were; do sede Iost Kusel myt synem volcke, de myt eme im bote weren, dat de ammerael noch auer stur were; do wart van stunt an geraden, dat me syck des ammerales wedder benalde, na deme male de sundesschen vnnd rostocker Dar van weren, dat men mochte bescheth krygen vnnd vnse schepe wedder to samende brochte. So is dussem rade gefolget, ock leeth Symon Schulthe twe

*) Her staaer i Anmærkningen med anden Haand: hyr ys vor redery mede gewest.

schote scheten, vp dat de vor eme weren mochten seen, dat men wedder to rugge wolde vnnd soken den ammerael vnnd de lennen, So he noch by syck hadde, vp dat de flate, So van der trauen gelopen, mochte wedder by ene (761) kamen; deme se ock alle so deden vnnd volgeden symon schulten.

Vp den auent des Suluen dages do qwam de ammerael myt den, de by eme werenn, So na, dat se sychtlyck worden, vnnd vngeferlyck vp ene weke sees by se gelopen vnnd dar myt eyn ander gesettet vnnd gelegen wente des anderen dages, vnnd gyngen do samptlyck to segel myt enen nort westen wynde, vnnd gelopen tusscken geser vnnd de warnouwe; dar qvam vns de wynt entegen van deme sutwesten; Do settede wy samtlyck jegen den auent vp dat vaerwater. In der nacht wart de wynt so hart van den sudtwesten, dat wy den xviij nouenber vns nycht konden rogen to luchten vmme ffrochten vor schaden an ancker vnnd touwen, dar doch rede schade genoch ane gescheen was. (762) Item so is enwolt nyehoff vth noet des Stormes haluen van syn beste ancker vnnd touw gedrungen den xviij nofenber vnnd moste also van der flate na deme nyen depe. So is symon schulte vp den auent to vj slegen dryfftych geworden, jodoch syn ancker vnnd touw geborgen, vnnd leep achter geser reff, de wyle de wynt westlycker warth vnnd ock hantlycker; So qwam de wynt So geweldych vp de nacht an, dat he syn schyp schyr hadde in grunt gereden vnnd moste Syn beste touw vnnd ancker houwen, wente it qwam eme auer dat vorkasteel, dat he des ock vaste qwyt wort, vnnd was vmme eyn gerynge, dat ffocken mast vnnd bochspreth hadde mede auer gaen; vnnd is also den xix nouenber vth noedt achter lasmunde gedrungen worden, dar gelegen de nacht wente den xx nouenber, vnnd hefft (763) Suluen vast radt slege geholden, wat vp deme besten wolde gedaen syn,

de wyle wy ancker vnnd touwe to donde hadden, ock hadde wy gebreck an fytalye. Dar vp worde wy ens vor dat nye deep to lopen, de wyle de sundesschen schepe aldar noch vorhanden weren, vp dat Se vns in dusser nottrofft etlyker mate mochten entsetten vmme vnse gelt, vp dat wy myt deme ersten wynde to troste erschynen mochten vnsen guden frunden.

Do wy vor dat nye deep qwemen den xx nouenber, So vorneme wy kene mer dan enwolt nyehoff buten Depes lyggen; de Sondesschen weren al bynnen depes So wyth, dat wy myt ene nycht konden to worde kamen. So sande wy vnse boeth An enwolt nyehoff vnnd leten eme fragen, offte he synem gebreke konde helpen laten, vp dat wy mochten by ene blyuen (764) vnnd myt deme ersten wynde van dar lopen? dar vp enwolt antworde, he sege syck synes gebrekes dar nycht to beteren, ock So were idt wynter dach, dar vp he egentlyken myt synen houetluden geslaten hadde, dar vp to leggen, So verne got gnade geue, dat he mochte myt synem Schepe bynnen kamen. So hebbe wy enen vnser houetlude vp geferdyget sulff derde na deme sunde, vp dat vnsem gebreke desto beth mochte geholpen werden.

So hefft dat vnwedder vast angeholden wente an den xxiij nouenber, dat is de dynxstedach vor scte katrynen. Do hefft Syck dat wedder gemetyget by twen stunden vnnd dar na vp den myddach so grofflyck wedder angehauen, dat syck eyn ider vorschrocken hefft, dat de bynnen depes vnnd wy buten depes mosten de schepe aff slyten vnnd de maste houwenn (765); vnnd dar is nycht eyn noch grot noch kleyn gewesen, Se synt van deme storme alle dryfftych geworden; ock is Iost Kusel vp den dach vth noeth by vns gekamen. vth alle dusser noth worde wy vororsaket vnse schyp vp to leggen, vnnd dorsten vns nycht wedder tor

sewert geuen. So hebbe wy den xxiiij nouenber de landesknechte vnnd dregers an lant gesettet, So wy im schepe hadden; vnnd is Iurgen gruwelman des dages ock vth noth des stormes myt synem boyerde by vns gekamen.

Item, den xxvj nouenber is by vns gekamen Hans detmers vth noth Syner ancker vnnd touwe, vnnd hadde syne mast gehouwen achter geser refe.

Item Hennynck valcke qwam in deme storme achter bornholm vnnd sleth syn schyp vnnd houw de mast.

Item herman furbaren de lach (766) In deme storme vor der warnouwe, vnnd houwen de mast.

Item de ammerael vnnd adermann vnnd specht de affredent achter geser reffe, wo wol se nemen scheden (an) anckeren vnnd touwen.

Den xxviij nouenber hefft godt de almechtyge gnade vorleneth dorch enen nord wyndt, Dat wy den dach synt alle bynnen Depes gekamen, ane allene Iost Kusel, de is van dar na der trauen gelopen vnnd is dar myt gades gnaden hen gekamen, vnnd wy den xxviij nouenber vor den strals Sunt.

Item am dage andree So hebben vns vth Symon schulten schepe beyde schyppers vnd houetlude vnnd herman haueman, houetman vp Iurgen gruwelmanne, De Sundesschen Schyppers vnnd houetlude vor ere heren borgermeysters gehat, der orsake dat etlyke der vnsen, nomelyck de iunge kasten tode, (767) Scholde gesecht hebben, wo dat se ann dussen vor geschreuen gebreken, So vor den vyanden gescheen, Se eyn orsake werenn, Des se syck Allenthaluen wolden entleggen: De wyle dar schande vnnd spot In gelecht were, So scholden de lubesschen De schande in eren bosmen steken vnnd nycht in den oren.

Do hebben de heren borgermeisters geffraget, wat vnse antworde dar vp werenn? Do hebben wy geantwordet also,

wer dar wol jegenwordych were, den Se beclagedenn myt deme seggende hynder erem rugge? Se hebben also geantwordet, Sulck seggent hynder ene her van vns lubesschen gaen scholde; wyder hebbe wy dar to geantwordet, wy weten van ene nycht den als leue vnnd goet den allene, Dat se deme vorlate nycht genoch deden, als wy an (768) Scholden; Vnnd were idt, dat wy myth leue vnnd Suntheyt tho lubek qwemen, vnnd vnse heren vns worden horenn, So wolde wy nycht anders seggen, den wo idt gegaen vnnd gescheen were; wor denne vnse heren de Schulde by erkanden, Dat worden se wol Dorch Schryffte vorschaffen An de heren tom Sunde, Dar se wol vth vorstendyget worden, by weme de schulde vnnd gebreke Syn worden offte nycht. Dar myt hebben de heren eyn benoge gehath, Auerst de schyppers vnnd houetlude hebben dat beantwordet: Dat Se deme vorlate nycht genoch gedaen hadden vor den vyanden, So den xij nouenber beleuet was, is de orsake, Dat vnse heren vnnd de ammeral ene hadde angesecht, Dat eyn ider Syn beste doen scholde vnnd lopen na mone, wente de vyande weren vns to starck; Dar vmme So segen (769) Se dat nycht vor gudt an, dat wy vns myt ene slogen; vnnd wen Se to mone qwemen, so mochte eyn ider Synen wech vor nemenn, Dar he to hues horde. Dar by lete wy dat blyuen vnnd Seden: So were nycht erlyck by vns gehandelt, went So were; Auerst wy woldent tom geryngesten deme ammerale Solkens anseggen, So wy to lubeck kamen worden.

Item, hyr vth mercke nu eyn ider, wo de sake gemeneth is, dar den borgeren So grote gelt spyldynge mede gemaket worth.

Item, dyt is also warafftych to gegaen vnnd gescheen, wo vor geschreuen. Gegeuen vnnd geschreuen vp Symon Schulten Schepe Anno xv^c xxxv den xxx Nouenber.

(Af Haandskrift i Qvart Nr. 361 i det Hamborger Stadbibliothek. Det har til Titel: "Chronica der vornemelyckesten geschichte vnde handel der keyserlycken Stadt Lubeck vp dat korteste vorvatet Anno 1537." — S. 5 staaer: "Anno 1537 hoff an tho schryuen dusse Cronika Ick hans reckemann, dar tho Ick gebrucket ge wysse autores vnd olde Cronycken, alse ick dorch gude frunde erlanget hebbe, thor Dechtnisse guder frunde vnd tho denste myner sons hans vnd hermen vnd danyel, dat, so ene godt dat leuent gunth, se seyn (sic) vnd lesen moggen, wath Ick vor tydt beleuet hebbe." — Af Hans Reckemanns Krenike udkom 1619 en meget maadelig heitydsk Udgave, den eneste trykte; deri findes Gert Korffmackers Fortælling Col. 191-204.)

Bilag IV.

Kong Christian den Tredie til Landgreve Philip af Hessen.
(1536. Juli.)

Hochgebornner Furst, freuntlicher lieber Ohaim. Wir habenn E. l. schrifftenn, derenn datum weiset Cassel Manntag vor dinstag nach Trinitatis, dar in sie vnns Copien,*) wes Kunigin Maria vff des Pfaltzgrafen, Churfursten vnnd e. l. schrifftenn, der gutlichen vnderhandlunge halb Zwuschenn Jr, pfaltzgraf Friderichen vnnd vnns, so sich eur beidenn liebdenn habenn vndernemen wollenn, in antwort geben, auch wes E. L. mit dem Churfursten der hilff halben gehandelt etc., vnnd wes sie vor sich darin thun wollen, sampt andern allerley Zceitunge vnnd weiters Jnnhalts empfangen vnnd nach der lennge vorlesen lassenn; vnnd bedanncken vnns erstlich der gehabtenn muhe vnnd vleisz vnnd der Zugeschicktenn zceitunge ganntz freuntlich mit erpietunge, Sollichs vmb ewr lieb Jn allewegen, vnnd in Sonnderhait das sich e. L. erpietenn, wes der Churfurst vnns in Hilff thun werde, das sie vnns auch souil vnnd nit weniger, vnnd in fahll das es mit dem Churfurstenn nichts, Vyr tausent guldenn gleichwol gegen gepurlich vorsicherung vorstreckenn wollenn, gantz freuntlichen zuuerdinnen, Bittennde E. L. wolle ir vnnser sach vnnd anligenn, Wie sie bey vnns nit

*) Det tilhørende Verbum, saasom "mittheilen", eller sligt, er glemt.

haltenn, vnnd das sie vnns zw sollichen merglichenn verterb vnnd schadenn furenn, nach vnnserm gefallenn vnns in vnnser hennde kommen; Dann wir habenn auch von alle dennen, so aus der Stadt kommen, gewisse Kuntschafft, das sie in der Stadt kein Brot mer. Vnnd habenn vber zceheu oder zwantzig pfferde gessenn, vnnd leiden grosenn mangel. Was sich weiter begib, soll E. L. vnuorhalten sein, Derhalben Bittendt, E. L. wolle darab nit misfallenndt tragen, der wir alle Zceit vnnsers vormogenns mer dan freuntlich zudienen begirick, Freuntlich nit wolten bergen.

Datum — — —

Christian etc.

An Lantgrafen zw Hessenn.

(Originaludkast paa Papir i det danske Geheimearchiv.)

Bilag V.

Forlig imellem Kong Christian den Tredie og de i Kjøbenhavn Beleirede.

I Marken udenfor Kjøbenhavn den 29de Juli 1536.

Wir Wilhelm, vonn gots gnadenn Hertzog zu Brunszwigk vnnd Luneburgk, Vnnd wir nachbenante, Cristoff vonn Velthenn, velther, Geuert Schenck vnnd Busso von Velthenn, Ritmeister, Conrat Pfennigk, Conrat vonn Hanstein, beide vberisten, Peter von Vtrecht, Dauidt Trache, Wulff von Roszenburgk, alle haupt-leuthe, vnnd darnach die andern vonn denn beuelhs leuthen beider Regiment vor Copenhagenn, Thun hiemit mennig-lichenn kundt vnnd zu wissen. Nachdem der durchleuchtigst, groszmechtigst furst vnnd her her Cristian, Erwelter Konig vonn Denmarken vnd Norwegen etc., vnser freuntlicher lieber her Swager vnnd gnedigster her, Nu vngeuerlich vber ein Jar vnd lenger die Stadt Copenhagenn Vnd denn hoch-geborn, durchleuchtigen fursten hern Albrechten, hertzogen zu Megkelnburg etc., Graff Cristoff vonn Oldenburgk, sampt andern mher Jren anhengern, darin weszend, zu Land vnd auff dem wasser hertiglich belagert, Alzso das szie sein Khoe. Dt. dohin notdrenget, das szie seiner Kho. Dt. die Stadt haben vbergeben mussen, vnd weil wir alls die hiertzugewilligten vnderhandler vns jnn diese sachen ge-slagen: So haben wir die hochgedachtenn Kho. Dt., als

vnsern hern Swager vnd gnedigsten hern dahin bitlich vermocht, das sein ko. dt. gedachten hertzogk Albrechten, denn Grauen, das Kreigsfolck, Reuter vnd Knechte, zusampt den burgern zu gnaden aufgenomen vnd frey Passierung vergonnet vnd die sach forther durch vns als vnderhandeler auff wege, masse vnd Artikell vertragen lassen, wie folgt.

Irstlich das hertzogk Albrecht, sein Gemahll, junge herschaft, Rethe vnnd hoffdiener zu wasser auff Kho. Dt. schiffen sampt Irer hab vnd guter, szo szie mit sich Jns Reich bracht, vnd das Jre vnd niemantz anders ist, ausserhalb die schiffe vnd geschutze, szo Er mit Ime hierin bracht, vnd sunst, sampt Irer zugehorung vnzurbrochen, vnzurhawen, vngeschendt vnd vnuerdorben, die Kho. Dt. fur sich vnd zum besten des Reichs zubehalten gedencken, bis ann Ire gewarszam ann die Teutsch seiten passieren szollen; dartzu sollen szie mit lebendigem, schrifftlichem vnd Cristlichem gleidte gnugsam versehenn werden; vnd szo Er Zusampt den seinen alszo bisz Jnn sein sicher gewarszam ann die Teutsch seiten gebracht vnnd ann land gesetzt wirt, das Er Jr Kho. Dt. Schiff, sampt beuelhabern, Schiffsvolck vnd andern daruf, widerumb zurugk vnd ann Jre bescheidene orthe vnbeschedigt lauffen lassen.

Vnd dweil Hertzogk Albrecht die Kho. Dt. vnd das Reich vnbewart vberfallen, szie Jnn grosse, mergkliche kreigskosten, schaden vnd nachteill, dartzu schimpff, hon vnd spot gefhurt, szo szoll Er darumb Kho. Dt. auff Jr erfordern fur zweien fursten, die dartzu ernent, daruf szie Compromittirt haben vnd hiemit vnter Jren szigeln krefftiglich Compromittirn vnd willigen, Als Nemblich Landtgraff Philipsen zu Hessen etc. von wegen Ko. Dt., vnd den Ertzbischoff vonn Meintz etc. von wegen hertzogk Albrechts; vnd soll ein Jtzlicher den seinen zu sollicher handelung vermug des Compromis dohin vermugen, da szie

ann einer gelegen malstadt szollen zusamen komen, die sach Jnn gute vnd Jnn freuntschafft verhoren vnd vertragen. Ob aber die beiden Compromissarien Jnn freuntschaft vnd gute szie nicht entscheiden vnd die sachen hinleggen konten, Szo szollen szie daruber einen Rechtlichen ausspruch thun. Vnd ob sich die beiden fursten des Rechtlichen ausspruchs auch nicht vergleichen konten, szollen szie ein obman kieszen vnd welen, vnnd wem der zufall thut, demselbenn soll endtlich gelebt vnd volntzogen werden.

Edell vnd vnedell, denisch vnd deusch, szo mit hertzogk Albrechten hinausz ziehen wollen, lest ko. dt., ausserhalb Jorgen Muntzers vnd Buchbinder, gescheen, yedoch das szie darausz pleiben, es sey das szie hiernachmals mit Ko. Dt. gunst, willen vnnd wissen thun. Die Teutschen Kauffleuthe, mit hertzogk Albrechten Jnn Copenhagen komen vnd Jnn dieser vheide bey Jme geweszen, szollen mitt Jren hab vnd gutern, auszgenhomen was ann schiffen oder schiffs zugehorungen vorhanden ist, gleich andern mit hertzogk Albrechten Passieren.

Deszgleichen soll Graff Cristoffell zu Oldenburgk sampt seinen dienern vnd verwanten mit allem den Jennen, was Er Jns Reich bracht, gleich hertzogk Albrechten zu wasser vnd land bisz ann die Teutsche seiten Jnn Jre gewarsam passieren, derhalb Er Jnn gleichnisz hertzogk Albrechten mit genugsamen schrifftlichem, lebendigem vnd Cristlichem gleidte versehenn werden sollen; dar iegen hat Er zugesagt, gelobt, auch leiblich zu got vnd seinem heilligen vorth geschworn, das Er von nu an vnnd die zeitt seins lebens gar ausz wider Ko. Dt. zu denmarken, derselben Erben, Jren brudern, auch Ko. Dt. bundtsgenossen, wo die sein muchten, auch denn Jren, die Reiche zu dennemarken, Sweden vnd Norwegenn, Auch die fursten zu Schleszwigk vnnd holstein, Jrer Rethe, die vom adel, vnderthanen vnnd verwandten, nicht handeln noch thun solle, oder ethwas Jnn

vngut tetlichs wider szie mit worten nach werken furnemen soll vnd will, auch die Zeit seins lebens Jnn die konigkreich Dennemarken, Sweden vnd Norwegen, auch die hertzogk- vnd furstenthumb holstein, Schleszewigk vnnd Stormarn nymermher komen, Sunder sich der gentzlich bey seinen ehrn, eiden vnd pflichten eusern vnd enthalten, vnnd nichts darin handeln noch wandeln, on geferde.

Die Reszigenn aber, szo vor szoldt Jnn der Stadt vnter dem hertzogen, Grauen, oder Jnn wesz beszoldung szie geweszenn, die szollen vnnd mugen mit Jren pferden, harnusch vnnd allem dem, wes Jne vnd sunst niemandts anders zugehort, Jnn gleichem gleidt vnd neben hertzog Albrechten vnd dem Grauen zu wasser oder land passieren vnnd ausszieheu.

Das ander Kreigsfolck, szo zu fues Jnn der Stadt Copenhagenn gelegen, sollen vnd mugen vnter gleichem gleidte, wie der hertzogk, Graff vnd die andern, zu wasser oder land, doch das zuuor, wann szie zu land ziehenn, ein Jtlicher seinen wirdt bezalet, mit nidergelegtem vendlein passirn bisz ann die Teutsch seyt, yedoch szobalt szie die Teutsche seyt erreichen, szollen szie alszdann wider Ko. Dt., die Reiche Dennemarken, Sweden vnd Norwegen, auch Ko. Dt. Bundtgenossen obangezaigt Jnn vier*) Monaten, die nechst folgend, nicht dienen, welchs szie sich alszo bey Jrem eidt, wie ehrlichenn kreigsleuthen zuthun gepurt, verpflicht vnd versagt. Willen auch etzliche mitt denn Kreigsleuthen Jnn Deutschland, ausserhalb Jorgen Muntzmeister vnd Ambroszius Buchbinder, ziehen, szol Jne erlaubt sein, doch das szie nicht wider einkomen, es gesche dann mit Ko. Dt. willen vnd wissen. [Denn artikell der krancken (halben), die sollen vnbeleidigt pleiben.**)]

*) Meklenborgske Concept har: dreyen.

**) Denne Artikel, der baade i Originalen og i den meklenborgske Concept staaer i Randen, maa være tilsat, efterat Akten var færdigskreven.

Die burger vnd einwoner der Stadt Copenhagen haben Ko. Dt. zu gnaden, als Jre vnderthanen, auffgenomen, Jnen wes szie Jegen Jr Ko. Dt., Jre vnmundigen bruder, Auch denn Reichs Rath vnnd gemeinen adell des Reichs zu Dennemarkenn miszhandlet vnd gebraucht gantz vnd gar auff vnser, hertzogk wilhelm, auch obgedachten velthern, Ritmeistern, Oberisten, haupt vnd beuelhsleuthen furbitt verziehen vnd vergeben, wollen szie auch fur mennigllchs gewalts, szo szie Jmands dieser oder ander sachenn halb gewaltiglichen vberfallen wolte, verbitten, schutzen vnd bey Recht handthaben.

Jorg Koch vnnd Ambroszius Buchbinder haben Ko. Dt. zu gnaden angenommen, ydoch das szie sollen nirgents anderst wonen dann Jm Reich Dennemarken oder Jm furstenthumb Sleszewigk, holstein ann orthen vnnd Stetten, szie sein ko. dt. dulden vnd leiden wollen, vnd da szie Jre ehrliche, auffrichtige narung treiben mugen, da szie fur gewa..*) vnd vnrecht sollen beschutzt vnnd beschirmpt werden; yedoch das szie den eidt, szo szie ko. dt. gethan, das szie derselben, Jren Erben, Jren brudern vnd dem Reich zu dennemarken trew vnnd hol..**) sollen sein, steht vnd vhest halten, Jren schadenn Jderzeit wheren vnd Jr bestes furdern, nicht Jnn Rath oder that sein, da ethwas kegen ko. dt. vnd das Reich gehandelt wirdt; Szollen solhs auch n...***) heimlich noch offentlich, durch sich oder ander, furdern vnnd vorthsetzen. Dergleichenn vnnd Jnn sunderheit auch sollen szie vmb erledigung etwan Khonig Cristierns, oder das ein ander v..†) frembd herschafft vnnd bluth Jnn die Reiche Dennemarkenn oder Norwegenn, Auch die

---

*) I den Meklenborgske Concept: gewaldt.
**) I den — — holt.
***) I den — — nicht.
†) I den — — vnd.

furstenthumb Schleszewigk, holstein etc. soltenn durch Jmants gefhurt werden, bynnen oder ausserhalb Reichs durch sich oder ander ethwas Practicirn, suchenn oder furnemen, Sunder sich allein ann sein Ko. Dt. vnd das Reich trewlich, wie ehrlichen leuten zusteht, vestiglichenn halten.

Die gefangenn, szo zu lande vnnd wasser auffrichtiglich gefangenn, sollen Jegen einander on entgeltnusz oder einich Rantzun quidt, ledig vnnd losz sein, doch das ein Jtlicher, Jnn welcher stadt oder orth Er gelegenn, seinen werdt betzalen vnd zufriden stellen sollen.

Nachdem auch hertzogk Albrecht vnd der Graff etliche denische Rethe vnd Edelleuthe ausz dem Reiche zu Dennemarken Jnn das land zu Megkelnburgk vnd ander orther, wor szie sein mugen, hingeschickt vnnd gefhurt habenn, der auch nach etliche Jnn Copenhagen enthalte. . erden,*) So szollenn vnnd wollen gedachte hertzogk vnnd Graffe soliche Rethe vnnd Edelleuth Jnn Ko. Dt. handt, lauth Jrer brieff vnnd szigel, szo szie Ko. Dt. derhalben gegeben schelden,**) vnnd alszdann der hertzogk vnd Graff gnugsam Giszeler Kho. Dt. alhir, als mit nhamen den wolgebornen Cristoff Burggraff vnd her von Dhonen, Vicke Stralendorff, Jochim vonn Yetzen, Canntzlerr,***) Melcher vom Campe, Diderich vonn Oldenborch, Hansz Weltzow, von wegen hertzogk Albrechts, vnnd†) Heinrich von der Deken, Hein von Etmanszdorff, Heinrich Juchter, Georg Leist, Swingell, Ludowig vonn Deuen, vonn wegenn des Grauen,††)

*) Meklenb. Concept: enthalten werden.

**) Meklenb. Concept: geben scholden.

***) I den Meklenb. Concept staaer blot: den Canntzler.

†) von wegen hertzogk Albrechts vnnd fattes i den Meklenb. Concept.

††) von wegenn des Grauen fattes i den Meklenb. Concept.

stellen; welche auch die Zeit, dweill szie hier sein, als Giszeler ehrlichen sollen vnderhalten werden, bissolang das obgedachte gefangen, Als nemlich Andreas vnd Hansz Bilden, Otto Krumpen, Niels Vincentz, Johan Vren, Mattis Ericks, Knuth Perszen, Jacob Hardenbergk, Eilert Rennow, Knuth Hinrichs vnd Benth Bilde vnd*) dem Amptman zu Segeberge Jm land zu holstein on Rantzun oder engeltnuss oder, einiche ander verpflichtung vnd beschwerung vberandtwurten, mit dem furderlichsten; wenn solchs gescheen, szo sollen Alszdann gedachte Giszelers widerumb ann Jre herschaft vnnd Jnn Jre gewarszam zupassieren vnnd zureiszen on alle hinderung oder entgeltnusz erlaubt sein, Vnd alszdan mitt gutem Cristlichem gleidte, wo szie des begeren, versehen vnnd versorgt werden. Die gefangen aber nach Jn Copenhagen sollen alhie Ko. Dt. zu stundt on entgeltnusz zu handen gestellet werden.

Daruff soll man Ko. Dt. Jre Schlosz vnd Stadt Copenhagen mit allem geschutz, loth vnd wes dartzu gehort, dergleichen alle schiff, szo Jn der Stadt vnd der hauen liggen, grosz vnd klein, mit allem geschutz, Krauth, loth, Camern vnd allem andern, wes zu solichenn schiffen gehorigk, wie es namen haben magk, auch allen khonigklichen hauszgerath, brieff, szigell vnnd anderst, Kleinoten vnd zugehorungen, szo dem Reich vnnd einwonern gehort, vnuersert, vnzurbrochen vnd vngeschendt, gleich Jnn gestalt vnd massen es der Graff empfangen vnd eingenomen, vberliebern vnd vberandtwurten, vnd Jn Ko. Dt. oder derselbigenn beuelhaber zu**) handenn stellen lassen, Alles getrewlich vnd vngeuerlich.

---

*) I den Meklenb. Concept tilføies: Erick Massen.

**) I den Meklenb. Concept mangler zu.

Des zuurkundt, auch Stetter, vester haltung, habenn Ko. Dt. zu Dennemarken, hertzogk wilhelm zu Brunszweigk etc., hertzogk Albrecht zu Megkelnburgk etc., Graff Cristoffer zu Oldenburgk etc. vnd wir nachfolgende Ko. Dt. velthern, Ritmeistere, beide Vberisten vnd hauptleuthe obgemelt mit, von wegen der andern vnderhendelern, vnnd wir die andern, als hertzogk Albrechts vnnd des grauen Ritmeistere ... risten,*) haupt vnnd beuelhsleuth, nemlich Karstian von Oln, heide vonn Ethmannszdorff, heinrich vonn der Decken, Ritmeister, Georgen Snater, hansz von Kindelbruck;**) Ludowig von Saltzburgk***), Thies vonn Ramunde, hansz Stengell, Marten von Leiptzigk†), Vtz vonn Feuchtwang, Schultheisz, vnnd Wilhelm Scholl, wachtmeister, vnser yeder sein Pitzschafft oder Secret auch hinfur gehengt vnnd all samptlich, Konig, fursten, Graff vnd ander, diesen vertrag mit eigener handt vnterschryeben; vnnd seint dieser Recesz zwen gleichs lauts verfertigt vnd yderm theill eins zugestellet.

Gebenn Jm feldt vor Copenhagen Am sonnabent nach Jacobj, Nach Cristj vnsers lieben hern geburt funffzehenhundert vnnd jm sechs vnd dreissigsten Jar.

Cristian. W. hz. braunswig. A. hz. zu mecklemborgk manu propria sst.
Christophorus. Ertmanszdorff. Cort pennijk.
Hans Kyndelbruck. .... peter van vtrech.
dauidt draick. vtz von fewchtwang, schultes.††)

---

*) Mklb. Conc.: oberisten.
**) — — Obersten.
***) — — profos.
†) — — hauptleuth.
††) Underskrifterne ere egenhændige.

(Af Seglene ere de tre fyrstelige afrevne; af de andre Segl hænge endnu (for det meste uskadte) 19 Segl ved, nemlig ifølge Seglremmenes Paategning de Følgendes Segl: "Christof von veltem, Buss von velten, Gebert schenck, Carsten von oll, Heid von Otmanstorf, Hinrich von der decken, Cort pfennigk, Cort von Hanstein, Jorg sznater, Hans von Kindelbrug, Peter von vtrecht, Dauid Drach, Wolf von Rosenberch, Ludwig von salzburg, Ties von Romunde, hans stengel, Merten von Leipsig, Vtz von Feuchtwan., wilhelm schulte.

Original paa Pergament i det danske Geheimearchiv. I det schweriner Archiv findes intet Pergamentsexemplar, men vel, foruden flere Afskrifter, en Originalconcept paa Papir, der rimeligviis er at betragte som Hertug Albrechts Exemplar af Akten. Denne Concept mangler Underskrifter og Segl. De vigtigste afvigende eller supplerende Læsemaader ere fra denne Concept her tilføiede i Randen.)

Bilag VI.

Eske Bildes Instruction for Stig Bagge, Mikel van Brunsberg og Bernd van Koffarde, der sendtes til Kong Christian den Tredie.

Bergenhuus, den 18de Mai 1536.

Erinde oc werff, som Jeg Eske biilde, Höffuitzmandt paa Bergenhuussz, haffuer tiilbetroit, beffalit oc fuldmacht giiffuit thessze myne thienere Stiig bagge, Michell van brunsberg oc Bernt van koffarde att forfurdre oc berette hoess höigborne förste oc mectug herre Her Cristiann, met gudts nade Danmarkis, Noriigis, Vendis oc Gottis wdwaldt Koning, Hertug wdj Slessvigk, Holstenn, Stormarnn oc Dytmerskenn, Greffue wdj Oldenborg oc Delmenhorst, myn Kierreste Naduggeste herre, Oc sameledis hoessz thet höiglofflige Danmarcks Riigis oc thet holste Raadt, myne gunstige herrer oc wenner, huilche som aff thennum tiilstæde ere.

Först Tiilbiuder Jeg Hans Nadis Kongelige maiestatt myn ydmyge, wnderdanlige oc willige thro thieniste, ydmygeligenn betackendis hans Nade for ald gunst oc Nade, besönderligenn for hans Nadis milde scriiffuelsze oc fortröstning hiidt tiill myne thro thienere wdi myn frawerelse. Huor Jeg aff myn ringe forstandt, yttherste macht oc formwe kandt wiide hans nadis oc thesse twende Riigers gaffnn oc beste oc sammeledes aff werge theris scade oc forderff, wiill jeg meg emodt hans nadis Konge Höigmectughett

beuisze, som enn Erlig thro mandt oc wnderdanig thiener bör att giöre wdj alle maade.

Ther nest Heelszer Jeg thet Höigloffiige forbeneffnde Danmarcks oc Holste Raadt mett myn ydmyge, weluillige oc kierlige heelszenn, Oc wiill ieg meg emodt thennum alle oc huer besönderligenn mett alt, hues ieg gott formaar, weluillig befinde lade, huor the meg wdj nogenn maade behouff kunde haffue.

Framdelis att giiffue Konge matt oc saa forbede Danmarcks oc thett Holste Raadt, som nerwerindes tiilstædis ere, tiilkiendne Om then handell, som giick oc skieede wdj Trondem emellom her Erchebiscop Oluff ther samestets oc the gode herrer Biscop hans Reff till Oslo, her Claus biilde oc meg, Att ieg Lader hans nadis Konge höigmectughett tiilhande schicke huess breffue, som oss emellom paa forne handell giorde oc wdgangne ere, wdj saadann mening, om, gudt forbiude, forne her Claus biilde Formiddels siwgdom eller andit mercheligt forfald met the andre liige lydindis breffue oc Jnstruction aff samme handell ey fram komme, Att hanss nade tha her aff aldelis maa wiide att rette seg effter ytthermere, endt jeg nw scriffue kandt; Oc ther som the gode herrer, forbede Biscop hanss reff, her Claus, oc thesligte jeg aff myn ringe forstandt haffde wppaa samme tiidtt west nogenn ytthermere thieniste, att wij kunde giortt hanss nades Konge matt oc thessze twende riiger tiill ære oc bestandt, kiendne thet gudt aldmechtte, wij haffde thet gierne giortt Oc altiidt her effter gierne giöre wille.

Szaa Beder Jeg Hans nades Konge matt ydmygeligenn oc gierne, Oc aff myn ringe forstandt throligenn raader, Oc sammeledis hans nadis hoigloffiige Konge Raadt om theris gode Raadt oc tiilhielp, att hans nadis Hoigmectughett wiill werdis mildeligenn att annamme forne her Erchebiscops thenne gode mening oc weluillige tiilbudt; Thij han kandt

thet well beuisze, Att han haffde hanss fuldmectuge wdj oslo mett Jndsegle oc beffaling att fuldburde oc samtycke met Danmarcks och noriigis riigis Raadt thet Kaar oc wdwellelse, som the gode herrer om hans Konge^{e} ma^{tt} giortt haffde, Oc sammeledes att besegle oc stadfeste hues ther om forhandlit bleffue; Ther mett gunsteligenn oc mildeligenn anszeendis thette fattige Riigis oc thets indbyggers welffartt oc bestandt, oc ey effter saadann leylighett besware thet met Kriigisfolck eller andenn forderff. Hans nadis Konge^{e} Höigmectughett kandt dog well bescaffe aldt hans nadis wilge her wdj riigit wddenn Kriig, orloug, blodstyrttning, stoer bekostning, penninge spiilding oc andenn forderffuelig scade, som ther aff kandt woxe. Oc kandt hanss nade ther met bekomme Riigit wforderffuit, nyde oc bruge thet hans nadis Konge^{e} ma^{tt} tiill ære, nytte oc froffiit heller endt at haffue thet forderffuit oc aldelis öödelaugt.

Endt Haffuer Jeg ytthermere beffalit for^{ne} myne thienere att giiffue Konge^{e} ma^{tt} oc sammeledes höiglofflige Danmarcks Riigis Raadt forbeneffnde tiilkiendne, Att Jeg haffuer wdj sandingenn forfariit, huorliss menige noriigis riigis raadt haffue wdwaldt, kaariit oc kieigsdt hans nadis Konge^{e} höigmectughett for enn herre og Konning tiill noriigis Krone; Oc Haffuer Jeg seett for^{ne} Her Erchebiscop oluffs breff oc schriiffuelse, lydindis huorledis han same theris kaar oc hylding wdj liige maade met thennum beuilgit, fuldbyrdt oc samtyckt haffuer etc.

Er oc Hans nadis Höigmectughett fortenckt oc wdenn aldt tuiffuell well wittherligt, At Jeg haffuer antwordit myn broder Biscop Oue biilde sampt met her mogens ith for^{ne} her Erchebiscops met nogle andre noriigis riigis Raadts obne beseglde breff oc Jnstruction, wdj huilchett the haffuer hyldit oc samtykt hans nadis Konge ma^{tt} tiill herre oc Koning offuer noriiges Krone, effter som samme theris breff oc Jnstruction thet ytthermere formelder oc wdwisze kandt.

Tha effter saadann leylighett, att forne Her Erchebiscop Oluff sampt menige norliges riigis raadt (wndtagit Biscop oschuld i Staffanger; hues han giortt haffuer, weedt ieg for sandingenn ey att scriiffue) haffue hyldit, kaariit, kieigsdt oc wdwaldt thennum enn herre oc koning, Oc jeg farmiddels feigde, kriig, orloug, fengsell oc anholding, som Jeg haffuer weriit wdj beheffligit, ey haffuer weriit meg sielff mectug wdj mytt friig beholdt, att were wdj samme Kaar før end nu, som ieg her indkom paa Bergenhuussz igenn:

Ther fore haffuer Jeg forne Her Erchebiscop oluff met sampt menige noriiges riigis raadt bode söndenn oc nordenn fieldts aff enn form oc mening wpscreffuit wdj saa maade, effter som thenne metfölgende sande Copia wnder myn eigen handscrefft oc Signett aff thett breff, som ieg forne her Erchebiscop tiilscreffuit haffuer, thet ytthermere formelder oc wdwisze kandt, huilchen Copia ieg Konge matt her hoessz haffuer tiilhande schickit etc.

Ther mett wiill jeg wdj the helligetreefoldighets naffn Loffue oc tiilsiige, - Oc nw formiddels forne myne thienere met thenne myn beseglde jnstruction loffue och tiilsiige lade, offteneffnder Konge matt, Höigborne förste Koning cristann then wnge, huldscab, mandscab oc thro thieniste; Dog att hans nades Konge matt wiill were meg enn gunstig oc mildt herre, forsware oc fordeytinge meg for wald oc wrette oc sammeledes holde meg wedt loug oc rett oc alle gode gamble sedwaner. Oc wiill Jeg, thett allerförste mweligt er oc leylighettenn seg tiilbörligenn ther tiill begiiffue kandt, besöge hans nadis konge matt oc mytt fæderne riige, schicke oc haffue meg emoedt hanssz nade, som ieg for enn wnderdanig thro thienere myn herre og koning thes plectug er.

Endt Er konge matt well wittherligt oc ytthermere (aff hans nadis kiere herre faders, höigsalige koning Freiderickes, recess) kandt forfare, huorledes att thette Riige Noriige er begiifftiget met gamble fremfarne konningers priuilegier oc

friighetther wdj saa maade, Att effter affgang thets koning Schulle alle Slotzlougerne were tiill kronen oc holdis tiill riigens Raadts handt, Jndtiill saa lenge ther worder kaariit, kieigsdt, samtyckt oc hyllit enn herre oc koning tiill rigit igenn.

Thij er myn ydmyge, fliittige oc kierlige bönn oc begiere, At hans nadis konge höigmectughett wiill werdis her wdindenn oc om forne Slotzloug att haffue meg wmistenckt, oc meg ey tiill mistycke tage, om nogenn wiilde meg thet tiill thet argiste oc werste forwende oc forstaae, Att jeg hanssz naade nw her met strax samme forne Slotzloug ey tiilsiiger oc offuer antworder, Huilchet meg ey staar att giöre, myn ære oc lempe wbescadigit, för endt Riigens raadt (effter som forscreuit staar) forsamblit worder oc offuer eenssz kommer.

Sammeledis Beder ieg oc ydmygeligenn oc gierne oc throligenn raader, Att hans nadis Konge matt wiill lade forscriiffue menige noriiges riigis raadt mett the alder förste, nogerledis mweligt er, att mwe forsambles oc tiihoppe komme, huor hans nade sielffuer teckes, Tha att giöre hans nadis konge Höigmectughett then ære, Reuerentz oc tiilbörlig thieniste, som wij hanssz nade oc thette Riige plectuge ere oc bör att giöre, Oc Sammeledes om Slotzlougerne oc andre riigens storligenn anliggende oc merchelige ærinde att forhandle, Szaa jeg tha mett sampt beuilling oc fuldburdt forne Noriiges Riigis Raadts hans nade thenne Slotzloug met ære oc lempe maa oc kandt for öffre oc offuer antworde oc worde ther aldelis quitt oc aff mett.

Dog ther som, Gudt forbiude, Att enthen palsgreffuen, hanssz fuldmectuge, eller nogenn andenn wdlandsk herre eller förste wdj thenne midler tiidt wilde her forekomme hans nadis konge matt oc Riigit thette Slott affhendig giöre, Tha scall hans nade spörge oc i sandingenn forfare, Att ieg (aff myn ringe forstandt, yttherste macht och formwe) wiill ther emellom were oc met the Erlige mendts, myn thro

thieners her paa slotthett, raadt oc hielp thett affwerge; oc wiill ieg haffue meg ther wdindenn, som enn Erlig mandt bör att giöre oc ieg hans nade, myn herre og konning, oc thette Riige thes plectuge er; Huilchet Gudt almectte, huer Erlig mandt oc myne gierninger schulle wdj framtiidenn bere meg ther witnisbyrdt om, huadt ieg giortt haffuer oc altiidt her effter gierne giöre wiill.

Ytthermere Beder Jeg Hans Nadis konge Höigmectughett ydmygeligenn oc gierne, Att hanss nade wiill werdis gunsteligenn oc mildeligenn att annamme thenne myn scriiffuelse oc thro Raadt wdj slig enn goedt acht oc mening, som jeg Hans nadis konge matt, thette fattige Riige oc thets menige jndbyggere tiill Langsommelig welffart, beste oc bestandt aff ith gott, throit hiarte thett giortt haffuer. Huor Jeg wdj forne ærinde oc alle andre maade kandt bruge meg hans nades konge matt oc thessze twende Riiger tiill ære, thieniste oc beste, scall hanssz nade, saa langt som i myn forstandt, macht oc formwe er, aldelis wforsömmit bliiffue. Ther scal hans nade aldelis ingenn tuiffuell wppaa haffue.

Thess tiill ytthermere witnisbyrdt oc bethre stadfestning, att ieg thenne myn allffuerlige mening, fulde beffaling oc Jnstruction wdj alle syne puncther oc artiicler saa wbrödeligenn holde wiill oc scall, som forscreffuit staar, haffuer ieg met myn friig wilge oc welberodder hug her wnder trucht mytt Signett Oc ther tiill wnderscreffuit met eigen handt. Giiffuit oc screffuit paa Bergenhuussz, Torsdagenn effter Cantate Söndag Mdxxxvj.

Essge beldhe,
myth myn egen hand.

(Original paa Papir med Eske Bildes egenhændige Underskrift og Levning af et paatrykt Segl. — I Geheimearchivet.)

Tillæg og Rettelser.

Til Første Deel:

Staden Danzig havde i Krigsaarene sendt Jacob von Barthen til Danmark, hvor han ankom til Helsingør i Juli 1534 og senere begav sig til Kong Christian den Tredie. Hans Beretninger til Raadet i Danzig findes endnu i denne Stads Archiv, fra hvilket Hr. Prof. Dr. G. Waitz i Gøttingen har forskaffet sig deels Afskrifter, deels Udtog af dem; disse har han velvilligen meddelt os og tilladt os at benytte dem ved nærværende Arbeide. De ere imidlertid komne for seent til at kunne faae Indflydelse paa Udarbeidelsen, hvorfor vi maae indskrænke os til her at hidsætte et Par af de mærkeligste Oplysninger om danske Sager, der findes i disse Beretninger.

— I Første Deel 2den Bog 2det Afsnit, S. 285 ff., er Johan Rantzaus Tog mod Almuen i Jylland sidst i Aaret 1534 fortalt meest efter de almindelig bekjendte Kilder. — I et Brev, dat. Hamborg Mandag efter Circumcisionis (4/1) 1535, sender Jacob v. Barthen Raadet i Danzig en Afskrift af et Brev fra Johan Rantzau selv til en Slægtning i Holsten om det jydske Tog, der lyder saaledes:

"Leve ohem, so gi weten, dat my myn G. H. mit eynem antell kriegszuolk tho rosse vnd to vote hir jn Guidland geschicket heft, so kan jck Jw for nige tydyng nicht bergen, wo jd my ollenthaluen vorschleit. So gi one twiuel woll weten, alss jck van Koldinge aftoch nach Warde, dor sick denne eyn buer edder verhundert versamlet hadden. Do se

nu eyn solckene vernahmen hebben, dat jck gekamen byn, hebben se sick gereppet und uns gantz nowe entkamen. Darnach byn jck getagen mit den knechten sampt den andern beidenn fenlyn, so my myn G. H. heft thogegeuen, nach einer brugge, de hett Schirnowe, js acht (sic) milen van Warde, doch byn jck eyne nacht vnder wegen gelegen; an dersulven bruggen dar hadden sick vele buren versamlet vnnd de brugge afgeworpen, vnnd jck heppe vp veer ader vieff mielen nicht vmmethen konnen, vnd wen id solde ummegetagen hebben, so solden die knechte jn dissen winterdagen durch dree edder veer orden wente thor gordelstede gewaden hebben; der orsake hebbe jck den toch mit den kriegszluden recht up de brugge getagen, dar sick denne vele buren versamlet hadden. Darsuluigest hebben wie fluchs tho einander jngeschaten, doch mit unssem handgeschutte se so hart geangstiget, dat se van der bruggen geweken. Do hebben wii vns vndersthan de brugge wedder tho maken. So se nu dat gesehen, sin se vor vns geflagen, vnnd sin fordann nah eynem stetlin getagen den andern dach, Rinckopingk genhomet; dat sulve stetlin hedde vele schult tho dissenn vpror. Dor funden wie wieff, man noch kindt tho hus, vnnd stunden gantz leddich. Dor kakeden wie vnnd richteden suluen (sic: stichte den suluen?) ann, vnnd toch den morgen van dar wente vp ein dorp veer mielen van dannen; darsuluigest krege wie tydyng, dat sick eyn buer edder viff dusendt versamlet hadden jn einem stetlin, hett Holstebro. Dar toge wie denn andern dach hen. Kume ein stunde vor vns, ehe wie dar kemen, hadden de buren erfaren, dat wie kemen vnd lepen ock dar wech vnnd dorsten vns dar nicht wachten. Darsuluigest lege wie twee nachte, vnnd hebben vns de buren vmmeher, wo jck getogen byn, vnszem g. H. gelauet vnnd geschwarenn. Van dar bin jck getagen jn ein stetlin, hett Schiffe, dar hebbe jck erfaren, dat schipper Clement, schipper Herman mit all erem anhange tho Wiborch mit vele duszend buren tho hope weren. Vnnd wie sind van dar ock vpgetagen wente vp den haluen wech tho Wiborch. Vnnd jck hadde tho my jnt feld bescheden de dree fenlin knechte, de jck vormals tho Randerhusen gebracht hadde. Do jck nu de dree fenlin tho mynen sosz fenlin knechte (sic), do wolde jck nu mit den negen fenlin de buren to Wiborch angegrepen hebben; do kam my kundtschap, dat schipper Clement, schipper Hermen mit erem anhange nah Alborcht geschlagen (geflagen?) was. Do bleff jck ock tho Wiborch twee nachte, vnnd leet de buren wedder huldigen vnnd schweren. Darnach toch jck jn dreen dagen de twelff mielen van Wiborch wente Alborch, vnnd legerde my den dorden dach vp eine halue mile nah Alborch, vnnd

nham tho my de beuehliszlude, vnnd besach Alborch jn der nacht;*) vnnd do jck jd besehen hadde, do word jck mit enne reddich, dat wie vp den morgen jn der fregede ein morgensupplin mit enn eten wolden, vnnd verordenden vnsze dinge alszus, dat beide ruter vnnd landtzknechte stormen solden; dan wie de nacht woll horden, dat mit macht darinne arbeideden, als wie jd besichtigeden; vnnd woll (wer) tho Alborch for gewesen ist, vnnd nu sut, de sall seggen, dat se jd mit macht beuehstiget hebben. Alszo houen wie an tho stormen, vnnd stormeden eine grote stunde, wo jd nicht anderthalffe was, vnnd wereden sick ock nemlick (menlick?), ock hadden se de were mit gudenn geschutten vmmehere besettet; doch gaff vns Godt dat gluck, dat wie den storm erouerden, vnnd de fiende worden alle erworget, den he mit landtzknechten, voszknechten, buren vnnd borgern tusschen acht vnnd negenhundert starck was. Unnd schipper Clement entronde suluest vp einem klepper vth der stadt, dat enn vns de buren jn vnsze hande wedder brochten. Dartho hebben wie ennen afgewonnen dre gude schepe, dat ene horde ein tidtlangk dem bisschop van Wentzuszel, dat andere js der hamborger barcke, dat drudde ein boier; de boier vnnd de hamboier barcke hebben gudt geschutte jnnen. Dartho hebben wie Hans Wilcken ock gefangen etc." (sic).

— 1ste Deel S. 348. Om den skaanske Adels Overgang til de Svenske sidst i Aaret 1534 er os fra Hr. Mag. Styffé i Stokholm meddelt Afskrifter af en samtidig Afskrift og et Udkast i Commercecollegiets Archiv i Stokholm, der her aftrykkes ordret med deres svenskladende Retskrivning:

"Vij efftne Axel Bragde till Krogholm, Knut Bille till Gladsax, Holger Vlffztand till Heckeberg, Claus Podbusk till Kaurup, Axell Vgervp hoffzman på Sölffzborg, Mauritz Olsson till Bollerup, Mans Gyllen;stierne, höffuidzman på ...huss, Ritther, Berie Vlffztand till Glemminge, Gerd Vlffztand till Livngby, Knut Larsson till Tummerup, Arfved Vlffztand, Lage Bragde, Jens Bragde, Jens Torsson, Tag Ottsson, Jacob Mauritzson, Werner Parsberg, Benkt Bille, Joen Arne, Per Rutt, Drage Larsson, Arnæs Rollig, Michil Hals, Nils Blick, Axell Clauesson, Axell Andersson, Jören Dåå, MånsTorbiörsson,

*) 1534 blev det Fuldmaane ved Aalborg d. 20. Decbr. Kl. 4, 39' Efterm.; Natten imellem d. 17. og 18. Decbr. var det altsaa Maaneskin imellem förste Qvarteer og Fuldmaane.

Danmarckz adell ock infödde men her forsamblede vdi Wää med flere godemen, Göre för alle witterligt med thetta wårt öpne breff, att wij haffue fulmektig giortt Erlige, welbördige men Josep Falster och Christoffer Huitfelt, att föra wårt ärende til Högtig furstes Konung Gustaffz krigsfolk och adell, som nw forsamblede äre i Halland, bethe och begäre thennem alle och huer besynnerligen, att man thennem betro will, som wij ther sielff personlige tilstäde wåre; och huess som the på wåre wegna forhandlendes och forscriffuendes warde, thet wele wij vtan all argelist trofast och vbrodeligen holla på wåre gode cristelige tro och loffue; att (saa i) sanning är &c. Datum Nye årss affton i Wää Anno &c. 1534.*)

Wij efftne Josep Falster till Smedztorp och Christoffer Huitfelt till Bärisgård Göre witterlig och bekennes openbarlige med thetta wårt öpna breff, at ui vtaff then befalning och fulmacht, som oss aff Strenge riddere och Erlige gode men Danmarchz riges råd oc adell i Schåne oc Halland, nw i Wää forsamblede, mett giffuin är, att handle oc werffue hoss Erlige gode herrer och Strenge rijtther Her Johan Tursson, öffuerste Höffuidzman, och the andre godemen aff Sweriges riges råd oc adell her i lägret för Wardberg tilstäde; oc epter same gode herrer på wår befalninger och framsethninger haffue giffuit oss gode behagelige swar oc epter theris lägenhett sama articler inrymt: Therfore haffua wij mett hand och mun loffuad, sworit och tilsagt, som wij och nw loffwe, swærie oc tilseye same gode herrer på wåre oc alle the gode herrers wegne, som oss vtsent haffua, hulskap, troskap och manskap på Hogborne furstes och herres wegna, Her Cristians, med guds nade vtwald konung till Danmark, rett erffvinge till Norige, hertug vdi Slesuik, Holsten, Stormarn och Dithmersken, Greffue vdi Oldenborg och Delmenhorst, wår Kte nådige herre, j så måtto, att same gode herrer i Wää församlede oc menige adell i Schåne oc Halland alle skole ware hans furstlige nade vtan alt suik hulle, trogne och rettrådige i alle motto, som thom bör att wara theris Herre och Konung. Tesliges loffue wij, att same gode herrer och adell i

*) Hvitfeld siger Bl. Mij, at den skaanske Adel drog til Væ -Juleaften. Da det ikke er troeligt, at den efter at have forladt de Grevelige skulde have betænkt sig i otte Dage, og da der, om Nytaarsaften i dette Brevs Datering forstaaes om den 31te December, synes at blive for kort Tid imellem de to Sendebuds Afgang fra Væ og Adelens Forening med de Svenske, saa maa vel Aarets Begyndelse i dette Tilfælde, som saa ofte i den Tid, være regnet fra 1ste Juledag.

Schåne och Halland med liff och makt tilhielpe skole med thette Svenske krigzfolk att niderleggie och straffe Stormektig furstes konge mt till Sverige oc hogne furstes Hertug Cristierns och alles wåre oc tesse rigers fiender oc forföljere, som är the Lubske med theris anhang, eller andre eehuem the helst äre, epter theris yterste makt och formågo.

Tesliges huar same Stormg. f. k. mt till Suerige eller Suerigis rike kan henda att komme i någhen betryckelsze med någen fientlig angrep eller offuerfall, Thå skolle tesse gode herrer och adell i Schåne vara forplictige att komma Kon. Mt oc the gode herrer i Suerige till hielp, tröst och vndsetning epter theris yterste makt och formage; och huad ytermere articler och poncter, som behöffues kan att bebreffues och stadfestes emellom beggie parterne, thå skall thet ske med thet snareste, när gud fogar wij på beggie sider komme till samens. Thetta alt loffue wij fast och vbrodeligen holles skall vtan all argelist wid wår äre, redelighet, cristelige tro och sanning."

— 1ste Deel S. 401. — I et Brev, dat. Viborg i Jylland Tirsdag efter Oculi (sic, læs: Lætare) 1535 til Magistraten i Danzig skriver Jacob von Barthen om Hyldingen paa Viborg Landsthing, hvorved han selv var nærværende; om Krigsbegivenhederne tilføier han, at Kongen har bestemt otte Fænniker Knegte og nogle Ryttere til at gaae fra Sønderborg til Fyen. Af disse Tropper har J. v. Barthen paa Reisen til Viborg seet een Fænnike i Haderslev, fem Fænniker i Kolding og to Fænniker paa Veien imellem Veile og Horsens. Sidste Fredag ($\frac{5}{3}$ 1535) er Melchior Rantzau kommen tilbage fra det burgundiske Hof.

— 1ste Deel S. 407. Fra Haderslev, Paasketirsdag ($\frac{30}{3}$) 1535, skriver J. v. Barthen til Magistraten i Danzig:

"Dat Ick vam fornemsten anheue, soll Ick e. w. nicht bergen, dat k. d. volck vor acht dagen alle woll beholden Syn ouerkamen jn Funenn vnnd darsuluigest ouer twee mielen jm lande fortgerucket, ehr dan se erkeynen mynschenn tho sehende gekregen. Darmede se auer bescheidt hebben muchten, wo jd jm lande thosthunde, heft her Johan Rantzow, ouerster Feldthouetman, eynen Jungen vthgeschicket vmme eynen Buren thoholenn, welcken se derhaluen fragen muchten. Disse Junge js jn der fiende hende gefallen vnnd gefragt worden, wo stark myns gn. hern Kriegszuolck Jm lande were. Vnnd als se vth em versthandenn, dat dar tegen fenlyn Knechte vnnd twee fenlin Ruter to hope, bauen er verhopen, hebben se sick by eyn grot Morast Jn eynen Fordeyll begeuenn; de vnszern auer trecken nichts dester weiniger for sick vmme dat suluige Morast, den fend thosoken. Als dat nu de fiende

vormercken, breken se von dar vp vnnde wiken tho rugge nach eynem stedeken Assenisse genhomet, sick villichte darynne vp wider hulpe tho entholdend. Jn dem auer de Vnszern alszo for sick tehen, kriegen se einen eddelman van den Fienden gefangen. De berichtet se, wat sick mit dem Jungen thogedregen vnnd dat de fiende Jn dat gedachte stedeken tho rugge geweken. Dar was nu keyn hopenyng meher forhanden, dat des dages erkeyn angrep mit den fienden gesehen solde. Besonder eyn reiszig knecht ritt vngeferlick vp eynen berg, Sick nah den fienden vmmethosehende, vnnde wert geuar, dat se nach nicht dat stedeken afgelanget. Dar staken de Reisziger de gulen ann vnnde Ilen den fienden nah vnnde leggen van dem hupen an Landtszknechten, Borgern vnnd Buren Jn de 1500 ernedder. Vnsze knechte hadden denn Reiszigers vp eyn halff miel nah kum vholgen konnen, als de Reiszigers dissen scharmutzel geholdenn. Der Buren vnd Borger sollen woll jn de 20,000 bi eynander Syn gewesen, welck eyn mennige wedder vp Schon nach Jn Guidland bi eynander gesehen worden; van dissen (syn) weinich mede Jn de Stadt gekamen, de meysten Syn tho lande werts hen vnd her Jngelopen, glicks wo de vorschuchterden honer. Der fiende Landtszknechte auer Sin veer fenlin geweszen. Alszo Stridet de Allerhochste schinbarlick mit dem louelicken Fursten vnnde Konige, dat de fiende de flucht nehmen, ehe se syner k. d. Kriegszuolck recht to sichte krigen. Nu hebben de Vnszern dat gemelte stedeken Assenisse belecht vnd hebben etlick schwer geschutt nah gekregen, darmede se Id suluige bescheten vnd stormen werden. Dewiel auer dit stedeken an der see belegen, sollen de Lubeschen woll mit 14 schepen kleyn vnnde groth dar by liggen, de knechte villichte daryn thonemen, so se dat stedeken nicht lenger worden holden konnen, vnde mit ennen daruan tholopen. Aner man verhapt tho Gade, dat Jd ennen feilen wert. Dan k. d. heft Jn de 9 geruste schepe tho orleien an Boiers, Jachten vnde Craueln, de werden desuluigen Schepe anfallen etc."

— 1ste Deel S. 409 og 432. I et Brev fra Jacob v. Barthen, dat. Segeberg, Søndag før Viti ($\frac{13}{6}$) 1535, hedder det blandt Andet om Flaadens Bevægelser og Blokhusene ved Middelfartsund, at sidste Fredag ($\frac{11}{6}$) ere Kongens Skibe i Forbindelse med de svenske og preussiske løbne forbi Traven og have der taget et lybsk Handelsskib, som kom fra Riga og Reval. Da den forenede Flaade løb fra Gulland, var den 36 Skibe stærk, og nu over 40, da nogle fjendtlige Skibe ere tagne. Nu løbe de til Fyen, hvor man længe har ventet dem; og man haaber, at de lybske Skibe, som i lang Tid have ligget for Assens,

ikke ville kunne undslippe; thi forfra ville de blive angrebne af den kongelige Flaade, og op imod Jylland ere to stærke Blokhuse anlagte, hvor Sundet skal være saa snevert, at man kan skyde over det med en Hagebøsse. Ogsaa have ni Skibe fra Norge længe ligget ved Aarhuus, hvilke nu have faaet Ordre til ufortøvet at gaae til Fyen og lægge sig ved Blokhusene for at møde Lybekkerne, om de ville forsøge at undkomme ad den Vei.

Til Anden Deel:

— S. 16, L. 15. Tuttereen l. Tutereen.

— S. 33, L. 3 o. fl. St. Vaag l. Voger.

— S. 76, L, 11: Segel l. Sigil.

— S. 117, Anm. L. 6 fr. n.: efter K. Christians Brev af 12te August 1535 tilføies: i Aktst. til Grevefeiden 1ste Samling Nr. 247, S. 447.

— S. 140, L. 7-8: 18de November l. 14de November.

— S. 187, L. 22-23: hindre Tilførsel af Proviant til Beleirerne, l. forsvare Proviantskibene, at de ikke faldt i Fjendens Hænder.

— S. 232, Anm. *): En Afskrift af Robert Barnes's Skrivelse til K. Henrik den Ottende findes ogsaa i det danske Geheimearchiv.

— S. 234, Anm. **) nederst: 16de Februar, l. 10de Februar. Ved Slutningen af Anmærkningen tilføies: om K. Henrik den Ottendes Breve til Wullenwevers Gunst see ogsaa Waitz's Anmeldelse af Prof. Wurms Program i Allgem. Monatsschrift f. Wissenschaft u. Literatur, 1852. Decemberheftet S. 1131.

— S. 327, L. 14: Den her omtalte Arild Jensen maa være den Samme som Arvid Jensen Ulfstand; jvfr. D. Mag. 3die Række, 3die B. S. 86. 97. 245 sammenholdt med Registret S. 318. Hofmans danske Adelsmand 3, 389. 393.

— S. 333, L. 13: Trautenburg l. Tautenburg.

— S. 358, L. 4: bedske l. beske.

— S. 388, L. 7. At K. Christian den Tredie, uagtet han ikke var tilfreds med alle Punkter i Brüsselertraktaten, dog ikke betænkte sig paa at ratificere den, sees af et Brev fra ham til Regentinden, dat. Søndag efter Petri og Pauli (4/7) 1537, som Prof. G. Waitz har fundet i det Brüsseler Archiv, og hvoraf han har meddelt os følgende Udtog:

"Christian schreibt der Königin Marie: er habe die Nachricht von dem dreijährigen Stillstande erhalten, und wiewohl die aufgerichteten Recesse ihm etwas beschwerlich, so habe er jenen doch, da er dem

Frieden geneigt, angenommen und überschicke hiebei die Ratification. Wenn der Vertrag bedinge, dass die, welche nichts anders gethan, als gegen ihn Parthei gehalten, zurückkehren dürfen, so müsse er bemerken, dass dieselben gegen seinen Vater und ihn in viel Wegen misshandelt, und wann er etwas gegen dieselben vornehme, geschehe es nicht wegen ihrer Partheihaltung, sondern weil er andern Zuspruch zu ihnen trage. Sollten dieselben in ihren Gütern gelassen werden, so müsse er erst versichert sein, dass sie nicht gegen seine Leute und Rechten handeln werden. Er müsse fordern, dass der Erzbischof von Drontheim, der Güter des Reichs mit sich genommen habe, angehalten werde diese zurückzustellen, oder dass ihm wenigstens ein Inventar zugestellt werde."

— Bogstavfeil, som ikke kunne vildlede, ere her forbigaaede. Nogen Vaklen i enkelte Ords Retskrivning og i Brugen af de mindre Skilletegn bedes Læseren at undskylde, da flere Ark maatte corrigeres i meget knap Tid under paatrængende Embedsforretninger.

4—

JB